V. ENSAIO. TEORÍA XERAL. CRÍTICA

V.1. MONOGRAFÍAS, BIOGRAFÍAS, CRÓNICAS E LIBROS COLECTIVOS

Agís Villaverde, Marcelino, *O padre Sarmiento, viaxeiro*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Varios, xuño 2018, 120 pp. (ISBN: 978-84-9151-179-3).

Monografía a cargo de Marcelino Agís Villaverde que se centra nun aspecto da biografía do Padre Sarmiento como son as súas viaxes dende a súa infancia en Pontevedra cara a outras cidades de España (Madrid, León...). Nomeadamente, trátase das tres viaxes que o sabio ilustrado realizou a Galicia ao longo do século XVIII. O autor achéganos á vida e obra de Sarmiento e amosa a paisaxe ilustrada do seu tempo.

Referencias varias:

- Marcelino Agís Villaverde, "Arte en las venas", *El Correo Gallego*, "Opinión", "Al sur", 23 xullo 2018, p. 2.

Fala da súa visita á exposición de Fernando Búa na Casa da Luz de Pontevedra e comenta que tivo a sorte de que ilustrara o seu último libro: *O Padre Sarmiento, viaxeiro.*

Agrafoxo, Xerardo, *O país sen fronteiras. Trinta días a través do Senegal*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Literaria, n.º 371, maio 2018, 324 pp. (ISBN: 978-84-9151-174-8).

Recolle a viaxe realizada polo propio autor a través do Senegal que tivo lugar no mes de novembro do ano 2016. Inicia o seu periplo en Dakar e Sainst-Louis, onde residira Antoine de Saint-Exupéry, o creador de *O principiño*, para logo continuar visitando outros lugares como a cidade santa de Touba, o País Bassari ou a rexión de Casamanza. Durante o percorrido, o autor leva consigo un caderno onde vai apuntando todo aquilo que lle vai chamando a atención sobre a realidade deste territorio do continente africano.

Recensións:

- Diego Ameixeiras, "O Senegal non remata nunca", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Libros", "En galego", "1.280 almas", 5 outubro 2018, p. 8.

Infórmase da publicación do autor Xerardo Agrafoxo de *O país sen fronteiras. Trinta días a través do Senegal*. Esta crónica persoal ou historia de viaxes dependendo desde que perspectiva se interprete, conforma as diferentes sensibilidades do Senegal desde as variadas etnias e linguas até as tribos máis antigas da África occidental.

- Pilar Ponte, "Unha viaxe para non perder", *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 624, "Letras galegas", 6 outubro 2018, p. 3.

Dá conta da chegada ás librerías de *O país sen fronteiras. Trinta días a través do Senegal*,

cuxo autor Xerardo Agrafoxo, artella unha obra que se encadra na literatura de viaxes. A partir da viaxe que realiza o noiés en 2016, e cunha prosa equilibrada, adopta unha perspectiva afastada do observador europeo, polo que se achega á realidade deixando atrás os diversos prexuízos.

Referencias varias:

- Manuel Gil, "Agrafoxo trae o Senegal máis descoñecido nun novo libro", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Noia – Muros", 27 maio 2018, p. 33.

Infórmase dunha nova publicación de Xerardo Agrafoxo, *O país sen fronteiras. Trinta días a través do Senegal*. O escritor vai polo seu vixésimo noveno libro, e neste caso, céntrase nun libro de viaxes, pero tamén nun diario que destaca as súas vivencias durante trinta días no Senegal.

- Borja Casal, X. F., "Xerardo Agrafoxo. 'Tes que viaxar só, sen tempo e sen reservas, así vas onde te leve a xente", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 5 outubro 2018, p. 37.

Conversa co escritor Xerardo Agrafoxo tras a súa recente publicación, *Un país sen fronteiras. Trinta días a través do Senegal*, por medio da editorial Galaxia.

Álvarez, Francisco (coord.), *Na sombra do Tegra*, Pontevedra: Deputación Provincial de Pontevedra, 302 pp. (ISBN: 9788484574729). ♦

Volume que compila a riqueza patrimonial de A Guarda, formada polos contributos de doce historiadores relacionados co concello. O libro, dividido en 33 capítulos, ofrece unha radiografía moi completa de todo o patrimonio deste concello pontevedrés. Conta con epígrafes dedicadas ao eido da pintura, a cerámica, o cinema, o deporte, a prensa e a literatura. Os textos acompáñanse por fotos históricas e imaxes do máis variadas que dinamizan os relatos que se recollen na obra.

Referencias varias:

- Antón Ferreira, "Un libro recoge la riqueza patrimonial de A Guarda", *Atlántico Diari*o, "Área Metropolitana", "Baixo Miño", 9 maio 2018, p. 16.

Dá conta da presentación que tivo lugar no centro cultural de A Guarda na que interviu Xosé Leal, responsable provincial de Cultura e Lingua, dous dous autores colaboradores e o alcalde da localidade, Antonio Lomba. Destácase, entre outras cuestións, que a obra contén capítulos dedicados á Guarda na obra de diferentes poetas.

Becerra de Becerreá, Afonso, *Confio-te o meu corpo*, Santiago de Compostela: Através Editora, col. Alicerces, n.º 2, 2018, 128 pp. (ISBN: 978-84-16545-16-2).

A primacía da palabra versus teatro supón un controvertido debate que afunde as raíces nunha recusa do corpo, herdada das relixións, principalmente das monoteístas. Ata hai ben pouco, o teatro foi considerado unha pseudoprofesión que non requiría unha formación específica. Nesta obra reflexiónase sobre isto e achega interesantes

aportacións, ofrecendo outras perspectivas sobre o tema.

Recensións:

- Lara Rozados,"A dramaturxia da acción", *Grial*, n.º 219, "O espello das letras", xullo, agosto e setembro 2018, pp. 104-105.

Explica que constitúe un ensaio sobre o fenómeno teatral no eido da posdramaturxia onde o autor combina diversas teorías coa experiencia persoal. Resalta a colaboración co público á hora de compoñer a obra teatral sobre o escenario como feito definitorio da posdramaturxia. Subliña a importancia deste fenómeno teatral como acción e transformación e tamén a súa dimensión de crítica social que procura influír no espectador. Ademais, fai referencia ao vínculo entre os obxectivos deste teatro e a poesía aludindo ás obras de Marica Campo, Uxío Novoneyra, María do Cebreiro ou Xohana Torres. Por último, reflexiona sobre a repercusión e as posibilidades de cambio que implica a posdramaturxia.
- Roberto Pascual, "Por un teatro sen cancelas", *RGT. Revista Galega de Teatro*, "Libros", n.º 95, 2018, pp. 62-63.

Comenta que constitúe unha achega ao teatro posdramático desde unha perspectiva histórica e compositiva e apunta que a obra afonda no sentido de diversas pezas enxergadas no eido da posdramaturxia a partir da relación entre a forma artística e o contido. Informa de que o libro explica como a posdramaturxia constitúe unha forma de teatro que carece de base literaria e inclúe o heteroxéneo, o discontinuo, o simultáneo, a hibridación ou a falta de lóxica entre as súas principais características. Explica que o libro conta cunha sección pedagóxica na que explica o xeito de compoñer este tipo de obras.

Referencias varias:

- X. A. Reboiro, "Afonso Becerra. 'O teatro é efímero e polo tanto del non se pode obter ningún beneficio industrial", *La Región*, "Verano", "Mostra Internacional de Teatro", 16 xullo 2018, p. 17.

Entrevista a Afonso Becerra con motivo da súa última publicación na que sinala que o libro está dedicado a todos os públicos e que o tema central é que o corpo está por enriba da verba.

Caballero, Félix, *Xaquín Marín. Arte e compromiso no humor gráfico galego*, ilust. Xaquín Marín, Vigo: Editorial Galaxia, 2018, 237 pp. (ISBN: 978-84-9151-168-7).

Estudo monográfico sobre Xaquín Marín, da autoría de Félix Caballero (Logroño-La Rioja, 1967), quen o tira da súa tese de doutoramento (como refire nos agradecementos finais) e que o dedica ao humorista gráfico estudado, Xaquín Marín, e a Mercedes Román. Estrutúrase nunha breve "Introdución" (pp. 11-17) na que define a Xaquín Marín como "un artista plástico total" (p. 11) e o "máis relevante desde Castelao" (p. 11) e o sitúa no "rexurdimento do humor gráfico galego" (p. 12), sintetizando como "fitos" dese humor o Museo do Humor de Fene, os encontros de humoristas, as revistas e os suplementos de humor, e a Bienal da Caricatura de Ourense. A seguir acóllense as tres amplas partes nas que se divide o monográfico. A primeira delas, "Xaquín Marín creador de humores.

Traxectoria" (pp. 19-83), subdivídese en oito apartados nos que analiza o seu paso dende a pintura á banda deseñada, a súa estrea nesta modalidade xenérica na revista quincenal madrileña *Chan* (1971), o seu desencontro con Chumy Chúmez e a súa aposta pola revista *Hermano Lobo* (1972), as súas achegas en *La Codorniz* (1972-1977), o seu labor na prensa diaria de *El Ideal Gallego* (1974-1988) e na contrucción dun xornalismo en galego dende *Teima* (1976-1977), a recuperación da cabeceira nacionalista *A Nosa Terra* (1977-1982) e o seu humor gráfico dende 1988 á actualidade en *La Voz de Galicia*. A segunda parte, "Xaquín Marín creador de humores. Universo artístico" (pp. [85]-171), divídese en catro partes nas que Félix Caballero atende nas dúas primeiras á forma ("a viñeta como forma de arte", p. 86; e a "actualización das formas tradicionais galegas", p. 98) e nas dúas seguintes ao contido, dende a perspectiva da actitude dun humorista sarcástico e tamén da temática da realidade galega presente en todas as achegas de Xaquín Marín (o caciquismo e o abuso de poder, a corrupción na política, o racismo e a desconfianza ante a inmigración, a guerra, a emigración, a lingua galega, a perda da cultura tradicional, o desarraigamento ocasionado pola urbanización, a desfeita do medio, o consumismo e os excesos tecnolóxicos e a descomposición da familia e o afastamento da vellez). A última parte, "Xaquín Marín xestor e dinamizador de humores" (pp. [173]-[195]), aborda en dous apartados, o Museo do Humor de Fene e o recoñecemento de Marín fóra de Galicia, en base aos premios, homenaxes e nomeamentos honorarios merecidos, e á súa participación como xurado en certames internacionais. O estudo monográfico compleméntase con catorce breves "Conclusións" (pp. 196-194), coas "Referencias bibliográficas" (pp. 200-203) e cos "Anexos" (pp. 205-238) nos que se reproducen unha entrevista datada en Fene o 4 de outubro de 2012, a cronoloxía artística e as publicacións, premios e certames nos que Xaquín Marín participou como membro do xurado. Na última páxina acóllense os "Agradecementos" do autor Félix Caballero.

Recensións:

- Xulio Carballo, "Xaquín Marín: arte e compromiso no humor gráfico galego", Sermos Galiza, n.º 299, "fóradeserie", "Da banda de acolá", 7 xuño 2018, p. 8.

Destaca que o autor é quen coñece mellor a figura e obra de Xaquín Marín a quen dedicou a súa tese de doutoramento no 2015. Segundo Carballo, Marín é o artista que sentou cátedra no humorismo gráfico en Galicia quen, xunto con Siro, marcou un antes e un despois a partir dos anos oitenta. Remata sinalando que a lectura deste libro resulta imprescindible para aprender unha parte fundamental da cultura galega.

Referencias varias:

- Siro, "Xaquín Marín", La Voz de Galicia, "Opinión", 5 maio 2018, p. 14.

Comenta que o libro parte da tese de doutoramento de Félix Caballero e louva o traballo de Xaquín Marín desde os seus comezos, sobre todo a dimensión universal e galega da súa obra como xa Castelao ditara na súa conferencia *Arte e galeguismo*.

Campoi García, Comba, *Sen medo ao demo. Resistencia simbólica na Galiza da posguerra: o teatro de títeres de Barriga Verde*, Lalín: Fundación Vicente Risco, col. Dr. Alveiros, 174 pp. (ISBN: 978-84-948980-0-6).

A obra, baseada na tese de doutoramento da autora, *O teatro popular de marionetas como medio de comunicación das subalternas. O caso da barraca de Barriga Verde na Galiza de Postguerra (1939-1960)*, aborda o xeito no que os espectáculos de títeres (en concordancia coa traxectoria histórica que seguiron por toda Europa), tamén serviron en Galiza para dar expresión ás preocupacións, desexos e queixas das poboacións máis humildes contra os abusos do poder. Nela expón a importancia que tivo o teatro de Barriga Verde como símbolo de resistencia cultural. A obra vai progresivamente reflexionando sobre a importancia cultural das producións populares á hora de conservar a esencia das comunidades fronte as clases e culturas dominantes até chegar a esta importancia particular no caso galego con "Barriga verde". Neste proceso fai fincapé en aspectos como a historia do teatro de marionetas, a importancia do espectador, do espectáculo ou a propia etimoloxía do nome de "Barriga verde", entre outros.

Carrete Rivera, Manoel, *Portela Valladares: Ante el estatuto*, foto capa debuxo Castelao, [Barcelona]: Centro Galego de Barcelona, 2018, 109 pp. (ISBN: 978-84-697-7966-8).

Obra de Manoel Carrete Riveira (L'Hospitalet del Llobregat) na que retrata a biografía vital de Portela Valladares e a súa implicación na política galega. Repasa a súa biografía familiar, a participación na masonería e a súa implicación na política da década dos 20 e 30. Aporta tamén a copia de *Ante el Estatuto* na que percorre a historia de Santiago e as relacións con España, entre outros temas, para reclamar a importancia do Estatuto.

Recensións:

- Armando Requeixo, "Lembrando a Portela Valladares", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía" , n.º 1.057/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.057, 14 outubro 2018, p. 30.

Comenta que a obra comeza ofrecendo un percorrido polos principais episodios da biografía de Portela Valladares destacando a súa pertenza á masonería e o seu traballo a prol do Estatuto de Autonomía para Galicia. Porén, apunta que a principal achega do libro é a recuperación e transcrición da conferencia "Unificación e diversificación das nascionalidades" que Valladares pronunciou no Centro Galego de Barcelona o 25 de xullo de 1932.

- Héctor Paz Otero, "Rivas na gran pantalla", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 674, "Libros", 21 xuño 2018, p. VI/ *La Opinión*, "Saberes", n.º 623, "Libros", 30 xuño 2018, p. 6.

Comenta algunha das principais características da publicación, como é o carácter académico presente na súa xénese, a visión comparativa empregada para contemplar a totalidade do corpus analizado e o valor que acada a obra para elaborar novas investigacións sobre a obra de Manuel Rivas e as derivacións fílmicas desta. Apunta que, perante todo, o público encontrará moito rigor nun libro que está baseado nunha tese de doutoramento defendida na Universidade de Vigo. Comenta tamén que a pesar da complexidade da temática a escrita do autor fai que a lectura sexa moi amena.

Referencias varias:

- Lourdes Varela, "Salvador Castro. 'Hai literatura difícil de levar ao cine, pero eu non diría que imposible", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 675, 28 xuño 2018, p. V.

Entrevista na que se dá conta dos puntos comúns nas obras de Torrente Balester e Manuel Rivas, da relación de ambos autores co audiovisual e da complexidade de poder adaptar algunhas das súas obras. Coméntase que o estudo audiovisual da obra de Manuel Rivas foi motivada por ser un autor pertencente ao canon galego actual. Valórase tamén a maior facilidade de adaptación das obras centradas do argumento fronte a aquelas nas que o xeito de narrar é o esencial. Por último, dáse unha visión da influencia do audiovisual como algo opcional, non positivo ou negativo.

Conde, Perfecto, *Conversas con Paco del Riego*, Vigo: Edicións Xerais de Galicia, col. Crónica: conversas, n.º 159, xuño 2018, 232 pp. (ISBN: 978-84-9121-395-6).

Obra de Perfecto Conde (A Pontenova, 1943) na que recolle as conversas mantidas con Francisco Fernández del Riego durante o ano 2008. Segue o modelo dunha entrevista bibliográfica no que o protagonista fala sobre aspectos da súa vida coma a súa crianza en Lourenzá, as súas experiencias no Madrid e Compostela republicanos, a loita no bando franquista durante a Guerra Civil, a súa participación en proxectos políticos, como o Partido Galleguista e o movemento estudantil, así como culturais, como a Revista Grial, a editorial Galaxia, entre outros. Tamén rememora a súa relación e valoración crítica sobre outros compañeiros do panorama galego como foron Álvaro Cunqueiro, Filgueira Valverde, Méndez Ferrín...

Recensións:

- Mario Regueira, "Memoria e mecanografía", *Sermos Galiza*, n.º 306, "*fóradeserie*", "ao pé da letra", 26 xullo 2018, p. 6.

Indícase que a entrevista que vertebra a obra está feita desde a complicidade que unía a entrevistador e entrevistado. Nela faise unha recapitulación dos aspectos máis relevantes da traxectoria cultural de del Riego, complementándoos con outros detalles máis persoais.

- Armando Requeixo, "Mestre Del Riego", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.047/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.047, "máis Libros", 5 agosto 2018, p. 30.

Comenta que o adxectivo que mellor define esta obra é "imprescindible" porque ofrece moita información sobre a biografía de Del Riego e, ao tempo, achega "un revelador percorrido polos máis decisivos episodios do galeguismo no século XX". Apunta tamén que o libro pecha cun anexo fotográfico pouco divulgado.

- Alfredo Conde, "Sobre o que desvela del Riego", *Atlántico Diario*, 10 setembro 2018, p. 16/ *La Región*, 2 setembro 2018, p. 41, "Opinión", "Las páginas y las horas".

Principia referindo que "son as respostas as que nos dan idea do personaxe entrevistado, pero non é mentira que se non hai preguntas que as provoquen non hai respostas que paguen a pena" e aclarando que "sei eu de xente moi importante que lle solicitou

repetidamente a Paco del Riego a entrevista que sempre lle foi negada". Ante a afirmación de Paco del Riego de que "Carlos Casares que era moi vago e pouco dado o traballo, que pasaba a vida indo dun lado pra outro, sen render todo o que debera. Di máis cousas, claro", Alfredo Conde considera que "o certo é que se comparas a obra literaria de Casares e a súa transcendencia pública, coa do propio del Riego, resultará que este foi un afouto traballador, si, pero que tamén o foi o excelente escritor e extraordinario narrador oral no que todos recoñecemos ó autor que, non nacendo en Xinzo, pasa por ser dalí e certamente o era"; e tamén discrepa de Santiago Jaureguizar cando asegura que "PC non entra a fondo reclamándolle a del Riego que afonde nas respostas porque se tal cousa chegara ter feito de certo que Paco del Riego se tería pechado en banda e aí remataría a entrevista".

- Diego Ameixeiras, "Del Riego desencadenado", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Libros", "En galego", "1.280 almas", 12 outubro 2018, p. 8.

Dá conta do contido da obra, a entrevista a del Riego por parte de Perfecto conde e repasa algunhas das etapas biográficas máis emblemáticas do persoeiro, a

- Camiño Noia, "Del Riego, para as novas xeracións", *Tempos Novos*, n.º 259, "Protexta", decembro 2018, pp. 81-82.

Explica que constitúe unha obra que presenta información sobre a biografía de Francisco Fernández del Riego, sobre a postura política ante o galeguismo da editorial Galaxia e sobre diversas figuras relevantes da cultura galega. Destaca a pegada do humor na obra. Dá conta da ausencia de datos no libro sobre diversos aspectos conflitivos, en diferentes eidos e con diferentes figuras culturais, que atinxiron ao autor e sobre as que lle fai preguntas o entrevistador. Destaca as referencias de Fernández del Riego a Cunqueiro e as críticas que fai a Casares sobre a falsidade da información vertida sobre Piñeiro e as súas relacións cos exiliados. Subliña o carácter xornalístico da obra.

Referencias varias:

- Santiago Jaureguizar, "Os cinco disparos de Paco del Riego", *Diario de Pontevedra* /*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 144, 29 xullo 2018, p. 8.

Comeza relatando unha anécdota de Valle-Inclán que conta Paco del Riego no libro e acto seguido especifica que Perfecto Conde aclara dúbidas no prólogo e desminte que del Riego non o autorizase a publicar esta entrevista que lle fixera xa no ano 2008. Jaureguizar destaca como temas principais do libro traizón e o perdón e afonda na opinión do entrevistado sobre Ramón Piñeiro, Álvaro Cunqueiro, Xosé Filgueira Valverde e Risco, entre outros.

Eiras Martínez, María Dolores, *As nosas letras de Muller a Muller*, textos Ánxela Lema París, SL: Edición da autora, decembro 2018, 88 pp. (ISBN: 978-84-09-05766-5).

Monográfico de María Eiras no que se achega un percorrido pola historia do Día das Letras Galegas a través dos debuxos de Mareiras acompañados dos textos de Ánxela Lema París. O proxecto xorde a raíz do pulo do movemento feminista a raíz do cal Mareiras comezou a debuxar mulleres activistas polos dereitos humanos ata que finalmente chegou ás galegas e, en concreto, a María Victoria Moreno e á súa historia. A

artista descobre que só se lle dedicou o día das Letras Galegas a catro mulleres e o proxecto xorde cando procura descubrir a historia das demais. A obra ofrece retratos de cada unha das figuras homenaxeadas que aparecen acompañados dunha breve biografía, agás a das mulleres que é máis ampla.

Recensións:

- Armando Requeixo, "O rostro das letras", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.067/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.067, "máis Libros", 23 decembro 2018, p. 30.

Comenta a orixinal publicación da artista María Eiras quen ofrece un percorrido "visotextual" pola historia do Día das Letras Galegas a través de retratos de cada unha das figuras homenaxeadas que aparecen acompañados dunha breve biografía, agás a das mulleres que vai a dobre páxina.

Fandiño Veiga, Xosé Ramón, *O ollar clarividente de Isaac Díaz Pardo. Colaboracións xornalísticas (1963-2009)*, Santiago de Compostela: Andavira Editora, 2018, 803 pp. (ISBN: 978-84-949590-1-1).

Monografía que compila o conxunto de artigos xornalísticos escritos por Isaac Díaz Pardo que apareceron publicados entre 1963 e 2009.

Fernández Conde, Sheila, *Agora entramos nós: Voces Ceibes e a canción protesta galega*, Santiago de Compostela: Concello de Santiago, Xunta de Galicia, Universidade de Santiago de Compostela, col. Varios, xuño 2018, 322 pp. (ISBN: 978-84-16954-67-4). ♦

Sheila Fernández Conde (Xinzo de Limia, 1983) presenta neste volume un estudo sobre a canción protesta galega, centrado no colectivo musical Voces Ceibes. Ábrese cun limiar titulado "Hai xa moito de todo aquilo", asinado por Vicente Araguas, un dos fundadores de Voces Ceibes, seguido dun "Introito" da propia autora. A monografía estrutúrase en dúas partes. A primeira consta dun marco introdutorio e teórico e dun marco contextual. A segunda divídese tamén en dúas grandes seccións: "O colectivo Voces Ceibes. Historia e caracterización" e "Do movemento popular da canción galega ao folk. O esmorecemento dos cantautores". O volume péchase cun anexo que inclúe unha relación de recitais dende 1967 a 1980 e unha serie de carteis pertencentes ao arquivo persoal de Benedicto García Villar.

Recensións:

- Vicente Araguas, "Agora entramos nós", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.041/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.041, "máis Libros", 24 xuño 2018, p. 32.

Dáse conta da publicación do libro, xurdido a partir dunha tese doutoral, destacando o carácter rigoroso e académico deste estudo sobre Voces Ceibes e a Nova Canción Galega. Indícase que vén a completar outras publicacións previas sobre a materia.

Referencias varias:

- Montse García, “Un repaso por la canción protesta en Galicia”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Publicaciónes”, 27 xuño 2018, p. L10.

Achégase unha breve sinopse sobre a obra e infórmase de que será presentada na Fundación Torrente Ballester.

- Jaureguizar, “Xosé Manuel González. ‘Cando aparece Voces Ceibes só cantaban en galego os cegos”, *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, 28 xuño 2018, p. 49.

Recolle diferentes declaracións da intervención do profesor e músico Xosé Manuel González sobre o movemento de canción reivindicativa Voces Ceibes, ao tempo que menciona a presentación do libro de Sheila Fernández Conde que terá lugar en Santiago de Compostela.

- Montse García, “Ponen en valor la canción protesta gallega desde finales de los 60 a los 80”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Publicación ‘Agora entramos nós”, 28 xuño 2018, p. L10.

Recolle unha fotografía da presentación do volume na Fundación Torrente Ballester, explicando a pretensión do volume e a achega dos testemuños de diversas persoas e músicos da época. A historiadora e autora salienta a necesidade de revisar a canción protesta en Galicia nos anos do franquismo.

- Julia Mª Dopico Valle, “Agora estamos nós”, *Diario de Ferrol*, “Ferrol”; “Crónica cultural”, 1 xullo 2018, p. 10.

Comenta a importancia da saída do prelo do libro de Sheila Fernández Conde no que se relata a evolución da canción protesta en Galicia desde os seus inicios nos anos 60 e que forma parte, sinala, da historia galega.

- Mónica V. Lopo, “Sheila Fernández Conde. ‘Vóz á canción protesta galega”, *La Región*, “*Vida*”, n.º 2.353, “En confianza”, 29 xullo 2018, pp. 2-3.

Entrevista na que autora indica que con obra pretende reivindicar a memoria histórica, revisitando e pondo en valor a actividade de Voces Ceibes. Para a ela, os autores que a conformaron souberon rescatar a cultura galega e reivindicala durante a ditadura, ademais de teren intervido na conformación de espazos ideolóxicos.

- Lourdes Varela, “Sheila Fernández Conde. ‘Moita da temática das cancións de Voces Ceibes segue vixente”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 680, 13 setembro 2018, p. V.

Entrevista na que se fala sobre a creación do colectivo Voces Ceibes, as súas similitudes e diferenzas coa *Nova Cançó* catalá, o peso do PCE dentro da canción protesta galega e os vínculos con outros cantautores do resto do Estado. Recálcase a vixencia das reivindicacións presentes nas temáticas das letras e a importancia do movemento para a

expansión de estilos da música galega e en galego.

Ferreirós Espinosa, Carlos, *O legado dos Valladares de Vilancosta*, Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, 2018, 678 pp. (ISBN: 978-84-453-5289-2). ♦

Obra do profesor Carlos Ferreirós Espinosa (Poio, 1918-Vigo, 1996) sobre o herdo dos Valladares. O volume recolle o contexto histórico no que viviu a familia, a literatura do seu tempo e o seu legado en Vilancosta nos primeiros capítulos. Nos seguintes, a obra presenta a biografía e legado dos membros máis destacados da familia: Xosé Dionisio Valladares, Marcial Valladares Núñez, Serxio Valladares Núñez, Avelina Valladares Núñez, Luísa Valladares Núñez, Laurentino Espinosa Valladares e Xosé Espinosa Cervela e Valladares.

Referencias varias:

- Arca, "El MOME acolle a presentación de 'O legado dos Valladares de Vilancosta", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Deza . A Estrada . Arzúa", 12 abril 2018, p. 30.

Dá conta da presentación que tivo lugar no museo da madeira e do moble da Estrada.

- Cuca M. Gómez, "Largo domingo de churrasco", *Diario de Pontevedra*, "Gente a diario", "De café con Cuca", 16 abril 2018, pp. 34-35.

Informa da presentación da obra en A Estrada, engadindo unha fotografía e mencionando a labor de edición de Armando Requeixo.

- S. E., "Presentan 'O Legado dos Valladares de Vilancosta", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Deza – A Estrada – Arzúa", 18 abril 2018, p. 31.

Recolle fotografía e nota sobre a presentación do volume de case 700 páxinas no Museo da Madeira e do Moble da Estrada (MOME). Asistiron Valentín García, José López ou Armando Requeixo, investigador do Centro Ramón Piñeiro que preparou a edición, froito do traballo do profesor Carlos Ferreirós Espinosa (Poio, 1917-Berres, 1996).

- Montse García, "La saga de Ferreirós Espinosa", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Vida social", 14 xuño 2018, p. L11.

Dá conta da presentación da obra no Centro Ramón Piñeiro, ao coidado de Armando Requeixo. Coméntase que o volume recompila a demorada crónica da saga familiar do catedrático e humanista Carlos Ferreirós Espinosa.

Garbayo, Javier, **Capelán**, Montserrat, *Ollando ó mar. Música civil e literatura na Galicia Atlántica (1875-1950)*, Pontevedra: Deputación Provincial/ Museo de Pontevedra, 700 pp. (ISBN: 978-84-95632-83-8). ♦

Ollando ó mar. Música civil e literatura na Galicia Atlántica (1875-1950) é un volume composto por vinte e oito estudos de diferentes persoas investigadoras. A publicación ábrese cunha presentación asinada por Xosé Leal, Deputado de Cultura e Lingua. Séguelle un Limiar asinado por Javier Garbayo e Montserrat Capelán no que sitúa este

libro no marco do programa FEDER da Unión Europea de *Fondos documentais de música nos arquivos civís de Galicia. Cidades do eixe Atlántico (1875-1950)* e faise referencia aos primeiros resultados editados na Deputación de Pontevedra baixo o título *Os soños da memoria. Documentación musical en Galicia. Metodoloxía para o seu estudio* (Pontevedra, 2012). Os tres primeiros capítulos, asinados por Emilio Casares Rodicio, Carlos Villanueva e Francisco J. Giménez Rodríguez, tratan sobre a actividade da música teatral no Estado español nestes anos, o declive do mundo das catedrais coa crise das capelas de música e o transvase dos seus músicos á sociedade civil, cos cafés e os teatros como novos escenarios de socialización e o papel da prensa nacional e galega como difusora das novas ideas dun incipiente nacionalismo musical galego. A estes séguenlle tres artigos centrados na cidade de Ferrol e na figura do xornalista folclorista e divulgador musical, Ramón de Arana y Pérez, asinados por Montserrat Capelán, Javier Garbayo e Xavier Groba. O seguinte artigo, da man de Javier Ares Espiño, pon o foco sobre a vila de Betanzos, a súa antiga banda de música e a súa relación coa formación e inicios de Carlos García Picos, compositor vangardista. Os seguintes artigos céntranse nun bloque dedicado á cidade da Coruña e nos compositores Marcial del Adalid e Eduardo Rodríguez Losada, analizados por Laura Touriñán Morandeira e Nelly Iglesias Ríos. A estes súmaselles os traballos de Carolina Hernández Abad sobre os fondos musicais da Sección Feminina na Coruña e Alba Díaz Taboada, cuxo texto versa sobre a actividade da Sociedade Filarmónica e a súa repercusión na vida cultural da cidade nos anos previos á Guerra Civil. A seguir, e co foco posto sobre Santiago de Compostela, a investigadora Beatriz Cancela debulla a repercusión na vida cultural de Compostela da banda municipal de música e María del Carmen Lorenzo Vizcaíno analiza a actividade zarzuelística no Teatro Principal da cidade, tomando como referente os avatares da estrea de *La fragua de Vulcano*, de Manuel Linares Rivas e Ruperto ChapíXa a cidade de Pontevedra e o seu papel como efervescencia do movemento intelectual galeguista é tratado por José Antonio Cantal Mariño por medio da figura do compositor Antonio Iglesias Vilarelle; por Carlos Cambeiro, cunha análise sobre a figura do violinista pontevedrés Manolo Quiroga; logo, o estudo de Xulio Alonso trata as polémicas de corte moralizante mantidas na prensa pontevedresa en torno á conveniencia ou non do cultivo do baile pola mocidade. Pola súa banda Carmen Losada Gallego estuda a actividade das mulleres pianistas na cidade de Vigo, mostrando a traxectoria de dúas figuras silenciadas como o son América Otero e Sofía Novoa. Os estudos relativos á vida e actividade musical de Vigo compleméntanse cos traballos de Consuelo Iglesias, sobre a chegada á cidade da compañía de ópera de Enrico Tamberlick en 1882, Tamar Adán, coa creación da Orquesta Filarmónica de Vigo durante a Guerra Civil, Asterio Leiva quen estuda a sonata para clarinete e piano do exiliado lucense Jesús Bal y Gay e a súa estrea na cidade olívica, e as novas achegas sobre a obra compositiva galega do ponteareán, Reveriano Soutullo, abordadas por Alejo Amoedo. A penúltima sección do libro está dedicada a aqueles traballos que poñen de manifesto o éxito dos valores artísticos galegos aplicados á música en Madrid, tratado por Gloria Araceli Rodríguez, e na República Arxentina, cos traballos de Julio Ogas Jofre, Mirta Marcela González e María Fouz Moreno. No tocante á literatura, o volume péchase con tres estudos que se centran noutras tantas obras de Gonzalo Torrente Ballester. O primeiro deles é un estudo realizado por Carmen Becerra sobre a presenza da música na obra literaria do autor, na súa novela *La saga/fuga de J. B.* A este séguelle outro sobre o papel da música en *La isla de los Jacintos Cortados*, escrito por David Pérez Álvarez. E unha última achega asinada por Teresa Bretal que se centra en *La rosa de los vientos.*

García Negro, María Pilar, *Manuel María. Obra teatral*, Lugo: Casa-Museo Manuel

María, 6 de outubro 2018, 731 pp. (ISBN: 978-84-945714-4-2).

Volume editado por María Pilar García Negro no que se reúnen trinta e tres pezas teatrais de Manuel María, seleccionadas por ser obras que resultaban un tanto inaccesibles para o grande público e as compañías teatrais, xa que eran textos inéditos ou editados en publicacións raras ou esgotadas. Deste xeito, recupéranse pezas de gran relevancia para o teatro galego coa finalidade non só de seren lidas, senón tamén representadas, como se di na presentación do volume a cargo da Fundación Manuel María. A seguir, unha introdución de García Negro incide nestas ideas e xustifica o motivo da edición, ademais de presentar brevemente como foi a restauración do xénero teatral na inmediata posguerra e facer un repaso á autobiografía literaria do autor galego. O groso da obra constitúeno as trinta e tres pezas teatrais e, tras elas, inclúese un manifesto galego que reivindica un día mundial do teatro. A seguir, a mesma García Negro, redacta un artigo "O Teatro de Manuel María", no que analiza en conxunto as obras editadas, destacando, cunha perspectiva filosófica aristotélica e escolástica, a presenza das tres potencias da alma na obra de Manuel María: memoria, entendemento e vontade, características que se tiran do seu afán por recuperar a memoria histórica de Galicia, a entrega intelectual á causa e o empeño en socializar a arte literaria. Tras este artigo, introdúcese outro de Henrique Rabuñal, titulado "Os primeiros autos de Manuel María no contexto do teatro galego dos anos 50 e 60". Nel, fálase da figura do amigo e dáse unha breve noticia do teatro de Manuel María e da presentación dos *Autos do Taberneiro*, do *Labrego* e do *Mariñeiro*. Tamén se analizan as palabras e os tons, tirados do texto secundario, os personaxes, as escenografías do espazo e do tempo, a música e o ruído. Por último, o libro remata cunha "Escolma bibliográfica sobre o Teatro de Manuel María" a cargo de Camilo Gómez Torres.

Recensións:

- Armando Requeixo, "Teatro reunido de Manuel María", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.064/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.064, "máis Libros", 2 decembro 2018, p. 30.

Entrevista con motivo da publicación do libro recopilatorio do teatro de Manuel María. Indícase como xurdiu a idea para realizar a edición das obras e faise referencia á ampla e variada produción teatral do autor. Reivindícase a figura de Manuel María como dramaturgo de pleno dereito e como gran coñecedor da cultura e historia galegas, ademais de renovador teatral, especialmente nos autos, nos que realiza unha construción da historia de Galiza a través da ficción. Destácanse entre as súas temáticas a búsqueda da axitación e da consciencia dos lectores, a libertade e desacougo humanos e as referencias metaliterarias. A entrevistada tamén dá as súas impresións sobre a situación da cultura galega, a súa consideración por parte das administracións, o positivo da existencia de colectivos que a promovan e a necesidade de rachar coa minusvalorización da cultura como punto de partida para poder modernizala. Por último, dáse conta do nomeamento da entrevistada como socia de honra da Asociación de Mulleres Investigadoras e Tecnólogas pola súa traxectoria feminista e os seus estudos sobre Rosalía de Castro.

- Héctor J. Porto, "Manuel María, nace un dramaturgo", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 24 decembro 2018, p. 25.

Infórmase da publicación do volume, cuxa edición corre a cargo de Pilar García Negro,

que recolle trinta e tres das trinta e cinco obras teatrais de Manuel María das que se teñen coñecemento. Segundo a súa editora, estas obras están á altura da produción poética do autor, resaltando a súa diversidade formal e a vixencia das temáticas nelas presente. Ao seu ver, o autor pretendía crear unha literatura de estética elaborada e ao mesmo tempo vencellada á historia galega. Indica tamén que o obxectivo de dita edición é poñer as obras a disposición para seren representadas.

Referencias varias:

- Ruth López, "Pilar García Negro reúne toda a obra teatral de Manuel María nun libro", *El Progreso*, "Vivir", "Cultura", 3 outubro 2018, p. 58.

Dá conta da presentación da obra que por primeira vez reúne a produción teatral de Manuel María e que terá lugar na Casa Museo do autor. No acto intervirán Alberte Ansede, secretario da fundación, e María Pilar García Negro, editora do libro. Apunta que a presentación coincide co aniversario do escritor.

Igrexas, Manuel, *Os monos de Laxeiro, obra humorística na prensa*, Santiago de Compostela: Edicións Laiovento, n.º 362, 2018, 143 pp. (ISBN: 978-84-8478-408-9).

Obra a cargo de Manuel Igrexas (Lalín, 1961) que constitúe unha recompilación das viñetas humorísticas de Laxeiro publicadas en prensa. O volume constitúe unha achega aos inicios da obra pictórica do artista galego así coma ao humor gráfico da época. Complétase con tres textos que abordan esta faceta de Laxeiro dende tres ópticas diferentes: as circunstancias persoais e biográficas, trazos estilísticos e antropolóxicos e contextualizacións no panorama do humorismo gráfico da época.

Recensións:

- Diego Ameixeiras, "O barbeiro de Lalín na prensa", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Libros", "Actualidad", 16 novembro 2018, p. 8.

Apunta que este libro ofrece un moi bo repaso pola traxectoria de Laxeiro que cando comezou a publicar viñetas aínda era moi novo mais en cuxas creacións xa se poden apreciar pegadas do grande artista no que se convertería anos despois. Comenta que o libro está acompañado por tres textos introdutorios de Javier Pérez Buján, Manuel Igrexas e Félix Cabellero nos que se consegue trazar todo un panorama costumista do que Galicia era naquel tempo.

Referencias varias:

- A. Baena, "A descuberta dun Laxeiro, humorista gráfico", *Atlántico Diario*, "Vigo", 22 xuño 2018, p. 10.

Dá conta da presentación do libro que terá lugar na Fundación Laxeiro o mesmo día que se inaugura a exposición comisariada por Manuel Igrexas "Os monos de Laxeiro, obra humorística na prensa".

- A. Mariño, "Los dibujos de Laxeiro en FARO reflejan su 'humor chocalleiro' y su

compromiso social", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 22 xuño 2018, p. 37.

Dá conta da presentación da obra que terá lugar na Fundación Laxeiro no marco da exposición das 49 viñetas que compoñen o libro. No acto intervirán Manuel Igrexas, Felix Caballero e Javier Pérez-Buján.

- Fernando Franco, "¡Ay, ese humor de Laxeiro!", *Faro de Vigo*, "Vigo", "Mira Vigo", 22 xuño 2018, p. 10.

Dá conta da exposición que ten lugar na Fundación Laxeiro sobre a obra do artisto e que se completa co libro de Pepe Carreiro que, apunta, contén tres interesantes textos que falan do humor gráfico en Galicia e de Laxeiro.

- Carlos L. Bernárdez, "Os 'monos' do barbeiro pintor", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 675, 28 xuño 2018, p. III.

Infórmase sobre unha mostra das viñetas humorísticas publicadas en prensa por Laxeiro na sede da Fundación que leva o seu nome. Indícase que o contido desta é trasladado a unha obra da editorial Laiovento na que as viñetas son reproducidas e catalogadas, ademais de acompañadas de textos teóricos asinados por Javier Pérez Buján, Manuel Igrexas e Félix Caballero. No artigo dáse unha descrición temática das ilustracións, dos elementos que as conforman e da evolución da obra de Laxeiro ao longo do tempo.

- Manuel Bragado, "Os monos de Laxeiro", *Faro de Vigo*, "Opinión", "Campo de Granada", 10 xullo 2018, pp. 18-19.

Dáse conta da exposición en Vigo das viñetas e debuxos de Laxeiro publicadas en xornais, así como da publicación do libro que as recolle. Indícase que estas obras pertencen ao período formativo do autor e que ofrecen unha variedade temática, destacando a popular, e de estilo gráfico.

Ínsua, Emilio Xosé e Xurxo Martínez González, *Común temos a patria. Biografía dos irmáns Villar Ponte*, Vigo: Edicións Xerais de Galicia, col. Crónica, Biografía, xaneiro 2018, 664 pp. (ISBN: 978-84-9121-304-8).

Emilio Xosé Ínsua López (Viveiro, 1967) e Xurxo Martínez González (Coia-Vigo, 1984) presentan neste volume unha biografía de Antón (Viveiro, 1881-A Coruña, 1936) e Ramón Villar Ponte (Viveiro, 1890-A Coruña, 1953). A monografía estrutúrase en seis partes que examinan de xeito cronolóxico a vida, o compromiso político, a actividade editorial, o labor de tradución e a obra literaria, xornalística e ensaística dos irmáns Villar Ponte: "Primeira parte: 1881-1916", "Segunda parte: 1916-1922", "Terceira parte: 1923-1925", "Cuarta parte: 1926-1931", "Quinta parte: 1931-1936" e "Sexta parte: 1936-1953". O volume péchase cun apéndice titulado "Fotografías", que, ademais de fotografías dos Villar Ponte, achega documentos da época como caricaturas, recortes de prensa, pasquíns...

Recensións:

- Lucía Rey, "Os irmáns Villar Ponte: o tándem que fixo espertar a cultura galega", *La*

Voz de Galicia, "Cultura", 28 xaneiro 2018, p. 37.

Comenta que o libro analiza a relevancia e transcendencia dos irmáns Villar Ponte na creación das Irmandades da Fala e que o seu traballo supuxo un pulo máis que significativo para Galicia. Apunta que para un traballo tan rigoroso os autores botaron man de todo tipo de documentos: artigos, cartas, libros, fotografías... que conseguiron nas bibliotecas da Real Academia Galega, a Fundación Penzol de Vigio e o Parlamento de Galicia.

- Xosé Feixó, "Historia que ler", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 661, "Libros", 15 marzo 2018, p. VI/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 610, "Lecturas", 24 marzo 2018, p. 10.

Nesta recensión, destácase o carácter pormenorizado e completo do estudo feito sobre a biografía dos irmáns Vilar Ponte, onde a figura de Ramón é igualada coa de Antón, sendo así analizados como un tandem.

- Miro Villar, "Dúas persoas decisivas na Galicia de preguerra. Os irmáns Villar Ponte", *Grial*, n.º 220, "O espello das letras", outubro, novembro e decembro 2018, pp. 90-93.

Achega unha análise sobre a traxectoria vital, social, cultural e política dos irmáns Villar Ponte. No tocante á literatura galega, menciona outras obras adicadas ao estudo de diversos escritores coma *Rosalía de Castro. Cantos de independencia e liberdade (1837-1863)* de María Xesús Lama, *Manuel Antonio. Unha vida en rebeldía* de Xosé Luís Axeitos ou *Manuel Antonio. Vida e misterio dun poeta galego* de Xosé Ricardo Losada. Comenta que outros escritores como Álvaro de las Casas, Celso Emilio Ferreiro, Nicomedes Pastor Díaz ou Leiras Pulpeiro. Tamén fai referencia ás obras *A patria d'o labrego, Almas mortas, Ramón Cabanillas, poeta da raza* e *Os evanxeos da risa absoluta* de Antón Villar Ponte e ao libro O Mariscal que escriben xuntos este autor e Cabanillas. Alude á relación de Antón Villar Ponte co manifesto *Máis alá* de Manuel Antonio e Álvaro Cebreiro.

Referencias varias:

- A. B., "Xurxo Martínez. 'Os Villar Ponte formaron parte do segundo Rexurdimento", *Atlántico Diario*, "Vigo", 13 abril 2018, p. 9.
Entrevista con motivo da presentación na librería Andel de *Común temos a patria. Biografía dos irmáns Villar Ponte*, libro que destaca a labor de ambos no segundo Rexurdimento de Galicia. Menciona a primeira ópera en galego, "O mariscal", da man de Ramón Villar e Cabanillas, a participación de Antón na terceira asemblea das Irmandades da Fala, e as publicacións dos dous irmáns en *El Pueblo Gallego*.

- Cuca M. Gómez, "Teatro por una buena causa", *Diario de Pontevedra*, "Gente a diario", "De café con Cuca", 16 maio 2018, p. 58-59.

Dá sucinta conta, fotografía incluída, da presentación da biografía dos irmáns Vilar Ponte na Libraría Paz de Pontevedra. Alén dos autores, acompañou o acto Anxo Angueira.

Otero Pedrayo, Ramón, *Camino de Santiago. Guión para una película*, edición e introdución de Laura Tato Fontaíña, Vigo: Editorial Galaxia, col. Biblioteca Otero

Pedrayo, n.º 12, xullo 2018, 144 pp. (ISBN: 978-84-9151-175-5).

A petición de Suevia Films, Ramón Otero Pedrao (Ourense, 1888-1976) escribe en 1952 o guión para unha película documental sobre o Camiño de Santiago. Nesta edición, a cargo de Laura Tato Fontaíña (Vigo, 1951) recupérase o texto dese guión, conservado no legado de Rodríguez de Vicente. Ábrese o libro cun estudo introdutorio a cargo de Tato Fontaíña no que realiza unha aproximación á obra desde diferentes ópticas. Divídese en "Unha encomenda fascinante", "Camino de Santiago (guión para una película)", "Criterios de edición", "Obras referenciadas de Ramón Otero Pedrayo" e "Bibliografía". A primeira parte érguese como unha introdución ao contexto histórico da obra que explica como xurdiu o guión. Acompáñanse citas textuais que enriquecen o texto e tamén referencias ao epistolario cruzado de Otero Pedrayo e Rodríguez de Vicente, a persoa que lle encargou o guión sobre o camiño de Santiago de Compostela, compromiso adquirido con Suevia Films, propiedade de Cesáreo González. Coméntase tamén neste apartado dos problemas coa censura, afirmándose que a resposta do "Defensor de la fe" no tocante ao filme foi demoledora e que, ata que non se recuperen os materiais de Suevia Films non se saberá con certeza se a película foi rodada ou non, mais que se pode intuír, por Otero Pedrayo, que non. Dáse conta da admiración de Otero polo cinema como motor de crítica e cambio social, como arte de intervención social (para ilustrar, Tato Fontaíña recolle que Otero Pedrayo definía o cinema á altura de 1961 como "a arte espectacular do futuro" e engádese unha cita de Pedrayo na que o autor afirma que Charles Chaplin fixera máis pola sociedade que os discursos de centos de políticos). Tamén se informa da influencia do cinema na propia obra literaria de Otero Pedrayo e exemplifícase con referencias á *Traxicomedia da Noite dos Santos*, *O fidalgo e a noite*, *Noite compostelá* e *Rosalía*. A segunda parte do estudo introdutorio, "Camino de Santiago (guión para una película)", céntrase na análise do dactiloscrito, na descrición pormenorizada da súa estrutura e contido, na análise da reivindicación identitaria no guión de *Camino de Santiago*, no estudo da historia e lenda filmadas, nas características dos personaxes (onde se equipara Helena de Rethel, a protagonista do Guión, coa versión feminina do Adrián Solovio de *Arredor de si* e de todos os fidalgos das novelas de formación de Otero Pedrayo) e un cabo no que se realiza unha equiparación do filme ao "miragre medieval". Péchase a introdución cos criterios de edición, as obras referenciadas de Ramón Otero Pedrayo e a Bibliografía citada. O Guión ábrese coa dedicatoria seguinte: "A Joselín ca fonda lembranza e apertas de R. Otero Pedrayo/ Sant-Iago, mes dos Santos, 1952" e coa seguinte cita: "Non nobis, Domine, non nobis, sed Nomini tuo et Gallaetiae nostra de gloriam…". O Guión, escrito en español, comeza cun "Preliminar", dividido en cinco partes, que narra a construción do mito apostólico. Logo desta parte introdutoria, a historia preséntase estruturada tamén en cinco partes de extensión desigual. Na primeira delas, que ten a cidade de París como espazo da acción, preséntanse as persoas protagonistas, Helena de Rethel e Daniel, e a súa vinculación con Santiago de Compostela. Na segunda parte Helena mais Daniel emprenden unha viaxe que os leva desde París ata Compostela. A terceira parte comeza xa na cidade apostólica e nárrase o paso das protagonistas percorrendo as prazas da catedral. A cuarta parte preséntase dividida en dous tempos diferenciados: a historia propia das dúas persoas protagonistas, que se separan, e a dramatización da historia do sepulcro apostólico. Á súa vez, na quinta parte do Guión tamén se divide noutras dúas partes, na primeira Daniel ponse camiño a Compostela e na segunda móstrase como conflúen todos os peregrinos ilustres como Amadís, Guillerme de Aquitania ou Calisto II.

Recensións:

- Ameixeiras, Diego, "O guión imposible de Otero Pedrayo", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Libros", "1.280 almas", 1 novembro 2018, p. 8.

Informa da publicación, por parte da editorial Galaxia, dun texto recuperado de Otero Pedrayo. Trátase dun guión sobre a ruta xacobea que Otero escribira por petición de Cesáreo González e que nunca chegou a ser levado á pantalla.

Referencias varias:

- Xesús, Fraga, "Otero Pedrayo, guionista xacobeo", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 1 outubro 2018, p. 31.

Dá conta do periplo de Otero Pedrayo desenvolvendo o guión cinematográfico para promocionar o camiño de Santiago. Non obstante, no artigo afóndase sobre a postura da institución eclesiástica ao respecto e os óbices que atopou canto intentaba desenvolver o proxecto.

Oti Ríos, Francisco, *O novo teatro galego en Perlío: O Teatro Círculo e Tagallo*, Malpica de Bergantiños: Ediciones Invasoras, col. Arquivos de T, n.º 1, setembro 2018, 87 pp. (ISBN: 978-84-16993-33-8).

Obra de Francisco Oti Ríos (A Coruña, 1954) home destacable polo seu traballo como dramaturgo, escenógrafo, artista plástico, deseñador gráfico, así como membro fundador do "Grupo de Teatro Círculo de Perlío" de Fene. A obra segue o desenvolvemento e profesionalización do nomeado Grupo de Teatro Círculo de Perlío e Tagallo, que comezou o seu labor na década dos 70 cunha ascendente traxectoria que os levou a representar en distintas vilas galegas obras de escritores galegos como Manuel Lourenzo, Eduardo Blanco Amor, Vidal Bolaño e Manuel María. Vai achegando extractos de xornais, entrevistas, cartaces sobre as funcións, múltiples fotos das obras de teatro e outros elementos gráficos que testemuñan a vida e evolución destes grupos teatrais.

Recensións:

- Manuel F. Vieites, "Pequenas historias da nosa escena", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 689, "Teatro", 15 novembro 2018, p. VIII/ *La Opinión*, "Saberes", n.º 632, "Artes escénicas", 1 decembro 2018, p. 7.

Comenta con profundidade a temática da obra, os antecedentes históricos e o prólogo asinado por Eduardo Alonso que "serve para situar no contexto preciso a aventura teatral".

Queizán, María Xosé, *Vivir a galope*, Vigo: Edicións Xerais de Galicia, col. Memorias, outubro 2018, 808 pp. (ISBN: 978-84-9121-453-3).

Vivir a galope é a autobiografía de María Xosé Queizán (Vigo, 1939). Nas primeiras páxinas inclúe unha dedicatoria a Marga R. Marcuño: "Este libro adquiriu unha esmerada corrección lingüística grazas á puntillosa ollada de Marga R. Marcuño, pero tamén, mediante os seus estímulos e obrigas, acadou meirande información. Impecable e

implacable, Marga, tamén eu porfío na miña débeda e grande estima". Despois da dedicatoria, inclúe varias citas: unha de Simone de Beauvoir ("Se unha persoa se manifesta con sinceridade, máis ou menos todo o mundo se ve implicado. É imposible esclarecer a propia vida sen iluminar, aquí ou alá, a dos demais. Quererse libre é tamén querer que os demais sexan libres."); de Jorge Wagensberg ("Eu son a intersección de todas as miñas vivencias"); de George Orwell ("Nunha época de engano universal, dicir a verdade é un acto revolucionario") e dúas das que se descoñece a autoría ("Non hai nada que se quede tan gravado na memoria como o desexo de contalo" e "A verdade vai da man da decencia"). En canto á estrutura da obra, esta conta cun preámbulo da autora e cinco partes. No preámbulo lévase a cabo unha declaración de intencións por parte da autora, a que afirma contar "as experiencias determinantes na miña vida e que, precisamente por iso, lembro. Aquilo que tivo repercusións e me foi construíndo" (páx. 12). A primeira parte titúlase "Orixes, guerra e o Vigo industrial 1939-1949" e nel relátanse os primeiros anos de vida e a súa historia familiar empregando fotos dela mesma e de membros da súa familia. A segunda, "De cárcere en cárcere 1949-1962", fálase arredor do segundo matrimonio de súa nai, o cal os leva a trasladarse a Cáceres e a Xixón, para volver a Vigo e realizar o bacharelato no Santa Irene. Cóntase tamén que pasou unha época en París e que despois foi a Madrid estudar xornalismo na Escola Gonzalo Torrente Ballester. Na terceira, "Voda, maternidade e acción política 1962-1974" recolle a voda con Xosé Luís Méndez Ferrín, o proceso de escrita de *A orella no buraco*, a participación na plataforma Galeuzca, a relación con escritores e intelectuais como Ánxel Fole, Alonso Montero ou Carballo Calero e o nacemento e primeiros anos de vida de Cristal e Roi. A cuarta parte titúlase "A Igrexa e a escritora 1974-1979" e nela fálase arredor do divorcio con Ferrín e dos conflitos que isto produciu no círculo de amizades, da expulsión da UPG de ambos os dous e dos inicios da autora no movemento feminista a través da Asociación Galega da Muller, na cal participaron tamén Mari Carme Panero, Begoña Caamaño, Marabé e Nieves Herrero, Mara Costas, Celia Miralles e Ana Míguez. Finalmente, a última parte titúlase "Risos, sexualidade e literatura. Desde 1979" e nela nárranse acontecementos e lembranzas dende 1979 até a actualidade. Entre as lembranzas, destacan a participación da autora no 1º Festival da Cantiga Galega no Colexio Apóstol Santiago, a participación en diferentes actos literarios e relación con outras autoras e, especialmente, a continuación na AGM. A través da Asociación Galega da Muller, fálase da loita polo aborto, da loita contra a prostitución e da reivindicación dos dereitos sexuais, sinalando tamén a relación lésbica que mantivo María Xosé Queizán cunha das mulleres vinculadas a este movemento. No final desta parte, coméntanse varias homenaxes e premios recibidos pola autora, como o V Premio Voz da Liberdade do Pen Club en 2011; o 1º Premio de Mulleres en Acción do Grupo de Mulleres da Mostra de Teatro Internacional de Cangas 2012 e especialmente a celebración en 2016 do III Día das Galegas nas Letras da Sega na súa honra. A obra remata cunha reflexión da autora sobre a súa vida: "O meu vivir a galope perde de vista moitos lances, posiblemente algúns desagradables. Nunca foi o mal que me fixeran máis importante ca min mesma, os meus pensamentos, as ansias, os traballos, os gozos, os risos. Non podo aseguralo, pero quizais a pulsión de vivir foi tan forte que non deixou tempo nin lugar para o rancor" (páx. 776). Ao final da obra achéganse un apartado bibliográfico, unha mediateca e un índice.

Recensións:

- Manuel Gago, "Alquimia do soño", *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 157, "SeiSentidos", 11 novembro 2018, p. 5.

Menciona a inauguración da exposición "Alba de Gloria de Castelao. Unha experiencia" e a biografía *Vivir a galope* de María Xosé Queizán, comentando que bate contra a reticencia dos escritores galegos a falar de si mesmos e das súas obras.

- Santiago Jaureguizar, "Blanco Amor vestido de manchas húmidas", *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 159, 25 novembro 2018, p. 8.

Comenta con profundidade as diferentes relacións con persoeiros da literatura galega que Queizán expón na súa obra: Álvaro Cunqueiro, Carlos Casares, Eduardo Blanco Amor e, sobre todo, Xosé Luís Méndez Ferrín. Doutra parte critica a descoidada edición aludindo ás frecuentes reiteracións ou as extensas divagacións, por exemplo.

- Mario Regueira, "A grande onda", *Sermos Galiza*, n.º 324, "*fóradeserie*", "ao pé da letra", 29 novembro 2018, p. 6.

Comenta a boa nova que significan as memorias de María Xosé Queizán para a literatura galega e reflexiona sobre o feito de que este xénero sempre presenta as persoas como conclusións perfectas e lóxicas, obviando detalles que non encaixan e dotando o relato dunha coherencia, por veces, irreal.

Referencias varias:

- Elena Ocampo, "María Xosé Queizán. 'Nas memorias non vou a por ninguén, mais o que foi, foi", *Sermos Galiza*, n.º 290, "*fóradeserie*", 23 agosto 2018, pp. 4-5.

Anuncia a presentación das súas memorias, tituladas *Vivir a galope*, polas que tivo que afondar no seu propio pasado e especialmente no do seu pai, avogado de esquerdas con gran gusto pola arte e íntimo amigo de Carvalho Calero. Conta que foi Hixinio Beiras quen a introduciu ao galeguismo, xa que foi na súa casa onde coñeceu a Alexandre Cribeiro e a Méndez Ferrín. Afirma que Calero está vetado pola academia e lembra unha charla que ela mesma deu a favor do seu labor que non sentou ben na academia. Fai unha diferenza entre os idealistas coma Murguía e Pondal, que afondaron no celtismo e na lenda, e os realistas coma Rosalía, centrados en problemas reais da actualidade.

- Ana Baena, "María Xosé Queizán. 'Hai moitas cousas que me difinen, son unha persoa que non calo, son rebelde", *Atlántico Diario*, "Vigo", "Entrevista", 16 decembro 2018, p. 12.

Entrevista á autora con motivo da presentación en Vigo do seu libro. Nela trátanse asuntos como a súa relevancia na cultura galega, o escaso recoñecemento que tivo até hai pouco o seu legado literario e a sexualidade.

- Ramón Nicolás, "Agasallos con moi boa letra", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Libros", "En galego", 21 decembro 2018, p. 8.

Comenta a necesidade de publicar obras memorialísticas como a de María Xosé Queizán, de quen louva diferentes facetas, como feminista, indómita e rebelde, que tamén serven para caracterizala.

Queizán, Maximino, *Lembranzas da arte escénica*, Pontevedra: Deputación de Pontevedra, col. Varios, 2018, pp. (ISBN: 978-84-8457-478-1). ♦

Obra de Maximino Fernández Queizán (Vigo), Maximino Keyzán como nome artístico, no que reconstrúe a súa implicación no mundo do teatro vigués á vez que reconstrúe tamén a evolución do teatro vigués e da contorna, así como as dificultades de representar unha peza teatral. A obra está dividida en tres capítulos: "testemuño", no que conta, a través de vinte e un subcapítulos, a súa propia experiencia representando obras teatrais; "proceso dunha posta en escena" no que fala da montaxe, o texto, os personaxes para poder montar unha obra; e pecha o volume "breve historia do teatro en Vigo" no que fai unha breve panorámica pola escena teatral viguesa. A cada subcapítulo correspóndelle unha fotografía das representacións teatrais.

Referencias varias:

- Fernando Franco, "Lembranzas da arte escénica", *Faro de Vigo*, "Vigo", "Mira Vigo", 9 xuño 2018, p. 11.

Dá conta da presentación de *Lembranzas da arte escénica*, última obra de Maximino Queizán, que categoriza como pedagóxica no artigo. Tamén se fai referencia ás persoas que aparecen na trama do libro. Manuel Soto, Óscar Wilde, Manuel soto ou María Kruckemberg.

- A. Baena, "O legado teatral de Maximino Queizán chega ao papel", *Atlántico Diario*, "Vigo", 21 xuño 2018, p. 11.

Dá conta da presentación do legado teatral de Maximinio Queizán que tivo lugar na Casa Galega da Cultura de Vigo. O acto contou coa presenza de Xosé Leal, responsable de Cultura da Deputación Provincial de Pontevedra.

- Fernando Franco, "Keyzán, de la memoria teatral", *Faro de Vigo*, "Vigo", "Mira Vigo", 22 xuño 2018, p. 10.

Coméntase a afluencia na presentación do libro de Maximino Keyzán na Casa da Cultura Galega. Interviñeron Xosé Leal, Héctor Rodríguez, Cayetano Rodríguez e o profesor e escritor Manuel Forcadela. Entre o público, figuraban Méndez Ferrín, Paulino Freire, Gerardo Martín ou Elena Cáccamo, entre outros.

- Lourdes Varela, "Maximino Fernández Queizán. 'Aplaudir unha peza que non o merece, non é bo para o teatro", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 676, 5 xullo 2018, p. V.

Entrevista na que se dá conta da importancia do papel do público como referencia para os artistas teatrais á hora de valorar a obra, da necesidade de talento á hora de levar a escena o complexo teatro de Valle-Inclán, da liberdade do artista á hora de crear, do Centro Dramático Galego e a súa renovación acorde aos cambios sociais, dos distintos modelos de financiación do teatro e da necesidade dunha actitude crítica co traballo teatral para permitir o seu avance e a súa mellora.

Quiroga, Carlos, *Raízes de Pessoa na Galiza*, Santiago de Compostela: Através Editora,

col. Através de nós, febreiro 2018, 128 pp. (ISBN: 978-84–16545-16-2).

Este monográfico de Carlos Quiroga (Saviñao, 1961) comeza cun apartado de "Agradecimentos", e continúa cunha primeira parte adicada á xenealoxía galega de Pessoa que á súa vez está composta por dez apartados onde explica as súas investigacións ao longo dos nove primeiros e finaliza cun apartado de síntese. Esta primeira parte, titulada "Genealogia galega de Fernando Pessoa", comeza cun primeiro apartado, "A inclinação pela genealogia pessoana", onde fala de como a xenealoxía de Pessoa foi un tema de notable interese para varios investigadores, mais tamén para o propio Pessoa quen falaba da súa estirpe como "misto de fidalgos e de judeus", como tamén indica que as raíces galegas veñen de parte da familia materna. No segundo apartado, "O nosso Fernando Pessoa de Rodrigues Lapa", conta como Rodrigues Lapa, amigo de Fernández del Riego e Piñeiro, colaborou habitualmente na revista *Grial*, onde se esperaba un artigo que servise para verter luz sobre certos datos que foran aparecendo e que vincularon a Pessoa con Galiza xenealoxicamente. Continúa co terceiro apartado, "A lição dos documentos", onde explica como a través dos documentos sabemos que a orixe das raíces galegas de Pessoa comeza no seu pentavó materno e chega até o seu trisavó, tamén galego e chamado Caetano Dionísio de Lens ou Caetano José Pinheiro, mudanza de apelidos que explica no seguinte apartado, mas que os documentos proban que efectivamente se trata do trisavó de Pessoa. A seguir, en "Mudança e volatilidade nos apelidos", explica que non hai unha motivación única e demostrable que xustifique os cambios de apelido do trisavó de Pessoa. No quinto apartado, "A hipótese Coimbra", explica como Caetano José Pinheiro naceu na Galiza e máis tarde marcharía a Portugal, onde se alistaría como soldado do exército portugués, cambiando o nome e casando tres veces e obtendo descendencia do segundo dos matrimonios, de onde naceu o bisavó de Pessoa por liña materna: Inácio José Pinheiro. Continúa con "Berço e apelidos dos antepasados galegos de Pessoa", onde o autor do artigo tira das ferramentas ao seu dispor para aclarar a distribución e orixe dos apelidos da nai de Caetano, Maneiro e Maio, que nos permiten agrandar o coñecemento das raíces galegas dos tataravós de Fernando Pessoa. Para o sétimo apartado, "Caetano de Outes, o trisavô de Pessoa", divide en varios subapartados, achegándonos datos relativos á súa infancia e xuventude; e á súa vida unha vez chegado a Portugal. No apartado número oito, "A família galega de Pessoa no século XVIII", achega datos relativos a catro antepasados, vinculados a Caetano Lens ou Pinheiro, que vivían na Galiza no século XVIII. A seguir, o noveno apartado, "Parentes atuais de Fernando Pessoa na Galiza", apunta ligazóns de parentesco con Pessoa na Galiza actual, ofrecendo algúns fundamentos ou métodos para a súa identificación e convidando a outros investigadores a levar a cabo tal tarefa. Finalmente, remata esta primeira parte co décimo apartado, "Síntese da primeira parte", na que efectivamente fai unha síntese de todo o exposto até o de agora. A segunda parte, "Pessoa retornado: de *Orpheu* a Caeiro", volve estar dividida en dez subapartados. No primeiro deles, "Propósitos restritos", dá conta dos propósitos para esta segunda parte do ensaio, que radican basicamente en analizar os heterónimos con algunha vinculación á Galiza empregados por Fernando Pessoa, especialmente o de Alberto Caeiro. No segunda apartado, "A conexão Guisado-amigo de Pessoa, promotor de *Orpheu*", explica como o fío de conexión máis importante nas relacións da Galiza coa revista *Orpheu*, na que Pessoa colaborou activamente, foi Alfredo Pedro Guisado, poeta, amigo de Pessoa e promotor de *Orpheu*. Continúa con "Sobre o distanciamento posterior de Guisado", onde dá conta de como Guisado se foi afastando de *Orpheu* e dos seus escándalos, pola súa normalidade e polos seus principios políticos que impedían que se embarcase na brincadeira exacerbada para a que Pessoa e Sá-Carneiro camiñaban. No cuarto apartado, "Enlace Ponte Areias e divulgação órphica",

dá conta da difusión que tivo a revista *Orpheu* na Galiza e da medida en que a prensa galega se fixo eco nos primeiros anos após o seu lanzamento, concluíndo en que foi escasa, só cinco reseñas, e de como Ponteareas foi o punto de enlace. A seguir, no quinto apartado, "As notícias concretas de *Orpheu* na imprensa galega", vai dar conta das noticias precisas que foron aparecendo en *Vida Gallega*, *El Eco de Santiago*, *El Tea* e *La Concordia*, así como dunha reseña misteriosa procedente dun xornal de Vigo, asinada por R. R. e que se lle atribúe ao propio Pessoa. O sexto apartado, "O nexo Rianjo: cruzamento nos Diestes Gonçalves", establece outro nexo de ligazón entre Pessoa e a Galiza a través de Enrique e Eduardo Dieste Gonçalves, a quen sería entregada a misteriosa reseña sobre *Orpheu* asinada por R. R.. No sétimo apartado, "Caeiro na intermediação de Guisado", verte luz sobre como Pessoa creou o heterónimo literario Alberto Caeiro, e como conseguiu dotalo de realismo, atribuíndolle unha identidade galega coa axuda do seu amigo e compañeiro Alfredo Pedro Guisado. No oitavo apartado, "Caeiro para além da mi(s)tificação da cómoda alta", trata de verter luz sobre a escena da cómoda alta, desmitificándoa e recalcando as achegas de investigadores pessoanos nesta deconstrución da lenda. No noveno apartado, "Uma conjetura para Caeiro ou o Caeiro de Cúntis", coloca a posibilidade de apuntar referentes reais na Galiza para o heterónimo de Alberto Caeiro, explicando a hipótese de que poida ser o cóengo da Catedral de Santiago, Sr. Manuel Caeiro Sobrado, oriúndo de Cuntis. Finalmente, no décimo apartado, "Recapitulação da segunda parte", tal e como anuncia o título, sintetiza toda esta segunda parte insistindo na naturalidade galega de Álvaro de Campos e Alberto Caeiro, ambos heterónimos de Pessoa. Finaliza o libro cun amplo apartado de anexos e outra documentación na que achega "documentos genealógicos" para o primeiro dos anexos e textos de "hemeroteca" para o segundo. Despois inclúe as referencias biblio-documentais e os índices, de ilustracións e lendas por un lado e de reproducións, en anexos I e II, polo outro.

Referencias varias:

- Miguel Anxo Fernán Vello, "Pessoa en Madrid", *Diario de Pontevedra*, "Opinión&Análisis", "Madia leva", p. 25 / *El Progreso*, "Opinión", p. 31, 24 marzo 2018.

Menciona a Carlos Quiroga por ser o autor que escribiu sobre a ascendencia familiar galega de Fernando Pessoa en *Raíces de Pessoa na Galiza*.

- Joel Gómez, "Las raíces gallegas de Pessoa", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 25 marzo 2018, p. 37.

Informa sobre as indagacións feitas por Carlos Quiroga sobre a orixe galega dun tataravó de Pessoa, ademais de como dous dos seus heterónimos foron concebidos gracias á mediación dunha amizade, descendente de galegos, do escritor. Indícase tamén que Carlos Quiroga está a investigar sobre a autoría dun texto, posiblemente de Pessoa, publicado nun xornal galego, que podería ser o primeiro texto do escritor publicado fóra de Portugal.

- M. G., "Un libro recolle as raíces do poeta Pessoa en Galicia", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Noia-Muros", 15 abril 2018, p. 35.

Dá conta da presentación que terá lugar na casa da cultura de Outes e na que terá lugar unha conversa entre o autor do libro e Quico Cadaval.

- M. G., “Presentan hoxe en Outes un ensaio sobre as raízes do poeta Pessoa en Galicia”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, 21 abril 2018, p. 34.

Informa da presentación do libro de Carlos Quiroga que terá lugar no auditorio da casa da cultura de Outes. O acto estará presidido por María Beatriz Molinos Vidal e consistirá nunha conversa entre o autor e Quico Cadaval.

Ricardo Losada, Xosé, *Manuel Antonio. Vida e misterio dun poeta galego*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Memoria, n.º 41, febreiro 2018, 224 pp. (ISBN: 978-84-9151-162-5).

Obra do profesor Xosé Ricardo Losada (Rianxo, 1961) sobre a vida do poeta Manuel Antonio Pérez Sánchez. O autor xa publicara outros títulos sobre poetas da nosa terra, coma Faustino Rey Romero, e tamén unha novela. A presente obra está dividida en trece capítulos nos que vai tomando determinados temas da vida de Manuel Antonio e da obra para poder desenvolvelos con amplitude. Percorre a vida de Manuel Antonio facendo fincapé na ausencia do seu pai, que deixou un baleiro na súa vida, o seu compromiso coa lingua e o galeguismo, as disputas creativas e persoais con Dieste, a súa desorientación profesional cando estudaba o Bacharelato, a súa fuxida durante a I Guerra Mundial para axudar os franceses e para demostrar o seu espírito aventureiro; a creación do manifesto vangardista *Máis alá*! e outra serie de feitos que axudan a botar luz no coñecemento da súa personalidade, que en moitos casos resulta caprichosa e infantil. Inclúe tamén o apartado "Apéndice gráfico" no que achega fotos da súa infancia, da familia, manuscritos das súas obras etc.

Recensións:

- Manuel Gago, “O espello das verdades”, *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 127, 22 abril 2018, p. 2.

Elabora un comentario en que compara a obra de Losada coa de Xosé Luís Axeitos, publicada en 2017: *Manuel Antonio. Unha vida de rebeldía*. Sobre a primeira destaca que se exploca a psicoloxía do poeta de Rianxa a partir da correspondencia e outros textos.

- Ramón Rozas, “A travesía de Manuel Antonio”, *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 127, 22 abril 2018, p. 2.

Dáse conta da publicación de dúas biografías sobre Manuel Antonio, consideradas como fundamentais e complementarias entre si para o coñecemento polo miúdo da vida e da escrita do autor. “Manuel Antonio. Unha vida en rebeldía” é considerada máis canónica, mentres que “Manuel Antonio. Vida e misterio dun poeta galego” achégase á vida do poeta e a como esta foi vertida á súa escrita.

- X. L. Franco Grande, “Algo novo pasa con Manuel Antonio”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 6 maio 2018, p. 36.

Comenta os dous libros sobre Manuel Antonio que apareceron neste ano (o de Xosé Ricardo Losada e o de Xosé Luís Axeitos) e apunta que seguen camiños moi dispares

pero complementarios. Sobre o de Losada apunta que presenta un percorrido pola vida do poeta en que amosa todas as súas contradicións, fracasos e arroutadas, ata chegar ao momento de creación de *De catro a catro*.

Referencias varias:

- Xesús Fraga, "Manuel Antonio, psicólogo do Alén", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 1 abril 2018, p. 34.

Repasa os temas máis destacados que descubriu no libro sobre a vida de Manuel Antonio. Destaca a profunda pegada que a ausencia do pai e da nai deixou no poeta, a renuncia ao catolicismo ou a súa relación con Dieste entre outras cuestións.

- A. Iglesias, "Biografía de Manuel Antonio por Xosé Ricardo Losada", *El Correo Gallego*, "Santiago", "24 horas de Compostela", 20 maio 2018, p. 27.

Informa da organización dunha presentación no Ateneo de Santiago o martes 22 de maio, ás 19.30 horas e con entrada libre. Apunta unha das tarefas da biografía, resolver os enigmas que envolven a figura do poeta nunha aura sublime e revolucionaria.

- Montse García, "Xosé Ricardo Losada", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Literatura", 22 maio 2018, p. L10.

Recolle unha sucinta nota arredor da presentación da obra en Rúa do Vilar, 19. O autor estará acompañado por Carlos Lema e Antón Porteiro.

- Suso Souto, "Tres autores hacen patria en la feria del libro rianxeira", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", 20 xullo 2018, p. 34.

Dá conta da presentación que terá lugar na VI Feira do Libro de Rianxo.

Rivas, Manuel, *Contra todo isto. Un manifesto rebelde*, Vigo: Editorial Xerais, col. Crónica, n.º 160, maio 2018, 264 pp. (ISBN: 978-84-9121-396-3).

Obra de Manolo Rivas (A Coruña, 1957) que se encadra no ensaio xornalístico. Esta obra pon de manifesto, cunha ollada marcadamente crítica, a súa opinión sobre a sociedade actual. Dedica un pequeno capítulo a cada tema como pode ser os femicidios e a cultura da violencia machista, a transición española, o referendo de Cataluña e a monarquía, o desmantelamiento do sistema público de pensións, a brecha salarial, entre outros.

Recensións:

- Ramón Rozas, "Contra todo isto", *Diario de Pontevedra*, contracuberta / *El Progreso*, p. 64, "A vida nun fío", 2 maio 2018.

Comenta o libro de Manuel Rivas a raíz da ponencia que o auto realizou no marco do festival PontePoética de Pontevedra. Cataloga o libro como un manifesto de rebeldía necesario para os tempos que corren.

- Ramón Nicolás, "Rivas fai unha cartografía do tempo que vivimos", *La Voz de Galicia*,

"*Fugas*", "Libros", "Galego", 25 maio 2018, p. 8.

Comenta que se trata dun libro que mestura xornalismo con literatura e que entre as súas virtudes está a de que axuda a que calquera se faga preguntas. Sinala que critica a corrupción, a impunidade, o secuestro e a castración cultural, o feminicidio, a burocratización do ensino ou a redución da liberdade persoal e colectivo, entre outras cuestións.

- Estro Montaña, "Palabras contra a miseria", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 675, "Libros", 28 xuño 2018, p. VI.

Indícase que o libro, combinación de manifesto e artigos e columnas de opinión, busca combater o conformismo e concienciar os lectores ante a degradación da actualidade política e social.

- Mario Regueira, "Viva antes", *Sermos Galiza*, n.º 302, "*fóradeserie*", "ao pé da letra", 21 xuño 2018, p. 6.
Indícase que o perfil da obra é máis de conxunto de artigos que de manifesto, destacando as cuantiosas referencias culturais que neles hai e a súa dimensión política. Critícase a falta de decisión á hora de tratar temas máis polémicos e a proposta de recuperación xornalismo sustentada en solucións retrospectivas en lugar de ideas que vaian en sintonía coa realidade contemporánea.

- Emilio Xosé Ínsua, "Un manifesto rebelde contra todo isto', de Manuel Rivas", *Aulas libres*, "para ver, para ouvir, para ler", n.º 11, 2018, p. 30.

Ofrece un percorrido pola obra literaria anterior de Manuel Rivas, salientando os libros *Un millón de vacas*, *Que me queres, amor?*, *O lapis do carpinteiro*, *Ela, maldita Alma*, *As chamadasperdidas*, *Os libros arden mal*, *Todo é silencio* e *O último día de Terranova*. Sitúa a presente obra no vieiro dos libros *Un espía no reino de Galicia*, *Os Grouchos*, *A corpo aberto* e *Episodios galegos* e informa de que se trata dunha recompilación de textos de carácter crítico escritos polo autor en diversos xornais e revistas. Sinala que o libro está dividido en once apartado e destaca que o libro pivota arredor de diversos temas da actualidade como a política, a economía, a inmigración, a violencia contra as mulleres, o xornalismo, o racismo ou o medio ambiente. Salienta que a obra inclúe un apartado sobre literatura no que se menciona ao poeta Paco Souto e que remata cun apartado de proverbios.

- David Rodríguez, "Manifestar a negación", *Tempos Novos*, n.º 255, "protexta", agosto 2018, p.70.

Achégase unha recensión da obra *Contra todo isto* (Xerais, 2018) de Manuel Rivas. Dise que a obra constitúe un ensaio que inclúe artigos xornalísticos do autor. Anótase que conta con nove capítulos dedicados a diversos temas e cunha décima parte onde se recollen aforismos e anotacións curtas. Infórmase que a temática do libro pivota arredor da corrupción política xerada a raíz do negocio inmobiliairio, da repercusión do xornalismo na política, da violencia de xénero e do xurdimento do feminismo, das diferenzas sociais, da problemática do nacionalismo español, do capitalismo, do ecoloxismo ou da literatura, entre outros. Destácase que a perspectiva desde a que se expoñen os diferentes temas e a do intelectual e humanista. No tocante ao estilo, destácase o recurso ao oxímoron e á

metáfora. Por último, sublíñase que o libro contén referencias a diversos escritores, entre eles, a Rosalía de Castro.

Referencias varias:

- Santiago Jaureguizar, "Antes das eleccións, despois da cacería", *Diario de Pontevedra /El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 131, 6 maio 2018, p. 8.

Reflexiona sobre como na época de Fraga os grandes referentes eran Ferrín, Rivas e De Toro e como se agardaba que formasen unha contracultura arredor da Real Academia algo que non se levou acabo, sinala, pla chegada das redes sociais que mataron os referentes e igualaron os discursos. É na mención a De Toro que alude á súa última publicación.

- R. L., "Contra todo isto. Un manifesto rebelde", *Diario de Pontevedra /El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 132, 13 maio 2018, p. 6.

Indícase que o libro ten a vontade de resaltar todo aquilo que perxudica á sociedade e aos individuos, alén de buscar a axitación contra o conformismo.

- Montse García, "Manuel Rivas", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Otros actos hoy", 15 xuño 2018, p. L10.

Anuncia a presentación da obra na libraría NUMAX, co autor acompañado por Manuel Bragado, Rosa Aneiros e Martiño Noriega. O volume aborda a perda das liberdades no momento actual.

- Valeria Pereiras, "Avergoñarse", *Luzes*, n.º 57, "Colofón", xuño 2018, p. 98.

Achega unha reflexión sobre o setenta aniversario da Declaración Universal dos Dereitos Humanos e a situación dos refuxiados. No tocante á literatura galega, alude nun momento ao libro de Manuel Rivas *Contra todo isto*.

- David Rodríguez, "Conversa con Manuel Rivas", *Tempos Novos*, n.º 255, "protexta", agosto 2018, pp. 67-69.

Entrevista a Manuel Rivas co gallo da publicación da súa obra de ensaio titulada *Contra todo isto. Un manifesto rebelde*. Di que a obra constitúe unha proposta de actuación política desde unha perspectiva poética. No corpo da entrevista dá conta de que a obra conta cun primeiro capítulo titulado *Manifesto Rebelde* que explora a súa xénese e ámbito de análise. Alude á vinculación da linguaxe coa liberdade que se pon de manifesto na obra. Sinala que parte dos materiais incluídos no libro proceden de intervencións orais do autor. Afonda na temática da obra arredor da corrupción económica e da súa aceptación social, da violencia contra a muller e do feminismo, do xornalismo e as redes sociais e dunha idea utópica de Europa. Destaca a utilización do termo Hespaña na obra a imitación de Castelao e á perspectiva galega do libro.

Seoane, Luis, *Certezas alumeadas*, coord. Rosa Espiñeira, A Coruña: Figurandorecuerdos Edicións, 1 xuño 2018, 94 pp. (ISBN: 978-84-09-01669-3).

O volume xunta unha vintena de artistas cuxa obra gráfica acompaña textos de Luís Seoane (Bos Aires, 1910-A Coruña, 1979). Ábrese cunha introdución asinada por Isidro Novo, intitulada "Lembranza dun gran facedor", na que logo dunha anécdota persoal relacionada cun libro de Seoane, se realiza unha aproximación á figura e ao labor do autor que "abrangueu ao longo da súa vida a prol do interese colectivo". A seguir, inclúense textos e poemas de Luís Seoane, intercalados cunha obra gráfica a toda cor. Os textos, que aparecen por orde cronolóxica de publicación, son: "Na morte de Henri Barbusse" (*Ser*, 1935), "Munio de Con, 'El Gafo'" (*Tres hojas de ruda y un ajo verde* ou *Las narraciones de un vagabundo*, 1948), "O ponte de Brooklyn" (*Fardel de eisilado*, 1952), "Un ollo soio" (*Fardel de eisilado*, 1952), "Mulleres galegas" (*Galicia emigrante*, 1955), "El impuesto a las ventanas" (*Galicia emigrante*, 1955), "A diadema de Ribadeo" (*As cicatrices*, 1959), "Silenzo" (*As cicatrices*, 1959), "Los recuerdos" (*Figurando recuerdos*, 1959), "Homaxe a un paxaro" (*Homaxe a un paxaro*, 1969), "O museo Carlos Maside" (*Cuadernos del Laboratorio de Formas de Galicia*, 1970), "Aquela vella e os corvos" (*A maior abondamento*, 1972), "O honor de Galicia" (*A maior abondamento*, 1972), "Cierro los hojos y veo" (*Manuscritos*, 1978). Ademais, a estes séguenlle tres textos de Seoane inéditos até o momento, os tres relacionados coa pintura e o seu proceso artístico. Son: "Ojos que no ven, corazón que no siente", "El castigo/Los grandes lentes" e "El nudo del roble". No tocante ás ilustracións, estas preséntanse asinadas polos artistas Luís Seoane, Víctor Vázquez Collazo, Uxío López, Simón Fusté, Alfonso Caparrós, Calros Silvar, Baldo Ramos, Xosé Vizoso, Fernando Arenaz, Omar Kessel, Carlos Lorenzo, elerre, Séchu Sende e fillas, Troubs, Caxigueiro, Deside, Edmond Baudoin. A continuación, engádese a "Nota da Editorial", na que se explica que o presente volume viu a luz como continuación da antoloxía poética ilustrada *Poemas Alumeados* (2010). Finalmente, péchase o libro cun apéndice no que se inclúen as traducións dos textos anteriormente reunidos, tanto na súa tradución castelán-galego como galego-castelán.

Siro, Félix Caballero, *Falemos de caricatura*, Vigo: Edicións Xerais, marzo 2018, 120 pp. (ISBN: 978-84-9121-325-3).

Este monográfico editado por Félix Caballero (Logroño, 1967) ten formato de entrevista, froito do encontro entre o propio Caballero e o caricaturista Siro López. As preguntas están planificadas, porén conta coa compoñente da improvisación para algunhas cuestións, xa que van dependendo das respostas do entrevistado. Comeza cun apartado de "Presentación", no que o autor do ensaio fai un repaso da traxectoria de Siro López Lorenzo, coñecido artisticamente como Siro, o caricaturista político galego por excelencia dos últimos cincuenta anos, así como o máximo teórico arredor da caricatura. É así que como resultado desta entrevista vai organizando as respostas en bloques temáticos que enumeramos a continuación e dos que resumimos o seu contido. En primeiro lugar atopamos o apartado titulado "O concepto de caricatura", onde entrevistador e entrevistado tratan de resolver a definición de caricatura, dando moita importancia ao concepto de deformación e ao binomio retrato/ caricatura; ao mesmo tempo fan un repaso dos artistas galegos e foráneos para determinar se foron cultivadores da caricatura, por exemplo Seoane e Warhol. Continúa co bloque "Esaxeración e deformación", no que aclaran a diferenza entre estes dous conceptos fundamentais na linguaxe da caricatura: a caricatura é unha deformación para reforzar a expresión do modelo e obter un gran parecido con el, mentres que a esaxeración vai en función do tipo de caricatura, pode ser máis ou menos, mais o importante é a semellanza co modelo. En terceiro lugar vai o apartado titulado "A caricatura de carácter", etiqueta acuñada polo

propio Siro nun seu ensaio, e que nesta parte tratan de delimitar; é así que Siro a define como a caricatura que non só repara nas características físicas do modelo senón que tamén trata de atender á súa personalidade. Continúa co apartado "Caricatura simbólica e caricatura arbitraria", no que tratan de verter luz sobre estas dúas modalidades, sendo a primeira un xogo que consiste en representar a persoa a través de algo que a identifique (ideoloxía, obxectos prototípicos, etc), e a segunda como o resultado dunha simplificación máxima que permite identificar claramente o modelo. En quinto lugar sitúa o apartado "Caricatura persoal e caricatura política", na que aclaran que cada tipo de caricatura se leva a cabo con linguaxe distinta, xa que na súa maioría as primeiras son a encarga dos propios modelos; ao mesmo tempo repasan a traxectoria de Siro como caricaturista político e aluden a Pepe Carreiro, un dos grandes do panorama galego. A continuación aparece o apartado "Risa e caricatura", no que tratan de aclarar por que as caricaturas, sempre que sexan boas, fan rir, aínda que estas non estean formuladas en chave cómica ou satírica; tamén aluden ao feito de que Fraga aceptara tan ben as caricaturas feitas sobre el e de como as foi coleccionando e colgando nas paredes do seu despacho. En sétimo lugar vai o apartado "Caricatura e poder", no que falan de como a caricatura política en chave satírica ou humorística sorteou a censura por parte do poder, especialmente no referido á ditadura franquista, salientando que estivo bastante perseguido. Por exemplo, conta unha anécdota de como lle entregou a Franco unha caricatura súa e de como este escachou a rir e decidiu colgala no seu despacho aínda que prohibise a súa publicación. A continuación, aparece o apartado "Antecedentes da caricatura", no que Siro fala de que podemos atopar antecedentes da caricatura nas culturas primitivas, sobre todo na exipcia, aínda que matiza que se trata dun debuxo que responde máis á pintura humorística que á caricatura, para a que haberá que agardar até os séculos XI e XVII da nosa era, aludindo a un artigo seu publicado en *Grial* en 1986 ("Sobre os antecedentes artísticos da caricatura e do debuxo de humor") onde afonda máis nesta cuestión. No noveno apartado, "Caricatura e humorismo literario", aclaran a orixe de cada un dos conceptos e os por ques desta xénese, situando en Italia o nacemento da caricatura e no Estado Español o humorismo literario co *Quijote*; en Italia nace a caricatura porque alí era o berce da pintura (Rafaello, Miguelangelo, etc) e España o berce do barroco, século de Ouro con Cervantes, Quevedo, Lope, etc. Logo disto, aparece o apartado "Caricatura e debuxo de humor", no que tratan de esclarecer as diferenzas entre a caricatura e os debuxos de humor, xa que por cuestións etimolóxicas tendeuse a empregar o termo caricatura para denominar toda expresión pictórica vinculada ao humor ou ao feito de provocar a risa. No undécimo apartado, "A investigación sobre caricatura", Siro aclara que hoxe en día a produción teórica sobre caricatura é moito máis abundante que hai corenta anos, e que incluso chegou a interesar nas universidades, existindo traballos tanto moi bos como outros que non o son tanto; destaca a Castelao e a Bernardo G. Barros como os pioneiros da teorización na Galiza. A continuación, chega "A caricatura como arte maior", no que Siro sinala que no mundo artístico segue a existir esa distribución entre o campo da arte maior e o campo da arte menor, e que a caricatura, e todo o que entra na etiqueta de grafismo (Banda Deseñada, ilustración, debuxo de humor, etc) son considerados arte menor; explica tamén que a crítica xogou, e segue a xogar, un papel fundamental nesta división. Finalmente aparece o apartado "A caricatura en Galicia", no que falan da situación actual da caricatura na Galiza como positiva en xeral, sinalando a Xosé María Cao, a Juan Carlos Alonso e a Cebreiro como os pais da caricatura galega; e pondo en valor tamén o enorme labor de Castelao, de quen di que foi o debuxante máis completo e que mellor empregou o humor.

Recensións:

- Vicente Araguas, "Teoría e práctica", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.051/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.051, "máis Libros", 2 setembro 2018, p. 32.

Achega reflexións sobre o libro que plasma unha longa conversa entre Siro e Félix Caballero arredor da caricatura. Por outra parte, o autor do artigo fai referencia ás influencias que representan unha influencia, como Andy Warhol, Juan Carlos Alonso ou Luís Seoane.

Referencias varias:

- Diego Luengo, "Siro López. 'No libro conto todo sobre a caricatura, non me queda nada por dicir", *Diario de Ferrol/ El Ideal Gallego*, 24 maio 2018, "Sociedad", p. 37.

Dá conta da presentación que tivo lugar na librería Espazo Lector Nobel da Coruña. Apunta que o libro é un tratado sobre a caricatura, sobre a súa historia e o seu nacemento a comezos do século XVIII en Italia.

Siro, *Castelao na arte europea*, A Coruña: Editorial Garañón, 2018, pp. 314 (ISBN: 978-84-947280-1-3).

Preténdese homenaxear a figura deste intelectual do grupo Nós e o seu importante contribución ao mundo da literatura e cultura galegas e, especificamente, no eido da arte. O libro é un traballo académico que inclúe centos de reflexións por parte de diferentes personalidades e acompañadas de datos relevantes da historia da arte europea para evidenciar os paralelismos coa obra artística de Castelao.

Recensións:

- Rubén Santamarta, "Castelao, entre os máis grandes de Europa", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Libros", "En Galego", 6 abril 2018, p. 8.

Comenta que o libro de Siro procura situar a Castelao na escala europea artística polas súas ilustracións. É por iso que o libro non é unha biografía, senón un traballo académico que recolle centos de reflexións por parte de diferentes personalidades e que o autor acompaña de datos moi relevantes da historia da arte europea para evidenciar, así, os paralelismos existentes con Castelao.

Vázquez-Monxardín, Afonso, *Os cronistas oficiais de Ourense a través das Actas Municipais e a Crónica do Vivir Xornaleiro de Don Ramón Otero Pedrayo*, Ourense: Concello de Ourense, abril 2018, 125 pp. (ISBN: 978-84-17482-00-8). ♦

Este ensaio de Vázquez- Monxardín está formado por dúas publicacións claramente diferenciadas. A primeira, *Os cronistas oficiais de Ourense a través das Actas Municipais,* está dedicada á figura do cronista oficial na cidade das Burgas, comezando desde Arturo Vázquez Núñez, que foi o primeiro en ocupar os posto de 1893 ata 1903. Trátase dun estudo pormenorizado dos diferentes cronistas oficiais, a través das actas do

municipio, onde se albiscan as súas características e funcións precisamente por medio dos nomeamentos, homenaxes ou mortes que se mencionan neses documentos oficiais. Cabe sinalar que Ourense leva sen cronista oficial, a figura honorífica, desde o ano 2009, tras a morte de Anselmo López Morais. A segunda parte é a *Crónica do vivir Xornaleiro, de Don Ramón Otero Pedrayo.* Esta segunda parte está centrada nos anos que Otero Pedrayo ocupou o posto de cronista oficial, sucedendo a Vicente Risco, que fora nomeado polo concello republicano en 1931, pero nunca chegaría a exercer de maneira efectiva. A crónica do vivir xornaleiro está formada polas notas que Otero Pedrayo tomou, desde o seu posto de cronista da cidade, durante os anos 1968 a 1970 (aínda que o escritor non morreu ata o 1976). Estes apuntamentos son en realidade poucos, demostrando quizais que non era un posto ao que Otero Pedrayo dedicara moitas enerxías, mais si destaca entre todas as notas e acontecementos referidos, unha controversia polo traslado da estatua de Concepción Arenal, entre outros eventos de menor importancia.

Referencias varias:

- Elisabet Fernández, "Afonso Vázquez-Monxardín. 'Otero, Risco e Cuevillas foron os tres grandes cronistas de Ourense", La Región, "Ourense", "O personaxe do día", 25 abril 2018, p. 11.

Entrevista na que se fala sobre a figura dos cronistas oficiais da cidade de Ourense, con especial atención a Otero Pedrayo, os motivos da súa designación e o seu desempeño como tal durante o curto período de dous anos. O entrevistado indica que a documentación referente a esta actividade de Otero Pedrayo pode ser de utilidade para investigar a súa figura.

VV. AA., *Manuel Rodríguez López, 25 anos despois*, coord. Antonio Giz, Lugo: Galicia Digital, col. Varios, 2018, 101 pp. ■

Obra de varios autores na honra do poeta Manuel Rodríguez López. Esta obra xa estaba publicada na web do escritor www.manuelrodriguezlopez.org e forma parte dun proxecto multidisciplinar destinado a dar a coñecer a súa figura, co motivo do 25 aniversario do pasamento do autor. A obra conta coa participación de amigos, familiares, presidentes e académicos de organismos da cultura galega, entre outros, que axudan a dar luz á súa figura, gabar a súa obra, dedicarlle composicións propias etc.

Referencias varias:

- Álex Vázquez, "A Fonsagrada descubre la figura del poeta paradelés Manuel Rodríguez López", *El Progreso*, "Comarcas", 21 agosto 2018, p. 10.

Dá conta da presentación que tivo lugar no marco da inauguración da exposición itinerante sobre o poeta. Ambos os dous proxectos son iniciativa da familia do escritor, do Concello de Paradela e Galicia Digital.

V. 2. REEDICIÓNS COMENTADAS E FACSÍMILES. TEXTOS RECUPERADOS

Castelao, Afonso Daniel Rodríguez, *Alba de Gloria*, Vigo: Editorial Galaxia: Consello da Cultura Galega, 2018, 50 pp. (ISBN: 978-84-92923-97-7 Consello da Cultura Galega / ISBN: 978-84-9151-242-4 Editorial Galaxia). ■

O texto de *Alba de gloria* que se ofrece nesta edición reproduce o do discurso pronunciado por Castelao o 25 de xullo de 1948, texto do que se coñecen diversas variantes, a primeira delas a publicada naquela altura no número 463 de *A Nosa Terra*. Ábrese co limiar "No abrente dun futuro mellor". Nel indícase que a presente edición recupera a versión que se ofrece no volume IV das *Obras de Castelao* (edición de Henrique Monteagudo, Galaxia, 2000) e que se basea tanto nas versións xa publicadas como nos mecanoscritos, até entón inéditos, custodiados no Museo de Pontevedra. Engádese que para esta nova edición se decidiu modificar a linguaxe "de grallas" e "retocar miúdos pormenores lingüísticos" para adaptala á normativa vixente aplicada polo ILG-RAG. Así mesmo, e en coherencia co criterio divulgativo seguido no nome da exposición que este texto acompaña, mudouse a forma "groria" do título orixinal para "gloria". A introdución, que corre a cargo de Miguel Anxo Seixas Seoane, leva por título "Alba de gloria: nacer galego e ser galego" e nela descríbese a xenealoxía e o contexto político e social no que xurdiu o discurso pronunciado por Castelao. A edición presente naceu canda a exposición Alba da Gloria, coa cal se conmemorou o 70 aniversario deste discurso e tamén o centenario das Irmandades da Fala.

Referencias varias:

- S. S., "Once grabadoras barbanzanas ilustran la obra 'Alba de Groria', de Castelao", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Barbanza", 13 maio 2018, p. 33.

Dá conta da presentación do volume ilustrado *Alba de Groria* de Alfonso Daniel Rodríguez Castelao no Museo do gravado de Ribeira. Ademais, informa das ilustradoras que traballaron no proxecto: Teresa Baluja, Carmen Burke, Rosana Calvo, Ana Cambeiro, Antoñeta Castro, Ana Ces Carou, Teresa Creo, Sandra González, Ana Moas e Victoria Osés.

- Suso Souto, "As once olladas femininas a 'Alba de Groria' de Castelao", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", 19 maio 2018, p. 34.

Dá conta da presentación da reedición da obra de Castelao que tivo lugar no Museo do Gravado de Ribeira con motivo do Día Internacional dos Museos. A nova edición conta cos gravados de once mulleres do Barbanza, o que achega unha ollada feminina, por primeira vez, desta obra de Castelao. No acto estiveron presentes Helena Villar Janeiro, Pastor Rodríguez, Herminia Pouso, Javier Expósito, Goretti Sanmartín e Silvestre Gómez Xurxo.

Llorca Freire, Guillermo, *Ferroláns*, Ferrol: Edicións Embora, col. Biblioteca de Ferrolterra, novembro 2018, 496 pp. (ISBN: 978-84-16456-87-1).
Obra de Guillermo Llorca Freire (Ferrol, 1950) que supón unha reedición da homónima

publicada en 1996. É un volume que recompila homes e mulleres ilustres da vila de Ferrol, ordenados alfabeticamente imitando a estrutura dun dicionario. Das 100 persoas que incluía a primeira edición, na actual foron incluídas até trescentos dezasete ilustres que destacaron en variados campos: o militar, o político, o cultural, o económico, etc.

Villares, Ramón, *Fuga e retorno de Adrián Solovio. Sobre a educación sentimental dun intelectual galeguista*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Ensaio, n.º 90, outubro 2018, 232 pp. (ISBN: 978-84-9151-203-5).

Trátase da terceira edición e primeira impresión corrixida de grallas ou erros gramaticais con respecto á segunda, publicada en 2007 pola Fundación Otero Pedrayo. A primeira edición foi auspiciada pola Real Academia Galega e nela recollíase o discurso de ingreso á Academia de Ramón Villares Paz (Xermade, Lugo, 1951), lido o día 24 de novembro de 2006. Nel, Ramón Villares fai unha homenaxe a Ramón Otero Pedrayo e ao Grupo Nós mediante un discurso que ten como columna vertebral a obra de Ramón Otero Pedrayo *Arredor de si*. Así, *Fuga e retorno de Adrián Solovio*. Sobre a educación sentimental dun intelectual galeguista é un ensaio no que Villares realiza unha lectura histórico-ideolóxica desta novela centrada no pensamento galeguista e tamén na evolución psicolóxica e ideolóxica do propio autor, Otero Pedrayo, mediante a figura de Adrián Solovio. Con respecto á primeira edición, na segunda engádense novas observacións co obxectivo de ampliar, documentar e contextualizar as claves do pensamento galeguista do Grupo Nós, deténdose especialmente na propia figura de Ramón Otero Pedrayo e, máis polo miúdo, na súa novela *Arredor de si*. Deste modo, Ramón Villares percorre as claves definitorias do protagonista da novela, Adrián Solovio, a través do cal Otero Pedrayo reconstrúe a súa propia biografía e o seu característico retorno a Ítaca. O libro ábrese cun "Prefacio" e, ademais das seccións tituladas "Un romance 'rápido' e 'actual'", "Fuga a Madrid: Quen son eu?", "Vento de Europa: París", "A chamada da Terra: Berlín", "Retorno: 'un camiño de redención'", "De Solovio a Dumbría: Para que son bo?" e das "Fontes e bibliografía", engádense dous novos apartados ao comezo do volume, "Un relato a varias voces" e "O autor de Solovio", e, ao final, unha "Coda". Péchase o volume con "Fontes e bibliografía". Xa nesta terceira edición engádese unha breve nota introdutoria na que Villares advirte como a circulación das dúas primeiras edicións foron "moi restrinxida" no campo literario galego e que esta última respecta o texto publicado en 2007. Engade que os estudos oterianos non mudaron de forma radical, mais que de forma paralela foron aparecendo estudos que non puido incluír naquela altura, como *O devalar da idea* (2008), de Paterson, a primeira parte das *Lembranzas do meu vivir*, en curso de edición, e outros xa manexados para este volume como *Lembranzas* (2015) ou os epistolarios *Cartas á nai* (2007) e *Epistolario* (2009).

V.3. MONOGRAFÍAS E LIBROS COLECTIVOS TRADUCIDOS OU NOUTRAS LINGUAS

Camus, Albert, *Catro cartas a un amigo alemán e outros textos*, limiar Miguel Anxo Fernán Vello, trad. e prefacio Xosé Manuel Beiras, A Coruña: Editorial Trifolium, col. Contextos, xuño 2018, 130 pp. (ISBN: 978-84-947581-5-7).

Tradución de catro cartas de Albert Camus (1913-1960) redactadas durante a Segunda Guerra Mundial, entre xullo de 1943 e xullo do 1944, e publicadas na clandestinidade: a primeira en 1943 na Revue Libre; a segunda, asinada co pseudónimo de Louis Neuville, en 1944; a terceira na revista Libertés en 1945; mentres que a cuarta permaneceu inédita até que o conxunto foi editado por Gallimard no volume Lettres à un ami alemand (1948). Corresponden pois ao momento no que Francia estaba ocupada polos exércitos da Alemaña nazi e existía un movemento de resistencia clandestina namentres parte da poboación vivía baixo o réxime colaboracionista de Vichy. Van dirixidas a un imaxinario lector alemán partidario do Terceiro Reich co que Camus, segundo afirma, leva cinco anos sen falar. As misivas xa foran publicadas en galego en 1967, no número 15 da revista Grial, pero o tradutor indica no seu prefacio que a lingua foi revisada para esta nova edición, ademais de contextualizalas no marco da biografía do autor e explicar a inclusión dos nove textos complementarios que engadiu neste volume. Na primeira das cartas, Camus describe os dous xeitos de amar a un país: o dos nazis, que se caracteriza por emprender calquera acción a prol da «grandeza» da patria, e o dos europeos partidarios da liberdade, entre os que el se sitúa, que consiste en abrazar unha idea superior de xustiza e de humanidade. Na segunda, Camus argumenta a súa postura contra o relativismo moral de raíz nietzscheana dos nazis e defende o valor do ser humano; mentres que na terceira reivindica unha Europa humanística. Na cuarta carta, o autor describe as dúas formas de se enfrontar ao mundo dende un pensamento filosófico que renega de calquera concepto de transcendencia e asume a morte de Deus, e volve afirmar que o sentido superior reside no ser humano, no que reside a verdade. Os nove textos que se inclúen a seguir foron publicados por Camus en diversos medios entre 1944 e 1954 e desenvolven diferentes temas que permiten afondar nas súas ideas filosóficas. O libro complétase cun limiar de Miguel Anxo Fernán Vello que presenta esta edición.

Recensións:

- Vicente Araguas, "Camus en galego", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.059/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.059, "máis Libros", 28 outubro 2018, p. 32.

Fálase da publicación á lingua galega de *Catro cartas a un amigo alemán e outros textos*, de Albert Camus, traducido por Xosé Manuel Beiras e publicado pola Editorial Trifolium na Coruña en 2018. Esta edición está acompañada do limiar a cargo do escritor Miguel Anxo Fernán Vello.

Petit, Michèle, *Ler o mundo*, trad, Fernando Moreiras, ilustración cuberta, Pablo Otero, Pontevedra: Kalandraka Editora, col. Teoría, 2018, 184 pp. (ISBN: 978-84-8464-412-5). Monografía de Michèle Petit que pon de relevo a importancia de saber ler o mundo perseguindo un triplo propósito: dun lado, contribuír a un maior y mellor coñecemento da súa realidade cotiá, diacrónica e sincrónica; por outro, activar procesos de cambio que

permitan transformalo, poñendo de relevo valores e iniciativas congruentes con desenvolvemento humano e o respecto á vida en toda a súa diversidade.

Recensións:

- Ramón Nicolás, “Ler para habitar o mundo”, *La Voz de Galicia*, “*Fugas*”, “Libros, “Galego”, 9 novembro 2018, p. 8.

Dá conta da tradución ao galego da obra en cuestión, destaca o ensaio como unha defensa da necesidade da literatura e o carácter didáctico formativo que achega.

V.4. PUBLICACIÓNS EN REVISTAS

A. C., "Polos pasos do Rexurdimento. Nos 150 anos da *Gramática* de Saco e Arce (1868-2018)", *Grial*, n.º 220, "O rego da cultura", outubro, novembro e decembro 2018, pp. 8-9.

Co gallo do cento cincuenta aniversario da publicación da *Gramática gallega* de Saco Arce, menciona a saída ao prelo de *Cantares gallegos* de Rosalía de Castro e tamén a outros escritores do Rexurdimento como Eduardo Pondal, Curros Enríquez e Valentín Lamas Carvajal.

Acuña, Ana e **Pichel**, Ricardo, "Madrid, cidade de encontros. Crónica do XII Congreso Internacional da AIEG", *Grial*, n.º 219, "O rego da cultura", xullo, agosto e setembro 2018, p. 8-9.

Informa das actividades que tiveron lugar na Facultade de Filoloxía da Universidade Complutense de Madrid ao abeiro do Centro de Estudos Galegos. En relación á literatura galega destaca a intervención de Víctor Fernández Freixanes sobre a cultura galega e as novas tecnoloxías, a saída ao prelo de *Madrygal. Revista de Estudios Gallegos*, *La letterature galega. Autori e testi*, *La lluvia en el mar. Una antología de poesía gallega contemporánea* con edición a cargo de Vicente Araugas e *Mala herencia la que nos ha tocado. Oralidad y narrativa en la literatura sobre la guerra civil y el franquismo*. Tamén alude á contemplación na Real Biblioteca do Escorial das *Cantigas de Santa María*.

Adán, Carme, "Sobre verdade e posverdade en sentido extrapolítico", *Grial*, n.º 219, "Sobre verdade e posverdade", xullo, agosto e setembro 2018, pp. 121-125.

No contexto dun estudo sobre os conceptos de verdade e posverdade dende unha perspectiva filosófica inclúe os seguintes versos de Rosalía de Castro: "Libre é o meu corazón, libre e a miña alma/ e libre o meu pensamento".

Alcalá, Xavier, "Entre libro de viaxes e tese firme", *Grial*, n.º 217, "O espello das letras", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 86-87.

Ofrece unha recensión da obra *A invención dun Deus. Xesús de Nazaret. I. De predicador a Mesías* (Laiovento, 2017) de Xulio López Valcárcel. Informa de que a obra constitúe un estudo de carácter crítico arredor da figura de Cristo. Dá conta de que o libro está fundamentado nas viaxes e pescudas que o autor levou a cabo na actualidade polas terras de Israel. Apunta que a obra mestura a visión do turista propia das obras de viaxes coa do investigador que pretende desmontar o mito ergueito tras as crenzas oficiais. Explica que a obra constitúe un percorrido polo Evanxeo para amosar a singularidade e, nun inicio, a falta de relevancia da figura de Cristo e como foi aproveitada posteriormente para forxar a doutrina.

Alcayde Dans, Lois, "O creador xace na fonte das bágoas", *Luzes*, n.º 62, "Ás ceibas", novembro 2018, p. 43.

A propósito dunha reflexión sobre a necesidade de atopar os restos de Federico García Lorca, fai un percorrido sobre a súa traxectoria literaria e menciona os *Seis poemas galegos*.

Alonso, Eduardo, "Ernesto Chao", *Tempos Novos*, n.º 256, "protexta", setembro 2018, pp. 54-55.

Co gallo do pasamento de Ernesto Chao fai un percorrido pola súa traxectoria profesional. No tocante á literatura galega, menciona a posta en escena da obra *Laudamuco, señor de ningures* de Roberto Vidal Bolaño a cargo da compañía Antroido. Alude ao labor de Chao ao abeiro da asociación Abrente e tamén na Mostra de Teatro Galego de Ribadavia. Apunta que Ernesto Chao traballou na compañía de teatro Artello que levou a cabo as obras *Pic Nic* de Arrabal; *As nubes* e *Celtas sen filtro*, esta última coa colaboración de Méndez Ferrín. Explica que o autor participou nas obras *Agasallo de sombras* de Roberto Vidal Bolaño e *Os vellos non deben de namorarse* de Castelao a cargo do Centro Dramático Galego. Comenta que Chao participou na fundación da compañía Teatro do Noroeste e que foi director do CDG. Anota que participou nas obras *O coronel ten a quen lle escribir* de Manuel Riveiro Loureiro; *Galicia, S.L.*; *As alegres casadas* e *Un soño de verán*; *Rei Lear*; *Os xustos*; *A grande noite de Fiz* de Miguel Anxo Murado; *Galileo Galilei*; *As bodas de Fígaro*; *Macbeth*; *Historias peregrinas* de Miguel Anxo Murado, *Noite de reis* e *Valle 98*. Indica que Chao fundou con Rosa Álvarez a compañía Lagarta, Lagarta e que traballou coa compañía Redrum onde participaba na obra *A canción do elefante*.

Alonso Montero, Xesús, "Tres breves incursións no labor intelectual de Borobó: a súa singular voz de periodista, o padriño da nova intelligentzia galeguista e as súas devocións machadianas", *Galegos*, n.º 24, 2018, pp. 96-98.

No que interesa á literatura galega, reflexiona sobre a figura do xornalista Borobó na súa faceta como tradutor de poemas do escritor Antonio Machado, sendo un gran admirador da obra literaria machadiana. Deste xeito, sinala que no ano 2000 Borobó traduciu ao galego unha escolma de poemas baixo o título *Con e sen Leonor / As soedades de don Antonio* e, tres anos máis tarde, no 2003, elabora unha tradución dun compendio de poemas amorosos do mesmo autor.

Álvarez, Daniel, "Os valentes", *Tempos Novos*, n.º 252, "e digo eu...", maio 2018, p. 7.

No contexto dunha reflexión sobre a democracia e a súa operatividade faise referencia a Manuel Rivas e a Suso de Toro.

Álvarez Blanco, Rosario, "Discurso da presidenta do Consello da Cultura Galega", *Grial*, n.º 219, "O rego da cultura", xullo, agosto e setembro 2018, pp. 15-19.

Co gallo do nomeamento de Rosario Álvarez Blanco como presidenta do Consello da Cultura Galega fai unha achega sobre as características, a traxectoria e os obxectivos da

institución. No tocante á literatura galega, menciónanse, en relación aos estudos lingüísticos as cantigas de Pero Meogo e a obra poética de Manuel Antonio.

Álvarez Cáccamo, Xosé María, "Carta a Baldo Ramos desde a sombra da *Árbore da Memoria*", *Grial*, n.º 218, "Ensaio", abril, maio e xuño 2018, pp. 94-99.

Achega unha carta de Xosé María Álvarez Cáccamo dirixida a Baldo Ramos na que se fai referencia ao escritor Celso Emilio Ferreiro, á obra de Baldo Ramos titulada *Cartas desde o esquenzo* e tamén aos poemas obxecto *Árbore da memoria*, *Cara inversa*, *Libros conversos*, *A dobre páxina*. Con respecto ao libro *Cartas desde o esquenzo* di que recolle as epístolas dun pai dirixidas ao seu fillo e da filla ao pai. Sinala que a obra combina verso e poema en prosa. Destaca que tematicamente xira arredor da soidade, do amor, da perda da memoria e da metapoesía. Sublíña a pegada do onírico, do simbolismo e do surrealismo e a influencia doutros autores coma Álvaro Cunqueiro, Luz Pozo Garza Pero Meogo, Nuno Fernandes Torneol ou Martin Codax. Fai referencia a outra obra de Baldo Ramos titulada *Cartografía do exilio*.

_____, "Alén da experiencia", *Tempos Novos*, n.º 250, "Protexta", marzo 2018, p. 85.

Achégase unha recensión do poemario *CO CO CO U* (La uÑa RoTa, 2017) de Luz Pichel. Infórmase de que o libro conta cun epílogo a cargo de María Salgado. Sublíñase o carácter experimental da obra e dise que pivota arredor das vivencias da autora e da súa posición nun espazo chamado Alén. Dáse conta de que o poemario está situado máis alá da normativa lingüística. Resáltase que o poemario presenta a diversidade da voz lírica en relación ás obras anteriores da autora *Casa pechada* (2006) marcada pola perspectiva cativa e fantástica, a da interferencia lingüística do castelán en *Cativa en su lughar/ casa pechada* (2013) e a do cambio de linguas en *tra(n)shumancias* (2015). Explícase que a obra foi traducida ao castelán por Ángela Segovia. Faise referencia a que a produción da autora pivota en torno á creatividade verbal e fonética, pero tamén arredor do intimismo e das vivencias, da lingua usada e da perspectiva conversora da poesía.

Álvarez Pousa, Concepción, "Laureano Prieto, mestre da vida e da cultura popular da terra vianesa", *A Trabe de Ouro. Publicación galega de pensamento crítico*, n.º 107, xaneiro/febreiro/marzo/ abril 2018, pp. 43-66.

Ofrece un percorrido pola vida e obra do escritor e mestre Laureano Prieto polo cuadraxésimo aniversario do seu pasamento. Sublíña aqueles aspectos máis relevantes da súa biografía, destacando o seu férreo compromiso coa cultura, política e lingua galegas. Álvarez Pousa presenta ao escritor como "un gran divulgador da cultura popular galega". Así mesmo, sinala que a súa obra *Contos vianeses* (1958) é considerada unha das obras centrais da segunda metade do século XX. Tamén comenta que foi o principal iniciador e estudoso das características do dialecto vianés e noméanse algúns dos seus traballos máis relevantes. Por último, destaca a súa faceta como cultivador de contos e autor de literatura infantil e xuvenil galega.

Angosto Saura, Tiburcio, "A difícil comprensión do inhumano", *Tempos Novos*, n.º 250, "Protexta", marzo 2018, p. 89.

Recensión da obra *Lisboa e o mal. Notas* (Elcercanoediciones, 2017) de Santiago Lamas. Explica que a obra está dividida en dúas partes tituladas "Lisboa e o mal" e "Islam e os terroristas suicidas". Informa de que cada bloque está artellado en seccións breves e destaca a amplitude das fontes filosóficas, ideolóxicas, sociolóxicas, antropolóxicas, lexislativas e literarias da bibliografía consultada para desenvolver os diferentes asuntos tratados. Dá conta de que a primeira parte trata a diferenza entre o mal procedente da natureza e o que ten a súa orixe no ser humano, en relación ao maremoto que se produciu en Lisboa no século XVIII, e logo explora a definición do mal dende a teoloxía até a literatura. Subliña que o segundo bloque inclúe unha comparativa entre o islam, o catolicismo, o budismo e o xudaísmo e que afonda nas derivas terroristas do primeiro.

Angueira, Anxo, "Rexeneración, Renacemento, Renacenza, Rexurdimento", *A Trabe de Ouro. Publicación galega de pensamento crítico*, n.º 107, xaneiro/febreiro/marzo/ abril 2018, pp. 15-42.

Pretende ser un complemento doutro artigo previo publicado no anterior número desta revista titulado "Renaissance, Risorgimento, Renaixença, Rexurdimento". Nel, ofrece unha revisión historiográfica das fronteiras entre períodos concretos da historia. Reflexiona sobre a necesidade de repensar a historiografía galega do século XIX e as conexións do Rexurdimento galego en relación co concepto de "Renacemento" no eido europeo. Desenvolven, tamén, cuestións referidas ao xurdimento do concepto de "Renacemento" e doutros movementos do século XIX tales como o Risorgimento italiano ou a Renaixença catalá. Do mesmo xeito, comenta a posibilidade de que figuras autoriais do Rexurdimento –como Rosalía de Castro, Manuel Curros Enríquez ou Eduardo Pondal– nunca chegaron a definir a si mesmos como autores do Rexurdimento xa que o termo non existiría na época.

Anllo, Xoán, "A Nosa Galiza: eixo do asociacionismo da emigración galega en Xenebra. Unha ollada crítica e nostálxica", *Grial*, n.º 218, "Historia e memoria", abril, maio e xuño 2018, pp. 107-113.

Ofrece un estudo sobre a historia e as actividades da institución A Nosa Galiza, fundada polos emigrantes galegos en Xenebra. No tocante á literatura galega, alude ao vínculo de José Ángel Valente con A Nosa Galiza e menciona o seu libro *Cantigas de alén* e mais os poemas "Sub nocte" e "Paxaro de prata morta". Sinala que este último texto está dedicado a Luís Pimentel co gallo da conmemoración da súa figura polo Día das letras Galegas. Tamén destacan os nexos da institución coa figura de Castelao e á súa obra *Sempre en Galiza*. Fai referencia á ligazón con A Nosa Galiza doutras figuras relevantes da literatura galega coma, entre outros, Alonso Montero, Filgueira Valverde, Rodríguez fer, Xohán Cabana, Manuel María, Méndez Ferrín, Manuel Rivas, Margarita Ledo, Víctor F. Freixanes, Camiño Noia, Novoneyra, Neira Vilas, Carlos Casares, Fina Casalderrey, Antón Avilés de Taramancos ou Peña Novo. Tamén dá conta, en relación á institución, da saída do prelo do volume colectivo sobre o camiño de Santiago, titulado *Faíscas Xacobeas* con textos de Luz Pozo Garza, María Lopo, Fernández del Riego ou Carmen Blanco.

Ares Pérez, Carlos Xabier, "A primeira estación docente do profesor Carlos Casares", *Ferrolanálisis. Revista de Pensamiento y Cultura*, nº 31, 2018, pp. 187-193.

Presenta un percorrido pola vida e obra do escritor Carlos Casares, prestando especial atención a aqueles aspectos máis relevantes da súa traxectoria vital e literaria. Ares Pérez coloca o foco sobre a influencia que exerceu na súa vida e na súa produción literaria Viana do Bolo.

Arias Chachero, Patricia, "Exercicio literario ben documentado", *Grial*, n.º 217, "O espello das letras", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 75-76.

Ofrece unha recensión da obra *O xardineiro dos ingleses* (Galaxia, 2017) de Marcos Calveiro. Sublíña que a novela foi galardoada co Premio García Barros 2017. Salienta que narra os principais fitos sucedidos en Vilagarcía de Arousa no século XX. Di que o libro mestura historia e ficción para retratar a vida das clases altas e baixas da vila. Anota que, conforme avanza a novela, súmanse numerosos personaxes aos tres protagonistas. Destaca a combinación de tempos narrativos. Comenta que acción desencadease a raíz das investigacións dun escritor sobre a persoa que coidaba unha propiedade inglesa. Fai fincapé na importancia que adquiren na novela as relacións dos ingleses cos galegos e que teñen que ver cunha das protagonistas. Tamén afonda na importancia do estoupido da Guerra Civil e as consecuencias para a vila que aparecen recollidas na novela.

_____, "Os testamentos de Ramón Otero Pedrayo", *Grial*, n.º 218, "Documentos", abril, maio e xuño 2018, pp. 49-59.

No contexto dun estudo temático, lingüístico e contextual sobre varios testamenos que redactou Otero Pedrayo antes da súa morte alude á súa obra *O libro dos amigos* (1953). Tamén menciona á súa relación coa editorial Galaxia ou con outros persoeiros da literatura galega coma Ramón Piñeiro, López Cuevillas, Vicente Risco, Bouza Brey, García-Sabell ou Fernández del Riego. Por último, achega a transcrición de tres documentos que se corresponden con tres testamentos diferentes do escritor.

_____, "No silencio abafante da posguerra", *Grial*, n.º 218, "O espello das letras", abril, maio e xuño 2018, pp. 81-82.

Ofrece unha recensión da obra *A nena do abrigo de astracán* (Xerais, 2017) de Xavier P. DoCampo. Fai referencia ás obras anteriores do autor *O misterio das badaladas* (1986), *A chave das noces* (1998), *Cando petan na porta pola noite* (1994) e *O país adormentado* (2012). Di que *A nena do abrigo de astracán* constiúe unha obra para o público adulto, ambientada na década dos corenta e protagonizada por unha rapaza que vai vivir cos seus padriños á vila de Ribadaínsua trala morte dos seus pais. Explica que van debullando, a través dun narrador omnisciente, as situacións de coerción propias da posguerra que padecen diferentes habitantes da vila e a determinación da protagonista de lles facer fronte.

Asorey, Daniel, "Na calor do mortal frío", *Grial*, n.º 217, "O espello das letras", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 79-80.

Ofrece unha recensión da obra *O rapaz que nunca existiu* (Rinoceronte, 2017) de Sjón e

comenta que a novela está situada en Reykjavik e que acontece no inverno de 1918 mais tamén inclúe pasaxes do verán de 1929. Informa tamén de que, a partir da perspectiva do adolestente protagonista, trátanse feitos históricos como a dependencia de Islandia o a irrupción da gripe española. Salienta que a novela tamén recolle as vivencias da vida cotiá do protagonista coas súas afeccións e os seus amoríos homosexuais e heterosexuais. Destaca o erguemento que ten lugar na obra da identidade individual á par da social. Dá conta de que a obra foi galardoada co Premio Literatura de Islandia.

Avendaño, Xurxo G., "Fetén 2018. As mil ondas do mar", *RGT. Revista Galega de Teatro*, "Festivais", n.º 94, 2018, pp. 33-35.

Achegan as propostas que considera máis relevantes de entre as presentadas na Feira Europea de Artes Escénicas para Niños y Niñas celebrado en Xixón. No tocante á literatura galega destaca a posta en escena do espectáculo para monicreques *A galiña azul*, baseada na obra do mesmo título de Carlos Casares, a cargo da compañía Tanxarina e dirixida por Cándido Pazó. Salienta que esta obra foi galardoada co Premio Fetén ao Mellor Espectáculo de Títeres. Ademais, informa tamén da posta en escena da obra *Redondo* a cargo de Caramuxo teatro. Di que a obra está dirixida ás crianzas e que a temática xira arredor da forma circular.

Avión, Isabel G., "III xornadas coeducar en igualdade", *Aulas libres*, "formación", n.º 10, 2018, pp. 12-13.
Destaca as principais actividades levadas a cabo durante as Terceiras Xornadas de Coeducar en Igualdade organizadas polo Sindicato de Traballadoras e Traballadores do Ensino de Galiza. No tocante á literatura galega, menciona que destaca a figura de Rosalía de Castro ao abeiro dun obradoiro. Prn

Axeitos, Xosé Luís, "Matar a Ferrín", *Luzes*, n.º 55, "Ás ceibas", abril 2018, p. 55.

Achega unha reflexión sobre o posicionamento en contra de Méndez Ferrín dos membros da RAG vinculados arredor da figura de Ramón Piñeiro e da editorial Galaxia. Sitúa a evidencia deste conflito en torno ao ano 2009 co gallo da conmemoración de Ramón Piñeiro polo Día das Letras Galegas. Afonda na perspectiva ideolóxica que encarna o escritor e na súa oposición ao piñeirismo. Ademais, fai referencia á obra de Ferrín *Retorno a Tagen Ata.*

Baamonde, Antón, "Honestidade intelectual", *Tempos Novos*, n.º 253, "En foco", xuño 2018, pp. 30-31.

No contexto dunha reflexión sobre a situación lingüística, económica, social, política e cultural de Galicia faise referencia a Otero Pedrayo e a Álvaro Cunqueiro.

Baca, Yolanda, "Son contadas as...", *Luzes*, n.º 53, "As libreiras", febreiro 2018, p. 88.

Ofrece unha recensión da obra *Izan o da saca* (Xerais, 2015) de Xabier Quiroga. Destaca

o misterio que envolve o argumento, así como o pouso histórico, o carisma das personaxes, a organización e a riqueza da linguaxe. Fai referencia a importancia do espazo da Ribeira Sacra.

_____, "Despois deste...", *Luzes*, n.º 60, "As libreiras", setembro 2018, p. 89.

Ofrece unha recensión da obra *Ons* (2015) escrita e publicada por Carlos Meixide. Fai referencia á traxectoria profesional do autor e destacan as súas obras *Ons*, *Cans* e *Guitiriz*. Explica que se trata dunha serie de obras que narran as aventuras de catro compañeiros e un can. Sublíñase a relevancia da intriga e da temática de aventuras e amorosa. Salienta o papel do humor. Sinala que se trata de obras cunha linguaxe e unha perspectiva propias da mocidade á que van dirixidas. Destaca a importancia que adquire nas obras a pegada cultura, xeográfica e identitaria de Galicia.

Baltrusch, Burghard, "Conversa con Lupe Gómez", *Tempos Novos*, n.º 254, "Protexta", xullo 2018, pp. 76-78.

Entrevista á poeta Lupe Gómez na que se fai referencia á súa obra *Camuflaxe* (Chan da Pólvora, 2017) que foi galardoada co Premio da Crítica. Alude a que a obra anterior da autora *O útero dos cabalos* recibiu o Premio Johán Carballeira do ano 2003 e a obra *Azul e estranxeira* foi galardoada co Premio Eusebio Lorenzo Baleirón no ano 2004. Explica que a primeira publicación da autora, *Pornografía* (1995), correu ao seu propio cargo. Reflexiona sobre a posición canónica da autora no sistema literario galego. Na entrevista trátase o nacemento da obra *Camuflaxe* e a súa xénese vinculada á morte da nai da autora e ás súas vivencias con familiares e veciños. Destácase o labor de edición de Antón Lopo e o pouso de espiritualidade do poemario. Alúdese a Uxío Novoneira e ao seu escrito "Dos soños teimosos". Sinálase que a temática do poemario xira arredor da memoria, da política, da figura da nai, da maternidade, da lingua, da cultura e da natureza rural galegas.

_____, "Poesía, política e existencia en *Camuflaxe* de Lupe Gómez", *Tempos Novos*, n.º 254, "Protexta", xullo 2018, pp. 79-80.

Recensión da obra *Camuflaxe* (Chan da Pólvora, 2017) de Lupe Gómez. Fai referencia a que a temática do poemario xira arredor da política, da aldea e da cidade, dos lazos familiares, do tradicional, do cultural, do corporal, da paisaxe, da fala, da memoria, do sufrimento, da melancolía, da liberdade ou da morte. Explica que a obra presenta as voces de varias mulleres e destaca o pouso histórico, feminista e existencial das composicións. Sinala a relevancia da figura da nai e da maternidade na obra así como a pegada da realidade e da espiritualidade. Subliña a teatralidade coa que é tratado o mundo rural nos poemas. Dende o punto de vista estético, destaca a combinación de prosa e verso e o carácter vangardista da obra.

Barbosa, Micaela, "Fazer a festa. Um festival entre a fruição e a reflexão", *RGT. Revista Galega de Teatro*, "Festivais", n.º 94, 2018, pp. 36-38.

Dá conta das postas en escena e doutras actividades levadas a cabo co gallo da trinta e sete edición de Fazer a Festa, Festival Internacional de Teatro para a Infância e Juventude, a cargo do Teatro Art'Imagen. No tocante á literatura galega, destaca a representación

das obras *O último dragó*n por parte da compañía Sarabela Teatro, *Dança da Chuva* por parte da compañía Elefante Elegante e *Luppo* por parte de Baobab Teatro. Apunta que *O último dragón* está dirixida por Fina Calleja, *Dança da Chuva* por María Torres e *Luppo* por Óscar Ferreira. Destaca os elementos musicais, xestuais e visuais das postas en escena así como a súa temática clásica, sobre a seca e sobre os sentimentos respectivamente.

Barreiro, Manu, "BD alternativo para calquer idade", *Tempos Novos*, n.º 253, "Masa crítica", xuño 2018, p. 78.

Ofrécese unha recensión da obra de banda deseñada *Alter-nativo* (Aira, 2017) de Jorge Campos. Destácase o carácter innovador da obra tanto pola ausencia de texto como polo formato de catro metros. Alúdese a que o autor foi galardoado tres veces no certame de banda deseñada de Cangas. Explícase que a obra trata, dende diferentes vieiros, as aventuras dun náufrago nunha illa. Faise referencia ás características formais da obra salientando a sinxeleza dos debuxos, a configuración en liña e horizontal das páxinas e o uso de cores planas e cálidas. Sinálase a adecuación da obra para o público infantoxuvenil.

Barreiro Fernández, Xosé Ramón, "Os epígonos das Irmandades da Fala", *Follas Novas. Revista de Estudos Rosalianos*, n.º 3, 2018, pp. 8-27.

Repasa os numerosos estudos que saíron á luz dende 2016 até 2018 elaborados con motivo da celebración do centenario das Irmandades da Fala. Destaca a figura de Murguía e a súa férrea actividade galeguista, sendo o encargado de situar a Galicia entre os pobos con historia, lingua e cultura propias, estreitamente vinculado co Rexionalismo. Así mesmo, desenvolve as causas do distanciamento entre as Irmandades da Fala e o escritor. Dedica, ademais, unhas palabras ao teólogo galeguista Antonio López Carballeira polo seu importante labor cultural e político en Galicia.
_____, "O retrato do socialista Rubio Heredia, obra de Castelao, obra de Castelao", *Grial*, n.º 217, "Música e Artes Escénicas", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 117-121.

No contexto dun estudo sobre a estadía de Castelao en Badaxoz e sobre a morte do seu amigo na cidade Pedro Rubio Heredia, alude á obra *Sempre en Galiza* e menciona a relación de Castelao con outras figuras relevantes da literatura galega coma Otero Pedrayo.

Bernárdez, Carlos L., "Luz de papel", *Tempos Novos*, n.º 251, "Protexta", abril 2018, p. 96.

Recensión da obra *Tinta de luz* (Chan da pólvora, 2017) de Pepe Cácamo. Explica que o libro presenta os poemas do autor coas ilustracións da pintora Berta Cácamo. Informa de que a obra foi publicada na colección "Udra" e que vai dirixida aos máis novos. Destaca que o pouso do ludimo na obra baseado na expresividade verbal. Subliña a viveza das pinturas e o nexo existente entre os compoñentes visuais e os textuais da obra co propósito de alentar a captación da lectura. Resalta a pegada no libro da inventiva, dos xogos e da liberdade. Prn

Bernárdez Vilar, Xoán, "Crónica da cultura", *Encrucillada. Revista galega de pensamento cristián,* n.º 206, xaneiro-febreiro 2018, pp. 98-109.

Achega unha crónica sobre diversos fitos da cultura galega. No tocante á literatura galega, salienta a conmemoración do corenta aniversario da saída ao prelo da revista *Encrucillada* o 19 de xaneiro na Real Academia Galega. Destaca que Alberto Ramos Ríos gañou a XVII edición do Premio Risco de Creación Literaria coa obra *A simetría das bestas* que xira arredor das dificultades económicas e sociais da actualidade. Apunta que Marilar Aleixandre gañou o Premio Raíña Lupa coa obra *A filla do Minotauro* sobre unha entidade que resgarda obras artísticas. Di que Andrea Maceiras foi finalista do mesmo premio coa obra *Como bágoas de Dragón*. Informa de que Estíbaliz Espinosa gañou o Premio de Poesía Afundación coa obra *As neuronas irmás*. Comenta que Méndez Ferrín recibiu o Premio Voz e Liberdade e Margarita Ledo Andión o Premio Otero Pedrayo. Dá conta de que Diego Alfonsín Rivero gañou o Premio Manuel Lueiro Rey coa obra *Non o saben as estrelas* e que Antón Rodríguez Lopo gañou o Premio Manuel Loureiro Rey coa obra *Corpo*.

Biscainho-Fernandes, Carlos-Caetano, "Testemuñas textuais dun facer escénico", *Grial*, n.º 218, "O espello das letras", abril, maio e xuño 2018, pp. 89-90.

Ofrece unha recensión das obras *Río Bravo* (Kalandraka, 2017) e *Annus Horríbilis e outros musicais* (Kalandraka, 2017) da compañía teatral Chévere. Fai referencia a que as dúas obras saen ao prelo co gallo do trinta aniversario de Chévere e alude á próxima publicación das pezas *Eroski Paraíso*, *Eurozone* e *Citizen*. Di que as obras inclúen só a parte textual do espectáculo dramático xunto con notas sobre a posta en escena e as letras das cancións das seguintes pezas: *Big Bang* (1992), *Órbita mutante* (1997), *O Show sincero de Ana Pudor* (1999), *Humana* (2002), *Ultranoite no país dos ananos* (2014) e *O electricista da catedral* (2012 e 2013). Apunta que a compañía teatral recibiu os seguintes galardóns: Premio da Crítica de Galiza (2011), Premio de Honra da MIT de Ribadavia (2012) e o Premio Nacional de Teatro (2014). Menciona que as características principais dos textos presentados son o humor, o xogo co público e as perspectivas inesperadas para recrear a realidade.

Blanco Araúxo, Lois "Marcelo Ndong: o galego que emigrou ao seu país", *Luzes*, n.º 54, "Entrevista", marzo 2018, pp. 81-85.

No contexto dunha entrevista ao actor ecuatoriano Marcelo Ndong na que se fai un percorrido pola súa biografía e pola súa traxectoria profesional menciona a obra de teatro *Manoliño Nguema, dous mundos que se tocan*, e tamén a Castelao e as súa obras *Os vellos non deben de namorarse*, *Cousas* e *Sempre en Galiza*.

Bragado, Manuel, "Ledicia Costa: "O que precisa a rapazada son lentes violetas", *Luzes*, n.º 60, "Entrevista", setembro 2018, pp. 69-75.

Achega unha entrevista á escritora Ledicia Costa na que dá conta da relación entre a súa biografía e a súa escrita. No tocante á literatura galega, menciónanse, entre os seus referentes, *A sombra cazadora* de Suso de Toro e *Cartas de inverno* de Agustín Fernández

Paz. Alude á tradución ao italiano da súa obra *Jules Verne e a vida secreta das mulleres planta,* ao seu poemario *Xardín de inverno,* á súa primeira obra *Unha estrela no vento* e á obra *O corazón de Xúpiter*. Fai referencia a outros autores como Jacobo Fernández Serrano ou Antonio Manuel Fraga. Incide na concepción da literatura infantil e xuvenil como xénero independente que defende a escritora e na relevancia da rebeldía e o empoderamento das mulleres presentes nas súas obras *Unha estrela no vento*; *O corazón de Xúpiter*; *Escarlatina, a cociñeira defunta*; *Recinto gris*; *As peripecias de Extravaganzza Pérez*; *Jules Verne e a vida secreta das mulleres planta*; *A señorita Bubble* e *A balada dos unicornios*. Salienta como referentes da súa escrita Marga Rodríguez Marcuño, Manuela Pena e María Xosé Queizán. Destaca a importancia da morte, do humor, da ciencia, do macabro, da natureza, da diversidade, da igualdade ou da pegada social na obra de Ledicia Costas en relación á obra *Escarlatina, a cociñeira defunta*; *A señorita Bubble*; *As peripecias de Extravaganzza Pérez*; *A balada dos unicornios*; *Jules Verne e a vida secreta das mulleres planta*; *Un animal chamado néboa*; *Recinto gris* ou *O corazón de Xúpiter*. Comenta que *Escarlatina, a cociñeira defunta* foi galardoada co Premio Nacional de Literatura Infantil e Xuvenil. Alude á obra *A nena do abrigo de Astracán* de Xavier Docampo e a outros autores como Manuel Rivas ou Suso de Toro. Por último, fai referencia á tradución ao inglés de *Un animal chamado néboa*.

Candedo, Mariló, "Somos de adoptar", *Luzes,* n.º 61, "Ás ceibas", outubro 2018, p. 19.

No contexto dunha reflexión sobre o proceso de adopción a nivel internacional citan os seguintes versos do texto poético "Soñeite" de Marta Dacosta: "... e chegaches por fin/ para vivirme en cada aceno/ en cada caricia da túa pel morna/ nese quererme sen fin e sen medida".

Carrera Hortas, Pedro, "A dor sen dor", *Tempos Novos*, n.º 248, "Protexta", xaneiro 2018, p. 86.

Achégase unha recensión da obra *A morte do meu pai* (Hércules, 2017) de Afonso Eiré. Explícase que constitúe un poemario que xira arredor dos últimos días do proxenitor do escritor. Apúntase o carácter biográfico da obra. Saliéntase a sinxeleza da linguaxe empregada. Destácase o tratamento da dor na obra así como a temática sobre a relevancia da morte para a comprensión da existencia. Tamén se destaca a conxunción no poemario dunha idea individual e íntima do pasamento fronte á concepción de dor colectiva e pública propia da cultura galega.

Castelao, Pedro, "Discurso na presentación da obra conmemorativa dos 40 anos de *Encrucillada*", *Encrucillada. Revista galega de pensamento cristián,* n.º 206, xaneiro-febreiro 2018, pp. 59-65.

Recolle o discurso que Pedro Fernández Castelao pronunciou no acto que tivo lugar na Real Academia Galega con motivo da conmemoración do corenta aniversario da saída ao prelo da revista *Encrucillada*. Destaca a relevancia da revista *Encrucillada*, destacando a diversidade de contido das súas publicacións que abranguen dende unha temática ideolóxica, cultural, económica até a científica. Fai fincapé na relevancia lingüística da revista, que emprega exclusivamente o galego para as súas publicacións e saliénta a

perspectiva relixiosa que ofrece en relación á cultura galega. Alude tamén á presentación da monografía *As letras galegas na Encrucillada-Estudos literarios en 40 anos de revista*. Explica que constitúe unha obra en dous volumes nas que se recollen todas as achegas publicadas na revista sobre literatura galega e, en concreto, a figura á que se lle dedicou nos últimos corenta anos o Día das Letras Galegas.

_____, "En diálogo con Suso de Toro a propósito de *Humildar. Rituais despois de Deus*", *Encrucillada. Revista galega de pensamento cristián,* n.º 208, maio-xuño 2018, pp. 83-93.

Achega unha revisión crítica da obra *Humildar. Rituais despois de Deus* (Xerais, 2017) de Suso de Toro. Explica que a obra constitúe unha reflexión, elaborada a partir das vivencias de Suso de Toro, sobre as repercusións que tivo o abandono da relixión xudeo-cristiá na época moderna. Indica que na obra o autor desacredita a relixión ao ligala coas supersticións. Reflexiona sobre e a proposta dunha crenza civil sen transcendencia relacionada coa creación e coa vivencia de carácter estético e centrada na relevancia de circunstancias vitais exclusivas e irrepetibles. A continuación, Pedro Castelao cuestiona diversos aspectos da concepción da relixión xudeo-cristía que achega Suso de Toro na obra, destacando entre eles o antropomorfismo, a preocupación pola natureza, a igualdade entre homes e mulleres ou a visión xenérica e resumida da historia relixiosa que fai o escritor.

_____, "Dialogar sempre é posible", *Encrucillada. Revista galega de pensamento cristián,* n.º 209, setembro-outubro 2018, pp. 73-82.

A propósito da obra de Suso de Toro *Humildar. Rituais despois de Deus* (Xerais, 2017) Pedro Castelao responde aos comentarios que Suso de Toro apostillou ás súas críticas sobre libro no seu artico "Dialogar non debera ser difícil". No tocante á obra de Suso de Toro, Pedro Castelao mantén que a obra implica a proposta dunha relixión civil sen transcendencia, relacionada coa creación e coa vivencia de carácter estético, e centrada na relevancia de circunstancias vitais exclusivas e irrepetibles. Castelao incide nos paralelismos entre a proposta de Suso de Toro e o cristianismo. Tamén afonda nas críticas a diversos aspectos da concepción relixiosa presentada na obra por Suso de Toro, destacando, entre eles, a relación do xudeo-cristianismo coa natureza ou a tendencia do escritor a resumir e xeneralizar os feitos relixiosos.

Castelao Mexuto, Manuel, "Na nebulosa do Anxo: *Loaira* revisitada", *Barbantia. Anuario de Estudos do Barbanza*, n.º 14, 2018, pp. 133-154.

Recensiona a novela *Loaira* (Galaxia, 1992), de Anxo Rei Ballesteros, referíndose a ela como "a mellor novela galega do S. XX". Salienta a escasa atención que tivo por parte da crítica e salienta un único estudo sobre a obra elaborado por González-Millán. Tamén desenvolve cuestións relacionadas co carácter singular da obra, a análise das coordenadas espazo-temporais e os personaxes da novela (algúns deles xa apareceron noutra novela do autor titulada *Dos anxos e dos mortos*). Castelao Mexuto desenvolve os grandes temas que trata a novela como son a falta de liberdade, a opresión política, o amor (destacando o personaxe de Brigit) e o transnacionalismo (onde Galicia cobra un protagonismo fundamental). Salienta, tamén, o carácter innovador do discurso narrativo. Tamén alude á estrutura formal da obra, composta por capítulos sen unha orde secuencial e comenta as múltiples lecturas que ofrece. Por último, enxalza a riqueza e variedade léxica da novela e aposta por unha escrita singular e propia, caracterizada polos trazos propios de cada

variedade dialectal.

Castro, Francisco, "Crónica de Nova York. A cidade da soidade. Unha viaxe con Inma López Silva e Cristina Pato", *Grial*, n.º 219, "Crónica", xullo, agosto e setembro 2018, pp. 138-143.

No contexto dun artigo sobre a viaxe de Francisco Castro á cidade de Nova York alude á lectura da obra de Inma López Silva *New York, New York* (Galaxia, 2007).

Cermeño, Ana, "Antonio Durán Morris: "A Charlín roubeille a alma", *Luzes*, n.º 61, "Ás ceibas", outubro 2018, pp. 37-41.

No contexto dunha entrevista ao actor Antonio Durán Morris fai referencia ao seu papel de Milhomes na adaptación cinematográfica da novela *A Esmorga* de Blanco Amor. Tamén fai alusión ao seu labor na compañía Teatro Artello e á súa participación nas pezas *As nubes*, *A cantante calva* ou *Celtas sen filtro*. Fala do seu papel na obra *Woyzeck* a cargo do Centro Dramático Galego ou tamén da súa participación n'*O enfermo imaxinario*.

Cid, Alba, "O texto como goce, o texto como abismo", *Grial*, n.º 218, "O espello das letras", abril, maio e xuño 2018, p. 86.

Ofrece unha recensión da obra *Curiosidade* (Aira, 2017) de Estíbaliz Espinosa. Di que o libro inaugura a colección Fina Rei de textos poéticos escritos por mulleres. Informa que a temática do poemario xira arredor dos vínculos entre as humanidades e as ciencias, da historia individual e colectiva de Europa, das reclamacións das mulleres, do desexo ou das contradicións. Ademais, destaca o recurso ao humor, ao diálogo co lectorado, ao desmantelamento semántico da linguaxe, ás referencias intertextuais, ás repeticións e aos xogos de palabras e sons.

_____, "Ceo ou cénit: A autoría feminina na poesía galega", *Luzes*, n.º 56, "As Avante todas!", maio 2018, pp. 39-42.

Achega un estudo sobre á problemática da publicación, recepción e recoñecemento da poesía galega escrita por mulleres dende Rosalía e a década dos noventa até a actualidade. Alude á obra de Rosalía de Castro, salientando os seus poemarios *Follas Novas* e *Cantares gallegos*, para afondar nos problemas de estudo crítico e difusión que atinxen á súa produción. Traza unha panorámica sobre os factores sociais, políticos e culturais que influiron no impacto e a repercusión da obra poética das escritoras que publicaron nos seguintes anos. Menciona a María Mariño, Pura Vázquez, Luz Pozo Garza, Kruckenberg, Margarita Ledo Andión, Pilar Pallarés, Luísa Villalta, Xela Arias ou Xohana Torres e cita as obras *Os novísimos da poesía galega*, *Daquelas que cantan...*, *Poetas con Rosalía* e *De Cantares Hoxe...*. Mencióna a obra *Adiós, María* de Xohana Torres e publicacións periódicas como *Festa da Palabra Silenciada*, *Dorna*, *Luzes de Galicia* ou *Andaina*. Fai referencia ás obras *Con pólvora e magnolias*, *Mesteres* e *Seraogna*. Alude aos estudos sobre a poesía galega escrita por mulleres *Elas e o paraugas totalizador* ou *O noso corpo é un campo de batalla*.

_____, “Xacintos en auga”, *Tempos Novos*, n.º 249, “Gabinete de curiosidades”, febreiro 2018, p. 90.

A propósito do comentario dunha escena incluída na obra poética de T. S. Eliot alude á súa obra *A Terra Maniña* e á tradución ao galego a cargo de Álvaro de Prado no ano 1996 e tamén á súa obra *A Terra baldía* e á tradución ao galego a cargo de Armando Requeixo e Mª Fe González Fernández no ano 1998.

_____, “Anatomía familiar”, *Tempos Novos*, n.º 250, “Protexta”, marzo 2018, p. 86.

Recensión da obra *Lumes* (Apiario, 2017) de Ismael Ramos. Fai referencia que a obra anterior do autor *Hábitat/Interferencias* foi galardoada co Premio Francisco Añón. Alude á obra anterior do autor *Os fillos da fame* (Xerais, 2016). Explica que o poemario presenta a intimidade e a individualidade como ideoloxía e diferentes maneiras de achegarse ás vivencias. Destaca o emprego da ironía e o recurso ao illamento na obra. Subliña que o libro pivota arredor do trato familiar co sufrimento que implica e tamén en relación á morte. Saliéntase a pegada cultural da obra. No tocante ao estilo, resalta a pegada da fábula e o emprego de composicións longas e fragmentadas. Informa de que a obra e o poeta recibiron o Premio Fervenzas a Mellor libro de poesía 2017 e Autor do ano.

_____, “Lilas, tempo gris”, *Tempos Novos*, n.º 251, “gabinete de curiosidades”, abril 2018, p. 98.

A propósito de diversos comentarios arredor das lilas, menciona os Xogos Florais celebrados na Coruña e a publicación destes poemas no 1862 no *Álbum de la caridad*. Tamén alude aos estudos de Xaquín Lorenzo sobre estas plantas.

_____, “Máis ca un taboleiro de pinterest”, *Tempos Novos*, n.º 253, “Protexta”, xuño 2018, p. 85.

Recensión da obra *Cervatos* (Faktoría K de libros, 2017) de Lucía Novas que fai referencia tamén ao poemario anterior da autora *Neve* (Espiral Maior, 2017). Destaca a brevidade das composicións que presenta o poemario, así como o emprego de enumeracións, o recurso á comicidade e a importancia do silencio. Tamén sinala a unidade temática dos poemas, sinalando que pivotan arredor da nostalxia e o retrato da realidade cotiá e distante dende unha perspectiva xuvenil.

Corbillón, Mercedes “Poucos homes tan...”, *Luzes*, n.º 54, “As libreiras”, marzo 2018, p. 86.

Ofrece unha recensión da obra *Cabalo de Ouros* (Galaxia, 2010) de Víctor Freixanes. Sobresae a caracterización entre realista e fantástica das personaxes que aparecen na obra. Infórma de que a temática do libro xira arredor dunha partida de cartas de varios días con cartos e crimes de por medio. Destaca o retrato da sociedade que achega a novela na que se amosa a prostitución, a vida disipada dos cregos ou a explotación dos mineiros. Sinála que a novela está protagonizada por unha muller que vai poñendo de manifesto as inxustizas. Dende o punto de vista estilístico resalta a riqueza e a claridade da prosa.

Corderí, José**,** "*Vidas imaxinarias...*", *Luzes*, n.º 53, "As libreiras", febreiro 2018, p. 89.

Ofrece unha recensión da obra *Vidas imaxinarias* (Aira editorial, 2017) de Marcel Schwob. Explica que o libro conta as vidas de vinte e dúas personaxes reais e inventadas. Destaca a simplicidade das biografías individualizadas a partir de vivenzas particulares e accidentais. Afonda na variedade de personaxes incluídas na obra dende criminais, defuntos e artistas até divindades. Sinala a relevancia da ambientación e das ilustracións que integran a tradución galega.

Cores Torres, Antía, "O álbum musical en lingua galega: análise dende a perspectiva lingüística e cultural de Galicia", *Revista Galega de Educación*, n.º 71, "A lingua", 2018, pp. 40-42.

No contexto dun estudo sobre as posibilidades metodolóxicas do álbum musical en Galicia e en relación á literatura galega, alude ás obras de Mamá Cabra, María Fumaça, Pablo Díaz, A Gramola Gominola, As Maimiñas ou Pago Nogueiras.

Costas, Xosé Henrique, "A difusión da obra de Fernández Morales en Galicia", *Boletín da Real Academia Galega*, "Antonio Fernández Morales: o cantor do Bierzo", n.º 378, 2017, pp. 571-581.

Achega un estudo sobre a divulgación da figura e da produción de Antonio Fernández Morales no ámbito literario galego. Apunta a necesidade de que o autor sexa considerado pola Real Academia Galega para que se honre a súa figura e a súa obra no Día das Letras Galegas, co obxectivo de robustecer o uso da lingua galega no territorio do Bierzo. Fai fincapé no interese de analizar os seus escritos poéticos e tamén na relevancia lingüística que amosan sobre o emprego do galego no Bierzo.

Dasilva, Xosé Manuel, "*La catedral y el niño*, novamente", *Grial*, n.º 219, "O espello das letras", xullo, agosto e setembro 2018, pp. 112-119.

No contexto dun estudo sobre a novela de Blanco Amor *La catedral y el niño* menciona outras figuras relevantes da literatura galega coma Castelao, Rafael Dieste, Valentín Paz-Andrade ou Francisco Fernández del Riego. Alude a outras obras do autor como *A esmorga*, *Xente ao lonx*e e *Os biosbardos*. Fai referencia á tradución ao galego de dúas seccións da novela publicadas no xornal *A Nosa Terra* baixo o título "Primaveira" e "Noiturnio". Menciona os poemarios de Blanco Amor *Romances galegos* (1928), *Poema en catro tempos* (1931) e *Cancioneiro* (1956).

_____, "*Sempre en Galiza* en versión inglesa", *Grial*, n.º 220, "O espello das letras", outubro, novembro e decembro 2018, pp. 81-83.

Ofrece unha recensión da obra *Forever in Galicia* (2016, Francis Boutle Publishers). Informa de que se trata da tradución ao inglés da obra de Castelao *Sempre en Galiza* a cargo de Craig Patterson. Achega un percorrido pola traxectoria editorial do libro noutros idiomas. Destaca a existencia de dúas traducións ao castelán, unha ao catalán e outra ao

éuscaro e dúas ao portugués. Fai referencia á tradución ao inglés de certas partes da obra que foron recollidas na antoloxía *Anthology of Galician literature = Antoloxía da literatura galega (1196-1981)*. Salienta que Craig Patterson traduciu tamén *A Esmorga* ao inglés e participou na tradución de *Cousas* de Castelao a esa lingua. Menciona as principais investigacións do tradutor sobre a figura e a obra de Castelao. Afonda nas dificultades tanto editoriais como lingüísticas para levar a cabo a tradución de *Sempre en Galiza*.

_____, "Narracións breves de Carlos Casares", *Grial*, n.º 217, "O espello das letras", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 77-78.

Ofrece unha recensión do libro de relatos *O suicidio de Jonas Björklund e outras historias* (Galaxia, 2017) de Carlos Casares. Menciona a relación desta obra con outros libros de narrativa breve do autor como *Vento ferido*, *Os escuros soños de Clío* e *Xoguetes para un tempo prohibido*. Explica que se trata dunha recompilación de textos breves de Casares xa publicados en diferentes medios entre 1965 e 2001. Fai referencia a que a obra foi editada por Xosé Soutullo e a que Soutullo é responsábel do prólogo, no que achega as características temáticas e estilísticas máis destacadas dos textos, como a violencia ou o humor. Fai fincapé no corte variado dos relatos que abrangue dende a ficción até a biografía. Informa de que a obra inclúe textos en castelán e alude a outras obras do autor coma *Os mortos daquel verán* en relación á súa obra traducida ao castelán.

Domínguez Alberte, Xoán Carlos, "Senlleiros e esquecidos. Paseos e paseantes nocturnos na terra de Celanova dende o verán do 36", *A Trabe de Ouro. Publicación galega de pensamento crítico*, n.º 107, xaneiro/febreiro/marzo/abril 2018, pp. 97-110.

Recolle, de xeito parcial, o comentado polo autor no *VIII Seminario sobre a memoria: a longa noite de pedra*. Así, reflexiona sobre a temática da represión levada a cabo na terra de Celanova coa sublevación fascista de 1936. Comenta algunhas das obras máis significativas deste período, as cales reflicten á perfección o que se estaba a vivir no momento, tales como *Longa noite de pedra* e *Cimenterio privado* de Celso Emilio Ferreiro ou *Arraianos* de Xosé Luís Méndez Ferrín, entre outras.

_____, "Senlleiros e esquecidos. Paseos e paseantes nocturnos na terra de Celanova dende o verán do 36", *A Trabe de Ouro. Publicación galega de pensamento crítico*, n.º 108, maio/xuño/xullo/agosto 2018, pp. 85-100.

Neste número, o autor reproduce de xeito completo o texto que previamente fora editado de xeito parcial para ser publicado no número anterior da revista.

EXIL, "Trala pista apaixonante de Margot Sponer", *Aulas libres*, "para ver, para ouvir, para ler", n.º 10, 2018, p. 33.

Dá conta da publicación do libro de Antón Figueroa *Margot Sponer. Do galego antigo ás fronteiras da resistencia* e achega un percorrido biográfico do autor. No tocante á literatura galega destaca a súa relación con Vicente Risco e Lois Tobío.

_____, "Novas entregas da "biblioteca de pedagoxía" da editorial Kalandraka", *Aulas*

libres, "para ver, para ouvir, para ler", n.º 10, 2018, p. 34.

Dá conta da publicación das obras *Carta a un profesor mozo*, de Philippe Meirieu, e *A psicoloxía infantil e a nova educación*, de Jean Piaget, traducidas ao galego do francés por Henrique Harguindey. Fai unha recensión da segunda obra, destacando a súa estrutura en oito partes. Tamén salienta que a temática está centrada nas prácticas docentes e nas súas dificultades, na orientación do ensino cara ao establecemento dunha sociedade baseada na democracia e na concepción da escola como organismo orientado a unha aprendizaxe sustentada na imaxinación e no compromiso.

_____, "O desafío do século. A lingua e a cultura galegas perante as novas tecnoloxías da comunicación", *Grial*, n.º 220, "Comunicación e sociedade", outubro, novembro e decembro, 2018, pp. 147-155.

No contexto dunha análise sobre o uso e a presenza do galego e as súas diferentes manifestacións culturais en redes, menciona diversas figuras da literatura galega como Vicente Risco, Xohán Vicente Viqueira, Estíbaliz Espinosa, Manuel Gago, Mario Regueira, Rosa Enríquez, Marcos Calveiro, Manuel Forcadela, Gonzalo Navaza, Tati Mancebo ou Afredo Ferreiro.

Fernández Rei, Francisco, "O mar e os relatos salpresados de Paco Rivas", *A Trabe de Ouro. Publicación galega de pensamento crítico*, n.º 107, xaneiro/febreiro/marzo/abril 2018, pp. 131-137.

Recensiona o libro *Mar...usía. Relatos salpresados* (Baía Edicións, 2017) de Paco Rivas, con motivo da presentación do libro na Libraría Couceiro na cidade compostelá. Ofrece un breve percorrido pola traxectoria vital e literaria de Paco Rivas para logo desenvolver determinadas cuestións en relación á estrutura formal da obra (composta por quince historias) e á temática (cuxo núcleo temático é a vida mariñeira e a morte no mar). Tamén fai referencia á linguaxe empregada polo autor, onde o papel do léxico mariñeiro é fundamental. Finalmente, remata ofrecendo unha sistematización dos diversos tipos de léxico que o público lector pode atopar no texto.

Fontoira Suris, Lydia, "Novas achegas rosalianas", *Grial*, n.º 218, "O espello das letras", abril, maio e xuño 2018, pp. 92-93.

Recensión sobre a publicación *Follas Novas. Revista de Estudos Rosalianos 2* (Fundación Rosalía de Castro, 2017). Fai referencia ás dúas revistas que a Fundación Rosalía de Castro publicou para difundir as investigacións sobre a figura e a obra da escritora: a *Revista de Estudos Rosalianos* con Xesús Alonso Montero como director e *Follas Novas. Revista de Estudos Rosalianos* a cargo de Xosé Luís Axeitos. Alude á temática do número anterior da revista *Follas Novas* centrada na obra en prosa da autora. Sinala que o segundo número inclúe seis seccións tituladas "Artigos", "Textos e documentos", "Recensións", "Bibliografía", "Varia" e "Casa de Rosalía". Informa do contido que abrangue cada apartado, destacando que o primeiro inclúe estudos sobre a produción da autora e sobre outras figuras vinculadas a ela coma Pondal ou Murguía. Con respecto á segunda sección, subliña que estuda as epístolas da familia de Rosalía. No tocante ao apartado "Recensións", explica que inclúe a análise das obras *Rosalía de Castro, estranxeira na*

súa patria (a persoa e a obra de onte a hoxe) e *Rosalía de Castro e o poder sexual*. Da cuarta parte destaca que ínclúe poemas de Marica Campo mentres que da última sección sinala que recolle as actividades levadas a cabo pola Fundación.

Forcadela, M., "Sempre Figueroa", *Tempos Novos*, n.º 249, "Protexta", febreiro 2018, p. 86.

Ofrece unha recensión do ensaio *Margot Sponer. Do galego antigo ás fronteiras da resistencia* (Laiovento, 2017) de Antón Figueroa sobre a traxectoria biográfica e os estudos lingüísticos sobre o galego de Margot Sponer. No tocante á literatura galega, menciona a relación da autora con Vicente Risco e a súa obra *Mitteleuropa* e con Castelao.

_____, "O diálogo de Queizán con Rosalía", *Tempos Novos*, n.º 248, "Protexta", xaneiro 2018, pp. 87-88.

Recensión da obra *Rosalía e o poder sexual* (Xerais, 2017) de María Xosé Queizán. Informa de que o libro constitúe un conxunto de escritos recompilados a raíz das publicacións de Queizán sobre Rosalía na revista *A Festa da Palabra Silenciada* e no Congreso Internacional sobre Rosalía de Castro celebrado en 1985. Destaca que o estudo que sustenta a obra baséase na concepción de que os escritos de Rosalía pivotan arredor do sometemento da muller dende una perspectiva feminista. Salienta a novidade que supón o libro en relación aos estudos de Rosalía doutros autores como Carballo Calero ou Bouza-Brey. Resalta tamén a inclusión de estudos no libro sobre o desengano amoroso na poesía de Rosalía, o rexeitamento á autora no seu contexto histórico e social, a relevancia da literatura escrita por mulleres como forma de rebeldía, a temática do suicidio nos poemas de Rosalía ou a función da autora como antecedente das escritoras actuais. Di ademais que a obra inclúe escritos de creación sobre a figura de Rosalía.

_____, "De parola con... Estíbaliz Espinosa", *Tempos Novos*, n.º 253, "Protexta", xuño 2018, pp. 82-83.

Entrevista á poeta Estíbaliz Espinosa na que se tratan os seguintes temas: a definición de poesía como o traxecto cara a orixe ou cara a unha posibilidade universal e en función da súa relación coa lingua, como forma de experimentación; o vínculo entre a poesía e maternidade, destacando a capacidade de creación en ambos os dous casos e as limitacións da maternidade sobre as actividades literarias e a relación entre poesía e ciencia, salientando como as humanidades fornecen de crítica ao pensamento científico.

_____, "A existencia da insistencia", *Tempos Novos*, n.º 253, "Protexta", xuño 2018, p. 84.

Recensión da obra *Curiosidade* (Aira, 2017) de Estíbaliz Espinosa que destaca a temática da obra arredor da existencia e do pensamento. Sinala o ton de celebración e de elexía que presenta o poemario. Fai referencia ao emprego da mestura de voces na obra e tamén ao relevancia que adquire no poemario o vínculo entre a arte e a ciencia.

_____, "De fumes, palabras e casas", *Tempos Novos*, n.º 257, "Protexta", outubro 2018, pp. 81-82.

Recensión da obra *Nomes de fume* (Espiral Maior, 2017) de Miriam Ferradáns. Fala de que a temática da obra pivota arredor da procedencia e da esencia do ser fronte ao estrañamento, a través dos símbolos da vivenda e da escuridade. Sinala que o detonante do poemario é o pasamento e que remata coa consolación. Apunta a relación do suxeito lírico en primeira persoa coa realidade. Destaca o pouso que deixa na obra o existencialismo, o intimismo, o silencio, a soidade, a nostalxia, a arbitrariedade da linguaxe, a súa caducidade ou a súa capacidade instituínte. Pon en relación este libro co poemario anterior da autora: *Deshabitar unha casa*. Reflexiona sobre a imaxe desta construción como representación da existencia, das ansias, do tempo, das limitacións espaciais, do volver e do persistir.

_____, "Conversa con Iolanda Zúñiga", *Tempos Novos*, n.º 258, "En Destaque", novembro 2018, pp. 22-27.

No contexto dun artigo sobre a exposición do cadro de Castelao *A derradeira lección do mestre* alude á exposición do Pergamiño Vindel no 2017 e á obra *Cantares gallegos* de Rosalía de Castro.

Franco Grande, X.L., "poesía verdadeira", *Tempos Novos*, n.º 256, "Todo é peixe", setembro 2018, p. 46.

Ofrece un comentario sobre os dous libros de poesía publicados por Luis Pousa: *Poemas para Flash Gordon* (Reino de Cordelia, 2017) e *O embigo no mar* (Espiral Maior, 2008). Con respecto ao primeiro, di que constitúe unha visión retrospectiva do pasado marcada pola contención estilística. Destaca a singularidade expresiva da obra e tamén as referencias culturais que presenta en todas as composicións e que convidan á participación do lector. No tocante ao segundo poemario, resalta o valor estético da linguaxe poética empregada que lle serve ao autor para xerar imaxes con gran potencial para a evocación. Destaca o uso na obra das metáforas e pon en relación este poemario coa produción de Iglesia Alvariño e Leiras Pulpeiro.

Freixanes, Víctor F., "40 anos de *Encrucillada*: Á luz das candeas", *Encrucillada. Revista galega de pensamento cristián*, n.º 206, xaneiro-febreiro 2018, pp. 66-70.

Recolle o discurso que Víctor F. Freixanes, en calidade de presidente da Real Academia Galega, pronunciou no acto que tivo lugar nesta institución con motivo da conmemoración do corenta aniversario da saída ao prelo da revista *Encrucillada*. Ofrece un percorrido polo contexto histórico no que xorde a revista. No tocante á literatura galega, destaca a relevancia lingüística da revista, que emprega exclusivamente o galego para as súas publicacións e salienta a perspectiva relixiosa que ofrece. En relación a estes dous trazos definitorios menciona as obras *A fe cristiá ante a cuestión da lingua galega* de Araúxo Iglesias ou *Unha ducia de galegos*. Tamén menciona figuras relevantes da literatura galega coma Vicente Risco, Rosalía ou Castelao. Faise referencia á presentación da monografía *As letras galegas na Encrucillada-Estudos literarios en 40 anos de revista*. Explica que constitúe unha obra en dous volumes nas que se recollen todas as achegas publicadas na revista sobre literatura galega.

_____, “Territorios da literatura”, *Grial*, n.º 220, “Carta do editor”, outubro, novembro e decembro 2018, pp. 5-7.

Achega unha panorámica sobre os contidos do novo número da revista *Grial*. No tocante á literatura galega, menciona a Álvaro Cunqueiro, a Eduardo Pondal, Blanco Amor e a relevancia de Mondoñedo, Bergantiños, Ourense na súa obra. Tamén salienta os estudos espaciais a cargo de Margarita García Candeira sobre a recreación de Santiago de Compostela na obra de Rosalía de Castro.

_____, “Un novo tempo”, *Grial*, n.º 218, “Carta do editor”, abril, maio e xuño 2018, pp. 5-7.

Achega unha panorámica sobre os contidos do novo número da revista *Grial*. No tocante á literatura galega, menciona o estudo de Xulio Valcárcel sobre a triloxía de Xavier Alcalá titulada *Evanxélica memoria* e integrada polos libros *Entre fronteiras*, *Nas catacumbas* e *Unha falsa luz* sobre os evanxélicos en Galicia dende o remate do século XIX até a fin da ditadura franquista. Salienta os principais persoeiros vinculados a este movemento ou a relación de Curros Enríquez co mesmo.

García Campos, Iván, “A través da luz”, *Tempos Novos*, n.º 258, “protexta”, novembro 2018, p. 82.

Recensión da obra *Anomalía (Materialismo do verán)* (Chan da Pólvora, 2018) de Carlos Lema. Fai referencia a que o autor foi galardoado co Premio Johán Carballeira no 2008 pola súa obra anterior *O xeito de Freud*. Destaca que a temática da obra xira arredor da reflexión a través do íntimo e da temporalidade e sublíñase a relevancia do eu poético como mecanismo de creación. Salienta a relevancia da luz como símbolo da lembranza e coa reconstrución das vivencias. Anota o vínculo entre o recordo, a percepción sensorial e o presente para acadar o autocoñecemento. Sinala que a melancolía e a sobriedade tamén marcan a temática da obra. No tocante ao estilo resalta o recurso ás elisións.

García Candeira, Margarita, “A cidade e os seus (des)contentos. Santiago de Compostela na obra de Rosalía de Castro e Emilia Pardo Bazán”, *Grial*, n.º 220, “O rego da cultura”, outubro, novembro e decembro 2018, pp. 40-49.

Achega un estudo sobre o tratamento do espazo de Santiago de Compostela nas obras de Rosalía de Castro e Emilia Pardo Bazán. No tocante á literatura galega, destaca a presenza do casco monumental da cidade e da súa contorna nos poemas “Amigos vellos” e “Na catedral” ou “En Cornes” e “San Lourenzo” de *Follas Novas*. Salienta a tendencia á alegoría na construción espacial que leva a cabo Rosalía de Castro e a súa pretensión de entroncar coa visión moderna das urbes de Europa. Afonda na representación de Santiago vinculado a unha visión do pasado como entidade incomprensíbel e calada nas composicións “En Cornes” e “Amigos vellos”. Comenta que na composición “San Lourenzo” a poeta vincula a queixa pola restauración do convento coa destrución da historia. Por último, apunta que o tratamento próximo da relixiosidade a través das referencias espaciais nos poemas “Na catedral” e “Amigos vellos”.

García Fonte, Mª dos Anxos, **Sanfiz Raposo**, Henrique, “Unha lectura de *Si a vernos, Marica, nantronte viñeras*, á luz de novos datos”, *Follas Novas. Revista de Estudos*

Rosalianos, n.º 3, 2018, pp. 50-73.

Ofrece unha proposta de análise do poema "Si a vernos, Marica, nantronte viñeras" desenvolvendo cuestións relacionadas co rendemento estilístico das voces poéticas na poesía de Rosalía de Castro e compara o tratamento que se fai da temática da romaría na produción literaria de Rosalía de Castro con respecto a outras obras da tradición poética galega. Ademais, reflexiona sobre novas hipóteses para localizar e interpretar o poema.

García González, Ariana, "A *Rosalía de Castro* de Luisa Carnés", *Follas Novas. Revista de Estudos Rosalianos*, n.º 3, 2018, pp. 186-192.

Recensiona a obra *Rosalía de Castro. Raíz apasionada de Galicia* (1945) da escritora Luisa Carnés. Comeza facendo un percorrido pola xenealoxía editorial do libro dende a súa primeira edición até a máis actual de 2018. Sinala que se trata dunha obra de difícil catalogación pola súa grande carga de trazos propios da biografía. Tamén comenta a estrutura formal que presenta a edición de 2018, organizada en cinco capítulos, e ofrece un breve resumo de cada un deles.

Goméz Méndez, Lorena, "A pel da sintaxe", *Tempos Novos*, n.º 254, "Protexta", xullo 2018, pp. 80-81.

Recensión da obra *Limiar de conciencia* (Urco, 2017) de Cris Pavón. Explica que a temática do libro xira arredor da lingua e do imperativo da ficción. Di que a obra trata sobre unha máquina que artella narracións a partir do canon poñendo de manifesto a capacidade de substitución das novidades literarias a partir das pezas existentes. Salienta que outro dos protagonistas da obra é un cativo caracterizado pola súa intelixencia e incapaz de relacionarse que emprega a informática para se desenvolver. Subliña a relevancia que adquire no libro a temática sobre o amor, a morte, o illamento, o orgullo, a liberdade de creación, a tecnoloxía, a lingua ou as consecuencias posibles do desenvolvemento da robótica como os intereses económicos, a usurpación do saber ou a rebelión. Destaca que a estrutura da obra está caracterizada pola contraposición temática das composicións. Salienta que o libro constitúe un exemplo de distopía e metaficción.

González Avión, Isabel, "Reflexións ao fío dos 75 números da revista escolar Bardos", *Revista Galega de Educación*, n.º 71, "Pensar o ensino", 2018, pp. 48-50.

No contexto dun artigo sobre o percorrido da revista escolar Bardos resalta que esta publicación conta cun apartado de entrevistas feitas a diferentes persoeiros da cultura galega coma o escritor Moncho Caride ou a Luís Rei autor da biografía de Ramón Cabanillas, entre outros.

González Montañés, Julio, "*O Entremés Gallego* de Salvador Francisco Roel", *A Trabe de Ouro. Publicación galega de pensamento crítico*, n.º 108, maio/xuño/xullo/agosto 2018, pp. 135-137.

Ofrece datos relevantes e aspectos interesantes sobre o proceso editorial da peza teatral

xa que se trata do primeiro texto autónomo conservado impreso en galego e, por tanto, a primeira obra teatral en galego impresa en Galicia. Tamén comenta as diferentes representacións da obra que se desenvolveron por toda Galicia.

_____, "La égloga de Virgine Deipara: estudio y edición", *A Trabe de Ouro. Publicación galega de pensamento crítico*, n.º 108, maio/xuño/xullo/agosto 2018, pp. 157-164.

Comenta a saída do prelo dunha nova edición modernizada e actualizada da *Égloga de Virgine Deipara* a cargo de Julio Alonso Asenjo. Sobre esta obra, que é un dos poucos textos teatrais xesuíticos galegos que chegaron até os nosos días, desenvolve cuestións relacionadas coa súa organización e estrutura formal –que inclúe un aparato de notas co fin de servir de complemento á lectura–, personaxes, posibles influencias das que bebeu o autor, e reflexiona sobre a autoría da obra (cuestión sobre a que se ten debatido moito). Tamén analiza a temática da obra baseada na exaltación da devoción mariana e da Inmaculada Concepción. De igual xeito, reflexiona sobre a escenografía, o vestiario e o atrezo así como o emprego da lingua galego-portuguesa. Para rematar, explica os criterios de edición que o editor tivo en conta á hora de elaborar a súa proposta de edición.

Guede Oliva, Manuel, "Xosé Lois González", *RGT. Revista Galega de Teatro*, "Obituario", n.º 95, 2018, pp. 65-66.

Co gallo do pasamento de Xosé Lois González ofrece un percorrido pola súa traxectoria no eido da dramaturxia. Alude á súa relación coa compañía Histrión e coas obras *Era tempo de chorar* inspirada na obra poética de Celso Emilio Ferreiro e *A pancarta*. Tamén menciona a vinculación do actor coa Agrupación Teatral Auriense e o seu papel na representación de *Unha vez foi o trebón* de Manuel María e o seu papel de Xosé Lois González en Teatro Antroido con Vidal Bolaño e nas obras *Xaxara* e *Laudamuco, señor de ningures*. Lembra a súa participación na Compañía Caritel e nas obras *Samuel e Abraham*, *Anunciación da Virxe Traamund*a. Fai fincapé na súa vinculación co Centro Dramático Galego e coas obras *Os vellos non deben de namorarse*, *O enfermo imaxinario*, *Almas perdidas* ou *As alegres casadas*.

Gurriarán, Ricardo, "Carlos Casares, 1966. O personaxe transversal procura un espazo poliédrico nunha calculada acción de encadramento sociopolítico e literario", *Grial*, n.º 217, "Novas achegas a Carlos Casares", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 123-133.

No contexto dun estudo sobre a traxectoria política de Carlos Casares ao retornar a Compostela en 1966 menciona composicións poéticas do autor como "Coma o ruído do silencio", "Amemos", "Non" ou "Poema de emerxencia para Antonio Machado". Tamén alude a outras figuras relevantes da literatura galega como Camiño Noia, Ramón Piñeiro, Alonso Montero, Ángel Valente ou Antón Baamonde.

Gurrutxaga, Alexander, "Unha pequena aposta literaria para unha grande historia", *Grial*, n.º 217, "O espello das letras", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 78-79.

Ofrece unha recensión da obra *A hora de espertarmos xuntos* (Xerais, 2017) de Kirmen Uribe. Apunta que a novela pivota arredor das vidas de dous patriotas do País Vasco que

se exilian coa chegada da ditadura e comezan a exercer de espías para o goberno vasco. Destaca o pouso histórico da obra así como a multiplicidade de personaxes e circunstancias e dá conta de que o libro está composto por cento cincuenta e sete relatos breves agrupados en tres apartados de cinco capítulos. Fai fincapé no pouso ensaístico e documental da novela para trazar o panorama histórico da época. Tamén alude á intervención do autor na propia obra para informar sobre a obtención do material e para completar a través da ficción os datos que non se atopan nos escritos consultados. Por último, critica a visión comedida dos feitos históricos presentados.

Hermo, Gonzalo, "Nunca se regresa da viaxe cando en verdade se partiu", *Tempos Novos*, n.º 251, "Protexta", abril 2018, p. 95.

Recensión da obra *A cadencia da fractura* (Xerais, 2017) de Isaac Xubín. Explica que o autor escribe tanto narrativa coma poesía. Pon en relación a súa obra coa de outros escritores galegos coma Mendez Ferrín, Chus Pato, Anxo Angueira, Xabier Cordal ou Antón Blanco. Informa de que o poemario xira arredor da identidade dende as perspectivas do foráneo e o propio. Subliña que, no tocante ao estilo, o poema combina a épica co lirismo de carácter intimista. Resalta o emprego de recursos tipográficos e a inclusión de debuxos do autor no poemario para poñer de manifesto o emprego de textos que son tamén imaxes. Pon en relación esta obra co poemario *O cuarto das abellas* e destaca que o poemario xira arredor da perda mais sen sentimento de derrota.

Iglesias, Óscar, "A frenética escena da BD galega autoeditada", *Luzes,* n.º 52, "Reportaxe", xaneiro 2018, pp. 76-81.

Achega un estudo sobre o estado da edición da banda deseñada galega. Fai referencia aos festivais de banda deseñada Autobán celebrado na Coruña, No Tengo Mamá celebrado en Vigo, Au/Ou celebrado en Ourense, Magosto gráfico celebrado na Coruña e Fun Fun Fun celebrado en Santiago de Compostela. Tamén menciona o stand Noroeste BD a cargo de Demo Editorial e David Calviño. Ofrece un percorrido pola evolución da banda deseñada galega dende a década dos oitenta até a actualidade, aludindo aos seguintes fanzines: *Xofre* (1979) de Miguelanxo Prado, Fran Jaraba e Xan López Domínguez; os sete números de *Frente Comixario* (1989-1993) que deu lugar ás Xornadas de Banda Deseñada de Ourense e a *O fanzine das xornadas* (1994-2012) dirixido por Henrique Torreiro; *BD Banda* de Kiko Dasilva e Anxo Paz ou *Barsowia*. Tamén inclúe as principais características dos fanzines actuais e da súa situación editorial.

Iglesias Mira, Antonio, "O Estado Novo contra Castelao e a súa época", *Luzes*, n.º 59, "Reportaxe", agosto 2018, pp. 41-45.

No contexto dun artigo sobre a Crise Académica de 1969 en Portugal contra o Estado Novo, fala do documental que Ricard Salvat dirixiu sobre a vida de Castelao, titulado *Castelao e a súa época* que incluía fragmentos de *Os vellos non deben de namorarse* e tamén da produción doutros autores galecos coma Curros, Rosalía ou Manuel María. Informa da contribución á elaboración do documental de Alonso Montero, Díaz Pardo e Luís Seoane.

Ínsua, Emilio Xosé, "As aulas da posguerra franquista na poesía galega", *Aulas libres*, "aulas da posguerra na poesía", n.º 10, 2018, pp. 27-32.

Salienta as principais características do ensino na época do franquismo, entre elas a precariedade, os castigos, a metodoloxía, o adoutrinamento, o catolicismo ou a represión con respecto ao uso do galego. Elabora a achega a través dos seguintes poemas ou fragmentos dos mesmos: "Aula de posguerra" e "Tempo de miseria", este último incluído na obra *Epicentro*, de Manuel Álvarez Torneiro; "Lembro a primeira vez que ollei o mar sen as follas…" de Manuel Vázquez Pintor, incluído na súa obra *Banzados*; "Poema en carne viva" de Manuel María, incluído na súa obra *Morrendo a cada intre*; "Hai que vivir" de Fiz Vergara Vilariño; "unha aula de inverno nas idades perdidas" de Fermín Bouza Álvarez, incluído na súa obra *Labirinto de inverno*; "Identidade" de Salvador García-Bodaño; "Lingua que rexeitaron meus pais" de Antón Tovar, incluído no seu libro *Calados esconxuros*; "Fonema" de Manuel Rivas; "Repasas de memoria o inventario do prohibido…" do libro *Inventario do prohibido* de Luz Campello; "El hermoso rostro del país", incluído en *Viaxe ao país dos ananos*, de Celso Emilio Ferreiro; "Ameite..." incluído en *Solaina de ausencia* de Xulio L. Valcárcel; "Escola" incluído n'*As rúas do vento ceibe* de Manuel María; *Poema do home que quixo vivir* de Bernardino Graña e "De repente..." incluído no libro *Entre lusco e fusco* de Pilar Pallarés.

_____, "Francisco Asorey, escultor galego', de Maribel Iglesias Baldonedo", *Aulas libres*, "para ver, para ouvir, para ler", n.º 11, 2018, pp. 27-28. Prn

A propósito dunha recensión sobre a obra *Francisco Asorey escultor galego* (Doutor Alveiros, Fundación Vicente Risco, 2018) de Maribel Iglesias Baldonedo, menciona a súa relación con distintas figuras da literatura galega coma Ramón Cabanillas, Castelao, Curros ou Camilo Díaz Baliño.

Labranha, Antom, "Algoritmos para namorar", *Tempos Novos*, n.º 248, "Reportaxe", xaneiro 2018, pp. 19-21.

No contexto dun artigo sobre *big data* inclúense uns versos da cantiga de amigo de Macías recollida no Cancioneiro de Baena titulada "Cativo da miña tristura".

Lado, María, "Dúas gamberras e un micro", *Tempos Novos*, n.º 254, "Vidas wassap", xullo 2018, pp. 60-61.

Entrevista a Vanessa Glemsel e Nuria Vil sobre o seu labor de espallamento da poesía a través do espectáculo oral de "Dúas gamberras e un micro". Na entrevista trátanse, entre outros, os seguintes temas relacionados coa literatura galega: o nacemento de "Dúas gamberras e un micro"; a faceta de escritora das integrantes; a evolución das súas actuacións; o tratamento humorístico da temática seria das súas composicións; a especificidade do seu público, na súa maioría non especializado en poesía; a súa concepción da poesía; a relevancia das redes sociais; a produción maioritariamente oral da súa obra; a súa participación no festival 85C e a xénese do mesmo.

_____, "Eduardo Estévez", *Tempos Novos*, n.º 251, "Vidas wassap", abril 2018, pp. 62-

63.

Achégase unha entrevista ao poeta Eduardo Estévez. No tocante á literatura galega alúdese á súa obra *Baleas* e infórmase de que inclúe un cómic e tamén un disco con composicións musicais. Faise referencia á relación do escritor cos poetas Rafa Villar, Marta Da Costa, Antón Lopo ou Paco Souto. Fálase sobre o proceso de edición da obra e do labor de Eduardo Estévez como editor. Alúdese á obra do autor titulada *Nós dentro* e á súa relación con outros poetas galegos.

_____, "Suso Bahamonde", *Tempos Novos*, n.º 257, "Vidas wassap", outubro 2018, pp. 58-59.

Entrevista ao poeta Suso Bahamonde. Destácase que foi integrante do Batallón Literario da Costa da Morte nos noventa e faise referencia ás súas obras *Óxido nas flores da tarde* e *Expansión*. No tocante á literatura galega, trata a relevancia da música na escrita do autor e fala das actividades culturais que realiza.

Lamapereira, Antón e **Riobó**, Xoán Carlos, "Sementes 2018. XXIII Mostra Internacional de Artes para o Pequeno Público de Almada", *RGT. Revista Galega de Teatro*, "Festivais", n.º 95, 2018, pp. 43-44.

Crónica sobre a vixésimo terceira edición do festival Sementes centrado no teatro para a infancia. No tocante á dramaturxia galega, fai referencia á representación de *Titiricircus* a cargo da compañía Tanxarina.

Lamas Braña, Arturo, "*Toxos e froles*, impulsor e arquetipo das Irmandades da Fala", *Ferrolanálisis. Revista de Pensamiento y Cultura*, n.º 31, 2018, pp. 66-75.

O estudo incorpora unha breve epígrafe intitulada "A constitución da Irmandade da Fala ferrolá" na que se analiza a creación deste grupo en relación co inicio do movemento irmandiño e os primeiros tempos da agrupación constituída en Ferrol co nome de "Toxos e Froles".

Lema, Carlos, "O contrafío das mulleres", *Grial*, n.º 218, "Ensaio", abril, maio e xuño 2018, pp. 147-155.

No contexto dun estudo sobre a relación das mulleres coa cultura na Idade Moderna alude a Rosalía de Castro e á súa concepción como poeta segundo dous conceptos cos que as mulleres relacionadas coas artes eran caracterizadas nesa época: "monstro" e "louca" (p. 150). Destaca que a súa obra presenta unha perspectiva feminina propia, colectiva e libre.

Lezcano, Arturo, "Patrimonio Universal da Galeguidade", *Luzes*, n.º 53, "Ás ceibas", febreiro 2018, p. 51.

No contexto dunha reflexión sobre a ubicación do patrimonio cultural galego que se produciu e se mantén en Bos Aires e en Galicia fai referencia ao libro *A esmorga* de

Blanco Amor e aos escritores Luís Seoane e Castelao.

Lojo Rodríguez, Laura María, "O poder terapéutico da palabra", *Grial*, n.º 217, "O espello das letras", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 74-75.

Recensión sobre a obra *Deixe a súa mensaxe despois do sinal* (Galaxia, 2017) de Arantza Portabales Santomé. Alude á que a obra anterior da autora *Sobrevivindo* (Galaxia, 2016) foi gañadora do premio de novela por entregas *La Voz de Galicia*. Comenta que a obra ten como protagonistas a catro mulleres que manifestan o seu sufrimento a través de mensaxes a homes que non responden. Salienta que se produce unha viraxe no argumento cando as protagonistas se coñecen entre elas e confraternizan. Menciona que a novela está escrita en primeira persoa e que afonda na vida cotiá e na perspectiva individual de cada unha das mulleres retratadas así como no seu contexto histórico e social. Advirte que a obra afonda tamén noutras temáticas coma a sexualidade ou a maternidade e subliña a relevancia dos sentimentos e das experiencias compartidas así como do recurso ao humor.

López, Xosé e **García-Mirón**, Silvia, "Próxima estación: automatización intelixente", *Grial*, n.º 219, "Comunicar en Galicia", xullo, agosto e setembro 2018, pp. 24-37.

No contexto dun artigo sobre a adaptación da industria cultural aos novos medios de comunicación alude a publicacións relacionadas coa literatura galega coma *O Tío Marcos da Portela*, a editoriais coma Galaxia, Alvarellos, Xerias, Edicións Positivas e Kalandraka Editora ou a revistas como *Tempos Novos*, *Luzes*, *Encrucillada*, *Revista Galega de Educación*, *Grial* ou *Erregueté*.

López, Aurora, **Pociña**, Andrés, "A recepción de Rosalía en Portugal", *Follas Novas. Revista de Estudos Rosalianos*, n.º 3, 2018, pp. 194-218.

Comenta a recepción que tivo a escritora Rosalía de Castro en Portugal así como os comentarios suscitados en relación á súa obra. Analizan, tamén, as referencias portuguesas e brasileiras existentes na súa poesía. Salienta, así mesmo, que con motivo do centenario da morte de Rosalía apareceron publicados en Portugal dous volumes e ofrecen unha caracterización de cada un deles. O primeiro trátase dunha antoloxía de poemas de Rosalía de Castro e de poemas dedicados a ela, seleccionados por Ernesto Guerra da Cal, baixo o título de *Rosalía de Castro. Antologia poética. Cancioneiro rosaliano* e, o segundo, é un libro titulado *Rosalírica (Homenaxe de 27 poetas portugueses a Rosalía no Centenario da súa morte)* de Xosé Lois García.

López Campaña, Lara, "As esquecidas lobismulleres", *Tempos Novos*, n.º 257, "En foco", outubro 2018, pp. 32-33.

No contexto dun artigo sobre a figura da muller e a súa relación co mito do home lobo menciónase o relato de Vicente Risco "O lobo da xente".

López Sández, María, "A cidade como texto. A construción literaria do imaxinario

urbano", *Grial*, n.º 220, "Ler cidades, transitar textos", outubro, novembro e decembro 2018, pp. 13-15.

Fai unha presentación do contido dos artigos de investigación do novo número da revista *Grial* e aputna que a temática destes estudos está centrada no espazo. No tocante á literatura galega, menciona o tratamento do espazo da cidade e da aldea nos autores da xeración Nós, salientando a Eduardo Blanco Amor e a Carlos Casares. Fai referencia á tradución para o galego do Ulises a cargo de Otero Pedrayo. Explica que Margarita García Candeira estuda a representación dos espazos da contorna de Santiago de Compostela na obra de Rosalía de Castro.

López Silva, Inma, "Loito no teatro", *Grial*, n.º 219, "O rego da cultura", xullo, agosto e setembro 2018, p. 10.

Con motivo do pasamento de Ernesto Chao e Xan Cejudo fai referencia ás súas traxectorias profesionais. En relación á literatura galega, destaca o labor teatral desempeñado por Ernesto Chao nos anos sesenta nas Mostras Abrente de Ribadavia, a fundación e dirección do Centro Dramático Galego e a creación das compañías de teatro Artello (con Morris) e Lagarta, Lagarta (con Rosa Álvarez). Con respecto a Xan Cejudo, salienta o seu papel na fundación do CDG, a súa participación na obra teatral *Woyzec* e a dirección das obras *A pousadeira* (1987) e *A burla do galo* (2000), todas elas a cargo desta institución. Tamén menciona a súa intervención na peza *Tío Vania* da compañía A Factoría e os seus inicios teatrais nos anos sesenta na compañía O Facho.

_____, "Adeus, Gustavo", *Grial*, n.º 220, "O rego da cultura", outubro, novembro e decembro 2018, p. 10.

Co gallo do pasamento de Gustavo Pernas Cora ofrece un percorrido pola súa traxectoria literaria e profesional no teatro galego. No tocante á literatura, salienta que foi o autor das obras *Comedias paranoicas* (2000), *Footing* (2001), *Final de película* (2006) e a triloxía *Logomonos*, así como do texto ensaístico *Os ollos de Victorine e a construción da cuarta parede* (2006). Tamén destaca a súa actuación na obra *Colgados* posta en escena en 2009.

_____, "O aplauso derradeiro", *Tempos Novos*, n.º 259, "todo é peixe", decembro 2018, p. 59.

Con motivo do pasamento de Ernesto Chao, Xan Cejudo e Gustavo Pernas Cora, fai un percorrido polas súas traxectorias vitais e profesionais. No tocante á literatura galega, sinala a participación de Ernesto Chao nas Mostras Abrente de teatro de Rivadavia e o seu labor nos oitenta como director do Centro Dramático Galego. Explica que foi o fundador da compañía Artello xunto con Morris e subliña a renovación estética e social do teatro galego que levou a cabo nela. Fai referencia a que fundou con Rosa Álvarez a compañía Lagarta e a posta en escena da paza *Aeroplanos* (2008). Con respecto a Xan Cejudo, dá conta da súa participación na peza *Woyzeck* (1984) a cargo do Centro Dramático Galego e ao seu labor no grupo O Facho. Tamén sinala a súa participación nas obras *Tío Vania* (A Factoría, 2005) e *Illa reunión* (Matarile, 2006). Subliña que foi director das obras *A pousadeira* (CDG, 1987) e a *A burla do galo* (2000). No tocante a Gustavo Pernas, explica que fundou con Ánxela G. Abalo a compañía Ancora Producciónss e destaca as súas obras *Comedias paranoicas* (2000), *Footing* (2001) e *Final*

de película (2006). Resalta que escribiu a obra sobre posdrama *Logomonos* (2011) e o ensaio *Os ollos de Victorine e a construción da cuarta parede* (2006). Anata tamén a súa participación en *Colgados* (Ancora, 2009).

López Silva, Xosé A., "Unha novela de xénero sen matices", *Grial*, n.º 218, "O espello das letras", abril, maio e xuño 2018, pp. 83-84.

Recensión da obra *A arte de trobar* (Xerais, 2017) de Santiago Lopo, galardoado co Premio Xerais. Menciona que constitúe una obra que mestura narración histórica, de aventuras, de capa e espada, folletinesca e mesmo ten trazos de romance. Apunta que presenta os relatos contrapostos dos personaxes principais e que a protagonista da novela é unha muller mentres que os antagonistas son dous homes, un eclesiástico e un nobre. Explica que o argumento da novela xira arredor do Camiño de Santiago que percorren un grupo de artistas para asistir ao desposorio de Fernando III. Fai fincapé na brevidade dos capítulos e na temática arredor dos conflitos de xénero e entre linguas. Salienta que a novela afonda nas consecuencias sociais da herexía dos cátaros e que tamén inclúe as características da lírica provenzal. Destaca a proximidade temática do libro con outras obras da literatura galega como *Lourenço xograr* de Manuel Portas e *As chaves do tempo* de Luísa Villalta.

Lorenzo Gil, César, "Versos gravados nun pentagrama", *Tempos Novos*, n.º 249, "Protexta", febreiro 2018, p. 88.

Recensión da obra *Long Play* (Xerais, 2017) de Lorenzo Gil. Explica que o poemario constitúe unha continuación da obra anterior do autor titulada *LP* (Emerxente editora, 2013). Destaca a pegada da música do poemario, así como a relevancia do ritmo e o emprego de recursos fonéticos. Informa de que a obra presenta experiencias do día a día a través da fala popular. Dá conta de que o autor leva a cabo no poemario a reelaboración de fragmentos de banda deseñada explorando as fronteiras da poesía. Subliña que a obra conta cun epílogo composto dunha listaxe de escritores imaxinarios.

Loureiro, Ramón, "Carlos Casares: a vida como escritura", *Boletín da Real Academia Galega*, "Memorias", n.º 378, 2017, pp. 35-37.

Achega unha reivindicación do labor literario de Carlos Casares salientando as obras *Vento Ferido*, *Os escuros soños de Clío* e *Un país de palabras*.

_____, "Carlos Casares, entre as maxias da literatura e o difícil oficio de existir", *Ferrolanálisis. Revista de Pensamiento y Cultura*, n.º 31, 2018, pp. 195-197.

Comenta a relevancia que tivo o escritor Carlos Casares na lingua e cultura galegas cualificado por Loureiro como "unha das figuras centrais da Galicia do século XX". Destaca a súa faceta como columnista no xornal *La Voz de Galicia* cunha sección titulada "Á marxe". Segundo palabras do propio autor, a través desta columna "el foi creando un xénero literario absolutamente novo [...]" chegando a ser "unha das grandes obras que sustentan a mellor literatura en lingua galega de todos os tempos".

Lucena Muñoz, Eufrasio, "MIT de Ribadavia. Amor e compromiso pola escenografía made in Galicia", *RGT. Revista Galega de Teatro*, "Festivais", n.º 95, 2018, pp. 49-51.

No contexto dun artigo sobre os recoñecementos á escenografía galega na trinta e catro edición da Mostra Internacional de Teatro de Ribadavia (MIT-Ribadavia) menciona a figuras relevantes da literatura galega que desenvolveron as súas actividades nese eido como Luís Seoane, Roberto Vidal Bolaño ou Camilo Díaz Baliño. No tocante á dramaturxia galega, alude ás compañias Chévere, Matarile, A Panadaría ou ao CDG. Tamén fai referencia ás obras *Martes de Carnaval*, *O feo*, *Tras Tannhäuser* ou *O mundo Persistente*.

Luna Alonso, Ana, "Recrear vidas alleas ou como renovar a biografía", *Tempos Novos*, n.º 254, "Protexta", xullo 2018, p. 84.

Ofrécese unha recensión da obra *Vidas imaxinarias* (Allariz, 2017) de Marcel Schwob, traducido por Samuel Solleiro. Faise referencia a que a obra conta cun limiar de Xosé Miranda sobre a vida do autor e o significado da obra. Destácase que se trata dun libro dirixido a un público adulto ou adolescente. Explícase que a obra presenta unha serie de biografías dende a época clásica até a do autor. Achégase un percorrido polo labor literario que realizou o autor no seu contexto histórico así como polas circunstancias de publicación e difusión da súa obra. Alúdese a que o tradutor da obra foi tamén o encargado de verter ao galego o libro *O demo no corpo* de Raymond Radiguet (Irmás Cartoné, 2016) e que foi finalista na modalidade de tradución nos terceiros Premios Gala do Libro Galego 2018. Anótase a idea de biografía que desenvolve o propio autor no limiar da obra e que se sustenta nas particularidades da experiencia. Sinálase o carácter descoñecido das figuras que se presentan no libro.

Malvido Cordeiro, Sofía, "O peso das sombras e a condena da palabra", *Tempos Novos*, n.º 248, "Protexta", xaneiro 2018, pp. 86-87.

Ofrécese unha recensión da obra *O monstro de Ille* (Galaxia, 2017) de Jorge Emilio Bóveda. Faise referencia aos libros anteriores do autor *Mälström*, *A caixa do correo*, *"Divina de la muerte": asasinato no centro comercial* ou a distopía social e económica *O sol do pasado*. Destácase que *O monstro de Ille* pertence á colección Costa Oeste. Infórmase de que o argumento da obra xira arredor dos acontecementos paranormais que sofren tres irmás que viven nun pazo cando queda a cargo delas un novo cura. Tamén se anota o carácter metaficcional do relato, xerado a partir dos escritos dunha das protagonistas. Sinálase a relevancia, por riba dos sucesos fantásticos, das relacións afectivas establecidas co cura. Apúntase que a estrutura da obra supón un incremento da intriga até a conclusión.

Marante Arias, Antía, "Construír(nos) xanelas nos cuartos escuros", *Grial*, n.º 217, "O espello das letras", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 80-81.

Recensión da obra *Na casa da avoa* (Galaxia, 2017) de Marta Dacosta que pon en relación o libro con poemarios anteriores da autora como *Crear o mar en Compostela* (Deputación

Provincial de Lugo, 1993), *As amantes de Hamlet* (Espiral Maior, 2003), *Acuática alma* (Espiral Maior, 2011) e *Dun lago escuro* (Xerais, 2014). Destaca a temática íntima, afectiva, cotiá, memorística e de aprendizaxe que presenta o poemario. Salienta o protagonismo das mulleres e a relevancia da figura da avoa na obra, así como das feridas e dos corpos femininos ante as imposturas da sociedade. Tamén subliña a importancia do herdo e conecta a obra cos poemarios *O pouso do fume* (Espiral Maior, 2009) de Dorés Tembrás ou *Raíz da fenda* (Xerais, 2013) de Berta Dávila. Afonda na importancia das figuras femininas que aparecen na obra destacando a súa condición coñecida, descoñecida ou literaria e as conexións entre elas.

Marco, Aurora, "Revisións e reescrituras do mito de Penélope", *Barbantia. Anuario de Estudos do Barbanza*, n.º 14, 2018, pp. 155-168.

Ofrece un percorrido polas revisións e reactualizacións que algunhas autoras galegas desenvolveron nas súas creacións arredor do mito clásico de Penélope e analiza algúns destes textos. A autora deixa claro o corpus que vai comentar, formado polos seguintes textos: o poema "Desde los cuatro puntos cardinales" de Rosalía de Castro (*En las orillas del Sar*, 1884), "Penélope" (*Tempo de Ría*, 1992) de Xohana Torres, "Penélope" de Isabel Rodríguez Baquero (*Ángélica. Revista de Literatura*, 1993), "Penélope" de Myriam Fraga (*Fémina*, 1996) e "A Redeira" de Marilar Aleixandre (*Boletín Galego de Literatura*, 1999). Así mesmo, subliña a visión desmitificadora que se fai do mito de Penélope nos textos analizados e enxalza e defende esa mirada feminina e feminista que caracteriza a todos estes textos nos que a muller é a que enuncia o discurso.

Martínez Bouzas, Francisco, "A loita das de abaixo", *Tempos Novos*, n.º 250, "Protexta", marzo 2018, p. 87.

Recensión da obra *O xardineiro dos ingleses* (Galaxia, 2017) de Marcos Calveiro. Explica que o argumento da obra pivota arredor da batalla política e social que leva a cabo o colectivo das lavandeiras da vila de Vilagarcía de Arousa. Dá conta de que a obra inclúe varios fíos narrativos sobre as vivencias de diferentes personaxes que promulgaron e padeceron a barbarie nesa vila. Destaca que a obra recolle a historia de Vilagarcía da primeira metade do século XX. Informa de que a trama arrinca a raíz da aparición dun nicho sen nome nun cemiterio. Subliña que o libro inclúe a chegada das tropas inglesas e alemás á vila antes da Guerra Mundial cos seus espías, as súas relacións coa xente da vila e as repercusións do fascismo. Resalta a presenza de personaxes históricos e a relevancia das clases sociais desfavorecidas. No tocante ao estilo, fai fincapé na combinación de prosa simple co pouso da épica.

_____, "Vidas en espera da morte", *Tempos Novos*, n.º 253, "Protexta", xuño 2018, p. 89. Prn

Recensión da obra *Mal mor* (Axóuxere, 2017) de Emilio Araúxo. Destaca que o libro presenta o mundo rural galego a través das vivencias dunha anciá que agarda a súa fin. Salienta que a obra explora o vínculo entre o real, o percibido e a lingua. Explica que o libro presenta as tarefas da vida cotiá da protagonista, das súas lembranzas, do seu cansazo e das súas penas. Sinala e a relevancia da obra como testemuña da vida rural que desaparece e que está marcada pola dor, o illamento e a miseria. Fai referencia ao carácter

oral da prosa.

Martínez González, Xurxo, "A obra e a figura de Xoán Pla Zubiri", *Grial*, n.º 219, "O espello das letras", xullo, agosto e setembro 2018, pp. 110-111.

Recensión dos dous volumes da obra *O escritor viveirense Xoán Pla Zuribi (1874-1936)* (Autoedición, 2017) de Emilio Xosé Ínsua que fai referencia aos ensaios anteriores do autor: *Antón e Ramón Villar Ponte: unha irmandade alén do sangue* que foi galardoado co Premio Ensaio Ramón Piñeiro no 2004, *Orixe, peripecia e pertinencia do topónimo San Cibrao (Cervo), A nosa Terra é nosa! A xeira das Irmandades da Fala (1916-1931)*, *Díaz Castro: poeta en formación (1914-1939)*. Explica que *O escritor viveirense Xoán Pla Zuribi (1874-1936)* recolle no primeiro volume a biografía do autor, salientando a súa faceta de xornalista en revistas como *A Nosa Terra* e *O Tío Marcos da Portela* e a relación da súa familia co galeguismo e con outras figuras da literatura galega coma Castelao. Con respecto ao segundo volume, sinala que inclúe a súa obra literaria entre a que destaca o poemario *A tola de Covas* e o relato *Desengano*.

Mayoral, Marina, "Por Mondoñedo con Álvaro Cunqueiro e Armando Requeixo", *Tempos Novos*, n.º 253, "Protexta", xuño 2018, p. 86.

Recensión da obra *Álvaro Cunqueiro e Mondoñedo. Guía literaria* (Fervenza, 2017) de Armando Requeixo. Explica que a obra constitúe unha achega á vila de Mondoñedo e á figura de Álvaro Cunqueiro a través de entrevistas a especialistas. Destaca a análise que a obra fornece sobre a historia da vila, tamén das amizades e coñecidos do escritor e de Mondoñedo. Sinala a profunda análise de Armando Requeixo sobre a produción de Cunqueiro á hora de seleccionar os escritos do escritor sobre a vila. Salienta a relevancia da sección bibliográfica recollida ao final da obra.

Méixome, Carlos, "As novelas da cidade", *Tempos Novos*, n.º 248, "Protexta", xaneiro 2018, p. 85.

Recensión da obra *Os fillos do lume* (Xerais, 2016) de Pedro Feijoo. Explica que constitúe unha novela arredor da historia da cidade de Vigo a inicios do século XIX coa invasión dos franceses, as súas causas e os seus efectos. Informa de que a novela comparte trazos co xénero de aventuras e co do relato policial e salienta o seu fundamento histórico e documental. Dá conta de que os protagonistas da obra son tamén os protagonistas do primeiro libro publicado polo autor. Apunta que a narración consta de cinco capítulos e que o argumento xira arredor do asasinato do alcalde da cidade e do seu vínculo cun tecido de urbanismo. No tocante ao estilo, salienta a relevancia dos diálogos. Fai referencia ás obras anteriores do autor *Os fillos da auga* (2012), *A memoria da choiva* (2013), *Morena, perigosa e románica* (2015).

Monteagudo, Antía, "A destrución como aprendizaxe", *Grial*, n.º 217, "O espello das letras", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 82-83.

Recensión da obra *Corpo de Antiochia* (Galaxia, 2017) de Tamara Andrés, segundo poemario da autora. Pon en relación este libro coa antoloxía *No seu despregar* (Apiario,

2016) e coa primeira obra da autora *Nenaespiraes* subliñando que foi galardoada co premio de poesía O Facho no ano 2015. Salienta que a obra pivota arredor da ruína como experiencia e que a temática abrangue a memoria e a arte como método de recomposición. Apunta que o poemario aparece estruturado en tres partes a través das que presenta a recomposición da voz poética e da súa identidade, dende a decadencia, a perda e o sufrimento discorren a través da creación sobre espazos de mar e de terra até o recordo.

_____, "Europa, unha grande alegoría", *Tempos Novos*, n.º 248, "Protexta", xaneiro 2018, p. 84. Prn

Recensión da obra *As ruínas de Europa* (Galaxia, 2017) de Manuel Xestoso. Fai referencia á traxectoria cultural do autor salientando a súa participación nas publicacións periódicas *Grial*, *Sermos Galiza* ou a *Revista Galega de Teatro*. Explica que verteu para o galego *A desaparición de Lesme Lennox* de Maggie O'Farrel (2011) e que elaborou con Xosé Cabide o libro *Antón Reixa ghicho distinto* (Xerais, 2012). Comenta que a obra *As ruínas de Europa* constitúe o seu primeiro poemario en galego e dise que consta de trinta e tres composicións que presentan o continente europeo como un lugar ruinoso. Di que o poemario está dividido en tres partes: a primeira, sobre situacións do día a día ubicadas en distintos lugares de europa, xira arredor da destrución; a segunda trata do exilio e do olvido e a terceira achega a idea do eterno. Por último, resalta o uso da alegoría na obra para reflexionar arredor da historia europea.

Nazaré Guerreiro, Branca, "O *Libro dos nenos* de Antía Cal. O proxecto dunha enciclopedia escolar galega", *Aulas libres*, n.º 11, 2018, p. 25.

Dá conta da publicación da obra *O libro dos nenos* de Antía Cal Vázquez por conta da Deputación de Lugo. Salienta que o libro foi escrito hai máis de sesenta anos e resalta que a autora escolleu empregar na obra o galego dialectal. Apunta que a obra conxuga os distintos eidos do ensino, como as ciencias ou a literatura, a partir de situacións habituais para os cativos.

Nogueira, María Xesús, "O roupeiro da memoria", *Grial*, n.º 217, "O espello das letras", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 81-82.

Recensión da obra *Vestir a noite* (2017) de Olalla Cociña Lozano, galardoada co XVI Premio de Poesía Afundación e previamente galardoada co Premio Avelina Valladares pola obra *As cervicais da memoria* (2004). Destaca a temática da obra arredor de temas como a memoria, o transcorrer do tempo, a perda ou a identidade e menciona que a autora renuncia ao emprego da primeira persoa. Por último, salienta o carácter intimista das composicións, a variedade de espazos e de experiencias que se recrean nelas e o léxico referido á natureza.

_____, "Ler toda Chus Pato en castelán", *Tempos Novos*, n.º 258, "protexta", novembro 2018, pp. 82-83.

Recensión da obra *Poesía reunida. Volumen I (1991-1995)* (Ultramarinos, 2018) de Chus Pato. Fai referencia á difusión e ao recoñecemento da produción da autora no sistema literario castelán e á súa entrada na Real Academia Galega. Destaca o carácter innovador

da súa poesía. Informa de que a obra constitúe unha tradución ao castelán dos poemarios *Urania*, *Heloísa* e *Fascinio* e de que conta cun limiar feito por Alba Cid sobre o percorrido editorial dos mesmos e tamén sobre as características e a sorte editorial do resto da obra da autora. Sinala que a responsábel da tradución foi Ana Gorría e subliña o seu labor de importación do estilo da poesía de Chus Pato a outra lingua. Di que o volume conta cunha sección con outros escritos da autora e recensións e estudos feitos á súa obra por outros especialistas como María Xosé Queizán, Concha García ou Arturo Casas. Reflexiona sobre a relevancia da divulgación da poesía de Chus Pato no ámbito castelán.

Noia, Camiño, "Reedición do número dez de Raigame", *Tempos Novos*, n.º 256, "protexta", setembro 2018, p. 74.

Ofrécese unha recensión do número da revista *Raigame* titulado *Carlos Casares (1941-2002). Legado dun escritor* (Ourense, 2018). Explícase que constitúe a reedición do número aparecido en maio de 2017 con motivo da conmemoración do autor polo Día das Letras Galegas dese mesmo ano. Infórmase de que a revista contén once contribucións sobre a figura e a produción de Carlos Casares. Indícase que a revista inclúe as conversas sobre o autor entre Malores Villanueva e Bieito Iglesias por unha banda e Gustavo Garrido, Ramón Loureiro e Tucho Calvo por outra. Dáse conta de que o número acolle a biografía do autor feita por Luís González Tosar, o estudo de Laura Piñeiro sobre o escritor, outras análises sobre as súas actividades culturais alén da literatura, as explicacións de Afonso Vázquez Monxardín sobre espazos relacionados coa vida e obra de Casares, diversos estudos sobre a produción literaria do autor e o exame da súa obra completa a cargo de Miguel Valverde. Infórmase de que a revista inclúe un texto creativo de Inma López Silva e que remata cun apartado de bibliografía sobre o escritor. Apúntase que a reedición conta cun prólogo de Manuel Baltar e un texto de Delfín Caseiro sobre o vínculo de Casares co Liceo.

Noia Campos, Camiño, "Os adolescentes na narrativa de Carlos Casares", *Grial*, n.º 220, "O espello das letras", outubro, novembro e decembro, 2018, pp. 104-113.

Estudo sobre a figura do mozo nas novelas de Carlos Casares que sinala a influencia doutros autores galegos na súa obra como Lamas Carvajal, Heraclio Pérez Placer, Álvarez de Novoa, Castelao, Blanco Amor, Neira Vilas, Méndez Ferrín. A análise está centrada nas obras *Vento ferido*, *Cambio en tres* e *Xoguetes para un tempo prohibido* e sinala como trazos definitorios dos mozos presentados nestas obras o dramatismo, a violencia, a soidade, o fascismo, o catolicismo a prol da ideoloxía nacional do réxime franquista, as relacións sexuais e a culpabilidade ou a angustia. Tamén menciona as obras *Ilustrísima* e *O sol de verán*.

Novas, Lucía, "O desexo sálvanos da morte", *Tempos Novos*, n.º 254, "Protexta", xullo 2018, p. 82.

Achégase unha recensión da obra *Flor negra* (Chan da Pólvora, 2017) de Genaro da Silva. Explícase que a temática do poemario xira arredor das ansias, do corpo, da morte, do sufrimento, da animalidade do ser humano, da teatralidade das vivencias ou da deconstrucción do suxeito masculino e da paixón romántica. Anótase que a obra xoga con pares de símbolos contrarios. Resáltase a relevancia dos animais, das prantas, dos elementos da paisaxe e das construcións humanas que acaban con ela no poemario.

Saliéntase a relación desta obra coa poesía de Méndez Ferrín. Destácase, dende o punto de vista estético, o carácter decadentista da obra.

Novo Candal, Paz, "ESTÉVEZ LÓPEZ, José (Promotor e Coordinador): *Manuel María, libro colectivo de homenaxe no seu día das Letras Galegas 17 de maio de 2016*, Edita: Deputación Provincial de Lugo. Ano 2017", *LVCENSIA. Miscelánea de cultura e investigación*, n.º 57, "LIBROS", 2018, pp. 221-222.

Breve recensión da monografía *Manuel María, libro colectivo de homenaxe no seu día das Letras Galegas 17 de maio de 2016* (Deputación Provincial de Lugo, 2017) co gallo da celebración do día das Letras Galegas 2016 dedicado ao poeta chairego. Subliña o éxito que tivo a elaboración do volume, no cal colaborando máis de 460 persoas pertencentes a diferentes eidos da sociedade galega. O volume acolle poemas, ilustracións, fotografías, ensaio e pintura.

Pato, Chus, "Welcome to Sing Sing: Elvira Ribeiro", *Tempos Novos*, n.º 249, "Protexta", febreiro 2018, p. 87.

Recensión da obra *Welcome to Sing Sing* (Barbantesa, 2017) de Elvira Riveiro. Explica que o poemario está dividido en tres partes e de que pivota arredor de diversas temáticas como son a comparativa paisaxística entre Vigo e Siberia, o desterro, a escolla da lingua minorizada, a existencia, o paso do tempo, o sufrimento, a maternidade, a soidade, a opresión sexual e política pero tamén a esperanza ou a liberdade. Destaca o pouso biográfico da obra así coma o emprego dunha simboloxía paisaxística e animalista.

Pato, Cristina, "Alén das fronteiras e dende a diversidade. Unha experiencia persoal", *Grial*, n.º 219, "Comunicar en Galicia", xullo, agosto e setembro 2018, pp. 58-63.

No contexto dun estudo sobre o potencial comunicativo da música Cristina Pato repasa a súa traxectoria profesional e alude a Víctor F. Freixanes e á versión musicada de "Lúa descolorida" e da produción de Rosalía de Castro a cargo de Osvaldo Golijov.

Pazos-Xusto, Andrés Carlos, "Os lisboanos. Unha emigración e un legado ignorados", *Luzes*, n.º 53, "Reportaxe", febreiro 2018, pp. 22-27.

No contexto dun estudo sobre os galegos emigrados a Portugal fai referencia a Castelao e ao libro de poemas *Xente da Aldea. Versos gallegos* de Alfredo Guisado. Tamén alude á revista *A nosa terra* e á entrada na Real Academia Galega de Ramón Cabanillas. Por último, menciona o poema "Galicia e Lusitania" de Ramiro Vidal Carrera.

Pedreira, Emma, "A beleza enúnciase", *Tempos Novos*, n.º 256, "Protexta", setembro 2018, p. 73.

Recensión da obra *Corpo de Antiochia* (Galaxia, 2017) de Tamara Andrés. Explica que o poemario pivota arredor da beleza das ruínas. Informa de que a obra aparece estruturada

en partes conforme os seguintes temas: a desaparición, o illamento, a volta, a aniquilación e a lembranza. Destaca a relevancia que adquire o silencio na obra e fai referencia ás obras anteriores da autora *Amentalista* e *Nenaespiraes*. Subliña a importancia que ten no poemario a proximidade entre a morte e a vida. Indica que a obra trata sobre a destrución e reconstrución da cidade de Antioquía coa que a autora se refire á súa corporeidade. Resalta o emprego dunha voz individual e colectiva a un tempo que encarna na cidade. Anota o sentimento de melancolía que impregna a obra, así coma o sufrimento, a fugacidade da vida, o pasamento, a perda, o baleiro, o sentimiento de propiedade ou o amor. Apunta o pouso mítico e oral da obra.

Pena Presas, Montse, "O mundo nas mans", *Tempos Novos*, n.º 249, "Protexta", febreiro 2018, p. 89.

Recensión da obra *A pel do mundo* (Galaxia, 2017) de Berta Dávila. Informa de que constitúe unha serie de poemas postas en boca de diferentes cativos procedentes de distintos lugares do mundo dos que dan a súa visión. Destaca que cada unha das percepcións dos suxeitos líricos achega unha mirada sobre o detalle diferencial do lugar de procedencia relacionado coa dor. Resalta a relevancia do sufrimento e das incoherencias así coma do pouso crítico na obra. Pon en relación o libro co poemario *Cidades* (1997) de Fran Alonso pola pegada social de ambos os dous. Resalta a relevancia do ritmo sobre a rima. Dá conta de que a obra inclúe ilustracións de Alba Cid.

Pereira Martínez, Carlos, "Unha historia de vida no tempo das Irmandades", *Grial*, n.º 219, "O espello das letras", xullo, agosto e setembro 2018, pp. 108-109.

Recensión da obra *Fernando Osorio do Campo. Unha vida sen treguas* (Embora, 2017) de Carlos-Caetano Biscainho-Fernandes, galardoado co XXI Premio Carvalho Calero de Investigación Lingüística ou Ensaio en 2016. Informa de que a obra constitúe unha biografía de Fernando Osorio e salienta, no tocante á literatura galega, a súa actividade teatral ao abeiro das Irmandades da Fala, por exemplo, como actor e director de *A man da Santiña* de Ramón Cabanillas. Destaca o interese de Fernando Osorio por levar á escena *Donosiña* de Xaime Quintanilla e o seu labor teatral independente coa representación da peza propia *Norte*. Tamén destaca a saída ao prelo doutra obra teatral súa titulada *Desourentación* e os fragmentos da obra filosófica *Nefeloide*.

Pereiras, Valeria, "Galeguía por imperativo popular", *Luzes*, n.º 59, "Ás ceibas", agosto 2018, pp. 38-39.

No contexto dunha reflexión sobre a introdución do portugués no ensino galego menciona o escritor Suso de Toro, a Castelao e a súa obra *Sempre en Galiza*, a Rosalía de Castro ou a Teresa Moure.

_____, "Gratitude", *Luzes*, n.º 62, "As libreiras", novembro 2018, p. 98.

Con motivo do remate do ano 2018 agradece ao público lector da revista *Luzes* aludindo, no tocante á literatura galega, a Pedro Feijóo e a Olga Novo.

Pérez Prieto, Victorino, "A cosmovisión dos mestres do grupo Nós ourensán. Actualidade do seu ideario", *Grial*, n.º 219, "Temas do noso tempo", xullo, agosto e setembro 2018, pp. 77-85.

Estudo da relevancia das tres figuras principais que integran o grupo Nós en Ourense: Vicente Risco, Otero Pedrayo e Florentino López Cuevillas. Dá conta dos membros deste movemento tanto en Ourense como en Galicia e na emigración. Expón o ideario de Ramón Otero Pedrayo salientando o pensamento humanista, cristián, romántico, liberal e galeguista que se reflicte nas obras *Fra Vernero*, *A romería de Xelmírez*, *O libro dos amigos*, *Ensaio histórico sobre a cultura galega*, *Pelerinaxes* e a *Guía de Santiago de Compostela*. Afonda no pensamento romántico, antimoderno, atlantista, galeguista, nacionalista, celtista, ruralista, misticista e católico de Vicente Risco salientando as obras *Teoría do nacionalismo galego* e *O porco de pé*, *A coutada* e *Leria*. Achega o labor cultural de López Cuevillas salientando a súa obra *Prosas galegas* e alude á súa ideoloxía católica e galeguista. Resume e actualiza o ideario do grupo Nós de Ourense en torno as premisas do humanismo, ecoloxismo, galeguismo e cristianismo.

Picado Carballeira, José, "Ferrol en la obra de Luis Otaduy Guerreiro", *Ferrolanálisis. Revista de Pensamiento y Cultura*, n.º 31, 2018, pp. 86-95.

Analiza a presenza da cidade ferrolá na produción literaria do avogado e escritor Luis Otaduy Guerreiro (Ferrol, 1930) e no tocante á súa obra en galego aclara que "é escasa" e cita un poemario do autor *O meu Ferrol mariñeiro* (1945), un volume onde Ferrol está moi presente a través da paisaxe e a vida mariñeira que se reflicte na obra.

Porteiro, María Xosé, "Entrevista. María Xosé Queizán", *Tempos Novos*, n.º 250, "En Destaque", marzo 2018, pp. 20-25.

No eido dunha entrevista a María Xosé Queizán sobre o feminismo e a violencia que padecen ás mulleres, menciona o seu labor como responsábel da revista *A festa da palabra silenciada* e mais as súas obras *Antinatura* sobre a concepción da muller como natureza fronte ao home, *Recuperemos as mans* sobre o contraste entre marxismo e feminismo e *Despertar das amantes* un poemario de amor entre mulleres.

Ramos, Alberto, "Entrevista a Jorge Rey. "Crear público teatral non é un camiño fácil, pero a longo prazo é máis rendible", *RGT. Revista Galega de Teatro*, "Festivais", n.º 95, 2018, pp. 34-36.

Entrevista a Jorge Rey co gallo da vixésimo terceira edición do Festival Galicreques a cargo da Asociación Cultural Barriga Verde e explica que é o creador da compañía Títeres Cachirulo e director do Festival Galicreques. Fai un percorrido pola traxectoria do festival dende o seu nacemento até a actualidade e afonda no seu papel á hora de crear un público teatral mediante as funcións no ensino, analizando a necesidade de expansión do evento. Alude á obra *Commedia, un xoguete para Goldoni* e a Candido Pazó e, por último, comenta a situación de Títeres Cachirulo en Galicia e ao labor da Asociación Barriga Verde para impulsar o teatro de monicreques a través de premios que gañaron autores

coma Roi Vidal.

Ramos, Ana, "Voadora "Viñemos a dalo todo", *Luzes*, n.º 58, "Reportaxe", xullo 2018, pp. 73-77.

Estudo sobre o labor da compañía de teatro Voadora co gallo do seu décimo aniversario galardoada co Premio da Crítica de Galicia en 2013. Recolle as traxectorias profesionais dalgúns dos seus compoñentes e no tocante á literatura galega, fai referencia á adaptación da obra *Soño dunha noite de verán* e analiza a relevancia da actualización da súa temática que xira arredor da transexualidade, o sufrimento e a paixón, a posibilidade de elixir, os impostos sociais, os instintos ou a identidade de xénero. Alude ao carácter innovador e rupturista e á intención de transformación social da peza. Comenta a obra *Garaxe* destacando o seu pouso social e a temática sobre a mudanza do papel da muller no contexto da economía e da sociedade europeas. Menciona tamén outras compañías teatrais coma Chévere destacando que foi galardoada co Premio Nacional de Teatro, Matarile Teatro ou Voadora. Remata mencionando a próxima posta en escena da obra *Héctor e París* sobre a transición desa cidade.

Ramos Rodríguez, Xosé e **Costa Rico**, Antón "Panoraula", *Revista Galega de Educación*, n.º 71, "Panoraula", 2018, pp. 78-80.

Panorámica sobre diferentes eventos destacados en relación ao ensino durante o ano 2018. No tocante á literatura galega destaca as diversas celebracións escolares para honrar a figura de Rosalía de Castro.

Reguera, Arturo, "José Afonso en Santiago de Compostela", *Luzes*, n.º 59, "Ás ceibas", agosto 2018, pp. 12-13.

No contexto dun artigo sobre certos fitos da traxectoria biográfica e musical de José Afonso menciona a obra *Sonata de Amigos* de Benedictino García Villar e o *Cantigueiro popular da Limia Baixa* de Xaquín Lorenzo.

Requeixo, Armando, "Vórtice literario", *Tempos Novos*, n.º 249, "Protexta", febreiro 2018, pp. 84-85.

Recensión da obra *Un elefante no armário* (Através, 2017) de Teresa Moure. Explica que a obra xira arredor das relacións sentimentais dunha profesora de filosofía coas súas anteriores parellas e coas súas amizades. Destaca o uso de múltiples perspectivas na obra para dar conta da acción xunto co recurso da narración dentro da narración. Dá conta de que a obra inclúe un epílogo e tamén apéndices. Salienta que o libro supón unha mestura de xéneros que abranguen dende o relato curto, a poesía, o ensaio, a crítica, a entrevista até as formas de escrita da rede. Subliña a relevancia das referencias que achega o libro ao resto da produción da autora. Informa de que a obra pon de manifesto unha reflexión sobre a definición do concepto de verdade en relación ao individuo. Alude ao vinculo desta obra coa anterior da autora *Não tenho culpa de viver*.

_____, “Conversa con Suso de Toro”, *Tempos Novos*, n.º 256, “protexta”, setembro 2018, pp. 69-71.

Achégase unha entrevista ao escritor Suso de Toro, no tocante á literatura galega faise referencia á relevancia do pasado na súa obra. Alúdese ás súas obras *Sonámbulos* (2014), *Inmateriais* (2013) e *Humildar* (2017) explicando que constitúen un libro de relatos e dous ensaios respectivamente. Infórmase da publicación da novela *Fóra de si* (2018) e menciónase a novela anterior do autor *Sete palabras* (2009). Infórmase de que *Fóra de si* constitúe un cuestionamento da realidade e a identidade a partir da revisión do pasado. Apúntase a importancia das pantasmas do pasado na configuración da producción do autor. Dáse conta da relevancia que adquire o monólogo fronte á mestura de voces narrativas interrelacionadas nas obras de Suso de Toro. Por último, tamén se reflexiona sobre as influencia doutros autores e do pouso dos mitos, da poesía e do teatro na súa obra e apúntanse os proxectos literarios que o autor tal vez leve a cabo.

Risco, Isabel, “Deixar medrar a semente do amor por Galiza”, *Boletín da Real Academia Galega*, “Homenaxe a Sebastián Martínez-Risco”, n.º 378, 2017, pp. 457-459.

Fai unha achega á traxectoria vital, profesional, política e intelectual así como pola produción de Sebastián Martínez-Risco. Con motivo da homenaxe á súa figura, menciona a influencia neste escritor das figuras e das obras de Rosalía e Castelao.

Rivas, Manuel, “Antes, despois, xamais, sempre Amergin”, *Luzes*, n.º 58, “Episodios galegos”, xullo 2018, pp. 8-9.

No contexto dun estudo sobre o texto poético titulado *Canción de Amergin* ou *O Manifesto de Amergin* achega a versión orixinal (“Forógra Aimhirghin”) e mais a tradución ao galego (“O manifesto de Amergin”) a cargo de Manuel Rivas.

_____, “O gran churrasco na “barbacoa” neoliberal”, *Luzes*, n.º 54, “Episodios galegos”, marzo 2018, pp. 8-9.

No contexto dunha análise sobre a situación social, ideolóxica e cultural da actualidade, alude á futura publicación da obra *Un manifesto rebelde contra todo isto* de Manuel Rivas e ao seu contido arredor da política, a economía, a inmigración, a violencia contra as mulleres, o xornalismo, o racismo, o medio ambiente ou a literatura.

Rodino Lalín, Hugo José, “Un exemplo de galeguismo na diáspora. O Centro Gallego de Buenos Aires, 1879-2018”, *Grial*, n.º 218, “Historia e memoria”, abril, maio e xuño 2018, pp. 114-121.

Achega un estudo sobre a historia do Centro Gallego de Buenos Aires. No tocante á literatura galega, Salienta a figura do escritor Roxelio Rodríguez Díaz e as súas obras *Flor de toxo* e *Cartas abertas e contos enxebres*. Tamén mencionan outros escritores representativos da literatura galega coma Luís Seoane, Álvaro Cunqueiro, Castelao, Otero Pedrayo, Rosalía ou Curros Enríquez e a súa relación coa institución. Fai referencia, entre outras, ás obras *Blanco Amor dende Buenos Aires*, *Sempre en Galiza* de Castelao e *Polos vieiros da saudade* de Otero Pedrayo. Comenta que a primeira foi compilada por Xosé Neira Vilas e que afonda nos vínculos de Blanco Amor co Centro Gallego.

Rodríguez Durán, Jorge, "Encrucillada de narrativas fuxidías", *Grial*, n.º 217, "O espello das letras", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 76-77.

Ofrece unha recensión da obra *Á sombra dos bonsais* (Galaxia, 2017) de Antón Riveiro Coello. Fai fincapé en que se trata dunha compilación de corenta relatos breves. Destaca a pegada oral, humorística, retranqueira e irónica dos textos. Di que conforme progresan os relatos a súa extensión vai diminuíndo. Subliña a influencia da obra xornalística *Á marxe* de Carlos Casares nestes relatos. Resalta o carácter reflexivo dos contos a temática arredor de experiencias vitais. Di que os relatos presentan un carácter conclusivo. Salienta o carácter experimental da obra dentro do contexto da narrativa breve en galego.

Rovira Magariños, Pedro J., "*Amigos sempre*", *Encrucillada. Revista galega de pensamento cristián*, n.º 207, marzo-abril 2018, p. 118-120.

Ofrece unha recensión en formato epistolar da obra *Amigos sempre* (Espiral Maior, 1998) de Alfonso Eiré. Comenta que o léxico da obra remite ao territorio xeográfico da vila de Chantada. Explica que o libro xira arredor das vivencias dun seminarista que non desexaba ser cura. Dá conta de que o libro afonda nas situacións de opresión exercidas polos mestres do seminario sobre o protagonista. A partir das vivencias persoais, Rovira Magariños procura achegar unha contestación oposta á perspectiva negativa que achega a obra sobre o período de aprendizaxe no ensino relixioso.

Rozados, Lara, "Mudar a pel da historia", *Grial*, n.º 218, "O espello das letras", abril, maio e xuño 2018, pp. 84-85.

Ofrece unha recensión da obra *Mudanzas e outros velenos* (Galaxia, 2017) de Marilar Aleixandre. Comenta que o libro constitúe unha reedición conxunta dos poemarios *Catálogo de velenos* (1999), *Abecedario de árbores* (2006) e *Mudanzas* que foi galardoado co Premio de Poesía Caixanova en 2006 e publicado en 2007. Sinala a temática da obra arredor da historia individual e social, da paisaxe, do erotismo, da transgresión, da brutalidade ou da represión que sofren as mulleres. Destaca as referencias e a pegada da mitoloxía clásica nas composicións.

Salgado, Xosé Manuel, "Carlos Casares, *Ilustrísima* e a cidade de Ourense. Ó lonxe, Curros Enríquez", *Boletín da Real Academia Galega*, "Obra literaria", n.º 378, 2017, pp. 89-103.
Achega un estudo sobre a pegada da biografía dun escritor na súa obra literaria. Afonda no vínculo entre a cidade de Ourense e a produción de Carlos Casares. Atende ás obras ficcionais do escritor que transcorren nesta cidade salientando as consecuencias que tiveron a aparición do tren e mais do cinema en Ourense. Por último, ofrece unha serie de notas sobre a novela *Ilustrísima.*

Santórum, Grácia**,** "Afástase Carlos...", *Luzes*, n.º 52, "As libreiras", xaneiro 2018, p. 89.

Ofrece unha recensión da obra *Tundra* (Espiral Maior, 2017) de Carlos Negro. Fai referencia a que a obra foi galardoada co XVI Premio de poesía Fiz Vergara Vilariño. Sinala que a temática da obra é o intimismo, o exotismo dos espazos, a ansia, a friaxe e o apaixonamento. Afonda na natureza que aparece na obra destacando o terreo distante, estraño do Candán. No tocante ao estilo apunta á pureza da linguaxe.

Santos Cabanas, Xosé Luís, "Memoria para tecer futuros", *A Trabe de Ouro. Publicación galega de pensamento crítico*, n.º 109, setembro/outubro/novembro/decembro 2018, pp. 55-62.

Con motivo da homenaxe a Ánxel Casal, organizada polo Concello de Teo, parte este texto lido en nome da asociación "A Oliveira" de Teo e recollido por Santos Cabanas. Nel, destaca o gran labor de Ánxel Casal non só no eido editorial e na creación e difusión de iniciativas culturais, senón tamén como un férreo defensor da cultura e lingua galegas, sendo o primeiro mestre en dar clases en galego.

Sampedro, Pilar, "Alfonso Branco Torrado e o xermolo da cultura popular en Guitiriz", *Revista Galega de Educación*, n.º 71, "Entrevista", 2018, pp. 34-39.

Achega unha entrevista a Alfonso Branco Torrado. No tocante á literatura galega, fai referencia a que os escritores Manuel María e Xosé María Díaz Castro foron dados a coñecer a través de diversas asociacións a cargo do entrevistado como Xermolos, Fundación Manuel María e As XM Díaz Castro. Salienta a relación da obra de Manuel María coa Terra Chá e da poesía de Díaz Castro coa paisaxe. Por último subliña a importancia de estas dúas figuras en relación á fundación Xermolos.

_____, "O arte e a súa historia. O libro dos nenos", *Revista Galega de Educación*, n.º 72, "Outras lecturas", 2018, pp. 98-99.

Ofrece unha recensión das obras *O arte e a súa historia* (2017, Laiovento) de Antía Cal e Antón Beiras e *O libro dos nenos* (2018, Deputación de Lugo) de Antía Cal. Apunta que o primeiro constitúe un facsímile dunhas follas con texto e imaxe elaboradas nos anos cincuenta polos dous autores e dirixidas á infancia. Sinala que xiran arredor da arte e das diferentes manifestacións e estilos artísticos dende a Prehistoria até o momento no que se escribiu o libro. Resalta que a linguaxe empregada é sinxela. Con respecto a *O libro dos nenos* destaca que constitúe unha enciclopedia dirixida á infancia e que a versión orixinal dos anos cincuenta recibía o título de *Enciclopedia pró neno* e foi galardoada cun premio no Lar Galego de Caracas en 1955. Destaca o fundamento pedagóxico da obra orixinal e a súa relevancia. Sinala a súa temática de carácter xeral arredor, sobre todo, da xeografía. Informa de que inclúe un capítulo a cargo de Antón Beiras titulado "Sobre a hixiene", dunha estampa inicial sobre autora a cargo de Neira Vilas titulada "A miña Antía" e unha conclusión titulada "Remate do libro" feita por Castelao.

Santiago Díaz, Lucía, "Crónica da celebración dos 40 anos de *Encrucillada*", *Encrucillada. Revista galega de pensamento cristián*, n.º 206, xaneiro-febreiro 2018, p. 58.

Achega un resumo do acto que tivo lugar na Real Academia Galega con motivo da conmemoración do corenta aniversario da saída ao prelo da revista *Encrucillada*. Anota as diferentes participacións de figuras relacionadas coa publicación que compuxeron o acto, entre eles, os escritores Víctor Fernández Freixanes e Andrés Torres Queiruga. Destaca a relevancia lingüística da revista, que emprega exclusivamente o galego para as súas publicacións, así como a diversidade temática das mesmas, salientando os seus contidos ideolóxicos, culturais ou científicos ademais de teolóxicos. Dá conta da saída ao prelo da monografía *As letras galegas na Encrucillada-Estudos literarios en 40 anos de revista*.

Santos, Xácome, "Moncho, a lembranza dun referente", *Luzes,* n.º 52, "Reportaxe", xaneiro 2018, pp. 23-29.

No contexto dun artigo sobre a figura de Moncho Valcarce fai referencia á sección Alba de Gloria da obra *Sempre en Galiza* de Castelao.

Sierra Rodríguez, Xosé Carlos, "A memoria social e cultural do país", *Tempos Novos*, n.º 248, "Reportaxe", xaneiro 2018, pp. 74-78.

No contexto dun artigo sobre a historia do Museo do Pobo Galego menciona a varios escritores como Filgueira Valverde, Otero Pedrayo, Xaquín Lorenzo ou Antón Fraguas.

Silveiro Fernández, Héctor M., "Tradiciois, terra e identidade na obra de Morales", *Boletín da Real Academia Galega*, "Antonio Fernández Morales: o cantor do Bierzo", n.º 378, 2017, pp. 501-549.

A partir da correspondencia de Antonio Fernández Morales achega unha análise xenética, temática e estilística da súa obra *Ensayos poéticos en dialecto berciano*. explica o interese do autor pola variedade lingüística do galego no Bierzo e a decisión de escribir nela o texto anterior. Destaca a temática de *Ensayos poéticos en dialecto berciano* arredor das tradicións da aldea e da vila dende un punto de vista crítico. Subliña o emprego da sátira na obra. Recalca a importancia da natureza e das xentes do Bierzo no texto, dada a descrición minuciosa que o autor leva a cabo de ambas as dúas. Pon en relación o retrato da idiosincrasia berciana que fai Morales coa temática das obras do Rexurdimento galego. Por último, Estuda a pegada no estilo do autor que deixa a súa pretensión de loar o patrimonio do Bierzo.

Sotelo, Vanesa M. e **Xestoso**, Manuel, "Entrevista a Francisco Oti e Julio Fer. "Arquivos de realidade apunta á posibilidade de darlle voz ao silencio", *RGT. Revista Galega de Teatro,* "Entrevista", n.º 94, 2018, pp. 60-63.

Achega unha entrevista aos escritores Francisco Oti e Julio Fer a propósito da peza *Arquivos de realidade*. Comenta que esta obra quedou finalista no Premio Abrente de Textos Teatrais no ano 2015. Explora o proceso de composición da peza teatral aludindo ao feito de que está escrita a catro mans. Fala da relación da obra coa peza *Lingua de lata*.

Destaca que constitúe unha obra de teatro coral, con multiplicidade de voces e planos que coinciden temporalmente. Sinala que xira arredor da tolemia e da mestura entre ficción e realidade. Reflexiona sobre a temática da obra e a súa relación coa Memoria Histórica. Alude á obra *O Mariscal* de Daniel Cortezón. Apunta á posibilidade de representar a *Arquivos de realidade*. Por último, menciona a peza inédita da mesma coautoría *Café para defuntos* e outras obras teatrais escritas por varios autores como *Celtas sen Filtro* e *Lenta Raigame*.

Soto, Vanesa. "Intolerancias", *RGT. Revista Galega de Teatro*, "Editorial", n.º 94, 2018, p. 4.

Achega unha presentación do novo número da Revista Galega de Teatro na que se dá conta dos contidos. No tocante á literatura galega salienta a relevancia da produción teatral en galego en diferentes festivais así como a posibilidades da figura de Xohana Torres no eido da dramaturxia. Menciona a obra teatral *Arquivos de realidade* de Francisco Oti e Julio Fer destacando a súa temática arredor da censura e da memoria histórica.

Sousa, Ruth, "Habitantes da cidade inmaterial", *Tempos Novos*, n.º 256, "Reportaxe", setembro 2018, pp. 64-68.

No contexto dun estudo sobre diversas actividades e iniciativas levadas a cabo por artistas galegos na emigración destaca a publicación da antoloxía de poesía *Onda Poética* con composicións de Lorena Souto, Isaac Xubín, Martín Veiga e Óliver Escobar entre outros. Tamén reflexiona sobre a figura do emigrante actual fronte á imaxe configurada na obra de Rosalía de Castro. Por último, tamén menciona a outros escritores galegos como María Alonso, Helena Miguelez-Carballeira e Xavier Queipo.

Suárez Pérez, Tito, "*Lisboa e o mal. Notas*", *Encrucillada. Revista galega de pensamento cristián*, n.º 207, marzo-abril 2018, p. 115-117.

Ofrece unha recensión da obra *Lisboa e o mal. Notas* (Elcercanoediciones, 2017) de Santiago Lamas. Comenta que o libro constitúe un ensaio sobre a definición de mal, elaborado a partir das consecuencias de carácter social, filosófico e teolóxico que tivo o terremoto de Lisboa do século XVIII. Explica que a obra afonda no concepto de mal atendendo a diversas fontes: ideolóxicas, relixiosas, éticas, psicolóxicas, históricas, antropolóxicas, filosóficas ou literarias. Recolle que o libro consta doutra sección centrada na análise do islamismo e do terrorismo desenvolvido ao abeiro desta relixión. Por último, fai referencia a outras obras do autor como: *Teimas e Retallos*, *Fisterras atlánticas*, *Ferrín e outras historias* ou *Galicia borrosa*.

Tabarés, Fernanda, "Carlos Casares non era xornalista, e que?", *Boletín da Real Academia Galega*, "Xornalismo", n.º 378, 2017, pp. 283-285.

Traza unha panorámica sobre os artigos de Carlos Casares atendendo ás súas características en correspondencia co medio no que foron publicados. Destaca que nos

seus textos teñen cabida todos os xéneros propios dos escritos xornalísticos. Afonda na perspectiva arredor da sociedade coetánea que achegou Carlos Casares a través dos diferentes artigos que publicou en xornais ao longo da súa traxectoria.

Tallón, Juan, "As cousas importantes", *Luzes*, n.º 63, "Ás ceibas", decembro 2018, pp. 6-7.

Co gallo da conmemoración do vixésimo quinto aniversario do programa de televisión Xabarín, fai referencia a diversos eventos acontecidos no ano 1994. No tocante á literatura galega, destaca que Darío Xohán Cabana gañou o Premio Xerais coa novela *O cervo na torre* e que Xosé Cid Cabido gañou o premio Blanco Amor con *Panificadora* e Manuel Rivas sacou ao prelo *En salvaxe compañía*. Tamén alude á estrea de *Annus Horribilis* por parte da compañía Chévere.

Tato, Maribel**,** "*Don Pepe* é a segunda...", *Luzes*, n.º 62, "As libreiras", novembro 2018, p. 87.

Ofrece unha recensión da obra *Don Pepe* de Moncho Iglesias Míguez. Fai referencia ao libro anterior do autor *Tres cores: azul*. Explica que se trata da segunda novela do escritor e que comparte coa primeira a temática arredor das vivencias dos protagonistas a través de traxectos. Informa de que destacan como elementos constitutivos das viaxes a paisaxe e a cultura. Di que a obra conta a historia dun cativo que se traslada do rural galego a México e que constrúe a súa idea da terra natal mediante a lectura de poesía galega. Destaca o entrecruzamento de realidade e literatura que se produce na obra, así como de distintos espazos e xéneros de escrita.

Tejo, Carlos, "Entre a escena e a arte de acción. Situación actual e perspectivas das artistas galegas", *RGT. Revista Galega de Teatro*, "Arte de Acción", nº 94, 2018, pp. 51-53.
No contexto dun estudo sobre as circunstancias da dramaturxia galega e doutras manifestacións artísticas do mesmo eido, Menciona a Gena Bahamonde e a súa relación coas compañías Matarile Teatro, Teatro Galán e María a Parva. Tamén alude ao vínculo que atinxe a Gena Bahamonde e as obras *Mullerona*, *Xogo para Nenaos e Indignos*, *Arquitectura da emoción* e *Elisa e Marcela*. Con respecto a esta última peza, especifica que orbita arredor do amor entre dúas mulleres galegas a inicios do século XX.

Tembrás, Dores, "Tirando do nobelo. Xohana Torres", *Grial*, n.º 220, "O espello das letras", outubro, novembro e decembro 2018, pp. 98-103.

Fai unha aproximación á figura de Xohana Torres e á súa obra. Sinala o carácter feminista e a responsabilidade coa linguaxe que define a produción da autora. Comenta que a súa obra *Adiós María* ten como protagonista a unha muller e que se define pola conciencia da diferencialidade dende o punto de vista do xénero. Aplica a mesma caracterización á súa poesía destacando a obra *Elexías a Lola*. Achega as visións de Marta Dacosta, Alba Cid, Yolanda Castaño, María do Cebreiro, Xina Vega, Antía Otero, Estíbaliz Espinosa, Marilar Aleixandre, Inma López Silva, Lara Dopazo, Andrea Nunes e Olalla Cociña sobre

a obra literaria de Xohana Torres. Nestas apreciacións destacan as obras *Tempo de ría, Á outra banda do Iberr* e *Un hotel de primeira sobre o río* así como a pegada do diálogo ou os trazos visuais da súa poesía.

Toro, Suso de**,** "Dialogar non debera ser difícil", *Encrucillada. Revista galega de pensamento cristián*, n.º 209, setembro-outubro 2018, pp. 65-72.

A propósito da obra de Suso de Toro *Humildar. Rituais despois de Deus* (Xerais, 2017) o autor responde aos comentarios sobre as críticas feitas no libro por Pedro Castelao no seu artigo "En diálogo con Suso de Toro a propósito de *Humildar. Rituais despois de Deus*". Suso de Toro desacredita a pretensión de propoñer na obra unha crenza civil sen transcendencia que lle atribúe Pedro Castelao. Ademais salienta a presenza da súa concepción da relixiosidade en varias das súas obras de ficción como *F.M.*, *Parado na tormenta, A carreira do salmón* ou *Ten que doer*. O escritor tamén divide a súa produción literaria en dous períodos de acordo coa súa visión da relixión: o primeiro carente de transcendencia e o segundo concibido coma unha procura da mesma.

Torres Queiruga, Andrés, "A presenza do relixioso en Carlos Casares", *Boletín da Real Academia Galega*, "Intelectual", nº 378, 2017, pp. 337-348.
Ofrece unha panorámica sobre a temática relixiosa na produción de Carlos Casares en relación á súa biografía e á representación das súas experiencias a través dos textos. Afonda na pegada relixiosa procedente das vivencias do autor que aparece nos seus escritos. Analiza o significado e a relevancia da relixiosidade na obra de Carlos Casares atendendo ao contexto cultural no que se inscribe a produción literaria da xeración á que pertence.

_____, "40 anos de *Encrucillada*", *Encrucillada. Revista galega de pensamento cristián*, n.º 206, xaneiro-febreiro 2018, pp. 76-78.

Reproduce o discurso que Andrés Torres Queiruga pronunciou no acto que tivo lugar na Real Academia Galega con motivo da conmemoración do cuadraxésimo aniversario da saída ao prelo da revista *Encrucillada*. Reflexiona sobre o contexto histórico no que xorde a revista e tamén sobre as circunstancias nas que se desenvolve actualmente. Destaca a relevancia lingüística da revista, que emprega exclusivamente o galego para as súas publicacións e salienta a perspectiva relixiosa que ofrece en relación á cultura galega.

_____, "As mil primaveras de Irimia", *Grial*, n.º 220, "O rego da cultura", outubro, novembro e decembro 2018, p. 11.

Co gallo da publicación do milleiro de exemplares da revista *Irimia* menciona a Álvaro Cunqueiro e tamén a participación na revista do escritor Xosé Chao Rego cunha sección relacionada coa lingua galega.

Valverde, Alberte, "Na estrada do *beat*", *Grial*, n.º 218, "O espello das letras", abril, maio e xuño 2018, pp. 87-89.

Ofrece unha recensión da obra *Latexo Beat* (Galaxia, 2017). Explica que se trata dunha

escolma de composicións poéticas que xorde a raíz do Festival Internacional Kerouac de Poesía e Performance celebrado en Vigo no 2017. Sinala que a temática da escolma xira arredor dos vínculos entre a arte e o espazo público, así como da crítica sobre o individuo e a sociedade actual. Comenta que a escolma acolle poemas en diferentes linguas, entre elas, o galego. Destaca o emprego do verso libre. Reflexiona sobre a presenza na obra de composicións metapoéticas, de corte existencialista, nihilista, vangardista e experimental con outras achegas afastadas do movemento *beat* que se centran nos xogos de palabras. Por último, vencella este movemento coa produción da Nova Narrativa Galega e do colectivo Ronseltz.

Varela, Begoña**,** "A partir de sete...", *Luzes,* nº 52, "As libreiras", xaneiro 2018, p. 88.

Ofrece unha recensión da obra *A nena do abrigo de astracán* (Xerais, 2018) de Xabier P. Docampo. Explica que o argumento da novela inclúe referencias a sete filmes da década dos corenta do século XX. Sinala que a obra conta os sucesos da vila de Ribadaínsua a través da voz dunha nena que dá conta de diversos acontecementos. Informa que a novela amosa, mediante os feitos rexistrados, a falta de xustiza, a pobreza, as desgrazas, o despotismo e as represalias que se producen na vila.

Vélez Latorre, Xosé Manuel, "Alemaña en Otero Pedrayo: para unha interpretación de *La fiesta del Conde Bernstein* (1943)", *A Trabe de Ouro. Publicación galega de pensamento crítico,* n.º 109, setembro/outubro/novembro/decembro 2018, pp. 71-81.

Analiza as fontes literarias das que se serviu Otero Pedrayo á hora de escribir a súa obra *La fiesta del Conde Bernstein* (1943). Estuda a influencia que exerceu sobre el a obra e figura de Goethe, o gran modelo do Humanismo Neoclásico e Romántico alemán. Tamén fai alusión á aplicación dos modelos do *Wilhelm Meister* e do *Fausto* na súa produción literaria, e cita unha obra fundamental para Otero Pedrayo *De l´Altemagne* de Madame de Stael.

Vidal Collazo, Marisa, "Presentación da Monografía *As letras galegas na Encrucillada*", *Encrucillada. Revista galega de pensamento cristián,* n.º 206, xaneiro-febreiro 2018, pp. 71-75.

Recolle o discurso que Marisa Vidal Collazo pronunciou no acto que tivo lugar na Real Academia Galega con motivo da conmemoración do cuadraxésimo aniversario da publicación da revista *Encrucillada*. Este discurso xira arredor da presentación da monografía *As letras galegas na Encrucillada-Estudos literarios en 40 anos de revista*. Explica que constitúe unha obra en dous volumes nas que se recollen todas as achegas publicadas na revista sobre literatura galega e, en concreto, a figura á que se lle dedicou nos últimos corenta anos o Día das Letras Galegas dende unha perspectiva relixiosa. Alude á estrutura da obra salientando que o primeiro tomo inclúe dende a conmemoración de Antón López Ferreiro polo Día das Letras Galegas de 1978 até a mesma homenaxe a Carlos Casares en 2017. Explica que o segundo tomo inclúe diversos estudos sobre diferentes escritores da literatura galega, salientando a figura de Rosalía de Castro á que se lle dedicou un monográfico da revista con motivo do centenario da súa morte. Fai referencia á ausencia de mulleres tanto entre as figuras estudadas e como entre as

redactoras das análises.

Villar, Miro, "A poética do frío", *Grial*, n.º 217, "O espello das letras", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 83-84.

Ofrece unha recensión da obra *Tundra* (Espiral Maior, 2017) de Carlos Negro. Informa que o poemario foi galardoado co XVI Premio Fiz Vergara Vilariño. Alude a obras anteriores do autor como *As laranxas de Alí Babá* (1998), *Far-west* (2001), *Makinaria* (2009), *Penúltimas tendencias* (2014), *Masculino singular* (2016), *Héleris* (2003) galardoada co VII Premio Johán Carballeira do Concello de Bueu e *Cultivos transxénicos* (2008) gañadora do I Premio Victoriano Taibo. Salienta a intencionalidade de crítica social das obras *Penúltimas tendencias* e *Masculino singular*. Destaca o carácter intimista do poemario. Di que a obra está composta por setenta e seis composicións repartidas en sete apartados. Fai fincapé en que o poemario trata temas como busca da identidade, o silencio, as paixóns ou as reflexións sobre o uso da propia lingua.

_____, "Desmitificando os retratos haxiográficos", *Grial*, n.º 217, "O espello das letras", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 85-86.

Ofrece unha recensión da obra *Díaz Castro: poeta en formación (1914-1939)* (Laiovento, 2017) de Xosé Ínsua. Pon en relación o libro con outras obras como *Os poetas galegos e Franco* (Akal, 1997), *Os escritores galegos ante a Guerra Civil española (1936-1939). Textos e actitudes* (Galaxia, 2007) de Alonso Montero ou *A cara oculta de Noriega Varela* (Laiovento, 1992) e *A poesía oculta de Filgueira Valverde* (Baía, 2015) de Xosé Ramón Freixeiro Mato. Salienta que a obra está centrada nos vinte e cinco primeiros anos da biografía de Díaz Castro e alude á influencia da obra de Aquilino Iglesia Alvariño e Crecente Vega sobre a súa produción. Comenta que a obra consta de dezasete apartados. Destaca a intención desmitificadora do libro en relación á figura do autor, da súa ideoloxía ou da súa traxectoria no Seminario de Mondoñedo. Alude á súa relación con outros autores como Pastor Díaz, Leiras Pulpeiro, Noriega Varela, Iglesia Alvariño, Crecente Vega ou Pernas Nieto e a súa obra *Fala d'as musas* (1936). Menciona os libros inéditos do autor *Follas verdes* e *Follas ó aire* en relación ao seu pensamento católico. Salienta a temática relixiosa, conservadora e profranquista da produción do poeta neses anos.

_____, "Unha autora na sombra de Rosalía", *Grial*, n.º 219, "O espello das letras", xullo, agosto e setembro 2018, pp. 109-110.

Ofrece unha recensión da obra *Filomena Dato Muruais. A poeta das Mariñas* (A. C. Irmáns Suárez Picallo, 2018) de Xesús Torres Regueiro. Fai referencia á saída ao prelo ao abeiro da mesma colección, Cadernos de Estudos Xerais, doutras obras sobre figuras relevantes da literatura galega coma Díaz Castro, Blanco Amor, Emilia Pardo Bazán, Manuel María ou Ramón Vilar Ponte. Alude á obra anterior sobre a autora que levou a cabo Jesús-Fernando Román Alonso titulada *Filomena Dato: a poeta galega de Entre Séculos* (Ourense: Duen de Bux, 2009). Informa de que a obra inclúe a biografía da autora e menciona a súa relación e a da súa familia con outros escritores coma Añón, Curros, Vesteiro Torres ou Lamas Carvajal. Di que que o libro recolle a obra literaria de Filomena Dato e destaca o poema "A Galicia" e o poemario *Follatos*. Informa de que a obra recolle as homenaxes á autora así como a traxectoria editorial, o recoñecemento da crítica, a recepción e a perspectiva feminista da súa produción.

Valverde, Alberte, "Poesía por vir", *Grial*, n.º 217, "O espello das letras", xaneiro, febreiro e marzo, 2018, pp. 84-85.

Ofrece unha recensión da obra *13, Antoloxía da poesía galega próxima* (Chan da Pólvora, 2017) editada por María Xesús Nogueira. Pon en relación esta obra con outras antoloxías como *Novísimos*, *De amor e desamor* ou *A tribo das baleas*. Destaca que as composicións aparecen recollidas en galego e en castelán. Fai fincapé no posmodernismo das composicións, nos espazos diferenciados que presentan, no carácter intimista e periférico das voces, na alienación, os paradoxos en torno ao sexo e na incapacidade de comprensión. Tamén salientan as composicións modernistas que procuran influír no receptor. Reflexiona sobre a relevancia da obra á hora de dar a coñecer autores actuais.

_____, "A posverdade dos paquidermos", *Grial*, n.º 219, "O espello das letras", xullo, agosto e setembro 2018, pp. 101-102.

Ofrece unha recensión da obra *Un elefante no armário* (Através, 2017) de Teresa Moure. Informa que a novela pivota arredor da definición de verdade dende a perspectiva da filosofía, da lingüística e da psicoloxía. Explica que a novela constitúe unha historia de amor a partir da biografía da protagonista para meditar sobre a posverdade, a sexualidade ou as relacións sociais e dixitais. Alude á anterior obra da autora *Ostrácia* salientando o seu carácter histórico. Salienta que a narración corre a cargo de múltiples personaxes para trasladarlle ao lectorado diferentes perspectivas sobre os feitos entre os que distinguir a verdade. Destaca a relevancia que adquiren na novela as críticas ao sistema universitario, o feminismo ou a teoría literaria.

Vázquez Freire, Miguel, "Rudyard Kipling ou a saudade da selva", *Revista Galega de Educación*, n.º 71, "Recensións", 2018, pp. 84-88.

Ofrece un estudo sobre a vida e a obra literaria de Rudyard Kipling. No tocante á literatura galega, fai referencia ás traducións do *Libro da selva* (Sushi Books) e de varios contos recollidos baixo o título *Así foi* (Galaxia). Comenta que os contos constitúen un feixe de fábulas de temática fantástica e paródica. Apúntase a publicación dos contos "Así se escribiu a primeira carta" e "Como se fixo o primeiro alfabeto" nun único relato a cargo da editorial Embora. Destaca a tradución galega do *Libro da selva* que inclúe a historia de Mowgli e pon en relación a identidade escindida deste protagonista coa visión colonial do autor e a natureza animal do home. Apunta que esta historia aparece dividida en tres capítulos que rematan cun poema. Destaca que o libro inclúe outros catro contos que tamén rematan con textos poéticos. Afonda na temática dos contos reflexionando sobre a necesidade dun tratamento contextualizado da súa temática colonialista.

_____, "María Victoria Moreno soñadora, insurrecta, amiga dos animais: tres perfís dunha escritora", *Revista Galega de Educación,* n.º 71, "Recensións", 2018, p. 90.

Achega unha revisión das seguintes obras publicadas arredor da figura de María Victoria Moreno: *María Victoria Moreno. A muller que durmía pouco e soñaba moito* (Xerais) de Fina Casalderrey e Marilar Aleixandre, *A voz insurrecta. María Victoria Moreno, entre a literatura e a vida* (Galaxia) de Montse Pena Presas e *Doce cartas a María Victoria*

Moreno (Hércules de Ediciones) de Ánxela Gracián. Destaca que as tres resultan obras axeitadas para o ensino. Anota que a primeira serve para analizar o seu perfil biográfico. Comenta que a segunda achega unha análise das súas obras e inclúe a súa faceta de antóloga d'*Os novísimos da poesía galega*. Infórmase de que na última destaca determinados feitos da súa vida e da súa obra dende unha perspectiva ficcional.

_____, "De Defoe a Tournier ou de Robinson a Venres. Un mito literario da modernidade", *Revista Galega de Educación*, n.º 72, "Recensións", 2018, pp. 94-97.

Achega un estudo sobre Daniel Defoe e a súa obra *Robinson Crusoe*. No tocante á literatura galega, a partir da tradución da novela (Xerais) afonda na súa temática sobre o naufraxio do protagonista nunha illa deserta e a súa relación posterior cun indíxena. Apunta o vínculo desta trama coa relixión, o capitalismo mercantilista, a burguesía e o colonialismo. Informa sobre a recepción da obra na época da Ilustración, a conta de Rousseau e a raíz da representación que ofrece do home salvaxe ligado á bondade e ao proceso de autoaprendizaxe fronte á civilización asociada á falta de ética. En relación á figura de Crusoe, tamén se analiza a tradución ao galego da obra de Michel Tournier *Venres ou a vida salvaxe* (Xerais). Destaca que esta última obra supón unha inversión do proceso de civilización, de tal modo que é o indíxena quen ensina a Crusoe a vivir nas súas condicións naturais.

Vega, Rexina, "In diasporic land", *Tempos Novos*, n.º 249, "todo é peixe", febreiro 2018, p. 56.

A propósito dunha reflexión sobre a situación dos mozos emigrados fóra do país fai referencia á obra *Transmigrantes* (Axóuxere, 2017) de María Alonso.

_____, "A identidade é un conto chinés", *Tempos Novos*, n.º 249, "Protexta", febreiro 2018, pp. 85-86.

Recensión do ensaio *Libro dos lugares* (Elvira, 2017) de Antón Patiño sobre o concepto da identidade e a cultura en relación con Europa e onde Galicia aparece perfilada como un espazo de desterro. Sinala a relevancia do pouso da escrita, da psicoloxía e do sentimento da melancolía e da resistencia á marxe da historia para desenvolver a noción de identidade na obra. No tocante á literatura galega, menciona que a obra conta cun prólogo de Manuel Rivas e que presenta a Galicia definida a través da repercusión da obra de escritores coma Novoneyra, Pimentel ou Lois Pereiro.

_____, "Non somos perfume", *Tempos Novos*, n.º 254, "Corpos e almas", xullo 2018, p. 56.

Comenta o labor feminista de María Xosé Queizán no ensino e reflexiona sobre a falta de difusión e valoración da súa obra aludindo ao libro *Metáfora da metáfora*. Fai referencia ao verso "Non son perfume, son carne perfumada" de María Xosé Queizán e ao verso "Nós tamén navegar" de Xohana Torres e á relevancia da introdución da muller como suxeito na literatura galega.

_____, "Somos carne perfumada", *Tempos Novos*, n.º 254, "Corpos e almas", xullo 2018, p. 56.

Analiza o inapropiado da ausencia de María Xosé Queizán na Real Academia Galega. Fai fincapé na contemporaneidade e no carácter subalterno da obra da autora. Anota a relevancia da homenaxe que recibiu a escritora na cidade de Vigo durante o mes de xuño no camiño da reivindicación da súa obra e da súa figura.

_____, "E clasismo", *Tempos Novos*, n.º 255, "Corpos e almas", agosto 2018, p. 56.

No contexto dunha reflexión sobre a pluralidade de linguas achégase unha análise sobre a obra poética de Luz Pichel facendo fincapé na mestura lingüística que leva a cabo na súa produción. Explícase que na obra *Cativa no seu Lughar* a poeta explora o conflito lingüístico dende a perspectiva cultural, social, política e económica da minoría. Dise que a obra se basea na repulsa do monolingüismo en castelán e da normativa do galego. Saliéntase que o poemario supón un experimento lingüístico sobre a idea da fala. Destácase o carácter bilingüe da obra e o uso da redundancia e da paranomasia así como a exploración dos vínculos entre o monolingüismo e o plurilingüismo.

_____, "Como en Irlanda", *Tempos Novos*, n.º 256, "Todo é peixe", setembro 2018, p. 50.

No eido dunha reflexión sobre o tratamento do fenómeno da emigración en Irlanda e en Galicia cita o verso de Brañas "Como en Irlanda, érguete e anda".

_____, "Santas, putas... ou costureiras", *Tempos Novos*, n.º 259, "Todo é peixe", decembro 2018, p. 56.

No eido dunha reflexión sobre a figura da costureira na literatura popular menciona a Rosalía de Castro e ao seu tratamento da mesma figura salientando o carácter feminista da mesma.

_____, "Entreter", *Tempos Novos*, n.º 259, "Todo é peixe", decembro 2018, p. 56.

No contexto dunha reflexión sobre a idea de literatura como entretemento menciona á escritora Iolanda Zúñiga e as súas consideracións sobre a promoción da corrección política e do trivial na escrita.

Vidal Ponte, Roi, "Gala María Casares 2018. Claro que se pode!", *RGT. Revista Galega de Teatro*, "Escena Aberta", n.º 94, 2018, pp. 54-56.

Achega un resumo da vixésimo segunda edición dos Premios María Casares. Destácanse as intervencións a cargo da compañía Talía Teatro. Menciona a compañía Teatro Antroido e os seus responsables Laura Ponte e Vidal Bolaño. Tamén alude ás responsables da compañía A Panadaría, en particular, a Gena Bahamonte e á peza *Elisa e Marcela*. Cita outras compañías coma IIMaquinario ou Teatro Malbarete. Alude a Quico Cadaval e á súa compañía Excéntricas. Fala de Abrente e da xeración dos egresados. Destaca o manifesto realizado por Lucía Aldao e María Lado e pon en relación co manifesto *¡Máis alá!*. Menciona a compañía de teatro Tanxarina e a posta en escena da obra *A galiña azul*.

_____, "Cos ollos postos no futuro. Xohana Torres e o teatro", *RGT. Revista Galega de*

Teatro, "Escena Aberta", n.º 94, 2018, pp. 57-59.

Achega un estudo sobre a obra teatral de Xohana Torres centrado nas seguintes pezas: *A outra banda do Íberr* (Galaxia, 1964) e *Un hotel de primeira sobre o río* (Galaxia, 1968). Fai referencia a outras obras da autora coma *Do sulco* (Galaxia, 1957). Destaca como características das súas pezas teatrais a temática moderna, urbana, cultural, realista e crítica, así como o emprego dunha linguaxe elevada. Salienta que *A outra banda do Íberr* quedou finalista no I Concurso Castelao de Teatro Galego. Fai fincapé en que a obra xira arredor da opresión, a fuxida, o exilio e a saudade. Alude á súa relación co poema "Penélope". Subliña que a obra *Un hotel de primeira sobre o río* pivota sobre a oposición entre o urbanismo e a ruralidade dende unha perspectiva ideolóxica. Reflexiona sobre a pegada do teatro de Xohana Torres na dramaturxia galega posterior.

Vilavedra, Dolores, "Unha especialista nos estudos rosalianos", *Grial*, n.º 219, "O rego da cultura", xullo, agosto e setembro 2018, p. 11.

Con motivo do pasamento de Victoria Álvarez Ruiz de Ojeda fai un percorrido pola súa traxectoria profesional. Destacan as súas investigacións sobre as figuras de Curros, Lamas ou Blanco Amor. Tamén salienta os seus estudos lingüísticos e biográficos sobre Rosalía de Castro e a súa obra. Comenta que iniciou as súas investigacións baixo a dirección de Xesús Alonso Montero. Menciona as súas achegas sobre a escritora recollidas na *Revista de Estudios Rosalianos*, en *Grial* e n'*A Trabe de Ouro*.

Villalaín, Damián, "Javier Alfaya (I)", *Tempos Novos*, n.º 250, "Todo é peixe", marzo 2018, p. 59.

Con motivo do pasamento de Javier Alfaya recupéranse vivencias co escritor e faise un percorrido pola súa traxectoria vital e literaria. No tocante á literatura galega, menciónase a súa relación coa obra de Rafael Dieste.

_____, "Javier Alfaya (e II)", *Tempos Novos*, n.º 250, "Todo é peixe", marzo 2018, p. 59.

Con motivo do pasamento de Javier Alfaya recupéranse vivencias co escritor e faise un percorrido pola súa traxectoria vital e literaria. No tocante á literatura galega, menciónase a súa relación con Gonzalo Allegue, Camilo Gonsar, Estro Montaña e Carlos Casares.

_____, "Lotto", *Tempos Novos*, n.º 254, "Todo é peixe", xullo 2018, p. 57.

No contexto dunha análise sobre a recepción da obra *Bomarzo* e a súa relación con outras obras, menciona a tradución ao galego da obra *Memorias de Hadrián* de Marguerite Yourcenar, a cargo de Ánxela Gracián (Edicións Positivas). Reflexiona sobre a condición dos dous libros de novela histórica e fai referencia á tradución ao galego da obra de Bukowski na editorial Positivas.

_____, "Ernesto Chao", *Tempos Novos*, n.º 256, "Todo é peixe", setembro 2018, p. 51.

Co gallo do pasamento de Ernesto Chao fai un percorrido pola súa traxectoria profesional. No tocante á literatura galega, resalta a súa contribución á renovación do teatro galego e

a súa participación na asociación cultural *Abrente* e na Mostra Internacional de Teatro de Ribadavia.

_____, "Ernesto Chao", *Tempos Novos*, n.º 256, "Todo é peixe", setembro 2018, p. 51.

Co gallo do pasamento de Ernesto Chao e no eido dunha reflexión sobre o recoñecemento da traxectoria dos actores galegos alude a que Ernesto Chao foi un dos fundadores da asociación cultural *Abrente* de teatro galego.

Xestoso, Manuel, "Ernesto Chao (1943-2018)", *RGT. Revista Galega de Teatro*, "Espectáculos", n.º 94, 2018, p. 80.

Co gallo do pasamento de Ernesto Chao fai un percorrido pola súa traxectoria no eido da dramaturxia. Alude á súa relación coa compañía Artello e á posta en escena das obras *As nubes*, *A cantante calva*, *Celtas sen Filtro* e *Gulliver FM*. Tamén menciona o vínculo do actor coa Agrupación Cultural Abrente, coas Mostras de Teatro Galego ou co Centro Dramático Galego. Subliña o seu papel na posta en escena d'*O incerto señor Don Hamlet* ou *Soño de verán*. Fai referencia á súa relación coa compañía Teatro do Malbarete, Teatro do Noroeste e Lagarta e coas representacións das obras *Rei Lear*, *Macbeth*, *Os xustos*, *Galileo Galilei*, *Fobias*, *Carambola*, *As últimas lúas* e *Aeroplanos*.

V.5. PUBLICACIÓNS EN XORNAIS: ESTUDOS E RECENSIÓNS

Ameixeiras, Diego, "A vida na prisión do teatro", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Libros", "Galego", "1.280 almas", 12 xaneiro 2018, p. 8.

Comentario de *O facedor de teatro,* de Thomas Bernhard. Destaca do libro ao protagonista, un vello actor, que se converte en símbolo do creador tráxico, obsesivo, megalómano, con trazos de delirio, un escravo en realidade da súa creación. O libro de Bernhard convértese así nunha reflexión lúcida sobre a natureza da ficción, sobre a relación entre a realidade e a súa representación, e os obstáculos do proceso creativo.

_____, "Saturno, vinte anos despois", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Libros", "Galego", "1.280 almas", 19 xaneiro 2018, p. 8.

Comentario de *Saturno tamén é deus,* de Uxía Casal. Destaca a natureza de reedición deste libro, editado por Galaxia hai 20 anos e que volve da man de Urco. Fala Casal do mundo subterráneo, con voces que gardan silencio, con realidades fóra de plano. Destaca o esmero narrativo para conseguir con aparente sinxeleza, crear a inquietude e terror por debaixo da cortiza da narración.

_____, "A vida baixo os bonsais", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Libros", "Galego", "1.280 almas", 26 xaneiro 2018, p. 8.

Comentario de *A vida baixo os bonsais,* de Antón Riveiro Coello. Comenta este libro nace dun experimento do autor, de publicar en redes sociais unha especie de micropostais, con resposta entusiasta dos lectores. Dese pulo nace un libro como este, heteroxéneo no temático, pero no que Coello consegue dar unidade a través da sorpresa, da capacidade de sempre dar un último xiro. Todos textos breves, gardan con todo un sentido, polo pulso de Coello nas distancias curtas.

_____, "Obreiros por todas partes", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Libros", "Galego", "1.280 almas", 2 febreiro 2018, p. 8.

Comentario de *A obra,* de Vicenza Beatrice Speraz. Destaca desta novela a conexión co presente, cando narra eventos de finais do século XIX. A desgrazas do proletariado milanés, o drama dos desaloxos, a vergoña que se manifesta nos seus rostros, son hoxe, no século XXI aínda imaxes que é necesario compoñer.

_____, "Camilleri sen Montalbano", *La Voz de Galicia*, "Fugas", "Libros", "En galego", "1.280 almas", 23 febreiro 2018, p. 8.

Comentario de *A concesión do teléfono* de Andrea Camillieri. Comenta que Camillieri adquiriu popularidade coas novelas do detective Montalbano, patriarca do noir europeo, pero o mestre italiano prefire a produción allea ao xénero, como nesta novela de intriga política. De estilo humorístico e artellada con moita variedade de rexistros, destaca tamén a tradución de María Alonso Seisdedos ao galego.

Araguas**,** Vicente, "Lorca na súa voz", *La Región,* "La Revista", "Con texto", 26 xaneiro 2018, p. 14.

Refírese á obra *Palabra de Lorca* que transcribe entrevistas, reportaxes e glosas de outros amigos del como Blanco Amor ou Cipriano Rivas.

_____, "Viaxeiro de interiores", *La Región,* "La Revista", "Con texto", 6 xullo 2018, p. 14.

Realiza unha recensión sobre o último poemario do vigués Alfonso Armada, *Cuaderno ruso*, xornalista e escritor con obra en castelán e galego. Salienta o seu impacto na reeducación sentimental, e algunhas das paridades que o autor percibe entre ambos.

_____, "Votando por Fermín", *La Región,* "La Revista", "Con texto", 18 xullo 2018, p. 14.

Realízanse, canda a lectura dun libro póstumo de Fermín Bouza (Santiago, 1946) titulado *El voto con botas*, algunhas consideracións sobre a súa traxectoria e a súa recepción en Galicia, lembrando que foi merecente do Premio da Crítica cun dos seus poemarios e que conta con obra poética e narrativa tanto en castelán como en galego.

_____, "Tempo transfigurado", *La Región,* "*La Revista*", "Con texto", 9 febreiro 2018, p. 14

Realiza unha recensión sobre o último poemario do ourensán Cesáreo Sánchez, *Tempo transfigurado* (2017). Nos seus poemas combínanse música e texto, nos cales se afasta de toda referencia obvia para afondar no que non se percibe a primeira vista. Ao final, ofrécese a ficha técnica do libro.

_____, "Coñecer e recoñecer", *Diario de Arousa*, "*O Salnés Siradella*", n.º 1018, p. 32/ *Diario de Ferrol*, "*Nordesía*", p. 32/ *El Ideal Gallego*, "*La Galería*", n.º 1018, p. 30, "Máis Libros", 14 xaneiro 2018.

Comenta o contido da obra *Poemas que non podes deixar de coñecer*, unha escolma de poesía que contén poemas clásicos da literatura castelán e da galega. Entre a nómina de autores e autoras en galego destaca a Mendiño, Martin Códax, Eva Veiga, Diana Varela Puñal, Rosalía de Castro, Eduardo Pondal e Curros Enríquez.

_____, *"Lavrar Galicia"*, Diario de Arousa, "O Salnés Siradella*", n.º 1019, p. 32/* Diario de Ferrol, "Nordesía*", p. 32/* El Ideal Gallego, "La Galería*", n.º 1019, p. 30, "Máis Libros", 21 xaneiro 2018.*

Repasa o contido do ensaio de Ramón Villares, *Identidade a efectos patrios*, e afonda nalgunhas claves sociopolíticas que o autor trata na obra. Destaca tamén a importancia de Ramón Villares como un dos grandes historiadores do país.

_____, "Hímnica", *Diario da Arousa*, "*O Salnés Siradella*", 28 xaneiro 2018, p. 32.

Dá conta da última publicación de María Pilar García Negro, *Himno galego: unha*

historia parlamentar (inconclusa), onde recolle os argumentos de autoridade manexados polas representacións académicas, políticas e literarias a propósito da petición que a propia autora fixo no Parlamento Galego para recuperar o Himno Galego na súa forma orixinal.

_____,"So kitsch", *Diario de Arousa, "Nordesía*", n.º 1021, p. 32/ *Diario de Ferrol, "O Salnés Siradella*", p. 32*/ El Ideal Gallego, "La Galería*", n.º 1021, p. 32, "Máis Libros", 4 febreiro 2018.

Comenta *Cervatos*, de Lucía Novas. Obra da que destaca un fluxo léxico excesivo segundo a súa visión. Recalca que se trata dun poemario que contén un cariz experimental, máis propio das vangardas, que o autor da recensión relaciona coas iniciativas poéticas levadas a cabo por Rompente. Destaca positivamente as composicións curtas que contén o poemario, e que empraza como próximas ao haiku ou o microrrelato.

_____,"De Siro a Siro", *Diario de Arousa, "Nordesía*", n.º 1022, p. 32*/ Diario de Ferrol, "O Salnés Siradella*", p. 32/ *El Ideal Gallego, "La Galería*", n.º 1022, p. 32, "Máis Libros", 11 febreiro 2018.

Achega comentarios sobre a publicación de Siro López sobre a súa obra. No comentario destaca influencias como a de Castelao ou algunhas das súas obras, como é o coñecido retrato de Ramón Piñeiro.

_____, "Por entregas", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.023/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.023, 18 febreiro 2018, p. 32.

Repasa o contido de *A senda de sal*, de Fran Fernández Dávila, obra gañadora do Premio Novela por Entregas La Voz de Galicia. Destaca o carácter historicista da novela, a cuestión lingüística, expresada a través dun bilingüismo creado a partir dos diálogos das personaxes. Sinala que a única limitación da obra é o tipo de formato propio das novelas por entregas, non obstante, destaca a enteireza da propia narración.

_____, "Un ferrolán a deshoras", *Diario de Arousa, "O Salnés Siradella*"/ *Diario de Ferrol*, "*Nordesía*", n.º 1.024/ *El Ideal Gallego*, "*La Galería*", n.º 1.024, "máis Libros", 25 febreiro 2018, p. 32.

Comentario de *Poemas no carricanto,* de Fernando Pérez-Barreiro Nolla. Sinala, en primeiro lugar, algúns pequenos contactos vitais que tivo co autor deste poemario. Menciona do libro o prólogo de Requeixo e o epílogo de Méndez Ferrín. Destaca do poemario que é verdadeira poesía moderna, en palabras de Ferrín, do "seu tempo". No ámbito dos poemas comenta tamén os xogos conceptistas que atravesan o libro.

_____, "Outra perspectiva", *Diario de Arousa*, "*O Salnés Siradella*"/ *Diario de Ferrol*, "*Nordesía*", n.º 1.027/ *El Ideal Gallego*, "*La Galería*", n.º 1.027, "máis Libros", 19 marzo 2018, p. 32.

Comentario de *Devalar sen pel*, de Modesto Fraga. Destaca deste poemario a súa perspectiva sobre as mulleres, un libro que desequilibra a balanza xenérica a favor das donas, pero non nunha voz importada, pois o poeta busca sempre unha expresividade natural. Comenta tamén a capacidade do autor de integrar referencias de importantes

escritoras, desde Xohana Torres a Simone de Beauvouir ou Pizarnik, mudando o seu eu poético cara un autenticamente feminino.

_____, "De mar a mar", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.028/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.028, "máis Libros", 25 marzo 2018, p. 32.

Comentario de *A vida sinxela de Marcelo Firmamento*, de Vanesa Santiago. Destaca primeiro que a obra foi galardoada co premio Illa Nova da editorial Galaxia. Sinala que a novela non é especialmente orixinal, pero narra con soltura a vida dun rapaz sadense desde a súa infancia durante o século XX, nas súas aventuras polo mar. Sinala que máis que por un realismo máxico, móvese nas coordenadas do costumismo realista onde se integra a mitoloxía dun xeito confortable. Todo isto nun entorno histórico, con referencias a eventos históricos da España franquista, pero tamén a arxentina destes anos.

_____, "Vai de mulleres", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.031/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.031, 15 abril 2018, p. 32.

Achega un sucinto percorrido por *Alma e o mar*, de Francisco Fernández Naval, no que destaca algunhas das principais cuestións abordadas na novela. Fai referencia ao xogo metaliterario que contén a propia historia, pois nela abórdanse poemas e composicións literarias de diferente índole.

_____, "Crónica familiar", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.032/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.032, 22 abril 2018, p. 30.

Comenta algúns aspectos básicos da novela en cuestión, *Os coros da novena*, de Fidel Vidal, así como algunhas cuestións biográficas do autor, como o seu oficio de médico, tamén presente noutros narradores.

_____, "O que non se leva", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.034/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.034, "máis Libros", 6 maio 2018, p. 32.

Comentario de *Cinsa na boca*, de Yoldi Sanmartín. Destaca o autor deste libro de poesía o feito de que faga poesía belixerante, ou social, nun tempo onde parece que este tipo de poesía xa non está na moda, levadas as correntes literarias cara outros lugares. Con todo, ou precisamente por iso, considera poemas como os de Sanmartín máis necesarios ca nunca por mergullárense en terreos impuros para denunciar inxustizas como a prostitución ou a ablación xenital, ante a cegueira de occidente.

_____, "Don da diversidade", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.037/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.037, "máis Libros", 27 maio 2018, p. 32.

Comentario de *Curiosidade* de Estíbaliz Espiosa. Fala, en primeiro lugar, da autora, figura poliédrica con formación en moitas materias, desde a música, a poesía, a astronomía ou a socioloxía. Comenta a edición coidada, coa ilustración de Celsius Pictor na portada. Destaca deste poemario a riqueza das referencias e sabedoría dos poemas, sen caer nunca no pedante, malia todo o coñecemento que atesouran. Aprende, apunta, o lector con esta

poesía, gozando. Destaca o carácter distinto e fresco da súa poesía fronte a tópicos ou proxectos literarios que moitas veces parecen todos moi semellantes entre si.

_____, "O mundo desde a terraza", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.042/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.042, "máis Libros", 1 xullo 2018, p. 32.

Comentario de *Terraza*, de Fran Alonso. Destaca do libro a súa honestidade, a capacidade lírica de Alonso para falar desde ese bar ao que vai todos os días. Comenta a capacidade do autor para crear ambientes, fala da xente que fuma, dos animais, da obsesión cos móbiles. Poesía cun aquel de road movie, poesía en movemento de liña clara.

_____, "Cando todo cadra", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.053/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.053, "máis Libros", 16 setembro 2018, p. 32.

Comentario de *Melfios*, de Antón de Santiago. Destaca, en primeiro lugar, o papel importante que ten o ilustrador neste libro, con foto e descrición propia nas lapelas. Recorda o momento en que coñeceu o poeta, nunha presentación dun libro do propio Araguas en Madrid, e a volta posterior de Antón de Santiago a Galicia, onde ten diversas ocupación. Entre elas non estaría a priori a de poeta e, no entanto, aparece este poemario con textos relacionados coa música, nunha primeira parte para falar das grandes compositores da música clásica e nunha segunda das mulleres protagonistas dalgunhas grandes óperas da historia da música.

_____, "Negro sobre branco", *Diario de Arousa, "Nordesía*", n.º 1055, p. 32/ *Diario de Ferrol, "O Salnés Siradella"*, p. 32/ *El Ideal Gallego, "La Galería*", n.º 1055, p. 30, "Máis Libros", 30 setembro 2018.

Comenta algunhas das características de *Tundra*, de Carlos Negro. Poemario do que destaca o seu vencello con Uxio Novoneyra e do que louva a súa exactitude e precisión. Destaca a autopoética contido dentro da propia obra e que achega pistas sobre a lectura proposta polo autor.

_____, "Pozo da beleza", *Diario de Arousa*, "*Nordesía*", n.º 1062, p. 32/ *Diario de Ferrol*, "*O Salnés Siradella*", p. 32/ *El Ideal Gallego*, "*La Galería*", n.º 1062, p. 30, "Máis Libros", 7 outubro 2018, p. 32.

Repasa as principais achegas da biografía *Á procura da poesía. Vida e obra de Luz Pozo Garza*, autoría de Aurora López e Andrés Pociña. Destaca o rigor e a proximidade coa que foi elaborada a obra, ademais do abranguinte do enfoque de análise, que contempla a produción poética da autora tanto en galego como en castelán. Na propia recensión achega algúns dos fitos máis relevantes dentro do percorrido vital da poeta.

_____, "Radiografía", *Diario de Arousa, "Nordesía*", n.º 1062, p. 32/ *Diario de Ferrol, "O Salnés Siradella*", p. 32/ *El Ideal Gallego, "La Galería*", n.º 1062, p. 30, "Máis Libros", 18 novembro 2018.

Comenta as principais características de *Luns*, novela de Eli Ríos, e a traxectoria literaria da autora, de quen sinala o monllo de premios literarios no seu haber. Destaca a economía

a nivel de estilo, ademais da elegancia da súa prosa. Finalmente, comenta algunhas das circunstancias que a protagonista da novela, Nerea, terá que afrontar no transcurso da historia.

_____, "Poesía do trinque", *Diario de Arousa, "Nordesía*", n.º 1064, p. 32/ *Diario de Ferrol, "O Salnés Siradella"*, p. 32, "Máis Libros", 2 decembro 2018.

Repasa a obra *Entullo*, de Lorena Conde, gañadora do premio González Garcés na edición do ano 2016. Destaca a frescura que transmite a voz poética que acada unha ollada poliédrica, na que a vida se interpreta dende diferentes perspectivas. Destaca que o libro non resulta pesado e sinala que a fluidez que transmite a lectura o converte nunha obra destacable a pesar da escasa traxectoria poética da autora.

Blanco Casás, Laura, "Imaxes máxicas. Memorias dun lobo de mar", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 658, "Libros", 22 febreiro 2018, p. VI/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 608, "Lecturas", 3 marzo 2018, p. 10.

Comentario de *A senda de sal*, de Carlos Fernández Davila. Comenta que o autor está a se converter nunha voz importante na narrativa galega. Fala dos premios que gañou xa o autor e resume o argumento da novela. Mesturando historia, mar e memoria baixo un formato de intriga, destaca o emprego de figuras literarias e o estilo narrativo do autor. Comenta tamén a importancia da maxia como elemento na novela, na liña do realismo máxico de García Márquez.

Carreño, Antonio, "Manuel Vilanova: A substancia das horas", *La Región*, "Opinión", "Crónicas desde la Ribeira Sacra", 28 marzo 2018, p. 30.

Comentario de *A substancia das horas* de Manuel Vilanova. Destaca deste poemario, en primeiro lugar, a importante bagaxe cultural do autor, que se reflicte no libro, desde a que chega da propia experiencia, mais tamén do mítico e imaxinado, con destacados referentes literarios. Fala sobre a relación do libro coa xeografía, terreal e astral, e da memoria, que tamén sofre ese redeseño literario. No formal destaca dos poemas a súa capacidade de sintetizar en sentencias, epígrafes, aforismos, levar a idea ata o axioma.

Dacosta, Henrique, "Tripas', último poemario de Alberte Momán", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.046/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.046, "máis Libros", 29 xullo 2018, p. 37.

Comentario de *Tripas*, de Alberte Momán. Comeza falando da orixe etimolóxica do apelido do autor, o seu nacemento en Ferrol. Destaca tamén a traxectoria curiosa e multidisciplinar da súa carreira ata o momento, xogando entre varios marcos de referencia e formatos diversos. Neste poemario en particular, comenta Dacosta que está dividido en seis partes, que analiza separadamente. Así, en "Arrabalde de silencio" reflexiona sobre o paso do tempo e o espazo arcádico; en "As fronteiras do medo" trae imaxes crueis dun amor patolóxico, do poder e o dogma no amor; en "Falamos" afonda na idea da insatisfacción, relacionado co desexo, a pornografía, a soidade; e en "Periferia" desfaise do eu poético, cara un amor patético. Despois, en "Maianca", vólvese conxura e

exorcismo, ronda a idea do suicidio, pero é un espazo feliz dun xeito confuso. Por último, en "Corenta aniversario", pode haber frustración, pero non xa melancolía, rompe amarras co pasado, pasa a construír un novo "eu".

Espinosa, Estíbaliz, "Curiosidade é nome de constelación", *Sermos Galiza*, n.º 292, *"fóradeserie"*, 19 abril 2018, p. 7.

Achégase unha explicación e reflexión do substrato de *Curiosidade* (2017).

Fernán Vello, Miguel Anxo, "Un poeta esencial", *Diario de Pontevedra*, "Opinión & Análisis", p. 25 / *El Progreso*, "Opinión", p. 31, "Madia leva", 9 xuño 2018.

Comentario de *Memoria dos días*, de Xulio L. Valcárcel. Destaca desta obra a súa natureza de obra reunida, de compendio de toda a poesía dun dos autores máis recoñecidos da poesía dos 80. Sinala Fernán Vello que ao ver compilada a poesía de Valcárcel, faise máis evidente o peso dunha obra ampla, transcendente e con vocación de permanencia.

Fernández, Paula, "Arqueoloxía e aventura", *La Opinión*, "Saberes", n.º 607, 24 febreiro 2018, p. 10.

Recolle unha recensión da novela para o público infantoxuvenil *A ánfora exipcia* de An Alfaya, unha obra que recolle unha historia que bebe da novela policíaca e de misterio.

_____, "Literatura, arte e natureza. De escrita ensoñadora", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 662, 22 marzo 2018, p. VI/ *La Opinión*, "Saberes", n.º 611, 7 abril 2018, p. 10.

Comentario de *O morto asasinado*, de María do Carme Kruckemberg. Sinala que normalmente ao citar a Kruckemberg pensamos en poesía, debido á súa longa traxectoria, pero neste caso estamos ante un conxunto de contos da súa faceta prosística: 15 contos que estaban só en edicións non veniais, con ilustracións de varias autoras, e 7 relatos a maiores, de corte autobiográfico, algo anteriores no tempo. Destaca dos contos a voz existencialista, onde se dilúen as liñas entre autora, narradora e protagonista. Literatura, amor pola literatura e arte van da man, nuns relatos claramente autobiográficos, mais tamén cun elemento fantástico.

Iglesias Diéguez, Alfredo, "A voltas coa identidade", *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 607, "Lecturas", 24 febreiro 2018, p. 10.

Sinala que todas as sociedades posneolíticas se intentan explicar a si mesmas, a través de determinados contextos históricos, pero sempre co nexo común do relato nacional. Comenta que ata as historias universais teñen ollada nacional e que tamén Galiza se intenta explicar a si mesma nesa mesma clave, un labor que os intelectuais galegos levan facendo desde Murguía. O libro de Villares intenta reflexionar sobre estas cuestións no agora, nun contexto de globalización onde é necesario pensar o pasado e a identidade con

novos marcos.

Martínez Bouzas, Francisco, "A novela de Vilagarcía. Cunha rica arquitectura", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 654, "Libros", 25 xaneiro 2018, p. VI/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 603, "Letras galegas", 27 xaneiro 2018, p. 10.

Comentario de *O xardineiro dos ingleses*, de Marcos Calveiro. Destaca que se trata dunha novela rica e complexa que pode ser lida como unha novela de Vilagarcía, pois toda a trama está ambientada nesa vila. Comenta a capacidade que ten Calveiro para artellar elementos históricos, cadros costumistas e as pegadas da súa propia infancia na historia. Cunha mestura de pasado e presente, descóbrense ao final os máis humildes, os figurantes anónimos, os verdadeiros protagonistas da novela, pois é unha historia de toda a vila. Unha historia que reivindica aos perdedores, comprometida coa realidade.

_____, "Cervatos", *El Correo Gallego*, "Tendencias", "Tribuna libre", 30 xaneiro 2018, p. 38.

Comentario de *Cervatos*, de Lucía Novas. Saúda este poemario co que a autora se coloca nunha posición arriscada. Por medio dunha linguaxe que busca a sonoridade e a eufonía, pretende falar da beleza do efémero, do kistch, do fuxidío e indeterminado. Poesía híbrida coa técnica da colaxe, combinando materiais para experimentar coas palabras, nunha transgresión posmoderna dos xéneros literarios.

_____, "Os desafíos dunha vida", *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 604, "Letras galegas", 3 febreiro 2019, p. 11.

Comentario de *As cousas que non queremos oír*, de María Reimóndez. Coloca esta novela dentro do ciclo dos elementos de Reimóndez (esta en concreto no elemento lume), formando un suxestivo universo literario entre varias novelas. Sinala que é unha novela de longo alento, centrada na procura da identidade, desfacer marañas e afrontar desafíos, como tamén contra as represións familiares e sentimentais, a presión por ter parella. En xeral toda unha procura da liberación da sociedade heteropatriarcal e as angustias que sofren nela as mulleres. Todo engadido ao sufrimento dun cancro, mesturando a loita no propio corpo coa loita no conxunto social.

_____, "Os desafíos dunha vida", *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 604, "Letras galegas", 3 febreiro 2019, p. 11.

Comenta as características de *Mal Mor*, de Emilio Araúxo, unha adaptación da obra *Mal vu mal dit*, de Samuel Beckett. Destaca a mudanza do personaxe principal, quen nesta ocasión se tratará dunha muller anciá, ademais de tratar elementos propios da obra beckettiana como son as relacións entre lingua, percepción e linguaxe. Destaca o carácter galego que se reflicte na obra a pesar de ser unha adaptación dunha obra francesa (posteriormente publicada ao inglés polo propio autor). Subliña a capacidade do autor para acadar un estilo centrado no esencial e desprovisto do accesorio que podería enturbar a lectura da obra.

Martínez Torres, Dolores"De Madruga a Colón", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º

665, “Libros”, 19 abril 2018, p. VI/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 614, “Libros”, 28 abril 2018, p. 10.

Comenta a publicación de *Portosanto*. unha ficción que ten como alicerce a representación do persoeiro Pedro Madruga mesturado coa posible orixe galega de Cristóbal Colón que desenvolveron neses anos.

Méndez Ferrín, Xosé Luís, “Querido Arturo Baltar”, *La Opinión*, “Saberes”, n.º 600, 6 xaneiro 2018, contracuberta.

Informa, por mor do pasamento de Arturo Baltar, do seu percorrido biográfico e dos principais fitos da súa faceta artística. Ao mesmo tempo, achega información sobre a relación do finado con diferentes literatos entre os que destaca Vicente Risco.

___ “Fernando Osorio do Campo”, *Faro de Vigo*, “*Faro de Cultura*”, “Teatro”, 10 maio 2018, p. VIII.

Repasa o percorrido vital do director de escena Fernando Osorio do Campo na historia, trata os vínculos de amizade e intelectuais que estableceu a través de diferentes estudos publicados ao longo do tempo. Destácase a labor militante do autor a prol da cultura galega e do mundo do teatro.

Montaña, Estro, “Sobriedade e poesía”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 652, “Libros”, 11 xaneiro 2018, p. VI/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 601, “Letras galegas”, 13 xaneiro 2018, p. 10.

Comentario de *O rapaz que nunca existiu*, de Sijon. Comenta o carácter polifacético do autor, con incursión en poesía, surrealismo, letrista de Björk ou compositor de películas. Resume o argumento da novela, centrada na figura dun mozo bisexual en Islandia por volta do 1918, cos prexuízos e a crise da gripe española como fondo. Nun momento de tensións políticas, mesmo unha erupción volcánica da illa, acompañamos a ese protagonista e as súas vivencias, onde se reflicten temas como a sexualidade, a prostitución, mesturando sobriedade e aspereza, a frase sinxela coa poesía, a palabra e a fotografía.

_____, “Suxestivos matices. Na mellor literatura poscolonial”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 658, “Libros”, 22 febreiro 2018, p. VI/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 608, “Lecturas”, 3 marzo 2018, p. 10.

Comentario de *O hibisco púrpura* de Chimamanda Ngozi Adichie. Destaca desta novela, en primeiro lugar, a precocidade da autora, de 26 anos, mais tamén a madurez e sinxeleza coa que arma o relato. Unha novela de contrastes entre dúas partes dunha familia nixeriana, unha de castigo e rigorosidade, e outra humilde e cálida. Con prosa clara critica o fanatismo e fala da liberación da xuventude dos antigos xugos familiares. Encadra a novela na literatura poscolonial do continente africano.

Navarro, María, “Sinxela e desenfadada”, *La Opinión*, “Saberes”, n.º 604, 3 febreiro

2018, p. 11.

Informa da publicación de *Xinfu* na maldición de Guauchuky de Adrián Morgade, un libro no que o lector mozo vai ter a oportunidade de apreciar unha forma de arte visual na que a imaxe e o texto están intimamente relacionados.

_____, "Profundo e actual", *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 612, "Lecturas", 14 abril 2018, p. 10.

Comentario de *Mocidade sen Deus*, de Otto von Horváth. Destaca desta tradución que se trata dun libro no seu tempo prohibido pola Gestapo. Unha crítica social ambientada na época do nazismo, na que a través da mente dun profesor asistimos ao choque entre a vella orde e o novo réxime autoritario, seguido polas familias e alumnos do profesor. Unha novela clásica pero aínda moi vixente nos nosos tempos.

Nicolás, Ramón, "Lucía Novas, entre o 'kitsch' e a subversión", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Libros", "En galego", 19 xaneiro 2018, p. 8.

Comentario de *Cervatos* de Lucía Novas. Comenta deste poemario que se trata dun libro innovador e escintilante, que conversa con *Neve*, anterior libro da mesma autora. Reflexiona sobre como o libro modifica a percepción da imaxe do cervato, da súa fraxilidade ou dependencia da nai, pasa a ser núcleo de fertilidade e amor, do corpo e vida. Constrúe Novas os seus poemas de atmosfera kistch e crítica á posmodernidade.

_____, "Teresa Moure na busca da verdade perdida", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Libros", "En galego", 2 febreiro 2018, p. 8.

Comentario de *Un elefante no armario* de Teresa Moure. Destaca do libro a súa capacidade para colocar nos límites ao lector. A feitura da novela, que emprega pluralidade textual con diversos formatos e voces, todo artellado para coñecer mellor a Ana, a protagonista da novela. Un exercicio de mestura entre ficción e realidade, a través das ferramentas da literatura.

_____, "Casares non entendía a vida sen literatura", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Libros", "En galego", 9 febreiro 2018, p. 6.

Destaca as principais obras que versaron sobre a obra ou a biografía de Carlos Casares, autor homenaxeado co Día das Letras galegas do ano 2017, que saíron do prelo o mesmo ano que se lle rendía tributo no 17 de maio. Entre as obras destacan Á marxe, un compendio de publicacións xornalísticas que Carlos Casares publicou no mesmo xornal onde se publicou este artigo.

Núñez Sobrino, Ángel, "La gozosa pertenencia", *El Correo Gallego*, "*ECG Dominical*", 1 abril 2018, p. 7.

Comentario de *Arraiano entre arraianos* de Méndez Ferrín. Destaca que se trata dun libro de vivencias, do interese do autor polo mundo rural, a súa relación con Portugal, do

atractivo que ten a Raia como fronteira, mais sobre todo como entorno único, onde se convive co pasado. O libro de Ferrín sirve para transportarnos a ese territorio mítico, a través da experiencia persoal e directa, do achado puro.

Pena, Xosé Ramón, "Para alén das fronteiras", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 659, "Libros", 1 marzo 2018, p. VI/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 609, "Letras galegas", 10 marzo 2018, p. 10.

Comenta o contido da publicación de Méndez Ferrín, *Arraiano entre Arraianos*, formado por publicacións en prensa do propio Ferrín. Non obstante, comeza o artigo introducindo datos biográficos e persoais que dan conta da súa amizade co escritor. Finalmente, acaba louvando o estilo e a obra do propio escritor.

Pena Presas, Montse, "Dunha novela coral", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 652, "Libros", 11 xaneiro 2018, p. VI/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 601, "Letras galegas", 13 xaneiro 2018, p. 10.

Comentario de *Deixe a súa mensaxe despois do sinal* de Arantza Portabales. Destaca desta novela o seu carácter coral, esencialmente feminino, onde se crean mulleres variadas que conversan entre si e caos que o público lector pode empatizar. Buscando sempre o ton cotiá, a autora consegue aguilloar, con ferramentas formais do monólogo e o microrrelato.

_____, "Tempos de lume. O poder descansa na memoria", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 965, "Libros", 8 febreiro 2018, p. VI/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 606, "Lecturas", 17 febreiro 2018, p. 10.

Comentario de *A nena do abrigo de astracán*, de Xabier P. Docampo. Destaca que nesta novela recolle algunhas das mellores características da narrativa de Docampo: a precisión na descrición, a escolla léxica coidada, a pegada da realidade e a demostración do poder das historias. A novela relata as historias dunha vila en tres momentos tráxicos. Unha voz narrativa neutra busca a obxectividade e a voz coral, para falar da década dos anos 30 e a guerra civil. Con esas ferramentas, Docampo constrúe unha novela que resulta incómoda, pero necesaria, para falar dunha das épocas máis escuras do país.

Ponte, Pilar, "Ler e comprender", *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 604, "Letras galegas", 3 febreiro 2019, p. 11.

Destaca que se trata dun libro moi actual, tanto no temático como no formalístico: a violencia contra as mulleres e o thriller, respectivamente. Resume o argumento da novela e destaca a capacidade do autor para mergullarse no interior das mulleres normais sen lecturas estereotipadas. Destaca tamén comentarios do autor onde fala dos espazos da súa escrita, dos lugares que necesita para escribir, en particular o seu Ourense da infancia e a Costa da Morte da época adulta.

_____, "En poucas palabras. Con estilo Casares", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 965, "Libros", 8 febreiro 2018, p. VI/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 606, "Lecturas", 17

febreiro 2018, p. 10.

Comentario de *O suicidio de Jonas Bjorklund*, de Carlos Casares. Un libro de relatos, xénero onde Casares se sentía quizais máis cómodo que en ningún outro. Pilar Ponte destaca algúns dos relatos do libro, onde Casares volve visitar algúns dos temas ou formas que foron moi habituais na súa carreira literaria. Desde a sátira histórica, a ironía para debuxar tipos sociais, o realismo máxico e por suposto tamén o humor.

_____, "Lectura horizontal. Da Grecia clásica deica nós", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 660, "Libros", 8 marzo 2018, p. VI/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 609, "Letras galegas", 17 marzo 2018, p. 10.

Comentario de *Mudanzas e outros velenos* de Marilar Aleixandre. É este libro un recompilatorio dos tres últimos poemarios de Aleixandre, con prólogo de Antía Otero. Xa no prólogo sinala Otero as liñas fundamentais da súa poesía: a familia e a identidade, a reescrita, desescrita e a natureza. Comenta Pilar Ponte cada un dos libros que forman este *Mudanzas e outros velenos.* Así, de "Catálogo de velenos" destaca a súa capacidade para falar das derrotas domésticas do día a día, das nais que viron como as súas obrigas na casa truncaban outras aspiracións.; de "Abecedario das árbores" reivindica a natureza a través do abecedario celta das árbores; e de "Mudanzas" reinterpreta as *Metamorfoses* de Ovidio. Destaca Ponte aquí a vixencia do tema, onde muda o xeito en que miramos ao crime da violación, onde xa nunca máis se pode culpar á vítima.

_____, "A quen ninguén resarciu", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 666, "Libros", 26 abril 2018, p. VI/ *La Opinión*, "Saberes", n.º 615, "Libros", 5 maio 2018, p. 10.

Infórmase da recente publicación da novela *Cando pasou o que pasou*, por parte de Rosario Regueira e editada pola editorial Toxosoutos. Esta obra inserida dentro da novela social comprometida, representa aquel ambiente de represión vivido na Galicia dos anos 30 e 40 a través da representación de dúas familias.

Raña, Román, "De dolorosa fábrica", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 652, "Libros", 11 xaneiro 2018, p. VI/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 601, "Letras galegas", 13 xaneiro 2018, p. 10.

Comentario de *A substancia das horas*, de Manuel Vilanova. Destaca o asombro ante a obra poética de Vilanova, que sempre o sorprende. Comenta que este poemario está cheo de versos de dolorosa fábrica, aflicións e desasosegos: a saudade, a dor pola morte dos seres queridos. Mais xunto a isto tamén hai un fervor cósmico, panteísta, onde se mesturan referencias ao mundo grecolatino cos lugares concretos do país. 3 mitoloxías (cristiá, grecolatina e tradicional galega), que conviven en harmonía nos seus poemas.

_____, "Estilos e estados de alma. Unha poética de desolación", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 654, "Libros", 25 xaneiro 2018, p. VI/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 603, "Letras galegas", 27 xaneiro 2018, p. 10.

Comentario de *Tripas*, de Alberte Momán. Comenta da poesía de Momán a diversidade de estilos e de estados de alma, traspasados polo esplendor narrativo e unha atmosfera de desolación. A primeira sección, "Arrabalde de silencio", é literariamente moi intensa, de

pesimismo melancólico sobre a monotonía. A segunda, "As fronteiras do medo", é máis contundente e claustrofóbica. A terceira, "Falamos", reflexiónase sobre a imposibilidade do amor.

_____, "Izando a rebeldía. As flores están do noso lado", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 965, "Libros", 8 febreiro 2018, p. VI/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 606, "Lecturas", 17 febreiro 2018, p. 10.

Comentario de *Long Play*, de Lois Pérez. Destaca do poemario a súa vinculación coa música, debedor de anteriores autores que fan esa relación músico-poética (Reixa, Rivas, Lois Pereiro). Con partes de impulso poético, outras máis intimistas e outras de ton humorístico, mesturando mesmo o formato onde se fai evidente en ocasións que estamos ante verdadeiras cancións. Sinala que neste poemario hai moita rebeldía, sátira e sarcasmo, sobre todo nesas caras B, como as tiras cómicas ou as últimas pezas, compostas por unhas biografías apócrifas imposibles.

_____, "Rebeldías de Albert", *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 607, "Lecturas", 24 febreiro 2018, p. 10.

Destaca da obra de Daniel Salgado que se trata dun opúsculo, apenas catorce poemas, que ademais son tributo a Albert Ayler, o saxofonista estadounidense. Son poemas que necesariamente deben lerse desde esa perspectiva musical. Destaca tamén da poética de Salgado o seu compromiso social, a indignación ante a inxustiza e desigualdade.

_____, "Un discurso autoconsciente. Cando todo o poeta devén Penélope", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 660, "Libros", 8 marzo 2018, p. VI/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 609, "Letras galegas", 17 marzo 2018, p. 10.

Comentario de *Culpable* de Eli Ríos. Destaca deste poemario, en primeiro lugar, a súa disposición gráfica, que obriga a lelo en horizontal, con consecuencias tamén no xeito en que se perciben os poemas. Poemas non convencionais que se len de xeito non convencional. O segundo aspecto que comenta é a natureza dialóxica dos poemas, onde o "ti" resulta ser o propio lector. Da segunda parte do poemario, "Agasallos", comenta que resulta máis diverso, onde se mestura o verso e o ton prosaico, de interpelación irónica e rexistros vulgares. Todo para chegar a unha última parte, "Alxubes para dragóns", onde a sintaxe se esnaquiza, onde se experimenta coa morfosintaxe, nun discurso ebrio e autoconsciente, que colide coa lóxica, pero non a suprime.

_____, "Arriscada proposta. Con tapices fragmentarios", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura"*, n.º 664, "Libros", 12 abril 2018, p. VI/ *La Opinión*, "Saberes", n.º 613, "Libros", 21 abril 2018, p. 10.

Comentario de *Cervatos*, de Lucía Novas. Destaca o arriscado da proposta poética de Novas, centrada na enumeracións inacabables que deixan sen respiración, onde se van deixando elementos que sorprenden. Non se trata de ler entre liñas, é un crebacabezas sentimental compositivo. Escolle a páxina sesenta e cinco como exemplo da composición de Novas. Remata sinalando que é un libro difícil, precisamente porque o lector debe encher os ocos significativos.

Regueira, Mario, "Vixencia dos antigos deuses", *Sermos Galiza*, n.º 278, "*fóradeserie*", "ao pé da letra", 4 xaneiro 2018, p. 6.

Comentario de *Saturno tamén é deus*, de Uxía Casal. Comeza cunha reflexión sobre como dentro do sistema literario galego en moitas ocasións a literatura feita por mulleres pasou desapercibida, agochada por etiquetas que a pretendían absorber sen aceptalas, ou por que non tiñan un lugar aínda nun sistema que sempre está buscando a súa propia lexitimación. Destaca isto precisamente porque *Saturno tamén é deus* é un libro publicado hai 20 anos en Galaxia, que publica de novo agora Urco. A proposta de Casal, que desde o cotián busca o terror, funciona con novo alento nesta editorial, e nun contexto literario distinto, onde agora si parece haber oco que saiba apreciar a súa orixinalidade.

_____, "Ana Brouwer e a verdade", *Sermos Galiza*, n.º 281, "*fóradeserie*", "ao pé da letra", 25 xaneiro 2018, p. 6.

Recensiónase a obra *Um elefante no armário* (2017), de Teresa Moure. Fálase da personaxe principal, Ana Brouwer e indícase que amosa "elementos transcendentes que se agochan na nosa vida cotiá". Destácase a presenza temática da política, a responsabilidade e a privacidade, mesturada con anacos de realidade. Coméntase o final revelador da novela e recoméndase a súa lectura.

_____, "Torrente de palabras", *Sermos Galiza*, n.º 282, "*fóradeserie*", "ao pé da letra", 1 febreiro 2018, p. 6.

Comentario de *Cervatos*, de Lucía Novas. Destaca do poemario a procura dunha nova forma de transmitir, dunha nova linguaxe, centrada sobre todo na figura da enumeración, coa elipse do verbo. Iso supón un ritmo e un xeito de evocar moi particular, para tratar no fondo temas universais como a nostalxia ou a perda.

_____, "Imaxes da Compostela posíbel", *Sermos Galiza*, "*Fóra de serie*", n.º 283, "Ao pé da letra", 8 febreiro 2019, p. 5.

Trata sobre o libro de Francisco Macías, *De Quiqui bar a Castromil*, no que se relatan algunhas das mudanzas máis importantes na cidade compostelá. Tamén se fai referencia aos hábitos sociais de comezos do século XX, cando se inaugurou o Quiqui bar, que posteriormente se convertería no Edificio Castromil.

_____, "O sexo é un país exótico", *Sermos Galiza*, n.º 285, "*fóradeserie*", "ao pé da letra", 22 febreiro 2018, p. 6.

Comentario de *O sexo é un país exótico*¸de Xavier Queipo. Comenta Mario Regueira que este poemario gañou o premio Illas Sisargas de poesía erótica, sendo unha manifestación do Queipo poeta, que normalmente se dedica máis á narrativa. Destaca do poemario Regueira a súa estrutura, que se enmarca cun poema inicial e final arredor do tema da invisibilidade, mentres que o resto do libro é unha "viaxe convulsa chea de cores, animais e ensoñacións". O estilo persoal de Queipo, coa súa propia arquitectura, fan deste poemario unha exploración das experiencias físicas do corpo, mais tamén cun discurso de vivencia sentimental.

_____, "O rastro das historias incompletas", *Sermos Galiza*, n.º 293, "*fóradeserie*", "ao

pé da letra", 26 abril 2018, p. 6.

Destaca que se trata dun ensaio de liña distinta ao habitual no autor só en aparencia. Na historia de Margot Sponer tamén hai xestión local e referente de relacións interliterarias, necesariamente asimétricas. Comenta que Margot Sponer foi a primeira autora dunha tese internacional sobre o galego e con todo é unha figura moi pouco coñecida, esquecida e marxinada. Unha historia que daría para unha novela, pero que Figueroa trata aquí como ensaio, con vontade de recuperar unha historia emocionante, que estaba incompleta, para o presente.

Requeixo, Armando, "Terras de Barcala", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.038/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.038, "máis Libros", 3 xuño 2018, p. 30.

Comentario de *Xente da terra de Barcala.* Apunta, en primeiro lugar, que falar do libro xa é unha escolla crítica ao seleccionalo entre outros. Consciente diso decide falar deste libro, destacando que é unha escolma de textos escritos e ilustrados polo alumnado dun instituto de Negreira. Comenta que a maior parte da obra son ensaios descritivos, de selección de información. Sinala que é un libro de grande interese sobre todo para a xente desta comarca en particular. Mais a maior virtude do libro é precisamente o espírito detrás dun proxecto como este. Destaca tamén o papel das institucións, asociacións e fundacións, para poder sacar adiante un libro tan particular como *Xente de Barcala.*

_____, "Da identidade galega", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1017, 7 xaneiro 2018, p. 30.

Dá conta da última publicación de Ramón Villares, saída do prelo de Galaxia. Destácase a perspectiva empregada no libro, na que se efectúan análises históricas para acadar un significado en canto a interpretación social. Non obstante, destácase que o obxectivo último destes ensaios é o de analizar os procesos de construción de símbolos e valores asociados á galeguidade. Finalmente, sublíñase a erudición do autor ademais da súa capacidade interpretativa.

_____, "O toque casal", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.022/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.022, 11 febreiro 2018, p. 30.

Elabora un percorrido polos aspectos centrais do volume de contos de Uxía Casal, intitulado *Saturno tamén é deus*, libro revisado polo crítico que volve a por na palestra despois de vinte anos. Destaca a revisión da tradición arredor do conto, destacando paralelismos coa obra de Dieste, Poe, Fole ou Lovecraft, ademais de cineastas como Alfred Hitchcock. Por último, recalca que o paso do tempo non quita valía á obra, senón todo o contrario, que dende unha lectura actual segue desprendendo frescura e interese.

_____, "Vendaval desatado", *Diario de Arousa*, "O Salnés Siradella"/ *Diario de Ferrol*, "Nordesía", n.º 1.023/ *El Ideal Gallego*, "La Galería", n.º 1.023, 18 febreiro 2018, p. 30.

Recensión sobre o poemario *O gran rexeitamento / Flores para Albert Ayler* de Daniel Salgado, destaca a sensibilidade ética dos seus versos e a demanda da necesaria xustiza, as reminiscencias rosalianas e ao funk lore afroamericano, definindo a súa poesía coma

desafiante e de impacto.

_____, “A espiral ardente”, *Diario de Arousa*, “O Salnés Siradella”/ *Diario de Ferrol*, “Nordesía”, n.º 1.032/ *El Ideal Gallego*, “La Galería”, n.º 1.032, 22 abril 2018, p. 35.

Infórmase da publicación da poesía reunida de Xulio L. Valcárcel, para o que Requeixo fai un percorrido a través das súas principais publicacións. Destaca o traballo de edición de Luciano Rodríguez Gómez. Opina que a totalidade da obra de López Valcárcel, é unha oscilación entre os polos da angustia e o vitalismo. Por outra parte, destácase que ps aspectos formais da obra resultan proporcionados e harmónicos, que se axudan da propia sonoridade do poema.

_____, “Voz nacente”, *Diario de Arousa*, “O Salnés Siradella”/ *Diario de Ferrol*, “Nordesía”, n.º 1.050/ *El Ideal Gallego*, “La Galería”, n.º 1.050, “máis Libros”, 26 agosto 2018, p. 30.

Achégase unha recensión da obra *Somos de Arxerís* de Xosé Carlos Carracedo Porto. Sinálase que o libro está constituído por dezaoito relatos que teñen en común o espazo no que se desenvolven, en concreto, o pobo imaxinario de Arxerís. Destácase a inserción de elementos fantásticos nos distintos relatos que conducen a unha nova interpretación dos mesmos. Apúntase a relevancia que acada na obra a intertextualidade coa produción doutros autores galegos coma Dieste, Cunqueiro ou Xosé Neira Vilas. Explícase que a obra conta cun prólogo a cargo de Luís Reimóndez.

_____, “Versos atlánticos”, *Diario de Arousa*, “O Salnés Siradella”/ *Diario de Ferrol*, “Nordesía”, n.º 1.019/ *El Ideal Gallego*, “La Galería”, n.º 1.019, “máis Libros”, 2 setembro 2018, p. 30.

Repasa o contido da obra *Versos de amor, loita e compromiso*, de Manuel Álvarez Fuentes. Na revisión da obra destácase a vinculación entre Galicia e A Habana ao longo da historia. Na recensión faise un breve percorrido biográfico arredor dos feitos vitais máis representativos do autor. Destácase o carácter intimista e social que se mestura na obra. Finalmente, convida á lectura da obra para coñecer a figura do autor ao mesmo tempo que considera a súa escrita como “cubano-galega”.

_____, “Valente último”, *Diario da Arousa*, “O Salnés Siradella”, 25 febreiro, p. 30.

Dá conta da publicación do terceiro volume da colección Valente Vidal, que esta vez aparece co subtítulo “Magreb, Israel, Almería” e coordinado por Claudio Rodríguez Fer, e onde se recollen as peripecias que caracterizan as viaxes que Valente fixo por estes territorios.

_____, “Voz nacente”, *Diario de Arousa*, “O Salnés Siradella”/ *Diario de Ferrol*, “Nordesía”, n.º 1.050/ *El Ideal Gallego*, “La Galería”, n.º 1.050, “máis Libros”, 26 agosto 2018, p. 30.

Infórmase da recente publicación de *Somos de Arxerís*, cuxo autor é Xosé Carlos Carracedo Porto. A primeira obra que publica é un compendio de doce relatos, inclinados sobre o xénero fantástico puro e artellando unha boa estrutura a cada relato.

_____, “Tres lustros sen Borobó”, *Diario de Arousa*, “O Salnés Siradella”/ *Diario de Ferrol*, “Nordesía”, n.º 1.051/ *El Ideal Gallego*, “La Galería”, n.º 1.051, “máis Libros”, 2 setembro 2018, p. 30.

Repasa o percorrido vital de Raimundo García Domínguez, alcumado Borobó. Destácase a súa publicación *Artes y Letras*, no xornal *La noche*. Ao mesmo tempo, relembra os parlatorios organizados con persoeiros da Xeración Nós, como Risco, Cunqueiro, Fole, Carballo Calero, Fernández del Riego ou Fraguas. Tamén se destacan os premios no seu haber, como é a medalla Castelao, o Premio Xulio Camba de Xornalismo ou a Medalla de ouro do Concello de Santiago. Asemade, destácanse as súas publicacións monográficas sobre autores e autoras como Rosalía de Castro, Valle-Inclán, Otero Pedrayo, Castelao, Pablo Iglesias ou Bela Otero.

_____, “Literatura e Alén”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 680, “Literatura insólita”, 13 setembro 2018, p. VII.

Detense en abordar as “traizóns póstumas” que non respectan a última vontade dalgúns escritores que desexan que se destrúan os inéditos á súa morte. Salienta que “a figura do testamenteiro literario que se aparta deste pedimento adquire aos nosos ollos as bondades de todos os perdóns” caso de *A Eneida* de Virxilio, os inéditos de Frank Kafka, o *Biathanatos* de John Donne. Refire as perdas das memorias de Byron e dos inéditos de Richard Francis Burton; a exhumación das “trinta e oito tarxetas” de Nabokov solicitada polo seu fillo Dimitri e a publicación a partir de 2014 dos inéditos de Elias Canetti. No á parte fala de “A Rosalía que se nos perdeu” debido á queima que respectaron as súas fillas de “Historia de mi abuelo’ , ‘Cuento extraño’ e ‘Romana’ e probablemente moitos poemas soltos en galego e castelán”.

_____, “Wakaba syuu”, *Diario de Arousa*, “O Salnés Siradella”/ *Diario de Ferrol*, “Nordesía”, n.º 1056, 7 outubro 2018, p. 30.

Faise referencia á tradución ao xaponés da obra de Rosalía de Castro *Follas Novas* a cargo do profesor Takekazu Asaka. Alúdese a que as obras *Cantares gallegos, Contos da miña terra* de Rosalía, *Canzón da Alma* de Cabanillas, as cantigas de Martin Códax ou a obra *Os Eidos* de Novoneyra tamén foron traducidas por el ao xaponés previamente. Alúdese a que a tradución de *Follas Novas* conta cun prólogo de Anxo Angueira.

Rivas, Chito, “Beatriz Maceda fai coincidir no tempo a Lennon e Valle-Inclán”, *La Región*, “Provincia”, “Testemuñas da memoria”, 10 marzo 2018, p. 28.

Comentario de *Cando John Lennon coñeceu a Valle-Inclán*, de Beatriz Maceda, e crónica da presentación do libro en Ourense. Destaca Rivas da novela a solidez da súa historia, que a través de elementos oníricos e misteriosos relata o descubrimento de Valle Inclán por un suposto bisneto seu. Compara a novela coa literatura de Raymond Chandler, coa linguaxe sinxela e fluída. Dedica gran parte do artigo a facer unha pequena biografía de Beatriz Maceda, da súa familia, formación e traxectoria, destacando a relación da autora co seu avó, anarquista da CNT.

Rozas, Ramón, “Nas fauces do monstruo”, *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*, “Táboa

Redonda", n.º 115, 28 xaneiro 2018, p. 4.

Comentario de *Nova York: ceo e mazá*, de Chisco Fernández Naval. Comeza falando do perfil poético de Nova York, do prólogo de Eva Veiga e a tradución ao inglés de Craig Patterson, así como das referencias poéticas, os escritores que se converten en compañeiros de viaxe do poeta. Do poemario destaca que se trata dunha mirada obtida a pé de campo, da propia experiencia, dese monstro que é Nova York como centro cultural e económico mundial. Das eivas da súa sociedade: pobreza, racismo, a relación co xudaísmo. Xunto a isto, as marabillas da súa arquitectura, a historia americana na propia cidade, na súa historia, pero tamén na de todos aqueles territorios que se viron afectados polo que se discutiu nalgunha oficina de Nova York.

_____, "Sopramos para liberarnos", *Diario de Pontevedra* /*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 121, 11 marzo 2018, p. 4.

Comentario de *Lumes,* de Ismael Ramos. Sinala, en primeiro lugar, a coidada edición de Apiario e destaca a Ramos como un dos poetas galegos máis enérxicos. Apunta que o poemario é un exercicio de autocomprensión pola vía da radiografía familiar. Destaca tamén a capacidade que ten a súa poesía para involucrar o lector, así como a visión tan intensa do propio corpo, a nosa cerna e ao tempo unha fronteira, limiar para enfrontarse ao exterior.

Vieites, Manuel F., "Roda da Historia. Segundo Bruscón, facedor de teatro", *Faro de Vigo, "Faro da Cultura"*, n.º 658, "Teatro", 22 febreiro 2019, p. VIII.

Comentario da peza teatral *O facedor de teatro.* Fala de Bruscón, un vello actor que vai de vila en vila representando unha mesma peza, a *Roda da historia.* Nesa obra Thomas Bernhard reflexiona sobre algunha das súas teimas recorrentes: morte, soidade, abandono, frustración dominio ou violencia. A historia do Bruscón é unha reflexión intimista e autobiográfica do personaxe, mais tamén unha dura crítica a Austria, a súa historia e cultura. Por riba de todo isto, tamén se reflexiona sobre a natureza e as circunstancias materiais da arte do teatro.

_____, "Suite Artabria", *Faro de Vigo, "Faro da Cultura"*, n.º 664, "Literatura insólita", 12 abril 2018, p. VIII/ *La Opinión*, "Saberes", n.º 613, "Lecturas", 21 abril 2018, p. 6.

Recensión sobre a obra *Suite Artabria*, de Manuel Lourenzo, na que se analiza en conxunto o contido das tres obras que contén: *Orzán*, *O fulgor das Atochas* e *Alerta na rúa do pozo*. O autor da obra enfía os tres textos a través do concepto musical de "suite". Destaca a calidade do primeiro texto, onde se recrea unha historia de supervivencia, encadrando a totalidade da obra dentro do xénero de Literatura Negra.

V. 6. PUBLICACIÓNS EN XORNAIS: ARTIGOS DE OPINIÓN E COLABORACIÓNS FIXAS

Abuide, Lourdes, "Tres actrices en estado de gracia para mayor gloria de 'Elisa e Marcela', *Diario de Pontevedra,* "VivirAquí", "Sociedad", p. 57/ *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", p. 49, "Fila 7", 25 marzo 2018.

Coméntase a representación da obra *Elisa e Marcela* a cargo da compañía teatral A Panadería. Destácase o uso da expresión corporal como recurso fundamental da posta en escena desta obra e as deficiencias da iluminación. Faise referencia ao argumento da obra sobre o primeiro matrimonio homosexual de Galicia e dise que gañou catro premios María Casares de Teatro.

Aldán, Clara, "¡El Diario en 'Fariña", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Y Además", "A praza da verdura", 27 abril 2018, p. 15.

Faise referencia a un acto arredor do libro de María Xosé Queizán *O solpor da cupletista* entre outras propostas culturais.

_____, "Poetas, artistas y educadoras", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Y Además", "A praza da verdura", 20 outubro 2018, p. 17.

Faise referencia a un roteiro literario por Pontevedra a cargo da poeta Tamara Andrés, tamén se alude a que a poeta Eli Ríos gañou o premio González Garcés de poesía coa obra *Ningunha tortilla é mala*.

_____, "Charlas, premios y un tirón de orejas", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Y Además", "A praza da verdura", 24 outubro 2018, p. 15.

Faise referencia ás personaxes de coelliño branco, Matías, a toupiña á que lle fixeron aquilo na cabeza ou cebra Camila de diferentes libros da editorial Kalandraka a propósito dunha entrevista co director deste proxecto na que estiveron Kiko da Silva, director *d'O Garaxe Hermético* e Manuel Lourenzo. Tamén se anuncia a futura posta en escena da versión teatral do libro *Invisibles* de Montse Fajardo.

_____, "Tras los pasos de Jordi Évole", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Y Además", "A praza da verdura", 31 outubro 2018, p. 15.

Faise referencia a que a obra *Corpo de Antiochia* de Tamara Andrés foi finalista do Premio Nacional de Poesía Joven Miguel Hernández e menciónase a Fina Casalderrey e a Francisco Castro.

Aleixandre, Marilar, "As voces e os nomes das mulleres", *Sermos Galiza,* n.º 287, "Opinión", 8 marzo 2018, p. 4.

No contexto dunha reflexión sobre a folga feminista e o papel da muller na sociedade

alúdese ás palabras de Ana Romaní: “non queremos un sitio, queremos outro lugar”.

_____, “María Victoria Álvarez Ruiz de Ojeda: a muller que iluminou Rosalía”, *Sermos Galiza,* n.º 315, “Opinión”, 27 setembro 2018, p. 4.

Apunta que esta recentemente finada “Sempre será lembrada por ser quen revolucionou a imaxe establecida da infancia de Rosalía de Castro, en particular as versións herdadas sobre as relacións entre Rosalía e a súa nai, María Teresa de Castro y Abadía”, coa publicación dunha biografía para a nenez en 1988, do artigo “Un importante documento para a biografía de Rosalía de Castro” na revista *Grial* en 1997, dun estudo en 1999 sobre as orixes de Rosalía e a inclusa de Santiago de Compostela e doutros traballos “relacionados coa actividade teatral de Rosalía, ou sobre a primeira mención de José Martínez Viojo como o seu pai en 1885”; datos que explica comparándoos coa interpretación de María Xesús Lama, “na súa maxistral biografía” *Rosalía de Castro. Cantos de independencia e liberdade* de 2017. A modo de homenaxe, resalta que “María Victoria Álvarez prendeu luces sobre Rosalía, iluminando momentos descoñecidos da súa infancia, abrindo camifios a outras estudosas como María Xesús Lama”.

Alonso Montero, Xesús, “O Gernika galego”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 5 xaneiro 2018, p. 14.

Lembra que xaneiro é o mes de Castelao por ter nacido e falecido nese mes, de aí que escriba para homenaxealo no 68 cabodano, coincidente con novas sobre o Gernika picassiano de 1937, coma os álbums bélicos de Castelao *Galicia mártir* e *Atila en Galicia*. Considera que os dous álbums nomeados, “ademais do seu valor documental, extraordinario, posúen unha innegable excelencia artística”, coma se pode constatar visitando o Museo de Pontevedra. Salienta que aínda “está por facer a monografía que recolla os poemas que algunhas destas estampas teñen suscitado”.

_____, “Poetas eucarísticos na esquerda”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 12 xaneiro 2018, p. 14.

Dáse conta da publicación das obras *Ofrenda lírica á nena Silvia Santiago Conde no día da súa primeira comuñón* en 1960 e *Ofrenda lírica á nena María Isabel Ramón Algarra no día da súa primeira comunión* en 1955. Explícase que a segunda obra constitúe un libro de sonetos dedicados á filla de Ben-Cho-Shey no que participaron Xosé María Álvarez Blázquez, Fermín Bouza-Brey, Ramón Cabanillas, R. Carballo Calero, Augusto Casas, J. Díaz Jácome, A. Gómez-Ledo, Ángel Johan, R. Otero Pedrayo e Victoriano Taibo. Infórmase de que a primeira estaba composta por texto en verso e en prosa de autores como Carballo Calero, Bouza-Brey, Álvarez Blázquez, A. Casas, Otero Pedrayo, Manuel María e Celso Emilio Ferreiro. Tamén se mencionan os versos que Uxío Novoneyra dedicou en 1955 á nena Maruxa Agrasar.

_____, “¡Viva o latín!”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 20 xaneiro 2018, p. 12.

A propósito dun comentario sobre o libro *Viva il latino. Storie e bellezza di una lingua inutile* (2016) de Nicola Gardini alúdese a Otero Pedrayo e a Álvaro Cunqueiro.

_____, “O Nautilus en Vigo”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 16 febreiro 2018, p. 14.

Comenta que a editorial Ir Indo publicou en 2002 a novela *Vinte mil leguas baixo dos mares*.

_____, “Grial’, cunca ilustre”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 22 febreiro 2018, p. 16.

Faise referencia á publicación do número 216 da revista *Grial* e alúdese aos seus contidos relacionados coa situación da lingua galega e co ensino da literatura galega. Dise que un dos artigos está dedicado ao estudo de *Cómaros verdes* de Aquilino Iglesia Alvariño e aos problemas que tivo a obra coa censura. Infórmase de que o terceiro número de *Grial* estivo dedicado a Curros Enríquez e a Emilia Pardo Bazán tamén tivo problemas coa censura.

_____, “Os testamentos de Otero Pedrayo”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 2 marzo 2018, p. 15.

Afóndase no contido de dous dos catro testamentos que redactou Otero Pedrayo entre 1935 e 1975. Saliéntase a intención do autor de que a súa obra literaria fose herdada polo Seminario de Estudos Galegos nun primeiro momento e pola universidade de Santiago de Compostela despois. Indícase que un dos requisitos deste segundo herdo era impartir clases de lingua e literatura galegas.

_____, “Un emocionante concerto de Benedicto”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 11 marzo 2018, p. 16.

No contexto dun estudo sobre a revolta universitaria de 1968, faise referencia aos escritos cataláns de Raimon traducidos ao galego por Salvador García-Bodaño e Carlos Casares. Infórmase, en relación ao acontecemento, de que a composición *Carta a Fuco Buxán* xunto con outros poemas de *Longa Noite de Pedra* de Celso Emilio Ferreiro foron musicados.

_____, “Con Ricard Salvat na URSS e Coimbra”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 9 abril 2018, p. 14.

Infórmase do contido dos dous primeiros volumes dos diarios de Ricard Salvat (1934-2009) e explícase que neles aparecen cartas dirixidas a Eduardo Blanco-Amor, Isaac Díaz Pardo, Luís Seoane e a Alonso Montero. Tamén se alude á peza *Castelao e a súa época* que Salvat quixo levar a cabo na Universidade de Coimbra e faise referencia a Rosalía de Castro.

_____, “Celso E. Ferreiro no 68 compostelán”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 13 abril 2018, p. 16.

Nunha aproximación á revolta estudantil de 1968 faise referencia aos poemarios *Longa Noite de Pedra*, *Viaxe ao país dos ananos* e *Cantigas de escarnio e maldecir* de Celso Emilio Ferreiro e a varios texto do autor que foron musicados.

_____, “Cátedra e política en Otero”, *La Voz de Galicia,* “Opinión”, “Beatus qui legit”, 20 abril 2018, p. 14.

No contexto dun artigo sobre o proceso de oposición a cátedra de Otero Pedrayo alúdese a outros escritores como Castelao, Filgueira Valverde, del Riego, Ramón Piñeiro ou Carballo Calero.

_____, “Bicentenario do latinista Marx”, *La Voz de Galicia,* “Opinión”, “Beatus qui legit”, 4 maio 2018, p. 16.

Fala da pegada que ten o filósofo Lucrecio no poemario *Materia de Lucrecio* de Xabier Paz.

_____, “Centenario pontevedrés”, *La Voz de Galicia,* “Opinión”, “Beatus qui legit”, 11 maio 2018, p. 15.

No contexto dun artigo sobre a traxectoria académica de Eugenio Alfredo de la Iglesia Santos, faise fincapé na súa labor docente como profesor de literatura galega. Apúntase que afondaba nesta materia desde a lírica medieval ata o século XX, salientando a obra de Rosalía de Castro ou o teatro galego. Explícase que escribiu o *Resumen de Historia de la literatura gallega*. Mencionase a súa relación con Franciso e Antón de la Iglesia.

_____, “Dous nenos de Pontevedra, autores”, *La Voz de Galicia,* “Opinión”, “Beatus qui legit”, 18 maio 2018, p. 16.

Fálase da próxima publicación da obra *Resumen de Historia de la Literatura Gallega* do catedrático Alfredo de la Iglesia. Explícase que se trata duns apuntamentos para estudantes de bacharelato. Dise que unha versión actualizada da obra pode extraerse de *Apuntes de literatura Gallega tomados de las explicaciones del Catedrático Dr. D. Alfredo de la Iglesia* elaborados polos irmáns Elvira e Manuel García.

_____, “Sesquicentenario da Gramática”, *La Voz de Galicia,* “Opinión”, “Beatus qui legit”, 1 xuño 2018, p. 19.

Recorda a publicación no ano 1868 da primeira Gramática galega de Juan Antonio Saco Arce, publicada en Lugo na imprenta “Soto Freire”. Pese a que autores como Antón Santamarina opinan que non merece ser obxecto de estudo, o autor do artigo afirma que institucións como a Real Academia Galega ou persoas como Afonso Monxardín desenvolverían actualmente o estudo pormenorizado desta obra.

_____, “Benedicto: a voz do 68”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 5 xuño 2018, p. 33.

Repasa a influencia que tivo o poeta Celso Emilio Ferreiro no cantante Benedicto, voz do grupo *Voces Ceibes*, por mor do seu pasamento.

_____, “As devocións do poeta Luís Pousa”, *La Voz de Galicia,* “Cultura”, 13 xuño 2018, p. 38.

Anuncia o novo poemario do poeta Luís Pousa, *Poemas para Flash Gordon*, á vez que declara que escritores como Rosalía de Castro ou Luís Pimentel foron fundamentais na

súa conformación como poeta.

_____, “Luís Seoane no corazón”, *La Voz de Galicia,* “Opinión”, “Beatus qui legit”, 15 xuño 2018, p. 14.

Dá conta da publicación de *Certezas alumeadas*, unha escolma de textos de Luís Seoane recollidos por Rosa Espiñeira que forma parte dunha serie maior chamada *Agasallos*. Esta obra súmase a outras antoloxías feitas da polifacética obra de Seoane que recollen os seus relatos ou poemas.

_____, “Ourense: sesquicentenario horaciano”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 22 xuño 2018, p. 14.

Celebra os cento cincuenta anos da publicación da *Gramática Gallega* de Saco Arce. Destaca que no Apéndice II ademais de poemas de Rosalía de Castro, Eduardo Pondal e Pintos tamén se inclúe unha tradución do ‘Epodo II’ de Horacio (*Beatus ille qui procul negottis*). Esta tradución sería a que o latinista chileno Eduardo de la Barra tomou para traducir esta obra de Horacio ao castelán.

___, “Memorias dun revolucionario”, *La Voz de Galicia,* “Opinión”, “Beatus qui legit”, 29 xuño 2018, p. 14.

No eido dun artigo sobre a saída ao prelo da obra *Alentos e desalentos dun de tantos* sobre a biografía do comunista Xesús Redondo Abuín alúdese a Rosalía de Castro.

_____, “Illa do amor, illa da morte”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 6 xullo 2018, p. 14.

Recolle as distintas composicións dedicadas á Illa de San Simón: o poema ‘Illa do amor, illa da morte’ de Valentín Paz-Andrade; ‘Cantiga’ de Mendinho e *Cartas de un condenado a muerte* unha obra que recolle poemas do preso da illa José Mejuto Bernádez. O volume conta coa participación de Xesús Alonso Montero, Olivia Rodríguez González, a neta do autor Ana Paula Mejuto e Eduardo Galeano, na nota preliminar.

_____, “Escudeiros, capital das letras”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 27 xullo 2018, p. 15.

Da conta das actividades levadas a cabo polo centro sociocultural de Escudeiro (Ramirás), no que ten ampla cabida a literatura e no que Alonso Montero participou presentando *Soneto no alfabeto*, publicado por Galaxia no presente ano.

_____, “Bloqueo cubano: resposta”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, 10 agosto 2018, p. 15.

No eido dun artigo sobre o bloqueo da illa de Cuba por parte do goberno dos Estados Unidos faise referencia á saída do volume *Nós, con Cuba. Nós contra o bloqueo* que inclúe textos breves de Méndez Ferrín, Xosé Manuel Beiras, Pilar García Negro e Alonso Montero.

_____, “Matádemo na casa!”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Beatus qui legit”, 17 agosto

2018, p. 14.

Con motivo da "data escollida polos exiliados galegos na Arxentina para lembrar e honrar o dia no que foi fusilado Alexandre Bóveda en 1936", comenta as vinte estampas debuxadas por Castelao, nas que representa "a crueldade da represión en Galicia, unha realidade artística que a ninguén, 81 anos despois, deixará insensible". Precisa que "os gramáticos distinguen -ben entre «Matádeo na casa!» e «Matádemo na casa!», cun dativo ético que tamén existe no castelán («¡Matádmelo en casa!»)", ao fío dunha historia dunha nai e seu fillo "que lle oín contar ao profesor Sergio Vences".

_____, "Federico!!!", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Beatus qui legit", 24 agosto 2018, p. 12.

Rememora que Celso Emilio Ferreiro evocou en 1975 a morte de Lorca "nun romance con este comezo: «O dezanove de agosto / chegou a morte a Viznar. / Entrou vestida de ialba, / pro a ialba nunca vira". Salienta que "Non sabemos se a mesma hora, pero, si, no mesmo dia, era paseado en Cacheiras, nas aforas de Compostela, Ánxel Casal (18951936), home fundamental na historia editorial do libro en galego. El foi o editor e o impresor dos *Seis poemas galegos* (1935) de Lorca, ese hexaedro literario que constitúe unha alfaia da nosa poesía".

_____, "Loito na investigación galega", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Beatus qui legit", 30 outubro 2018, p. 18.

Co gallo do pasamento da investigadora Victoria Álvarez Ruíz de Ojeda faise referencia ás súas contribucións ao estudo da obra de Rosalía de Castro. Tamén se alude aos seus estudos sobre Curros Enríquez, Lamas Carvajal, Leiras Pulpeiro, Eladio Rodríguez González, Eduardo Blanco Amor, Luís Seoane ou Fernández del Riego. Destácase a súa edición do *Catecismo do labrego,* o seu roteiro d'*A esmorga,* a súa edición das cartas de Curros, así como o estudo textual sobre os *Seis poemas galegos* de García Lorca.

_____, "Poemas contra unha derrota", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Beatus qui legit", 16 novembro 2018, p. 17.

Faise unha achega á produción poética de Florencio Delgado Gurriarán a propósito dunhas xornadas literarias sobre a súa obra. Alúdese aos seus libros *Bebedeira* (1934), *Galicia infinda* (1963), *Cantarenas* (1981) ou *O soño do guieiro* (1986) e faise referencia á importancia na súa poesía das terras de Valdeorras e, durante o franquismo, da crítica social e política. Menciónase o volume colectivo *Cancioneiro da loita galega* e as seguintes contribucións do autor ao mesmo: "Morte de Alexandre Bóveda", "A un vello falanxista" ou "As cabalgadas do Farrucón Farruquiño". Tamén se dá conta das contribucións do escritor Ramón Baltar ao volume anterior e da publicación da obra deste último autor titulada *A gaita a falare*. Saliéntase a temática patriótica, antifranquista e galeguista das composicións recollidas no *Cancioneiro da loita galega* así como as dificultades para acceder á obra orixinal.

_____, "52 escritores galegos en Italia", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Beatus qui legit", 7 decembro 2018, p. 18.

Faise referencia ao libro *La letteratura galega. Autori e testi*. Explícase que a obra foi

editada por Giovanni Borriero e Gemma Alvarez Maneiro. Infórmase de que o volume recolle textos en galego e en italiano dos 52 autores aos que se lle dedicou o Día das Letras Galegas entre 1963 (Rosalía de Castro) e 2012 (Valentín Paz-Andrade) incluídos os tres trobadores conmemorados en 1998: Martin Códax, Mendinho e Johan de Cangas. Infórmase de que cada un dos cincuenta capítulos está conformado pola vida e a obra de cada autor, unha bibliografía e a antoloxía de textos bilingüe. Dise que completan o volume tres apéndices, unha bibliografía xeral e un glosario de voces.

Alonso Prieto, Ángel, "Pórtico, Arco y Puerta", *El Correo Gallego*, "Santiago", "Tribuna libre", 17 xullo 2018, p. 30.

Inseridas nunha valoración sobre a restauración do Pórtico da Gloria que repasa a súa estrutura e significados, recóllense referencias a Aymeric Picaud, autor do Libro V do *Códice Calixtino* sobre a beleza arquitectónica e espiritual que observará quen recorra por riba as naves do triforio, e de Otero Pedrayo, que reflexionou en termos similares sobre o Pórtico da Catedral de Ourense, tan próximo a este.

Alvarellos, Quique, "Cando a noite foi varrida da terra", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Fotohistorias", 28 xaneiro 2018, p. L11.

Infórmase da primeira proba da luz eléctrica en España. No contexto desta nova, faise referencia á biografía de Carlos Casares a cargo de María Luísa Losada Sanmartín (Editorial Ouvirmos, 2013).

_____, "O home-araña, no alto na Catedral", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Fotohistorias", 4 febreiro 2018, p. L11.

A propósito dunha nova sobre dous homes que escalaron a catedral de Santiago faise referencia ao escritor Marcos López Concepción.

_____, "Unha pentafoto de hai un século", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Fotohistorias", 11 febreiro 2018, p. L11.

A propósito dunha reflexión sobre as pentafotografías, faise referencia á obra *Manuel Vidal, un presbítero ilustrado de Maceda* (Academia Postal, 2018) da autoría de Santiago Prol. Explícase que a obra constitúe a biografía de Manuel Vidal, crego ourensán galeguista e catedrático do Instituto Xelmírez. Explícase que foron alumnos seus, entre outros, Isaac Díaz Pardo e Manuel Antonio. Apúntase que Manuel Vidal contribuíu á creación das Irmandades da Fala en Santiago e que foi o autor, entre outros textos, das obras *Contos galegos d'antano e d'hogano* e mais *Don Porrazo* e *Deixe que xa*. Resáltase que estes dous últimos textos contan cunha edición facsimilar a cargo de Alvarellos Editora datada de 1985.

_____, "Lorca, Mariscal e Montero Ríos, no Obradoiro", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Fotohistorias", 25 febreiro 2018, p. L11.

Dá conta da homenaxe realizada en Compostela no ano 1932 a García Lorca. Tamén

sinala a publicación do número setenta e catro da revista *Vida Gallega*.

_____, "Agardando por un bote no río Sar", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Fotohistorias", 4 marzo 2018, p. L11.

A propósito dunha nova sobre a inundación do río Sar fálase da carballeira onde se celebrou o banquete de Conxo e o que representou esta efeméride con respecto ao Rexurdimento da Literatura Galega. Faise referencia ao libro *Os últimos carballos do Banquete de Conxo* que estuda estes feitos.

_____, "Fiestras verdes na rúa do Vilar", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Fotohistorias", 1 abril 2018, p. L10.

No eido dun artigo sobre as primeiras imaxes en cor sacadas na cidade de Compostela alúdese a Ángel Varela, oftalmólogo de Castelao e avó de Anxo Tarrío Varela.

_____, "O Banquete de Conxo, en Buenos Aires", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Fotohistorias", 15 abril 2018, p. L11.

No eido dun artigo sobre o Primeiro Congreso da Emigración Galega celebrado en Bos Aires alúdese a Neira Vilas e a Castelao.

_____, "García Lorca e Maside, no Bar Viño", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Fotohistorias", 28 maio 2018, p. L11.

Menciona o libriño *Fiestas patronales santiaguesas. Año de 1931* escrito por Jesús Alvite e deseñado por Díaz Baliño. Dá conta da celebración dunha cea na honra de Lorca no Bar Viño, na praza Mazarelos, no que participarían Paco del Riego, Luís Seoane, entre outros.

_____, "Árbores na Praza dos Literarios", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Fotohistorias", 3 xuño 2018, p. L11.

Dá conta da celebración da Semana do Libro en Compostela na Praza da Quintana, lugar que antigamente era coñecido como "Praza dos Literarios" debido á alta presenza de literatura nela: librerías, imprentas e demais.

_____, "A factoria Niké de Arturo Cuadrado", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Fotohistorias", 10 xuño 2018, p. L11.

Recolle a vida de Arturo Cuadrado, fundador, xunto con Xoán Xesús González, da librería compostelá *Niké* e fundador da editorial *Resol. Hojilla volandera del pueblo*, dous proxectos a prol da cultura galega que foron paralizados pola Guerra Civil.

_____, "Belvís e o Viso, nos anos 30", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Fotohistorias", 24 xuño 2018, p. L11.

Describe a configuración urbanística da cidade de Santiago a través das fotografías de Ricardo Gurriarán. Menciona que esta disposición da cidade foi moi ben observada na obra *O espello no serán: entre o Pedroso e o Viso* (1966) de Otero Pedrayo.

_____, “Del Riego e Calero, de paseo pola Alameda”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Fotohistorias”, 23 setembro 2018, p. L11.

Céntrase en recuperar unha fotografía de Francisco Fernández del Riego e Ricardo Carballo Calero paseando pola Alameda de Santiago en xullo de 1932, que extrae do libro biográfico *Paco del Riego* (Edicións do Cumio, 2002), de Antón Mascato. Explica que Del Riego contaba 19 anos e estudaba Dereito na USC, ademais de realizar “xa unha intensísima labor cultural, centrada na galeguización da nosa sociedade” mentres que Carballo Calero, de 21 anos, xa se licenciara en Dereito e estaba a estudar Filosofía e Letras e a cumprir o servizo militar. Considera que ambos os dous, ademais de ollar para un fotógrafo anónimo, “ollan tamén para nós, pois, dalgún xeito, están a interpelarnos no tempo…”.

Ameixeiras, Diego, “Bogart e Malone na túa libraría”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Pensamentos imperfectos”, 26 maio 2018, p. 17.

Fala de que a celebración da Feira do Libro en Lugo tivo que ser cancelada. Reflexiona sobre outro modelo posible deste tipo de feiras xa que opina que o modelo actual non é favorecedor para a industria.

*Araguas**, Vicente, “Lá vai Benedicto”,* **Diario de Ferrol, *“Ferrol”, “Miudiño”, 5 xuño 2018, p. 8.***

Sucinta homenaxe do autor a Ito, Benedicto García Villar, cofundador de Voces Ceibes. No fío das memorias, salienta a peza con letra de Pimentel “O enterro do neno pobre” que nunca chegara a gravarse, así como a súa ligazón con José Afonso.

Bande Diéguez, Antonio, “La foto a Dora y su radio”, *La Región*, “Opinión”, 15 decembro 2018, p. 37.

No contexto dun artigo sobre unha fotografía e a súa historia cítanse os seguintes versos de Manuel María: “o idioma é a chave/ coa que abrimos o mundo/ o salouco máis feble,/ o pesar máis profundo”.

Baltar, Ramón, “Regalo de amor a Galicia”, *El Correo Gallego*, “Opinión”, “Desde otra ventana”, 12 xaneiro 2018, p. 2.

Fala da publicación de *Pañcatantra* (2017), tradución ao galego dunha xoia literaria escrita en sánscrito. Destaca o labor realizado polo tradutor García Trabazo.

Baramendi, Mario, “El Derby”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Al contado”, 12 xaneiro 2018, contracuberta.

No contexto dun artigo sobre a historia da cafetería Derby evócase a Rafael Dieste e a

Luís Seoane.

Barciela, Alberto, "Gibran Khalil Gibran, en galego universal", *El Correo Gallego,* 1 outubro 2018, p. 4*/ El Progreso,* 28 setembro 2018, p. 34, "Opinión".

Na gabanza de Gibran Khalil Gibran con motivo da presentación do seu poemario *O Profeta,* alude a Rosalía de Castro, Manuel Antonio e Novoneyra. Afirma que "en Galicia, un poeta decidiu a nosa estirpe e, outra, o noso carácter. Por Pondal somos celtas, por Rosalía melancólicos. Por Luis G. Tosar -ese enorme poeta ao que lle roubaron o nome-, somos infinitos e tabernarios. Nunca conformistas. Manuel Antonio explicouno cando dixo 'afrontar unha peregrinación sen chegada, porque en cada acougo do camiño, agárdanos unha voz que nos berra: máis alá". Así mesmo sinala que "Ghaleb é tradutor dun vello amor pola cultura dunha terra que fixo cantar a un Rei Sabio, Afonso X, mediante o entendemento dunha cultura que tamén é a nosa".

_____, "Camilo José Cela, el que resiste gana", *El Progreso,* 15 novembro 2018, p. 30, "Opinión".

No contexto dun artigo sobre a figura de Camilo José Cela faise referencia a distintos escritores galegos coma Pondal, Curros, Castelao ou Rosalía de Castro.

_____, "Antón Pulido, galego de Amoeiro, pintor e mestre", *El Progreso,* "Vivir", "El análisis", 18 decembro 2018, pp. 52-53.

Reflexiona sobre os lugares encantados de Galicia, espazos naturais onde conflúen todos os elementos na natureza, que Pulido retrata na súa obra, e equipárao ás obras de Cunqueiro, Rosalía, Castelao, Celso Emilio Ferreiro, Eduardo Blanco Amor, Carlos Casares, Alfredo Conde, Carlos Oroza, Marcos Valcárcel e Alfonso Vázquez Monxardín.

Barro, Pepe, "Rosalía ergue a cabeza", *Sermos Galiza,* n.º 285, "*fóradeserie*", "botar un ollo", 22 febreiro 2018, p. 2.

Fala da fotografía tomada por Luís Sellier a Rosalía de Castro arredor de 1872. Sinala que a inclinación da cabeza da escritora na imaxe, axeitada para o pensamento da época, foi modificada por varios deseñadores na actualidade.

_____, "Un escudo sen estado", *Sermos Galiza,* n.º 289, "*fóradeserie*", "Botar un ollo", 22 marzo 2018, p. 2.

A propósito dunha achega á historia do escudo de Galicia, alúdese a un verso do poema de Pondal que constitúe o himno galego.

_____, "Jazzbandistas, foulardistas!", *Sermos Galiza,* n.º 299, "*fóradeserie*", "Botar un ollo", 7 xuño 2018, p. 2.

Reflexiona sobre o eido do deseño gráfico das capas dos libros na época das vangardas literarias galegas e, nunha altura, sinala que os artistas da época querían ir, como Manuel Antonio *Máis alá!* facendo así referencia ao manifesto asinado por el e o artista Álvaro

Cebreiro.

Becerra, Marta, "Un día para mirar hacia el futuro", *El Progreso*, "Lugo", "El despertador", 14 xaneiro 2018, p. 11.

Dáse noticia de que no local de Hipócrita Teatro tivo lugar o monólogo de Lois Pérez "Inventario de retranca. vol. II: Historias do trasmundo". Infórmase de que a actuación estaba destinada ao público adulto e trataba temas como a morte, a literatura galega ou experiencias do propio Lois Pérez desde unha perspectiva humorística.

Bergantiños, José, "Choiva", *Diario de Ferrol*, "Opinión", "Apunte", 22 abril 2018, p. 19.

No eido dunha reflexión sobre a chuvia inclúense algúns versos do poema de Rosalía de Castro: "Como chove miudiño" e tamén do poema "Chove en Santiago" de Federico García Lorca.

_____, "Esmorece (*) agosto", *Diario de Ferrol*, "Opinión", "Apunte", 1 setembro 2018, p.17.

Non contexto dunha reflexión sobre a situación social, económica e política do país, faise referencia a Álvaro Cunqueiro e ao uso da palabra 'esmorece' na súa escrita. Tamén se recollen as seguintes liñas que remiten a un poema de Rosalía de Castro incluído en *Cantares Gallegos*: "cando o sol esmorecía, vin o moucho nun penedo, non che teño medo moucho, moucho non che teño medo".

_____, "Afrixoado", *Diario de Ferrol*, "Opinión", "Apunte", 29 setembro 2018, p.17.

Elixe como título da colaboración unha verba extraída de *Escola de menciñeiros* (1960), de Álvaro Cunqueiro e explica o seu significado. Refire que Cunqueiro o emprega nesta obra para definir a xente "que se entrista, enfraca, cansase, desvaece a comida e morre aborrecida e calada nun recuncho, a pel da cor da cera e por veces queixándose dun punto frío que lles vaga polo corpo, cando no peito, cando na espiña" e que el o "traduciría por desacougado, enmeigado, enmouchado, alganado e ata ensumido. Todo ilo xunto ven a ser o que hoxe chamamos estrés", se ben aclara que non o recolle o dicionario de lingua de Edicións Xerais de Galicia. Apunta que Borrallo de Lagoa faleceu no ano 1936, segundo conta Cunqueiro, "por mor dos puntos que lles puña aos cregos". Remata reproducindo o epitafio do mindoniense Cunqueiro.

_____, "Aforismos galegos", *El Ideal Gallego*, "Opinión", "Apunte", 12 novembro 2018, p.24.

No contexto dun artigo sobre aforismos galegos menciónase a Rosalía de Castro, Eduardo Pondal e Álvaro Cunqueiro.

Bernárdez, Carlos L., "Teritorios palimpsestos", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 653, 18 xaneiro 2018, p. III.

Achégase un comentario da obra *Libro dos lugares* (Editorial Elvira, 2017) de Antón Patiño. Saliéntase que o volume consta de pequenos fragmentos de prosa que se centran na perspectiva do outro, nos afectos ou na memoria. Recoñécese a influencia da produción de Álvaro Cunqueiro, Uxío Novoneyra, Lois Pereiro, Guillermo Monroy ou Carlos Oroza nesta obra. Tamén se alude á pegada na obra do *Libro dos amigos* de Otero Pedrayo. Destácase o papel do tempo e do espazo local como elementos condutores do libro. Menciónase a relevancia da tradición e do contexto social e cultural presente así como o papel da creación na obra. Sublíñanse as vertentes crítica e reflexiva do libro.

_____, "Entre México e Galiza", *La Opinión,* "*Saberes*", n.º 610, 24 marzo 2018, p. 11.

No contexto dun estudio sobre a vida e a obra do pintor Francisco Miguel faise referencia ás revistas *Alfar* e *Ronsel* nas que participou e tamén á súa aparición por unha banda na obra *Diarios de Syra Alonso* e por outra no libro *O lapis do carpinteiro* de Manuel Rivas.

_____, "En plena efervescencia", *Faro de Vigo,* "*Faro da Cultura*", n.º 663, 5 abril 2018, p. III.

No contexto dun estudo sobre o pintor Luís Huici e a súa relación coa revista *Alfar* menciónase a Eugenio Montes, a Antón Vilar Ponte e a Julio Rodríguez Yordi.

_____, "Duplicidades", *Faro de Vigo,* "*Faro da Cultura*", n.º 665, "Libros", 19 abril 2018, p. VI.

A propósito da presentación do proxecto *A dobre páxina* a cargo de Baldo Ramos e Pepe Cáccamo e no que conflúen poesía e artes plásticas, faise unha achega ás obras destes autores que se sustentaron nesta mesma mestura. Así, infórmase de que a obra *CaRa inversa* (2014), estaba constituída por corenta pezas e poemas, mentres que *Libros conversos*, consistía en transformar poemas en pintura colaxe e escultura. Por último, saliéntase que en *A dobre páxina interveñen* os dous artistas sobre dúas páxinas abertas e enfrontadas de obras anteriores para dar lugar a unha nova.

_____, "Debuxos orixinais do álbum Nós", *Faro de Vigo,* "*Faro da Cultura*", n.º 677, "Arte: Exposicións", 12 xullo 2018, p. III.

Informa da exposición dos debuxos orixinais do álbum *Nós* de Castelao nas salas do mesmo nome do Museo de Pontevedra. Descríbense os debuxos atendendo á súa temática, que sitúan ao autor de lado dos eres humanos concretos que representan ao home galego.

_____, "Torres de ética e estética", *Faro de Vigo,* "*Faro da Cultura*", n.º 689, "Arte: Exposicións", 15 novembro 2018, p. III.

No contexto dun artigo sobre a mostra *Con Galiza sempre no horizonte,* a cargo do Ateneo de Santiago e a Universidade de Santiago de Compostela, que rende homenaxe a Camilo Díaz Baliño e a Isaac Díaz Pardo, afóndase na traxectoria artística e política do primeiro e sinálase a relación do segundo con Castelao e Luís Seoane.

_____, "A escultura de Camilo Nogueira", *Faro de Vigo,* "*Faro da Cultura*", n.º 692, "Arte", 6 decembro 2018, p. III.

No contexto dun artigo sobre a escultura de Camilo Nogueira compárase a súa obra coa de Ramón Cabanillas no eido da poesía ou coa dos membros do Grupo Nós na narrativa e no ensaio.

Blas, Ceferino de, "La Feria del Libro", *Faro de Vigo,* "Opinión", 9 xullo 2018, p. 11.

Faise un percorrido histórico pola celebración da Feira do Libro en Vigo e alúdese a que nesa cidade editouse en 1863 *Cantares Gallegos*. Tamén se fai referencia a outros escritores galegos presentes nas distintas edicións da feira como Celso Emilio Ferreiro, Blanco Amor, Álvaro Cunqueiro, Filgueira Valverde ou Novoneyra.

_____, "El octogésimo de Ferrín", *Faro de Vigo,* "Opinión", 24 setembro 2018, p. 12.

Repasa a traxectoria de Méndez Ferrín como colaborador en prensa dende 1986. Asegura que naquel ano "escribía entonces en *Faro del Lunes*" e que "era el articulista más polémico, observado con lupa por los ideólogos de los partidos políticos, en especial los nacionalistas con los que a veces andaba a la greña". Comenta que "como otros precedentes de todas las lenguas, Ferrín unió su vocación literaria al compromiso político, que nunca disoció de su vida intelectual". Salienta que a súa valía literaria "lo es tanto por su comportamiento ético. Siempre al lado de los más desfavorecidos, defendiendo causas difíciles y a favor de los movimientos revolucionarios que cambian las sociedades".

_____, "Otra vez Castelao", *Faro de Vigo,* "Opinión", 15 outubro 2018, p. 13.

Arredor de Castelao e a súa relación con Vigo, onde se fixo máis popular. Reclámase unha maior reivindicación por parte da cidade olívica desta figura que, malia non ser vigués, sentía un fondo aprecio polo lugar e as súas xentes.

Bragado, Manuel, "Marcó del Pont", *Faro de Vigo,* "Opinión", "Campo de Granada", 23 xaneiro 2018, pp. 22-23.

Alude ás palabras do escritor Pedro Feijoo nunha recente intervención no club Faro, coincidindo coa publicación da súa novela *Os fillo do mar* por parte da editorial Xerais.

_____, "Unha década de Espazo de Lectura", *Faro de Vigo,* "Opinión", "Campo de Granada", 6 febreiro 2018, p. 24-25.

Reflexiona sobre as campañas de animación lectora que se están a levar a cabo en centros públicos e a importancia do Culturgal e das feiras das industrias culturais de Galicia no fomento da lectura en lingua galega.

_____, "De Verne a Vigo", *Faro de Vigo,* "Opinión", "Campo de Granada", 13 febreiro 2018, pp. 23-24.

Dá conta da vibrante conversa entre os escritores vigueses Ledia Costas e Eduardo Rolland no marco do Fórum do Instituto de Estudios Vigueses.

_____, “De Vigo a Lugo”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Campo de Granada”, 20 febreiro 2018, p. 24.

A propósito da desaparición da conexión en autobús entre Vigo e Lugo faise referencia a Fernández del Riego, Álvaro Cunqueiro, Agustín Fernández Paz, Xela Arias e a súa relación coa cidade de Vigo.

_____, “Mapa Literario de Vigo”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Campo de Granada”, 24 abril 2018, p. 24.

Informa da iniciativa levada a cabo por Xosé Neira Vilas co gallo do Día da biblioteca de 2008, en forma de mapa literario que percorría a cidade de Vigo, relacionando espazos con títulos de obras e autores.

_____, “Un futuro para o Barrio do Cura”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Campo de Granada”, 22 maio 2018, pp. 24-25.

Partindo do recordo dos días da nenez, caracteriza as construcións da primeira estrada de Baiona, o “Barrio do Cura”, lembrando á súa vez certos establecementos senlleiros do lugar: a libraría Almoneda dos Álvarez Blázquez, a posterior sede de Edicións Castrelos, etc.

_____, “Días de Basilea”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Campo de Granada”, 5 xuño 2018, pp. 24-25.

Por mor dun convite da federación de sociedades culturais galegas de Suíza para ditar dúas conferencias sobre a escritora María Victoria Moreno, o autor reflexiona en torno á realidade da comunidade emigrante e o activismo cultural destas sociedades, que deberan contar con maior amparo por parte das administracións públicas.

_____, “Beneficios da lectura”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, 3 xullo 2018, p. 20.

Enumera algúns dos beneficios neuronais que pode ter a lectura a raíz do seu discurso na Feira do Libro de Vigo, onde afirmou que ler novelas de Pedro Feijoo ou Ledicia Costas estimula a conectividade cerebral, frase que creou polémica nas redes sociais.

_____, “Historias de Vigo”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Campo de Granada”, 12 xuño 2018, pp. 24-25.

Anuncia o libro *Historias de Vigo* do escritor Jorge Lamas onde pretende contar a historia da cidade, as súas lendas, os seus símbolos, o clube de fútbol... tal e como fixeron outras escritoras (María Xosé Queizán), escritores (Méndez Ferrín), cronistas (Álvarez Blázquez) e demais personalidades sobre a cidade de Vigo.

_____, “O ‘sentidiño’ de Albor”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Campo de Granada”, 17 xullo 2018, pp. 22-23.

Informa de que foi durante o goberno de Albor cando os restos de Castelao se depositaron no Panteón de Galegos Ilustres, onde aínda permanecen.

_____, “Máis música galega”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Campo de Granada”, 24 xullo 2018, pp. 22-23.

Efectuando un repaso polo programa de concertos de Castrelos durante o presente verán, o autor lamenta a falta de músicos galegos, confinados a estraños festivais folclóricos como o “Festa da Cultura” con Cómplices e Wöyza. Outro tanto ocorre coa programación infantil, sen contratación de calquera dos referentes galegos pioneiros de calidade e creatividade en toda España, coma Mamá Cabra, Maria Fumaça, Magín Blanco ou Paco Nogueiras.

_____, “Castelaos maxistrais”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Campo de Granada”, 27 novembro 2018, pp. 24-25.

Informa da exposición na Cidade da Cultura de Santiago de Compostela *Castelao maxistral*, na que se pode ver a obra “A derradeira leición do mestre”, e *Alba de gloria de Castelao. Unha experiencia* na igrexa de San Domingos de Bonaval.

Bran, Vanesa, “Teatro para sonreír”, *El Progreso*, “De Norte a Sur”, 18 decembro 2018, p. 72.

No contexto dun artigo sobre a historia compañía de teatro de afeccionados A Rabela de Baralla dáse conta da posta en escena da obra *As consultas do doutor Baldomero Bautista* a cargo da mesma.

Braxe, Lino, “’Midas’ e ‘O Ángulo de Pedra’ de Isaac Díaz Pardo”, *La Opinión*, “Opinión”, 8 xaneiro 2018, p. 13.

Informa da recente publicación da edición facsimilar das pezas de teatro de Díaz Pardo, *Midas* e *O Ángulo de Pedra*, publicadas orixinalmente por Citania en 1957. Reproduce un comentario de Seoane sobre esta obra e recomenda a súa lectura.

_____, “Siro”, *La Opinión*, “Opinión”, 22 xaneiro 2018, p. 13.

No eido dun estudo sobre a vida e a obra do caricaturista Siro faise referencia a que ilustrou obras de Neira Vilas e Xavier Alcalá. Tamén se alude á influencia da produción de Rosalía ou Cunqueiro sobre a obra do propio Siro.

_____, “‘Exilio’ e ‘A Soldadeira’”, *La Opinión*, “Opinión”, 19 marzo 2018, p. 12.

Faise referencia ao aniversario da publicación da peza teatral *A Soldadeira* de Luís Seoane e á súa lectura dramatizada na Fundación Luís Seoane. Alúdese a que Xavier Seoane falará sobre a produción teatral de Luís Seoane e menciónase a obra deste último titulada *O irlandés astrólogo.* Dise que a peza *Exilio* será representada, para celebrar o vinte aniversario da súa saída ao prelo, polo grupo teatral da Agrupación Cultural Alexandre Bóveda. Por último, faise alusión a outros autores como Castelao e Dieste.

_____, “Suite coruñesa”, *La Opinión*, “Opinión”, 11 xuño 2018, p. 13.

Dá conta da nova exposición de arte do pintor Héctor Francesch, artista que sempre estivo moi influenciado pola obra pictórica de Luís Seoane.

_____, "Os amigos", *La Opinión,* "Opinión", 2 xullo 2018, p. 13.

Recorda a figura do seu amigo Xabier P. Docampo polo seu labor a prol da lingua galega. En concreto salienta a colección solidaria pola que Docampo escribiu *Mans* e pola que o autor do artigo, Lino Braxe, publicou *O botín da miseria* cos debuxos da súa irmá María Braxe.

_____, "A parva", *La Opinión,* "Opinión", 3 setembro 2018, p. 12.

Realizando un xogo de alusións entre "A Parva" e distintos aspectos da realidade galega, ofrécense algunhas definicións, e infórmase de que forman parte do libro inédito *1000 palabras máis para Galicia* escrito polo autor canda os actores Pedro Picos e Xosé Bonome.

Burgoa, Juan José, "Emiliano Balás Silva", *Diario de Ferrol,* "Ferrol", "Gentes que hicieron Ferrol", 25 febreiro 2018, p. 11.

Informa da vida e obra de Emiliano Balás Silva. Sinala que foi membro da Real Academia Galega e engade que escribiu pezas de teatro e poesía en lingua galega. Destaca a súa participación nas publicacións periódicas *A Nosa Terra, Vida Gallega, Almanaque Gallego, Labor Gallega, Galicia* e *El Eco de Galicia*.

_____, "Higinio Ameixeiras Varela y Ricardo Carballal Lafourcade", *Diario de Ferrol,* "Gentes que hicieron Ferrol", 19 marzo 2018, p. 7.

No contexto dun artigo sobre a relación de Higinio Ameixeiras Varela e Ricardo Carballal Lafourcade coas actividades das Irmandades da Fala menciónase a Otero Pedrayo, Antón Losada Diéguez, Marcial Valladares, Vaamonde Lores, Blanco Torres, Antón Vilar Ponte e tamén a revista Suevia onde foron publicados poemas de Ramón Cabanillas. Faise referencia ás obras en galego de Ricardo Carballal Lafourcade: *O tesouro acubillado* e *De min pra vós (Contos do pobo).*

_____, "El padre Martín Sarmiento", *Diario de Ferrol,* "Gentes que hicieron Ferrol", 25 marzo 2018, p. 7.

Achégase un estudo sobre a vida do Padre Sarmiento e a súa relación coa cidade de Ferrol. Alúdese tamén ao Padre Feijóo. Menciónase que o Padre Sarmiento foi un precursor do estudo da lingua e literatura galegas e que se lle dedicou o Día das Letras Galegas no ano 2002.

_____, "Domingo Díaz de Robles", *Diario de Ferrol,* "Gentes que hicieron Ferrol", 29 abril 2018, p. 9.

No contexto dun estudo sobre a figura do militar Domingo Díaz de Robles menciónase que pertenceu xunto con Francisco Añón á xeración do 46 precursora do Rexurdimento.

Tamén se fai referencia á inclusión dunha biografía deste militar na revista *Ferrolanálisis*.

_____, "Los cinco hermanos Novo García", *Diario de Ferrol,* "Gentes que hicieron Ferrol", 28 maio 2018, p. 9.

Percorre a vida dos irmáns Novo García. En concreto o irmán maior, José Novo García, dirixiu a revista mensual *Aires da miña terra* na que participarían Concepción Arenal, Sofía Casanova, Emilia Pardo Bazán e demais.

_____, "Camilo Díaz Baliño", *Diario de Ferrol,* "Gentes que hicieron Ferrol", 15 xullo 2018, p. 7.

Fai un percorrido pola vida profesional de Camilo Díaz Baliño. Pon especial atención nos seus traballos de ilustración para publicacións como *La Reina Lupa* de Manuel Vidal, *Lubicán* e *Trebón* de Cotarelo, *Raíña* e *O fidalgo* de San Luís Romero, *El monte de las Ánimas* de J. Casal, *O Mariscal* de Cabanillas, *A tentación* de Euxenio Carré, *La Casa de la Troya* de Pérez Lugín e *A man da Santiña*, en colaboración con Castelao para Cabanillas. Tamén salienta que Díaz Baliño foi un autor moi biografado por escritores como Luís Seoane, Cabanillas, Risco ou Filgueira Valverde.

_____, "Santiago Montero Díaz", *Diario de Ferrol,* "Gentes que hicieron Ferrol", 23 xullo 2018, p. 7.

Tras sintetizar a bibliografía deste historiador e profesor universitario, sinala no segundo parágrafo que o seu soneto "Na morte de Curros" viu a luz na revista *Céltiga* de Bos Aires en 1927 e que dende moi novo impartiu conferencias como a de 1928 no Centro Obrero de Cultura de Ferrol. A seguir detalla a traxectoria profesional e remata sinalando que foi membro de institucións como o Seminario de Estudios Galegos e destacando que en Ferroláns se acolle unha biografía del da autoría de Guillermo Llorca e que o número 26 da revista *FerrolAnálisis* presenta dous estudos sobre a súa obra asinados por Alonso Montero e por Álvaro Porto.

_____, "Joaquín de Arévalo, padre e hijo", *Diario de Ferrol,* "Gentes que hicieron Ferrol", 29 xullo 2018, p. 9.

Aborda as figuras de Joaquín de Arévalo Otero e Joaquín de Arévalo Rodríguez, pai e fillo, respectivamente. Do primeiro, xornalista, destácase a súa faceta como escritor de ensaios e poesía en lingua castelá; mentres que o segundo escribiu poesía e teatro tanto en lingua castelá coma galega, así coma artigos publicados en revistas literarias galegas.

_____, "Alejandro Porto Leis", *Diario de Ferrol,* "Gentes que hicieron Ferrol", 26 agosto 2018, p. 7.

No eido dun percorrido pola biografía de Alejandro Porto Leis alúdese á súa obra *Intemperancias poéticas* e dise que o libro inclúe 48 poemas en galego e en castelán e que estaba dedicado a Antón Villar Ponte.

_____, "Dos visitantes del Ferrol de la Ilustración. El padre Isla y el cura de Fruime", *Diario de Ferrol,* "Gentes que hicieron Ferrol", 2 setembro 2018, p. 9.

Informa da visita de dous ilustrados a Ferrol con motivo da construción de dous buques, coñecidos como "el Apostolado": o pai xesuíta José Francisco Isla de la Torre e Diego de Cernadas y Castro, o cura de Fruime. Achega a carta e poemario, respectivamente, dando conta da visita a Ferrol.

_____, "Luis Amor Soto y Manuel Lorenzo Barja", *Diario de Ferrol*, "Gentes que hicieron Ferrol", 4 novembro 2018, p. 11.

No contexto dun estudo sobre as figuras dos ferrolanos Luis Amor Soto e Manuel Lorenzo Barja alúdese a que o primeiro foi autor das obras teatrais *Miña terra!*, sobre as situacións de abuso que sufrían os emigrantes galegos en Cuba, *Dous amores* e *Pedriño, ou ¡Para mariñeiros nós!* ambas as dúas últimas de temática política e cultural e ambientación aldeá.

_____, "José Fontenla Leal", *Diario de Ferrol*, "Gentes que hicieron Ferrol", 2 decembro 2018, p. 9.

No eido dun estudo sobre a figura de José Fontenla Leal e a súa actividade a prol da cultura galega alúdese a que foi impulsor do Himno Galego que escribiu Eduardo Pondal e da RAG xunto con Curros Enríquez. Tamén se di que incitou a Cabanillas a escribir en galego. Faise referencia a que os escritores Xaime López, Guillermo Llorca, Xosé María Dobarro ou Neira Vilas desenvolveron estudos sobre a súa produción e biografía.

Cal, Rosa, "Almudena Grandes y Aurora Rodríguez Carballeira. De la realidad a la ficción", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "La ventana", 20 xuño 2018, p. 6.

Menciona a biografía *Entrada ao xardín do saber* do autor Henrique Dacosta sobre a figura de Hildegart con motivo da publicación dunha obra centrada na nai desta escrita pola autora castelá Almudena Grandes.

Calvo Vidal, J. Luis, "A beleza das marxes", *Sermos Galiza*, n.º 301, "A fondo", 21 xuño 2018, pp. 4-5.

Califíca a escrita de Isidro Novo como o paradigma dunha escrita non centralizada, unha literatura con denominación de orixe, da man dun ser artístico-verbal nado, crecido e madurado nas terras de Lugo.

Campo, Marica, "Positividade e negativismo", *Diario de Pontevedra*, "Opinión&Análisis", p. 25/ *El Progreso*, "Opinión", p. 23, "A tecelá en outono", 5 xaneiro 2018.

Sobre o ocultismo na literatura, menciona a narración *Do caso que lle aconteceu ó Dr. Alveiros* de Vicente Risco. Alude tamén a Ánxel Fole.

_____, "Señora dos Enigmas", *Diario de Pontevedra*, "Opinión&Análisis", p. 29/ *El Progreso*, "Opinión", p. 31, "A tecelá en outono", 23 febreiro 2018.

Co gallo do 181 aniversario do nacemento de Rosalía de Castro, e reflexiónase arredor dos enigmas que existen en torno á súa figura, dende a súa condición de filla de nai solteira até a súa faceta literaria marcada pola imaxe da negra sombra sobre a que tanto se ten opinado.

_____, "A gaiola non entende de paxaros", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", p. 25/ *El Progreso,* "Opinión", p. 29, "A tecelá en outono", 9 marzo 2018.

A propósito dunha reflexión sobre a ditadura e a limitación de liberdades alúdese á peza teatral para escolares *O Premexentes non pode cos paxaros rebezos*.

_____, "Nós, inocentes, acusamos", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", p. 27/ *El Progreso,* "Opinión", p. 31, "A tecelá en outono", 16 marzo 2018.

No contexto dun artigo sobre un crime alúdese ao poema de Rosalía de Castro "A xustiza pola man".

_____, "Os rostros da emigración", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", p. 27/ *El Progreso,* "Opinión", p. 29, "A tecelá en outono", 6 abril 2018.

Con motivo dunha reflexión sobre as casas de indianos e a emigración en Asturias, emprega a referencia do poema "Prá Habana" de Rosalía de Castro para evocar as riadas humanas que optaron por este camiño vital.

_____, "Termar de nós", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", p. 29/ *El Progreso,* "Opinión", p. 35, "A tecelá en outono", 20 abril 2018.

Ao fío dunha reflexión sobre a autovaloración, en clave cultural, lembra uns versos de Manuel María ("Galiza somos nós, a terra e mais a fala"), así como a Castelao, como exiliado que, como a súa obra declara, "estivo sempre en Galiza.

_____, "Miña casiña, meu lar....", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", p. 25/ *El Progreso,* "Opinión", p. 49, "A tecelá en outono", 25 maio 2018.

Critica a decisión de Pablo Iglesias de mercar un chalé despois das súas críticas á 'casta', mentres que rememora a importancia espiritual que se lle dá ao fogar como amosa o poema 'Da Terra' de Rosalía de Castro en *Follas Novas,* onde constrúe un ambiente de soidade e marxinación no que soamente a casa a consola.

_____, "Aí lles deixo o meu retrato...", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", p. 25/ *El Progreso,* "Opinión", p. 27, "A tecelá en outono", 13 xullo 2018.

Na data en que se conmemoran sesenta e catro anos da ausencia de Frida Khalo, amenta que Álvaro Cunqueiro "non admitía que cualificasen parte da súa propia obra como realismo máxico. Consideraba que se trataba máis ben do noso xeito de ver o mundo".

_____, "Tempo de regresar", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", p. 31/ *El Progreso,* "Opinión", p. 22, "A tecelá en outono", 17 agosto 2018.

Comenta que as aldeas devalan na segunda metade de agosto polo que aconsella recuperar

as “medidas que o poeta Manuel María aconsellaba para a Terra Cha: «ferrados de corazón, fanegas de alma», imposíbeis de cuantificar”.

_____, “Perlas de alcalde”, *Diario de Pontevedra,* “Opinión&Análisis”, p. 29/ *El Progreso,* “Opinión”, p. 35, “A tecelá en outono”, 12 outubro 2018.

Alúdese ao personaxe de don Capitón de Manuel María para ilustrar unha reflexión política.

Canedo, Cibrán, “El mes de Rosalía de Castro en Cee”, *El Correo Gallego,* “Área Compostela”, “Invitada especial”, 18 xaneiro 2018, p. 36.

Co gallo da celebración do nacemento de Rosalía de Castro, dáse conta da representación da obra teatral *Servidor de dous amos* a cargo da compañía Talía Teatro e da mostra bibliográfica da súa obra na Biblioteca Francisco Mayanco.

Caneiro, Xosé Carlos, “A Real Academia Galega e a excelsitude”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “O equilibrista”, 11 abril 2018, p. 14.

No eido dunha reflexión sobre o labor da RAG menciónase a Méndez Ferrín e o seu papel como director da institución. Tamén se sinala a inadecuación de dedicarlle o Día das Letras Galegas a María Victoria Moreno e saliéntase a incongruencia que supón o feito de non conmemorar a Carballo Calero tendo en conta a súa traxectoria a prol da lingua e da literatura galegas.

_____, “Orlando”, *La Voz de Galicia,* “Opinión”, “O país das marabillas”, 24 maio 2018, contracuberta.

Reflexiona sobre a importancia que tiveron na súa conformación como autor a lectura na súa xuventude de autores como Valle-Inclán e Cunqueiro, aos que tivo acceso na biblioteca dos Salesianos de Ourense.

_____, “La catedral y el alcalde”, *La Voz de Galicia,* “Opinión”, “O equilibrista”, 13 agosto 2018, p. 13.

Considera *La catedral y el niño* como a “novela suprema” de Eduardo Blanco Amor xa que “su estilismo barroco supera con mucho los artificios técnicos de *A esmorga* y solo en su complejidad diegética es comparable con *Xente ao lonxe*”; e tamén cualifica de “brillante” *Los miedos*, novela que quedara terceira no premio Nadal. Apunta que ambas as dúas novelas en castelán coinciden na ambigüidade e sitúanse entre “fuerzas opuestas, contrarios, y en ese laberinto deben encontrar su destino”. Atribúe a grandeza da obra de EBA en castelán á súa “prosa musical, armónica, fértil en lenguaje y poderosa en la dicción”.

Carreño, Antonio, “Por la ruta 66 (USA)”, *La Región,* “Opinión”, “Crónicas desde la Ribeira Sacra”, 9 outubro, p. 32.

Entre outros roteiros nomea o d'*A Esmorga* que segue "o trazado narrativo" na "Auria natal" de Eduardo Blanco Amor.

Casares, Carlos, "O grupo poético 'Cravo Fondo", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "136 años de opinión", "A ledicia de ler", 21 xaneiro 2018, p. 20.

Fálase dos presupostos teóricos que orientan as composicións do grupo poético constituído por Ramiro Fonte, Xesús Rábade Paredes, Xavier Rodríguez Barrio, Xulio L. Valcárcel, Xesús M. Valcárcel, Félix Vergara Vilariño e Helena V. Janeiro. Infórmase de que varias composicións destes autores conforman o libro *Cravo fondo* que dá nome ao grupo e debátese, a partir dos presupostos teóricos da introdución da obra, sobre cal é o tipo de poesía desenvolvida en función do público ao que vai destinada. Tamén se alude a Manuel Antonio e a Luís Pimentel. Do mesmo xeito, faise referencia á obra *A terra prometida* de Xesús Rábade Paredes. Destácase a musicalidade da antoloxía poética e o pouso de coñecementos literarios que reflicten os distintos autores no seus versos.

Caseiro, Delfín, "A inauguración da Biblioteca da Limia", *La Región*, "Provincia", "La Tribuna", 10 maio 2018, p. 33.

Co gallo da apertura da biblioteca da Limia, faise referencia á instauración en 1963 do Día das Letras galegas a raíz de celebrar o centenario da publicación do libro *Cantares Gallegos* de Rosalía de Castro.

Castelo, Miguel, "Xan Cejudo, afable cordial e independente", *La Voz de Galicia*, "Opinión", 5 novembro 2018, p. 12.

Faise referencia ao labor de Xan Cejudo no eido teatral co gallo do seu pasamento. Alúdese á súa participación nas obras *Gali&Matías*, *Da Vinci levaba razón*, *O Códice Clandestino*, *A Pousadeira*, *Na fraga do Conde*, *A caza do Snark*, *Tatuaxe* e *A burla do galo*.

Castiñeira, Á. M., "Villar Ponte en el asilo", *La Voz de Galicia*, "Hemeroteca", 17 marzo 2018, contracuberta.

Faise referencia ás columnas que Antón Vilar Ponte escribía no xornal *La Voz* e afóndase nunha na que o autor reflicte a súa visita a un asilo coruñés onde se refuxian anciáns e nenos e nenas orfos.

_____, "No habrá interviú, le daré un caldiño", *La Voz de Galicia*, "Hemeroteca", 3 marzo 2018, contracuberta.

Recréanse o desenvolvemento dunha entrevista entre Pérez Lugín e Filomena Dato así como as circunstancias que arrodearon o encontro. Destácase a falta de repercusión que tivo a obra *Fe* que publicou esta autora e recóllense os seguintes versos que se lle atribúen a ela e cos que remata o libro *La Casa de la Troya* de Pérez Lugín: "Teño unha casiña branca/na Mariña entre loureiros./Teño paz e teño amor/ estou vivindo no ceo."

Castro, Francisco, "Son un escritor galego e son un heroe", *Sermos Galiza,* n.º 298, "*fóradeserie*", "A ollada náufraga", 31 maio 2018, p. 8.

Fala sobre o proceso da escrita como autor galego á vez que compaxina este traballo coa súa vida familiar: coidar do seu fillo, tempo de lecer e viaxar.

_____, "Cara a unha Galicia monolingüe en castelán", *Atlántico Diario*/ *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*/ *La Región,* "*Día de Galicia*", "Cultura", 25 xullo 2018, p. 52.

Inserido no especial do 25 de xullo, desenvólvese unha reflexión sobre os datos ofrecidos pola última "Diagnose da cultura galega" do Consello da Cultura, alertando sobre a caída libre de falantes, ligada á quebra da transmisión xeracional, e sobre a futura sensación da rosaliana "estranxeiría" na propia patria que iso pode supoñer.

Castro, Jenaro, "El himno y la letra", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", p. 29/ *El Progreso,* "Opinión", p. 31, "Morriña.com", 21 febreiro 2018.

Establece unha diferenza entre o himno español, que carece de letra, e o galego. Sinala que Pondal foi o encargado deste labor.

Castro, Xavier, "Xeoanimia: Literatura e viños na terra do Salnés", *Faro de Vigo, "Estela"*, n.º 813, p. 9/ *La Opinión,* "El Domingo", n.º 880, p. 7 "www.galiciaenvinos.es", 20 maio 2018.

A propósito dun comentario sobre a historia do viño e das terras do Salnés, alúdese a Ramón Piñeiro, a Castelao, a Dieste como escritores relacionados con elas. Tamén se recollen varios versos de Cabanillas sobre o viño, extraídos da obra *Da terra asoballada*, xunto con outra referencia da obra de Rosalía de Castro ao mesmo.

Castro Cajaraville, José, "Rosalía de Castro segue viva", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Comarca de Santiago-Melide-Ordes", 17 xullo 2018, p. 30.

Dá conta da afluencia de persoas que celebraron o 133 aniversario do falecemento de Rosalía cun extenso e intenso programa de actos. Salienta a variedade de público, os recitais de música co piano de Rosalía ou os recitais poéticos.

Castro López, José, "Los suevos en Ourense", *La Región,* "Opinión", p. 20/ *Diario de Arousa*, *Diario de Ferrol, El Ideal Gallego,* "Opinión", p. 13/ *El Progreso,* "Opinión & Análisis", p. 15/ *El Correo Gallego*, "Galicia", "Verlas venir", p. 12, 19 marzo 2018.

Sobre a explosición "In tempore sueborum", destaca a pertinencia de levala a Ourense, terra de grandes autores da Xeración Nós (Otero, Risco, Lourenzo, Cuevillas e demais).

_____, "Galicia en agosto", *Diario de Arousa*, "Opinión", p. 25/ *Diario de Pontevedra*,

“Opinión & Análisis”, p. 27/ *El Ideal Gallego*, “Opinión”, p. 25/ *El Progreso*, “Opinión”, p. 22, 15 agosto 2018.

No contexto dun artigo sobre a riqueza paisaxística, gastronómica e as festividades de Galicia durante o mes de agosto, así como da situación social actual, cítanse as seguintes palabras de Rosalía de Castro: “Galicia é sempre un xardín donde se respiran aromas puros, frescura e poesía... Non hai pruma que poida enumerar tanto encanto reunido. A terra cuberta de herbiñas e frores..., os lixeiros ventos que pasan, as fontes e os torrentes derramándose fervedores e cristaliños”.

Castro Ratón, Xosé, “As ondas atlánticas de Plácido Castro”, *Diario de Arousa*, “Opinión”, “Outra ollada”, 4 xaneiro 2018, p. 6.

Dáse conta da celebración dun acto de homenaxe a Plácido Castro en Cambados. Faise un breve percorrido pola súa vida e obra. Recoméndase a lectura de *Verbas atlánticas* (2016), volume que recolle as mellores traducións feitas polo escritor.

_____, “Teima na desfeita do patrimonio cultural”, *Diario de Arousa,* “Opinión”, “Outra ollada”, 18 xaneiro 2018, p. 6.

No contexto dun artigo sobre a conservación do patrimonio artístico galego faise referencia á conmemoración do pasamento de Castelao, á primeira publicación do texto “Alba de Gloria” e á súa posterior inclusión na obra *Sempre en Galiza*.

_____, “Encrucillada, na teoloxía e cultura galega”, *Diario de Arousa,* “Opinión”, “Outra ollada”, 25 xaneiro 2018, p. 6.

Infórmase do recoñecemento que vén de recibir a publicación *Encrucillada. Revista Galega do Pensamento Cristián* xa que a Real Academia Galega presentou a monografía *As Letras Galegas na Encrucillada* con motivo do seu corenta aniversario. Do mesmo xeito, faise un percorrido pola historia e as características da publicación.

_____, “O Tío Marcos na prensa galega”, *Diario de Arousa,* “Opinión”, “Outra ollada”, 1 febreiro 2018, p. 6.

A propósito da celebración do Día dos Medios en Galego, afóndase na historia do xornal *O Tío Marcos da Portela* e alúdese a Valentín Lamas Carvajal, a Eduardo Pondal ou a Rosalía de Castro.

_____, “A iconografía do galeguismo”, *Diario de Arousa,* “Opinión”, “Outra ollada”, 8 febreiro 2018, p. 6.

Co gallo da conmemoración da figura de Camilo Díaz Baliño, con motivo do Día da Ilustración, coméntase a pegada celtista da súa obra que influíu despois a Castelao e tamén se apunta que a súa voz está incluída na obra *O lapis do carpinteiro.*

_____, “Rosalía, refacho que abre fiestras”, *Diario de Arousa*, “Opinión”, “Outra ollada”, 22 febreiro 2018, p. 6.

Faise referencia á celebración do día de Rosalía de Castro o 24 de febreiro por iniciativa da Asociación de Escritores e Escritoras en Lingua Galega. Inclúese un fragmento do manifesto elaborado por María Reimóndez a conta desta celebración e que pon en relación a temática da obra de Rosalía cunha serie de reivindicacións para paliar as eivas da sociedade actual.

_____, "O agromar das patacas", *Diario de Arousa,* "Opinión", "Outra ollada", 1 marzo 2018, p. 6.

Dá conta da celebración dun acto nunha libraría para conmemorar o nacemento de Rosalía de Castro. Destaca que a escritora galega foi proclamada como a "Nosa Señora das Letras".

_____, "O vello mapa de Fontán", *Diario de Arousa,* "Opinión", "Outra ollada", 3 maio 2018, p. 6.

No eido dun artigo sobre a figura de Domingo Fontán menciónase que Marcos Calveiro foi o gañador do Premio Repsol de Narrativa Breve cunha novela histórica sobre a biografía de Domingo Fontán. Explícase que Otero Pedrayo evoca esta figura e o seu traballo en *Arredor de si* e que Castelao tamén o menciona en *Sempre en Galiza*. Infórmase de que, como os anteriores, Anxo Murado e Álvaro Cunqueiro tamén identifican o mapa de Fontán como símbolo da identidade galega.

_____, "Encol da arte galega", *Diario de Arousa,* "Opinión", "Outra ollada", 5 xullo 2018, p. 6.

Anuncia a dedicación do Día das Artes Galegas ao artista Luís Seoane que previamente fora homenaxeado no Día das Letras Galegas de 1994. Esta dupla celebración tamén aconteceu con Castelao.

_____, "A misa por Rosalía", *Diario de Arousa*, "Opinión", "Outra ollada", 19 xullo 2018, p. 6.

Principia lembrando a xénese da festividade do Día Nacional de Galicia en 1920 e o feito de pendurar unha pancarta na alameda compostelá. E remata cualificando a misa por Rosalía como un dos xeitos de "manter viva a chama patriótica da causa nacional galega".

_____, "A festa das galegas nas letras", *Diario de Arousa,* "Opinión", "Outra ollada", 2 agosto 2018, p. 6.

Comeza criticando que o termo "matria" non se recolla no dicionario da Real Academia Galega, o que atribúe a un "síntoma claro da distorsión da linguaxe que tira de cara á hexemonía do patriarcado á hora de situar en zona escura o patrimonio literario das mulleres" e que só catro mulleres foran homenaxeadas no Día das Letras Galegas. A seguir, céntrase no Día das Galegas nas Letras, "iniciativa impulsada polo grupo de mulleres A Sega" e que na quinta edición de 2018 homenaxea a Marica Campo, tras recoñecer en anos anteriores a Patricia Janeiro, María Xosé Queizán, María Victoria Moreno e Dorothe Schubarth.

_____, "A lección dos mártires da liberdade", *Diario de Arousa,* "Opinión", "Outra

ollada", 13 setembro 2018, p. 6.

Encomeza aseverando que "nos moitos cemiterios de Galiza, repousan os derradeiros mártires da liberdade, en numero incontable", antes de centrarse no debuxo de Castelao *A derradeira lección do mestre* e na súa significación.

_____, "O ideal da comunidade cooperativa", *Diario de Arousa*/ *Diario de Ferrol*/ *El Ideal Gallego*/ "Opinión", "Outra ollada", 20 setembro 2018, p. 6.

Ao fío da conmemoración do "85 aniversario da participación galega no Congreso das Nacionalidades Europeas", finaliza reproducindo que Castelao escribiu ao respecto: "Galiza é unha nacionalidade, e como tal foi recoñecida en Berna, polo IX Congreso das Minorías Nacionais, adscrito á Sociedade de Nacións".

_____, "O sorriso do profeta", *Diario de Arousa*, "Opinión", "Outra ollada", 27 setembro 2018, p. 6.

Critica a supresión radiofónica ao Premio de xornalismo cultural, que recaeu en Ana Romaní. Repasa o éxito acadado pola escritora, galardoada en máis ocasións, e nomea a todos os premiados, tamén obxecto de honra.

_____, "Memoria social das vellas pedras", *Diario de Arousa*, "Opinión", "Outra ollada", 29 novembro 2018, p. 6.

A propósito dunha publicación sobre os petróglifos do lugar do Vilar alúdese a Fermín Bouza Brey e ao seu estudo sobre Os Ballotes e O Meadelo no que compilou lendas e relatos da tradición oral.

Celeiro, Luís, "Diego Bernal", *Diario de Pontevedra*, "Opinión&Análisis", 30 xaneiro 2018, p. 27/ *El Progreso*, "Opinión", 30 xaneiro 2018, p. 23,"Tía Manuela".

Reflexiona sobre as greguerías de Ramón Gómez de la Serna, ofrecendo a definición do xénero e unha panorámica xeral sobre as vangardas literarias.

_____, "Cantores do Mar", *Diario de Pontevedra*, "Opinión&Análisis", 24 abril 2018, p. 25/ *El Progreso*, "Opinión", 24 abril 2018, p. 25/ *El Correo Gallego*, "Opinión", 25 abril 2018, p. 4/ *La Región*, "Opinión", 25 abril 2018, p. 30,"Tía Manuela".

Alúdese a Martín Códax, Mendinho, Paio Gómez Charinho, Manuel Antonio, Rosalía de Castro, Nicomedes Pastor Díaz ou Xohán Manuel Pintos e á súa obra de temática relacionada co mar. Polo mesmo motivo, faise referencia tamén a outros autores como Curros Enríquez, Eduardo Pondal, Lugrís Freire e o seu poema "Alalá do mar", Leiras Pulpeiro, Ramón Cabanillas, Luís Amado Carballo, Álvaro Cunqueiro, Eduardo Blanco Amor, Xulio Sigüenza, Aquilino Iglesia Alvariño, Augusto Casas, Prieto Marcos, Ánxel Sevillano, Emilio Pita, Díaz Jacome, Fabeiro Gomez, Celso Emilio Ferreiro, Pura Vázquez, Avilés de Taramancos, Xohana Torres, Luz Pozo Garza, Xosé Luís Méndez Ferrín, María Fariña e Bernardino Graña.

_____, "Escoitar e aprender", *Diario de Pontevedra*, "Opinión&Análisis", 15 maio 2018,

p. 25/ *El Progreso,* "Opinión", 15 maio 2018, p. 25/ *El Correo Gallego,* "Opinión", 16 maio 2018, p. 4/ *La Región,* "Opinión", 16 maio 2018, p. 31, "Tía Manuela".

A propósito dun seminario sobre patrimonio inmaterial, arqueolóxico e histórico celebrado en Savane do Courel cítanse versos de Uxío Novoneyra. Tamén se alude a Fiz Vergara e ao autor de varias cantigas medievais de amor e de amigo Martín de Padruzelos.

_____, "Un auto conxuntural", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", p. 25/ *El Progreso,* "Opinión", p. 33, "Tía Manuela", 12 maio 2018.

No contexto dun artigo sobre o aprecio e o coidado aos libros alúdese ás obras *De catro a catro, Queixumes dos pinos* e *Sempre en Galiza*.

_____, "Todo será posible", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", p. 42/ *El Progreso,* "Opinión", p. 42 "Tía Manuela", 25 xullo 2018.

Mentres aborda a efeméride do 25 de xullo, alude a que ese día é importante honrar a Rosalía de Castro, facer ofrendas florais no Panteón de Galegos Ilustres e ir a Rianxo a conversar con Castelao.

_____, "A patria galega, de moitos e de nós", *Atlántico Diario*/ *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*/ *La Región,* "*Día de Galicia*", "Política", 25 xullo 2018, p. 36.

Rememora a orixe das Irmandades da Fala e o labor de Castelao, dos "irmáns Villar Ponte, LosadaDiéguez, Vicente Risco, Ramón Cabanillas ou Ramón Otero Pedrayo, entre moitos outros intelectuais galeguistas" a prol de Galicia. Lembra que nacionalistas como Antón Villar Ponte "entendían que 'a nosa lingua é o camiño de ouro da nosa redención e do noso progreso: sen a lingua morreremos como pobo, e nada significaremos endexamais na cultura universal".

_____, "Heroicidade", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", p. 25/ *El Progreso,* "Opinión", p. 20, "Tía Manuela", 28 agosto 2018.

No marco dunha reflexión sobre o saldo vexetativo negativo de Galicia nos últimos vintecinco anos, encarado como problema maior desta sociedade cambiante, recorre ao célebre poema de Xosé María Díaz Castro, "Penélope".

_____, "Silencio", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", 16 outubro 2018, p. 25/ *El Progreso,* "Opinión", 16 outubro 2018, p. 25/ *El Correo Gallego,* "Opinión", 17 outubro 2018, p. 4/ *La Región,* "Opinión", 17 outubro 2018, p. 29, "Tía Manuela".

No eido dunha reflexión sobre o emprego do silencio en política cítanse as seguintes verbas de Novoneyra: «de tanto calar xa falo eu solo».

_____, "Don Xesús e Don Bieito", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", 27 novembro 2018, p. 27/ *El Progreso,* "Opinión", 27 novembro 2018, p. 29/ *El Correo Gallego,* "Opinión", 29 novembro 2018, p. 4.

No eido dun comentario onde se repasa a traxectoria cultural de Xesús Alonso Montero e Bieito Ledo Cabido faise referencia ao libro *Cavilacións* do que é autor este último e

dise que conta cun prólogo escrito polo primeiro. Tamén se alude a Víctor F. Freixanes.

_____, "O lobo", *Diario de Pontevedra*, "Opinión&Análisis", 11 decembro 2018, p. 25/ *El Progreso*, "Opinión", 11 decembro 2018, p. 31/ *El Correo Gallego*, "Opinión", 12 decembro 2018, p. 4/ *La Región*, "Opinión", 12 decembro 2018, p. 30, "Tía Manuela".

No contexto dun artigo sobre o lobo no rural alúdese á aparición deste animal na poesía de Uxío Novoneyra.

Cermeño, Xosé, "Camiños de ferro", *El Correo Gallego*, "Opinión", "Punta balea", 6 novembro 2018, p. 3.

No eido dun artigo sobre trens inclúense os seguintes versos de Curros Enríquez sobre a locomotora: "Por onde ela pasa/ fecunda os terreos,/ espertanse os homes,/ frolecen os eidos".

Conde, Alfredo, "O que len os nosos nenos", *La Región*, "Opinión", "Las páginas y las horas", 18 xaneiro 2018, p. 32.

No contexto dunha reflexión sobre as referencias literarias propostas desde o ensino para os lectores en formación e no tocante á literatura galega cítase a Rosalía de Castro.

_____, "Domingo de libro en libro", *La Región*, "Opinión", "Las páginas y las horas", 11 marzo 2018, p. 31.

No eido dun comentario sobre diferentes lecturas alúdese a un opúsculo de Vicente Risco e faise referencia tamén aos poemas e escritos en galego do padre Feixoo.

_____, "A raíña das augas frías", *La Región*, "Opinión", "Las páginas y las horas", 22 marzo 2018, p. 34.

No contexto dun comentario sobre a lamprea como manxar faise referencia á obra de Álvaro Cunqueiro, de Rosalía, de Pondal, de Cabanillas, de Iglesia Alvariño e Manuel Antonio.

_____, "As tripas do beato", *La Región*, "Opinión", "Las páginas y las horas", 28 xuño 2018, p. 37.

Fala do proceso de tradución ao portugués da súa propia obra, *O Beato*, que foi presentar ao país luso. Tamén fala da tradución desta obra ao galego, pois nun primeiro momento foi publicada en castelán na editorial Algaida e por insistencia do propio autor sería publicada tres anos máis tarde en Xerais.

_____, "Las páginas y las horas", *La Región*, "Opinión", "Las páginas y las horas", 22 xullo 2018, p. 41.

Entre outras apreciacións, saúda moi positivamente o novo libro en castelán do escritor galego e antropólogo Manuel Mandianes, *En Blanco*, publicado por unamasunoEditores.

Salienta tamén o prólogo de Luis Alberto de Cuenca e a excepcionalidade da traxectoria do autor.

_____, "Os que se foron coa chuvia", *La Región*, "Opinión", 26 xullo 2018, p. 42/ *Atlántico Diario,* 29 xullo 2018, p. 24, "Las páginas y las horas".

Informa do pasamento do escritor Xabier P. Docampo, polo que profesa admiración, e de Rodríguez Pardo, galardoado co Premio Castelao de Teatro.

_____, "Tesis doctorales", *La Región,* "Opinión", "Las páginas y las horas", 19 agosto 2018, p. 48.

No marco dunha reflexión sobre a temática das teses doutorais, Alfredo Conde lembra unha pasaxe da novela de Torrente Ballester *La isla de los jacintos cortados*, que el traduciu ao galego; realiza tamén consideracións sobre certos períodos de barbeito na produción novelística, citando o que, segundo el, se produciu dende o Século de Ouro e até a chegada de Galdós, Rosalía e Bécquer.

_____, "Eiquí algo está a fallar", *Atlántico Diario,* 8 setembro 2018, p. 24/ *La Región*, 6 setembro 2018, p. 34, "Opinión", "Las páginas y las horas".

Inseridas nunha reflexión sobre a escaseza de médicos, debida á mobilidade exterior das persoas recén licenciadas en Medicina en Santiago de Compostela, recórdase o comentario de Vicente Risco sobre Galicia, "todo un mundo", así como unha certeira tira gráfica de Isolino, a personaxe criada por Xaquín Marín, sobre a idiosincrasia galega.

_____, "De Castropol ao Valle de los Caídos", *La Región*, "Opinión", "Las páginas y las horas", 13 setembro 2018, p. 40.

No eido dun artigo sobre diferentes cuestións, faise referencia ao pasamento de Ramón Piñeiro menciónase a Francisco Fernández del Riego.

_____, "Segundo me da a gana", *La Región,* "Opinión", "Las páginas y las horas", 16 setembro 2018, p. 36.

Explica que "non sei estar", segundo diría o "finado de Paco del Riego, ou Don Paco como el gustaba ser chamado". Lembra unha mesa redonda anos atrás en Ourense "na que eu recorde, estaba eu (o burro diante pra que non se espante) estaba Casares, estaba o Rivas e non sei se tamén estaba o Suso de Toro, agora mesmo non o recordo". Afirma que "o caso e que o único xeito que teño, coñezo e quero de ser español empeza por ser galego".

_____, "Unha me vai e outra me vén", *La Región,* "Opinión", "Las páginas y las horas", 11 novembro 2018, p. 49.

No contexto dun comentario sobre a obra *Memorias de ultratumba* de Chateaubriand achégase unha reflexión sobre certos aspectos da vida e das tendencias políticas de Otero Pedrayo e Vicente Risco e menciónase a obra *O porco de pé*. Tamén se alude a Fernández del Riego e a Alfredo Conde.

_____, “Póñome a ler, e...”, *La Región,* “Opinión”, “Las páginas y las horas”, 9 decembro 2018, p. 42.

No eido dun artigo de opinión sobre diversas cuestións alúdese a Rosalía de Castro e a Luz Pozo Garza.

_____, “Gústame a prosa de Loureiro”, *Atlántico Diario,* 29 decembro 2018, p. 26/ *La Región,* 20 decembro 2018, p. 36, “Opinión”, “Las páginas y las horas”.

No contexto dun artigo no que se recollen as discusións debidas ó gusto por diferentes tipos de prosa entre Carlos Casares e Alfredo Conde cítase a Ramón Loureiro e a Álvaro Cunqueiro.

Constenla, José Antonio, “Subimos, bajamos y viceversa”, *El Correo Gallego,* “Opinión”, “Las crónicas de Jac”, 9 novembro 2018, p. 4.

No contexto dun artigo que explora algunhas das características propias da idiosincrasia do carácter dos galegos faise referencia á obra *Sempre en Galiza* de Castelao. Tamén se alude a Otero Pedrayo, a Vicente Risco ou a Álvaro Cunqueiro.

_____, “Alba de gloria”, *El Progreso,* “Opinión”/ *Diario de Pontevedra,* “Opinión&Análisis”, 13 novembro 2018, p. 26/ *El Correo Gallego,* “Opinión”, 14 novembro 2018, p. 4.

A propósito das exposicións “Alba de Groria” e “Castelao maxistral” faise unha aproximación ao contexto histórico que arrodeou a produción e difusión do texto de Castelao “Alba de Groria”. Do mesmo xeito, a partir da lectura da obra *Sempre en Galiza* reflexiónase sobre o valor simbólico que representa a figura de Castelao e a súa produción literaria e artística alén de calquera ideoloxía.

Costa, Antonio, “Emily Dickinson, el silencio en una taza”, *Diario de Pontevedra,* “*Táboa Redonda*”, n.º 113, 14 xaneiro 2018, p. 5.

Reflexiona, a partir dunha comparación entre Rosalía de Castro e Emily Dickinson, sobre a inspiración e o seu achádego en variadas formas: no retino, na soidade que ninguén escoita, etc. Ambas autoras teñen en común que a súa poesía é un xeito de apuntar o innomeable.

Costa, Xoán, “O cura fotógrafo”, *Sermos Galiza,* n.º 299, “Opinión”, “A ollo nu”, 7 xuño 2018, p. 4.

Recorda a vida do cura e fotógrafo Generoso Salgueiro, quen fotografou varios momentos da vida do escritor López Ferreiro.

_____, “Avelina Valladares Núñez”, *Sermos Galiza,* n.º 319, “Opinión”, “A ollo nu”, 25 outubro 2018, p. 4.

Infórmase do aniversario do nacemento de Avelina Valladares Núñez. Explícase que foi poeta e destácase que foi a única muller en recitar nas veladas literarias de Compostela que tiveron lugar no casino o 2 de maio de 1881 entre outros actos nos que se leron as súas composicións.

_____, "Idioma invasor", *Sermos Galiza*, n.º 321, "Opinión", "A ollo nu", 8 novembro 2018, p. 4.

No contexto dun comentario sobre a crónica de carácter lingüístico titulada "Poesía Galega Contemporánea" feita por Juan A. Saco faise alusión ao escritor Jose García Mosquera, á súa obra poética e á súa tradución do "Beatus ille" de Horacio.

_____, "O himno interpretado por cegos", *Sermos Galiza*, n.º 323, "Opinión", "A ollo nu", 22 novembro 2018, p. 4.

Dáse conta de diversas interpretacións do Himno Galego en diversos lugares e a cargo de diferentes grupos.

Cota, Rodrigo, "El pecado original, *Diario de Pontevedra*, contracuberta/ *El Progreso*, p. 102, "Estoy pensando", 7 outubro 2018, contracuberta.

Con motivo das palabras do presidente da Xunta de Galicia á chegada do cadro de Castelao "A derradeira lección do mestre", reproduce as verbas de advertencia da Dirección Xeral de Prensa ao falecer Castelao: "De su actividad literaria y artística no se hará mención alguna del libro 'Sempre en Galiza' ni de los álbumes de dibujos de la guerra civil. Cualquier omisión de estas instrucciones dará lugar al correspondiente expediente", que Alberto Núñez Feijoo descoñecía que xa non estaban en vigor. Así mesmo incide en que "a Bóveda simplemente lo ignoró Feijoo. Como Bóveda no fue humorista, literato ni caricaturista, no hubo necesidad de mencionarlo" e que "No hace falta ser
galleguista ni nacionalista para reconocer que Castelao y Bóveda fueron dos grandes personas que dieron a Galiza lo más que se puede dar, la libertad y la vida".

_____, "Falemos de paisaxe", *Diario de Arousa*, "*O Salnés Siradella*"/ *Diario de Ferrol*, "*Nordesía*", n.º 1.026/ *El Ideal Gallego*, "*La Galería*", n.º 1.026, 11 marzo 2018, p. 36.

Reflexiona sobre o concepto de paisaxe e a ordeación do territorio, mencionando a clasificación levada a cabo por Otero Pedrayo en *Sete paisaxes galegas e mais os alicerces dunha* teoría.

_____, "Testemuña das últimas horas de Castelao", *Diario de Arousa*, "*O Salnés Siradella*"/ *Diario de Ferrol*, "*Nordesía*", n.º 1.028/ *El Ideal Gallego*, "*La Galería*", n.º 1.028, 25 marzo 2018, p. 37.

Informa da relación entre Mario Rodríguez Gómez con Castelao, que un dos últimos testemuños das últimas horas de vida do autor.

_____, "Almiranta nos Mares do Sur", *Diario de Arousa*, "*O Salnés Siradella*"/ *Diario de Ferrol*, "*Nordesía*", n.º 1.030/ *El Ideal Gallego*, "*La Galería*", n.º 1.030, 8 abril 2018,

p. 37.

Informa da presentación na crónica novelada *Sabela, almiranta dos mares do sur* de Arturo Iglesias e menciona o premio recibido por Henrique Dacosta en 1992 pola obra *Mar para todo o sempre*.

_____, "James Rhodes e o Día das Letras Galegas", *Diario de Arousa*, "*O Salnés Siradella*"/ *Diario de Ferrol*, "*Nordesía*", n.º 1.044/ *El Ideal Gallego*, "*La Galería*", n.º 1.044, 15 xullo 2018, p. 37.

Reflexiona sobre a tan reivindicada homenaxe a Ricardo Carvalho Calero a prósito dun tuit de Berta Dávila no que aludía a que se ía acabar homenaxeando antes ao músico James Rhodes que ao escritor.

_____, "Un camiño de ferro decimonónico", *Diario de Arousa*, "*O Salnés Siradella*"/ *Diario de Ferrol*, "*Nordesía*", n.º 1.066/ *El Ideal Gallego*, "*La Galería*", n.º 1.066, 16 decembro 2018, p. 37.

No contexto dun artigo sobre a mellora da liña do tren na comarca de Ferrol cítanse os seguintes versos de Curros Enríquez, procedentes do texto "Na chegada a Ourense da primeira locomotora": "Velaí vén, velaí vén avanzando/ cómaros e corgas, e vales, e cerros./ Vinde vela, mociños e mozas!/ Saudaina, rapaces e vellos!/ Par onde ela pasa/ fecunda os terreos,/ espértanse os homes,/ florecen os eidos."

Cunqueiro, César, "Cuatro escritores gallegos", *Faro de Vigo*, "Opinión", 22 marzo 2018, p. 25.

Destácanse certos datos da vida e da obra de Pimentel, González Garcés, Eugenio Montes e José María Castroviejo salientando características do estilo e da temática.

Dacosta, Henrique, "Andar ás crebas", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "La ventana", 11 xaneiro 2018, p. 6.

No contexto dunha reflexión sobre a recollida dos restos que a marea deixa nas praias, faise referencia aos seguintes textos da literatura galega que tratan a cuestión: o relato de Henrique Dacosta *Patria do vento tourón (os males de amor da serea Margarida);* os libros *As crebas. Outro xeito de andar ao mar* de Francisco Fernández Naval; *Sobre comboios, janelas e outras pequenas histórias* de Henrique da Costa López; a obra de banda deseñada *Cabana de Balieiros* de Tokio e a peza teatral *Mourenza* de Cotarelo Valledor.

Darriba, Luz, "Águas de Março", *Sermos Galiza*, n.º 286, "*fóradeserie*", "Opinión", "Foeminas xenéricas", 1 marzo 2018, p. 4.

No contexto dun artigo sobre diversas exposicións artísticas previstas para o mes de marzo, faise referencia ás homenaxes feitas á figura de Rosalía de Castro no mes anterior.

Díaz, Caetano, "Unha ducia de galegos, unha ducia de Cunqueiros", *El Correo Gallego*, "Opinión", "Cartas asombradas", 14 xaneiro 2018, p. 6.

Informa de que Víctor Freixanes será o encargado de dar o pregón da Feira do Cocido de Lalín. Sinala que o alcalde deste lugar comparou a traxectoria do director da Real Academia Galega coa de Cunqueiro.

_____, "Que foi de… Francisco Pillado", *El Correo Gallego,* "Opinión", "Cartas asombradas", 18 marzo 2018, p. 6.

Lémbrase que Francisco Pillado xunto con Manuel Lourenzo creou a Escola Dramática Galega e a revista *CasaHamlet*. Destácase que con Xesús Couceiro, Pepe Carreiro, Beiras, Afonso Ribas e Gonzalez Millares participou na fundación de Edicións Laiovento.

_____, "Que foi de… Olegario Sotelo Blanco", *El Correo Gallego,* "Opinión", "Cartas asombradas", 8 abril 2018, p. 6.

Faise referencia, en termos xerais, á traxectoria cultural e a produción literaria de Olegario Sotelo Blanco e dáse conta do peche da editorial do mesmo nome.

_____, "A Manuel Rivas, escritor. Compromiso, palabras, vagalumes, collóns", *El Correo Gallego*, "Opinión", "Cartas asombradas", 15 abril 2018, p. 6.

Faise referencia, en termos xerais, ao produción e ao percorrido literario e ideolóxico de Manuel Rivas co gallo da aparición da súa obra *Contra todo isto*.

_____, "Nunca me amaron, nunca amei...", *El Correo Gallego,* "Opinión", "Cartas asombradas", 29 abril 2018, p. 6.

Dáse conta de que Lupe Gómez recibiu o Premio da Crítica Española por *Camuflaxe*, editada por Chan da Pólvora, e que a obra vai ser traducida ao castelán por Antón Lopo.

_____, "Berta Cáccamo", *El Correo Gallego,* "Opinión", "Cartas asombradas", "In memoriam…", 13 maio 2018, p. 6.

Informa da publicación do libro *Tinta de luz*, escrito por Berta e Pepe Cáccamo e editado por Antón Lopo na editorial Chan da Pólvora.

_____, "Suso de Toro", *El Correo Gallego,* "Opinión", "Cartas asombradas", "Que foi de…", 27 maio 2018, p. 6.

Recorda a vida laboral e pública de Suso de Toro, en concreto a súa implicación en política, con motivo do vixésimo quinto aniversario da publicación de *Tic-Tac*.

_____, "Benedicto García Villar", *El Correo Gallego,* "Opinión", "Cartas asombradas", "In memoriam…" 10 xuño 2018, p. 6.

Conta a importancia fundamental que tivo o poema "Carta a Fuco Buxán" de Celso Emilio Ferreiro na creación e inspiración do grupo *Voces Ceibes* do que sería o vocalista

o recente finado Benedicto.

_____, " Zaza Ceballos", *El Correo Gallego*, "Opinión", "Cartas asombradas", "Que foi de…", 17 xuño 2018, p. 6.

Recolle a labor de Zaza Ceballos en clave feminista ao ser unha muller que destacou no medio audiovisual galego, dando voz a outras mulleres galegas como Rosalía de Castro, Juana de Vega, Pardo Bazán e demais.

Díaz Arias, Camilo e Xosé, "Sargadelos: daqueles pos, estes lodos", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Tribuna", 24 agosto 2018, p. 13.

Amenta que "os administradores que sucederon a Isaac, ata o actual, foron pechando as entidades que enriquecían o grupo" Sargadelos, caso de Ediciós do Castro entre outras.

Díaz-Fierros, Francisco, "Antón Fraguas, a voz do pobo", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Tribuna", 23 xullo 2018, p. 12.

Destaca o labor da figura elixida para ser homenaxeada o Día das Letras Galegas 2019 a prol do estudo do folclore galego, "sobre todo no relativo á recuperación e posta en valor da expresión popular do galego recollida nas cantigas, lendas, refráns e dicires do pobo". E nos seguintes parágrafos destaca feitos da biografía de Antonio Fraguas "como para cualificalo coma un dos grandes da cultura galega". Finaliza aludindo ao título elixido polo autor de Cotobade para o seu discurso de ingreso na Real Academia Galega: «Roseiras e paxariños nas cantigas dun serán».

_____, "Nostalxia dos liques da catedral", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Tribuna", 20 agosto 2018, p. 14.

No marco dunha reflexión sobre a fachada da catedral despois dunha longa restauración, faise recordo e gabanza da vexetación liquénica e dos matices que nela imprimía, recorrendo a algúns comentarios de Otero Pedrayo e outros autores en castelán.

Dobarro, Xosé María, "Camiños diverxentes (LXXIX)", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 7 xaneiro 2018, p. 16.

No marco dunha achega sobre a historia das Irmandades da Fala, faise referencia ao manifesto *Máis alá!* de Manuel Antonio e á novela *Almas Mortas* de Antonio Vilar Ponte. Tamén se alude a outros escritores galegos como Antón Losada Diéguez, Castelao, Paz Andrade, Manuel Lugrís Freire, Eladio Rodríguez, Euguenio Carré Aldao ou Leandro Carré Alvarellos.

_____, Xosé María, "A V asamblea, organizada na Coruña pola I.N.G. (LXXXI)", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 21 xaneiro 2018, p. 14.

A propósito dunha crónica na que se recollen anécdotas arredor da celebración da V Asemblea Nacionalista das Irmandades da Fala o autor do artigo rescata un poema que

Cabanillas escribiu para o tráxico suceso de Guillarei. O poema publicouse por primeira vez en *A Nosa Terra* baixo o título "Galicia diante dos mártires de Sobredo" e anos despois alterouno e incluino en *Da terra asoballada* (1926) baixo o título "Sobredo".

_____, "A V Asemblea, organizada na Coruña pola ING (LXXXII)", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 28 xaneiro 2018, p. 14.

A propósito dunha crónica na que se recollen anécdotas arredor da celebración da V Asemblea Nacionalista das Irmandades da Fala o autor do artigo rescata un poema que Cabanillas escribiu para o tráxico suceso de Guillarei no que a Garda Civil abriu lume contra campesiños durante unha confronta no seo da loita anticaciquil e que rodeou a celebración deste quinto encontro en 1922.

_____, "Unha maior presenza da Irmandade da Fala da Coruña (LXXXIII), *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 4 febreiro 2018, p. 14.

Dá conta das actividades levadas a cabo pola Irmandade da Fala da Coruña. Destaca a celebración dun ciclo de conferencias onde Leandro Carré Alvarellos falou da orientación do teatro galego. Comenta a existencia de varias publicacións e a participación dos intelectuais galeguistas en todas estas propostas.

_____, "Fonda actividade da Irmandade da Fala da Coruña (LXXXIV), *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 11 febreiro 2018, p. 11.

No contexto dun estudo sobre diferentes actividades políticas levadas a cabo pola Irmandade da Fala da Coruña e a propósito do enterro de Manuel Murguía menciónase a Rosalía de Castro e a súa produción literaria. Tamén aparecen aludidos outros autores como Vicente Risco, Eduardo Pondal ou Curros Enríquez.

_____, "Peña Novo, orador en mitins alleos (LXXXVII)", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 4 marzo 2018, p. 14.

Reflexiona sobre a faceta política do escritor galego Lois Peña Novo. Reproduce algúns versos e fragmentos de discursos políticos.

_____, "Polémica polo monumento a Curros Enríquez (XCV)", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 6 maio 2018, p. 14.

Recolle a polémica que xurdiu no momento da creación dunha estatua na honra de Curros Enríquez, pois a cidadanía rexeitaba que o fixera alguén de fóra. Tamén menciona o discurso que pronunciou o presidente da Real Academia Galega, Estrada Catoyra, no que aseguraba que Curros non foi procesado polos poemas "Mirando ao chan" e "Igresia fría", senón por "A virxe do Cristal", o que levantou moita polémica e desconformidade co seu labor como presidente.

_____, "A primeira pedra do monumento a Curros Enríquez (XCVI)", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 13 maio 2018, p. 14.

Dá conta da visita da "excursión de la Habana" á Galiza para a que Lugrís Freire compuxo o poema "Saúdo" que sería publicado no diario *El Ideal Gallego*. Nesta mesma

publicación tamén aparece o poema "La mujer cubana" de Curros. Con motivo da chegada destes visitantes, celebrouse un acto no que se colocou a primeira pedra do monumento a Curros Enríquez e foron lidos discursos na súa honra. Tamén salienta a dedicación do número de *A nosa terra* do 25 de xullo de 1923 a este efeméride, que incluíu composicións de López Abente, Federico Zamora, Leandro Carré, Blanco Torres, así como poemas de Cabanillas, Euxenio Montes e Xesús San Luís Romero.

_____, "Día de Galicia de 1923 (XCVIII)", *Diario de Ferrol,* "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 20 maio 2018, p. 14.

No contexto dun estudo sobre a celebración do día de Galicia en 1923 faise alusión a Vicente Risco, a Castelao e a Paz Andrade. Saliéntase que tivo lugar a representación do diálogo Charlon e Hermida, *Trato a Cegas* e o recitado de *O Cabaleiro do Sant Graal* de Cabanillas.

_____, "O tema do ensino (XCIX)", *Diario de Ferrol,* "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 28 maio 2018, p. 14.

Analiza a obra *Bases das escolas do insiño galego* publicada en *A nosa terra* en agosto de 1923 grazas ao traballo das Irmandades da Fala de A Coruña. No referente ao aspecto das contribucións económicas por parte dos particulares ás escolas, destaca a participación de López Cuevillas, Amado Carballo, López Abrente, Xoán Vidal e outros.

_____, "O tema do ensino 2 (XCIC)", *Diario de Ferrol,* "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 3 xuño 2018, p. 14.

No contexto dun estudo sobre a actividade das Irmandades da Fala en relación co uso da lingua galega no ensino menciónase a Antón Vilar Ponte e a Victoriano Taibo.

_____, "O tema do ensino 3 (C)", *Diario de Ferrol,* "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 10 xuño 2018, p. 15.

Analiza a presenza do galego no ensino durante o século XX a partir das posturas de varios escritores galegos. Vicente Viqueira escribiu varios artigos para o xornal *A nosa terra* sobre a necesidade dunha escola galega para o arrequecemento intelectual dos nenos e nenas galegos, e apelou á importancia de que este ensino se impartira en galego, con mestres que falaran esta lingua. Vicente Risco tamén opinou sobre este tema na revista *Nós* onde fixo un amplo traballo sobre o que debería ter unha escola galega: dende un edificio que se adapte á arquitectura típica galega, a profesores galegofalantes que ensinen a xeografía, historia, lingua e literatura galegas, así como diversas materias da vida labrega. Moitas destas ideas serán adoptadas por Ánxel Casal en *Bases das escolas do insiño galego*.

_____, "A ditadura militar (CI)", *Diario de Ferrol,* "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 17 xuño 2018, p. 14.

Recolle o número de *A Nosa Terra* do 1 de outubro de 1923 no que se fala da importancia dun ensino en lingua galega debido a toda a poboación ser galegofalante, pese a que a vontade no momento sexa a de implantar o castelán.

_____, “Escolas e Irmandades na ditadura (CII)”, *Diario de Ferrol*, “Ferrol”, “As Irmandades da Fala”, 24 xuño 2018, p. 11.

Dá conta do número de *A Nosa Terra* de febreiro de 1924 que se dedica, entre outros temas, á importancia das Escolas do Insiño Galego expostas por Federico Zamora. Recalca a importancia destas escolas para crear unha sociedade culta á vez que establece o marco que ten que seguir no Estado español, comparando o seu exemplo co da ‘Associació Protectora de L’Ensenyança Catalana’.

_____, “Lamentable perda”, *Diario de Ferrol*, “Opinión”, “Estrebillando”, 29 xuño 2018, p. 17.

Dáse conta do pasamento de Xabier P. Docampo.

_____, “Evidencias”, *Diario de Ferrol*, “Opinión”, “Estrebillando”, 6 xullo 2018, p. 17.

Fala do libro *Epistolario Ricardo Carballo Calero/Ramón Piñeiro (Historial dun libro)* para dar luz a esta figura o día antes da decisión de a quen se lle dedican as Letras Galegas de 2019, para as que Carballo Calero estaba proposto.

_____, “Cambio de sede da Irmandade e posta en marcha das escolas (CIV)”, *Diario de Ferrol*, “Ferrol”, “As Irmandades da Fala”, 15 xullo 2018, p. 14.

Prosegue a abordar a xénese da Irmandade da Fala na Coruña deténdose no cambio de ubicación da sede da citada institución en base a novas recollidas n’*A Nosa Terra* no ano 1924, sobre todo no solto “As Escolas da Irmandade” do 1 de novembro e no solto “Fomentado a cultura/ As Escolas do Insino Galego” do 1 de abril.

_____, “As escolas no Día de Galicia (CV)”, *Diario de Ferrol*, “Ferrol”, “As Irmandades da Fala”, 22 xullo 2018, p. 14.

Aclara que neste artigo continúa a temática abordada no artigo precedente dedicado ao número de *A Nosa Terra* do 25 de xullo e detense neste en dous artigos recollidos nese número: un de Xosé Lesta Meis e outro de Ánxel Casal. Do primeiro, datado na “Cruna, San Xuan do ano 924” e intitulado “O Día de Galicia”, alude á dificultade de escribir o artigo en tempos de ditadura e censura, e explica o significado da efeméride. Pola contra, do segundo artigo, “Sementeira”, de Ánxel Casal, reproduce que “son tempos de loita; de loita individual e en todol-os terreos” e que se debe “cuidar da educación dos que veñen”, de aí que agarda “de todol-os galegos que contribuirán ao sostenimento das ESCOLAS ROSALlA do I.G. e das ROLADAS que organizaranse por toda a TERRA”. A seguir, sinala entre os artigos “certamente reivindicativos” o intitulado “Axiña”, do conselleiro 1º Lugrís Freire; as “Arelas/ ¡Tempiños, tempiños, tempos!”, de Federico Zamora; e “os versos de Amado Carballo sobre as cores da bandeira e o escudo”. Tamén sinala que os xornais *El Ideal Gallego* e *El Orzán* informan de dúas actividades: a entrega dunhas tarxetas artísticas coa letra do himno galego e a cruz de Sant-Yago aos mariñeiros integrantes da “banda de música do cruceiro aleman Braunschweig” que interpretaron o himno, e a festa galega celebrada o 12 de xullo e presidida polo “vicealmirante Zenker, o comandante do cruceiro” e na que actuaron dos coros “Toxos e Froles”, “Cantigas da Terra” e “Cantigas e Agarimos”. Salienta a “numerosa presenza de colaboracións de destacados membros da Irmandade Nazonalista Galega”, caso de Losada Diéguez,

Leuter, Cortón do Arroyo, Paz Andrade e Otero Pedrayo, e comenta que "non hai colaboración do seu máximo dirixente Vicente Risco" se ben se reproduce "sen máis, sen ningún tipo de comentario" unha nota que el remite. Finaliza referindo que tamén se inclúe un artigo "-acompañado de fotografía- lembrando que o día 15 fora o do cabodano da poeta 'alma da nosa alma, encarnación da nosa raza".

_____, "Do Día de Galicia de 1924 (CVI)", *Diario de Ferrol,* "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 29 xullo 2018, p. 14.

Reflexiona sobre o tratamento mediático que se fai arredor do día de Galicia a través da historia, repasando as portadas de xornais e revistas máis importantes.

_____, "A editorial Lar (CVII)", *Diario de Ferrol,* "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 19 agosto 2018, p. 16.

Prosegue, tras a etapa estival, coa recollida de "exemplos de artigos ou novas reivindicativas aparecidas ao redor da significada data do 25 de xullo". Céntrase no primeiro numero do boletín irmandiño do ano 1925, que dedicaba dous artigos á colección de novelas Lar. Un referido a *O Anarquista* de Leandro Pita Romero e o outro á publicación", da que destacan que "vén a incorporar á literatura galega, en galego, mais nosa pol-o mesmo, as prestixiosas firmas de Fernández Florez; Paco Camba, Leandro Pita Romero e algún máis". Ademais, da noveliña *A miña muller* de Fernández Florez, no artigo resaltábase que "Camilo Díaz, o gran pintor galego, fixo unha portada que é unha maravilla de gusto artístico e saber galleguista".

_____, "Sargadelos", *Diario de Ferrol,* "Opinión", "Estrebillando", 24 agosto 2018, p. 17.

Con motivo das novas sobre os despidos na fábrica de Sargadelos, valórase a perda do espírito fundacional da empresa, dende "a defenestración" de Isaac Díaz Pardo hai unha década. Laméntase a súa viraxe cara a unha simple empresa, lonxe dos aspectos espirituais que orientaron as súas orixes.

_____, "A consolidación editorial (CVIII)", *Diario de Ferrol,* "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 26 agosto 2018, p. 14.

No contexto dun estudo sobre a editorial Lar alúdese a Leandro Carré Alvarellos, a López Abente ou a Álvaro de las Casas. Tamén se fai referencia á publicación das novelas *A miña muller* de Fernández Florez, traducida ao galego e prologada por Carré, e *O anarquista* de Leandro Pita Romero. Do mesmo xeito, infórmase da publicación das novelas *Os probes de Deus* de Amado Carballo, *Martes d'Antroido* de Francisca Herrera Garrido, *O lobo da xente*, de Risco e *Os probes de Deus*, de Amado Carballo e *Escrito na néboa* de Otero Pedrayo. Explícase que esta última novela é un antecedente de *Arredor de si*.

_____, "Dos días de Lar (CIX)", *Diario de Ferrol,* "Ferrol", "As Irmandades da Fala", 2 setembro 2018, p. 14.

Reproduce fragmentos de distintas recensións en prensa sobre a novela *A miña muller* de Wenceslao Fernández Florez na colección "Lar".

_____, “A colaboración coa ditadura (CXI)”, *Diario de Ferrol*, “Ferrol”, “As Irmandades da Fala”, 16 setembro 2018, p. 14.

Alude ao rexurdir da revista *Nós* e da publicación de *A Nosa Terra* que si lograran manter “os nacionalistas que se mantiveran fieis aos acordos tomados na I Asemblea Nacionalista de Lugo (1918)”.

_____, “Discrepancias perante as reformas (CXII)”, *Diario de Ferrol*, “Ferrol”, “As Irmandades da Fala”, 23 setembro 2018, p. 14.

Reproduce o publicado en varios medios sobre o mitin de Antón Villar Ponte o 21 de outubro de 1923 na Casa do Pobo de Betanzos, organizado pola Federación Provincial Agraria. Afirma que “nas tirantes relacións entre as dúas Irmandades, a da Fala e a Nazonalista Galega, case sempre Antón Villar Ponte estivo no centro das discordias” e sobre todo “cando o directorio afrontou determinadas reformas”, como constata reproducindo fragmentos de varios xornais.

_____, “O cese de Villar Ponte (CXIX)”, *Diario de Ferrol*, “Ferrol”, “As Irmandades da Fala”, 2 decembro 2018, p. 14.

No eido dun estudo sobre o cese de Villar Ponte como edil do Concello da Coruña alúdese a Carré Aldao, ao xornal *A Nosa terra*, a Vicente Risco ou a Losada Diéguez.

Echevarría, José María, “Mondoñedo y la niebla”, *La Opinión*, “Opinión”, 28 xuño 2018, p. 24.

Fai referencia á vila de Mondoñedo, lugar onde naceu Cunqueiro.

Eiré, Afonso, “Anda a lei ao son do rei”, *El Correo Gallego*, “Opinión”, “Enfiando”, 10 novembro 2018, p. 2.

No contexto dunha reflexión sobre a xustiza inclúense varios versos e faise referencia ao poema de Rosalía de Castro “A xustiza pola man”.

Enríquez, Rosa, “Gamoneda e Tembrás”, *La Región*, “Opinión”, 22 febreiro 2018, p. 29.

Dáse conta da presenza de Dores Tembrás e Antonio Gamoneda no ciclo Poetas (d)inversos. Descríbese o estilo dos autores, salientando que ambos amosan unha “poética de territorios invisíbeis que configura o tempo sentido a través da propia pel”.

_____, “Diario Cultural”, *Atlántico Diario*, 11 maio 2018, p. 20/ *La Región*, 10 maio 2018, p. 35, “Opinión”.

Co gallo da desaparición do programa de radio “Diario Cultural” alúdese á poeta Ana Romaní e ao seu labor á fronte do mesmo na promoción e crítica da literatura galega.

_____, “Xela Arias”, *La Región,* “Opinión”, 28 xuño 2018, p. 34.

Reivindican dende o colectivo “A Sega” a celebración dun Día das Letras Galegas na honra da poeta Xela Arias á vez que analizan a achega que supuxo a súa obra dentro da poesía intimista co afondamento na sensualidade.

_____, “Puño poético de Yolanda”, *La Región,* “Opinión”, 8 novembro 2018, p. 30.

Fálase da presentación do cómic poético de Yolanda Castaño *O puño e a letra* que reúne composicións súas acompañadas de ilustracións. Destácase a dimensión interartística do volume xunto co carácter referencial e a temática identitaria que desenvolveu a autora na súa produción.

Estévez, Xerardo, “Os últimos de Bonaval”, *La Voz de Galicia,* “Cultura”, 28 abril 2018, p. 11.

No contexto dun artigo sobre a transformación en parque do cemiterio de Bonaval menciónanse diversas figuras da literatura galega como Antón Fraguas, Salvador García Bodaño, Rosalía de Castro, Eduardo Pondal ou Díaz Pardo.

Estévez-Saá, Margarita, “Hermana Irlanda”, *El Correo Gallego,* “Opinión”, “Leer para creer”, 1 xuño 2018, p. 2.

Pon de relevo as moitas semellanzas que hai entre a historia da cultura galega e a irlandesa: o Rexurdimento Irlandés co Rexurdimento Galego, a emigración, as crises económicas etcétera. Di que se trata dun feito que xa percibiran escritores como Vicente Risco e Otero Pedrayo.

Fajardo, Montse, “A muller que encheu os barcos de indios e vaqueiros”, *Sermos Galiza,* n.º 299, “*fóradeserie*”, “de memoria”, 7 xuño 2018, p. 11.

Resume a vida de Waldina Pereira Vidal, unha muller que abriu un quiosco por necesidade económica e permitiu achegar á vila de Carril pequenas novelas sobre indios e vaqueiros. Pese a que tivo que exiliarse, á súa volta continuou até a súa morte co negocio que hoxe rexenta o seu fillo.

Fandiño, Xosé Ramón, “A patria enteira na memoria”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, “Obituario”, 18 marzo 2018, p. 41.

A propósito do pasamento de Carlos García Martínez, faise un repaso da súa biografía no que se alude a Fermín Bouza Brey, Antón Fraguas ou Xaquín Lorenzo. Menciónase a obra de García Martínez *De alicerces e devocións: unha ollada arredor das orixes*, en torno a Florentino López Cuevillas, Bouza Brey e Antón Fraguas.

Fernán Vello, Miguel Anxo, “Galego, lingua global”, *Diario de Pontevedra*,

“Opinión&Análisis”, “Madia leva”, 27 xaneiro 2018, p. 23.

Explica, partindo das medidas do goberno de España, a validez das linguas a través do globo, onde destaca como emblemas da defensa e da dignidade do galego a Castelao e a Alfonso X o sabio.

_____, “O odio ao galego”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión&Análisis”, p. 25/ *El Progreso*, “Opinión”, p. 33, “Madia leva”, 3 marzo 2018.

Con motivo dun caso de discriminación lingüística en Lugo lembra a denuncia férrea que Celso Emilio Ferreiro realizaba da lingua galega como “idioma proletario o meu pobo” e continúa o autor vinculando o galego á xente do común, traballadora, labrega e mariñeira, e dunha literatura de alto nivel e recoñecemento internacional.

_____, “Cunqueiro e Mondoñedo”, *El Progreso*, “Opinión”, 17 marzo 2018, p. 31.

Saúda e celebra a publicación de Armando Requeixo (2017), *Álvaro Cunqueiro e Mondoñedo. Guía literaria*.

_____, “O prestixio dos escritores”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión & Análisis”, p. 25/ *El Progreso*, “Opinión”, p. 39, “Madia leva”, 21 abril 2018.

No contexto duna reflexión sobre o prestixio social dos escritores alúdese, entre outros, a Ricardo Carballo Calero, Uxío Novoneyra, Manuel María, Fiz Vergara Vilariño, Ánxel Fole, Luís Pimentel, Álvaro Cunqueiro e Noriega Varela.

_____, “Basilio Losada”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión & Análisis”, p. 25/ *El Progreso*, “Opinión”, p. 33, “Madia leva”, 12 maio 2018.

Dáse noticia de que o profesor Basilio Losada vén de recibir o Premio Eduardo Lourenço que concede o Centro de Estudios Ibéricos. Achégase un percorrido biográfico á figura de Basilio Losada e ao seu labor a prol da literatura galega. Tamén se menciona o escritor Vicente Araguas.

_____, “A morte tan presente”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión & Análisis”, p. 25/ *El Progreso*, “Opinión”, p. 41, “Madia leva”, 26 maio 2018.

Medita sobre o impacto que ten a morte nos vivos debido ao pasamento do escritor Isidro Novo, da artista Berta Cáccamo e do tamén escritor Ramón Chao.

_____, “Un poeta esencial”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión & Análisis”, p. 25/ *El Progreso*, “Opinión”, p. 31, “Madia leva”, 9 xuño 2018.

Analiza a poesía de Xulio L. Valcárcel con motivo da publicación do libro *Memorias dos días, formas da levidade (Poesía reunida 1979-2017*), cualificándoo como un dos grandes poetas do seu tempo.

_____, “Memoria da emigración”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión & Análisis”, p. 21/ *El Progreso*, “Opinión”, p. 27, “Madia leva”, 1 setembro 2018.

Nunha reflexión sobre os fluxos migratorios entre os anos 1820 e 1930 e a súa memoria profunda, ligada a unha forma de comercio de persoas, laméntase a falta de documentación sobre o comerciante negreiro Urbano Feijóo Sotomayor, e lémbrase a "Cantiga" (1869) de Curros Enríquez, popularizada por Chané, en cuxos primeiros versos figura un "aleve negreiro vapor" camiño de América.

_____, "Escribir aquí e agora", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", p. 27/ *El Progreso,* "Opinión", p. 33, "Madia leva", 17 novembro 2018.

No eido dun comentario crítico sobre a temática e a lingua da literatura actual faise referencia ao poema de Rosalía de Castro "A Xustiza pola man" e tamén se alude a Méndez Ferrín.

_____, "Mariñeiros", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", p. 23/ *El Progreso,* "Opinión", p. 33, "Madia leva", 22 decembro 2018.

Logo dunha reflexión sobre a necesidade de tomar medidas perante o número de mortes de mariñeiros galegos ao ano, o autor cita o verso de Manuel Antonio: "Sen o Mar e sen o barco, nós" para defender a idea de que o mar non siga a converter os barcos en cadaleitos.

Fernández, Elisabet, "Que len os escritores de casa", *La Región,* "Ourense", "Reportaxe", 22 abril 2018, p. 16.

Co gallo da celebración do Día do libro pregúntaselles que len a Chus Pato, Alfredo Conde e Francisco X. Fernández Naval. No tocante á literatura galega, infórmase de que este último autor recomenda a lectura do libro *Os elefantes de Sokurov*, de Riveiro Coello.

Fernández Carniceiro, José Luís, "Afonso Monxardín: cronista de Ourense", *La Región,* "Opinión", 15 xaneiro 2018, p. 20.

No contexto dun artigo sobre a necesidade dun cronista na cidade de Ourense menciónase a Otero Pedrayo e a Vicente Risco.

Fernández Díaz, José Luis, "As vacas abstractas", *La Región,* "Opinión", 27 xaneiro 2018, p. 33.

Expón a relación de Vicente Risco coas vacas a través dos seus escritos ao longo da historia, subliñando publicacións en galego e castelán.

_____, "O Día da Poesía con Ananín", *La Región,* "Opinión", 21 marzo 2018, p. 30.

A propósito dun comentario sobre a poesía de Eduardo González Ananín, faise referencia á obra *Fírgoas* de Manuel Luís Acuña.

F. Freixanes, Víctor, "A escaleira de Isaac", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Vento nas

velas", 14 xaneiro 2018, p. 14.

Dáse conta da homenaxe a Isaac Díaz Pardo feita pola Real Academia Galega que preside Alonso Montero. Tamén se mencionan outras figuras relevantes da literatura galega coma Castelao ou Luís Seoane.

_____, "O porquiño e a escaleira", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Vento nas velas", 25 marzo 2018, p. 15.

No eido dun artigo sobre o valor do porco, sobre todo a nivel gastronómico e económico, alúdese a Valentín Paz Andrade.

_____, "21 días co galego", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Vento nas velas", 29 abril 2018, p. 20.

Recolle, dende o optimismo, a iniciativa dunha profesora do instituto da Pobra do Caramiñal, que convida ao alumnado a vivir en galego durante 3 semanas, elaborando un vídeo ao remate. No proceso, determinadas figuras interveñen para animar á rapazada, entre as que salientan Agustín Fernández Paz, Mercedes Peón, Elena Gallego ou Roberto Vilar.

_____, "Coidar a oferta cultural", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Vento nas velas", 13 maio 2018, p. 16.

No contexto dunha reflexión sobre a modificación do formato do Diario Cultural da Radio Galega, faise referencia á entrada de Ana Romaní na Real Academia Galega e tamén ao seu labor de poeta, creadora e xornalista.

_____, "Exemplaridade", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Vento nas velas", 28 maio 2018, p. 16.

Reflexiona sobre a falta de referentes éticos e morais da sociedade actual e menciona que é un tema sobre o que xa se discutía antigamente, facendo referencia a unha composición do poeta Airas Nunes do século XIII na que fala sobre a ausencia de verdade.

_____, "Alí estabamos todos", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Vento nas velas", 10 xuño 2018, p. 22.

Fala do acto de homenaxe a Benedicto, vocalista de *Voces Ceibes*, realizado no cemiterio de Compostela con motivo do seu pasamento e que contou coa participación de persoas como Alonso Montero ou el mesmo.

_____, "A pedra que fala", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Vento nas velas", 1 xullo 2018, p. 16.

Conta como o profesor Antón Fraguas levaba aos seus alumnos a visitar o Pórtico da Gloria.

_____, "Un salto cualitativo", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Vento nas velas", 8 xullo 2018, p. 16.

Loa a nova formación do Consello da Cultura Galega ao estar constituído na súa maioría por mulleres: Rosario Álvarez na presidencia, coordinadoras das seccións como Carme Adán Villamarín, Dolores Vilavedra. Destaca a liña de igualdade que pretende acadar a cultura galega e recorda a selección de María Vitoria Moreno como homenaxeada no Día das Letras Galegas do 2018.

_____, "Linguae vasconum primitiae", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Vento nas velas", 22 xullo 2018, p. 16.

Dá conta da tradución ao galego da obra *Linguae casconum primitiae* en 2013 por parte do profesor e académico da Real Academia Galega Manuel González González que completa a versión de 1995 que incluía a tradución a algúns idiomas europeos.

_____, "Alba de Groria", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Vento nas velas", 29 xullo 2018, p. 16.

Nomea o setenta aniversario da peza oratoria *Alba de Groria* pronunciada por Castelao, publicada polo Centro Galego en 1951 nunha tirada de 2.000 exemplares numerados nunha edición bilingüe galego-castelán preparada por Eduardo Blanco Amor, e tamén nese ano 1951 unha edición bilingüe galego-éuscaro editada polo Consello de Galiza en colaboración co Goberno vasco no exilio. Alude á lectura pública do alumnado do Instituto Arxentino Galego Santiago Apóstol de Buenos Aires, e comenta o semellante inicio do mitin *A siñificación espiritoal do día da Galiza* de Otero Pedrayo e e a alusión á escrita de *Alba de Groria* que amenta no libro cuarto de *Sempre en Galiza*.

_____, "Universo Nós", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Vento nas velas", 19 agosto 2018, p. 13.

Principia afirmando que "dentro dun libro hai sempre unha viaxe, ás veces incluso varias", antes de centrarse na viaxe que fixo días atrás a Sanxenxo para celebrar cun grupo de amigos os 40 anos da librería Nós, dirixida por Xaime Corral. Incide en que "Nos libros están todas as viaxes. Tamén todas as causas" e compara a literatura galega de catro décadas atrás, que era "practicamente sota, cabalo e rei: Álvaro Cunqueiro, Ánxel Fole, Eduardo Blanco Amor, Xosé Neira Vilas, os clásicos, a chamada Nova Narrativa ...", coa literatura actual, unha "auténtica explosión de valores e propostas moi variadas, con creadores que andan polo mundo, traducidos as linguas cultas do mundo, con lectores en todas elas, o que noutrora soñaban os primeiros homes de Nos (Castelao, Vicente Risco, Otero Pedrayo)".

_____, "Parques temáticos", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Vento nas velas", 26 agosto 2018, p. 13.

A propósito dunha reflexión sobre o turismo en Santiago menciónase a intención de realizar unha entrevista para a televisión arredor da figura de Álvaro Cunqueiro.

_____, "A estrela vendimadora", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Vento nas velas", 2 setembro 2018, p. 14.

Repaso pola comarca do Ribeiro, lembrando palabras dedicadas por Otero Pedrayo e

salientando da igrexa de Santa María o calvario que aparece reproducido nas páxinas finais de *As cruces de pedra na Galiza* de Castelao, e mostras da imaxinería barroca de Francisco de Moure mais sobre todo "a paisaxe".

_____, "Memoria das bibliotecas", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Vento nas velas", 28 outubro 2018, p. 14.

No eido dun artigo sobre as bibliotecas e a súa importancia alúdese a Rosalía de Castro.

_____, "O vello profesor", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Vento nas velas", 2 decembro 2018, p. 16.

Dáse conta da celebración en Vigo da homenaxe a Xesús Alonso Montero con motivo do seu noventa aniversario e saliéntase a súa faceta de profesor.

Fernández Freixanes, Víctor, "O silencio redimido", *La Voz de Galicia,* "Opinión", 4 febreiro 2018, p. 15.

Co gallo da conmemoración da figura de Camilo Díaz Baliño polo Día da Ilustración, faise referencia á obra de Silvio Santiago *O silencio redimido* e ao seu contido sobre a represión franquista a raíz da cal morreron fusilados o irmán do autor e Roberto Blanco Torres. Tamén se explica que Isaac Díaz Pardo foi quen deu conta da morte de seu pai Camilo Díaz Baliño ao seu fillo Camilo Díaz.

_____, "O pulo da primavera", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Vento nas velas", 11 febreiro 2018, p. 16.

Sinala que a xeración Nós e os seus continuadores empregaban habitualmente "tradicións da vella cultura agraria". Comenta que a primeira novela do Rexurdimento escrita en lingua galega, *Maxina ou a filla espúrea* (1870), de Marcial Valladares, comeza cun baile de máscaras en Santiago de Compostela.

_____, "O señorito da Reboraina", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Vento nas velas", 1 febreiro 2018, p. 16.

Dáse conta da saída ao prelo da obra *Los países del extremo oriente* de don Juan Manuel Pereira e explícase que esta obra é subxacente ao libro de Otero Pedrayo *O señorito da Reboraina*. Do mesmo xeito, tamén se alude á obra *Os camiños da vida* deste último autor.

_____, "Europa", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Vento nas velas", 18 novembro 2018, p. 17.

Faise referencia á celebración do Día de Europa na Casa museo de Otero Pedrayo en Trasalba. Explícase que con motivo da efeméride sae ao prelo a edición facsimilar de *Arredor de si*. Tamén se fai referencia á publicación do texto de Castelao titulado *Perante a Unión Europea*.

Fernández Naval, Francisco X., "O río, o reloxo e a ponte", *La Región*, "Ciudadanos", "100 años del Puente Nuevo", "A Tribuna", 8 xullo 2018, p. 19.

Rememora recordos da súa infancia, en concreto aqueles vinculados á Ponte Nova de Ourense. Lembra ver saltar da ponte a Toñito Patata, personaxe mítico ourensán que el considera un heroe.

Fernández Otero, Jose Carlos, "Ante un nuevo año", *La Región*, "Opinión", 30 decembro 2018, p. 33.

No eido dunha reflexión sobre o remate do ano cítanse as seguintes palabras de Castelao: "nunca un home deixa de ser neno no colo da súa mai".

Fernández Prieto, Lourenzo, "Un alcalde elegante e non localista", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Mañá empeza hoxe", 7 febreiro 2018, p. 14.

Co gallo do pasamento do alcalde Domingos Merino, faise referencia aos irmáns Vilar Ponte, a Pondal, a Curros ou a Luís Seoane. Tamén se alude a Castelao e ao seu texto "Alba de Groria".

_____, "A morte do galego", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Mañá empeza hoxe", 28 agosto 2018, p. 15.

Nunha reflexión sobre a alarmante perda de falantes do galego, a única das linguas coofíciais en España que mostra esta tendencia, reivindícase a importancia dos datos e do coñecemento da realidade, considerando a perda un problema colectivo e patrimonial nun "país que segue preferindo un poema calquera a mil falantes, neofalantes ou mal-falantes máis" e lembrando a Castelao, que comparara a morte do galego co derrubamento do pórtico da Gloria.

Fernández Rial, Rosalía, "Semente de mencer", *Sermos Galiza*, n.º 290, "Caderno de verán", n.º 41, 23 agosto 2018, p. 6.

Recolle as impresións nun concerto de Amancio Prada no que o cantautor entoa uns versos de Darío Xohán Cabana a petición do público. Dáse conta, ademais, de futuros actos culturai que se levarán a cabo no concello de Carballo, coma "Primavera en Danza", os certamos fotográficos, as aulas de teatro etc. Remata cuns versos chairegos: "As miñas verbas...".

Ferradáns, Miriam, "Contadores de historias", *Sermos Galiza*, n.º 280, "*fóradeserie*", "Palabras de fume", 18 xaneiro 2018, p. 2.

No contexto dunha reflexión sobre as implicacións do proceso de contar historias cítase a seguinte frase extraída da obra de Manuel Rivas *O lapis do carpinteiro*: "Tendida ao clareo, cada peza de roupa conta unha historia".

_____, “Dente de león”, *Sermos Galiza,* “*fóradeserie*”, n.º 284, “Palabras de fume” 15 febreiro 2018, p. 2.

A raíz dunha reflexión sobre o analfabetismo que existía en Galicia, cita *Sen sombra e sen amor* (2004), de Bernardino Graña.

_____, “Delicadeza”, *Sermos Galiza,* n.º 300, “*fóradeserie*”, “Palabras de fume”, 14 xuño 2018, p. 2.

A autora reflexiona sobre o tema da delicadeza e remata co seguinte verso de Ismael Ramos pertencente á súa obra *Lumes* (2017): “A vinganza e a xustiza seguen camiñando aínda que se lles corte a cabeza”. Ao fío dunha reflexión sobre a mudanza no concepto de pobreza, que liga pobreza e infancia na Galicia actual, recórrese a unha viñeta de Castelao sobre o tema.

Ferreiro, Celso, “La pintura gallega en la diáspora”, *La Opinión,* “Opinión”, “Desde los Cantones”, 9 febreiro 2018, p. 22.

Sinala que a chegada a Galicia do cadro de Castelao, “A derradeira leición do mestre”, espertou o interese polos autores galegos da diáspora.

_____, “Galicia y Portugal”, *La Opinión,* “Opinión”, “Desde los Cantones”, 9 novembro 2018, p. 23.

Récollese o fragmento da carta de Rosalía de Castro a Murguía na que a escritora explica que non vai volver escribir en lingua galega.

Ferreiro Abelleira, Xosé Francisco “Chema”, “Feijóo, non permita que se perda o Centro Galego de Bos Aires”, *Atlántico Diario,* p. 22/ *La Región,* p. 35, “A tribuna”, 16 xaneiro 2018.

Destaca a importancia do Centro Galego de Bos Aires coma un activo esencial do patrimonio cultural galego e a súa proxección no mundo.

Ferreiro Currás, Anxo, “Líbranos, señor, da xustiza”, *Diario de Ferrol,* “Opinión”, 17 febreiro 2018, p. 17.

No marco dunha crítica social, cita unha pregaria de Castelao “Señor, líbrame da xustiza”.

Fidalgo Bascoy, Luis, “A misa de Rosalía”, *Atlántico Diario*/ *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*/ *La Región,* “*Día de Galicia*”, “Sociedade”, 25 xullo 2018, p. 44.

Considera que a misa de Rosalía “é e debera ser un xeito de apertura amplia á sociedade galega para a celebración do Día de Galicia. Non andamos tan sobrados de conciencia e expresión de galeguidá. Ou, cando menos, de compromiso coa lingua e co que somos”.

Foro Amigos de Ferrol, "Lembranza das mulleres de Ferrol", *Diario de Ferrol*, "Opinión", 28 marzo 2018, p. 17.

No eido dun artigo sobre a celebración do Día da Muller Traballadora cítase a Rosalía de Castro e a Xohana Torres. Tamén se menciona a obra de Siro Lopez, *Xente na brétema*, e dise que constitúe unha exposición artística e literaria de figuras populares de Ferrol.

_____, "Canido en festas: quen te viu e quen te ve", *Diario de Ferrol*, "Opinión", 6 maio 2018, p. 4.

Salienta o crecemento de Ferrol así como algúns escritores famosos orixinarios da cidade: Fontenla Leal, Pérez Parallé ou Xohana Torres.

_____, "Día das Letras Galegas. Novo esquecemento de Carballo Calero", *Diario de Ferrol*, "Opinión", 3 xuño 2018, p. 4.

A propósito do Día das Letras Galegas, lémbrase que esta celebración comezou en 1963 co gallo do centenario da publicación de *Cantares Galegos* honrando a Rosalía de Castro. Explícase que a conmemorada do ano será María Victoria Moreno e reflexiónase sobre o feito de que aínda non lle fose adicado este día a Carballo Calero e o papel dos presidentes da Real Academia Galega en torno a ese feito. Achégase un percorrido pola biografía do autor. Saliéntanse as súas obras literarias *A xente da barreira*, *Scorpio*, *Preterito imperfeito*, *Futuro condicional*, *Cantigas de amigo*, *Reticencias* e a *Historia da Literatura Galega Contemporánea*.

_____, "Bonifacio Borreiros Fernández. Unha merecente homenaxe en Narón", *Diario de Ferrol*, "Opinión", 18 xuño 2018, p. 16.

Percorre as achegas que fixo o médico e político Bonifacio Borreiros Fernández pola cidade de Ferrol. Entre outras destaca o impulso da creación dunha colección titulada "Ferrol en tempo de Historia" pola que se elaborou a biografía de Lucas Labrada, Benito Vicetto e Francisco Suárez, entre outros.

Fraga, Manolo, "La ruta jacobea del padre Sarmiento", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", "Tribuna abierta", 13 marzo 2018, p. 12.

A propósito dunha peregrinación, alúdese á data de nacemento de Rosalía de Castro e á ruta que fixo o padre Sarmiento cara a Santiago de Compostela.

_____, "O disco troyano", *El Correo Gallego*, "Santiago", "Tribuna abierta", 19 xullo 2018, p. 22.

Celébrase a aparición do disco *VIVA GALICIA! A música no tempo de La Casa de la Troya* que a agrupación musical Troyanos de Compostela vén de presentar. No rexistro figuran composicións de Chané, Pepe Curros, Xoán Montes ou Marcial Adalid, así como textos de Rosalía, Castelao ou Curros Enríquez, alén dalgunhas estudiantinas míticas, se ben non se trata dun disco de tuna tradicional. Coméntase a cerimonia de presentación e o proceso de gravación.

_____, “Abella e amigos”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “Tribuna libre”, 8 outubro 2018, p. 19.

Dá conta da presentación *Loanzas sentidas e outros poemas*, de Xoán Xosé Fernández Abella. Apunta que os poemas están “dedicados tanto a figuras históricas como a persoas correntes, pero cheas de humanidade”, caso do párroco dos Tilos, Benxamín Roo, “un crego comprometido coa xente e a lingua”; Díaz-Pardo, Neira Vilas ou Carballo Calero, quen “deu as súas derradeiras clases no edificio de Mazarelos” e “leva anos esperando polo seu Día das Letras Galegas”. Salienta do prólogo de Xesús Alonso Montero que cualifica o poemario como “canto entusiasta as virtudes de homes e mulleres que pasaron pola vida facendo o ben”.

_____, “Airas Nunes café”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “Tribuna libre”, 8 decembro 2018, p. 23.

Co gallo da estrea da película sobre o vinte e cinco aniversario do café Airas Nunes faise referencia a Quico Cadaval, á compañía de teatro Chévere e aos escritores gañadores do premio Eduardo Blanco Amor de novela Manuel Portas e Suso de Toro.

Fraga, Xesús, “Apropiación cultural”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 20 agosto 2018, p. 33.

Salienta que “se Álvaro Cunqueiro non se inspirase na materia de Bretaña ou nas *Mil e unha noites*, non teriamos nin *Merline familia* nin *Si o vello Sinbad*, como tampouco nacerían a *Morgana en Esmelle* de Begoña Caamaño nin o *Sari* de Marcos Calveiro”. Remata afirmando que “a cultura é movemento perpetuo, intercambio -tamén roubo- e abalo, por moito que os modernos censores -que sempre houbo- queiran impedilo”.

_____, “Entre o futuro e o retrovisor”, *La Voz de Galicia*, “Especial 40 años de la constitución”, “Literatura”, 6 decembro 2018, p. 18.

Nun artigo sobre as publicacións literarias de 1978 faise referencia, no tocante á literatura galega, a que saen á luz os *Seis poemas galegos* de Lorca nas catro linguas cooficiais do Estado. Alúdese a que dous anos antes se publicaran *Con pólvora e magnolias* de Ferrín, *Mesteres* de López Casanova e *Seraogna* de Pexegueiro.

Fraguas, Antón, “Nas terras de Santa Comba”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “136 años de opinión”, “Hemeroteca”, 8 xullo 2018, p. 17.

Describe árbores endémicas da terra de Santa Comba, algunhas difíciles de atopar hoxe en día. En concreto, salienta a sequía de carballos e recoñece que os que quedan son grazas á defensa que no seu día fixo o pai Sarmiento.

Franco, Camilo, “É un clásico? Déame unha entrada”, *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 115, “Fatiga ocular”, 28 xaneiro 2018, p. 6.

No contexto dunha reflexión sobre o concepto de clásico e a súa definición aplicada ao teatro alúdese a Castelao e á súa produción teatral e tamén á mostra de Teatro Clásico que se celebra en Lugo.

_____, "Habitar na ficción", *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso,* "*Táboa Redonda*", n.º 135, "Fatiga ocular", 27 maio 2018, pp. 2-3.

Reflexiona sobre os videoxogos como unha realidade aproximada que vai máis aló da imitación. Concibidos como unha forma de arte, proceden das múltiplas posibilidades escénicas de movementos coas que logran aproximarse á realidade. Os videoxogos colocan ao espectador na ficción case cinematográfica. Os éxitos da temporada teñen máis de ficción que de narración, pero o deseño dos personaxes e a definición das súas accións son máis coidadas.

_____, "Resurrección cultural á francesa", *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso,* "*Táboa Redonda*", n.º 137, "Fatiga ocular", 10 maio 2018, p. 7.

Presenta unha serie de preguntas retóricas inspiradas polo nomeamento de Màxim Huerta como ministro de Cultura, como se este ministro está a altura do seu cargo, pois firmou libros xunto con Manuel Rivas, ou se *Fariña* pode considerarse un libro xornalístico ou non.

_____, "Historias dun home", *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso,* "*Táboa Redonda*", n.º 140, "Fatiga ocular", 1 xullo 2018, p. 7.

Rememora con agarimo a figura do autor Xabier P. Docampo con motivo do seu pasamento, recordando a súa forma de narrar e o seu característico humor.

_____, "A 'Commedia' segue aquí", *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso,* "*Táboa Redonda*", n.º 150 "Fatiga ocular", 23 setembro 2018, p. 4.

Explórase o concepto de comedia en relación á historia do teatro galego a partir da obra *Commedia, un xoguete para Goldoni* posta en escena por Ollomol Tranvía hai 25 anos. Tamén se alude á posta en escena actual desta obra.

Franco, Fernando, "Impresionante José Suárez", *Faro de Vigo,* "Vigo", "Mira Vigo", 15 febreiro 2018, p. 9.

Comenta a exposición fotográfica de José Suárez, de quen sinala que era amigo de Seoane e Blanco Amor.

_____, "Verne, ¿dónde está el Nautilus?", *Faro de Vigo,* "Vigo", "Mira Vigo", 16 febreiro 2018, p. 11.

Anuncia o acto "Vigo lee a Verne" consistente na lectura pública deste escritor organizada polo Concello de Vigo e as editoriais Galaxia, Xerais, Ir Indo e Lobito Bueno.

_____, "José Suárez, unos ojos que piensan tras la cámara", *Faro de Vigo,* "*estela*", n.º 800, "La última", "Sálvese quien pueda", 18 febreiro 2018, p. 16.

Recolle as palabras de Blanco Amor ante a exposición fotográfica de José Suárez.

_____, "Entre Vigo hoy y Cataluña ayer", *Faro de Vigo,* "Vigo", "Mira Vigo", 21 febreiro 2018, p. 11.

Informa do coloquio de Xurxo Martínez sobre *A Estirpe dos Chao e a cultura viguesa* na EMAO de Vigo.

_____, "El documental de Antía Cal", *Faro de Vigo,* "Vigo", "Mira Vigo", 21 febreiro 2018, p. 11.

Recomenda o documental *A palabra xusta* sobre a historia de Antía Cal.

_____, "Una cita con 'Frankestein", *Faro de Vigo,* "Vigo", "Mira Vigo", 6 marzo 2018, p. 9.

Coméntase a charla que terá lugar no Ateneo Atlántico pola man de María Xosé Queizán, quen falará sobre a obra da escritora inglesa Mary Shelley.

_____, "En New York, Vanesa y Marco", *Faro de Vigo,* "Vigo", "Mira Vigo", 16 marzo 2018, p. 11.

Dá conta que os artistas vigueses tentan volver a Vigo en maio para organizar a próxima edición do Festival Kerouac de poesía. Vanesa xa pintara un mural con Rosalía de Castro na Casa de Galicia e encóntrase agora elaborando outro de Castelao.

_____, "De Nueva York a Madrid, poeta", *Faro de Vigo,* "Vigo", "Mira Vigo", 25 abril 2018, p. 10.

Comenta a estadía en Madrid de Marcos de la Fuente, poeta e organizador xunto con Vanesa Álvarez do "Festival Kerouac de Poesía", celebrado en Nova York e no que estivo presente o director de Galaxia Francisco Castro.

_____, Fernando, "¡Qué muestra, "Ate no cómic"!", *Faro de Vigo,* "Vigo", "Mira Vigo", 4 maio 2018, p. 11.

Dá conta da exposición *A arte no cómic* na sede de Afundación de Vigo, cuxo comisario, Asier Mensuro, conseguiu reunir máis de 200 obras de historietas de medio mundo.

_____, "Las epifanías libertarias de Iria", *Faro de Vigo,* "Vigo", "Mira Vigo", 8 maio 2018, p. 9.

Dá conta da publicación na rede dunha "guarnición de retallos" de Manuel Antonio, que inclúe recortes de poemas e de prensa gardada polo escritor rianxeiro da man de Iria Presa.

_____, "Manuel García 'Magar", *Faro de Vigo,* "*estela*", n.º 816, "Memorias", 10 xuño 2018, p. 14.

Entretece as declaracións dun dos fotógrafos de *Faro de Vigo* entre 1961 e 2000. Entre

anécdotas vitais e reflexións sobre a importancia da fotografía, aparecen lembranzas de Cunqueiro, un dos directores do xornal, a quen o mencionado acompañou nunha viaxe xacobea entre O Cebreiro e Compostela, con demoradas etapas gastronómicas e parada en Samos.

_____, "Stella Maris, poeta en vuelo", *Faro de Vigo,* "Vigo", "Mira Vigo", 12 xuño 2018, p. 11.

Ao fío das viaxes da poeta Stella Maris para presentar en Estrasburgo o seu último poemario, cita a festa celebrada en homenaxe a María Xosé Queizán en Vigo.

_____, "Un mágico reto: música para los poemas de Celso Emilio", *Faro de Vigo,* "*estela*", n.º 817, "La última", "Sálvese quien pueda", 17 xuño 2018, p. 16.

Infórmase da apertura da convocatoria do II Premio Celso Emilio Ferreiro de Poemas Musicados, dotado con tres mil euros. Engádese que o xurado está conformado por Raquel Ferreiro, Ramón Nicolás, Manuel Bragado, Lorena López Cobas, Juan Durán, Silvia Penas e César del Caño.

_____, "Ese mapa literario de Vigo/ Y vuelvo a la Feria del Libro", *Faro de Vigo,* "Vigo", "Mira Vigo", 4 xullo 2018, p. 8.

Anúnciase, en relación coa Feira do Libro de Vigo, unha conversación entre Ledicia Costas e Fran Alonso, "Mulleres revolucionarias na obra de Ledicia Costas"; recóllese a sorpresa e o agrado ante o mapa literario de Vigo en forma de tríptico que se regala na Feira, adobiado en cada parada cun fragmento da obra de autores vigueses, salientando ser este un traballo de 6 meses, obra de Anxo Alberte, Susana Rodríguez, Mar García e Noelia Candal.

_____, "San After, Ledicia y Néstor/ Muleiro navega por otras aguas", *Faro de Vigo,* "Vigo" "Mira Vigo", 8 xullo 2018, p. 8.

Fai referencia á Feria do libro de Vigo, onde Ledicia Costas firmou exemplares acompañada dos ilustradores Víctor Rivas e Andrés Meixide. Por outra parte, destaca a participación de Xesús Alonso Montero e Valentín García na presentación da nova obra de Avelino Muleiro.

_____, "Veamos fotos de Anxo Cabada", *Faro de Vigo,* "Vigo", "Mira Vigo", 8 agosto 2018, p. 8.

Faise referencia á exposición na Casa das Artes de Vigo titulada "O imaxinario do país. Retratos podéis visitar de magnesio" e explícase que está integrada por 50 fotografías de escritoras e escritores galegos acompañadas de autorretratos literarios e que inclúen, entre outros, a Xesús Alonso Montero, María Xosé Queizán, Agustín Fernández Paz, Xosé Neira Vilas, María do Carma Kruckemberg, Antonio García Teijeiro, Ledicia Costas, Pedro Feijoo, Jolanda Zúñiga ou María Reimóndez.

_____, "O iluminario do país galego", *Faro de Vigo,* "Vigo", "Mira Vigo", 19 agosto 2018, p. 8.

Recórdase que continúa aberto "O iluminario do país" na Casa das Artes, cincuenta retratos de escritoras e escritores galegos da man de Anxo Cabada.

_____, "Memoria monumental del amor y los poetas/ ¡Hola, Iolanda Zúñiga!", *Faro de Vigo*, "Vigo", "Mira Vigo", 22 agosto 2018, p. 8.

Cítanse os monumentos a poetas existentes en Vigo: Rosalía, Curros Enríquez, Martín Códax, e interrógase sobre a posibilidade de dedicar un a Carlos Oroza. Por outra banda, reprodúcese a fotografía de Anxo Cabada á novelista Iolanda Zúñiga, para recomendar a visita á exposición "O imaxinario do país" na Casa das Artes.

_____, "Pereiró, a cidade dos mortos/ Desde la ciudad amurallada7 El grande: Vigo, Stella Maris"", *Faro de Vigo*, "Vigo", "Mira Vigo", 29 agosto 2018, p. 9.

Co gallo do centenario do cemiterio de Pereiró alúdese á obra *A cidade dos mortos* publicada en 1998. Explícase que foi escrito por Gerardo Martín, Francisco Pablos e Lalo Vázquez Gil e que nel aparecen distintos persoeiros relacionados coa cidade de Vigo. Tamén se alude aos libros *Vigo, da antiga cidade amurallada ao casco vello actual* de Alejandro Martínez García e *Vigo, Stella* Maris. Con respecto a este último indícase que foi Manuel Rivas o director literario e Alfonso Paz-Andrade o editor.
_____, "El lujo editorial de Celso Emilio", *Faro de Vigo*, "Vigo", "Mira Vigo", 1 setembro 2018, p. 8.

Faise referencia á adquisición, por parte de Fernando Franco, da reprodución facsímile da primeira edición de *Longa Noite de Pedra* (1962), que conta co prólogo de Méndez Ferrín, e tamén á dun exemplar de *Miña matria Galega*, o poema que gañou o premio Rosalía nos Xogos Florais do Idioma Galego de Bos Aires en 1968.

_____, "Una cocina para templarios/ Y los Feminismos de Galaxia", *Faro de Vigo*, "Vigo", "Mira Vigo", 17 novembro 2018, p. 11.

Dá conta da nova colección de Galaxia, "Feminismos", que abre a colección con obras de Chis Oliveira e Amada Traba, Inma López e Carme Adán.

_____, "Huete entre Cáccamo y Ledo/ Desde Michigan, Antón Reixa", *Faro de Vigo*, "Vigo", "Mira Vigo", 17 novembro 2018, p. 11.

Dá conta da publicación de *As artes da vida de Ánxel Huete*, de Xosé María Álvarez Cáccamo. Ao mesmo tempo, fai referencia a Antón Reixa e á publicación da súa obra *Michigan, acaso Michigan*.

_____, "María Xosé de mi 'arma", *Faro de Vigo*, "Vigo", "Mira Vigo", 27 novembro 2018, p. 9.

Faise referencia ao libro que recolle as memorias de María Xosé Queizán: *Vivir a galope*.

_____, "Y el homenaje a Xesús", *Faro de Vigo*, "Vigo", "Mira Vigo", 30 novembro 2018, p. 10.

Faise referencia á celebración dunha homenaxe ao profesor Xesús Alonso Montero e dise

que Bieito Ledo é a persoa ao cargo do evento.

_____, “Los hijos de Urania Mella”, *Faro de Vigo*, “Vigo”, “Mira Vigo”, 1 decembro 2018, p. 10.

No contexto dun artigo sobre varios eventos sociais da actualidade viguesa faise referencia á poeta Silvia Penas e tamén á lectura do libro de María Xosé Queizán no que recolle as súas memorias.

_____, “¡Ay, Secundinitiño Diz, pintor!”, *Faro de Vigo*, “Vigo”, “Mira Vigo”, 6 decembro 2018, p. 10.

Faise referencia ao libro de Secundinitiño Diz titulado *Espantallos*.

Freixeiro Mato, Xosé Ramón, “Palabras con memoria’ para un salvador de palabras”, *Sermos Galiza*, n.º 301, “A fondo”, 21 xuño 2018, p. 3.

Informa do importante labor levado a cabo por Isidro Novo na sección “Palabras con memoria”, que promoveu dende a AELG para devolver á sociedade galega moitos dos termos que aínda permanecían na memoria de persoas maiores.

G. Tosar, Luís, “Ledicia da memoria”, *La Voz de Galicia,* “Cultura”, “Entre liñas”, 15 xaneiro 2018, p. 25.

Dáse noticia da publicación do volume *A ledicia de ler*, que recolle os artigos periodísticos que Carlos Casares publicou, desde 1975 ata 1992, no suplemento Artes y Letras de La Voz de Galicia. Resáltase que, nalgúns deles, tratou sobre poesía ou sobre a figura literaria de Méndez Ferrín.

_____, “Santo e rutineiro”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, “Entre liñas”, 18 maio 2018, p. 37.

Faise un repaso do evento que supón a conmemoración de certos escritores polo Día das Letras Galegas. Alúdese a que foron Francisco Fernández de! Riego, Xesús Ferro Couselo e Manuel Gómez Román os promotores desta celebración. Faise referencia á ausencia de conformidade que xeraron as propostas de Francisca Herrera, Filgueira Valverde ou María Mariño, fronte ao impacto de autores como Lois Pereiro, Roberto Vidal Bolaño, Manuel María e Carlos Casares. Por último, fálase da homenaxe en Ourense a Pura Vázquez.

_____, “Unha visión anticipada”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, “Entre liñas”, 15 xuño 2018, p. 41.

Atópase entre os papeis legados de Blanco Amor o traballo *Centros Gallegos en América*, un relatorio para o Congreso Rexional da Emigración Gallega que se celebrou en Compostela en 1965. Nela quere expresar a súa propia experiencia como emigrado.

_____, “Morremos perdidos”, *La Voz de Galicia,* “Cultura”, “Entre liñas”, 28 xullo 2018,

p. 38.

Co gallo do pasamento de Víctor Campio Pereira, alúdese ao seu texto "Epílogo" e dise que está incluído na cuarta parte do libro *O ar que nos leva* (1987) titulada "No mar levado". Tamén se recollen os seguintes versos de Campio: "Calada, si, calada/ morte esta morte negra/ que en silencio nos busca/ e en silencio nos leva".

_____, "Zaloiras domingueiras", *La Voz de Galicia*, "Cultura", "Entre liñas", 13 agosto 2018, p. 31.

Informa da saída do prelo do "número seiscentos noventa e tres de *Galicia*, revista editada polo Centro Galego de Bos Aires, correspondente a xaneiro do 2017, ano CIII, derradeiro número, de momento, dunha publicación mensual bilingüe, en galego e castelán, que constitúe un importante referente entre as abondosas publicacións galegas da emigración porteña". Dá conta da orixe da revista en 1926 e dos contidos do número citado.

Gago, Manuel, "Esperanza do retorno", *Diario de Pontevedra*, "*Táboa Redonda*", n.º 148, 11 febreiro 2018, p. 5.

Comenta que a Carlos Solla, respecto ao concello de Cerdedo, pode aplicarse que representa «o caso máis asombroso de fidelidade a un país», como dixo Xosé Ramón Barreiro de Manuel Murguía. Indica que a súa última obra, *O legado dos homes pequenos. Gravados rupestres de Cerdedo* (Morgante, 2017), asínaa "de xeito colectivo coma Capitán Gosende". Destaca que "ten un estilo literario de seu; ao microuniverso cultural explorado en múltiples direccións súmalle tamén unha escolla única de palabras. O seu léxico é parte do artefacto, coma un vello sortilexio".

_____, "Case de todo", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 131, 6 maio 2018, p. 7.

Reflexiona sobre a necesidade de renovación da literatura galega, referíndose a unha obra castelá de Xosé María Castroviejo, *La montaña herida*.

_____, "Entretempo", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 139, 24 xuño 2018, p. 5.

Analiza a figura de Valle Inclán con motivo de atopar unha edición facsímile de *La lámpara maravillosa*, home que só foi descarnado por Castelao no seu discurso 'Alba de groria'.

_____, "Cocidos na comarca", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 161, 9 decembro 2018, p. 7.

No contexto dun artigo sobre diversas viaxes faise referencia ao texto Alba de Gloria de Castelao.

_____, "A caravana errante", *Diario de Pontevedra*, "*Táboa Redonda*", n.º 163, 23 decembro 2018, p. 6.

No eido dun artigo sobre diferentes cuestión, entre elas, o panorama político español dos anos 90 alúdese á novela de Manuel Gago *O anxo negro*.

Gago Fernández, Ricardo, "Maestro Vide, ilustre ourensano", *La Región*, "Ourense", "Ourense de ayer", 21 febreiro 2018, p. 10.

Fala de José Fernández Vide, organista e compositor, destacando algunhas das súas obras máis coñecidas. Destaca que gañou certames colaborando con Otero Pedrayo e Vicente Risco.

_____, "Una ciudad en plena eclosión", *La Región*, "Ourense", "Ourense de ayer", 20 setembro 2018, p. 10.

No repaso pola evolución da cidade de Ourense entre 1890 e 1910, reproduce unha frase pronunciada por Ramón Otero Pedrayo nun discurso: "ser propietario de un viñedo, es más importante que tener un blasón".

Gago, Xoán, "A perda de grandes referentes", *Atlántico Diario*/ *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*/ *La Región*, "*Día de Galicia*", "Cultura", 25 xullo 2018, p. 42.

Considera que "os 'galeguistas históricos', que se poden vencellar á editorial Galaxia como expresión desa política cultural de resistencia baixo o franquismo, actúan neses momentos da transición e da elaboración do Estatuto de Galicia como un grupo de presión, ademais de opinión. O gran cerebro foi Ramón Piñeiro". Apunta que "non contamos con referentes intelectuais que se acepten e respeten" se ben "Hai figuras individuais pero non hai unha referencia de grupo no que descanse unha idea políticocultural do país á que haxa que atender desde diferentes formacións partidarias".

García, José Manuel, "Las sin sombrero", *El Ideal Gallego*, "A Coruña", "Opinión", 11 marzo 2018, p. 7.

No contexto dun artigo sobre as mulleres da xeración do 27 española que pasaron desapercibidas e co gallo da manifestación feminista a prol da igualdade entre homes e mulleres alúdese á figura de Rosalía de Castro.

García, Montse, "Letras", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Letras", 17 xaneiro 2018, p. L10.

Alúdese á presentación da obra *Bótame deste mar fóra* (2017) de Xosé Ricardo Losada. Dise que o libro trata sobre os amores dun profesor de instituto cunha rianxeira. Anótase que no acto participaron Antón Porteiro e X. Manuel Lobato.

García, Xoán, "Cos libros na maleta", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "La ventana", 23 abril 2018, p. 16.

No eido dun artigo no que se tratan distintas cuestións alúdese á novela *O tabú na trastenda* de Isidro Novo.

García Carragal, Ángel, "En onde estarán as fermosas roseiras", *Diario de Pontevedra*, "Opinión&Análisis", 10 setembro 2018, p. 14.

Faise referencia á homenaxe que recibiu Manuel Cambeiro Suárez e á próxima publicación do seu libro *En onde estarán as fermosas roseiras* con prólogo de Álvaro Cunqueiro.

García López, Xoán A., "Monte Ancos", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "Na ventana", 15 maio 2018, p. 4.

No contexto dun artigo sobre as colaboracións periódicas no xornal de Xoán A. García López e sobre o Monte de Ancos, menciónase ao poeta Pérez Parallé.

_____, "Tempos aqueles", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "La ventana", 18 xullo 2018, p. 6.

Rememora a "quinta do 64 en Mérida 44" e alude a Vicente Araguas conectando "Curros, Rosalía, Castelao, Víctor Manuel, cancións da Terra, melodías de arrabalde, parole: parole-parole" e finaliza coas seguintes verbas: "Na memoria, sempre viva. Rosalía de Castro, no 133 cabodano da súa ausencia, só física. De Breogán galanía/ Galiza reparte amores./ Na casa de Rosalía/ soan gaitas, brotan flores".

_____, "Que xente leva o meu carro!", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", "La ventana", 6 novembro 2018, p. 4.

Nun artigo sobre leccións lingüísticas da etapa escolar alúdese a Carballo Calero e á súa novela *A xente na barreira* e tamén se fai referencia a Eduardo Blanco Amor e ás súas obras *Xente ao lonxe* e *Teatro para a xente*.

García Negro, Mª Pilar, "O chumbo que nos impede voar (e II)", *Sermos Galiza*, n.º 285, "Opinión", 22 febreiro 2018, p. 4.

Resalta o interese de Unamuno pola literatura galega, como constatou na súa Casa-Museo de Salamanca ao ler "as notas que lle suscitara a leitura de varias obras de Castelao, por este oferecidas e dedicadas. Nesta mesma visita (Abril de 1997), co gallo dunha conferencia na universidade daquela cidade, atopara tamén no Arquivo da Guerra Civil espaiñola, dúas entrevistas inéditas con Castelao (en *Frente Rojo* e mais en *El Magisterio Español*, ambas editadas en Barcelona, 1938). Lembra que o "ano pasado cumpríronse 80 da publicación en Valencia dos dous primeiros álbumes de guerra de Castelao: *Galicia mártir* e *Atilo en Galicia (Milicianos* foi en Nova lorque, 1939) e critica "Que recordación existiu na Galiza destas dúas pezas de artecrónica insuperábeis? Que saibamos, nengunha".

_____, "A caza do home. A persecución das nacións", *Sermos Galiza*, n.º 293, "Opinión", 26 abril 2018, p. 4.

No contexto dun artigo sobre a ideoloxía nacionalista española cítase un fragmento do prólogo da obra *Cantares Gallegos* de Rosalía e Castro xunto coas seguintes verbas da autora: "débil co forte e forte co débil".

_____, "Programar o embrutecemento", *Sermos Galiza,* n.º 305, "*Especial Día da Patria Galega*", "Opinión", "Xigantescos olmos" 19 xullo 2018, p. 4.

Ofrece unha reflexión ou máis ben "desabafo" contra a programación de festividades varias e reivindica o "uso da bandeira galega en festas e romarías" e cando menos o Día da Patria Galega. Anima a re(ler) o poema "Bando", pertencente a *Documentos persoais* de Manuel María, onde menciona, con humor e ironía ante a censura, prohibicións e mandatos "por orde da Alcaldía". Finaliza afirmando que a día de hoxe existe un "triunfo da alienación en toda a regra" e criticando "sigamos a velas vir ...".

_____, "E o galego enxordeceu...", *Sermos Galiza,* n.º 325, "Opinión", 5 decembro 2018, p. 4.

No eido dun artigo sobre diferentes trazos lingüísticos do galego alúdese a Carballo Calero.

Gómez, Chus, "...que nos queda Culturgal", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Y Además", "Non tes tu fe", 4 decembro 2018, p. 16.

No contexto dun artigo sobre a celebración do Culturgal menciónase a Kiko da Silva e a revista de banda deseñada *O Garaxe Hermético*.

González, Isabel, "Italianismos na obra de Cunqueiro", *El Correo Gallego*, "Opinión", "Varia", 8 xaneiro 2018, p. 2.

Dá conta dos italianismos que empregou Cunqueiro na novela *Fanto Fantini della Gherardesca* (1972), fundamentalmente do campo semántico da gastronomía.

González Barcia, Chema, "Un achegamento, breve, á 'prensa vilalbesa' de hai cen anos (e menos)", *El Progreso*, "*Especial Fiestas en Vilalba*", "Fiestas de San Ramón y Santa María"; "Vilalba", 30 agosto 2018, p. 41.

Encomeza informando da existencia de máis de vinte xornais segundo se refire en *Seis escritores de Vilalba. Escolma poética* (Deputación Provincial de Lugo, 1986), dos cales precisa que en 2018 se cumpre o centenario d'*A Xusticia*. *Boletín d'o Comité Rexionalista*, de periodicidade mensual, e *d'Aurora. Revista informativa literaria*. Indica que en 1928 segue a publicarse *El Heraldo de Villalba*, cada quince días e fundado en 1916 por Antonio García Hermida, quen editara unha "folla volandeira" intitulada *Ideal Villalbés* o 13 de abril de 1902. Considera o primeiro xornal vilalbés *El Eco de Villalba*. *Revista mensual consagrada a la defensa de los intereses de Villalba y su comarca*, cuxo primeiro número viu a luz o 1 de xaneiro de 1908. Destaca que en 2018 tamén se conmemoran outras efemérides: os cento dez anos d'*El Progreso* e trinta e cinco d'*A Voz de Vilalba*,

“un proxecto feito por rapaces”.

González Martínez, Xosé, “Treixadura”, *Diario de Pontevedra,* “Opinión&Análisis”, p. 12/ *La Región,* “Opinión”, p. 31, 23 abril 2018.

No eido dun artigo sobre o grupo musical Treixadura alúdese a unha composición baseada no poema de Ramón Cabanillas “Muiñeira da Revolta”.

_____, “Honras a Ramón Castromil”, *Diario de Pontevedra,* “Opinión&Análisis”, 13 agosto 2018, p. 22.

Informa da aprobación por parte de Compostela Aberta dunha comisión de honras nas que nomean como “fillos predilectos a titulo póstumo a Federico García Lorca e a Ánxel Casal”, e tamén a Ramón Castromil Ventureira, cuxa empresa rotulou “os autobuses con nomes de personaxes das nosas letras e historia de Galicia”, editou “os ‘Contos do Castromil’, escritos para a ocasión por trinta e tres autores” e ademais “os monitores de televisión dos autobuses reproducían documentais sobre o noso patrimonio” e “o convenio colectivo da empresa redactouse en galego coa inclusión dunha cláusula que recoñecía os dereitos lingüísticos dos traballadores e usuarios”.

_____, “Mandas testamentarias”, *Diario de Pontevedra,* “Opinión&Análisis”, p. 37/ *El Progreso,* “Opinión, p. 27, 18 outubro 2018./ *La Región,* “Opinión”, 20 outubro 2018, p. 35./ *Faro de Vigo,* “Tribuna del lector”, 24 outubro 2018, p. 49.

Reflexiona sobre a importancia da figura do escritor Álvaro Cunqueiro, quen escribiu, antes de morrer, a súa propia manda testamentaria.

_____, “Carlos Velo, unha vida de cine”, *La Región,* “Opinión”, 11 decembro 2018, p. 33.

No contexto dun artigo sobre Carlos Velo e o nacionalismo galego alúdese ás cantigas de Martín Codax e á de Mendinho.

_____, “Raíz e tempo”, *Diario de Pontevedra,* “Opinión&Análisis”, 5 decembro p. 24/ *El Progreso,* “Opinión”, 5 decembro 2018, p. 28/ *La Región,* “Opinión”, 7 decembro 2018, p. 31.

No eido dunha reflexión sobre a recuperación da memoria histórica alúdese ao cura de Fruime, ás verbas de Rosalía de Castro “'viúvas de vivos” e a Otero Pedrayo.

_____, “Himnos e bandeiras”, *Diario de Pontevedra,* “Opinión&Análisis”, p. 14/ *La Región,* “Opinión”, p. 24, 21 decembro 2018.

No eido dun artigo sobre a conmemoración da estrea do Himno Galego no Teatro do Centro Galego da Habana cítanse varios versos do mesmo.

González Puente, Julio, “Gozoso aniversario”, *El Correo Gallego,* “Otras letras”, “Opinión”, 30 novembro 2018, p. 2.

Co gallo do aniversario de Xesús Alonso Montero faise un percorrido pola súa traxectoria e explícase que estudou na súa tese de doutoramento a poesía de Curros Enríquez. Tamén se alude a Celso Emilio Ferreiro.

González Tosar, Luís, "Alicerce e devoción", *La Voz de Galicia,* "Cultura", "Entre liñas", 26 marzo 2018, p. 27.

No eido dun artigo de contido histórico e político, faise referencia a Antonio Fraguas e á pertinencia de conmemorar a súa figura polo Día das Letras Galegas.

_____, "Sorpresa e descuberta", *La Voz de Galicia,* "Cultura", "Entre liñas", 6 abril 2018, p. 38.

No eido dun comentario sobre a paisaxe da Insua, alúdese a Díaz Castro, Celso Emilio, Blanco-Amor, Pura e Dora Vázquez, Paco Luís Bernárdez, Carlos Casares e os tres poetas do Rexurdimento, isto é, Rosalía, Curros e Pondal.

_____, "Chao e chairo", *La Voz de Galicia*, "Cultura", "Entre liñas", 25 agosto 2018, p. 36.

Refire que lle enviaron a nova dos "papeis de Victor Campio Pereira. Nesas notas, o admirado mestre narra con nidia precisión como e cando se coñeceron en Ourense, na friaxe dos altos corredores do entón Seminario, actual palacio bispal, no miolo da negrura dos 40, cando Rey Romero lles descobre, a uns cantos rapaces da aldea, carne de seminaristas, o cegador milagre da palabra poética" e incide en que "teimou Victor Campio na existencia desa Xeración, a súa, a do Seminario de Ourense, capitaneada polo autor de *Escolanía de melros*".

_____, "Acordos e memorias", *La Voz de Galicia*, "Cultura", "Entre liñas", 23 setembro 2018, p. 37.

Entre outros asuntos culturais, comenta que asistiu co profesor Carlos Baliñas á entrega do premio de relatos Nélida Piñón de Cotobade. Explica que a propia Nélida Piñón falou da relación tan vella coma a palabra creativa entre memoria e literatura, sobre a que afirma "lembramos para contar".

Gutiérrez, Eduardo, "Disidentes e desafectos", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Analísis"/ *El Progreso,* "Opinión", "Aequo Animo", 6 xaneiro 2018, p. 25.

A propósito dun festival teatral presentado en Santiago, lémbrase a representación no colexio La Salle da obra de Bertolt Brencht *A resistible ascensión de Arturo Ui*, na que se destaca o enxeño de Luis Mariño.

_____, "Lecturas temperáns", *Diario de Pontevedra,* "Opinión & Análisis", p. 25/ *El Progreso,* "Opinión", p. 29, "Aequo animo", 20 xaneiro 2018.

Sobre os condicionamentos do falanxismo nos escritores e a censura que sufriron

algunhas das súas obras por cuestións ideolóxicas.

_____, “O duro aceiro que creamos”, *El Progreso,* “Opinión”, “Aequo animo”, 3 febreiro 2018, p. 33.

No contexto dun artigo sobre a situación política e económica, cítanse uns versos da obra de Rilke *Sonetos a Orfeu* pola tradución ao galego feita por Lois Tobío.

_____, “CX Aniversario”, *El Progreso,* “Opinión”, “Aequo animo”, 28 abril 2018, p. 31.

Rememora os cento dez do xornal apuntano que foi “o primeiro xornal no que tiven o pracer de colaborar, naquela páxina creada e dirixida por Ánxel Fole e que aínda se mantén co mesmo título, de ecoantes resonancias artúricas e, xa que logo, literarias”.

_____, “Letreirista”, *Diario de Pontevedra,* “Opinión&Análisis”, p. 25/ *El Progreso,* “Opinión”, p. 33, “Aequo Animo”, 3 marzo 2018.

En relación coa letra dos himnos, sinálase que o galego foi creado por Veiga e Pondal. Ademais, coméntase a hipótese de Antonio Lillo que sitúa a orixe do himno español nuns compases da Cantiga 42 de Afonso X o Sabio.

_____, “Vencer cos símbolos”, *Diario de Pontevedra,* “Opinión & Análisis”, p. 25/ *El Progreso,* “Opinión”, p. 31, “Aequo animo”, 17 marzo 2018.

A partir da idea de que a censura é algo que a súa xeración coñece moi ben, lembra unha conversa con Ramón Piñeiro sobre a dificultade que estaba a ter para editar a serie de libros de Castelao *Cousas da vida,* cuxo primeiro tomo contaba con limiar de Otero Pedrayo. Máis adiante alude tamén ao caso do tamborileiro de Cerponzóns que relata Castelao en *Sempre en Galiza.*

_____, “Común temos a patria”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión & Análisis”, p. 25/ *El Progreso,* “Opinión”, p. 39, “Aequo animo”, 21 abril 2018.

Achégase un comentario sobre o estudio de carácter biográfico sobre os irmáns Villar Ponte a cargo de Emilio Xosé Ínsua e Xurxo Martínez González titulado *Común temos a patria. Biografía dos irmáns Villar Ponte*. Faise referencia á temática e á estrutura da obra e destácase a produción teatral de Ramón Vilar Ponte. En concreto, saliéntase a súa obra *O Mariscal* composta con Cabanillas.

_____, “As gadoupas da morte”, *Diario de Pontevedra,* “Opinión & Análisis”, p. 27/ *El Progreso,* “Opinión”, p. 22, “Aequo animo”, 4 agosto 2018.

No contexto dun artigo sobre memoria histórica faise referencia ao libro *O siñor Afranio ou como me rispei das gadoupas da morte* de Antón Alonso Ríos.

_____, “Camiño andado”, *Diario de Pontevedra,* “Opinión & Análisis”, p. 27/ *El Progreso,* “Opinión”, “Aequo animo”, p. 21, 18 agosto 2018.

No contexto dun artigo sobre o pasamento de Fernández Albor alúdese a diversos escritores galegos como Rosalía de Castro, Francisco Fernández del Riego, Vilar Ponte,

Castelao ou Añón.

_____, “O adubo da menestra”, *El Progreso*, “Opinión”, “Aequo animo”, 25 agosto 2018, p. 23.

Faise referencia a unha discusión, a propósito da cal se alude á obra teatral de Vilar Ponte O*s evanxeos da risa absoluta*. Tamén se mencionan os versos que Valentín Lamas Carvajal incluíu na obra ‘Menestra de tipos populares de Galicia, copiados del natural por Federico Guisasola’ e os comentarios de Manuel María a propósito da mesma.

_____, “Escaques da actualidade”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión & Análisis”, 8 setembro 2018, p. 23.

No contexto dunha reflexión sobre emigración e política, faise referencia a Rosalía de Castro, á súa obra *Follas Novas* e cítanse varios versos do poema “Prá Habana”. Tamén se alude a Castelao.

_____, “O tobo das quimeras”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión & Análisis”, p. 25/ *El Progreso*, “Opinión”, p. 31, “Aequo animo”, 6 outubro 2018.

Ao tratar a participación de políticos en coloquios televisivos, establece unha comparanza entre a súa plática e o “deseño” de Cincoenta homes por dez reás de Castelao.

_____, “Cada coello ao seu tobo”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión & Análisis”, “Aequo animo”, 27 outubro 2018, p. 25.

No contexto dun artigo sobre a actualidade política cítanse os seguintes versos de Rosalía de Castro: “Cada pomba ao seu niño/ cada coello ao seu tobo/ cada alma ao seu cariño”.

_____, “A culpa é do demo”, *El Progreso*, “Opinión”, “Aequo animo”, 17 novembro 2018, p. 33.

No contexto dun artigo sobre unha seita, cítanse versos do poema de Noriega Varela 'O demo' e doutras composicións da obra *Montañesas*. Tamén se alude á obra *Do ermo* do mesmo autor e a outros persoeiros da literatura galega coma Ramón Piñeiro ou Carballo Calero.

Herminio Iglesias, Manuel, “Nin café nin leite”, *La Región*, “Opinión”, 4 xullo 2018, p. 35.

Critica a situación da cultura das festas actualmente, reivindicando que nun tempo pasado Ourense foi un lugar cunha cultura moi viva. Non só por ser o lugar onde naceron Otero Pedrayo ou Vicente Risco, senón tamén por ser o lugar onde se celebrou o Festival do Miño ou o Festival de Cine, entre outros eventos que na súa opinión deberían volver, no canto de festas que promoven o alcol e a música disco.

Hervella, Juan Andrés, “Cruceiros do cemiterio de San Francisco”, *La Región*, “Ciudadanos”, “Día de todos los tantos”, “A Tribuna”, 2 novembro 2018, p. 18.

No contexto dun artigo sobre cruceiros cítanse as seguintes verbas de Otero Pedrayo: "Os Cristos do cemiterio, os mellores amigos dos defuntiños".

Iglesias Diéguez, Alfredo, "As cidades de noso (III). Ferrol: o porto da Ilustración", *Faro de Vigo,* "*Faro da Cultura*", n.º 965, "Ciencias sociais", 8 febreiro 2019, p. VII.

Nun repaso polo espírito da cidade de Ferrol na época da Ilustración cítanse os seguintes versos de Novoneyra facendo alusión a como o nacemento do tecido naval da vila provocou a creación da primeira agrupación socialista de Galicia: "Erguéstesvos cedo aquel día/ o costume do traballo/ mañá cediño pra facernos ca vosa morte".

_____, "Cidades de noso (V)", *Faro de Vigo,* "*Faro da Cultura*", n.º 661, 15 marzo 2018, p. VII.

No repaso pola historia da cidade de Ourense, amenta un dos feitos que modificou a súa fisionomía: a chegada do tren, á que "Curros lle dedicou uns versos apaixonados: 'Velaí vén, velaí vén […] a fartura i a luz i o progreso!'. E tamén salienta que a cidade ourensá medrou respectando a consonancia campo-cidade, de aí que Álvaro de las Casas a definirá como unha "cidade nova feita como se fose antiga..., na que o campo chega ao centro e a cidade penetra no campo".

_____, "Marx, volvemos!", *Faro de Vigo,* "*Faro da Cultura*", n.º 677, "Ciencias sociais", 12 xullo 2018, p. VII.

No marco dunha semblanza do traballo ensaístico de Karl Marx arredor do capital(ismo), menciónanse algúns ensaios galegos, coma *Mouro, o eterno rebelde*, de Paquita Armas Fonseca (Laiovento, 1996).

_____, "Pontevedra: a dinamización cultural. Cidades de noso (VI)", *Faro de Vigo,* "*Faro da Cultura*", n.º 666, "Ciencias sociais", 26 abril 2018, p. VII.

No contexto dun estudo sobre a historia da fundación do Museo de Pontevedra e as súas características alúdese a Castelao. Do mesmo xeito, achégase a historia do Café Moderno de Pontevedra e alúdese aos faladoiros nos que participaban intelectuais coma Castelao, Cabanillas, Paz Andrade e Carlos Casares. Tamén fai referencia ao soneto que cumpuxo García Lorca na visita a este último local e explícase que inclúe as verbas seguintes: "libre signo de normas oprimidas serei".

Jardón Dacal, Xosé Antón, "O principio das mudanzas inmutábeis", *La Región,* "Opinión", "Cartas sen selo", 11 xaneiro 2018, p. 28.

No contexto dun artigo sobre as circunstancias políticas que arrodearon o 28 de outubro de 1982 cítase o seguinte fragmento do libro *Diario sen datas* de Antón Tovar: "Se non existen triángulos cuadrados, se non existe xiquera un triángulo cuadrado, entón xurde a traxedia, porque existe a razón e non existe Deus".

_____, "E nós que facemos?", *La Región,* "Opinión", "Cartas sen selo", 25 xaneiro 2018,

p. 30.

No contexto dun artigo sobre a situación política cítanse as seguintes palabras da obra *As rulas de Bakunin* de Antón Riveiro Coello: “Os seus silencios obríganme a falar, e as súas palabras melancólicas son como pedras que baten na miña fronte”.

_____, “Os galegos e as nosas equidistancias”, *La Región,* “Opinión”, “Cartas sen selo”, 8 febreiro 2018, p. 34.

Reproduce un fragmento do escritor Borxa Colmenero da obra *Vidas culpáveis* (2017).

_____, “Eu coma os outros”, *La Región,* “Opinión”, “Cartas sen selo”, 5 abril 2018, p. 32.

No contexto dun artigo sobre a situación política inclúese o seguinte fragmento da novela *Os fillos do mar* de Pedro Feijoo: “Non atopaba luz por ningures. Non se escoitaba ningunha voz que servise de guía na escuridade”.

_____, “Meten medo!”, *La Región,* “Opinión”, “Cartas sen selo”, 19 abril 2018, p. 31.

No contexto dunha reflexión sobre a situación política actual, cítanse os seguintes versos do poema “O medo vai e vén” de Antón Tovar: “Hai unha póla rota no arboredo/ que cai no chao como sinal escura/ oubea un can ao lonxe na espesura/ da noite en soedá e eu teño medo”.

_____, “Ideas frouxas, política enferruxada”, *La Región,* “Opinión”, “Cartas sen selo”, 3 maio 2018, p. 35.

No eido dun artigo sobre a situación política cítanse o seguinte fragmento da novela de Pedro Feijoo *Os fillos do mar*: “Alá por onde pasabamos só atopabamos edificios grises a medio caer. O vermello desaparecera dos beizos da mulleres, e nos ollos da xente non había cor de ningún tipo. Ollos sen vida en corpos demasiado expostos á proximidade da morte”.

_____, “O zunido dos abesouros”, *La Región,* “Opinión”, “Cartas sen selo”, 24 maio 2018, p. 36.

Precedendo a unha reflexión crítica sobre a escaseza de espazos e dereitos para os peóns na cidade de Ourense, colócase un fragmento d’*A quinta de Saler*, de Antón Riveiro Coello.

_____, “Gañaron ‘iles”, *La Región,* “Opinión”, “Cartas sen selo”, 7 xuño 2018, p. 39.

Precedendo a unha anécdota no marco das eleccións ás Cámaras Agrarias de 1978, colócase un fragmento d’*A romaría da Saínza, Mouros e Cristiáns*, de Delfín Caseiro.

_____, “Feijoo non leva acento, leva unha pexa nos miolos”, *La Región,* “Opinión”, “Cartas sen selo”, 21 xuño 2018, p. 36.

Precedendo a unha valoración retranqueira sobre a decisión do presidente do goberno

galego de non presentarse á presidencia española, colócase un fragmento de *Heloísa*, de Chus Pato.

_____, "Un cuco papudo no niño dunha gaivota", *La Región,* "Opinión", "Cartas sen selo", 5 xullo 2018, p. 38.

No marco dunha valoración sobre a decisión do presidente do goberno galego de non presentarse á presidencia española, colócase un fragmento de *A lenda da lagoa de Antela*, de Delfín Caseiro.

_____, "Somos o que comemos, señor Feijoo", *La Región,* "Opinión", "Cartas sen selo", 19 xullo 2018, p. 40.

No marco dunha valoración sobre as tácticas do presidente do goberno galego, e lembrando as fotografías do mesmo con Marcial Dorado, colócase un fragmento de *Diario sin datas,* de Antón Tovar.

_____, "Rajoy, sempre tan despistado", *La Región,* "Opinión", "Cartas sen selo", 26 xullo 2018, p. 41.

Encabezando unha reflexión sobre o proceder político de Mariano Rajoy, colócase un fragmento de *A ferida do vento,* de Antón Riveiro Coello.

_____, "Pedro, ou... Pero (Sánchez)?", *La Región,* "Opinión", "Cartas sen selo", 6 setembro 2018, p. 33.

No inicio dunha reflexión sobre Pedro Sánchez, colócase un fragmento de *Vidas culpáveis*, de Borxa Colmenero.

_____, "Tres eran tres", *La Región,* "Opinión", "Cartas sen selo", 15 novembro 2018, p. 34.

O artigo abre co seguinte poema de Celso Emilio Ferreiro: "Pouco antes de morrer,/díxolle ó pobo:/ Deus che dea ira,/ que paciencia tes de abondo".

Jaureguizar, "Piedras filosofales", *Diario de Pontevedra*, "*Évenres!*", "Fin de semana", 29 xaneiro 2018, pp. 2-3/ *El Progreso*, "*d_finde*", "d_nocheydía", 19 xaneiro 2018, pp. 37-39.

Dá conta da guía literaria *Álvaro Cunqueiro e Mondoñedo,* obra do erudito estudos sobre Mondoñedo, Armando Requeixo, confeccionada coa mellor instrución e sinaléctica para percorrer a cidade. O libro dá voltas arredor do autor de *Merlín e familia* e indica a rúa que lle puxeron a Lodeiro preto da casa da esposa de Cunqueiro, Elvira González Seco.

_____, "Barreiro Nolla 'nace' como poeta cun libro inédito", *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", 27 xaneiro 2018, p. 51.

Informa da publicación do volume *Poemas do carricanto* publicado en Espiral Maior con edición de Armando Requeixo e a axuda do xornalista Nicolás Vidal. Trátase de 37

poemas inéditos que recolleron Terea Barro, a viúva do escritor, e o seu sobriño Francisco Silva. Ademais, o artigo recolle diferentes datos sobre a biografía de Barreiro Nolla.

_____, "Insua: 'Díaz Castro foi reaccionario e integrista ata que regresou a Guitiriz", *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", 1 febreiro 2018, p. 53.

O artigo repasa cuestións destacadas dentro do ensaio *Díaz Castro, poeta en formación*, de Emilio Insua, onde se critica a versión achegada no Día das Letras Galegas pola institución académica, pois deixa fóra do seu análise a visión ideolóxica do poeta, involucrado nas actividades do bando sublevado da Guerra Civil de 1936.

_____, "Alberte Momán. 'A vida da miña nai en Ferrol foi paralela á dunha mazaira", *El Progreso,* "Vivir, "Cultura", "Literatura", 9 febreiro 2018, p. 71.

Dáse noticia da presentación do volume poético de Alberte Momán titulado *Tripas* (2017). Explícase que a obra está integrada por seis poemas: 'Arrabalde de silencio', 'As fronteiras do medo', 'Falarnos', 'Periferia', 'Maianca' e 'Corenta aniversario'. Infórmase de que a temática das composicións pivota arredor da infancia do autor e da procura do libre albedrío para combater o illamento e os desexos.

Jaureguizar, Santiago, "Guía para desmontar un belén de Tolstoi", *El Progreso,* "*Táboa Redonda*", n.º 112, 7 xaneiro 2018, p. 8.

Informa da publicación de *De Quiqui Bar.. a Castromil* de Francisco Macías en Edicicións Positivas, unha crónica do propio autor sobre o coñecido edificio, do mesmo nome, de Santiago de Compostela.

_____, "Mambrú marchou á guerra? E volveu?", *Diario de Pontevedra/El Progreso,* "*Táboa Redonda*", n.º 115, 28 xaneiro 2018, p. 8.

Lembra a chamada teléfónica de Antón Lopo para convidalo a celebrar que merecera a Premio Lueiro Rey polo seu poemario *Corpo*. Apunta que cando se xuntaron en Monforte de Lemos "falábame sobre Lois Pereiro e sobre cousas felices da súa editorial, Chan de Pólvora" e sinala que " Lopo atopouse coa vocación de editor cando ía xa avanzado na vida". Afirma que "a única monarquía que eu asumiría sería unha monarquía inversa, rexida por Miguel de Lira e con Chévere como corte nobre", que "se Siro non chega insistir en conferencias remuneradas no asunto, creriamos na orixinalidade do rianxeiro" Castelao", que "Valentin Paz Andrade adoitaba reñer a Siro por revelar esas debilidades do noso pantocrator, pero o ilustrador contestaba que 'tamén Picasso roubaba" e que *A derradeira lección do mestre* "foi posta xa baixo o palio do 'Guemica'. Comparouse co óleo de Picasso para igualalo na forza simbólica de resistencia".

_____, "Adeus ao escritor Isidro Novo, que era 'poeta, mago ou unha cousa desas?", *El Progreso,* "*Táboa Redonda*", n.º 115, 28 xaneiro 2018, p. 8.

Con motivo do seu falecemento, destaca a figura do polifacético Isidro Novo como narrador, poeta e tradutor, que será homenaxeado cun breve recital que terá lugar antes da incineración so seu corpo.

_____, “Os querubíns que provocan as nevadas”, *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 116, 4 febreiro 2018, p. 8.

Reflexiona sobre o panorama actual da cultura galega e contrasta a proxección internacional que está a acadar a música tradicional coa redución da promoción literaria que se viña facendo en feiras do libro de todo o mundo.

_____, “Soldados do amor, mariños de bromuro”, *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 119, 25 febreiro 2018, p. 8.

A partir dunha crítica ao patriotismo español representado polo himno cantado por Marta Sánchez, reflexiona arredor da actividade que planeou Cesáreao Sánchez, presidente da *AELG*, para o outono: un Parlamento das Letras.

_____, “Sito non vendía fariña, vendía estilo”, *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 120, 4 marzo 2018, p. 8.

A propósito de *Fariña*, a serie e mais o libro, alúdese aos xornalistas que xa no seu día escribiran sobre o tema: Elisa Lois, Xosé Hermida, Perfecto Conde e Aníbal Malvar.

_____, “Matade a todos, Deus recoñecerá os seus”, *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 124, 1 abril 2018, p. 8.

No contexto dun artigo sobre a presidencia do Consello da Cultura Galega alúdese á obra de Molière *O Tartufo* editada por Laiovento e traducida por Henrique Harguindey, recóllese o seu argumento e cítanse varios fragmentos. Tamén se fai referencia a Manuel María, a Darío Xohán Cabana e á obra *Díaz Castro. Poeta en formación (l914-1939).*

_____, “Castelao coma o noso gato de Schrödinger”, *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 125, 8 abril 2018, p. 8.

No contexto dun artigo que repasa o labor de Castelao como político republicano cítase o seu libro *Sempre en Galiza*.

_____, “Imparto un mestrado de onomatopeas”, *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 127, 15 abril 2018, p. 8.

No contexto dun artigo sobre o abandono de Bragado do seu posto de director da Editorial Xerais alúdese a Suso de Toro, a Manuel Rivas, a Francisco Castro, a Fernán Vello ou a Víctor F. Freixanes.

_____, “Luis Seoane cavando, arando e gravando”, *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 128, 29 abril 2018, p. 8.

Artigo dedicado ao repaso da vida e obra de Luis Seoane no que se comenta, entre outras cuestións, que o artista creou as xarras-cabezolo de Rosalía e Castelao entre outras personalidades galegas.

_____, “Antes das eleccións, despois da cacería”, *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 131, 6 maio 2018, p. 8.

Percorre brevemente a carreira do político Manuel Fraga, á vez que fai unha pequena análise do panorama político-literario galego. Afirma que este panorama é mantido por Méndez Ferrín, Suso de Toro e Manuel Rivas, pese a que todos eles teñan proxectos paralelos. Entre estes proxectos destaca a publicación de *Contra toda isto* de Manuel Rivas.

_____, "O Príncipe Galín no Burgo das Nacións", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 132, 13 maio 2018, p. 8.

Recorda a figura do Príncipe Galín nas revoltas estudantís que se deron en Santiago de Compostela arredor dos anos 80.

_____, "Aníbal Malvar báñase nun bote do Titanic", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 133, 20 maio 2018, p. 8.

Achéganse unha serie de experiencias e vivencias con respecto á figura de Aníbal Malvar resaltando a súa faceta de xornalista e de escritor de novela negra.

_____, "O pianista que non quixo ser manco", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", "Sociedad", p. 47/ *El Progreso*, "Cultura", "Vivir", p. 49, 22 maio 2018.

Fala sobre a vida do músico e escritor Ramón Chao, sobre como o seu pai investiu todo en que fora músico, algo do que fala nas súas memorias ficcionadas *O lago de Como*.

_____, "Rafa Cabeleira en fuga a Andorra", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 135, 27 maio 2018, p. 8.

Fala sobre como a escritora María Victoria Moreno adoptou o galego pese a ser de fóra, ao pasar moitas tempadas da súa infancia en Valdoviño.

_____, "O ruído do futuro que nos fala polo tarot", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 136, 3 xuño 2018, p. 8.

Fai un percorrido por diferentes anécdotas persoais e ofrece diversas opinións sobre o poemario *As bicis* de Xabier Cid. Tamén elabora unha pequena introdución sobre a súa carreira profesional.

_____, "Amigos que se me manifestan en soños", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 137, 10 xuño 2018, p. 8.

Fala sobre a publicación dun libro sobre os personaxes "Os bolechas" que contou coa participación da Real Academia Galega e de Víctor Freixanes.

_____, "Un monarca sen reino nin coroa nin vasalos", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 138, 17 xuño 2018, p. 8.

Fala sobre as ideas carlistas de Valle Inclán e dun tío do autor do artigo, tema que recolle Manuel Gago na novela *Exército de fume*, que segundo Jaureguizar toma unha óptica indulxente cos carlistas.

_____, “Joaquín Sabina asoma tras unha lúa negra”, *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 139, 24 xuño 2018, p. 8.

No marco dunha reflexión sobre as renuncias últimas en canto á aparición en escena do cantante Joaquín Sabina, realízase unha sucinta valoración de Voadora, capaz de desenvolver unha revolución escénica en cada espectáculo, e cítase tamén a Mofa e Befa.

_____, “Amigos que publican fotos con Xabier”, *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 140, 1 xullo 2018, p. 8.

Recorda as súas vivencias persoais co falecido Xabier P. DoCampo, do que chegou a ser bastante próximo ao coincidir en moitos eventos sobre literatura.

_____, “Detectives salvaxes e críticos frustrados”, *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 141, 8 xullo 2018, p. 8.

Recolle unha cita de *Memorias dun neno labrego*, obra de Neira Vilas “el foi un Balbino, un ninguén como quen di”, para facer referencia a que Ángel Basanta, crítico literario ao que lle dedican o artigo, naceu na aldea nunha familia modesta.

_____, “Punto e seguido”, *Atlántico Diario*/ *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*/ *La Región*, “*Día de Galicia*”, “Política cultural”, 25 xullo 2018, p. 54.

Inserido no especial do 25 de xullo, desenvólvese unha reflexión sobre o enfoque errado, reiterativo e completamente dependente de subvencións públicas que afecta ás creadoras e creadores galegos, que adaptan as súas propostas ao gusto que lle intúen aos responsábeis públicos, propostas finalmente revisadas por executivos de diferentes niveis. Consecuentemente, tampouco existe un público disposto a soster no tempo unha creación anovadora, nin mecenas ou política cultural que os supla.

_____, “Carlos Oroza facíase as súas colonias”, *Diario de Pontevedra*, “*Táboa Redonda*”, n.º 151, 14 outubro 2018, p. 8.

Informa da publicación por parte da editorial Elvira do libro-disco *Aute canta a Oroza*, no que o cantautor musica poemas de Carlos Oroza. Reflexiónase sobre a pertinencia da publicación, tendo en conta que Oroza quería sentirse un “poeta de corpo presente” e ambulante (ao que o público o seguise), pero acaba publicando en papel e, finalmente, tamén en disco, musicado por Luis Eduardo Aute, quen define ao poeta coma “espectro literario que aparecía nos seus lustros dun xeito azaroso.

Labarta, Uxío, “O fogueteiro”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Códex Floriae”, 4 xuño 2018, p. 8.

No eido dunha reflexión sobre a figura do fogueteiro a raíz de certos sucesos actuais relacionados con ela, cítanse os versos de Filgueira Valverde «mestura celmes estraños que han florecer nas leiras do ceo» e tamén os comentarios de Álvaro Cunqueiro con respecto á devandita figura.

_____, “Aeolus’, el primer satélite que estudia los vientos”, *La Voz de Galicia*, “Opinión”, “Códex Floriae”, 30 agosto 2018, p. 14.

Facendo referencia a unha nova da Agencia Europea del Espacio, sobre o lanzamento do primeiro satélite do mundo deseñado para medir a dirección e velocidade do aire dende o espazo, acode ao volume de Álvaro Cunqueiro *De Santos y Milagros* editado por López Silva, citando algunha liña tematicamente acorde.

Leiceaga, Xoaquín F., “Común a patria, común a loita”, *Atlántico Diario*/ *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*/ *La Región*, “*Día de Galicia*”, “Cultura”, 25 xullo 2018, p. 16.

No marco dunha reflexión consciente das feridas sociais e dos vicios públicos que poden afectar á sociedade galega, ancorada no ritual celebratorio do 25 de xullo, péchase a columna cos versos de Celso Emilio Ferreiro cantados por Fuxan os Ventos: “Común temos a patria,/ común a loita, ambos./ A miña mau che dou,/ coma un irmau che falo”.

Limia de Gardón, Xabier, “Fernando Casás, capturando o tempo”, *La Región*, “Ourense”, “Arte et alia”, 22 xaneiro 2018, p. 8.

A propósito dun estudo sobre a obra artística de Fernando Casás e da exposición “Os fantasmas revelados” cítanse as seguintes verbas d’*Os Eidos* de Uxío Novoneyra: “aínda é nova a terra”.

_____, “Soledad Penalta/ Isabel Pintado, Geo-grafías que son mundos”, *La Región*, “Ciudad”, “Arte et alia”, 19 febreiro 2018, p. 7.

Con motivo do último proxecto en común de ambas as dúas artista, “Geo-grafías”, fai alusión a “Natureza Haiku” (2010) no que colaboraron con Olga Patiño Nogueira. Coméntase tamén que a poeta escribiu uns haikus para un Libro de Artista acompañado con gravados/esculturas das artistas e que foi publicado na colección “O xardín prohibido” de Espiral Maior.

_____, “J. A. Torres Pato era Largo”, *La Región*, “Ourense”, “Arte et alia”, 26 febreiro 2018, p. 8.

Fala do pintor, falecido no ano 2017, Torres Pato e da realización dun catálogo coas súas obras a modo de homenaxe. Reproduce uns versos de Chus Pato.

_____, “Pongamos que pinto a mujeres”, *La Región*, “Ourense”, “Ciudad”, “Arte et alia”, 19 marzo 2018, p. 7.

Faise referencia aos fragmentos narrativos de obras literarias de escritoras galegas que se exhiben na sala J. A. Valente na exposición do pintor Moreiras.

_____, “Ver lo esencial desde el corazón”, *La Región*, “Ourense”, “Ciudad”, “Arte et alia”, 26 marzo 2018, p. 7.

Por unha banda, recóllese a noticia da homenaxe no Día da Poesía que se fixo a Eduardo

González Ananín. Faise referencia á presenza no acto de Carmen Lorenzo e Manuel Blanco, do Grupo Dolmen de poesía ao que tamén pertence o homenaxeado. Alúdese á obra en galego de Eduardo González titulada *Rol de cantáriga*. Por outra banda, faise referencia á presentación dunha nova obra de Suso Lista titulada *Charamuscas* e alúdese tamén a outra obra anterior do autor *Salseiros e Seixos.*

_____, "A. Quesada', Antonio Quesada Porto é...", *Atlántico Diario,* "Opinión"/*La Región,* "Ourense", "Ciudad", "Arte et alia", 9 abril 2018, p. 14.

Sobre a figura de Antonio Quesada en Ourense, onde xogaba con Méndez Ferrín de neno. Destácase o ambiente cultural da cidade (música, literatura e pintura).

_____, "Paula Noya, en Alterarte", *La Región,* "Ciudadanos", "Arte et alia", 11 xuño 2018, p. 7.

Informa da exposición da artista Paula Noya *Identidades y latidos* na que se poderán atopar versos da poeta María Mariño Carou.

_____, "Caste', unha escultura para lembrar a Víctor Campio", *La Región,* "Ciudadanos", "Arte et alia", 3 setembro 2018, p. 9.

Nomea a xénese da escultura Caste da Ínsua dos Poetas no soneto "Por esta voz" de Víctor Campio dedicado a Luís González Tosar. Resume a biobliografía de Campio e detense as características e explicación da escultura, que interpreta como que Luís González Tosar "semella querer dicirnos como a palabra poética afonda para ancorarse nesta Ínsua".

_____, "A dieta da dobre páxina", *La Región,* "Ciudadanos", "Arte et alia", 15 outubro 2018, p. 8.

Apunta que Celso Emilio Ferreiro uniu a Pepe Cáccamo e Baldo Ramos en *Cara inversa* (2014), *Libros conversos* (2016) e no proxecto conxunto "A dobre páxina", onde "fixeron unha exposición conceptual co libro vello ou antigo como lenzo". A seguir sintetiza a producción individual de ambos os autores.

_____, "Pulido na Ágora de Orcellón e os contos da avoa Pepa", *La Región,* "Ourense", "Arte et alia", 31 decembro 2018, p. 8.

Dáse conta da saída á rúa do novo número da revista *Ágora do Orcellón* cun monográfico dedicado ao pintor Antón Pulido. Do mesmo xeito, infórmase da publicación do libro de Francisco Fernández Naval *Contos da avoa Pepa* afondando no pouso biográfico da obra e na relevancia que adquiren nel as lembranzas, a musicalidade e os espazos.

López, Carmen José, "La conquista de la igualdad", *El Correo Gallego,* "Opinión", "Extramuros", 8 marzo 2018, p. 2.

No contexto dunha reflexión sobre a desigualdade histórica entre homes e mulleres en relación con Galicia alúdese a Rosalía de Castro e á súa obra poética.

López, Silvia, "A loita independentista na diáspora", *El Progreso,* "A Montaña", 1 agosto 2018, p. 17.

Dá conta da homenaxe que a asociación Patrimonio dos Ancares lle rendeu a Fuco Gómez (Francisco Gómez Gómez), nado en Montaña de Agra, na parroquia de Ouselle (Becerreá) e embarcado como polisón cun navío cara a Cuba aos dezaoito anos. Informa que foi xornalista, escritor e político, faceta da que destaca que fundou o Comité Revolucionario Arredista Galego (CRAG) no 1921 na Habana, e tamén comenta a súa amizade con Xosé Neira Vilas. No á parte "Obra", recolle as súas "obras políticas e literarias".

López Silva, Inma, "Gustavo", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Caleidoscopio", 1 novembro 2018, p. 14.

Recóllese a noticia do pasamento de Gustavo Pernas.

López Vázquez, Ramón, "Amador Silva Costoyas na miña acordanza", *El Correo Gallego,* "Terras de Santiago", 19 febreiro 2018, p. 25.

Informa do nacemento da librería Follas Novas, en Santiago de Compostela, e do prestixio acadado. Comenta, ademais, a existencia dunha editorial co mesmo nome.

M. Gómez, Cuca, "Citas pendientes tras la Navidad", *Diario de Pontevedra,* "Vivir Aquí", "Gente a diario", "De café con Cuca", 13 xaneiro 2018, pp. 62-63.

Dá conta de diferentes eventos literarios, como a presentación do libro *El diario de Ertélion. El asalto* de David Gago na librería Paz de Pontevedra; a "Camiñada con Castelao", percorrido polos recunchos de Castelao na cidade e a reunión de Enrique Monteagudo, autor do libro *Todo canto fomos,* cos alumnos do IES Torrente Ballester.

_____, "Noche de fiesta periodística", *Diario de Pontevedra,* "Vivir Aquí", "Gente a diario", "De café con Cuca", 27 xaneiro 2018, p. 62.

Faise referencia á presentación do libro *De Baleas* do escritor Eduardo Estévez na Libraría Paz.

_____, "Deliciosa sidra estradense", *Diario de Pontevedra,* "Vivir Aquí", "Gente a diario", "De café con Cuca", 1 febreiro 2018, p. 70.

Faise referencia á participación da escritora Arantza Portabales no clube de lectura da librería Cronopios para falar da súa novela *Deixe a súa mensaxe despois do sinal*.

_____, "Este verano es un no parar", *Diario de Pontevedra,* "Gente a diario", "De café con Cuca", 26 agosto 2018, p. 62.

Menciona o encontro dos escritores Rafa Cabeleira, Manuel Jabois e Juan Tallón na Librería Paz de Pontvedra que tivo lugar o día anterior.

_____, “Igualdad y poesía para un día genial”, *Diario de Pontevedra*, “Vivir Aquí”, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 28 setembro 2018, p. 70.

Entre outros actos culturais, dá conta de que asistiu “al Arquivo Provincial para presenciar el recital poético *y* la presentación del libro ‘Dicir unha illa’, que recoge los trabajos del ‘VI Obradoiro internacional de tradución poética de San Simón, Con barqueira e remador”.

_____, “Plan cultural contra la resaca”, *Diario de Pontevedra,* “Vivir Aquí”, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 28 setembro 2018, p. 62.

Alúdese a que o colexio As Doroteas celebrou o Día das Letras Galegas recitando o poema 'Adiós ríos, adiós fontes' e explicando a vida de María Victoria Moreno. Tamén se dá noticia de que o poeta Genaro da Silva presentou na libraría Paz o poemario *Flor Negra* de Editorial Chan da Pólvora. Por último, dise que a escritora Merce Barrientos presentou o libro de relatos *Conciencia máxica de ser anfibio* publicado por Tulipa na Sala Nemonon. Explícase que neste evento estiveron a editora Isabel Patiño e o escritor Xaime Toxo.

_____, “Poesía, teatro... y muchos libros”, *Diario de Pontevedra,* “Vivir Aquí”, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 19 outubro 2018, p. 70.

Faise referencia á posta en escena da obra de teatro *Elisa e Marcela* a cargo da compañía A Panadaría e o CDG. Tamén se alude á celebración do evento “Teñamos a poesía en paz” a cargo da poeta Tamara Andrés na Libraría Paz.

_____, “Fin de semana de magostos”, *Diario de Pontevedra,* “Vivir Aquí”, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 9 novembro 2018, pp. 70-71.

Dá conta do recital poético que realizaron Lucía Novas e Xaime Toxo na sala que acolle a exposición “Diálogos na pintura” no Pazo da Cultura de Pontevedra.

_____, “Vacaciones navideñas”, *Diario de Pontevedra,* “Vivir Aquí”, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 13 decembro 2018, pp. 70-71.

Informa da presentación da novela *Un home estraño* de Antonio Tizón na librería Paz de Pontevedra. No acto tamén estivo Manuel Bragado.

Marques de Magallanes, Adriano, “Un arraiano más”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, 24 novembro 2018, p. 26.

A propósito da súa orixe Adriano Marques de Magallanes fai referencia á obra *Arraianos entre arraianos* de Xosé Luís Méndez Ferrín e alúdese tamén ao resto da súa produción literaria.

Martín, Gerardo, “Patrimonio de la Humanidad para las Islas de los Dioses”, *Atlántico Diario,* “Vigo”, “Viaje al pasado de Vigo”, 28 xaneiro 2018, p. 10.

A propósito da declaración das Illas Cíes como Patrimonio da Humanidade e co gallo da celebración do Día de Galicia, faise referencia á presenza dos versos iniciais do Himno Galego na invitación, a cargo do alcalde de Vigo, aos actos para conmemorar este día e á función de pregoeiro de Víctor Freixanes nos mesmos.

_____, "La ciudad olívica con una hija, 'La Oliva', de 1856", *Atlántico Diario*, "Vigo", "Viaje al pasado de Vigo", 25 marzo 2018, p. 10.

No eido dun artigo sobre a historia do xornal *La Oliva* alúdese ás colaboracións no mesmo de Eduardo Pondal e Alfredo Brañas. Tamén se menciona a Rosalía de Castro.

_____, "El Día das Letras Galegas nació con marchamo vigués", *Atlántico Diario*, "Vigo", "Viaje al pasado de Vigo", 6 maio 2018, p. 14.

Recolle a primeira celebración na cidade de Vigo do Día das Letras Galegas de 1963, dedicado a Rosalía de Castro que contou coa participación de Xosé Filgueira Valverde e outras figuras do concello. No acto deuse un discurso na súa honra, falando da importancia da súa obra en galego, así como das liñas temáticas principais que cultiva na súa obra.

_____, "Aquí y allá dos hermanos despachaban el arte a granel", *Atlántico Diario*, "Vigo", "Viaje al pasado de Vigo", 13 maio 2018, p. 10.

A carón dun artigo sobre a obra pictórica surrealista dos irmáns Granell fálase das publicacións de José María Álvarez Blázquez no libro *Vigo en su historia* coodirixido por Cunqueiro e menciónase que o volume recollía novas xornalísticas e literarias.

_____, "A Pedra: Negocio en el Mercado y un Mosquito es el rey", *Atlántico Diario*, "Vigo", "Viaje al pasado de Vigo", 8 xullo 2018, p. 12.

Saca un extracto do diario *El Pueblo Gallego* onde se remonta á creación da revista *Ronsel* fundada por Correa Calderón.

Martínez González, Xurxo, "Sempre en Castelao", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 657, 15 febreiro 2018, p. I.

No contexto dunha nova sobre a publicación da obra *Alfonso Daniel Manuel Rodríguez Castelao. Biografía dun construtor da nación*, faise alusión á traxectoria biográfica, ilustrativa e literaria de Castelao en relación coa súa posición política e menciónanse os libros *Sempre en Galiza* e *Cousas*.

_____, "Bo e xeneroso. Eduardo Chao e a EMAO", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 661, 15 marzo 2018, p. VIII.

A propósito dun estudo sobre Eduardo Chao alúdese a que a obra *Follas Novas* de Rosalía de Castro conta cun prólogo de Emilio Castelar.

_____, "150 anos despois de El Miño", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 667, 3 maio

2018, p. I.

No eido dun artigo sobre a historia do xornal *El Miño* faise unha reflexión sobre os rituais e a relación dos vivos coa morte e menciónase que Rosalía de Castro mandou queimar os seus escritos antes do seu pasamento.

_____, "Memoria do 25 de xullo de 1968", *Faro de Vigo,* "*Faro da Cultura*", n.º 678, "Historia", 19 xullo 2018, p. VII.

Encomeza coa máxima "O Apóstolo Santiago determina un anaco do país" a través de lendas populares e de esculturas nas congostras e farallóns. Rememora un acto relixioso de homenaxe ao Santo celebrado o 25 de xullo de 1764 na madrileña capela de San Felipe, a dimensión popular que o Día de Galicia (da Patria ou Matria) foi adquirindo dende a Segunda República, a substitución do Apóstolo por Rosalía se ben mantendo a mesma data, e a creación da UPG coa súa reivindicación na alameda compostelá en 1968, ano no que "foi recoñecida polo Consello de Galiza como o seu representante no interior e Ferrín nomeado o seu delegado". Compleméntase co á parte "O Mariscal" onde lembra que a proposta da escolla do 17 de Nadal, data da morte do Mariscal Pardo de Cela, perdeu ante o 25 de xullo e alude a varios actos que se celebrarán no ano 2018 vinculados coa figura do citado Mariscal e tamén recolle unha anécdota lembrada por Álvaro Cunqueiro.

_____, "De Martí a Neira Vilas. Memorias das dúas beiras", *Faro de Vigo,* "*Faro da Cultura*", n.º 687, 1 novembro 2018, capa.

O autor ofrece unha panorámica sobre a biografía de Neiras Vilas con motivo do terceiro aniversario do seu pasamento e céntrase especialmente na influencia que José Martí exerceu sobre el. Entre moitas informacións que se achegan saliéntase a fundación de Vilas da distribuidora do libro Galego "Follas Novas"; o seu intenso labor durante a súa época en Cuba; a tradución da revista e libro de Martí, *A idade de ouro*; e o seu tempo na dirección da revista infantil *Zunzú.*

Martínez Sevilla, J. A., "Nacidas libres", *Diario de Arousa*/ *Diario de Ferrol*/ *El Ideal Gallego,* "Opinión", "La columna", 27 marzo 2018, p. 26.

Faise referencia á posta en escena da obra *Nacidas libres* de Cándido Pazó. Explícase que a obra trata de varias actrices que non reciben traballo debido á súa idade e que deciden montar elas unha peza de teatro a partir da nova aparecida nun xornal de que tres monxas foran retidas nun convento. Destácase que a obra trata os temas da desigualdade, da liberdade, do paso do tempo ou da emigración.

Mella Marques, José María, "Recuerdos de mis años de instituto", *Faro de Vigo,* "Vigo", 1 febreiro 2018, p. 6.

A propósito dunha revisión biográfica arredor dos anos do ensino, alúdese a Méndez Ferrín e ao seu labor de mestre de literatura nun instituto de Vigo.

Méndez, Fernando, "Ourensabio", *La Región,* "Opinión", "Cuarto singuante", 10 marzo

2018, p. 33.

Co gallo do acto de entrega da Medalla de Ouro da Provincia a Carlos Casares por parte da Deputación de Ourense evócase a figura do escritor destacando a súa personalidade, a súa relación con Ourense e a súa produción literaria.

Méndez Ferrín, X. L., "Afouteza (3.004 votos)", *Faro de Vigo*, "Opinión", "Os camiños da vida", 5 xaneiro 2018, p. 20.

En relación coa escolla da verba afouteza no Portal das Palabras da RAG, fala do Panteón de Galegos Ilustres e dos restos mortais de Rosalía de Castro e Castelao.

_____, "Querido Arturo Baltar", *Faro de Vigo*, "*El sábado*", n.º 1.050, p. 4/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 600, "No fondo dos espellos", 6 xaneiro 2018, contracuberta.

Repasa a longa vida artística de Arturo Baltar dende os seus inicios e as súas influencias na faceta plástica de Vicente Risco.

_____, "Independencia (939 votos)", *Faro de Vigo*, "Opinión", "Segunda feira", 8 xaneiro 2018, p. 13.

Evoca a figura de Eduardo Pondal como o autor da letra do Himno Galego e critica que as autoridades non lle rendesen homenaxe polo seu pasamento.

_____, "Sapoconcho (830 votos)", *Faro de Vigo*, "Opinión", "Os camiños da vida", 12 xaneiro 2018, p. 26.

A propósito dun comentario sobre a popularidade da verba "sapoconcho" menciónase a Enrique Massó e a súa obra *Retrouso a Colón*.

_____, "Cataláns no 'Poema del Cid", *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 601, "No fondo dos espellos", 13 xaneiro 2018, contracuberta.

No contexto dun estudo sobre un episodio do *Poema de Mío Cid* menciónase a tradución ao inglés da obra Merlín e familia de Álvaro Cunqueiro a cargo de Collin Smith.

_____, "Cid Campeador e supremacía de Castela", *Faro de Vigo*, "*El sábado*", n.º 1052, "No fondo dos espellos", 20 xaneiro 2018, p. 4.

Menciona a tradición literaria galega, coas *Cántigas de Santa María* e os *Cancioneiros*, como anterior ao *Poema del Mío Cid*, aínda que Menéndez Pidal intentou recuar a data de composición do poema para convertelo na primeira gran obra da literatura en España.

_____, "Contra San Mauro", *Faro de Vigo*, "Opinión", "Segunda feira", 22 xaneiro 2018, p. 11.

No contexto dun estudo sobre a historia de San Amaro alúdese a Alfonso X O Sabio, a Filgueira Valverde e a Sarmiento.

_____, “No Paseo de Afonso”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Os camiños da vida”, 26 xaneiro 2018, p. 25.

No eido dun artigo sobre a ideoloxía de Manuel Antonio e á súa relación con Vigo, faise referencia á súa obra *De catro a catro,* ao poema “Navy Bar”, ao manifesto *Máis alá!* e ao grupo Rompente.

_____, “Epopea Nacional Galega ‘Os Eoas”, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º 1.053, 27 xaneiro 2018, p. 4/ *La Opinión,* “*Saberes*”, n.º 603, “No fondo dos espellos”, 27 xaneiro 2018, contracuberta.

Dá conta do labor de Eduardo Pondal a prol do rexurdimento da lingua e literatura galega. Destaca, entre as súas creacións, *Os Eoas* e cita as edicións e estudos publicados ata a actualidade. Louva a calidade desta “epopea en parte naufragada” e reproduce un anaco.

_____, “Erros meus, má Fortuna...”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Os camiños da vida”, 2 febreiro 2018, p. 27.

Faise referencia á vida e á obra de Manuel Antonio, facendo especial fincapé nos seus poemas inéditos recopilados baixo o título Viladomar. Tamén se alude a outros escritores como Paz Andrade, Filgueira Valverde, Antón Vilar Ponte, Roberto Blanco Torres, Castelao ou Xosé Luís Axeitos.

_____, “Ourense e mito urbano”, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º 1.054, 3 febreiro 2018, p. 4/ *La Opinión,* “*Saberes*”, n.º 604, “No fondo dos espellos”, 3 febreiro 2018, contracuberta.

No contexto dun artigo sobre a historia da cidade de Ourense e, en concreto, dos seus locais, alúdese a Otero Pedrayo, a Vicente Risco, a Eduardo Blanco Amor ou a Lamas Carvajal e faise fincapé no carácter urbano que acadou esta cidade na literatura galega.

_____, “A revista asolagada”, *La Opinión,* “*Saberes*”, n.º 590 “No fondo dos espellos”, 10 febreiro 2018, contracuberta.

Detense na revista cultural *Atlántida,* inspirada por Mariano Tudela e Urbano Lugrís e que só perviviu entre 1954 e 1956. Explica que “Tudela ocupábase de literatura, especialmente española e francesa” mentres “Lugrís marca o estilo visual da publicación” e tamén “evocou ideoloxicamente figuras do pasado cultural galego”. Sinala que “a diagramación de *Atlántida* exerceu influencia en ulteriores revistas. Tai cousa faise evidente en *Vieiros* de México”; que, pese a editala a Delegación de Educación do Distrito Universitario de Santiago, isto “non afectou moito aos contidos, escasamente concomitantes co franquismo”; que “foi bilingüe con predominancia do castelán”; e que Lugrís homenaxeou as figuras de Manuel Antonio e Jules Verne. Destaca a *Mensaxe a Manuel Antonio* de Lugrís e considera que debe lerse tras *Balada de Os* e remata afirmando que “morreu a revista pero deixounos, aos seus lectores máis novos, unha tatuaxe no peito en figura de áncora”.

_____, “A Conspiración celanovesa da Pólvora”, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º 1.054, “No fondo dos espellos, p. 4 *La Opinión,* “*Saberes*”, n.º 606, “No fondo dos espellos”, contracuberta, 10 febreiro 2018.

Dá conta do mito da Conspiración da Pólvora en Celanova, baseado na crueldade dun profesor co seu alumnado. Informa da participación de Celso Emilio Ferreiro nunha das historias que explican a orixe do mito. Doutra banda, no aparte "Caixa postal" informa da chegada ao Fondo dos Espellos das *Actas da X Xornada de Literatura de Tradición Oral* celebradas en Lugo o 21 de outubro do 2017.

_____, "Nós, esperpento", *Faro de Vigo,* "Opinión", "Segunda feira", 12 febreiro 2018, p. 13.

En relación coas problemáticas sociais e co emprego da palabra "esperpento" por parte dos xornalistas, cita a Celso Emilio Ferreiro.

_____, "Truco na Habana", *Faro de Vigo,* "Opinión", "Os camiños da vida", 23 febreiro 2018, p. 25.

Recóllense algunhas das lendas do Apóstolo Santiago. Entre elas, cítase a que está reproducida nas cantigas de Afonso X.

_____, "Ponte do Capitán Nemo", *Faro de Vigo,* "*El sábado*", n.º 1.056, 17 febreiro 2017, p. 4/ *La Opinión,* "*Saberes*", n.º 607, "No fondo dos espellos", 24 febreiro 2018, contracuberta.

O autor pon en relación neste artigo o feito de que as cantigas de Martín Códax, a única conservada de Meendiño e o final da edición por entregas de *Ving mille Lieue sous les Mers* de Jules Vernes entraron no universo da letra impresa no mesmo ano. Dá conta tamén da exposición do Pergamiño Vindel no Museo do Mar de Vigo e, nun momento, fai alusión á tradución de *A illa misteriosa* que realizou Ánxela Gracián como a novela perfecta do xénero de intriga cuxo protagonista é o Capitán Nemo. Remata explicando por que levan anos a pedir que a Ponte de Rande se chame a Ponte do Capitán Nemo.

_____, "Verne en Galiza", *La Opinión,* "*Saberes*", n.º 608, "No fondo dos espellos", 3 marzo 2018, contracuberta.

Explórase a pegada da obra de Jules Verne na obra de Urbano Lugrís. Destácase a tradución ao galego das obras *20.000 leguas baixo os mares* e *A Illa Misteriosa.* Ponse en relación a obra de Verne coa de Pondal e fálase da repercusión da figura e da produción do autor na cidade de Vigo.

_____, "Mázcaras fóra", *Faro de Vigo,* "Opinión", "Os camiños da vida", 9 marzo 2018, p. 21.

No eido dun artigo sobre o entroido alúdese aos poemas de Emilio Araúxo sobre os felos. Tamén se fai referencia a Vicente Risco e, en especial, a Marcial Valladares e a súa obra *Maxina ou a filla espúrea* debido á presenza nela do entroido santiagués a través da "Comparsa dos Magnetizadores".

_____, "Da pintura galega contemporánea", *Faro de Vigo,* "*El sábado*", n.º 1.058, 3 marzo 2018, p. 4/ *La Opinión,* "*Saberes*", n.º 609, "No fondo dos espellos", 10 marzo 2018, contracuberta.

No contexto dun estudo sobre a existencia ou non dunha pintura nacional galega alúdese a Filgueira Valverde, Castelao, Celso Emilio, Cunqueiro, Rosalía, Rafael Dieste ou Risco. Tamén se fai referencia ao manifesto *Máis Alá* de Manuel Antonio.

_____, "A Quimera e o Pazo", *Faro de Vigo,* "*El sábado*", n.º 1.059, 10 marzo 2018, p. 4/ *La Opinión,* "*Saberes*", n.º 609, "No fondo dos espellos", 17 marzo 2018, contracuberta.

No ámbito dun estudo sobre a propiedade do pazo de Meirás menciónase a Otero Pedrayo.

_____, "Incautación", *Faro de Vigo,* "Opinión", "Os camiños da vida", 2 marzo 2018, p. 25.

No eido dun artigo sobre as propiedades galegas que remataron formando parte do patrimonio da familia Franco menciónase a María Francisca de Isla. Faise fincapé en que foi a primeira escritora de obras en galego da contemporaneidade e sinálase a súa amizade co cura de Fruime.

_____, "Era unha pedra pedriña", *Faro de Vigo,* "Opinión", "Os camiños da vida", 16 marzo 2018, p. 25.

No eido dun artigo sobre o crime que levou á desaparición da Virxe do Cristal cítanse varios versos do poema de Curros Enríquez que se titula "A Virxe do Cristal".

_____, "Vigo e cultura", *Faro de Vigo,* "Opinión", "Segunda feira", 19 marzo 2018, p. 13.

Informa sobre os eventos de carácter literario que tiveron lugar na cidade en diferentes épocas, por unha parte, a chegada á ría de Vigo do "Nautilus", nome do submarino na ficción de Jules Verne, por outra parte, a illa de San Simón como escenario recorrido na poesía medieval galega.

_____, "Carlos e as pedras escritas", *Faro de Vigo,* "Opinión", "Os camiños da vida", 23 marzo 2018, p. 25.

Co gallo do pasamento de Carlos García Martínez, faise referencia á súa relación coa produción e as figuras de Bouza Brey, Acuña, Cuevillas, González Reboredo, Risco, Fraguas, Xaquín Lorenzo, Luis Mariño, Abuín de Tembra ou Pondal. Tamén se fala da súa contribución á creación do premio O Pedrón de Ouro.

_____, "O Pazo das Falsas Apariencias", *Faro de Vigo,* "*El sábado*", n.º 1.060, 17 marzo 2018, p. 4/ *La Opinión,* "*Saberes*", n.º 610, 24 marzo 2018, p. contracuberta.

No contexto dun artigo sobre o Pazo de Meirás faise referencia á produción literaria de Otero Pedrayo.

_____, "O factor ruso", *Faro de Vigo,* "Opinión", "Segunda feira", 26 marzo 2018, p. 11.

No eido dun artigo sobre a situación política en Rusia alúdese a Rosalía de Castro.

_____, “No pazo singular dos de Cornide”, *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 611, “No fondo dos espellos”, 7 abril 2018, contracuberta.

No eido dun artigo sobre a historia do pazo de Cornide menciónase ao padre Sarmiento e ao padre Feijóo.

_____, “A primeira obra teatral impresa en Galicia e outras novas do Século das Luces”, *Faro de Vigo*, “*El sábado*”, n.º 1.063, 14 abril 2018, p. 4/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 613, “No fondo dos espellos”, 21 abril 2018, contracuberta.

Neste artigo o autor comenta brevemente tres publicacións que se deron durante, ao seu xuízo, mal coñecido como o século escuro e asegura que quedan moitas oabras literarias en lingua galega deste século aínda por descubrir. As pezas que comenta por separado brevemente son as seguintes: *Entremés gallego que compuso Salvador Francisco de Roel*, *Romance da Urca de Santo Antón* e o manuscrito de cincuenta dácimas contra Diego Zernadas.

_____, “Cornide aínda”, *Faro de Vigo*, “*El sábado*”, n.º 1.062, 7 abril 2018, p. 4/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 612, “No fondo dos espellos”, 14 abril 2018, contracuberta.

Sobre a figura de Joseph Cornide Saavedra e os seus manuscritos coidadosamente grafiados, que son o único testemuño conservado de gran parte da obra do autor.

_____, “Mareas en Peinador”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Segunda feira”, 7 maio 2018, p. 14.

Reflexiona sobre a posibilidade de transformar o aeroporto vigués de Peinador nun aeroporto de carga e mercadorías, o que levaría, pensa el, a que a zona próxima se transformase nun ambiente mariñeiro que podería atraer ao propio Manuel Antonio. Suxire tamén a apertura dun bar co nome do poema de *De catro a catro*, ‘Navy bar’.

_____, “Da poesía renacentista en Galicia: a ‘Canción en loor de don Diego das Mariñas Parragués”, *Faro de Vigo*, “*El sábado*”, n.º 1.066, 5 maio 2018, p. 4/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 616, “No fondo dos espellos”, 12 maio 2018, contracuberta.

Informa da descuberta do volume *Cartapacio de don Pedro de Penagos*, con data de 9 de agosto de 1593, onde se atopou o poema “Canción Galega en loor de Don Diego das Mariñas Parragués”, escrita aproximadamente a finais do século XVI por un autor descoñecido. Ten unha importancia fundamental pois é unha das poucas mostras conservadas da poesía renacentista galega. A obra foi editada por primeira vez por Rosario Álvarez e X. L. Rodríguez Montederramo en *A escrita poética en galego a fins do século XVI. A ‘Canción Galega en loor de Don Diego Parragués’*. Tamén aparece o poema na crítica feita pola Colección Cancioneros Castellanos.

_____, “A fragmentación política do Mundo”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Os camiños da vida”, 11 maio 2018, p. 25.

No contexto dunha reflexión sobre a fragmentación política internacional cítanse uns versos de Curros Enríquez sobre a unidade.

_____, “Etnoxénese galega e Reino Suevo. 1. Proemio”, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º 1.068, 21 abril 2018, p. 4/ *La Opinión,* “*Saberes*”, n.º 618, “No fondo dos espellos”, 26 maio 2018, contracuberta.

Afonda no pasado da Galiza durante a dominación sueva e fala da ausencia dun *Hermerikslied,* un libro que podería reconstruír mellor esta época. Achega que o autor ou autora que o escribira conta coa poesía de Darío Xohán Cabana para inspirarse.

_____, “Silencio e erro”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Os camiños da vida”, 1 xuño 2018, p. 25.

Con motivo dunha columna anterior, dedicada á evocación do acontecemento universitario de 1968 en Compostela, corrixe unha omisión involuntaria e menciona sucintamente un libro iluminador sobre o tema de Florencio Delgado Gurriarán.

_____, “Etnoxénese galega/ 4 Rex, Thesaurus, Gens Suevorum, Patria”, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º 1.071, 9 xuño 2018, p. 4/ *La Opinión,* “*Saberes*”, n.º 621, “No fondo dos espellos”, 16 xuño 2018, contracuberta.

No marco dunha reflexión sobre os alicerces fundamentais do Reino Suevo en Galicia, citados no título, valóranse algunhas características que sobreviven (do nome ao poboamento disperso), fixadas orixinalmente nesta época. Recolle, finalmente, a anécdota dun intercambio histórico, que considera crucial para a xénese do *Sempre en Galiza* (1944): o momento en que Lois Soto fai chegar a Castelao o marxismo e o problema nacional de Stalin.

_____, “Doce de abóbora”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Os camiños da vida”, 15 xuño 2018, p. 25.

Recolle a etimoloxía de diferentes topónimos galegos con motivo da celebración dos premios Losada Diéguez no seu pazo de Boborás, outorgados a X. B. Reza e a X. L. Axeitos. Reivindica que non hai uns Premios Nacionais de Literatura ou cultura galega dados pola Xunta de Galicia.

_____, “Etnoxénese galega/ Índice de asutos pendentes”, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º 1.072, p. 4/ *La Opinión,* “*Saberes*”, n.º 621, “No fondo dos espellos”, 16 xuño 2018, contracuberta.

Repasa algúns dos fitos históricos da antiga Gallaecia, como son os rastros de arquitectura sueva en Galicia, a presenza de refuxiados procedentes de Britania na constitución do reino, a confluencia galaico-sueva ou a “memoria” do vello reino.

_____, “As eurocidades miñotas”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Segunda feira”, 18 xuño 2018, p. 13.

Anima á fortificación das relacións administrativas e culturais entre Galiza e Portugal tal e como pasa no Baixo Miño. Menciona algúns autores de Goián, como Eliseo Alonso, X. Ousa, Antonio Fernández e Xoán Piñeiro, ao ser esta vila un exemplo de dinamización cultural.

_____, “Máis engádevas. Etnoxénese galega e Reino Suevo”, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º1073, “No fondo dos espellos”, 23 xuño 2018, p. 4.

Cita versos de Eduardo Pondal, menciona a Xerónimo Feixóo e fai referencia a Curros Enríquez.

_____, “Trata de emigrantes”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Os camiños da vida”, 6 xullo 2018, p. 23.

Dá conta da disputa entre Roberto Blanco Torres e Portela Valladares pola decisión deste último de aceptar publicidade en *El Pueblo Gallego* de empresas que transportaban migrantes galegos cara América, que nese momento era considerado case trata de persoas.

_____, “Xabier Do Campo non se vai”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Segunda feira”, 9 xullo 2018, p. 12.

O autor lamenta a morte do escritor Xabier P. Do Campo e, con motivo da nova lembra o día do seu nacemento e loa a relevancia da súa figura para o sistema literario galego.

_____, “A Illa de San Simón nos días de Francis Drake”, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º 1.076, 14 xullo 2018, p. 4.

Na contextualización da importancia da illa de San Simón na época de Francis Drake menciona a figura de María Pita no *Roman de Ponthus*, nos versos de Lorenzo Varela e no álbum de Seoane. Refire que “Lois Tobío ocúpase con detalle da intriga que Gondomar montou en Londres co fin de mandar ao patíbulo sir Walter Raleigh, favorito da raíña Elizabeth 1ª”.

_____, “Cara Italia”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Segunda feira”, 16 xullo 2018, p. 13.

No marco dunha reflexión máis extensa, recorda como Murguía, o pintor vigués Avendaño e tamén Curros adoraron o Risorgimento no seu día, apoiando a unificación e o nacemento de Italia.

_____, “Descalciña pola area”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Os camiños da vida”, 20 xullo 2018, p. 24.

Principia lembrando o falecemento de Rosalía de Castro. A seguir explica a significación do río Ulla vinculado a Rosalía e finaliza comentando a homenaxe que lle renderon mariñeiros galegos con embarcacións por mor do seu aniversario e parabenizando o labor da Fundación homónima.

_____, “Campo Naraia: Bierzo ceibe”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Segunda feira”, 23 xullo 2018, p. 13.

Con motivo dun anuncio publicitario ofrecendo unha excursión ás Rías Baixas dende “Campo Naraia”, presentadas como “Excursión á Costa da Fariña”, coméntase brevemente a situación do galego no Bierzo e lémbrase a figura de Fernández Morales, como un dos sólidos esteos sobre os que descansa a poesía en galego do século XX.

_____, “Lazareto e miseria de home”, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º 1.079, 4 agosto 2018, p.

No contexto dun estudo sobre a historia do termo “lazareto” alúdese ao nacemento de Rosalía de Castro. Tamén se fai referencia a que unha das personaxes de *La saga/fuga de J. B.* tería como referente a Carballo Calero.

_____, “Incautación múltiple”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Segunda feira”, 20 agosto 2018, p. 12.

Dá conta das consecuencias do Franquismo no relativo á xestión das pertenzas de Valladares e Castelao tras a súa morte. No segundo caso, a biblioteca consérvase no Museo de Pontevedra, non así no primeiro, no que nunca se chegou a cumprir a vontade do finado de deixar todos os seus ben en Galicia ao mesmo Museo.

_____, “Español e dereitista”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Os camiños da vida”, 24 agosto 2018, p. 27.

Nun artigo sobre as características da dereita española, cítase unha frase dun personaxe de Blanco Amor, en ton sarcástico, “Moi orixinal, moi brillante”.

_____, “Jules Verne nos Chaos de Amoeiro, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º 1.082, “No fondo dos espellos”, 25 agosto 2018, p. 4.

Faise referencia ao coñecemento e á influencia da obra de Jules Verne sobre a produción literaria e, especialmente, xornalística de Otero Pedrayo. En particular faise fincapé no artigo titulado “No ronsel da ciencia Nereida” de Otero e alúdese a certas obras do autor francés, destacando *Da terra á lúa*.

_____, “Marx, o facho”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Os camiños da vida”, 7 setembro 2018, p. 25.

No contexto dunha reflexión sobre a construción dos relatos da orixe faise referencia ás cantigas medievais galego-portuguesas.

_____, “1968, balance”, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º 1.084, 8 setembro 2018, p. 4/ *La Opinión,* “*Saberes*”, n.º 627 “No fondo dos espellos”, 27 outubro 2018, contracuberta.

No contexto dun artigo sobre o movemento universitario de 1968 faise referencia á celebración das Xornadas Patrióticas arredor do 25 de xullo e a que o convidado foi Celso Emilio Ferreiro. Fálase tamén de que se tiña previsto a organización duns Xogos Froraes en galego.

_____, “O grande relato Apostólico”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Os camiños da vida”, 14 setembro 2018, p. 33.

No contexto dun artigo sobre a historia do Apóstolo Santiago alúdese a López Ferreiro.

_____, “Contra o forestalismo”, *Faro de Vigo*, “*El sábado*”, n.º 1.087, 29 setembro 2018,

p. 4.

Explica o significado do monte baixo en Galicia, á luz do poema rosaliano “Los Robles”, de “Os Pinos” de Eduardo Pondal, de *Sempre en Galiza* de Castelao, e de Alexandre Bóveda.

_____, “Curros e o tren”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Os camiños da vida”, 5 outubro 2018, p. 27.

Lembra que “Curros Enríquez estaba no concello de Canedo, barrio da Ponte, coas autoridades, para celebrar a chegada a Ourense, procedente de Vigo, da primeira locomotora”; que “Curros meteu en *Aires da Miña Terra* a magnífica peza titulada ‘Na chegada a Ourense da primeira locomotora”; que “os poemas contidos en *Aires da Miña Terra*, Curros, funcionario en Ourense, foi denunciado e o seu libro condenado por conter proposicións heréticas e blasflematorias. Perdeu o seu posto de traballo”; e que “hoxe, con bon acerto, existe un movemento que trata de conseguir que a que vai ser estación do AVE en Ourense sexa chamada, seguindo a tendencia dominante, Estación Curros Enríquez”.

_____, “As vilas literarias”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Segunda feira”, 8 outubro, p. 15.

Aborda o acordo bilateral de irmandade entre Callarriba (hoxe Rúa de Curros Enríquez) de Celanova, onde naceron Manuel Curros Enríquez e Celso Emilio Ferreiro, coa Rúa de Baixo de Rianxo, vila natal de Manuel Antonio, Rafael Dieste e Castelao.

_____, “Morte de Aznavour”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, “Os camiños da vida”, 12 outubro 2018, p. 25.

Co gallo da morte do escritor Aznavour, repasa un artigo que Cunqueiro publicara no *Faro* en 1963, destacando o amor do autor galego aos armenios e á súa literatura, da que probablemente era coñecedor a través de figuras coma Charles Aznavour e William Saroyan.

_____, “De anacoretas marítimos”, *Faro de Vigo*, “*El sábado*”, n.º 1.089, 13 outubro 2018, p. 4.

A partir dunha lenda áurea, según a cal Traxano tería matado ao papa san Clemenzo, dáse conta do achádego dun sartego antropoide (ilustrado cun debuxo de Xurxo Lorenzo) que rememora a historia dos anacoretas galegos e as illas nas que practicaron a ermitaxe.

_____, “60 anos de ‘Bocarribeira”, *Faro de Vigo*, “*El sábado*”, n.º 1.091, 27 outubro 2018, p. 4.

No contexto dun repaso da actividade pública de Otero Pedrayo en 1958 menciónase a súa obra *Bocarribeira. Poemas para ler e queimar* e tamén os textos líricos do mesmo autor publicados no volume *Escolma de poesía galega* a cargo de Francisco Fernández del Riego. Do mesmo xeito, alúdese a outros escritores galegos como Alonso Montero, Rosalía de Castro, Ramón Cabanillas, Pondal, Blanco Amor, Anxo Angueira ou Celso Emilio Ferreiro e a súa obra *Longa Noite de Pedra*.

_____, “Novelas familiares”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Segunda feira””, 29 outubro 2018, p. 13.

No contexto dun artigo sobre a liñaxe das familias galegas cítase a Gonzalo Navaza e a Otero Pedrayo.

_____, “Castañas e mamotas”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Os camiños da vida”, 2 novembro 2018, p. 21.

No contexto dun artigo sobre castañas cítas e a obra *Entre a vendima e a castañeira* de Otero Pedrayo e tamén se alude a Rosalía de Castro.

_____, “Poesía galega na España franquista”, *La Opinión,* “*Saberes*”, n.º 628 “No fondo dos espellos”, 3 novembro 2018, contracuberta.

Faise referencia á publicación de poesía galega durante a ditadura franquista. En primeiro lugar , menciónase a saída á rúa de publicacións de Celso Emilio Ferreiro e Aquilino Iglesia Alvariño na revista *Papeles de Son Armadans*. En segundo lugar, faise alusión á aparición de poemas en galego de contido político e de crítica social na revista *Al Vent*. Menciónase a saída á rúa da segunda edición de *Longa Noite de Pedra* e a publicación do poema “Viet Nam Canto” de Novoneyra, ambas as dúas a instancias de José Batlló. Infórmase da publicación dos volumes *Antología de la poesía gallega conremporánea*, *Ocho siglos de poesía gallega* e *Poetas Gallegos Contemporáneos*. Por último, alúdese á publicación de poesía galega nun número da revista *Claraboya*.

_____, “Aparicións de Hugh MacDiarmid”, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º 1.092, 3 novembro 2018, p. 4.

No eido dun estudo sobre a obra *The Oxford of Modem Verse* por W. B. Yeats, alúdese a Xesús Franco, a Bernardino Graña e a Rosalía de Castro. Faise referencia a que Manuel Outeirino publicou no número 33 *d'A Trabe de Ouro* a tradución ao galego de varios textos do escritor MacDiarmid xunto cos orixinais en inglés ou escocés, todos eles precedidos dunha introdución bibliográfica. Por outra parte, alúdese ao libro *A experiencia inglesa* de Paulino Vázquez. Tamén se menciona que Bouza Brey foi o autor dunha cantiga dos Ultreia.

_____, “De Lenin e esqueletes”, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º 1.093, p. 4/ *La opinión* “*Saberes*”, n.º 630, 17 novembro 2018, contracuberta.

No eido dun estudo sobre a obra *The Oxford of Modem Verse* por W. B. Yeats, alúdese ao feito de que na poesía galega de finais do século XX e inicios do XXI era recorrente o símbolo da balea entre os autores mozos. Tamén se alude a que Manuel Outeirino na revista *A Trabe de Ouro* deu a coñecer ao poeta Seamus Heaney. Por último, alúdese á obra de Castelao, *Memorias dun esquelete*.

_____, “O enigma druso”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Segunda feira””, 12 novembro 2018, p. 13.

Sobre a guerra civil no Líbano, reflexiona sobre a transmigración e a existencia dunha metapsicose, salientando o feito de que Siria proporciona liberdade relixiosa ao seu pobo

para a práctica das súas crenzas.

_____, “Castelao: martirio en familia”, *Faro de Vigo,* “*El sábado*”, n.º 1.093, “No fondo dos espellos”, 17 novembro 2018, p. 4.

No contexto dunha reflexión arredor da vida e morte de Castelao e da represión sufrida por el e polos seus familiares a conta do franquismo alúdese a Ramón Cabanillas, Ramón de Valenzuela, Francisco Fernández del Riego ou Isaac Díaz Pardo.

_____, “Na morte de Xulio Formoso”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Segunda feira”, 19 novembro 2018, p. 13.

No contexto dun artigo sobre a Nova Canción Galega e co gallo do pasamento de Xulio Formoso, inclúese o seguinte poema de Farruco Sesto Novás: “Negro nacín no fosco Sul/ son un tribeño no Viet Nam , estudo leises en París/ chámanme cholo peruán/ galego son da Beiramar./ Poñerei fogo a Vaksonville/ os invasores morrerán/ as barricadas son o meu/na noite cántame a mañán/ en Santiago hei de cantar.”. Tamén se alude a Celso Emilio Ferreiro.

_____, “Desgarrón afectivo”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Os camiños da vida”, 19 novembro 2018, p. 25.

Con motivo do pasamento de Lucho Gatica e en relación coa súa música cítanse os seguintes versos de Nuno Fernández Torneol: “Levade, amigo, que dormides as mañás frías”. Tamén se inclúen os seguintes versos de Rosalía de Castro: “Cantan os galos co día/ erguete, meu ben, e vaite./ Como me hei de ir, queridiña,/ como me hei de ir e deixarte?”. En ambos os dous casos explicítase que se trata de composicións sobre amantes que se despiden ao amencer.

_____, “Chano Piñeiro na memoria”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Os camiños da vida”, 30 novembro 2018, p. 27.

No eido dun artigo sobre o pasamento de Chano Piñeiro alúdese a Castelao.

_____, “Enterro na Illa”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Os camiños da vida”, 14 decembro 2018, p. 27.

No contexto dun artigo sobre as Illas Cíes cítase o poema de Hugh MacDiarmid "lsland Funeral" e dise que foi traducido ao galego por Manuel Outeiriño. Tamén se alude ao poema de Bernardino Graña "O rato da tasca mariñeira".

_____, “Coral de Ruada”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “Segunda feira”, 24 decembro 2018, p. 13.

No eido dun artigo sobre a asistencia a unha peza teatral de Xavier Prado e a actuación dun coro, alúdese a un recital do poema “Adiós ríos, adiós fontes” de Rosalía de Castro e tamén se menciona a Otero Pedrayo.

Mera, Manuel, “O catecismo do labrego”, *La Región,* “Opinión”, 13 marzo 2018, p. 31.

Afóndase na repercusión que tivo a obra de Valentín Lamas Carvajal, *O Catecismo do Labrego*, publicada en Ourense, no xornal *O Tío Marcos da Portela*. Destácase que a temática deste libro pivota arredor dos problemas agrarios do momento no que saíu á luz. Alúdese ás figuras de Curros e Rosalía de Castro e menciónanse os comentarios sobre Lamas Carvajal incluídos na *Historia da Literatura Galega* a cargo de Pilar García Negro, Anxo Gómez Sánchez e Mercedes Queixas Zas que editou A Nosa Terra. Faise un percorrido pola vida e a obra de Lamas Carvajal salientando os seguintes títulos da súa produción: *Dez cartas ós gallegos*(1875), *Espiñas, follas e frores,* ramiño primeiro (1875); *Espiñas, follas e frores,* ramiño segundo (1876); *Saudade sgallegas* (1880); *Musa das aldeas* (1889) e *Gallegada. Tradicións, costumes, tipos e contos da terriña* (1887).

_____, "Xohán Vicente Viqueira", *Diario de Ferrol,* "Opinión", "Indo ao miolo", 15 febreiro 2018, p. 17.

Reivindica a figura de Xohán Vicente Viqueira como galeguista. Realiza un breve percorrido pola súa vida, indicando que foi presidente da lrmandade da Fala e que colaborou na revista *A Nosa Terra*.

_____, "O Día da Patria como tarefa", *Diario de Ferrol,* "Opinión", 31 xullo 2018, p. 37.

Destaca que no 2018 cúmprense cincuenta anos da primeira manifestación do Día da Patria tras a morte de Franco. Salienta o número do 25 de xullo de 1920 de *A Nosa Terra* no que se fala da Asamblea das Irmandades da Fala de 1919 na que se decidiu fixar esta data para a celebración e arengou a todos os galegos a manifestar o seu orgullo como tales.

_____, "Bóveda e a Galiza mártir", *La Región,* "Opinión", 14 agosto 2018, p. 42.

Lembra que Alexandre Bóveda, "na cidade do Lérez asistiu á tertulia da que participaban Castelao e Losada Diéguez. En 1928 ingresou no Seminario de Estudos Galegos, e en 1930 a solicitude desta entidade colaborouno proxecto de Estatuto elaborando o engadido económico financeiro" e que "a Irmandade Galega de Bos Aires, decidiu no ano 1942, a poucos de se fundar, que o día do fusilamento de Bóveda fose o que servise pra lembrar no futuro o Día dos Mártires Galegos (na actualidade Dia da Galiza Mártir) '*cuxo único delito foi loitar polo Estatuto e defender a República*". Nomea entre os fusilados a Ánxel Casal, Xohán Carballeira, Xaime Quintanilla, Vitor Casas, Camilo Díaz, Roberto Blanco Torres, Silvio París, Martín March e Xacinto Santiago, entre outros.

Molares Do Val, Manuel, "La lengua de las mariposas, al revés", *La Región,* "Opinión", 25 abril 2018, p. 31.

A propósito dun comentario sobre diversas circunstancias políticas e sociais, faise referencia ao argumento da película de José Luís Cuerda "La lengua de las mariposas" e apúntase que o filme está baseado en tres contos de Manuel Rivas.

Montaña, Estro, "No cero sen límites", *Faro de Vigo,* "Sociedad", "In memoriam", 31 xaneiro 2018, p. 37.

Co gallo do pasamento de Javier Alfaya dáse conta da súa traxectoria literaria e alúdese á súa relación coa produción de Rafael Dieste, Camilo Gonsar, Blanco Amor, Ferrín e Baixeras.

Murado, Miguel-Anxo, "Los ciervos sagrados", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Vuelta de hoja", 6 maio 2018, contracuberta.

Recorda os versos dun poema de Álvaro Cunqueiro inspirado pola historia dun cervo que se colou nun instituto de Ferrol pola floración das cerdeiras.

_____, "Glosa mindoniense", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Vuelta de hoja", 14 outubro 2018, contracuberta.

Co gallo das festas a San Lucas de Mondoñedo, ofrécese un relato baseado na figura de Cunqueiro, no que se retoma o personaxe cunqueiriano de Fanto nunha reinvención do orixinal ubicada en Mondoñedo.

Nicolás, Ramón, "O libro máis agardado de Fernández Naval", *La Voz de Galicia,* "*Fugas*", "Libros", "Galego", 16 febreiro 2018, p. 8.

Dáse conta da publicación da nova novela de Fernández Naval *Alma e o mar*. Faise referencia a anterior obra do autor *A noite branca* (2012). Sublíñanse os diversos espazos xeográficos polos que discorre a voz narrativa e a temática da obra, de protagonismo feminino, sobre a violencia, o sufrimento, o machismo, a loita e a superación.

Nogueira, Javier, "Lembranzas da cidade", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso,* "*Táboa Redonda*", n.º 121, 11 marzo 2018, p. 6.

Destaca os artigos de Darío Villanueva sobre a configuración cultural da cidade moderna e como reflicte se na literatura.

_____, "Opinións heterodoxas", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso,* "*Táboa Redonda*", n.º 127, 22 abril 2018, p. 6.

No contexto dun comentario sobre o libro de Eduardo Blanco Amor *La catedral y el niño* alúdese ás súas novelas *A Esmorga* e *Os Biosbardos*. Tamén se fai referencia a Curros Enríquez.

Noguerol, Jaime, "Por nuestros pecados nos conoceréis", *La Región,* "Ourense", "El ángulo inverso", 22 xullo 2018, p. 13.

A columna, dedicada a unha caracterización persoal e vivencial de Ourense, remata coa lembranza dunhas palabras de Vicente Risco sobre o mesmo espazo, que a comparaba ao Dublín de Joyce. Formula o autor o desexo dun posíbel rescate por parte dunha xeración como a Xeración Nós, as mentes máis libres do século XX.

_____, “Lápiz y libreta”, *La Región,* “Ourense”, “El ángulo inverso”, 29 xullo 2018, p. 13.

Lembra a figura de Víctor Campio, recentemente falecido, e loa o seu poema “Se chego no solpor”. Rememora momentos compartidos durante os anos de amizade, dende que o coñecera nos anos setenta nun faladoiro do Café Gijón liderado por Laxeiro.

Núñez, Carlos, “Julio Verne en las ondas del mar de Vigo”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, 11 febreiro 2018, p. 28.

Sinala que o mesmo mar que inspirou a Martín Codax foi o que Jules Verne tomou como forza creadora para algunhas das súas obras.

Otero, David, “Xaneiro de moitos anos”, *Sermos Galiza,* n.º 280, “Opinión”, 18 xaneiro 2018, p. 4.

Explórase, en termos xerais, a vertente política e social da produción de Castelao e tamén se cita a Manuel María.

_____, “Estrada de letras. Cultura en acción directa”, *Sermos Galiza,* n.º 315, “A fondo”, 27 setembro 2018, p. 2.

No balance dos case dez anos da A. C. Vagalumes salienta, entre as propostas culturais desenvolvidas, a iniciativa “Tecer poemas” na que participo o alumnado dos centros educativos do concello; presentacións de libros como *A Estrada* (Deputación de Pontevedra) de Pedro Varela e verquido do castelán ao galego pola profesora Clara Iglesias Cortizo; a homenaxe poética “No ronsel de Avelina e Marcial”, na que participaron Susana Aríns, María Soutelo, Lorena Rei, Xosé Luna, Sindo Villamayor e Carlos Solla; e a conmemoración anual da *Alba de Gloria* de Castelao no Picro Sacro, desta volta coa colaboración de A.C. O Galo de Compostela e coa convidada Asociación Veciñal Agra do Orzán da Coruña.

Outeiriño, Maribel, “Una calle para don Florentino López Cuevillas”, *La Región,* “Hemeroteca”, “Historia en 4 tiempos”, 30 abril 2018, p. 19.

Infórmase de que o concello de Ourense, froito dunha proposta dos ex alumnos de Florentino López Cuevillas, determina chamarlle así á rúa número 20 que une Saénz Díez coa avenida da Habana.

_____, “Las diputaciones compran la casa de Rosalía de Castro”, *La Región,* “Hemeroteca”, “Historia en 4 tiempos”, 8 maio 2018, p. 29.

Lémbrase que hai 100 anos as catro deputacións galegas compraron a casa onde viviu e morreu Rosalía de Castro en Padrón.

_____, “La Academia Gallega se traslada en pleno a Ourense”, *La Región,* “Hemeroteca”,

“Historia en 4 tiempos”, 18 maio 2018, p. 24.

Reproduce unha nova do 18 de maio de 1993, na que se dá conta do acto conmemorativo da homenaxe a Eduardo Blanco Amor o Día das Letras Galegas. Refire que “tras la recepción oficial en el Concello de Ourense y la ofrenda floral en el cementerio de San Francisco, el Instituto Otero Pedrayo acogió el acto central, una sesión extraordinaria de la Academia en la que Manuel González, Francisco Fernandez del Riego y Carlos Casares hablaron sobre la vida y obra del autor ourensano”.

_____, “Homenajeando a Lamas Carvajal en el jardín del Posío”, *La Región*, “Hemeroteca”, “Historia en 4 tiempos”, 31 maio 2018, p. 28.

Reseña o centenario da inauguración do monumento a Lamas Carvajal en Ourense celebrada o 31 de maio de 1918 que contou coa participación de Losada Diéguez, Vicente Risco, Filomena Dato, entre outros.

_____, “Congreso para hablar de Eduardo Blanco Amor”, *La Región*, “Hemeroteca”, “Historia en 4 tiempos”, 3 xuño 2018, p. 27.

Dáse conta da celebración dun congreso a propósito da figura de Eduardo Blanco Amor na Aula de Cultura de Caixa Ourense a conta das consellerías de Educación e de Cultura.

_____, “La Torre nuestra táctica contra la vida provinciana”, *La Región*, “Hemeroteca”, “Historia en 4 tiempos”, 27 xuño 2018, p. 29.

Recolle un escrito de Eduardo Blanco Amor publicado no xornal *La Región* en 1968 debido á apertura do edificio La Torre e do Pabellón dos deportes.

_____, “La Antioquía de la Laguna de Antela”, *La Región*, “Hemeroteca”, “Historia en 4 tiempos”, 5 xullo 2018, p. 35.

Dá conta da publicación pola editorial ‘Prensa Española’ do libro inédito de Vicente Risco escrito entre 1958 e 1959 titulado *Orden y Caos. Un ensayo sobre los Mitos*, onde recrea a historia da Antioquia.

_____, “Rosalía era alegre y vital para sus hijos”, *La Región*, “Hemeroteca”, “Historia en 4 tiempos”, 8 xullo 2018, p. 22.

Fala dos fillos que tivo Rosalía de Castro, de Gala particularmente quen describe á súa nai como ‘alegre e vital’, unha imaxe totalmente contraria á que convencionalmente se ten da autora.

_____, “Cuento chino”, *La Región*, “Hemeroteca”, “Historia en 4 tiempos”, 9 xullo 2018, p. 22.

Recorda o artigo de Vicente Risco de 1943 publicado na sección ‘Cosas y días’ no que dá conta da instalación dos novos sumidoiros na cidade.

_____, “A carón do lume’, de Prado Lameiro”, *La Región*, “Hemeroteca”, “Historia en 4 tiempos”, 16 xullo 2018, p. 41.

Informa do aniversario da publicación do poemario *A carón do lume* de Prado Lameiro e inclúe un poema desta obra.

_____, "Los judíos estudiados y vistos por Don Vicente", *La Región,* "Hemeroteca", "Historia en 4 tiempos", 31 xullo 2018, p. 34.

Recolle unha pequena entrevista feita pola revista madrileña *Arte y Letras* a Vicente Risco en 1943 con motivo da publicación do libro *Historia de los judíos*. Afirma que foi bastante difícil de escribir, especialmente o período entre 1910-1940, debido a escaseza de información.

_____, "Don Vicente Risco y yo", *La Región,* "Hemeroteca", "Historia en 4 tiempos", 28 agosto 2018, p. 33.

Reproduce un artigo de José Aldea, seudónimo de Ricardo Outeiriño en *La Región*, 1948. Nel afirma que "en España hoy no hay quien diga más cosas que él ni las diga así" e que "los amigos de su tiempo dicen que tiene una edad prehistórica. Y nos hablan de sus prodigios infantiles, allá por el año ochenta, Y de sus elegancias tan provocativas de sus juveniles años".

_____, "Ir a ver pasar nubes", *La Región,* "Hemeroteca", "Historia en 4 tiempos", 29 agosto 2018, p. 34.

Reprodución deste artigo de Vicente Risco publicado en *La Región* en 1943. Nel afirma que "Tabaco, libros y no hace falta más. Aunque uno no haga más que ver pasar las nubes. Pero también se aprende mucho viendo pasar las nubes. Con buena fantasía, las nubes parecen cosas".

_____, "Victoria Carballo-Calero ya es catedrática de arte", *La Región,* "Hemeroteca", "Historia en 4 tiempos", 24 setembro 2018, p. 22.

Reproduce unha nova do 24 de setembro de 1993, na que se dá conta dunha mesa sobre narrativa galega na que participaron Xosé Neira Vilas, Manuel Rivas, Carlos Casares e Alfredo Conde e que tivo lugar no marco das Xornadas de Normalización Lingüística que se estaban a celebrar na Aula de Cultura de Caixa Ourense.

Outeiro, Mario, "Adeus ao 'xograr da gravidade", *El Progreso,* "Opinión", "Tribuna política", 2 febreiro 2018, p. 30.

Informa do falecemento do escritor Isidro Novo. Indica que publicou obras de narrativa, poesía, ensaio e tradución. Destaca que os últimos libros que saíron do prelo foron *CO2* (2017) e *O tabú da traslenda* (2017). Amosa, ademais, o seu labor no ámbito cultural galego.

_____, "Xabarín Club 24 horas", *El Progreso,* "Opinión", "Tribuna política", 18 maio 2018, p. 26.

Principia afirmando que "non me pasa aínda a indignación trala lectura do artigo

publicado onte polo presidente da Xunta de Galicia e titulado ‘A lingua que namora’. Hai que ser hipócrita para falar de incomprensión oficial ao galego (na época na que V. Moreno chegou a Galiza) cando o seu goberno asestou a maior puñada ao idioma propio dende a aprobación da Lei de Normalización Lingüística”.

_____, “Na memoria de Xabier P. Docampo”, *El Progreso,* “Opinión”, “Tribuna política”, 29 xuño 2018, p. 32.

Con motivo do pasamento de Xabier P. Docampo faise un percorrido pola súa traxectoria destacando o seu labor docente e a súa participación en publicacións como *Revista Galega de Educación* ou *Nova Escola Galega*. Faise referencia aos seus libros *Cando petan na porta pola noite* e *A nena do obrigo de astracán*. Alúdese ao escritor Rubén Ruibal e ao seu libro *Limpeza de sangue* e tamén á escritora Rosa Aneiros e á súa obra *Ás de bolboreta*.

_____, “O ignoto Fontán”, *Diario de Pontevedra,* “Opinión&Análisis”, p. 31/ *El Progreso,* “Opinión”, p. 21, 12 agosto 2018.

Encomeza indicando que vai dedicar tres artigos a Domingo Fontán, por tratarse dunha persoa “descoñecida” mais “recoñecida nos ambientes cientificos e politicos” e por estar enterrado no Panteón de Galegos Ilustres “xunto con Rosalía de Castro, Castelao, Alfredo Brañas, Francisco Asorey e Ramón Cabanillas”. Salienta que dá nome a varias rúas de cidades onde viviu, que protagoniza unha novela de Marcos Calveiro merecedora do Premio de Narrativa Breve Repsol 2015 e que dará nome a un edificio da Cidade da Cultura. Matiza que, pese a ser recoñecido en vida, pesou a súa ideoloxía liberal e tamén o feito de que “a ciencia segue sen estar considerada como cultura”, entre outros aspectos referidos á súa Carta Xeométrica.

_____, “Fontán, espello da Galiza”, *El Progreso,* “Opinión”, 19 agosto 2018, p. 20.

Recomenda a lectura da novela de Marcos Calveiro, que foi gañadora do premio Repsol 2015, para achegarse á figura de Fontán. Destácase que, malia estar ben documentada, na Fundación Domingo Fontán criticouse o tratamento persoal do personaxe coma unha persoa de moito carácter.

_____, “A luz sinódica de Otero Canto”, *El Progreso,* “Opinión”, “Tribuna política”, 26 outubro 2018, p. 32.

Faise referencia á presentación do libro de poemas *Sinódica luz* gañador do primeiro premio do I Certame de Poesía Galega 2018 de Otero Canto. Alúdese a que este escritor foi merecedor do IV Certame Literario Terras de Chamoso do Corgo coa obra *Chuchas acaroadas das vagas*. Tamén se di que o ano seguinte volveu acadar o primeiro premio coa obra *A praia amanceba*. Explícase que o poemario presentado está dividido en dúas partes: 'Sinódica luz' sobre o gozo, a soidade ou o desacougo e 'Escuridade-Mar global', sobre a reivindicación dunha sociedade centrada no factor humano e non na economía nin na globalización.

_____, “LEX. Canto pesa e como fede!”, *El Progreso,* “Opinión”, “Tribuna política”, 9 novembro 2018, p. 32.

A propósito dun artigo sobre diversos casos xudiciais e a súa resolución cítanse uns versos do poema "A xustiza pola man" incluído na obra *Follas Novas* de Rosalía de Castro.

_____, "O nacionalismo cumpre 100 anos", *El Progreso,* "Opinión", "Tribuna política", 23 novembro 2018, p. 40.

No eido dun artigo sobre o centenario do Manifesto Nacionalista alúdese a diversos escritores galegos como Vicente Risco, Castelao, Losada Diéguez, Cabanillas, os irmáns Vilar Ponte, Peña Novo ou Ben-Cho-Shey. Tamén se fai referencia á celebración de varios actos entre os que destaca a representacion da obra teatral *A luz da estrela que brila ó lexos*.

Pato, Cristina, "O mundo en feminino", *La Voz de Galicia,* "A arte da inquedanza", 2 marzo 2018, cuberta.

No eido dunha reflexión sobre a necesidade de recuperar a historia das mulleres na sociedade, faise referencia ao libro de María Solar *Os nenos da varíola* e á súa temática sobre o feito de que un grupo de nenos galegos dun orfanato coruñés, acompañados dunha enfermeira, levasen a América a vacina da varíola.

_____, "Poesía e demencia", *La Voz de Galicia,* "A arte da inquedanza", 13 abril 2018, contracuberta.

Faise referencia ao libro de poesía de Francisco Castro *Chamádeme Simbad* e á súa temática sobre a demencia tratada desde a perspectiva dun cativo. Tamén se alude á presentación do libro *Latexo Beat* do mesmo autor con motivo da súa participación no International Kerouac Festival.

_____, "Dorna vai e vén", *La Voz de Galicia*, "A arte da inquedanza", 20 xullo 2018, contracuberta.

Rememora a celebración da iniciativa "A Inchadiña branca vela" da Asociación Cultural Dorna da Illa de-Arousa e a Fundación Rosalía de Castro, "coa que renden homenaxe tanto a Rosalía como á histórica embarcación".

Pavón, Lalo, "Emilio Araúxo, poeta de vidas e xentes", *La Región,* "Ourense", "Día das Letras Galegas", "Tribuna", 17 maio 2018, p. 15.

Dáse conta da homenaxe que o concello de Parada de Sil fixo a Emilio Araúxo e alúdese á súa obra *Cinsa do vento: libro da Ribeira Sacra.*

Pazo Blanco, Xosé Manuel, "Metáfora", *Diario de Ferrol,* "Opinión", "O pinguelo", 27 marzo 2018, p. 17.

Faise referencia á celebración dunha homenaxe a Ricardo Carballo Calero na Fundaçom Artabria.

_____, “Vicente Penya”, *Diario de Ferrol*, “Opinión”, “O pinguelo”, 9 outubro 2018, p. 17.

Encomeza a lembranza deste asasinado “polas balas do franquismo” en 1949 en Páramo (Lugo) a quen lle renderán homenaxe en Padrón o 18 de outubro cos versos de Manuel Curros Enríquez, “Ai dos que levan na frente unha estrela! Ai, dos que levan no bico un cantar!”.

Pazos, Lino J., “Adhesións trala morte de Castelao”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “As pegadas de Castelao”, 7 xaneiro 2018, p. 10.

Indica que, despois da morte de Castelao, se celebrou un funeral cívico o 11 de maio de 1950. Destaca, ademais, diversos actos na súa honra, tanto en Buenos Aires coma en Rianxo.

_____, “Inaguración do Centro Pontevedrés e Ourensán en Bos Aires”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “As pegadas de Castelao”, 17 xaneiro 2018, p. 12.

No contexto dunha achega sobre a inauguración do Centro pontevedrés e ourensán en Bos Aires alúdese ao papel de Castelao no desenvolvemento do acto. Tamén se inclúe o seguinte fragmento do Alalá das Mariñas de Betanzos: “Teño unha casiña blanca/ xunto a-o mar, entre loureiros/ teño paz e teño amor/ non hai máis dicha no ceo”.
_____, “A Comisión Intersocietaria Galega de Homenaxe a Castelao (06)”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “As pegadas de Castelao”, 30 xaneiro 2018, p. 11.

Fálase das propostas da Comisión Intersocietaria Galega de Homenaxe a Castelao, entre as que se inclúe a redacción dun estudo sobre o autor dividido en tres partes, coa segunda parte destinada ao estudo da súa produción literaria, a cargo, respectivamente, de Luis Seoane, Eduardo Blanco Amor e Gerardo Álvarez Gallego. Tamén contaría cun limiar responsabilidade de Núñez Búa.

_____, “Galeuzca no xornal/ Opinión gallega”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “As pegadas de Castelao”, 4 febreiro 2018, p. 14.

Fala da revista *Galeuzca*, publicada entre 1945 e 1946. Destaca a colaboración de Castelao, Antón Alonso Ríos, Nunez Bua e Portela Valladares.

_____, “Libelo sobre Castelao e Curros Enríquez”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “As pegadas de Castelao”, 8 febreiro 2018, p. 11.

Faise referencia a varias publicacións feitas no xornal *Nuevo Correo* sobre Curros Enríquez e Castelao despois da súa morte ás que Celso Emilio Ferreiro fixo réplica. Menciónase que a obra de Curros Enríquez *Aires da miña terra* superou en edicións á de Rosalía de Castro.

_____, “Castelao na revista Aturuxo”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “As pegadas de Castelao”, 28 febreiro 2018, p. 11.

Dáse noticia da saída ao prelo en 1935 da revista *Aturuxo* e infórmase de que a ilustración

da capa foi feita por Castelao. Tamén se achega unha lista dos contidos da publicación salientando, no tocante a figuras da literatura galega que participan nela, as contribucións de Filgueira Valverde ou Amado Carballo.

_____, "Recoñecemento a Castelao na Habana ou París", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", "As pegadas de Castelao", 4 marzo 2018, p. 11.

Recolle algunhas das homenaxes realizadas na honra de Castelao despois da súa morte. Destaca os actos en Montevideo e París e a publicación de crónicas na prensa cubana e chilena.

_____, "Monumento a Castelao en Rianxo", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", "As pegadas de Castelao", 25 marzo 2018, p. 13.

No eido dun artigo sobre a inauguración dun monumento de Castelao en Rianxo alúdese á presenza no evento doutros escritores como Xose Filgueira Valverde, Valentín Paz Andrade, Luís Seoane ou Otero Pedrayo.

_____, "Os vellos non deben de namorarse en Pontevedra", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", "As pegadas de Castelao", 23 xullo 2018, p. 8.

Rememora o 5 de xuño de 1985 cando acudiu á posta en escena da peza teatral a cargo do Centro Dramático Galego, baixo a dirección de Eduardo Alonso. Enumera o elenco actoral e musical e resume a estrea da peza no bonaerense teatro Mayo o 14 de agosto de 1941, dirixindo a obra Varela Buxán, canda o propio Castelao. Nomea a posta en escena da peza na Habana a partir do 14 de agosto de 1971 e recolle unhas palabras de Xosé Neira Vilas sobre os actores no mes de outubro.

Pena, Xosé Ramón, "Verne, Ramón, Miguel", *Faro de Vigo*, "Opinión", "De bolina", 24 febreiro 2018, pp. 22-23.

Informa da lectura pública de "A baÍa de Vigo" da obra *Vinte mil leguas baixo os mares* de Xulio Verne nun acto nas avenidas de Vigo no que se xuntaron Manolo Bragado, Bieito Ledo, Francisco Castro, Eduardo Rolland, Antonio García Teijeiro, Inma López Silva, Ramón Nicolás, María Xosé Porteiro, María Xosé Queizán, Antón Pulido e Xosé Lois Ripalda, entre outros persoeiros da cultura galega.

_____, "Matria Galicia, 1968", *La Opinión*, "*Saberes*", "Poesía", 17 novembro 2018, p. 7.

Faise un estudo da sorte editorial do poema de Celso Emilio Ferreiro "Miña matria Galicia", co que gañou os Xogos Florais do Idioma Galego que tiveron lugar en Bos Aires en 1968. Saliéntase que a composición apareceu no *Correo de Galicia* en 1968, que ao ano seguinte publicouna a Editorial Nós no volume *Xogos Froraes do idioma galego* e que en 2004 Ramón Nicolás incluína na obra *Celso Emilio Ferreiro. Poesía galega completa*. Alúdese á nova saída ao prelo do poema a conta da Fundación Celso Emilio Ferreiro. Faise referencia a outras obras do autor como *O soño sulagado*, *Longa noite de pedra* e *Viaxe ao país dos ananos*. Analízase a influencia da obra de Rosalía no poema premiado e reeditado.

_____, “De eleccións e de vicio”, *Faro de Vigo,* “Opinión”, “De bolina”, 24 novembro 2018, p. 27.

No contexto dun artigo sobre a situación política de España faise referencia a Xosé María Díaz Castro e ao seu poema “Penélope”.

Pena Beiroa, José Antonio, “25 anos da Fundación Neira Vilas”, *El Correo Gallego,* “Opinión”, “Al habla”, 29 xullo 2018, p. 4.

Repaso das funcións e actuacións levadas a cabo na Fundación Xosé Neira Vilas ao longo dos seus 25 anos de historia, entre as que se destacan os premios literarios que outorga a fundación.

_____, “Hasta nunca Pastor”, *El Correo Gallego,* “Opinión”, “Al habla”, 7 novembro 2018, p. 3.

No contexto dun artigo sobre a historia de diversas empresas e industrias galegas alúdese ao texto “Alba de Groria” de Castelao.

Penas, Ánxeles, “Cómo se imprime un libro”, *Diario de Arousa*/ *Diario de Ferrol*/ *El Ideal Gallego,* “Opinión”, “Crítica de arte”, 28 xaneiro 2018, p. 26.

Sobre a mosra “Cómo se imprime un libro”, destácanse as xoias bibliográficas e o caldo de cultuivo que supuxo para Luís Seoane a realización de proxectos con outros artistas sonados.

_____, “Alfonso Sucasas no museo de Belas Artes”, *Diario de Arousa*/ *Diario de Ferrol*/ *El Ideal Gallego,* “Opinión”, “Crítica de arte”, 25 marzo 2018, p. 26.

Describe a exposición do pintor e defínea, de acordo con Anxo Rei Ballesteros coma “o ser diferenciado de Galicia”.

_____, “Cincuenta anos despois do 68”, *Diario de Arousa*/ *Diario de Ferrol*/ *El Ideal Gallego,* “Opinión”, “Crítica de arte”, 20 maio 2018, p. 26.

No contexto dunha reflexión sobre a revolución do 68 alúdese a Celso Emilio Ferreiro e aos versos de *Longa noite de pedra*: "Hai algo que esta podre en Dinamarca / e fede que alcatrea dende sempre".

_____, “José Suárez, os ollos que pensan”, *Diario de Arousa*/ *Diario de Ferrol*/ *El Ideal Gallego,* “Opinión”, “Crítica de arte”, 8 xullo 2018, p. 26.

No marco dunha reflexión sobre a mostra de fotografía do alaricense que ofrece o Museo de Belas Artes, saliéntanse algunhas pezas, coma “Jaivota”, a serie “Mariñeiros”, os retratos de Alberti ou Colmeiro e unha cita de Carlos Casares sobre a súa morte.

Pérez, Lois, "Un cego no paraíso", *Diario de Pontevedra, "Táboa Redonda"*, n.º 113, 14 xaneiro 2018, p. 4.

Alude á tradución ao galego da obra *Vidas imaxinarias* de Schowb por parte de Samuel Solleiro na editorial Aira. Lembra tamén cando escoitou a Eladio o Cego nas Pontes xunto a Antonio Reigosa e Isidro Novo.

_____, "Termar de pé", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso, "Táboa Redonda*", n.º 132, 13 maio 2018, p. 4.

Dá conta da celebración da décima edición da Semana da Poesía Salvaxe en Ourense, onde coincidirá coa poeta Rosalía Fernández Rial. Ademais, este certame tamén lle inspiran uns versos de Manuel Antonio que cita.

_____, "A Festa de Mirman's", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso, "Táboa Redonda*", n.º 140, 1 xullo 2018, p. 6.

Recorda a Festa dos Libros de Pontevedra onde participaron autores galegos como Santiago Lopo, que firmaba *A arte de trobar*; Diego Ameixeiras, autor de *A crueldade de abril*; e Margarita Ledo, dando charlas, entre outros.

_____, "Unha estrela no cubo de Roque Dalton", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 142, 15 xullo 2018, p. 7.

Entre outras temáticas, alude á vinculación de Roberto Bolaño con Galicia, cualifica *Un manifesto rebelde. Contra todo isto* de Manuel Rivas como "un libro luminoso do que aprender. Un lugar onde encontrar acougo" e menciona *Évame* de Carlos Oroza. Remata reproducindo esta definición de poesía, a cargo de Roque Dalton: "A poesía é o cubo do leite de cabra, onde caeu a estrela por quen todos preguntan".

Pérez-Lema, Xoán Antón, "A derradeira lección do mestre", *Diario de Arousa*/ *Diario de Ferrol*, "Opinión", "Cadernos da viaxe", 8 outubro 2018, p. 14.

Principia lembrando que Castelao debuxou "A derradeira lección do mestre" para o seu álbum *Galicia Mártir* como "como denuncia internacional dos crimes da reacción fasciofranquista". Aclara que o cadro de 1945, inspirado no debuxo, significa "a denuncia pública e universal dos asasinatos da represión franquista en Galicia, o que descualifica de vez a interpretación que del fixo Núñez Feijoo canda a súa desembalaxe para expor na Cidade da Cultura" e apunta que "o presidente rectificou o venres 5, no discurso de apertura da exposición".

Pernas, Ramón, "Adiós, vista dos meus ollos", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Nordés", 1 setembro 2018, p. 13.

No contexto dun artigo sobre o fin do verán e a chegada do outono cítanse varios fragmentos do poema "Adios, ríos; adios, fontes" de Rosalía de Castro.

Piñeiro, Antonio, "Morar en terradentro", *La Región*, "Opinión", "Ourensalia", 11 xaneiro 2018, p. 29.

Achégase un comentario sobre o libro *Terradentro* de Benito Reza salientando que se estrutura en tres relatos de temática policial e un epílogo. Tamén se destaca o predominio do realismo máxico na obra, a importancia dos espazos que remiten a Celanova de mediados do século XX e o protagonismo do personaxe do avogado Pepe Rial.

_____, "Vilanova das Infantes", *La Región*, "Opinión", "Ourensalia", 13 febreiro 2018, p. 46.

Informa da publicación na revista *A Trabe de Ouro*, dirixida por Méndez Ferrín, dun artigo asinado por Ramón Lorenzo sobre o nome Vilanova das Infantes. Cita a Curros Enríquez, Luís Soto, Secundino Feijóo e o Padre Silva polo seu lugar de orixe.

_____, "Para un que tiñamos...!", *La Región*, "Opinión", "Ourensalia", 24 marzo 2018, p. 30.

No contexto dun artigo sobre a expulsión de Ferrín do posto de presidente da RAG alúdese a Luís González Tosar e a Curros Enríquez.

_____, "Os déngaros turdios", *La Región*, "Opinión", "Ourensalia", 28 xullo 2018, p. 40.

Partindo dunha reflexión sobre os procesos de escrita e a memoria, o autor introduce, nun xesto de homenaxe ao poeta recentemente finado, un fragmento da obra *Baixo o sol do Magreb* de Víctor Campio, no que se desenvolve a figura mitolóxica dos déngaros turdios.

_____, "Ourensanía e galeguismo", *La Región*, "Opinión", "Ourensalia", 31 xullo 2018, p. 36.

Reflexiona sobre a idea de galeguismo e galeguidade con motivo da Festa da Palabra celebrada en Esgeva, Carballiño, na que participaron varios poñentes.

_____, "Toca o pandeiro, Amancio", *La Región*, "Opinión", "Ourensalia", 4 setembro 2018, p. 30.

Ao tempo que se reflexiona sobre os monumentos e as súas funcións, por veces imprevistas, coméntase o xesto de Amancio Prada, ao empregar as costas da escultura broncínea de Celso Emilio Ferreiro (creada por Acisclo Manzano) para acompañar unha das moitas coplas populares que o poeta lle facilitara, no marco da cerimonia de entrega do premio Celanova Casa dos Poetas.

_____, "Unha noite na eira do trigo", *La Región*, "Opinión", "Ourensalia", 15 setembro 2018, p. 33.

Dá conta da anécdota que deu orixe á creación do primeiro poema en galego de Celso Emilio Ferreiro, "No xardín unha noite sentada...", que despois inseriu en *Aires da miña terra*.

_____, "Territorios creativos", *La Región*, "Opinión", "Ourensalia", 18 outubro 2018, p.

32.

No eido dun artigo que reflexiona sobre a concepción de Ourense como lugar de creación alúdese a Manuel Curros Enríquez e a Otero Pedrayo.

_____, "Tapando baches", *La Región,* "Opinión", "Ourensalia", 30 outubro 2018, p. 29.

Reflexiónase sobre o nomeamento de Vázquez Monxardín como académico da Real Academia Galega.

_____, "... e por que non?", *La Región,* "Opinión", "Ourensalia", 10 novembro 2018, p. 35.

No marco dunha crítica política, deféndese a necesidade de coñecer a Rosalía de Castro e "sentir de preto os seus poemas".

_____, "A cama de Castelao", *La Región,* "Opinión", "Ourensalia", 15 novembro 2018, p. 33.

Con motivo da súa visita ao Centro Galego de Buenos Aires comenta que puido estar ao pe a da cama na que estivo Castelao en 1950.

_____, "O ave, o ouro e o carbón", *La Región,* "Opinión", "Ourensalia", 1 decembro 2018, p. 35.

No contexto dunha reflexión sobre a chegada do AVE que unirá Galicia e Madrid e sobre a primeira locomotora que chegou a Ourense, cítanse diversos versos de Curros Enríquez a propósito deste último suceso.

Piñeiro Docampo, J.C., "Existencialismo pero non saudade", *Diario de Arousa/ El Ideal Gallego/ Diario de Ferrol,* "Opinión", 2 febreiro 2018, p. 25.

Reflexión política que parte da máxima filosófica do existencialismo (a existencia precede á esencia) e que para Ramón Piñeiro garda relación coa saudade.

Pinto Antón, Juan Antonio, "As árbores espertan", *Diario de Pontevedra,* "Opinión & Análisis", p. 27/ *El Progreso,* "Opinión", p. 31, 10 maio 2018.

No contexto dun artigo sobre a celebración do día das árbores cítanse unhas verbas da obra *Sempre en Galiza* de Castelao.

_____, "Os libros que nos salvan", *Diario de Pontevedra,* "Opinión & Análisis", p. 23/ *El Progreso,* "Opinión", p. 29, 7 xuño 2018.

Menciona a María Vitoria Moreno como a última galardoada no Día das Letras Galegas e loa a súa figura. Nomea tamén a obra de Manuel Rivas *Contra todo isto. Un manifesto rebelde* e exhorta a un maior recoñecemento da figura do autor.

Ponte, José Manuel, "Que din os eucaliptos...", *Faro de Vigo,* "Opinión", "Inventario de perplejidades", 23 febreiro 2018, p. 25.

Alúdese á creación da letra do himno galego por parte de Pondal e destácanse os piñeiros como inspiración para a súa elaboración.

_____, "La invención del sepulcro", *Faro de Vigo,* "Opinión", "Inventario de perplejidades", 26 xullo 2018, p. 27.

Céntrase na historia e figura do Apóstol Santiago, con motivo da apertura ao público do Pórtico da Gloria, xa restaurado, engadindo unhas palabras de Otero Pedrayo nas que salienta a importancia crucial que cobrou Compostela tras a descuberta do sepulcro.

Porteiro, María Xosé, "O teito é de pedra", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Habitación propia", 2 abril 2018, p. 1.

No eido dun artigo sobre a presenza de mulleres no sector cultural, fálase do Premio María Casares e dos Premios da Cultura Galega e menciónase a Xohana Torres como gañadora nos segundos. Tamén se fai referencia a que Ledicia Costas gañou o Premio Nacional de Literatura Infantil ou ao recoñecemento de María Reimóndez, de Inma López Silva ou do dúo poético Aldaolado.

_____, "Cabelos longos, ideas curtas", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "Habitación propia", 23 outubro 2018, p. 1.

Sinala que Francisca Herrero Garrido, autora da novela *Néveda* (1920), foi a primeira muller elixida, no ano 1945, para entrar na Real Academia Galega.

Pozo Garza, Luz, "A pintora Maruxa Olavide, renovadamente abstractiva", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 16 abril 2018, p. 27.

Dáse noticia da exposición de pintura de Maruxa Olavide á que Luz Pozo Garza dedica os seguintes versos: "Pois os ollos son de índole floral/ coma o espírito e a alma/ e todo foi creado para o amor/ e a beleza/ A visión foi exaltada/ a un rango hierofánico:/ os ollos son de índole solar/ así vemos a luz e amamos o creado…".

Presas, Noa, "De saber falar e saber estar", *La Región,* "Opinión", 6 setembro 2018, p. 34.

En resposta a un artigo precedente de Afonso Vázquez-Monxardín sobre as intervencións das e dos parlamentarios na recollida do Celanova Casa dos Poetas, reivindícase a escolla lingüística en favor dunha linguaxe inclusiva, así como unha lembranza de Curros Enríquez que xustifica a escolla dun discurso comprometido: como cronista que sufriu a presión do poder, perseguido penalmente polos seus poemas etc.

Procopio, "Sobre efemérides, feminismos y otras cuestiones", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "El sueño de una noche de verano", 25 xullo 2018, pp. 22-23.

No marco dunha reflexión persoal sobre varias efemérides do ano, trufada de referencias culturais diversas, recóllese unha cita de Rosalía de Castro en relación co Pórtico da Gloria.

Queipo, Xavier, "Bernardino, o neno mariñeiro", *Sermos Galiza*, n.º 285, "Opinión", 22 febreiro 2018, p. 5.

A raíz da lectura da novela *O neno mariñeiro* (2017), de Bernardino Graña, coméntanse algunhas anécdotas persoais relacionadas co Morrazo.

_____, "Inesgotábel (G)alicia", *Sermos Galiza*, n.º 297, "Opinión", 24 maio 2018, p. 5.

Artéllase unha reflexión a partir de Alicia no País das Marabillas e Alicia a través do espello, aconsellando a súa lectura proveitosa para adultos, e establecendo unha relación entre Galicia e os clásicos citados, un país no que vivir apresados coma Coellos Brancos, chegando tarde a todas partes, gobernados por Raíñas Vermellas de correr paradoxal, que non avanza nin retrocede.

_____, "Onda (Observatorio da nova diáspora)", *Sermos Galiza*, n.º 305, "Especial Día da Patria Galega", "Opinión", "Prosa do observatorio" 19 xullo 2018, p. 5.

Reflexiona con motivo das xornadas ONDA que teñen lugar en Santiago de Compostela sobre os autores en lingua galega que viven noutros países, sen querer referirse aos escritores galegos coma Castelao, Luís Seoane, Blanco Amor, que marcharon por motivos económicos e políticos, senón aos de agora.

Queixas, Mercedes, "O meu nome é o da cidade alta", *Sermos Galiza*, n.º 278, "Opinión", "Eu seino?", 4 xaneiro 2018, p. 5.

Lembra o falecemento, no ano 2004, da poeta coruñesa Luísa Villalta. Destaca a existencia do Certame Literario Luísa Villalta no IES Isaac Díaz Pardo de Sada; o Premio Luísa Villalta de Iniciativas normalizadoras da Universidade da Coruña; e o Concurso de ideas Luísa Villalta de proxectos culturais pola igualdade, a cargo da Deputación da Coruña.

_____, "Li(n)deiras galegas na Suíza", *Sermos Galiza*, n.º 298, "Opinión", "Eu seino?", 31 maio 2018, p. 5.

Estuda as tendencias sociolingüísticas dos galegos dende os anos 60 sobre a aprendizaxe clandestina do galego, tal e como fixo María Victoria Moreno para aprender o galego cando se instalou en Galicia.

_____, "Quen garda, sempre ten", *Sermos Galiza*, n.º 302, "Opinión", "Eu seino?", 28 xuño 2018, p. 5.

No contexto dunha reflexión sobre a perda en distintos ámbitos da sociedade galega alúdese ao Pergamiño Vindel e aos seguintes versos de Manuel María: "O idioma e a fala/ que nos xungue e sostén./ Se perdemos a fala/ non seremos ninguén."

_____, "Unha historia única", *Sermos Galiza*, n.º 306, "Opinión", "Eu seino?", 26 xullo 2018, p. 5.

Reflexiona sobre o paso do tempo, empregando ideas presentadas en poemas de Manuel María, Luz Pozo Garza e Rosalía de Castro. Tamén menciona o discurso "Alba de Groria" de Castelao.

Ramírez, Cristóbal, "Un libro", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", 21 agosto 2018, contracuberta.

Comezando pola lembranza anecdótica dun encontro con Amancio Liñares Giraut, profesor no instituto de Negreira, realízase unha sucinta loubanza e presentación dun libro por el coordinado en 2017: Xente e terra de Barcala. Elaborado polo alumnado do Xulián Magariños, trátase dun compendio etnográfico e histórico de indubidábel valor tendo en conta a progresiva desaparición das xeracións rurais.

Ramos, Rocío, "Feitizo na casa do pai de Balbino", *La Voz de Galicia*, "La Voz na Fundación Neira Vilas", 26 abril 2018, contracuberta.

No contexto dun artigo sobre a casa natal de Neira Vilas en Vila de Cruces faise referencia á súa obra póstuma *De Gres a Cádiz*.

Reigosa, Antonio, "Como as bolboretas", *Sermos Galiza*, n.º 301, "A fondo", n.º 200, contracuberta, 21 xuño 2018, p. 8.

ofrécese un símil entre a figura de Isidro Novo e as bolboretas, que desaparecen pero nunca se van.

Reigosa, Carlos G., "Cunqueiro e o Grial", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Vagalume", 16 abril 2018, p. 25.

Alúdese á obra de Álvaro Cunqueiro *Merlín e familia* así como á crenza do autor de que o Grial estaba en Galicia e en concreto no Cebreiro. Coméntase a relación desta obra coa materia artúrica e tamén se fai alusión, no eido desta temática, á obra *Na noite estrelecida* de Ramón Cabanillas.

_____, "O maio de hai 50 anos", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Vagalume", 31 maio 2018, p. 39.

Conta cal foi o motivo de inspiración para escribir a novela *Oxford, amén*: a decepción do movemento de maio de 1968 no plano político supuxo para el unha gran vitoria vital.

_____, “Joyce e os nosos”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, “Vagalume”, 19 agosto 2018, p. 37.

Dá conta da devoción que os autores da Xeración Nós tiñan por James Joyce na súa concepción da literatura coma coma un proxecto identitario cunha visión cultural propia.

_____, “As razóns máxicas”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, “Vagalume”, 31 agosto 2018, p. 35.

Recoñece que escribiu a súa novela *Segredos de Bretaña* (2016) como tentativa de emprego das técnicas da novela negra coa finalidade de “desvelar a evolución histórica dun espazo habitado -neste caso, o norte de Galicia-, descubrindo as chaves de supersticións, crenzas e datos reais que conviven e definen cada época histórica” que considera como ancoradas no mundo rural, se ben recoñece que esa descuberta se contrapón coa estendida idea de que Galicia presenta “unha cosmovisión compartida”. Afirma que aínda se manteñen contrapostas “dúas visións do mundo: a das tradicións antigas, de raíz máxica, e a do racionalismo actual, que acredita as explicacións de feitos reais”. Apunta que cando Cunqueiro escribiu con total liberdade *Merlín e familia* xa que os lectores “non ían confundir o seu mago egrexio coa realidade de menciñas e menciñeiros do mundo real” e porque ademais “a condición esencial de Cunqueiro non habitaba no realismo, senón na propia maxia dunha literatura superior”. Lamenta que “a racionalidade urbana vai acantoando e empuxando ao esquecemento toda a rica cosmovisión rural que aínda atesoura Galicia” e reitera que segue a haber máis “talento feiticeiro nalgunhas aldeas que no complexo urbano de toda Galicia”.

_____, “Borges e Cunqueiro”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, “Vagalume”, 15 setembro 2018, p. 37.

Comenta que en España sempre houbo críticos que percibían unha semellanza entre Borges e Cunqueiro.

Requeixo, Armando, “Frankenstein e outros monstros”, *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 601, 13 xaneiro 2019, cuberta.

Repasa os principais monstros literarios dentro da literatura mundial, despois, céntrase no ámbito galego, onde destaca obras como *Un ollo de vidro*, *Do caso que lle aconteceu ao doutor Alveiros*, *O lobo da xente*, *O ganso pardo*, *A era de Lázaro* e *O lobishome de Candeán*.

_____, “Os reinos da palabra. Reler as alegorías”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 687, “Literatura insólita”, 1 novembro 2019, p. VII.

O autor ofrece un panorama pola literatura universal creadora de territorios fantásticos e destaca, no caso da literatura galega, *Retorno a Tagen Ata* (1971) de Xosé Luís Méndez Ferrín.

Ribot, Joan, “Superheroes”, *El Correo Gallego*, “Opinión”, “Flash”, 20 outubro 2018, p. 4.

No eido dun artigo sobre a escritura de contos, faise referencia ao relato *A Capa* de Félix Caballero sobre un superheroe presentado ao Certame de Relatos Vigo histórico do 2016.

Rivadulla Corcón, X. H., "As sensacións de sentir ao poeta Isidro Novo", *Sermos Galiza*, n.º 301, "A fondo", 21 xuño 2018, p. 6.

Destaca o espírito creador de Isidro Novo, que vivía en estado continuo de creación poética, de xeito que a súa figura de poeta transcende á escrita porque o é en todas as facetas da súa vida.

Rivas, Chito, "Samuel Gómez, o poeta anarquista", *La Región*, "Provincia", "Testemuñas da memoria", 27 xaneiro 2018, p. 28.

Fálase do poeta ourensán Samuel Gómez González, realizando un percorrido pola súa vida e obra. Dise que publicou sete obras, algunhas en lingua galega e outras en castelán, e que colaborou en diversas revistas literarias. Reivindícase o recoñecemento público do escritor. Dá conta do periplo vital e bibliográfico do autor, destacando a súa faceta literaria e as circunstancias que afrontou durante o conflito da Guerra Civil.

_____, "Sergio Vences Fernández, o filósofo", *La Región*, "Provincia", "Testemuñas da memoria", 27 xaneiro 2018, p. 28.

No eido dun repaso da figura de Sergio Vences Fernández menciónase a súa obra narrativa *Nas profundas augas do esquecemento* e o carácter autobiográfico da mesma.

_____, "Certame literario molgués en 1921", *La Región*, "Opinión", "Recuncho hebdomadario", 23 xullo 2018, p. 31.

Entre outras actividades vinculadas a Baños de Molgas, alude ao certame literario celebrado en setembro de 1921 e no que concederon o premio de honra a Homobono González, quen leu o poema galardoado "O tren da vida". Finaliza comentando a espontánea participación no acto de Salvador Padilla (catedrático de latín e castelán), director do Instituto de Ourense (o actual IES Otero Pedrayo).

_____, "Noite de inverno", *La Región*, "Opinión", "Pingas de orballo", 11 novembro 2018, p. 48.

No eido dun artigo sobre diversas cuestións como a noite, a chuvia ou a música, menciónase a obra *A candidata* do escritor da Coruña Miguel Sande.

Riveiro Coello, Antón, "Sinaturas", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "O espolón", 26 xaneiro 2018, p. 15.

No contexto dun artigo sobre dedicatorias a lectores alúdese a Ledicia Costas, Manuel Rivas, Carlos Casares, Núñes Singala, Xavier Alcalá e Antón Riveiro Coello.

_____, “Silencio regulado”, *La Voz de Galicia,* “Opinión”, “O espolón”, 3 setembro 2018, p. 14.

Arranca a columna cunha lembranza anecdótica de Carlos Casares, laiándose de que os concellos dinamarqueses quixesen regular o canto dos galos, que el equiparaba a outro tipo de sons naturais, como a chuvia ou os latexos.

Rivera, Javier, “A vixencia do Manifesto de Lugo no seu centenario”, *Atlántico Diario*/ *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*/ *La Región,* “*Día de Galicia*”, “Cultura”, 25 xullo 2018, pp. 8-9.

Logo de facer un repaso polo Manifesto de Lugo das Irmandades da Fala onde se aprobou a conmemoración do 25 de xullo como día da Patria Galega, remata o autor lembra unha anécdota entre Andrés Varela e Isaac Díaz Pardo na que o primeiro lle pediu documentación sobre o proceso da nova industria e Díaz Pardo entregoulle o *Sempre en Galiza* de Castelao en edición arxentina.

Rivera de la Cruz, Marta, “Toni Cantó tiene razón”, *El Progreso,* “Opinión”, “Billete de vuelta”, 7 outubro 2018, p. 30.

A raíz da proposta do partido político Ciudadanos para que as linguas cooficiais sexan unha barreira para ocupar postos na administración e que presentara Toni Cantó semanas atrás, comenta que falou con el e lle contou que ela mesma padecera que “los chicos de la izquierda nacionalista se pusieron como hidras porque me invitaron a leer un poema de Rosalía de Castro. Gritaron lo suyo, pero yo me fui a Padrón, leí lo que quise y recordé que Rosalía había dejado de escribir en gallego por culpa de intolerantes como ellos”. Incide en que “ni en las consellerías ni en los ayuntamientos gallegos se emplea el español, como si se usa con naturalidad en las casas, en las calles, con los amigos”.

Rodil, Ana, “Cando sae o verme do teatro”, *El Progreso,* “Opinión”, “De norte a sur”, 27 novembro 2018, p. 80.

Faise referencia a que a Asociación de Teatro Monfortino cambiou o nome polo de Viraventos e explícase que rematou as súas postas en escea coa representación da obra *Os intereses creados*. Explícase que esta obra constitúe un texto de Jacinto Benavente e que foi adaptada pola directora do grupo Paqui Abeledo. Recóllese o percorrido do grupo e faise referencia á presentación doutras obras como *Os intereses creados* e *Os vellos non deben de namorarse* de Castelao.

Rodríguez, Carlos Luis, “Hola ríos, hola fontes”, *El Correo Gallego,* “Opinión”, “A bordo”, 15 abril 2018, p. 3.

No eido dun artigo sobre a emigración e o retorno dos emigrantes faise referencia a Rosalía de Castro e á súa visión poética deste fenómeno.

_____, “Un 68 de la leche”, *El Correo Gallego,* “Opinión”, “A bordo”, 24 outubro 2018,

p. 3.

No contexto dun artigo sobre a revolta do 68 menciónase a Ramón Cabanillas e o himno que compuxo para Acción Galega.

Rodríguez, Salvador, "Canciones para un 68 gallego", *Faro de Vigo, "Estela"*, n.º 812, "La última", 13 maio 2018, p. 16.

Informa sobre o nacemento do movemento musical 'Nova Canción Galega' do que formaron parte bandas coma *Voces Ceibes* en cuxo acto de presentación en abril de 1968 participaría o poeta Manuel María.

Román, Fernando, "Rúa Lepanto ou da Obra", *La Región,* "Ciudadanos", "La Tribuna", 6 maio 2018, p. 20.

Percorre a historia da rúa Lepanto da cidade de Ourense, dende os seus cambios históricos até os establecementos máis salientables que pasaron por ela. No número 18 desa rúa ficou a sede de *O tío Marcos da Portela* e *El Heraldo Gallego*, dous xornais dirixidos por Valentín Lamas Carvajal. No número 27 da mesma rúa naceu Eduardo Blanco Amor.

_____, "A señorial rúa Hernán Cortés", *La Región,* "Ciudadanos", "La Tribuna", 27 maio 2018, p. 22.

Percorre a historia da rúa Hernán Cortés, da cidade de Ourense, a través dos seus edificios históricos. En concreto, no número 10 viviu toda a súa vida José García Mosquera e, tras a morte deste, faríao Filomena Dato. No número 27 viviu Lamas Carvajal. Ademais, sinala, nesta rúa estivo a sede dos xornais *La nacionalidad*, *Heraldo de Galicia* e *Crónica literaria*.

_____, "Rúa Padre Feijóo", *La Región,* "Ciudadanos", "La Tribuna", 24 xuño 2018, p. 22.

Artigo no que o autor repasa a historia da Rúa Padre Feijóo de Ourense, destaca no final do artigo que nun dos edificios da rúa, no número sete, tivo a súa sé o periódico semanal e rexionalista *As Burgas*, no cal participaron persoeiros como Santiago Álvarez de Novoa mais o seu irmán Francisco, Heráclito Pérez Placer, Filomena Dato, Curros Enríquez e Santiago Álvarez.

_____, "A praza do Corrixidor ou de Cimadevila", *La Región,* "Ciudadanos", "La Tribuna", 29 xullo 2018, p. 19.

Entre outros aspectos relativos á orixe e significación da praza do Corrixidor, comenta as primeiras obras nas que aparece esta praza, sobre todo a novela *A Esmorga* de Eduardo Blanco Amor.

_____, "A praza da Imprenta e Valentín Nóvoa", *La Región,* "Ciudad", "A Tribuna", 12 agosto 2018, p. 17.

No comentario sobre as casas que dan á praza da Imprenta ourensá, amenta que se colocou na praza "unha estatua de Castelao realizada polo escultor Manuel Buciños en 2001" e que nesa praza exercera a avogacía dende 1844 Valentín de Nóvoa, a quen Ramón cualificara como "notable e pulcro escritor e xornalista tradicionalista", idea que se recolle na lápida da casa natalicia sita no número 6 desa praza. Entre o labor de Nóvoa comenta que Manuel Curros Enríquez lle "lanzou foribundos ataques, alo menos en seis ocasións" ao que Nóvoa respondeu no seu xornal *La Lealtad*, subtitulado *Periódico monárquico*, sendo os escritos de ambos os escritores "contundentes á vez que críticos".

_____, "A Praza das Damas", *La Región*, "Ciudad", "A Tribuna", 9 setembro 2018, p. 14.

Tras informar que o Concello de Ourense, en sesión plenaria do l de febreiro de 1898, decidiu nomear "Modesto Fernández" á antiga rúa Tetuán, tamén coñecida por Praza das Damas e, anteriormente da Froita, explica que Modesto Fernández González foi colaborador xornalístico (en *Heraldo Gallego* de Orense, *Ilustración Gallega y Asturiana* de Madrid, e *Tierra Gallega* de La Habana); publicou entre outros libros *La hacienda de nuestros abuelos*, e promoveu en 1877, en Ourense, un premio literario en galego, dotado con 500 pesetas e que mereceu Manuel Curros polas obras "A Virxe do Cristal", "Unha boda en Einibó" e "O gaiteiro de Penalta". Reproduce así mesmo fragmentos de Otero Pedrayo, Vicente Risco e Olga Gallego Domínguez (no libro *A cidade de Ourense*) sobre a citada Praza e tamén verbas de Otero Pedrayo apuntando que fora veciño seu de edificio Florentino López Cuevillas e súa nai.

Román Alonso, Fernando, "A do Trigo, unha praza con moito avoengo", *La Región*, "Ciudad", "A tribuna", 21 xaneiro 2018, p. 24.

A propósito dun estudo sobre a Praza do Trigo de Ourense recóllense as referencias de Antonio Rey Soto, Ferro Couselo, Vicente Risco e Olga Gallego en relación con este lugar.

_____, "A rúa da Barreira, na orixe de Auriabella", *La Región*, "Ciudadanos", "A Tribuna", 4 febreiro 2018, p. 21.

No contexto dun artigo sobre a historia da rúa da Barreira alúdese a Otero Pedrayo e a Olga Gallego Domínguez.

_____, "Rúa San Domingos ou da Corredoira", *La Región*, "Ciudadanos", "La Tribuna", 15 abril 2018, p. 16.

No contexto dun artigo sobre a historia da rúa San Domingos de Ourense alúdese a que viviu nela Filomena Dato Muruais e faise referencia ao libro *Filomena Dato: a poeta galega de entre séculos*. Tamén se explica que viviron alí Vicente Risco e López Cuevillas. Explícase que Otero Pedrayo fala desta rúa nos seus estudos sobre a cidade de Ourense.

Romero, Bieito, "Hórreos", *La Voz de Galicia*, "O son do ar", 23 xaneiro 2018, contracuberta.

No eido dun artigo sobre os hórreos faise referencia ás *Cantigas de Santa María* de Alfonso X O Sabio.

_____, "Aquel Madrid", *La Voz de Galicia*, "O son do ar", 17 abril 2018, contracuberta.

No contexto dun artigo sobre unha estadía en Madrid en 1888 alúdese á obra dramática de Marta Barcala e Xulio Lago titulada *Eu, Gulliver Ferreiro* que foi representada no Ateneo madrileño a cargo de Teatro Atlántico. Infórmase de que a peza estaba baseada na poesía de Celso Emilio Ferreiro. Tamén se di que Celso Emilio sería homenaxeado polo Día das Letras galegas o ano seguinte.

_____, "Bos Aires ten unha gaita", *La Voz de Galicia*, "O son do ar", 22 maio 2018, contracuberta.

Dá conta dos primeiros versos do poema "Cantiga do neno da tenda" de Federico García Lorca, un dos seis poemas que o poeta escribiría aos galegos cos que tiña contacto próximo polo exilio en Bos Aires.

_____, "O país da auga", *La Voz de Galicia*, "O son do ar", 29 maio 2018, contracuberta.

No marco dunha reflexión sobre a improtancia da auga en Galicia, propia dos pobos desta parte do Atlántico, e a súa ligazón coa paisaxe e o clima, remata por facer memoria dun dos títulos de Suso de Toro, "somos un dos pobos das brétemas".

_____, "A Miro Casabella", *La Voz de Galicia*, "O son do ar", 14 agosto 2018, contracuberta.

Amenta textos de autores galegos por Miro Casabella caso de "Olla meu irmao', poema de Celso Emilio sobre a figura de Castelao; e o desgarrador 'Ti Galiza', xunto con diferentes tipos de cantigas medievais galegas".

Romero, Santiago, "Radio Océano, a banda sonora do atlantismo", *Sermos Galiza*, n.º 305, "Caderno de verán", n.º 36, 19 xullo 2018, p. 7.

Fai un percorrido pola historia de Radio Océano no que salienta a publicación *La Naval*, "cofundada por dous membros do grupo, na que brillaron nomes propios como o poeta Lois Pereiro, o ilustrador Miguelanxo Prado ou o cineasta Xabier Vilaverde".

Rozas, Ramón, "Nas fauces do monstro", *Diario de Pontevedra*, "*Táboa Redonda*", n.º 115, 28 xaneiro 2018, p. 4.

Faise referencia á obra *Alma e o mar* (Galaxia, 2017) de Francisco X. Fernández Naval e coméntase o libro *Nova York: ceo e mazá* (Artepoética Press) un poemario tamén de Francisco X. Fernández Naval. Ponse de manifesto que esta última publicación pivota arredor da cidade de Nova York e no pouso que a súa configuración, sociedade, cultura, economía ou relixión deixan a quen escribe sobre ela. Sublíñase a relevancia da oposición entre os diferentes espazos emblemáticos que constitúen a cidade e os lugares opostos politicamente aos Estados Unidos espallados pola propia América, por Asia e África.

Destácase o emprego dos versos longos e a importancia que acadan na obra os conflitos e o sufrimento xerados no seo da poboación estadounidense tanto por causas alleas coma propias.

_____, "Feridas sen orificio de saída", *Diario de Pontevedra*, 5 febreiro 2018, p. 7.

Dá conta da presentación do poemario gañador do XX Premio Francisco Anón de poesía, *Deshabitar unha casa* (2017), de Miriam Ferradáns. Indica que no acto estaban presentes a autora do prólogo, Lucía Novas, e a creadora do vídeo que acompaña as imaxes da escritora, Alba Sotelo. Sinala que a obra amosa un "imaxinario escuro e cheo de desacougo. Paxaros, sangue, lobos, infancia, feridas".

_____, "Vivos y muertos", *Diario de Pontevedra,* contracuberta/ *El Progreso,* "La vida en un hilo", p. 80, 7 febreiro 2018.

Destácanse as vivencias do autor na súa visita á illa de San Simón e fai fincapé na necesidade de entender aos escritores mortos para comprender aos vivos, mencionando, entre outros, a Carlos Oroza.

_____, "Mil versos en el camino", *Diario de Pontevedra,* contracuberta/ *El Progreso,* p. 80, "La vida en un hilo", 21 febreiro 2018.

Dá conta da celebración da editorial Visor que celebra os seus mil títulos con versos inspirados en palabras de Antonio Machado a través dunha ampla e excelsa nomina de participantes.

_____, "Os cadernos de Bragado", *Diario de Pontevedra,* contracuberta/ *El Progreso,* p. 80, "A vida nun fío", 18 abril 2018.

A raíz do cese de Manuel Bragado como director da Editorial Xerais alúdese a escritores da mesma coma Manuel Rivas ou Iria Misa e o seu libro *Segredos no solpor.*

_____, "Semente de dignidade", *Diario de Pontevedra,* contracuberta/ *El Progreso,* p. 80, "A vida nun fío", 25 abril 2018.

A propósito dunha reflexión sobre a memoria histórica e as vítimas do franquismo alúdese á tradución ao galego da obra de Manuel Rivas *Contra todo esto* e á súa próxima publicación a cargo de Editorial Xerais.

_____, "Valle-Inclán y 'La lámpara maravillosa", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", "Rue Saint-Antoine n.º 170", 30 abril 2018, p. 6.

A propósito da saída ao prelo da edición facsimilar do libro *La lámpara maravillosa* de Valle-Inclán a cargo da editorial Alvarellos, faise referencia á publicación anterior da edición facsimilar da obra *De catro a catro* de Manuel Antonio tamén por conta da mesma editorial.

_____, "Un burato na abstracción", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", "Rue Saint-Antoine n.º 170", 14 maio 2018, p. 7.

Informa da publicación da obra *Tinta de luz* que realizou Berta Cáccamo en colaboración co seu irmán Pepe Cáccamo, onde mestura as composicións poéticas coa imaxe.

_____, "Hábitats humanos", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", "Saga/Fuga", 22 xuño 2018, p. 12.

Fala da dinamización da vida cultural que promove Pontevedra, en concreto coa celebración da segunda edición da 'Festa dos Libros' na que participarán quince librarías da cidade e unha de Portugal.

_____, "Letras de magnesio", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", "Rue Saint-Antoine n.º 170", 9 xullo 2018, p. 9.

Informa da exposición fotográfica de Anxo Cabada onde achega fotos de Chus Pato, Méndez Ferrín e Fina Casalderrey, entre moitos outros autores galegos, que escribiron textos para completar esta exposición.

_____, "La catedral y el niño", *Diario de Pontevedra*, contracuberta/ *El Progreso*, p. 72, "A vida nun fío", 25 xullo 2018.

A propósito da nova edición da novela *La catedral y el niño* de Eduardo Blanco Amor alúdese á obra *A Esmorga*. Tamén se menciona a relación deste autor con outros escritores galegos coma Risco, Castelao ou Otero Pedrayo e infórmase de que foi Blanco Amor quen editou os seis poemas galegos de García Lorca.

Rubia, Xoán, "A voltas coa memoria: o comezo", *Diario de Ferrol,* "Opinión", "Miradas poliédricas", 14 xaneiro 2018, p. 18.

No eido dun artigo sobre Voces Ceibes alúdese a Celso Emilio Ferreiro e ao poema "A Emigración" de Curros Enríquez.

_____, "Leite e queixo", *Diario de Ferrol,* "Opinión", "Miradas poliédricas", 1 abril 2018, p. 18.

No contexto dun artigo sobre a axuda que España recibiu dos Estados Unidos durante a posguerra cítase un fragmento da obra *Os libros arden mal* de Manuel Rivas.

_____, "O cabreo dialectal de Rosalía", *Diario de Ferrol,* "Opinión", "Miradas poliédricas", 17 xuño 2018, p. 18.

Remóntase ao saqueo pirata que se deu na Galiza antigamente con motivo das tramas de narcotráfico explicadas en *Fariña*, obra de Nacho Carretero. Estas historias, segundo as que a poboación prendía lumes para que os barcos afundiran e así atracalos, foron narradas por Rosalía de Castro nun artigo que causou bastante polémica no seu momento. O enfado de Rosalía ante esta recepción, tal e como amosa unha carta enviada a Murguía, fixo que non quixera escribir nada máis en galego.

_____, "O galego que non fala...", *Diario de Ferrol,* "Opinión", "Miradas poliédricas", 23 setembro 2018, p. 18.

Asegura que “de pouco serve argumentar que o galego chegou a ser a primeira lingua romance, popular e culta da península e que non foi casual que Alfonso X o Sabio aló polo século XIII escribira as ‘Cantigas de Santa María’ en galego ou que o Marqués de Santillana no século XV fora o primeiro en considerar a Galicia coma o berce da poesía lírica peninsular”. Lembra que “será no XIX coa presenza de Rosalía de Castro cando o galego retoma folgos da man desta muller popular e irrepetible que deu voz en galego aos ‘sin voz”. Afirma que “hoxe o galego, salvando honrosas excepcións segue a ser unha lingua suburvial, proletaria e mariñeira como dixo o Poeta Manuel María no seu poema ‘idioma meu”.

Salgado, Daniel, “De odiseas e exilios”, *Sermos Galiza,* n.º 325, “*fóradeserie*”, “Entrementres”, 5 decembro 2018, p. 8.

Fai unha comparación entre a *Esmorga* de Blanco Amor e o *Ulises* de Joyce, facendo especial fincapé nos vínculos destes autores coas súas cidades natais, é dicir, con Ourense e Dublín.

Salgado, Fernando, “Mujeres a pie de página”, *La Voz de Galicia,* “Opinión”, “La quilla”, 8 marzo 2018, p. 16.

No contexto dunha reflexión sobre a folga feminista e sobre a necesidade de recuperar figuras históricas femininas alúdese a Rosalía de Castro e a Castelao.

Salgado, Juan, “Ourense distingue a los mejores”, *La Voz de Galicia,* “Opinión”, “A son de mar”, 14 abril 2018, p. 3.

No contexto dun artigo no que se informa da concesión da Medalla de Ouro de Ourense a Eligio Rivas aplícanselle ao gañador as seguintes palabras de Otero Pedrayo: “catador dos viños espirituales”, “eternos estudiosos ... viven sempre na curiosidade da adolescencia”.

Salgado, Rafael A., “Maestros y compañeros de Otero Pedrayo”, *La Región,* “Ourense”, “Ourense no tempo: álbum de verano”, 13 xaneiro 2018, p. 12.

Nunha serie de fotografías de estudantes do Instituto de Ourense destácase a presenza de Otero Pedrayo.

_____, “Auria en la Gran Guerra (1914-18)”, *La Región,* “Ciudad”, “Ourense no tempo: imaxes lembranzas”, 7 decembro 2018, p. 14.

No contexto dun artigo sobre a historia de Ourense durante a II Guerra Mundial alúdese a diversos escritores galegos como Otero Pedrayo, Vicente Risco, Losada Diéguez, Eduardo Blanco Amor, Curros ou Lamas Carvajal.

Sánchez Andrade, Cristina, "'O noxo", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Alguien bajo los párpados", 1 outubro 2018, p. 15.

Despois de afirmar que "no puedo evitar sentir lo mismo que el personaje de *O noxo* (*E*l *asco*), uno de mis cuentos favoritos de otro escritor gallego, Eduardo Blanco Amor", resume ese conto.

Sánchez Iglesias, Cesáreo, "Querido Isidro", *Sermos Galiza*, n.º 301, "A fondo", n.º 200, 21 xuño 2018, p. 2.

Sentidas palabras expresadas tras o finamento do poeta Isidro Novo, destacando o uso que facía da palabra unha forte ferramenta coa que soster o noso idioma.

Sánchez Soto, Marina, "O meu Don Víctor Campio Pereira", *La Región*, "Opinión", 26 xullo 2018, p. 39.

Lamenta o pasamento do poeta Víctor Campio Pereira ao que describe como un home comprometido coa Galiza e a súa cultura.

Sanmartín, Goretti, "O libro galego precisa un cambio político", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Liña aberta", 8 febreiro 2018, p. 19.

Defende o labor levado a cabo por Rosalía de Castro, Xohana Torres, Luís Seoane, Ánxel Casal, os irmáns Álvarez Blázquez, Fernández del Riego e Francisco Pillado a prol do libro galego.

Sanmartín, Xabier C., "El papel aún gana a lo digital", *El Correo Gallego*, "Tendencias", "Margen izquierda", 23 abril 2018, p. 32.

Alude ao feito de que Fran Alonso, novo director da editorial Xerais, asinou a campaña da Consellería de Cultura "Non leas porque a lectura é rebelión".

Santalices Vieira, Miguel Ángel, "No Día de Galicia", *Atlántico Diario*/ *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*/ *La Región*, "*Día de Galicia*", "Cultura", 25 xullo 2018, p. 4.

Afirma que "todas as galegas e galegos deberiamos reler cada 25 de xullo Alba de Groria, por ser permanente fonte de inspiración, de emoción e de orgullo de sermos galegos". Lembra que a celebración do Día de Galicia "foi proposta pola II Asemblea das Irmandades da Fala en 1919 a instancias de persoeiros da Xeración Nós como Otero Pedrayo, Risco ou Cuevillas, convencidos de que o Dia de Galicia debía celebrarse coincidindo coa festividade do Apóstolo Santiago, intimamente unido á nosa historia". Asevera que "a Castelao, e a tantos outros patriotas galegos que dedicaron unha vida de sacrificio na procura dunha Galicia mellor, os galegos de hoxe rendemos tributo de gratitude e recoñecemento" o 25 de xullo.

Santalla, María, "A lingua pide paso", *La Voz de Galicia*, "Galicia", "Diario del 68. El año que cambiño El Mundo", 29 abril 2018, p. 12.

No contexto dun artigo sobre a entrada do uso do galego no ensino alúdese a Ricardo Carballo Calero e dise que foi o primeiro en dar materias en lingua galega na universidade compostelá.

Senén, Felipe, "Polo San Brais máis día verás", *La Opinión*, "Opinión", "O labirinto do alquimista", 4 febreiro 2018, p. 27.

Destaca a presenza da devoción popular (anxos, demos e santos) nas obras de Cunqueiro, Manuel María, Casares e Alfredo Conde.

_____, "Luís Monteagudo (1919-2018), arqueólogo coruñés", *La Opinión*, "Opinión", "O labirinto do alquimista", 18 febreiro 2018, p. 24.

Dá conta da vida do arqueólogo Luís Monteagudo e do labor desenvolto en Galicia. Destaca que Lugrís Freire foi alumno de seu pai, Manuel Monteagudo.

_____, "Paisaxes e paisanaxes do pintor Sucasas", *La Opinión*, "Opinión", "O labirinto do alquimista", 25 febreiro 2018, p. 28.

Comenta a vida do pintor galego Alfonso Sucasas. Destaca o seu labor no semanario *A Nosa Terra* e a conexión con Blanco Amor, Laxeiro, Lugrís e Lodeiro.

_____, "Galiza e Carmiña Martín Gaite", *La Opinión*, "Opinión", "O labirinto do alquimista", 11 marzo 2018, p. 27.

No contexto dun estudo sobre a produción literaria de Martín Gaite alúdese á influencia da obra de Rosalía de Castro sobre a os escritos desta autora. Afóndase na pegada da paisaxe e da idiosincrasia galega que amosan as súas obras e menciónase a Otero Pedrayo.

_____, "García Martínez, o Seminario de Estudos Galegos e o Museo do Pobo", *La Opinión*, "Opinión", "O labirinto do alquimista", 25 marzo 2018, p. 24.

No eido dun artigo sobre o Museo do Pobo Galego e a súa historia alúdese a Isaac Díaz Pardo, á obra de Celso Emilio *Longa noite de pedra*, a Fermín Bouza Brey, a Xaquín Lorenzo ou a Antón Fraguas.

_____, "Día das Artes Galegas 2018 e o arquitecto pontevedrés La Sota", *La Opinión*, "Opinión", "O labirinto do alquimista", 1 abril 2018, p. 24.

No contexto dun artigo sobre a homenaxe ao arquitecto La Sota polo Día das Artes Galegas do 2018 onde se repasa a súa vida e obra alúdese a escritores galegos como Castelao, Filgueira Valverde ou Losada Diéguez.

_____, "Ars Amandi ou o raio do desacougo", *La Opinión*, "Opinión", "O labirinto do alquimista", 8 abril 2018, p. 26.

No eido dunha reflexión sobre o amor e o erotismo faise referencia a Manuel María.

_____, "18 abril, Día dos Monumentos: herdo pras nosas xeracións", *La Opinión*, "Opinión", "O labirinto do alquimista", 15 abril 2018, p. 26.

No contexto dun artigo sobre o Consello Internacional dos Monumentos e dos Sitios e do patrimonio cultural alúdese a Otero Pedrayo, a Castelao, a Isaac Díaz Pardo ou a Luís Seoane.

_____, "Cerdeiras florecidas de abril", *La Opinión*, "Opinión", "O labirinto do alquimista", 22 abril 2018, p. 27.

No eido dun artigo sobre as cerdeiras alúdese a Castelao e á presenza desta árbore nos escritos de Manuel María e Bouza Brey.
_____, "Liberté, égalité, fraternité", *La Opinión*, "Opinión", "O labirinto do alquimista", 13 maio 2018, p. 26.

Repasa os últimos cincuenta anos da historia mundial reflexados na cultura popular e, en concreto, na galega. Destaca a publicación de *Longa noite de pedra* de Celso Emilio Ferreiro, os murais de Quessada, o nacemento de *Voces Ceibes*, a creación de agrupacións culturais como O Galo, O Facho, Auriense, Abrente...

_____, "Alicornos pra alentar a fantasía e a poesía", *La Opinión*, "Opinión", "O labirinto do alquimista", 27 maio 2018, p. 26.

Investiga sobre figuras mitolóxicas na tradición literaria, en concreto a figura do alicornio, que xa aparece en tapices da condesa de Pardo Bazán no pazo de Meirás e que tratará Quintiá Pereira en *Alicorno, o poder do corno do unicornio na medicina tradicional galega*.

_____, "Diálogo da auga e as gárgolas, recurso con mito e arqueoloxía", *Sermos Galiza*, n.º 299, "*fóradeserie*", "Eira das Mouras", 7 xuño 2018, pp. 2-3.

Ofrece un estudo en profundidade sobre a cultura da auga e a choiva na cultura galega ao mesmo tempo que fai referencia ás pegadas deste asunto na literatura galega como no discurso de entrada na Real Academia Galega de Fermín Bouza Brey, *A mitoloxía da auga no noroeste hispano* (1973), o propio discurso de entrada á Academia de Belas Artes de Felipe Senén, *Auga e as fontes en Galiza* (1987). Máis adiante reflexion a tamén sobre a presenza das gárgolas e, para iso, apunta a *O espello no serán*, de Ramón Otero Pedrayo así como un poema de Manuel María.

_____, "No principio foi a auga", *La Opinión*, "Opinión", "O labirinto do alquimista", 10 xuño 2018, p. 26.

Reflexiona sobre a importancia fundamental da auga como creadora de vida e artelladora das comunidades. Fai unha breve escolma sobre algúns libros galegos que tratan esta temática: partindo do *De correctione rusticorum* de Martiño de Dume, pasando por *O libro da auga* (1995) de Xosé Chao Rego, *Historia de las aguas minerales de Galicia* (1995) de Fausto Galdo, *O lecer das augas, historia dos balnearios de Galicia 1700-1936* (2011) de Luís Alonso, Elvira Lindoso e Margarita Vilar e o compendio *As augas de*

Galicia (1996) publicado polo Consello da Cultura Galega.

_____, "Tenreiro Brochón, pintor do espírito da paisaxe", *La Opinión,* "Opinión", "O labirinto do alquimista", 8 xullo 2018, p. 24.

Recolle a vida e obra do pintor Antonio Tenreiro Brochón, que tivo unha importante carreira tamén no exilio, impulsado por Díaz Pardo e Luís Seoane, que lle abrirían as portas do Centro Lucense de Bos Aires.

_____, "O 'Bosque de Galicia', o Monte Ilicino e o Libredón", *La Opinión,* "Opinión", "O labirinto do alquimista", 19 agosto 2018, p. 25.

Entre outros aspectos vinculados coa cultura galega, salienta a integración paisaxe e paisanaxe recreada por Wenceslao Fernández Flórez en *El Bosque Animado*; nomea os bosques nos que "Cunqueiro ou Ánxel Fole se inspiraron pra seguir a tecer no tear inacabado da cultura"; alude á historia falsificada "contada no século XII no *Calixtino* e no XIII por Xacobe de Vonigine na *Lenda Dourada*"; amenta o capítulo dedicado ao *Libredón* no *Libro de Santiago* de Filgueira Valverde, ilustrado por Sesto e o feito de que tamén inspirara a novela *Fida la hija del último druída Carballo* do xesuíta arqueólogo Xesús Carballo; apunta a cerna intelectual de Santiago de Compostela que amosa Otero Pedrayo en *O Espello no serán*, e que complementa en *Entre o Pedroso o Viso*, se ben na cidade compostelana, a morte, "sábese infanzona, maorazga, prioira e raíña ... calcando nas lousas o camiño do amor", segundo Otero Pedrayo; e tamén nomea a Raíña Lupa. Remata aseverando que "onde non hai cultura hai acultura, asepsia".

_____, "A derradeira lección do mestre Castelao", *La Opinión,* "Opinión", "O labirinto do alquimista", 28 outubro 2018, p. 24.

No contexto dun artigo sobre o cadro de Castelao "A derradeira lección do mestre" alúdese ao Rexurdimento, ao Padre Sarmiento, a Rosalía, a Vicente Risco, a Pilar García Negro, a Manolo Rivas, a Díaz Pardo ou a Seoane e cítanse diversos fragmentos do himno galego. Tamén se citan as obras *Sempre en Galiza* e *Lingua das bolboretas* de Manuel Rivas.

Seoane, Isabel, "Flipadísima", *Diario de Ferrol,* "Opinión", "Retallos", 4 decembro 2018, p. 17.

A propósito dunha reflexión sobre a igualdade de xénero cítanse as seguintes verbas de Castelao: "Non vos riades, porque o conto é triste".

Seoane, Luís, "A ironía galega", *La Voz de Galicia,* "Opinión", "136 años de opinión", "A ledicia de ler", 22 xullo 2018, p. 17.

Recolle unha audición radiofónica da revista *Galicia emigrante* que data do 22 de abril de 1956. Nela describe a importancia que ten o humor e a retranca galega tanto en autores de lingua galega (dende as cantigas medievais, pasando por Rosalía, Pondal e Curros, até Castelao e Maside) como de lingua castelá (Valle-Inclán). Os estudos deste tema da idiosincrasia galega foron iniciados por *Iderium dun aldeano*, de Pita y Sánchez-Boado,

e que despois serían continuadas por Rafael Dieste, Ramón Piñeiro, García Sabell, entre outros.

Siro, "A muller e o demo", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Puntadas sen fío", 10 marzo 2018, p. 13.

No contexto dunha reflexión sobre a manifestación feminista faise referencia á figura do demo e ao tratamento que lle deron os autores Vicente Risco e Álvaro Cunqueiro.

_____, "Álvaro Cebreiro", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Puntadas sen fío", 28 maio 2018, p. 14.

Fala sobre a figura de Álvaro Cebreiro con motivo do nomeamento dunha rúa na honra do artista e recorda que escribiu xunto con Manuel Antonio o manifesto vangardista *Máis alá*! en 1922. O propio autor do artigo, Siro, publicou un libro no que estuda aspectos da súa obra e biografía: *Falemos de caricatura.*

_____, "O día 25 de xullo", *La Voz de Galicia*, "Opinión", "Puntadas sen fío", 28 xullo 2018, p. 13.

Co gallo da celebración do Día da Patria Galega alúdese ao texto *Alba de Groria* de Castelao e a Rosalía de Castro.

Skinner, James, "Traducir un libro", *Atlántico Diario*, "Opinión", 3 novembro 2018, p. 22.

No contexto dunha reflexión sobre o labor de traducir libros faise referencia á obra de Domingo Villar *A praia dos afogados*. Tamén se alude á tradución ao galego do Ulises de Joyce a cargo de María Alonso Seisdedos.

Soto, Juan, "Porteiro Garea, siempre olvidado", *ABC*, "Galicia", "El garabato del torreón", 19 marzo 2018, p. 64.

Con motivo do centenario do pasamento de Porteiro Garea, menciónase a descrición que fixo Manuel María de Pepe Benito. Menciónase a participación de Porteiro na publicación A Nosa Terra. Alúdese á opinión de Carballo Calero sobre Porteiro Garea e Castelao.

Souto, Xurxo, "Historia do rock & roll", *Sermos Galiza*, n.º 305, "Caderno de verán", n.º 36, 19 xullo 2018, p. 3.

No seu repaso pola historia deste xénero musical, comenta que nos anos oitenta, en Coruña, destacaba a poesía, xa que "o colectivo De Amor e Desamor enchía salas cos seus recitais. Entre eles, Lois Pereiro, un poeta punki. O seu irmán, Jonny Rotring, mesmo tiña un conxunto: Radio Océano" e tamén sinala que era tempo doutra "nova estética da que nada sabiamos pero que moito nos prestou: O Atlantismo. Dende entón seguimos a berrar. *Como o vento!*".

Susu, "Yo también quiero navegar", *La Opinión,* "Día de la eliminación de la violencia contra la mujer",/ *Faro de Vigo,* "La mirada femenina", 25 novembro 2018, p. 31.

Faise unha achega á figura de Penélope a través de citas dos textos *Follas Novas* de Rosalía de Castro, *Tempo de Ría* de Xohana Torres e *Circe ou o pracer do azul* de Begoña Caamaño.

Tallón, Juán "Qué vamos a hacer ahora", *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso,* "*Táboa Redonda*", n.º 159, 25 novembro 2018, p. 5.

No contexto dunha reflexión sobre a incerteza que implica o futuro faise referencia á obra de Cid Cabido *Tres pintores*.

Teijeiro Rey, Iolanda, "Os Cidadáns e outros neurópteros lingüicidas", *Diario de Ferrol,* "La ventana", 14 febreiro 2018, p. 4.

Dá conta da existencia dunha antoloxía de textos publicada no ano 1973 a prol da lingua galega. Entre eles, destaca un fragmento de Carvalho Calero.

_____, "Rosalía e o caldo das pobres", *Diario de Ferrol,* "La ventana", 5 marzo 2018, p. 16.

Louva a figura de Rosalía de Castro e reflexiona criticamente sobre as homenaxes que se realizan no seu nome hoxe en día. Reproduce pequenos fragmentos das súas obras.

_____, "A patria dos buscadores de traves de ouro", *Diario de Ferrol,* "La ventana", 7 agosto 2018, p. 4.

No contexto dun artigo sobre as ideas políticas de Rafael Diestee a situación social e política actual, faise referencia ás súas obras en galego *Félix Muriel* e *Viaxe e fin de don Frontán.*

_____, "En Muras, as formigas", *Diario de Ferrol,* "Espazo libre", 13 agosto 2018, p. 24.

Nunha columna cun marcado estilo literario, e acirrada pola contemplación dunha ringleira de formigas baixo os carballos, lembra unha obra de Xosé Luís Méndez Ferrín, *O crepúsculo e as formigas*.

_____, "Homenaxe a Ferrín", *Diario de Ferrol,* "Opinión", 10 setembro 2018, p. 24.

Principia comparando dúas homenaxes privadas: a de Jean-Paul Sartre nos anos setenta e a de Méndez Ferrín nos oitenta. Detalla a importancia da figura de Méndez Ferrín, estabelecendo semellanzas ao modo das *Vidas paralelas* de Plutarco entre *Temps Modernes* de Sartre e *A trabe de ouro* de Ferrín, e o siamesismo de ambos os dous en canto a "literatura e política".

Trigo, Xosé Manuel G., "Primaverizar a lingua", *El Correo Gallego,* "Opinión", "Á beira do Sar", 3 marzo 2018, p. 3.

No contexto dunha reflexión sobre a situación do galego alúdese a Álvaro Cunqueiro e á súa obra e tamén se menciona a Castelao.

_____, "Gozo e sombra", *El Correo Gallego,* "Opinión", "Á beira do Sar", 28 xullo 2018, p. 3.

Faise referencia a Antonio Fraguas e dise que vai ser o homenaxeado polo Día das Letras Galegas de 2019.

_____, "Coñecerse a si mesmo", *El Correo Gallego*, "Opinión", "Á beira do Sar", 8 setembro 2018, p. 3.

No contexto dun artigo sobre lecturas de verán alúdese a Castelao e á súa obra *Cousas.*

Val, Marga do, "Benquerida Ana", *Sermos Galiza,* n.º 320, "Opinión", 31 outubro 2018, p. 5.

No contexto dun artigo sobre a situación política actual, faise referencia á obra *Entre dunas* e aos escritores Queipo e Fernán Vello.

_____, "Benquerido Alexander:", *Sermos Galiza*, n.º 288, "Opinión", "E-pistola-rio", 15 marzo 2018, p. 5.

Lembra o pasamento das escritoras galegas Mariví Villaverde, Luísa Villalta e Xela Arias.

_____, "Caro Diario Cultural:", *Sermos Galiza,* n.º 300, "Opinión", "E-pistola-rio", 14 xuño 2018, p. 5.

Lamenta a disolución do *Diario cultural* xa que foi un órgano difusor de cultura que permitiu difundir as composicións de Ana Romaní, Antón Lopo, Anxo Quintela...

Varela, Amadeo, "As Letras", *Diario de Ferrol*, "Opinión", "Visións", 22 xuño 2018, p. 17.

Critica o rexeitamento continuado da Real Academia de nomear a Carballo Calero como homenaxeado do Día das Letras Galegas e esixe unha explicación ao considerar que ten méritos suficientes como para merecelo.

Varela, María, "Sofá, caderno e boli", *Diario de Pontevedra,* contracuberta/*El Progreso,* p. 72, "A lume maino", 16 xaneiro 2018.

Reflexiona sobre os costumes dos escritores á hora de concentrarse para crear.

Concretamente, sinala que Fina Casalderrey se rodea de personaxes para atopar inspiración.

_____, "Desta vai!", *Diario de Pontevedra*, contracuberta/*El Progreso*, p. 72, "A lume maino", 6 marzo 2018.

A propósito dun artigo sobre as actividades que se desenvolveron na celebración do foro "As mulleres que opinan son perigosas" alúdese a un debate sobre maternidade no que participou a escritora Inma López Silva.

_____, "Soñar cos pés na terra", *Diario de Pontevedra*, contracuberta/*El Progreso*, p. 72, "A lume maino", 24 abril 2018.

Faise referencia á nova edición do recital Pontepoética e alúdese a diversos autores participantes coma Rivas e Yolanda Castaño. Tamén se fai referencia a un acto de celebración do Día do Libro e á participación nel de Tamara Andrés, Kiko Dasilva, Xesús Constela, Víctor Rivas, Eva Mejuto, Miriam Ferradáns, Manuel P. Lourido e Ana Cabaleiro.

_____, "Musa dos poetas", *Atlántico Diario*/ *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*/ *La Región*, "*Día de Galicia*", "Cultura", 25 xullo 2018, pp. 47-48.

Informa sobre a escolma de versos de Uxío Novoreyra elaborada polas poetas Yolanda Castaño, Marga Tojo, Tamara Andrés e Helena Villar Janeiro para conmemorar o 25 de xullo e a gran dificultade que isto supón tendo en conta a magnánime produción do escritor homenaxeado.

Vázquez-Monxardín, Afonso, "O (duro) caso do centro gallego de Buenos Aires", *La Región*, "Opinión", 6 xaneiro 2018, p. 30.

Con motivo da venda do edificio no que se atopa o Centro Galego de Buenos Aires, faise un pequeno percorrido pola súa historia. Destácanse, entre as pertenzas máis relevantes, o Fontán que levou Otero Pedrayo e a estatua branca de Rosalía de Castro.

_____, "Actos matutinos", *La Región*, "Opinión", 9 xaneiro 2018, p. 28.

Entre outros actos, dá conta da entrega do premio Otero Pedrayo a Manolo Buciños e Aciselo Manzano, no Pazo de Trasalba.

_____, "Máis sobre o Centro Galego de Buenos Aires, etc.", *La Región*, "Opinión", 20 xaneiro 2018, p. 28.

A propósito dun artigo sobre o peche do Centro Galego de Bos Aires afóndase na historia desta institución e alúdese ás intervencións de Otero Pedrayo, Álvaro Cunqueiro, Paco del Riego, Paz Andrade ou Carlos Casares nel.

_____, "Aínda máis sobre os galegos de Buenos Aires", *La Región*, "Opinión", 23 xaneiro 2018, p. 29.

A propósito dun artigo sobre os centros e actividades desenvolvidas polos galegos en Bos Aires alúdese a Eduardo Blanco Amor e a Otero Pedrayo.

_____, "Suebi Aurienses", *La Región,* "Opinión", 3 febreiro 2018, p. 30.

No contexto dun artigo sobre unha exposición sueva, alúdese a Otero Pedrayo e a Marcos Valcárcel.

_____, "As linguas do rei", *La Región,* "Opinión", 17 febreiro 2018, p. 30.

Lembra a presenza dun membro da monarquía española nun acto de apertura de curso no colexio Ben-Cho-Shey, nome que evoca "a memoria de don Xosé Ramón Fernández Oxea".

_____, "Traducir a Esmorga ao galego", *La Región,* "Opinión", 20 marzo 2018, p. 31.

Indica que, despois de ler a versión inglesa da obra *A Esmorga,* resultaría de interese facer unha edición en galego seguindo a normativa actual desta última lingua a partir da tradución ao inglés. Reflexiona sobre a necesidade de reeditar obras de Risco, Otero, entre outros, ou tamén *A Fiestra Baldeira* de Dieste adaptándoas á normativa actual do galego.

_____, "Elixio Rivas, un marabilloso acerto", *La Región,* "Opinión", 24 marzo 2018, p. 29.

No contexto dun artigo no que se informa da concesión da Medalla de Ouro de Ourense a Eligio Rivas menciónase a Eduardo Blanco Amor e tamén a Ben Cho Shey.

_____, "Patrimonio sombrío", *La Región,* "Opinión", 24 abril 2018, p. 31.

No eido dunha reflexión sobre o patrimonio material e inmaterial, alúdese a Otero Pedrayo, Carlos Baliñas, Xosé Luís Franco Grande, Ramón Lorenzo e Gonzalo Rodríguez Mourullo. Tamén se inclúen fragmentos dun poema que Otero Pedrayo enviou nunha carta a Xosé Luís Franco Grande.

_____, "II Festa da Vendima. Leiro, 1964", *La Región,* "Opinión", 5 xuño 2018, p. 29.

Informa do descubrimento na Biblioteca de Ourense dun folletín de 1964 co título *II festa d'a vendima. Ribeiro de Avia. Leiro 1964*. Conta coa participación de Otero Pedrayo con dous artigos: "Lembranza en honor de Eladio Rodríguez González" e "A vendima". Tamén ten dúas composicións poéticas de Celso Emilio Ferreiro: "Atardecer en Leiro" e "Viño do Ribeiro". Antón Trovar e Álvaro Cunqueiro tamén fixeron pequenas composicións para este folletín.

_____, "Unha volta ao premio de poesía Cidade de Ourense", *La Región,* "Opinión", 7 xullo 2018, p. 36.

Ao fío do recente ditame do xurado do XXXIV premio de Poesía Cidade de Ourense, fai unha síntese da historia deste galardón e incide en que "pensen que coas bases actuais, o maior poeta que ten dado a cidade, José Ángel Valente, non se podería ter presentado". Así mesmo afirma que "Se estivese na miña man, riparíalle mil euriños a este premio e

con eses mil recuperaría o ‘Premio de contos para a mocidade, Cidade de Ourense’ que organizaba a Casa da Xuventude desde 1984 e poríalle o nome de Benito Losada, o seu creador: ‘Premio Benito Losada de Contos para a Mocidade”.

_____, “A cambios no Consello da Cultura Galega”, *La Región,* “Opinión”, 10 xullo 2018, p. 37.

Fai referencia, con motivo do nomeanto de Rosario Álvarez como directora do Consello da Cultura de Galicia, a que escritores como Carlos Casares, Otero Pedrayo, Castelao, Alfredo Conde e outros foron parlamentarios, reafirmándose no dito de que Galiza foi construída por escritores.

_____, “Cruzar a Ponte”, *La Región,* “Opinión”, 21 xullo 2018, p. 38.

Partindo da lámina da Ponte Nova realizada polo debuxante David Rubín, expóñense unha serie de lembranzas sobre a súa vivencia da Ponte Nova.

_____, “Cazando menceres”, *La Región,* “Opinión”, 24 xullo 2018, p. 37.

Inserido nunha reflexión sobre os horarios dilatados da época estival, introdúcese unha breve referencia á obra en castelán literario-filosófica do escritor e antropólogo galego Manuel Mandianes, *En blanco*.

_____, “Día das Galicias”, *Atlántico Diario*/ *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso*/ *La Región*, “*Día de Galicia*”, “Sociedade”, 25 xullo 2018, pp. 34-35.

Dá conta da relación entre os tempos actuais de cambios e transformación de esencias cos relatados por Otero Pedrayo na obra *Os camiños da vida*, concretamente no capítulo “Variación da paisaxe”. Tamén reflexiona sobre a Galicia de hoxe en día e aquela do ano 1931, cando no Día de Galicia, Otero, Castelao, Paz Andrade e Ramón Cabanillas falaron no Teatro Fraga de Vigo.

_____, “O centro ourensán, nova oportunidade”, *La Región,* “Opinión”, 28 xullo 2018, p. 39.

Principia comentando que lle informaron dende Bos Aires que se vende o local do Centro Ourensán, sito ao pé do Centro Galego e “lugar emblemático como ‘casa’ do galeguismo porteño, da Irmandade Galega e o Consello de Galicia, nos anos corenta e cincuenta e no solpor dos sesenta -e sede vital onde despachaba Castelao durante os sens derradeiros anos-“. Salienta ademais que alí “lle fixo Blanco Amor a famosa foto na que aparece o rianxeiro cunha bandeiriña galega por riba da mesa, pouco antes de ingresar, definitivamente, no Centro Galego para morrer”.

_____, “Casas de...”, *La Región,* “Opinión”, 20 outubro 2018, p. 33.

Dáse noticia da celebración dunhas xornadas no Pazo Museo de Otero Pedrayo organizadas pola Asociacion de Casas Museo e Fundacións de Escritor. Dise que o evento incluíu uns roteiros literarios baseados n’*A Esmorga* e na obra de Carlos Casares e unha charla de Luís G. Tosar na que aludiu a Risco, a Otero Pedrayo, a Cuevillas, á Xeración Nós, a Lamas Carvajal, a Blanco Amor ou a José Ángel Valente.

_____, “XI Jinping, Otero Pedrayo e o museo”, *La Región*, “Opinión”, 27 outubro 2018, p. 33.

No eido dun artigo sobre varias cuestións de actualidade menciónase a necesidade de reforma do Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense. Do mesmo xeito, recóllese un fragmento dunha carta de Otero Pedrayo a Filgueira Valverde na que o primeiro amosa a súa postura contraria ao abandono por parte do bispo do pazo, actual Museo Arqueolóxico.

_____, “Aqueles anos do Curros...”, *La Región*, “Opinión”, 3 novembro 2018, p. 30.

No contexto dun artigo sobre os recordos da nenez na escola alúdese a Rosalía de Castro.

_____, “Sobre o ‘Samaín”, *La Región*, “Opinión”, 6 novembro 2018, p. 30.

Nun artigo sobre as orixes do Samaín alúdese a unha carta de Risco a Manuel Antonio sobre as vangardas poéticas.

_____, “Antón Fraguas, do SEG ao IPSEG”, *La Región*, “Opinión”, 10 novembro 2018, p. 34.

Sinala que Antón Fraguas será o homenaxeado nas Letras Galegas de 2019. Comenta a historia do Seminario de Estudos Galegos, os seus integrantes (Cuevillas, Pedrayo, Risco...) e o motivo da súa desaparición. Explica a orixe do Instituto Padre Sarmiento de Estudos Galegos e da revista *Cuadernos de Estudios Gallegos*. Destaca esta publicación periódica serviu como punto de encontro entre vellos e novos galeguistas.

_____, “A gramática de Saco, e outras Celebracións”, *La Región*, “Opinión”, 17 novembro 2018, p. 37.

Reflexiónase sobre o feito de que non se lle adicase o Día das letras Galegas a Juan Antonio Saco e Arce por ser autor da primeira gramática galega e contar con produción poética. Achéganse unha serie de causas que xustificarían este feito. Tamén se menciona que Risco, nun artigo, alude ao labor de Saco e Arce a prol da lingua galega.

_____, “Aquel discurso de Castelao...”, *La Región*, “Opinión”, 20 novembro 2018, p. 30.

Recóllese un discurso de Castelao sobre Ourense que tivo lugar no Centro Ourensán en marzo de 1945. Tamén se menciona a súa obra *Sempre en Galiza*.

_____, “Varrendo pra casa: nós e *la región*...”, *La Región*, “Opinión”, 27 novembro 2018, p. 29.

Faise referencia ao centenario da revista *Nós* e alúdese a escritores como Risco, Otero, Cuevillas, Lamas Carvajal, Losada Diéguez, Ferro Couselo ou Ben-Cho-Shey. Afóndase na relación destes escritores coa historia da publicación e na traxectoria da revista tendo en conta a situación política na que sae á luz.

Vázquez Pintor, Xosé, "Rosa en Iria", *Diario de Pontevedra,* "Opinión&Análisis", 3 marzo 2018, p. 24.

Faise referencia á obra poética en galego de Rosalía de Castro e á súa influencia no poemario *Seara* de Vázquez Pintor. Recóllense os seguintes versos extraídos da obra: "¿Cómo nos vai na urdime das palabras/ por tanto aniversario que trasnoita/ e anda en soño sentido nas esperas?/ E véxote sempre vir de algar canda os fulgores/ do solsticio, noite e Luz que nos amence e somos/ posuídos pola maxia das fontes e dos mares:/ versos brancos cabalados no alto coma pedra/ informe onde asubía o vento dos refachos/ que despois vai no auxilio de alguén que chama ao lonxe/ e grita : «ven axiña, non pouses, sube ao colo/ da Terra e cadra aquí con Nós un Tempo/ de silencio, encantenón outra mornura/ e antes foxe o desamor, o esquenzo, a tolería/ de non ser senon aquela sombra que acompaña:/ Rosalía na danza da risa e da intemperie/ Nunca altares".

_____, "Na memoria de Isidro Novo", *Sermos Galiza,* n.º 301, "A fondo", 21 xuño 2018, p. 7.

Exalta a palabra e a obra de Isidro Novo, que dignifica a nosa terra e a nosa lingua.

Veiga, Abel, "Santiago, meu amor", *El Correo Gallego,* "Opinión", "Galería de palabras", 12 agosto 2018, p. 2.

Comenta os cambios observados na cidade de Santiago de Compostela, á que volta "cada verán" e sobre a que escribira o poemario *Noites de verán*. Recoñece que a cidade compostelá lle gusta "chea de xente, e tamén no silencio da soedade da noite".

Veiga, Marta, "No controles", *Diario de Pontevedra,* "Nube tóxica"/ *El Progreso,* "Opinión", 22 febreiro 2018, contracuberta.

En relación coa música pop española, cita a Darío Xohan Cabana e a Manuel María.

_____, "Mary Shelley e as reliquias da morte", *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso,* "*Táboa Redonda*", n.º 133, 20 maio 2018, pp. 2-3.

Informa sobre a publicación, en 1988, de *Frankenstein ou o moderno prometeo* traducido ao galego por Fernando Tato Plaza para la colección Costa Oeste de Galaxia. Daquela, hai douscentos anos, marabillara aos escritores da época coma Walter Scott ou Wilson Croke. Dá conta, tamén, da publicación en 2011 de *Mary Wollostonecraft e a súa criatura artificial* en Xerais, no que María Xosé Queizán sostén que a autora trataba de desvincular o nacemento humano da preñez e o parto, proceso biolóxico que causaba mortes prematuras.

_____, "Tra Trá. O trap non é país para vellas", *Diario de Pontevedra,* "Nube tóxica"/ *El Progreso,* "Xente de aquí", 11 novembro 2018, p. 16.

No contexto dun artigo sobre a cantante Rosalía menciónase a Rosalía de Castro e a Castelao. Tamén se fai referencia á obra *Rosalía de Castro. Cantos de independencia de liberdade (183 7-1863)* de María Xesús Lama e dise que foi merecedora do premio

Nacional de Ensaio. Por último, alúdese ao poema ‘A xustiza pola man’.

Veiga Taboada, Manuel, “Libros da prisión, a literatura como fuga”, *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 119, 25 febreiro 2018, p. 6.

A partir da metáfora da prisión coma símbolo do amor, reflexiónase sobre os autores que escribiron dende o cárcere, como San Juan de la Cruz ou que fixeron un retiro para escribir, como é o caso de Manuel Rivasque pasou seis meses en Irlanda para escribir *En salvaxe compaña*.

_____, “De Toro, Reixa e Pereiro, os rupturistas”, *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 125, 8 abril 2018, p. 6.

No eido dunha reflexión sobre os vieiros da literatura galega explícase que a do século XX estivo marcada Suso de Toro, Antón Reixa e Lois Pereiro. Afóndase no carácter innovador das achegas destes tres autores á literatura galega. Tamén se alude a Castelao.

Vello, Cándido, “Bo farrapo o da casa natal de Carvalho Calero”, *Diario de Ferrol*, “Opinión”, “Farrapos”, 20 febreiro 2018, p. 17.

Dáse conta da decisión do concello de Ferrol de rehabilitar a vivenda de Carballo Calero.

Ventura, Joaquim, “Romper con todo”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 665, “Libros”, 19 abril 2018, p. VI.

No contexto dun estudo sobre a obra poética de Nicanor Parra menciónase a Vicente Risco e o seu libro *O porco de pé*. Apúntase que Celso Emilio Ferreiro lle dedicou ao poeta chileno o poema "Os meus amigos" da obra *Onde o mundo se chama Celanova* e que outro dos coñecedores da produción de Nicanor Parra foi Manuel María.

_____, “Pauto do Demo”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 666, “Libros”, 26 abril 2018, p. I.

No contexto dun estudo sobre a presenza do demo na literatura alúdese, no tocante á literatura galega, á primeira cantiga de milagres de Alfonso X O Sabio escrita en galego, á obra coñecida como *Ciprianillo* ou *Libro de San Cipriano*, a Vicente Risco e ao libro de Ánxel Fole *Pauto do Demo* (1958). Infórmase de que nesta última obra o autor representa as crenzas espirituais propias de Galicia.

Vigo, Daniel, “Hay que morirse”, *Diario de Pontevedra*, “Opinión & Análisis”, “Palabra en el tiempo”, 24 xaneiro 2018, p. 26.

A propósito dunha reflexión sobre a chegada do recoñecemento artístico, literario, cultural ou social despois da morte, alúdese ás figuras Rosalía de Castro, Castelao, Pondal, Cunqueiro ou Lois Pereiro a modo de exemplo.

Villares, Alfonso, "A terra nai", *El Progreso,* "Opinión", 25 xullo 2018, p. 34.

No eido dunha reflexión sobre os recursos biolóxicos de Galicia alúdese a Cunqueiro e cítanse os seguintes versos de *Follas Novas* de Rosalía de Castro: "Hai nas ribeiras verdes, hai nas risoñas praias/ e nos penedos ásperos do noso inmenso mar,/ fadas de estraño nome, de encantos con sabidos, / que só con nós comparten seu prácido folgar".

Villot, José María, "Desenfocado", *El Ideal gallego*/ *Diario de Arousa*/ *Diario de Ferrol*/ "Opinión", "El balcón del pueblo", 9 outubro, p. 25.

Ao fío das palabras do presidente da Xunta de Galicia sobre a significación do cadro de Castelao *A derradeira lección do mestre*, incide nas advertencias da Dirección General de Prensa del Gobierno a raíz do falecemento de Castelao.

Vivero, Jorge de, "Fiesta de la Poesía", *El Progreso,* "Opinión", "El guirigay", 26 xuño 2018, p. 33.

Conta a súa asistencia á Festa da Poesía de Vilafranca do Bierzo dedicada ao poeta Eugenio de Nora. O acto foi acompañado por música, lectura de poemas e procesións.

Xestoso, Manuel, "Epifanía da crítica", *Sermos Galiza*, n.º 286, "*fóradeserie*", "teatro", 1 marzo 2018, p. 7.

No contexto dunha reflexión sobre o labor da crítica faise referencia a Carlos Santiago e á súa produción no eido teatral.

_____, "O teatro e o mundo", *Sermos Galiza,* n.º 323, "*fóradeserie*", "teatro", 22 novembro 2018, p. 7.

Achégase un comentario sobre a obra teatral de Gustavo Pernas Porto. Apúntase que constitúe unha produción centrada na exploración dos mecanismos de creación teatral e no seu impacto sobre a sociedade. Menciónase que o autor gañou varios premios de teatro: o Compostela, o María Casares, o Rafael Dieste, o da AELG, o Roberto Vidal Bolaño ou o Álvaro Cunqueiro. Sublíñase que foi un dos fundadores de Áncora Producións e alúdese ás súas obras *O galego, a mulata e o negro*; *Fábula, Anatomía dun hipocondríaco, Final de película, Paso de cebra*. Apúntase que foi director da peza de Pirandello *Seis personaxes na procura de autor*, nunha montaxe a cargo do CDG.

V.7. PUBLICACIÓNS EN XORNAIS: ENTREVISTAS

Almodóvar, María, "Ana Romaní. 'Unha vantaxe ser muller hoxe en día? Máis ben todo o contrario", *El Correo Gallego*, "Entrevistas", "Oro en paño", 7 abril 2018, p. 18.

Anuncia que Ana Romaní pasará a ocupar a cadeira de Xohana Torres na RAG. Afirma sentirse moi honrada porque considera que Torres é unha das grandes voces da literatura galega contemporánea e pensa mencionala no seu discurso de entrada na Academia. Comenta que o seu traballo na RAG será de promoción e defensa da lingua e cultura galegas. Cita unhas palabras de Xohana Torres do seu discurso da Academia: "as mulleres sostemos a metade do ceo" e di admirar a personaxe de Lola de *Elexías a Lola* de Xohana Torres.

Álvarez, Elisa, "Rosa Aneiros Díaz. 'A miña primeira novela escribina nos tempos mortos na facultade", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Compostelanos en su rincón", 30 abril 2018, contracuberta.

Lembra os seus tempos na carreira de Xornalismo, especialmente un ano no que lle deron clase Beiras, Barreiro Rivas e Barreiro Fernández. Conta de que xa daquela comezara a escribir a súa primeira novela e cita a Agustín Fernández Paz: "as novelas técense cos fíos da vida".

Argibay, María, "Xosé Daniel Costas Currás. 'As mulleres foron fundamentais na construción de Moaña", *Diario de Pontevedra*, "O Morrazo", "De cantodarea a domaio", 25 agosto 2018, p. 5.

Anuncia o roteiro literario "As traballadoras do mar", que da man de Costas Currás e os seus poemas pretende descubrir Moaña dende un punto de vista feminina. Adianta que lerá poemas dedicados as mulleres redeiras, mariñeiras, mariscadoras e da praza que axudaron a construír a vila, mais entre eles destaca un dedicado a Cándida Lago. Menciónanse os tres libros que ten xa publicados: *Conservas*, *Infancia de vacas mortas* e *Monicreques*.

Arias, Ana, "Fernando Franjo. 'La gente tiene una idea rancia de los cafés", *Diario de Pontevedra*, contracuberta/ *El Progreso*, p. 80, "A la última", 16 abril 2018.

Entrevista con motivo do libro 50 cafés históricos, que pretende revalorizar o papel de locais coma o Café del Centro de Lugo, no que tiveron lugar debates de Ánxel Fole. Considera que os cafés foron os impulsores de intercambios de ideas e de movementos sociais. Menciona que foi no Café Moderno de Pontevedra onde reunían tamén intelectuais coma Castelao.

_____, "Xabier Quiroga. 'As Brigadas do Mencer galegas son feitos claros", *El Progreso*, "Revista", 28 xullo 2018, p. 13.

Entrevista con motiva da tradución ao castelán da novela de Quiroga *O Cabo do Mundo*

por Ediciones B. Considera que a novela se traduciu por ser unha especie de secuela de *La casa del nazi*, que gustara e vendérase moito. En canto a documentación, comenta que o aparece nomeado o boletín *Circular polo Saviñao*, pero sobre todo *Represión franquista na provincia de Lugo: 1936-1940*, de María Xesús Souto Blanco.

_____, "Wladimir Dragossán. 'No quiero reiterar la imagen del vampiro aunque no reniego de ella; soy un intelectual", *Atlántico Diario*, "Vigo", "Entrevista", 18 agosto 2018, p. 12.

Fala do seu compromiso coa cultura, menciona que o seu poema "Naufraxio", publicado pola editorial O Castro, está esgotado e anuncia a publicación do poemario *Cabaleiro da Rosa* por Juventus.

Baena, Ana, "Martiño Noriega. 'A miña relación con Vigo está lonxe de debates entre institucións; o meu universo é o país", *Atlántico Diario*, "Vigo", "Entrevista", 17 xaneiro 2018, p. 12.

Entrevista con motivo da presentación na libraría Andel do libro *A contradición permanente. A conversa sobre cinco anos de política convulsa (2012-2017)*, que recolle as conversas sobre política entre Martiño Noriega e Daniel Salgado, apuntan, sen ningún tipo de censura. Comenta que lle dedica o libro a súa familia, a Beiras e a Compostela Aberta.

_____, "María Xosé Queizán. 'A visión terrorífica de Frankestein non ten que ver coa realidade, era un Prometeo", *Atlántico Diario*, "Vigo", "Entrevista", 6 marzo 2018, p. 14.

Entrevista con motivo da charla de Quizán –que escribira *Mary Wollstonecraft Shelley e a súa criatura artificial*– sobre Mary Shelley, polo aniversario da autora inglesa. Compara a Shelley con Rosalía, xa que ambas contaban cun poeta romántico ao seu carón que deixaba desgraza ao seu paso.

_____, "Fran Alonso. 'Sabíamos que Anaya ía a apostar pola continuidade", *Atlántico Diario*, "Vigo", 21 abril 2018, p. 8.

Anuncia o nomeamento de Fran Alonso coma novo director de Edicións Xerais. Comenta que deben adaptarse aos novos tempos e manter unha relación achegada cos autores, mais afirma haberá unha continuidade coa liña editorial e que seguirán contando co apoio de Anaya.

_____, "Domingo Villar. 'Temía que trala película xa non imaxinaría a Leo Caldas como o concebira, pero non sucedeu", *Atlántico Diario*, "Vigo", "Entrevista", 8 novembro 2018, p. 12.

Anuncia o seu novo libro, *O último barco*, ambientado na ría e na cidade de Vigo. Fala da evolución do personaxe Leo Caldas e da súa relación co seu pai.

Barba, Charo, "Ana M. Sixto Barcia. "A historia das mulleres está vivindo agora un dos seus grandes momentos", *El Correo Gallego*, "Entrevistas", 10 maio 2018, p. 18.

Informa de que Sixto Barcia vén de recibir o Premio Extraordinario de Doutoramento da USC, cunha investigación centrada nas mulleres e na cultura letrada. Fai fincapé no número de bos investigadores que hai actualmente en Galicia e na cantidade de monografías publicadas e congresos organizados, destacando os nomes de Serrana Rial García, Ofelia Rey Castelao, Mar Llinares García, Carmen Pallares Méndez, Herminia Pernas Oroza, Olga Gallego Domínguez, María Xosé Rodríguez Galdo e Pilar Cagiao Vila.

Belenda, Ana, "Chus Pato. 'Estou enganchada a 'The crown", *La Voz de Galicia*, "Muy cerca de", 2 xaneiro 2018, p. 48.

Considera que a poesía emprega a palabra para achegarse a verdade e que escribir poesía implica un proceso de aprendizaxe e un traballo detrás. Reivindica a introdución de poesía nas aulas para os nenos.

Blanco, Xabier R., "Hablamos del Mundial con... Antón Reixa, agitador cultural. 'El fútbol es como Kandinsky", *La Región*, "Deportes", "Teléfono rojo", 17 xuño 2018, p. 54.

Co motivo do mundial de fútbol, entrevístase a Antón Reixa sobre o fútbol: desvélanse circunstancias vitais, filias e fobias, e o elemento azaroso do xogo, lonxe do "cadro de Kandinsky" que os taboleiros dos adestradores debuxan.

_____, "Carlos G. Reigosa. 'La Galicia urbana y la rural siguen sin dialogar", *Atlántico Diario*, "Sociedad", 16 agosto 2018, p. 32.

Anuncia a publicación en castelán por parte da editorial Harper Collins de *Secretos de Bretaña*, obra que lidia coas tensións entre os que creen firmemente nas antigas crenzas, coma a da Santa Compaña, e os que buscan destapar aos verdadeiros culpables dos crimes. Cita a opinión de Cunqueiro sobre as supersticións.

Callón, Carlos, "Francisco Rodríguez. 'A desmitificación de Rosalía, máis aparencial que real, estase a converter nun novo tópico", *Sermos Galiza*, n.º 326, "*Cadernos de análise*", n.º 208,"*A Fondo. O retorno a Rosalía*", 20 decembro 2018, pp. 2-3.

Fala dos seus primeiros estudos sobre a obra de Rosalía e dunha primeira achega influenciada polos prexuízos contra a escritora. En resposta, publicou un artigo titulado "Rosalía de Castro, cen anos de loita contra a hipocrisía burguesa", e dispúxose a facer unha explicación contextual e global da obra de Rosalía. Afirma que o feminismo de Rosalía ten claras febras homoeróticas e que o seu valor como escritora vai máis aló do estereotipo de poeta popular, a novelista filosófica. Comenta que actualmente Rosalía semella ser unha escritora moi aludida, mais pouco lida, e rodeada aínda de certo misterio, debido ao boicot e ao silencio dalgúns aspectos da súa obra e da falta de aclaración da súa ideoloxía.

Casanova, Jorge, "Darío Xohán Cabana. 'No espello véxome feo", *La Voz de Galicia*, "Muy de cerca", 19 xaneiro 2018, contracuberta.

Repasa a súa infancia, na que se declaraba comunista, e a súa traxectoria profesional, de traballar en Edicións Castrelos en Vigo a encargarse das publicacións do concello en Lugo. Defínese coma poeta, máis ca coma novelista e amósase optimista sobre o futuro da lingua galega.

_____, "Bieito Ledo. 'Eu xa estou na tardiña", *La Voz de Galicia*, "Muy de cerca", 16 novembro 2018, contracuberta.

Lembra a súa afiliación ao Círculo Ourensán Vigués e a creación dos premios da crítica. Confesa que os intelectuais que máis o impresionaron nesa época foron Filgueira Valverde, don Ramón Piñeiro e Álvaro Cunqueiro. Comenta que no 2006 editou un libro de relatos chamado *Aconteceres* e que agora está imprimindo outro que podería considerarse a súa continuación, titulado *Cavilacións*, e está composto por 55 relatos breves con prólogo do profesor Alonso Montero e portada de Antón Pulido. Conta que no libro aparecen dende Cunqueiro a García-Sabell.

Cid, Xiana, "Baldo Ramos e Pepe Cáccamo. 'Cada uno renunció a su voz propia y buscamos la conexión", *La Región*, "Ciudadanos", 13 setembro 2018, p. 14.

Presentan "A dobre páxina", a terceira parte do traballo conxunto de ambos poetas visuais. Falan do proceso creativo a dúas voces e do tipo de materiais empregados.

_____, "Yolanda Castaño. 'É necesario ensinarlles aos rapaces a entender e manexar a poesía", *La Región*, "Ciudadanos", 16 outubro 2018, p. 16.

Yolanda Castaño fala das características dos seus contos e obras en verso para nenos, protagonizados por animais, femias ou machos, como un verme punk antiheroe. Considera que a poesía fomenta a educación sentimental dos pequenos.

Couso, S., "Xabier Quiroga. 'Falo, escribo, penso, sinto e soño en galego", *El Correo Gallego*, "Santiago", "Las 1001 caras de Compostela", 11 xullo 2018, p. 25.

Informa da presentación da versión en castelán de *O cabo do mundo*, obra na que afonda nas etapas máis descoñecidos do franquismo, incluíndo parte da historia de Galicia coas Brigadas do Amencer. Cita a Celso Emilio Ferreiro. Comenta o proceso de mesturar realidade histórica e ficción. Dá conta de *La casa del nazi*, a tradución de *Izan o da saca* e da súa preocupación porque a versión en castelán se vendese máis ca galega. Aconsella aos novos escritores que escriban algo do que se sintan orgullosos.

Cuba, Laura R., "Marilar Aleixandre. 'A idea que hai detrás de *O Diario Galego* é facer algo transversal", *Sermos Galiza*, n.º 290, "O Diario Galego", 5 abril 2018, p. 14.

Marilar Aleixandre comenta a necesidade de ter un diario en galego, dada a invisibilidade da cultura e literatura galegas, e de que este recolla unha pluralidade de voces, incluíndo

as feministas.

Dobaño, Erik, "Xobier P. Docampo. 'Describo o mundo exactamente como o coñecín", *Sermos Galiza*, "*Fóradeserie*", "En primeira persoa", 8 febreiro 2019, p. 4.

Entrevista a Xabier P. Docampo co adaxo da súa última publicación, *A nena do abrigo de astracán*, na que desvela algúns dos aspectos da súa vida como algunhas das súas preferencias literarias.

E. O., "Ramón Villares. 'Voume coa sensación do traballo cumprido e o labor feito", *Faro de Vigo*, "Sociedad", p. 38/ *La Opinión*, "Sociedad, cultura y ocio", p. 30, 31 maio 2018.

Ramón Villares fala das tarefas realizadas durante o seu mandato das que se sinte máis orgulloso, destacando unha recompilación de fondos epistolares de moitas figuras do exilio, como Paz Andrade, e a recuperación de figuras galegas do século XX. Destaca a necesidade dunha renovación e amósase satisfeito con que unha muller ocupe a presidencia.

Escariz, Carmen, "Helena Villar Janeiro. "O prezo da maternidade é moi alto e a sociedade acabará nunha extinción, cando menos simbólica", *El Correo Gallego*, "Entrevistas", 25 outubro 2018, p. 18.

Fala do paso da muller da esfera privada á vida pública, destacando os problemas de conciliación familiar que xurdiron a partir dese momento. Vindica a necesidade dunha educación integral que inclúa escola, medios de comunicación, institucións e sociedade en xeral, e o uso da cultura como arma para loitar contra as desigualdades.

Fandiño, Xosé, "Teresa Barro. 'A tradución era unha boa maneira de dignificar o galego", *Sermos Galiza*, n.º 285, "*fóradeserie*", 22 febreiro 2018, pp. 4-5.

Entrevista a Teresa Barro, viúva de Fernando Pérez Barreiro con motivo da publicación póstuma de *Poemas do carricanto*. Durante a conversa Barro comenta a dificultade de encontrar o traballo de Barreiro logo do seu pasamento porque, como sinala, era un home moi misterioso. Lembra tamén o intenso labor que tanto el coma ela fixeron desde Londres, especialmente no eido da tradución que consideraban era fundamental para a lingua galega. Así, traduciron, por exemplo, *Macbeth*, de Shakespeare. Comenta tamén a devoción que sentiu por Rosalía de Castro, a quen segue lendo e a quen considera un verdadeiro xenio.

Fernández, L., "Juanjo Lamelas. 'La literatura me gusta en todas sus facetas y me divierte jugar con ella", *La Región*, "Celanova", "Personaje del día", 9 febreiro 2018, p. 26.

Informa da presentación da sétima novela do escritor, titulada *La selva dormida*. Conta

que se sinte un escritor libre e independente, o que lle permite escribir en galego e en castelán sobre diversos temas. Comenta que está traballando nun libro de temática divulgativa con Xerais, titulado *Cóntame un conto cuántico*.

*Fernández**, Elisabet, “Iñaki Anasagasti. ‘Me da mucha rabia que no se conozca la figura de Castelao en España”,* **La Región***, “Ourense”, “Foro La Región”, 25 xaneiro 2018, p. 10.*

Lembra as cartas que atopou entre Castelao e Manuel de Irujo que empregou para o seu libro *Castelao y los vascos*. Comenta que no País Vasco chegou a promoverse un Día de Galicia e fíxose un monumento a Castelao por ser unha figura de unión entre comunidades. Fala do nacemento e fracaso de Galeuzca e da situación política actual.

_____, “Rosa Álvarez. ‘Estou na idade na que non hai papeis para min, estamos invisibilizadas”, *La Región*, “Ourense”, “Personaxe do día”, 16 febreiro 2018, p. 9.

Recolle unha entrevista coa actriz Rosa Álvarez sobre a situación do teatro galego e das actrices galegas.

_____, “Eduardo Ananín. ‘El mundo no es justo. Nadie tendría que dejar su tierra para alcanzar la libertad”, **La Región***, “Ciudad”, “Entrevista”, 21 marzo 2018, p. 13.*

Entrevista con motivo da homenaxe a Ananín por parte do Liceo no Día da Poesía. Lembra os seus días no exilio, en Arxentina, con diversos artistas e escritores, entre os que destaca Blanco Amor, e onde se dedicou a escribir poesía de denuncia.

_____, “Antón Pulido. ‘Na Ponte que pinto, unha parella de 1918 desfruta da marabilla que trouxo o porvir”, *La Región*, “Ourense”, “Entrevista”, 17 xullo 2018, p. 12.

En entrevista ao pintor de Amoeiro, salientan algúns recordos, como paseos con Otero, Trabazo, Prego ou Faílde. Recóllense algunhas anécdotas con Otero Pedrayo, sobre certos paraxes desde os que observar Ourense, entre outros.

_____, “Javier A. Varela. ‘As pontes empréganse moito na pintura, son un obxecto atractivo e un símbolo de unión”, *La Región*, “Ourense”, “Entrevista”, 24 xullo 2018, p. 8.

En entrevista ao pintor Javier A. Varela, autor dunha das láminas sobre a Ponte Nova que o xornal agasalla, coméntase algún proxecto pendente, como a montaxe dunha exposición na Fundación Vicente Risco, acerca de *O porco de pé*. Trátase dunha galería de personaxes da obra, e concíbese como unha mostra monográfica permanente.

_____, “Manuel Martín González. ‘La Troya tiene que existir siempre, es la única asociación no politizada”, *La Región*, “Ourense”, “Entrevista”, 29 xullo 2018, p. 15.

En entrevista ao presidente da Asociación Artística La Troya, revísanse algunhas das actividades históricas do colectivo fundado en 1923, entre as que figura o seu coro, certames de poesía ou equipos. Coméntanse tamén algunhas das actividades que se manteñen, como a representación de obras de teatro ou concursos en colaboración cos

institutos da zona.

_____, *"A tradución ao inglés de obras icónicas do galego é un orgullo"*, La Región, *"Ourense", "O personaxe do día", 17 outubro 2018, p. 8.*

Anuncia a súa tradución ao inglés de "Sempre en Galiza" de Castelao. Conta que fixo a súa tese sobre Otero Pedrayo. Comenta o ensaio de Castelao e remarca a súa vixencia.

Fernández, Brais, "Ledicia Costas. 'Os certames literarios son un motor que alenta a creación nos rapaces", *El Correo Gallego*, "Entrevistas", 2 febreiro 2018. p. 18.

Anuncia a décima edición do concurso Novos Talentos Premio Relato Curto e as xornadas literarias destinadas ao profesorado e organizadas por Cola-Cola en convenio con Política Lingüística en Santiago de Compostela, nas que participan tanto Ledicia Costas coma Rosalía Fernández Rial. Costas defende que o uso de novas tecnoloxías non diminuíu a lectura e que de feito os nenos len máis a día de hoxe. Considera que debemos inculcarlles un hábito de lectura, pero intentando que non o vexan coma unha obriga, e pensa que a posibilidade de escoller dentro dunha listaxe pode motivalos, do mesmo xeito que axuda o exemplo dos pais. Comenta tamén que os certames literarios solen ser un incentivo para que os xoves se animen a escribir. Anuncia a publicación do seu próximo libro, *As peripecias de Extravaganzza Pérez*.

Fernández, Laura, "Lionel Rexes Martínez. 'Si un neno medra vendo patróns machistas, é moi probable que os repita", *La Región*, "Provincia", "Personaxe do día", 3 maio 2018, p. 30.

Lionel Rexes presenta a súa primeira novela de ficción, *A raíña das velutinas*, que gañou o premio Manuel Lueiro Rey do Grove. Conta que a idea naceu nunhas xornadas sobre guerrilleiros da Guerra Civil ás que asistiu no ano 2016, e que o libro pretende ser unha homenaxe a quen sofre unha represión ideolóxica. Anuncia que vai rematar unha nova novela sobre o movemento poético dos séculos XIX e XX da Escola Poética do Seminario de Mondoñedo.

Fraga, Xesús, "Fran Alonso. 'Teño claro que Anaya aposta polo proxecto de Xerais e a súa continuidade", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 21 abril 2018, p. 37.

Fala do seu recente cambio de subdirector a director de Edicións Xerais e dos novos obxectivos a acadar, tales como rexuvenecer coleccións e incorporar xente nova. Comenta as dificultades que atravesa o sector editorial hoxe en día.

García, Montse, "Antón Lopo. 'Rompemos cos estereotipos da poesía", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", 21 marzo 2018, p. L10.

Anuncia o comezo do festival de poesía "Alguén que Respira", dirixido por Antón Lopo e que pretende dar visibilidade a Santiago como capital da poesía galega e berce de

Rosalía. Informa do recital que terá lugar con Andrew McMillan, Olgo Novo, Olvido García Valdés, Salvador García Bodaño, María Sevilla e María Xosé Queizán, que será a encargada de ler o manifesto. Anuncia a publicación dun libro do encontro con poemas inéditos. Considera que a poesía resiste o avance das tecnoloxías porque traballa coa verdade.

_____, "Arantza Portabales. 'Es un triunfo que editoriales de Italia, Alemania e Israel se fijasen en mi novela", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", 18 maio 2018, p. L10.

Comenta o éxito a nivel internacional da súa novela *Deixe a súa mensaxe despois do sinal* e pensa que a clave está en que reflexa a vida cotiá na era da comunicación. Ademais, comenta que a novela está construída a base de microrrelatos, que son a súa especialidade.

_____, "Ramón Villares. 'Fixemos un intento sistemático para converternos na casa da cultura galega", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 26 maio 2018, p. 36.

Ramón Villares fai un repaso dos seus doce últimos anos á fronte do Consello da Cultura Galega (CCG), destacando a pluralidade ideolóxica do Consello como algo positivo e a falta de recursos como maior punto negativo.

García, Rodri, "Manuel Rivas. 'Esa lixeira inclinación de escoitar supera calquera invento tecnolóxico", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 8 abril 2018, p. 36.

Anuncia a publicación en galego do seu último libro, *Contra todo esto. Un manifiesto rebelde*, que expón o proceso de descivilización ao que nos vemos sometidos e que implica a subtracción de liberdades e dereitos democráticos, xunto coa produción de odio e de inimigos. Remarca a necesidade dun inconformismo que se transforme en activismo. Reivindica o poder da palabra como ferramenta e o papel do xornalismo, moi presente no seu libro.

Gil, Francico J., "Acisclo Manzano. Crear es vivir", *La Región*, "*La Revista"*, "Entrevista 10", 2 febreiro 2018, pp. 2-3.

Menciona que Vicente Risco deulles o nome de "Os Artistiñas" a Jaime, José Luis e máis el. Lembra a década de 1960 en Ourense, para el a Idade de Ouro, porque converxeron moitos escritores e artistas do panorama cultural galego, como Vicente Risco e Blanco Amor, e que precisamente por iso chamaban a Ourense a Atenas de Galicia. De feito, conta que un día ía camiñando pola rúa con Carlos Casares e atopáronse con Otero Pedrayo.

_____, "Manuel Vieites. Tras cada teatro debería de haber una compañía estable", *Atlántico Diario*, "Vigo", 15 abril 2018, p. 12.

Manuel Vieites fala dos antecedentes da Escola Superior de Arte Dramática, incluíndo as Irmandades da Fala e a labor de Carlos Casares. Comenta tamén a situación actual da Escola, as súas especialidades, promocións e saídas profesionais.

_____, “Afonso Vázquez-Monxardín. Ilustrado do século XXI”, *La Región*, “*La Revista”*, “Entrevista 10”, 2 novembro 2018, pp. 2-3.

Conta que o seu pai tiña que ver co Auriense, con Galaxia, e que o seu avó fora subxerente da revista Nós. Lembra cando estivo no Centro Galego de Bos Aires e coñeceu a Bieito Abraia, que fora secretario de Castelao. Menciona a súa tradución do *Mago de Oz* para a colección Xabarín de Xerais.

Gómez, Melissa, “Lucía Novas. ‘Cervatos’ fala do medo ao amor e á frustración e da cultura Peter Pan posmoderna”, *Diario de Pontevedra*, “O Morrazo”, “Marín”, “Bueu”, 28 xaneiro 2018, p. 23.

Informa da recente publicación do seu terceiro poemario, *Cervatos*, que hibrida a cultura da aldea e a urbana. Apunta que o libro trata sobre o paso do tempo, a nostalxia pola cultura de aldea, o afán de construír relacións libres e igualitarias, e que procura ser unha crítica á velocidade, ao hedonismo, á fraxilidade e ao espectáculo que caracterizan a posmodernidade. Conta que existe unha “play list” do libro e tamén unha serie de fotografías de “collages”. Comenta que *Cervatos* componse de pequenos textos poéticos escritos tanto en verso coma en prosa poética.

González Liste, Ana, “Xosé Luís Méndez Ferrín. ‘A Raia está ligada co fracaso, pero tamén coa escolla da liberdade”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 655, 1 febreiro 2018, p. V/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 604 3 febreiro 2018, p. 10, “Entrevista”.

Entrevista con motivo da recente recompilación de artigos de Ferrín publicados no *Faro de Vigo*, os cales supoñen un repaso histórico das fronteiras galegas de 1990 a 2016. Comenta que foi unha idea conxunta de Aser Álvarez da revista *Arraianos*, e da editorial Positivas. Lembra a primeira vez que colaborou co xornal aos catorce ou quince anos e fala da importancia da Raia nos seus textos coma lugar ligado ao contrabando, á fuxida de presos políticos, ás guerrillas e á súa propia infancia. Ademais afirma que en Galicia contamos con grandes críticos e críticas literarios e destaca a presenza de mulleres na nosa literatura, mencionando a Rosalía de Castro.

Hermida, Patricia, “O Ateneo Ferrolán ten a gran hemeroteca da prensa galega, como El CORREO GALLEGO”, *El Correo Gallego*, “Entrevistas”, 3 xaneiro 2018, p. 20.

Recolle unha entrevista con Fernando Veiga, bibliotecario do Ateneo ferrolán, na que fala da gran hemeroteca que posúe a institución.

_____, “Germán Castro. ‘A prensa escrita ten futuro, porque podemos desfrutar do papel dos cinco sentidos”, *El Correo Gallego*, “Entrevistas”, 8 xaneiro 2018, p. 13.

Recolle unha entrevista co xornalista Germán Castro e salienta algunha das súas obras como *Ferrolterra e as orquestras de baile* ou *Curiosidades ferrolanas*.

_____, “Miguel Toval. ‘Os libros e o galego teñen cada vez menos apoio dos gobernos”, *El Correo Gallego*, “Entrevistas”, 11 maio 2018, p. 17.

Informa de que nos seus 25 anos de traballo, Edicións Embora lanzou 400 títulos para lectores de todas as idades. Conta que foi en 1993 cando decidiron crear a editorial para publicar a recompilación de textos xornalísticos *Ferroláns* de Guillermo Lorca. Comenta a progresiva falta de apoio das administracións e gobernos no mundo editorial galego, o éxito de *Baixo as mesmas nubes* e a intención da editorial de dar a coñecer novos autores. Lembra a primeira colección da editorial, Biblioteca de Ferrolterra, que conta hoxe en día con 60 títulos.

Jaureguizar, "Ramón Villares. 'O problema da Real Academia Galega é que se fixo espectáculo dunhas posicións diferentes", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", pp. 22-23 / *El Progreso*, "Vivir", pp. 60-61, 28 maio 2018.

Fala do seu último ensaio, *Identidade e afectos patrios*, no que defende que Galicia é unha nación cultural polo peso que tivo a Igrexa na súa historia. Considera que a emigración para Nós foi un fracaso porque implicaba desgaleguización, e que Celso Emilio Ferreiro reforzou esa imaxe negativa con *Viaxe ao país dos ananos*.

_____, "Ángel Basanta. 'Torrente Ballester dicía que os galegos non vemos o mundo, por iso temos que inventalo", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", pp. 26-27 / *El Progreso*, "Vivir", pp. 58-59, 11 xuño 2018.

Conta que cando estaba na carreira de Filoloxía e tivo que organizar uns cursos da USC en Vigo, elixiu como conferenciantes a Torrente Ballester, Cunqueiro e Méndez Ferrín, aos que a partir de aí foi coñecendo. En canto á pregunta de quen inventou antes o realismo máxico, se Cunqueiro ou os suramericanos, contesta que xurdiu de maneira simultánea, que actuou "el polen de ideas", coma o título de Villanueva, xa que Cunqueiro publicou *Merlín e familia* en 1955, o mesmo ano no que Juan Rulfo publicou *Pedro Páramo*. Comenta que cando empezou a escribir no ABC pediu facer unha crítica de *Arrainos* de Ferrín e que vindicou a importancia do escritor. Finalmente, afirma que foi Darío Villanueva o que o convidou a facer crítica.

Lamas, Jorge, "Xesús Alonso Montero. 'Dous libros de Antonio Machado descubríronme o marxismo en 1958", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 29 novembro 2018, p. 37.

Anuncia a homenaxe a Alonso Montero da Fundación Premios da Crítica que terá lugar en Vigo coincidindo co seu 90 aniversario. Conta que dedica a súa vía a falar daqueles silenciados aos que a Xunta nunca lles dará a medalla Castelao, como Mercedes Núñez Targa, David Álvarez Carballido e Camilo de Dios.

Liste, Ana G., "Manuel Bragado. 'Agardo un novo liderado renovado en Xerais, con brío, enerxía e intelixencia", *Faro de Vigo*, "Sociedad", p. 35/ *La Opinión*, "Sociedad, cultura y ocio", p. 28, 13 abril 2018.

Comenta a súa decisión de deixar o posto de director de Edicións Xerais para volver ás aulas e o futuro do Grupo Anaya.

López, Belén, "Rafael Quintía. 'Nós sabemos ben se subimos ou baixamos", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 22 xaneiro 2018, contracuberta.

Entrevista con motivo da publicación do libro *Universos simbólicos*. Menciona a importancia dos premios e recoñecementos para alguén que non é parte da universidade ou da academia, e tamén que hoxe en día exerce de editor no selo Ad Origine. Comenta que o libro é un conxunto de artigos que falan de distintos aspectos do que el considera que configura a nosa cultura e identidade. Indica ademais que o libro conta cuns capítulos introdutorios sobre que é a cultura, sobre a importancia da lingua como vehículo de identidade e a mitoloxía como forma de explicar o mundo de maneira simbólica.

Losada, Óscar, "Najla Shami. 'O anterior disco foi de transición, no seguinte variará a sonoridade", *La Opinión*, "sociedad, cultura y ocio", 9 maio 2018, p. 33.

Anuncia a actuación de Shami nos XVII Premios Opinión da Música de Raíz. Menciónase que no seu álbum debut, *Na lingua que eu falo*, afondaba na obra de Rosalía de Castro.

M. A., "Víctor F. Freixanes. 'Creo que o cocido é a gran catedral da cociña galega", *Diario de Pontevedra*, "*Tempo de Cocido"*, nº 30.726, "Feira do Cocido", 3 febreiro 2018, p. 12.

Anuncia que o presidente da RAG será o pregoeiro da 50 edición da Festa do Cocido de Lalín. Freixanes lembra como antigos pregoeiros a Álvaro Cunqueiro, Otero Pedrayo, Antón Fraguas, Xesús Alonso Montero e Carlos Casares. Destaca a importancia da literatura gastronómica e tamén a necesidade de achegar a Academia á xente, xa que a lingua implica comunicación e socialización.

M. O., "Xosé Luís Méndez Ferrín. 'Existiu esa faixa, nos fociños da policía e do exército", *Sermos Galiza*, n.º 305, "Especial Día da Patria Galega", "Entrevistas", 19 xullo 2018, p. 7.

Conta que a idea de convocar o Día da Patria Galega de 1968 foi iniciativa da UPG e que ese día xa o fundaran as Irmandades da Fala e o impulsara Castelao. Comenta que nese ano participaron na campaña polo Día da Patria a organización estudantil antifascista ADE e a Liga Democrática.

_____, "Saleta Goi. 'A misa era 'ligth', nós optamos pola reivindicación política", *Sermos Galiza*, n.º 365, "Especial Día da Patria Galega", "Entrevistas", 19 xullo 2018, p. 7.

Conta que entre os asistentes á misa por Rosalía estaban os poderes de Galaxia, Otero Pedraio, Álvarez Blázquez, os Illa Couto, os Bouza Brei, os Beiras, García Sabell e o propio Piñeiro. Lembra a misa de 1969, cando detiveron a Xaime Illa Couto.

Mariño, A., "Fran Alonso. 'O reto é que Xerais se adapte aos tempos e entenda o que

sucede na sociedade", *Faro de Vigo*, "Sociedad", p. 37/ *La Opinión*, "Sociedad, cultura y ocio", p. 31, 21 abril 2018.

Comenta o seu nomeamento como sucesor de Bragado en Xerais e os seus plans para a editorial. Considera que en Galicia hai poucas editoriais pero ben compenetradas, especialmente ante a gran diminución do apoio público no sector.

Martínez, Alberto, "Siro López Lorenzo. 'Pensei que a miña actividade tiña que servir para aportar algo á nosa cultura galega", *El Correo Gallego*, "Entrevistas", 16 xaneiro 2018, p. 18.

Informa da publicación dun libro da súa traxectoria pictórica por parte da Deputación da Coruña. Comenta que tamén escribiu contos cando a literatura galega necesitaba literatura infantil. Así mesmo, menciona que foi no *Ideal Gallego* en 1972 cando publicou o primeiro curso de galego en prensa, titulado "O tío de Xurxo".

Martínez, Núria, "Arantza Portabales. 'No soporto que me digan que este libro es una novela de mujeres", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 12 xuño 2018, p. 36.

Anuncia a publicación en castelán da súa última novela, *Deixe a súa mensaxe despois do sinal*, e as próximas traducións da mesma ao italiano, ao alemán e ao hebreo. Anuncia tamén unha novela negra en galego en camiño. Fala do seu paso do microrrelato á novela e reivindica que o seu libro non é unha novela só para mulleres.

Martínez Pastoriza, Tamara, "Anxo Angueira. 'Nos medios dirímese o futuro da nosa lingua", *Sermos Galiza*, n.º 288, "O Diario Galego", 15 marzo 2018, p. 14.

Fai fincapé no seu desexo de que *O Diario Galego* sexa plural e de calidade polo futuro da nosa lingua, xa que afirma que durante o século XX o xornalismo en Galiza xogou un papel clave na impulsión da nosa literatura.

_____, "Fran Alonso. 'Unha sociedade sen medios propios é unha sociedade muda", *Sermos Galiza*, n.º 288, "O Diario Galego", "Conversamos con...", 22 marzo 2018, p. 14.

Expresa o seu desexo de que *O Diario Galego* sexa un espello da sociedade independente e crítico, xa que unha sociedade sen medios propios, opina, é unha sociedade muda privada da súa identidade e da súa lingua. Considera que un medio que empregue a nosa lingua favorecerá a normalización lingüística e a produción de libros en galego.

_____, "Paula Carballeira. 'Pola experiencia co Sermos, teño moitas expectativas neste diario", *Sermos Galiza*, n.º 291, "O Diario Galego", 12 abril 2018, p. 14.

A actriz Paula Carballeira opina que o diario debería ofrecer unha pluralidade de información e unha atención especial ao ámbito cultural, coma o *Sermos*.

_____, "Alberte Blanco. 'Se non hai pluralismo a través dos medios, seríamos unha sociedade totalitaria", *Sermos Galiza*, n.º 291, "O Diario Galego", 12 abril 2018, p. 14.

Pensa que *O Diario Galego* debe ser un xornal independente das grandes corporacións económicas, plural e tamén veraz, porque considera estas características requisitos fundamentais para non caer no totalitarismo. Fai fincapé en que a cultura galega de hoxe está silenciada e o idioma galego en decadencia, polo que reivindica a importancia dun medio para lle dar voz.

_____, "Xosé Ballesteros. 'É unha alegría poder acompañar esta iniciativa", *Sermos Galiza*, n.º 294, "O Diario Galego", 3 maio 2018, p. 14.

Ballesteros celebra a publicación dun xornal en galego que espera achegue unha visión propia, dende a proximidade, e nos reforce como comunidade.

_____, "María Xosé Bravo. 'A cultura de base fai un traballo imprescindíbel", *Sermos Galiza*, n.º 313, "*Sermos Bóveda*", 13 setembro 2018, p. 8.

Fala dos 42 anos de labor da Agrupación Cultural Alexande Bóveda e fai fincapé na súa perspectiva feminista. Menciona como novidade a creación de dous clubs de lectura, un sobre literatura universal e outro sobre literatura feminista. Ademais, comenta que xa levan máis de vinte anos co grupo de teatro e que este ano realizarán un festival no Teatro Rosalía. Así mesmo, conta que o memorial Ibán Toxeiro, dedicado ás obras dramaturgas galegas de mulleres, pretende dar visibilidade á literatura actual galega.

Mato, Mar**.**, "Margarita Ledo. 'A capacidade autodestructiva de Galicia abráiame", *Faro de Vigo*, "Sociedad", p. 38/ *La Opinión*, "Sociedad, cultura y ocio", p. 30, 7 xaneiro 2018.

Entrevista co motivo da obtención do Premio Otero Pedrayo, que converte a Margarita Ledo na primeira muller en recibilo. Fala da crecente presenza de mulleres na Academia, de sentirse galega por escolla propia, da representación da cultura galega e da invitación da Terra Cha á clandestinidade e á contemplación.

_____, "Cesáreo Sánchez Iglesias. 'Só é posible coñecerse dende a soidade", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 19 xaneiro 2018, p. 33.

Informa da presentación na libraría Cartabón do seu último poemario, *Tempo transfigurado*, que supón un percorrido por xenios da música, incluíndo a Bob Dylan e Patti Smith, xa que cada poema corresponde ou ben a un compositor ou ben a un instrumento. Destaca que no poemario está moi presente a soidade, pero nun contexto positivo de aprendizaxe e autocoñecemento.

Muleiro, M., "Quico Valeiras González. 'Non creo na existencia das musas, escribir é un proceso bastante físico", *La Región*, "Carballiño", "Entrevista", 19 febreiro 2018, p. 13.

Anuncia a publicación do seu primeiro poemario e fala da estrutura temática da obra. Conta cando empezou a interesarse pola poesía e como é o seu proceso creativo. Ademais, comenta o escaso recoñecemento institucional da poesía, contrastándoo coa aparición de autores novos.

N. N., "'Os eidos' son o mellor programa de man do festival", *El Progreso*, "Revista", 7 xullo 2018, p. 4.

Anuncia a celebración do festival "Os Eidos" organizado pola fundación Novoneyra. Fala das alusións da palabra "eidos", xustificando a súa elección para o título. Explica en que consiste o festival, centrado principalmente en poesía salvaxe, e a iniciativa europea Litfest da que forma parte. Fala tamén dos espazos da aldea que acollen o festival e das posibles visitas á casa de Novoneyra.

Neira, Carolina, "Tensy Gesteira. 'Os mellores libros están nas editoriais pequenas", *Diario de Pontevedra*, "O Morrazo", "Bueu", "De Cantodarea a Domaio", 17 marzo 2018, p. 5.

A blogueira Tensy Gesteira fala de "Lecturafilia", o blog de literatura que comezou no ano 2012, e do seu criterio e experiencias á hora de reseñar libros e entrevistar autores. Comenta brevemente como son os blogs de literatura en España e como logrou que o seu evolucionara.

Neira, Nieves, "Estíbaliz Espinosa. 'Hai moitas 'Marie Curies' no ceo, pero non as vemos", *El Progreso*, "*El Progreso junior*", nº 18, "Día da muller na ciencia", 7 febreiro 2018, p. 11.

Entrevista co motivo do Día da Muller e da Nena na Ciencia. Reivindica a relación entre ciencias e letras no seu último libro, *Curiosidade*, destacando que é igual de importante coñecer a Rosalía de Castro como a segunda lei da termodinámica. Menciona as mulleres científicas que aparecen na súa colección de relatos *Cápsulas de son*.

_____, "Enrique Barrera. 'Franco tuvo una colaboración total en la deportación", *El Progreso*, "Revista", 27 xaneiro 2018, p. 4.

Entrevista con motivo da publicación de *Galegos en Mauthausen*, que pretende lembrar aos 300 galegos que estiveron dentro do grupo dos 10.000 republicanos deportados coa colaboración de Franco e Petáin.

Ocampo, Elena, "Puedes hacer música celta desde el indie, el country, el rock, el pop o la electrónica", *La Opinión* , 8 outubro 2018, contracuberta.

Afirma que na súa música fai referencias a conversas entre Cunqueiro e Polig Monja dos anos 50, e tamén a Castelao, porque viu no mundo celta unha ventá ao modernismo.

_____, "Silvia Longueira. 'Hai unha parte de 'Trece estampas' que estamos revivindo", *Sermos Galiza*, n.º 282, "*fóradeserie*", 1 febreiro 2018, pp. 4-5.

Entrevista con motivo da exposición "Trece estampas da traizón" e da mostra "Como se imprime un libro. Grafistas e impresores en Buenos Aires 1936-1950", organizadas por Silvia Longueria e María Antonia Pérez dentro do proxecto "Edición e compromiso".

Conta que a exposición remata coa reprodución de *A derradeira lección do mestre* coma homenaxe a Castelao e tamén que un dos seus obxectivos é achegarnos á biblioteca persoal de Luís Seoane como parte dunha recuperación da súa obra non só pictórica, senón tamén bibliográfica.

_____, "Nacho Taibo. 'Busquei sempre a orixinalidade", *Sermos Galiza*, n.º 288, "*fóradeserie*", 15 marzo 2018, pp. 4-5.

Anuncia a homenaxe da Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega (AELG), que recoñecerán a Nacho Taibo coa letra E. Lembra que o seu primeiro contacto co galego foron os libros de Manuel María e os versos de Rosalía recitas pola vella ama da casa que criara á súa nai. Comenta que con Cunqueiro atopou un galego fresco, natural e nada castelanizado. Lembra a súa amizade con Daniel Cortezón, a súa relación con Ben-Cho-Sey, con Celso Emilio e con Xosé María Álvarez Blázquez, quen publicou o seu primeiro libro, *Os inmortais*. Confesa que a historia ten un papel importante nas súas obras porque está obsesionado co tempo e coas viaxes no tempo como posibilidade para revivir. Opina que houbo un tempo no que parte da literatura galega se infantilizou porque se publicaba demasiado con vistas aos alumnos e dende o punto de vista de que estes eran bobos e que non debían tratar con problemas políticos e sociais. Comenta que é incapaz de encadrar a súa narrativa en ningún sitio, pero que o seu amigo e xornalista Óscar Iglesias a sitúa na fin da Nova Narrativa. Menciona como influencias a Cunqueiro e ao Borges fantástico e matemático.

_____, "Xusto Beramendi. 'Non pode haber nación sen día nacional", *Sermos Galiza*, n.º 305, "Especial Día da Patria Galega", "Entrevistas", 19 xullo 2018, pp. 14-15.

Fala da orixe do Día da Patria Galega e da disputa pola data entre o sector laico e republicano das Irmandades, encabezado por Antón Vilar Ponte, e o sector católico e conservador, representado por Vicente Risco e Ramón Otero Pedrayo. Comenta que tras ser prohibida esta celebración durante o franquismo, comezouse a retomar nos anos cincuenta cunha misa a Rosalía o propio día 25 á que acudían membros do grupo Galaxia.

_____, "Juan Durán. 'As orquestras públicas teñen necesariamente que cubrir unha cota de música galega", *Sermos Galiza*, n.º 312, "*fóradeserie*", 6 setembro 2018, pp. 4-5.

Entrevístase ao compositor galego de maior proxección internacional, Juan Durán (Vigo, 1960), en cuxa traxectoria figuran composicións como a cantata *Cantiga Finisterrae para múltiples voces*, con texto de Miguel Anxo Fernán-Vello, así como a reconstrución da ópera de Marcial del Adalid Inés e Bianca, xunto con *O arame*, segunda ópera escrita en galego. Comenta as óperas que se representaron en Galicia, e nun intre da conversa, considerando a desigual formación das e dos intelectuais en música, apunta que igual un rapaz coñece desde novo *Memorias dun neno labrego*, de Xosé Neira Vilas, debería coñecer a versión orixinal de Negra sombra, de Juan Montes.

_____, "Xosé Luís Méndez Ferrín. 'A loita segue merecendo a pena", *Sermos Galiza*, "Política", 4 outubro 2018, p.10.

Entrevista con motivo do 80 aniversario de Ferrín. Anúciase a próxima palestra "Ferrín e o compromiso político" que terá lugar no Ateneo Atlántico para conmemorar ao autor. Conta que tivo unha formación nacionalista fundada na lectura do *Sempre en Galiza* e

sobre todo de *A doutrina nacionalista* de Vilar Ponte. Menciona a mini-homenaxe que se lle fixo a Celso Emilio Ferreiro en Ourense coma o acto político máis forte no plano legal que se fixo en Galiza tras o franquismo.

Orge, María, "Artemisa Semedo. 'Segue habendo racismo en Burela", *El Progreso*, "*deVerano*", "Entrevista", 19 agosto 2018, p. 38.

A poeta e socióloga Artemisa Semedo fala do colectivo Afrogalegas, que pretende dar voz as mulleres de ascendencia africana de Galicia, e da súa creación poética.

Pardo, Alicia, "María Xosé Queizán. 'Vivimos nun mundo de palabras. Sen elas non existiría o feminismo, nin habería igualdade", *La Opinión*, "A Coruña", 22 xaneiro 2018, p. 6.

Anuncia a apertura do ciclo "Poemas Di(n)versos", no que tamén participará Fatena Al Ghorra. Lembra os seus inicios na poesía con poemas de maldicir. Fala do poder das palabras en relación á causa feminista, da evolución do movemento e dos aínda presentes prexuízos.

_____, "Lucía Aldao. 'Hai xente que non abriu un libro de poesía na súa vida e que non se perde Aldaolado", *La Opinión*, "Ciudad y Cultura", 13 setembro 2018, p. 11.

Anuncia o espectáculo de Aldaolado, *Cría fama e bótate a correr*, que combina poesía, música e humor. O dúo fala do que significaba para elas a poesía dos 90 e da súa evolución. Así mesmo, remarcan a relación entre a escritura e o compromiso coa sociedade e o mundo actuais.

Pérez, Uxía, "Susana Sánchez Aríns. 'Queremos demostrar que habelas hainas", *El Progreso*, "Lugo", "Emergentes", 13 agosto 2018, p. 8.

Fala da labor de A Sega, da razón pola que decidiron organizar o Día das Mulleres nas Letras e da elección de Marica Campo como homenaxeada nesta edición.

Regueira, Mario, "Rosalía Fernández. 'A relación entre a música e a literatura aínda ten campos por explorar", *Sermos Galiza*, n.º 293, *"fóradeserie"*, 26 abril 2018, pp. 4-5.

Anuncia o seu primeiro proxecto narrativo, *Bonus Track*. Fala do seu salto da poesía á narrativa mantendo unha vontade poética e da relación da súa obra coa música, que non é totalmente lineal, senón máis unha cuestión de azar. Menciona a obra *Máis alá* de Manuel Antonio. Reflexiona sobre a relación entre o mundo literario e a música galega, sobre a súa obra coma un *patchwork* que referencia a outras autoras e sobre a bagaxe cultural galega que cada un de nós leva dentro.

_____, "Cris Pavón. 'É preciso un certo valor para encarar o proceso de escribir e desbotar", *Sermos Galiza*, n.º 313, *"fóradeserie"*, 13 setembro 2018, pp. 4-5.

Fai un repaso da súa traxectoria literaria, destacando o difícil que lle resultou publicar a que en realidade foi a súa primeira novela, *Limiar de conciencia*, e reflexiona sobre o tema da tecnoloxía na literatura galega. Fala tamén do cambio de xénero da novela ao relato en *A orixe perdida das especies* e dunha magnificación da hipertextualidade provocada pola web.

Salgado, Daniel, "Ismael Ramos. 'O poeta é sempre malinterpretado porque non se interpreta ben nin a si mesmo", *Sermos Galiza*, n.º 279, "*fóradeserie*", 11 xaneiro 2018, pp. 4-5.

Comenta a importancia da familia nos seus poemarios —*Lumes* e *Os fillos da fame*— como o primeiro lugar no que se conforma o suxeito. Considera que a relación entre o individuo e a sociedade é sempre violenta porque implica un constante encaixar e non ser quen e que, de feito, en todas as relacións de afecto existe violencia, incluíndo as relacións familiares. Afirma que a súa poesía é política porque ten conciencia de clase e diferencia entre poesía de pensamento, ou poesía política, e poesía de corte confesional ou sentimental. Comenta que os seus personaxes son de clase traballadora, que están entre o urbano e o rural, e que hai unha forte presenza feminina. Conta que a súa poesía podería considerarse humanista en contraposición ao discurso posmoderno e que en *Lumes* interesoulle moito o lugar no que se coloca a voz, polo que acabou buscando un punto medio entre a distancia antropolóxica de *Os fillos da fame* e un confesionalismo máis exhibicionista. Gústalle o método de Annie Ernaux, que documenta as súas vivencias en notas e anos despois escribe o libro para poder manter unha distancia cos feitos para non caer no exhibicionismo. Opina que a poesía nova en Galiza debería fuxir dos vicios de certas tendencias das xeracións anteriores, xa que bota en falta un maior posicionamento que sexa resultado dun pensar con autonomía.

_____, "Margarita Ledo Andión 'Galiza é un país subexposto, moi censurado", *Sermos Galiza*, n.º 280, *"fóradeserie"*, 18 xaneiro 2018, pp. 4-5.

Fala do premio Otero Pedrayo que acaba de gañar. Comenta o que significou para ela a figura de Otero Pedrayo, e a referencia a el na súa novela *Trasalba ou Violeta e o militar novo* como parte do uso do real como material na súa literatura. Menciona a *Teoría do nacionalismo* de Risco, os libros de Manuel Antonio e os de Amado Carballo como influencias. Lembra unha entrevista que lle fixo a Xaquín Lourenzo para *A Nosa Terra*.

_____, "Kathleen March. 'Ás veces non vos decatades da forza que ten a vosa lealdade á lingua galega", *Sermos Galiza*, n.º 284, "*fóradeserie*", 8 marzo 2018, pp. 4-5.

Comenta os cambios na consideración da figura de Rosalía que observou na súa última visita a Galicia, mencionando a libraría Lila de Lilith e A SEGA. Di ser seguidora das teses doutorais de María Pilar García Negro e Francisco Rodríguez, que falan de Rosalía coma figura feminista e nacionalista. Considera que a obra de Rosalía segue vixente porque trata as relacións das persoas coa natureza, coa lingua, co traballo e coas emocións con profundidade. Conta que nunha clase sobre cine e Guerra Civil lles puxo aos seus alumnos a adaptación de *A lingua das bolboretas* de Manuel Rivas, facendo fincapé en que non era un filme español. Apunta que nos EEUU, os estudos galegos seguen medrando; un exalumno está a facer unha tese sobre os espazos urbanos na novela contemporánea galega, unha muller de Nebraska está a rematar un libro sobre Castelao e

a figura do subalterno, e en Milwakee xa teñen estudos galegos. Menciona as súas traducións ao inglés de *Arredor de si* de Pedrayo, e *Un nicho para Marilyn* e *Lume de cobiza* de Miguel Anxo Fernández, e avanza que vai presentar un traballo sobre *Confusión e morte de María Balteria* de Marica Campo.

_____, "Tareixa Campo. 'O teatro ensina a poñerse no lugar dos demais", *Sermos Galiza*, n.º 295, "*fóradeserie*", 10 maio 2018, pp. 4-5.

Entrevista co motivo do recoñecemento por parte da Mostra Internacional de Teatro da traxectoria de Tereixa Campo. Vindica a calidade do teatro afeccionado e a súa importante labor de difusión do idioma galego e de formación de canteira. Destaca as avantaxes comunicativas e sociais que proporciona o teatro e reclámao nas aulas. Fai un repaso dos seus papeis favoritos e comenta que lle ten ganas a *Medea*, de Andrés Pociña.

_____, "Isable-Clara Simó. 'En Catalunya xa non é obrigatorio pasar por Madrid", *Sermos Galiza*, n.º 297, "*fóradeserie*", 24 maio 2018, pp. 4-5.

Entrevista con motivo do recibimento do premio a Escritora Galega Universal por parte da Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega. Destaca a súa predilección pola Xeración Nós. Confesa que é moi mala escritora de literatura infantil, e que o seu xénero favorito é a novela. Menciónase a obra *Mulleres*, na que a autora non idealiza a muller porque hai tanto vítimas coma vitimarias

_____, "Zaza Ceballos. 'Preocupábame se o guión de 'Contou Rosalía' era demasiado atrevido para a televisión", *Sermos Galiza*, n.º 300, "*fóradeserie*", 14 xuño 2018, pp. 2-3.

Entrevista a Zaza Ceballos, directora do primeiro telefilme sobre Rosalía de Castro: *Contou Rosalía*. Na conversa comenta que escolleu a etapa madrileña da escritora por ser unha época que, ao seu ver, concentra a todas as Rosalías. Reflexiona tamén sobre o proceso de elección da actriz protagonista e sobre a situación do audiovisual galego.

_____, "Marica Campo. 'Sempre se pon máis en dúbida o que facemos as mulleres", *Sermos Galiza*, n.º 306, "*fóradeserie*", 26 xullo 2018, pp. 4-5.

Anuncia a súa próxima publicación, *Unha misión para Clara*, un libro ecoloxista para nenos, e informa da distinción de Galega nas Letras que lle acaba de outorgar a asociación feminista A Sega. Reflexiona sobre o premio, que é só para mulleres, e fala da necesidade de recoñecer a escritoras coma Xela Arias ou Luísa Villalta no Día das Letras Galegas, pero tamén a Carvalho Calero. Fala da situación actual da literatura, en especial da cuestión de xénero. Comenta a súa traxectoria literaria e as súas influencias, mencionando a Álvaro Cunqueiro, e fala da figura de María Balteira na súa obra *Confusión e morte de María Balteira*, e do poder da literatura de modificar a historia e de intervir na realidade. Reflexiona sobre a súa poesía, mencionando as obras *Sextinario* e *Pedinche luz prestada*.

V. Lopo, Mónica, "Do cinema á literatura", *La Región*, "*Vida*", n.º 2.366, "Entrevista", 28 outubro 2019, pp. 2-3.

Entrevista ao director de cinema Alberte Pagán con motivo do galardón Premio Galicia

que concede Festival Curtocircuito de Santiago de Compostela polo seu filme *Uluru*. Durante a conversa alúdese nun momento ás súas facetas de dramaturgo con *Como foi o conto* e de poeta con *Prosopagnosia.*

Varela, Lourdes, "Uxía. 'Novoneyra era un grande amante da música; os seus poemas teñen ritmo", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º653, "Entrevistas", 18 xaneiro 2019, p. V.

Entrevista á cantante Uxía sobre o disco *Uxía-O* no que musica poemas da obra *Os eidos*, de Uxío Novoneyra, poemario que, asegura, sempre a acompaña en cada viaxe como inspiración. Apunta que a selección dos poemas foi moi intuitivo porque a medida que lía xa sabía a cales quería e podía poñerlles música. Afóndase no proceso de creación do disco e tamén se especifica que todas as músicas son dela e Sergio Tannus excepto a do poema "Caín as follas" que é de Emilio Cao. A cantante lembra o momento no que lle presentaron a Novoneyra en Compostela alén de sentirse contenta porque a a súa música sirva para espallar a figura do poeta do Courel a pesar de xa ser unha figura moi coñecida como Rosalía ou Manuel María.

_____, "Andrés Torres Queiruga. 'Encrucillada' está en sintonía total coa mensaxe do papa Francisco", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 654, 25 xaneiro 2018, p. V/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 603, 27 xaneiro 2018, p. 11, "Entrevista".

Entrevista con motivo do 40 aniversario de *Encrucillada* e a súa recente edición de dous tomos; un deles reúne os estudos dedicados aos protagonistas do Día das Letras, e o outro recolle diferentes autores galegos que foron incluídos na revista. Considera que a preservación do idioma forma parte do compromiso da revista con Galicia e vindica a independencia da revista con respecto ás institucións eclesiásticas.

_____, "Antón e Ramón Vilar Ponte influíronse mutuamente", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 657, 15 febreiro 2018, p. V.

Entrevista con motivo da publicación da biografía dor irmáns Vilar Ponte *Común temos a patria*. Martínez González conta que o seu interese por Ramón comezou cun traballo universitario, mentres que Emilio publicara varios ensaios e gañara o premio de ensaio do Centro Ramón Piñeiro con *Unha irmandade alén do sangue*, o precedente do libro actual. Vindican a Antón Vilar Ponte como figura histórica central da Galiza de comezos do século XX. Destacan o seu labor en entidades colectivas como as Irmandades da Fala e comentan que xa o propio Castelao afirmara que Antón era a orixe mesma do nacionalismo. Falan do labor plural de Antón como xornalista, académico, director de publicacións, home de teatro, escritor e político. Contan que Ramón Vilar destacou como organizador e activista das Irmandades e dedicouse á teorización nacional con *Doutrina nacionalista* e *Breviario de Autonomía*.

_____, "Manuel F. Vieites. 'O teatro debe ser un espello no que se reflicta todo o que somos", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 656, 8 febreiro 2018, p. V/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 606, 17 febreiro 2018, p. 9, "Entrevista".

Entrevista con motivo da publicación de *El teatro vacío*, editado pola Asociación de Directores de escena de España. Vindica que o teatro ocupe un lugar central na vida social

e na educación, e que se potencie o rol da Escola Superior de Arte Dramática de Galicia. Considera que o teatro debe ser un espello facendo referencia a *La vieja piel del mundo* de Rafael Dieste, no que dicía que o teatro viña da lembranza para confrontarnos co pasado, o presente e o futuro.

_____, "Rosa Álvarez. 'Interpretar e dirixir son, para min, dúas facetas complementarias", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 659, "Entrevista", 1 marzo 2018, p. V/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 609, "Entrevista", 10 marzo 2018, p. 11.

Entrevista con motivo do Premio de Honra Marisa Soto que se celebra no Día do Teatro. Lembra os tempos da fundación da Asociación de Actores e Actrices de Galicia, a creación do Centro Dramático Galego e a do Igaem. Fala das razóns que a levaron, xunto con Marisa Soto e Mabel Rivera, a fundar a compañía Teatro do Malbarate, formado integramente por mulleres. Comenta a relación entre teatro, realidade e crítica, e a situación do teatro galego actual.

_____, "Pedro Feijoo. 'No Vigo de hoxe están presentes todas as vilas e cidades do pasado", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 661, "Entrevista", 15 marzo 2018, p. V.

Anuncia a presentación de *Camiñar o Vigo vello* no Instituto Camões. Cita a Manuel Rivas cando fala do seu avó e xornalista Manuel de la Fuente, ao que lle dedica o libro, cando di que era "o que lle puña o rabo ás cereixas". Conta que as súas "Postais", os artigos que publicaba no Faro de Vigo, resultaron unha fonte de información indispensable para indagar na historia da cidade e que o seu libro naceu precisamente de todas as lendas mesturadas coa memoria perdida coas que se criou, mencionando a Rosalía camuflándose nos números equivocados da rúa Real. Fala da necesidade de combinar informacións dos cronistas oficiais coas dos non oficiais e menciona como fontes as obras de Taboada Leal, Rodríguez Elías, Espinosa Rodríguez, Álvarez Blázquez e Lalo Vázquez Gil, mais tamén as de Amador Montenegro, Pedro Díaz, Xaime Garrido, Carlos Núñez, Jorge Lamas, Xurxo Martínez e a obra *Historia de Vigo* de José de Santiago.

_____, "Arantza Portabales. 'A soidade e a falta de comunicación están máis patentes que nunca", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 672, 7 xuño 2018, p. V/ *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 621, "Entrevista", 16 xuño 2018, p. 4.

Fala da idea que inspirou *Deixe a súa mensaxe despois do sinal* e do paradoxo ao que nos enfrontamos actualmente, nunha era de comunicacións na que a xente se sente cada vez máis soa. Describe as catro mulleres protagonistas da obra e confesa a cal delas máis se asemella. Comenta a forma e o estilo da súa literatura e menciona aos autores que a inspiraron, entre os que destacan Manolo Rivas, Diego Ameixeiras e Inma López Silva.

_____, "A novela policial levanta acta das miserias da sociedade", *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 624, "Entrevista", 6 outubro 2018, p. 5.

Entrevista a Manuel Esteban, autor de *O meu nome é ninguén*, onde se trata sobre a temática da novela, a construción dos personaxes, ou o vínculo da novela coa sociedade actual. Finalmente, remata facendo un percorrido pola súa nómina de autores destacados dentro da novela negra e a policial, onde nome a Domingo Villar, Miguel Ánxo Fernández, Pedro Feijóo e Diego Ameixeiras.

_____, “Craig Patterson. “A meirande parte do discurso de Castelao aínda está vixente”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 686, 25 outubro 2018, p. V.

Entrevista con motivo da presentación de *Forever in Galicia*, a primeira tradución ao inglés de *Sempre en Galiza*. Conta que dedicou a súa tese doutoral a Otero Pedrayo —*A identidade galega nas obras de Otero Pedrayo*— e que a partir dese momento comezou a interesarse máis pola obra de Castelao. Comenta a vixencia que segue a ter o texto de Castelao por ofrecer unha versión histórica alternativa á hexemónica española. Menciónase a súa anterior tradución ao inglés de *A Esmorga*.

_____, “Tensi Gesteira. ‘Máis que dun ‘boom, eu falaría dunha eclosión mundial da literatura escrita por mulleres”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 690, “Entrevista”, 22 novembro 2018, p. V.

Entrevista á xornalista por mor do seu blog, *Literaturafilia*, na que toca temas de actualidade como a compoñente feminista dalgunha das publicacións do seu blog ou a visión de diferentes autoras sobre a situación da muller dentro da literatura. Por outra parte, declara a súa preferencia por autores e autoras como Míriam Ferradáns, María Reimóndez, Lucía Novas, Mari Luz Esteban e Ismael Ramos.

Veiga, Marta, “Ledicia Costas. ‘A inspiración non me vén, eu vou buscala”, *El Progreso*, “Á última”, 19 febreiro 2018, p. 80.

Entrevista con motivo da súa participación no congreso “De Verne a Vigo”. Di facer entre 150 e 170 visitas escolares cada curso para ver aos seus lectores. Desminte o estereotipo romántico da inspiración, facendo fincapé no traballo e na disciplina. Comenta que a pesar de crecer falando castelán, adentrouse no galego coa colección Fóra de Xogo de Xerais e escritores coma Agustín Fernández Paz, Xabier P. Docampo, Suso de Toro ou Fina Casalderrey.

_____,“Takekazu Asaka. ‘O son do castelán fáiseme moi duro; reláxame escoitar o galego con gheada”, *Diario de Pontevedra*, “Vivir aquí”, “Sociedad”, 5 marzo 2018, p. 23 / *El Progreso*, “Cultura”, “Vivir”, “Literatura”, 5 marzo 2018, p. 59.

Informa da súa participación na entrega dos premios do certame Contos de Verán e da tradución ao xaponés duns relatos de Rosalía nunha edición que conta cun limiar de Anxo Angueira e un prólogo de María do Carmo Ríos Panisse. Menciona o gusto de Uxío Novoneyra polo haiku xaponés e a posible influencia deste na súa poesía. Reivindica o uso da gheada como parte do patrimonio galego.

_____,“Carlos G. Reigosa. ‘As novelas chéganme en galego todas”, *Diario de Pontevedra*, contracuberta / *El Progreso*, p. 72, “Á última”, 23 xullo 2018.

Informa da tradución en castelán de *Secretos de Bretaña*, na que aproveita a mitoloxía da Galicia mindoniense, é dicir, da antiga provincia de Mondoñedo, para recrear o ambiente de Bretaña, incluíndo supersticións como a Santa Compaña, a opresión dos caciques e a violencia contra as mulleres. Fala de Crime en Compostela e do interese polas novelas negras. Anuncia a tradución ao castelán de Aníbal Malvar e Diego Ameixeiras da man de

Ramón Akal.

_____, “Marica Campo. ‘O mundo non será xusto ata que a muller ocupe o lugar que lle corresponde”, *El Progreso*, “*deVerano*”, “Entrevista”, 15 agosto 2018, p. 36.

Marica Campo recibe unha homenaxe co motivo do Día das Galegas nas Letras. Fala da necesidade que tiveron os mestres da súa xeración de crear materiais en galego para as escolas, xa que no seu caso só contaban con *Memorias dun neno labrego*. Conta que botaba man da poesía e do teatro de Manuel María ela mesma escribira unha obra de teatro para os nenos titulada *Paxaros na gaiola*. Comenta o carácter popular que acadou a súa cantiga “Muller” e reivindica a necesidade de exaltar a muller e a lingua galega.

Vila, Sara, “Anxo Lorenzo. ‘Cada vez máis compromiso coa cultura galega”, *Diario de Pontevedra*, “Ciudad”, “Pontevedra”, “Culturgal”, 2 decembro 2018, p. 12.

Informa da edición número once de Culturgal, á que considera unha cita xa consolidada no ámbito cultural galego. Fala da convocatoria aberta de proxectos para o Xacobeo á que chaman “O teu Xacobeo” e tamén da presentación da nova edición de Escenas do Cambio por parte da Cidade da Cultura.

Villar, Carmen, “Xabier Quiroga. ‘Os escritores temos a sorte de non facer historia, senón ficción”, *Faro de Vigo*, “Sociedad”, 1 xullo 2018, p. 41.

Informa da versión en castelán de *O cabo do mundo*. Opina que as traducións ao castelán véñenlle ben á literatura galega. Considera que a literatura comprométese co pasado para explicar o presente e así evitar que certas cousas se repitan no futuro.

Villar, Marta, “Manuel Dans. ‘Os neofalantes son o contraataque necesario para salvar o galego”, *La Opinión*, “A Coruña”, 23 abril 2018, p. 6.

Informa da recente edición do libro *Historias de neofalantes. A aventura de vivermos en galego*, que se compón de entrevistas a xente que decidiu empezar a utilizar o galego. Cítase a Castelao —“Se aínda somos galegos é por obra e gracia do idioma”— con motivo da perda de falantes do idioma galego nos últimos anos. Dans comenta que se namorou do galego lendo *A Nosa Cinza*, *A Esmorga* e a Cabanillas.

Viñas, María L., “Ramón Villares. ‘Castelao nunca se manifestou a favor de romper con España”, *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, 8 xaneiro 2018, pp. 38-39.

Entrevista con motivo da presentación do libro *Identidade e afectos patrios*, unha obra que indaga no proceso de creación e bloqueo da identidade galega. Fai fincapé en que é unha historia da percepción social, é dicir, de como se percibe a bandeira, o himno, o mito de Santiago e outro elementos que contribúen á construción dunha identidade propia. Destaca que o libro trata tanto do que nos asemella como do que nos diferenza, xa que considera imposible ter unha identidade única.

_____, “Pilar Cernuda. ‘He visto mujeres poner raíles de tren y eso solo pasaba en Galicia con la emigración”, *Diario de Pontevedra,* “Vivir Aquí”, “Gente a diario”, 9 marzo 2018, p. 57.

Entrevista con motivo do debut como novelista de Pilar Cernuda con *Volveré a buscarte*, sobre mulleres galegas e migración. Mencionan as palabras de Rosalía “viúvas de vivos” para referirse ás mulleres que esperaban aos seus maridos emigrados.

V.8. PUBLICACIÓNS EN XORNAIS: NOTAS, PRESENTACIÓNS E ESCRITOS VARIOS

A. B., "Un poeta vigués de regreso en Nueva York", *Atlántico Diario,* "Vigo", 16 febreiro 2018 p. 8.

Informa da participación de Marcos de la Fuente na edición neoiorquina do Festival Kerouac de Poesía.

_____, "Unha festa para unha lingua de premio", *Faro de Vigo,* "Sociedad", 27 setembro 2018, p. 38.

Comenta a gala "Unha lingua de premio" que organiza a Deputación de Pontevedra no Pazo Provincial. Ledicia Costas foi a encargada de conducir a gala en que se homenaxearon as traxectorias de Manuel Bragado e do Festival de Poesía do Condado.

A. D., "Música, teatro e audiovisual encherán o Xuño da Cultura e das Artes ribeirense", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Barbanza. Noia", 25 maio 2018, p. 32.

Informa que o Concello de Ribeira volverá a vivir o vindeiro mes trinta días de gran intensidade, nos que a música, o teatro, o audiovisual, a danza, a arte, a literatura, o folclore, o baile, a festa ou a exaltación raíces culturais. A concelleira de Cultura, Herminia Pouso, foi a encargada de presentar o calendario de eventos e agradeceu a implicación das distintas asociacións, clubs, centros educativos, entidades ou organismos que conforman o tecido social do municipio, até alcanzar un total de cincuenta e oito colectivos involucrados.

A. F., "Más de 40 vigueses leyeron a Verne en la calle", *Atlántico Diario,* "Vigo", 19 febreiro 2018, p. 4.

Informa da lectura pública na rúa do capítulo "La bahía de Vigo" de Jules Verne por parte de escritores e editores como Francisco Castro de Galaxia, Manuel Bragado de Xerais e Bieito Ledo de Ir Indo para celebrar o 150 aniversario da chegada do "Nautilus" á ría.

_____, "Vigo crea un mapa literario con diez rutas de escritores y obras", *Atlántico Diario,* "Vigo", 24 abril 2018, p. 14.

Anuncia a creación dun mapa literario que atravesa a cidade de Vigo con dez liñas nas que hai diferentes paradas literarias, protagonizadas por autores como Jules Verne, Ledicia Costas, Pedro Feijóo, Fran Alonso, Carlos Reigosa, María Lado, María Reimóndez e Álvarez Cáccamo.

_____, "Caminando con música, danza y teatro", *El Progreso,* "Sarria", 31 xullo 2018, p. 17.

Refírese as actividades organizadas no marco da presente edición do festival "Artes no

camiño" no que a música, a danza e o teatro axudaron a profundizar na historia de Sarria. Indícase tamén que do teatro e a performance encargouse Feira do Leste.

A. I., "Próxima muestra fotográfica del músico Abe Rábade en la sala Os Catro Gatos", *El Correo Gallego,* "Santiago", 13 febreiro 2018, p. 25.

Anuncia a exposición fotográfica de Abe Rábade na que as 19 imaxes das que consta irán acompañadas dun palíndromo para provocar un diálogo entre imaxe e palabra.

A. I. S., "Los institutos de Santiago trabajarán dos meses sobre el Banquete de Conxo", *El Correo Gallego,* "Santiago", 13 marzo 2018, p. 24.

Comenta a celebración do Banquete de Conxo de 1856 polo traballo do profesor Alfonso Iglesias. O Concello editou 1.500 exemplares para informar o alumnado de bacharelato de diferentes centros.

Á. I. P., "El pregón se entrega a todos los pecados", *El Progreso,* "Entroido 2018", "Lugo", 10 febreiro 2018, p. 11.

Relata o pregón de entroido ofrecido pola xornalista Lourdes Abuide Valcarce, quen se disfrazou de Emilia Pardo Bazán e que xunto á compañía Achádego sacou a escena a Velázquez e a Curros Enríquez.

A. L., "Un catálogo único para la red de biblitoecas", *La Voz de Galicia,* "*Suplemento Galicia digital"*, 25 outubro 2018, p. 4.

Dá conta do novo sistema de xestión bibliotecaria que integra 370 bibliotecas, entre elas bibliotecas públicas, universitarias, especializadas, institucionais e de fundacións. Menciona as obras de Celso Emilio Ferreiro e Xosé Neira Vilas dentro do amplo catálogo de máis de 1.700 títulos.

A. M., "Versos e Camelias por Rosalía de Castro", *Atlántico Diario,* "Vigo", 24 febreiro 2018, p. 12.

Informa do acto de reivindicación da figura de Rosalía de Castro a da muller traballadora celebrado pola Deputación de Pontevedra con motivo do día da autora galega.

_____, "Alabanzas y también mucha poesía en la segunda jornada de homenaje a Ferrín", *Faro de Vigo,* "Sociedad", 28 setembro 2018, p. 38.

Coméntase a segunda xornada do ciclo dedicado ao escritor Xosé Luís Méndez Ferrín organizado polo Ateneo Atlántico e que tivo lugar na Casa Galega da Cultura. A xornada acolleu un debate sobre a poesía do autor en que interviron Xosé Manuel Outeiriño Gallego, Darío Xohán Cabana, Xabier Cordal Fustes, Helena de Carlos Villamarín e María do Cebreiro Rábade. Infórmase tamén sobre o tipo de intervención que realizaron

e as palabras que lle dedicaron ao homenaxeado.

A. N., "El grupo poético Brétema rinde homenaje a José Crespo Abalde", *Faro de Vigo*, "Vigo 4 Costados", 12 xuño 2018, p. 2.

Informa do acto de homenaxe a José Crespo (Beade, 1928), un dos membros máis lonxevos do colectivo poético, con obra en castelán, e recupera a historia da fundación do colectivo.

A. P., "Padrón, Brión e Ames presentaron a ruta As pegadas de Rosalía", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Deza. Orde. O Sar", 20 xaneiro 2018, p. 30.

Dá conta da presentación, na Feira Internacional do Turismo celebrada en Madrid, do proxecto "As pegadas de Rosalía, unha ruta rosaliana" que nace dunha iniciativa conxunta entre os alcaldes de Ames, Brión e Padrón, a Axencia de Turismo de Galicia e a Fundación Rosalía de Castro co obxectivo de achegar a vida e obra da poeta ao conxunto da poboación.

_____, "Cotobade elixiu o Museo do Pobo Galego para o primeiro acto do ano de Antón Fraguas", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", 25 abril 2018, p. 50.

Dá conta do acto de homenaxe a Antón Fraguas no Museo do Pobo Galego, no cal se lembrou a súa figura como último integrante da Xeración Nós. Sinala que no acto participaron o presidente da RAG, o secretario xeral de Política Lingüística, Xusto Beramendi e Jorge Cubela.

_____, "Galaxia reeditará Cancioneiro de Cotobade polo Ano Fraguas", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Comarca", 6 decembro 2018, p. 22.

Informa da reedición da obra de Antonio Fraguas publicada en 1985 baixo o título de *Aportacións ó Cancioneiro de Cotobade* da man da editorial Galaxia no marco do ano Fraguas e en paralelo á organización, por parte do Concello de Cercededo-Cotobade, dunha serie de actos de homenaxe para pór en valor a figura do escritor.

A. R., "A palabra feita música", *O Sil*, n.º 265, xullo 2018, p. 30.

Informa da celebración do ciclo "De Perto" onde se conxugará música, poesía e narrativa. Fai alusión á poesía de Uxío Novoneyra, que será interpretada musicalmente, e á narración de *Contos de contrabando-Historias Portugalaicas* por parte de Quico Cadaval e Ana Sofía Paiva.

A. S., "Versos y 'caldo de gloria' evocan la figura Rosalía de Castro", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 24 febreiro 2018, p. 33.

Dá conta das distintas actividades que tiveron lugar en Galicia para conmemorar a figura de Rosalía con motivo dos 181 anos do seu nacemento.

Abascal, María, "Un proxecto da RAG lembra a Castelao cun voo 3D sobre o mapa de Fontán", *El Correo Gallego*, "Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio", 26 xullo 2018, p. 35.

Informa de que o proxecto da RAG e a Fundación Barrié para a modernización e divulgación léxica do galego, o Portal das Palabras, celebrou o 70 aniversario da derradeira alocución pública de Castelao cun vídeo en homenaxe á "Alba de Groria", do 25 de xullo de 1948, no que se sobrevoa o mapa de Fontán en compaña dos primeiros parágrafos do autor.

_____, "A X Festa da Palabra homenaxea ao poeta falecido Víctor Campio", *El Correo Gallego*, "Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio", 29 xullo 2018, p. 34.

Dá conta da celebración da décima edición da Festa da Palabra en homenaxe ao poeta ourensán Víctor Campio, de quen a deputación reeditará a obra *O aire, a luz e o canto. Poesía reunida*. Ademais, informa da entrega dos Premios Insua dos Poetas, que se desenvolveu no seo desta festa, e do cal resultou galardoado o escritor Bieito Iglesias.

_____, "A derradeira leición do mestre' viaxa de Buenos Aires a Galicia", *El Correo Gallego*, "Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio", 26 setembro 2018, p. 35.

Infórmase do comezo do traslado da obra de Alfonso Rodríguez Castelao, *A derradeira leición do mestre*, dende o Centro Galicia de Buenos Aires e que pasará a exhibirse na Cidade da Cultura do 5 de outubro ao 3 de marzo do 2019.

_____, "O Consello da Cultura Galega recrea 'Alba de Gloria', de Castelao, con realidade virtual", *El Correo Gallego*, "Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio", 4 novembro 2018, p. 39.

Dá conta do proxecto do Consello da Cultura Galega no que se empregan recreacións sonoras e visuais, ademais de ofrecer ás persoas visitantes a posibilidade de mergullarse na historia de Galicia a través da obra do autor rianxeiro.

_____, "Alonso Montero recibe unha cálida homenaxe polo seu 90 aniversario", *El Correo Gallego*, "Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio", 2 decembro 2018, p. 38.

Informa da homenaxe realizada en Vigo para honrar o labor como mestre de Xesús Alonso Montero. Tamén dá conta da proxección dunha parte do documental *Cidadán Alonso Montero, o señor das palabras...* que será ampliado con datos biográficos do intelectual a través da consulta de arquivos e persoeiros relacionados.

Abelenda, Ana, "Buenos tiempos para la lírica", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "De libros", "Versos en la boca", 13 abril 2018, pp. 4-5.

Fai unha reportaxe da poesía actual con máis éxito e refírese a tres poemarios galegos: *O cuarto das abellas* (2016) de Antía Otero, *Lumes* (2017) de Ismael Ramos e *13 Antoloxía da poesía galega próxima* (2017) de María Xesús Nogueira.

_____,“Galicia es última tendencia en libros”, *La Voz de Galicia*, “*Fugas*”, “En portada”, “Cultura fresca, razón aquí”, 20 abril 2018, pp. 2-5.

Cita a Yolanda Castaño, Javier Pintor e Laura Ferrero con respecto ás súas opinións sobre a situación actual da literatura en Galicia. Menciona a única escola galega de escritura creativa, coordinada polas poetas Antía Otero e Dores Tembrás na Coruña; as editoriais Apiario, Chan da Pólvora e Aira; e tamén as librarías Moito Conto, Berbiriana, Numax, Cronopios e Trama pola súa importante contribución á literatura galega. Ademais, fai referencia ás recomendacións para o Día do Libro do poeta ao fronte de Chan da Pólvora, Quico Valeiras: *Camuflaxe* (2017), de Lupe Gómez e *Conversa ultramarina* (2010), de Lois Pereiro; e da libraría Trama: *Long Play* (2017),de Lois Pérez). Xa por último, menciona o gañador do Premio Manuel Lueiro Rey: Antón Lopo con *Corpo* (2018).

_____, “Elas editan en Galicia. ‘Todas as sociedades do mundo teñen pioneiras”, *La Voz de Galicia*, “*Fugas*”, “En portada”, “As mans que fan os libros”, 15 xuño 2018, pp. 2-5.

Dá conta da situación das editoras en Galicia, nun artigo que amosa palabras de Chus Gómez, Dores Tembras, Belén López e Laura Rodríguez en clave feminista e destacando o papel das mulleres dentro do sistema literario galego, especialmente no referente á literatura infantil.

Aldán, Clara, “El regalo de Luís Bará a Rajoy”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Y Además”, “A praza da verdura”, 5 xaneiro 2018, p. 13.

Informa de que o regalo de Luís Bará a Rajoy consistiu nunha biografía de Rosalía Castro publicada pola editorial Galaxia da man de María Xesús Lamas.

_____, “El Entroido, a la vuelta de la esquina”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Y Además”, “A praza da verdura”, 5 febreiro 2018, p. 9.

Dá conta da participación de Víctor Freixanes nos actos da “Feira do Cocido” de Lalín, onde asinou no libro de honra do concello.

_____, “Xurxo Souto la goza en el Museo”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Y Además”, “A praza da verdura”, 9 abril 2018, p. 11.

Fai referencia ás ‘Visitas cruzadas’ ao Museo de Pontevedra a cargo de Xurxo Souto e Sés, recollendo a vitalidade do público e anunciando os convidados do domingo próximo: Iria Pinheiro e David Cortizo.

Almodóvar, María, “Diego Martínez. ‘Nos sentimos gallegos en cualquier parte dEl Mundo”, *El Correo Gallego*, “Entrevistas”, 18 xuño 2018, p. 14.

Recolle unha entrevista ao presidente da Federación de Asociacións Galegas de Arxentina na que se informa da sinatura dun acordo coa Fundación Blanco Amor, salientando o papel de Luís G. Tosar como defensor da obra do ourensán e cuxo labor á fronte do xornal Galicia. Tamén comenta a cantidade de material por tratar que queda en Arxentina.

_____, “A fonda pegada do presidente Albor enche de nostalxia a misa en lembranza a Rosalía”, *El Correo Gallego,* 26 xullo 2018, p. 12.

Dá conta da realización da misa en lembranza a Rosalía de Castro e a posterior ofrenda floral no Panteón dos Galegos Ilustres na Igrexa de San Domingos de Bonaval, coa presenza da Coral de Ruada, recente premio Trasalba. Recóllense fotografías dos asistentes a un acto celebrado por vez primeira en 1932 da man de dous galeguistas composteláns.

Alonso, Álvaro., “Belinda Washinton. ‘Galicia la llevo en el ADN, escucho falar galego y soy feliz”, *La Voz de Galicia,* “Al sol”, 16 agosto 2018, p. 33.

Nunha entrevista variada comenta a súa vinculación coa literatura galega a través da lectura de Rosalía de Castro.

Alonso, Rita C., “Rocío López apela a la igualdad en su pregón de la Noite Meiga de Sarria”, *El Progreso,* “Sarria”, 26 agosto 2018, p. 18.

Informa do pregón da Noite Meiga de Sarria pronunciado pola escritora Rocío López, quen lembrou no seu discurso aos anteriores pregoeiros Álvaro Cunqueiro, Xaime López Arias, Fiz Vergara Vilariño e Uxío Novoneyra, e tamén á fundadora de Meigas e Trasgos Carmela González.

Alvarellos, Quique, “García Lorca recita, en galego, en Torrejón”, *La Voz de Galicia,* “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Fotohistorias”, 4 novembro 2018, p. L11.

Dá conta dun recital que Federico García Lorca deu para uns amigos nunha cuneta en Torrejón cando regresaban de Alcalá de Henares e o poeta granadino quixo deleitar aos seus compañeiros cos seis poemas galegos que Lorca publicara en 1935 a través da editorial Nós.

Álvarez, E., “Reivindican a figura de Antonio Fraguas, do local ao universal”, *La Voz de Galicia,* “*La Voz de Santiago*”, “Santiago”, 25 abril 2018, p. L4.

Comenta a celebración do 20 aniversario do pasamento de Antón Fraguas mediante un acto no Museo do Pobo Galego presidido polo presidente da RAG Víctor Freixanes, quen indicou que Antón Fragas substituíra a Castelao en dita academia, e no que participaron Xusto Beramendi e Valentín García, secretario xeral de Política Lingüística da Xunta de Galicia.

Álvarez, Elisa, “Son o froito da historia de amor dos meus pais coa poesía”, *La Voz de Galicia,* “*La Voz de Santiago*”, “Compostelanos en su rincón”, 1 outubro 2018, p. contra cuberta.

Dá conta dun encontro coa poeta e profesora de filoloxía María do Cebreiro, quen afirma herdar esta paixón dos seus pais, tamén poetas de profesión.

Álvarez, N., "Veintiséis autores participan en el I Encuentro Literario de Vigo", *Faro de Vigo,* "Vigo 4 Costados", 6 febreiro 2018, p. 6.

Recolle o programa do I Encontro Literario de Vigo, organizado por Andrea López e Antía Eiras.

_____, "Arte en femenino plural", *Faro de Vigo,* "Vigo 4 Costados", 21 agosto 2018, p. 8.

Menciona a celebración de espectáculos poéticos no Festival 85C que conmemoran mulleres creadoras. Tamén se comenta a alusión á data de nacemento de Rosalía de Castro no título do festival.

Álvarez, Natalia, "Un escenario para los poetas", *Faro de Vigo,* "Vigo 4 Costados", 20 febreiro 2018, p. 6.

Informa dos recitais poéticos abertos organizados por María Villar, quen tamén promoveu o I Certame de Poesía Dictum Factum e a revista poética *Dictum Factum.*

Álvarez, Mario, "El simbolismo de 'A derradeira lección do mestre', de Castelao, viaja a Galicia", *El Correo Gallego,* "Tendencias, ciencia, cultura, ocio", 17 febreiro 2018, p. 36.

Sinala a chegada a Galicia do cadro *A derradeira leición do mestre* de Castelao para formar parte da exposición "Galicia maxistral", a cal tenta poñer en valor o mundo de Castelao.

_____, "O Ramón Piñeiro celebra vintecinco anos en activo", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 16 marzo 2018, p. 43.

Destácase a conmemoración dos cinco lustros de investigación científica do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades cunha rolda de prensa na que participaron Valentín García, secretario xeral de Política Lingüística, e Manuel González, coordinador científico do centro. O programa de cinco xornadas pretende dar a coñecer a historia e transcendencia dos estudos do centro.

_____, "Galicia conmemora os días da árbore, a auga e a poesía", *El Correo Gallego,* "Tendencias, ciencia, cultura, ocio", 23 marzo 2018, p. 43.

Informa da celebración por parte da Concellería de Cultura dos días mundiais da poesía, da auga e da árbore en colaboración coa Fundación Insua dos Poetas, na cal se realizou un acto con escolares e o secretario xeral de Política Lingüística, e o Concello de Santiago que apoiou o I Festival de Poesía para o Corpo. Alguén que Respira!, impulsado por Antón Lopo.

_____, “A Deputación de Ourense, co Centro Galego de Bos Aires”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 24 marzo 2018, p. 38.

Dá conta da aprobación dun manifesto en defensa do Centro Gallego de Buenos Aires por parte da Deputación de Ourense, institución que subliña o obxectivo de contribuír a conservar unido o patrimonio galego.

_____, “O festival Kerouac Nova York falará galego do 3 ao 8 de abril”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 29 marzo 2018, p. 39.

Dá conta da celebración do festival Kerouac, no que participarán como representación galega Francisco Castro, Sheila Blanco, Marta López e Vanesa Álvarez.

_____, “Cultura homenaxea a Otero Pedrayo cun novo premio de investigación”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 21 abril 2018, p. 38.

Fala da intención da Consellería de Cultura en crear un premio que homenaxee a labor do catedrático de Xeografía da USC, Otero Pedrayo. O premio chamarase Premio de Investigación en Cultura, Paisaxe e Patrimonio Galego Ramón Otero Pedrayo, e terá por obxectivo premiar os traballos que melloren o coñecemento xeográfico e paisaxístico de Galicia.

_____, “Aposta decidida pola consolidación real do Laboratorio de formas”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 30 abril 2018, p. 27.

Dá conta da iniciativa do Laboratorio de Formas de Galicia de crear unha nova musealización e unha sección adicada aos seus fundadores (Díaz Pardo e Seoane) entre os varios proxectos que pretenden desenvolver arredor do Museo Carlos Maside nun afán de consolidar o seu futuro como institución.

_____, “A colección epistolar de Cela con outros autores será dixitalizada”, *El Correo Gallego,* “Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio”, 20 maio 2018, p. 38.

Informa do acordo asinado polo conselleiro de Cultura e o presidente do Consello da Cultura Galega a través do cal poñerán a disposición do público as cartas do autor galardoado co premio Nobel con escritores galegos.

_____, “O CCG recrea en ‘Alba de Gloria’ o último gran discurso de Castelao”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 20 xuño 2018, p. 36.

Dá conta da inauguración dunha nova mostra que recrea o derradeiro discurso de Castelao, *Alba de gloria*. Rosario Álvarez destacou a necesidade de crear un panteón que reúna tódalas grandes figuras da nosa cultura.

_____, “Un centenar de actividades nun fresco e innovador Culturgal”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 20 xuño 2018, p. 37.

Informa das numerosas actividades que se desenvolveron nesta edición do Culturgal.

_____, “A música de Manuel Feijoo, banda sonora para as nosas letras”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 29 xuño 2018, p. 45.

Informa da celebración dun acto de homenaxe ao músico galego Manuel Feijóo, que serviu de marco para a presentación do terceiro volume de compilación do seu legado, *Padre Manuel Feijoo. Música da nosa terra.*

_____, “A mostra ‘Castelao Maxistral’ homenaxea no Gaiás o ensino”, *El Correo Gallego,* “Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio”, 11 setembro 2018, p. 35.

Informa da inauguración da mostra *Castelao maxistral,* organizada no Gaiás en consecuencia da chegada de *A derradeira lección do mestre* a Galicia por vez primeira. Trátase dunha obra pictórica de grande valor artístico que Castelao pintou en homenaxe a Alexandre Bóveda, e que serve como marco para pór en valor o papel de tantos mestres que durante a década dos trinta do pasado século contribuíron a asentar as bases dunha educación pública.

_____, “A Ourensanía vólcase coa recuperación do instituto Padre Feijóo”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 8 novembro 2018, p. 37.

Informa de que o Consello da Ourensanía decidiu por unanimidade, reunido na Casa dos Poetas, promover a recuperación do Instituto de Estudos e Cultura Padre Feijóo, unha entidade que existira hai décadas e permitirá coordinar e dinamizar o ambiente cultural, así como pór en valor a historia, persoeiros e legado cultural ourensán. Asistiron Luis González Tosar, Antonio Piñeiro, Miguel Anxo Fernández, Aurelio Gómez Villar e Juan Luis Saco.

_____, “Xa se pode ler en xaponés a obra completa de Rosalía”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 28 decembro 2018, p. 37.

Dá conta da publicación da tradución do poemario *Follas novas*, de Rosalía de Castro, ao xaponés, rematando o labor de tradución ao nipón da totalidade da obra da poeta. Destácase a presentación no Centro Ramón Piñeiro e a participación de persoeiros como Manuel López, Anxo Angueira e Francisco Fernández Rei.

_____, “Último libro de 2018 de Teófilo Edicións, ‘Cuando nada esperas’”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 29 decembro 2018, p. 37.

Informa do satisfactorio peche de ano da editorial Teófilo Edicións cun total de 32 títulos publicados ao longo do 2018, destacando o último exemplar en ver a luz; *Cuando nada esperas*, un poemario do escritor Queco Fresco.

Amil, Carlos, “Na honra de Gustavo Pernas”, *La Opinión*, “A Coruña”, 2 novembro 2018, p. 4.

Dedícanse unhas palabras a Gustavo Pernas polo seu recente pasamento. Elóxiase a figura deste dramaturgo, actor e director teatral galego e enxálzase a súa figura como gran mestre e transmisor de coñecementos.

Araújo, Emma, "Tania Veiras. 'Con 'Morriña' agardamos que o público se levante e se poña a bailar", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "En primera persona", 3 marzo 2018, contracuberta.

Informa, a través dunha entrevista que amosa as palabras da artista de modo indirecto, cales son as características da obra *Morriña*, sinalando que se trata dunha obra moi diferente ao que leva experimentado. Destácase a inclusión de cancións populares dentro do espectáculo.

_____, "Antón Costa, fundador da Nova Escola Galega, recibe o caxato de Pousa Antelo", *La Voz de Galicia,* "Área metropolitana", 21 agosto 2018, p. L5.

Dá conta do acto de entrega do Caxato de Pousa de Antelo que dende hai sete anos se celebra en Teo para lembrar o galeguista Avelino Pousa Antelo, máis coñecido como "Lucho do peto", e no que se premia a algún persoeiro vencellado a este teense. Nesta ocasión a réplica do mítico Caxato que portaba Pousa Antelo foi confiado ao catedrático da USC e fundador da Nova Escola Galega Antón Costa.

Arias, Cristina, "Fondo pesar na cultura chairega polo falecemento do artista Anxo Lamas", *El Progreso,* "A Chaira", 4 febreiro 2018, p. 21.

Dá conta do falecemento de Anxo Lamas, pintor e autor do poemario *Tebra* (2013).

_____, "El eco de Ramón Chao sonó en su piano", *El Progreso,* "A Chaira", 1 xullo 2018, p. 19.

Dá conta do sinxelo acto na memoria de Ramón Chao ao que acudiron os seus fillos Manu e Antoine, a homenaxe consistiu nun percorrido polo Paseo dos Soños.

_____, "Memoria para mover o mundo", *El Progreso,* "A Chaira", 9 xullo 2018, p. 20.

Anuncia o recoñecemento ao labor de Alfonso Blanco, impulsor da Irmandade Manuel María e fundador e coordinador de Xermolos, quen será nomeado Fillo Predilecto de Guitiriz e pasará a formar parte do Paseo dos Soños de Vilalba.

_____, "Lembranza reivindicativa contra o olvido", *El Progreso,* "A Chaira", 27 agosto 2018, p. 16.

Informa do I Memorial Irmáns da Lexía, organizado pola asociación Xermolos, a Irmandade Manuel María e os Riazor Blues, en colaboración con outras entidades culturais ou de memoria, que pretende lembrar os tres mozos apresados pola Garda Civil e asasinados na Coruña. Menciona a presenza no acto de Alfonso Blanco, coordinador de Xermolos, e doutros responsables de entidades coma María Xosé Bravo.

_____, "A I Toma Cultural de Caldaloba loita polo futuro da torre con versos", *El Progreso,* "A Chaira", 17 setembro 2018, p. 12.

Dá conta da I Toma Cultural de Caldaloba, promovida polos colectivos Lareira de Soños,

Culturalia GZ e a asociación de veciños de San Martiño de Pino, na cal participaron Martiño Maseda, Branca Villar, Xesús Trashorras, José Carlos Ulloa e Ana Mar Fraga Rábade.

Arca, "Comenza o festival 'Abride a Fiestra' coa subida das dornas en homenaxe a Rosalía", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Deza. A Estrada. O Sar", 14 xullo 2018, p. 30.

Comenta o inicio do festival dedicado a Rosalía de Castro, destacando algúns dos protagonistas da fin de semana, como a proposta músico-poética Cintaadhesiva. Prevese tamén a celebración da Inchadiña Branca Vela, tradicional subida en dorna de Valga a Padrón, ou visitas guiadas por especialistas como Mercedes Peón, Pepe Barro ou o académico Xosé Luís Axeitos.

Arnáiz, Ángel, "Superabuela lectora de 106 años de edad", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 12 novembro 2018, p. 28.

Dá conta da existencia dunha muller que a punto de facer os 106 anos segue mantendo intacta a súa paixón pola lectura, exercicio a través do cal gosta de se deleitar con grandes clásicos da literatura universal mais tamén dos máis canónicos da nosa literatura, entre os que destaca especialmente a súa querenza por Curros e Rosalía.

Arribas, Alicia G., "Manuel Jabois: 'O filme de Fazáns ten un fondo de tristeza moi poético", *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", 14 xuño 2018, p. 45.

Recóllense algunhas declaracións de Manuel Jabois, escritor do libro que serve de base e inspiración ao filme, que destaca moi positivamente o valor poético da cinta, as sensacións que esperta e a impresión de que Fazáns conseguiu contar a historia que el quixo escribir.

Ayala, María, "Galicia lembra a Rosalía con actos literarios, institucionais e ofrendas florais", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 25 febreiro 2018, p. 35.

Dá conta dos distintos actos de homenaxe a Rosalía de Castro polo aniversario do nacemento da autora.

B. L., "O Museo reestrutura as salas Castelao para expoñer os orixinais do Álbum Nós", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 20 xaneiro 2018, p. 12.

Informa da realización de obras no Museo de Pontevedra co obxectivo de dar cabida a 50 orixinais do álbum *Nós.*

_____, "O Museo reabre o 3 de xullo a Sala Castelao co álbum Nós", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 1 xullo 2018, p. 15.

Anuncia a reapertura da Sala Castelao do Museo, que incorpora á exposición permanente as 50 estampas orixinais do álbum *Nós*. Celebrarase un acto institucional coa presidenta da Deputación, o alcalde, o director do Museo, Luís Caruncho e Tamara Andrés.

B. L., **M. V.**, "A pontevedresa Fina Casalderrey faise co Premio Rosa dos Ventos", *Diario de Pontevedra,* "Ciudad", "Pontevedra", 7 decembro 2018, p. 10.

Informa da concesión do Premio Rosa dos Ventos, outorgado polos alumnos de bacharelato do instituto Santiago Apóstol de Bos Aires, á escritora e académica Fina Casalderrey polo seu labor como defensora e difusora da lingua galega destacando, ademais, o feito de ser a primeira muller en recibir este galardón.

B. R. S., "La cultura gallega despide a la artista viguesa Berta Álvarez Cáccamo, fallecida a los 54 años", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 14 maio 2018, p. 27.

Dá conta do pasamento da artista Berta Álvarez Cáccamo, destácase o vínculo establecido entre a pintora e a intelectualidade do país como escritores, escritoras, poetas e demais artistas.

B. Y., "A Librería Nós celebra corenta anos de cultura con seis Premios Nacionais das Letras", *El Progreso,* 12 agosto 2018, p 16.

Informa da celebración do acto da librería de Sanxenxo no que participaron autores galardoados co Premio Nacional das Letras Alfredo Conde, Fina Casalderrey, Suso de Toro, Justo Beramendi, Ledicia Costas e Antonio García Teijeiro. Ao acontencemento tamén acudiu Víctor Freixanes e houbo un sentido recordo a Xabier P. Docampo.

_____, "El plan museístico honra a Cabanillas en el LIX aniversario de su muerte", *Diario de Arousa,* "Cambados", 10 novembro 2018 p. 11.

Dá conta da celebración do acto homenaxe que tivo lugar, canda a entrega dos premios da primeira edición do Concurso de Poesía e Relato Cambados Mar de Letras, no IES Asorey.

_____, "El plan museístico de Cabanillas deberá esperar ante la demora en la tramitación de pliegos", *Diario de Arousa,* "Cambados", 30 novembro 2018, p. 12.

Informa da demora do proxecto de musealización do legado de Cabanillas previsto en Exposalnés pese a ter luz verde para a súa execución.

Baena, A., "Afonso Becerra: 'O teatro en Vigo é unha oferta de fin de semana", *Atlántico Diario,* "Vigo", 18 xaneiro 2018, p. 9.

Dá conta da celebración dunha mesa redonda en torno á situación das artes escénicas na cidade de Vigo, organizada polo Ateneo Atlántico de Vigo e coordinada polo dramaturgo e director de escena Afonso Becerra na que participaron numerosas personalidades do

mundo do teatro da cidade olívica.

_____, “Armando Guerra, artista vigués y docente, da su última pincelada”, *Atlántico Diario,* “Vigo”, 24 xaneiro 2018, p. 13.

Informa do pasamento do pintor vigués Armando Guerra e recolle as palabras de Méndez Ferrín, amigo do artista.

_____, “Ocho horas seguidas para hablar y debatir sobre novelas”, *Atlántico Diario,* “Vigo”, 31 xaneiro 2018, p. 10.

Anuncia o I Encontro Literario de Vigo no cal haberá presentacións e debates sobre obras de novela negra, literatura de fantasía, literatura romántica, novela histórica e literatura erótica.

___, “Frontera entre el verso y el objeto”, *Atlántico Diario,* “Vigo”, 7 abril 2018, p. 14.

Informa da exposición de poesía obxectual “A dobre páxina” de Pepe Cáccamo e Baldo Ramos.

_____, “Bragado deixa Edicións Xerais ‘moi satisfeito’ tras 28 anos”, *Atlántico Diario,* “Vigo”, 13 abril 2018, p. 11.

Anuncia a marcha de Manuel Bragado da dirección de Xerais tras 28 anos de xestión.

_____, “Silvia Bermúdez. ‘En los 90, Vigo ya era la avanzadilla del feminismo”, *Atlántico Diario,* “Vigo”, 14 abril 2018, p. 12.

Sinala a participación de Silvia Bermúdez nas xornadas da cátedra de Saramago da USC xunto con outras profesoras e investigadoras como María do Cebreiro.

_____, “500 músicos ‘Nas Ondas’ en la primavera del Conservatorio”, *Atlántico Diario,* “Vigo”, 17 abril 2018, p. 10.

Dentro do ciclo de Primavera do Conservatorio Superior, destaca a recuperación dunha peza descoñecida do compositor galego Paz Carbajal, que será interpretada no concerto correspondente á festividade das Letras Galegas.

_____, “Marcos de la Fuente. ‘En Nueva York ya aceptan abrir un puente con Vigo para mezclar artistas, idiomas y disciplinas”, *Atlántico Diario,* “Vigo”, 1 maio 2018, p. 10.

Dá conta da presenza do artista no festival Kerouac de New York, onde se mesturaron artistas de diferentes países e sistemas literarios, entre os que se atopaba o galego.

_____, “Rodrigo Romaní. ‘Onde o público ve o inicio dunha etapa, o concerto, para o músico é o final, o comezo doutro camiño”, *Atlántico Diario,* “Vigo”, “Entrevista”, 2 maio 2018, p. 10.

Explica diferentes facetas do autor e destaca o disco que o artista publicou no ano 2003 como homenaxe a Avilés de Taramancos.

_____, “Conmoción por la muerte de la pintora Berta Cáccamo”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 12 maio 2018, p. 9.

Dá conta do pasamento da artista Berta Álvarez Cáccamo, destácase o vínculo establecido entre a pintora e a intelectualidade do país como escritores, escritoras, poetas e demais artistas.

_____, “As redes sociais choran a morte de Berta Cáccamo”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 13 maio 2018, p. 15.

Dá conta do pasamento da artista Berta Álvarez Cáccamo, destácase o vínculo establecido entre a pintora e a intelectualidade do país como escritores, escritoras, poetas e demais artistas. Destácase tamén a multitude de pésames recibidos das diferentes institucións culturais do país.

_____, “Unha sorpresa para María Xosé Queizán”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 10 xuño 2018, p. 14.

Dá conta da festa de 147 mulleres chegadas de distintos puntos da xeografía galega para homenaxear á pioneira e escritora feminista. Recóllense fotografías e comentarios dalgunhas das asistentes como Camiño Noia, Ledicia Costas, Yolanda Castaño, María Reimóndez e Chis Oliveira.

_____, “El ‘viguismo’ envolverá la Feira do Libro en Porta do Sol”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 23 xuño 2018, p. 11.

Informa da celebración da segunda edición da Feira do Libro de Vigo que estará marcada polo afán de pór en valor os escritores locais. É así que entre as múltiplas actividades que se desenvolverán en paralelo, como tres rutas polo Casco Vello guiadas por Pedro Feijóo, haberá unha sinatura de libros por parte de autores como María Reimóndez, Marco Calveiro ou Ledicia Costas.

_____, “La Feira do Libro cerró con un incremento de ventas y visitantes”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 9 xullo 2018, p. 7.

Celebra o peche da Feira do Libro de Vigo atendendo ás declaracións de Xurxo Patiño, da Asociación de Libreiros da cidade. Salienta a presenza de escritores vigueses como Ledicia Costas, Antonio García Teijeiro, Defreds, María Oruña ou Pedro Feijóo, así como a proximidade da Feira do Libro Antigo.

_____, “Tras 63 anos, sae o libro co método de Antía Cal”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 16 xuño 2018, p. 11.

Anuncia a saída do prelo de *O libro dos nenos*, obra didáctica de Antía Cal, seis décadas despois da súa concepción e editado pola Deputación de Lugo. Á presentación, no colexio rural de Gondomar que leva o seu nome, asistirá a autora e pedagoga.

_____, “La Feira do Libro abre como ‘espacio de diversidad cultural”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 29 xuño 2018, p. 15.

Realiza algunhas consideracións sobre o arranque da Feira do Libro de Vigo, con pregón de Manuel Bragado e un especial recordo a Xabier P. Docampo. Recóllense recomendacións e algunhas declaracións de libreiras, así como dos escritores Ledicia Costas e Antonio G. Teijeiro.

_____, "O país imaxinario de Anxo Cabada", *Atlántico Diario*, "Vigo", 6 xullo 2018, p. 11.

Dá conta do traballo do fotógrafo Anxo Cabada, quen inmortalizou a personalidades como Agustín Fernández Paz, Xosé Neira Vilas e María do Carmo Kruckemberg. Na publicación *Letras de Magnesio* mestúranse textos dos autores e autoras canda o seu traballo fotográfico.

_____, "Unha última achega de Zulueta de Haz á Penzol", *Atlántico Diario*, "Vigo", 11 xullo 2018, p. 10.

Dá conta da doazón de María Teresa Fernández, quen entregou á Fundación Penzol o legado do seu defunto marido, Alfonso Zulueta de Haz, entre que se atopan catrocentos dezaoito libros e sesenta e unha caixas de documentos.

_____, "Unha vida adicada ao estudo de Rosalía", *Atlántico Diario*, "Vigo", 23 setembro 2018, p. 12.

Informa do pasamento de Victoria Álvarez Ruíz de Ojeda estudosa da figura de Rosalía de Castro a quen quixeron dedicarlle unhas palabras personalidades como Anxo Angueira (presidente da Casa de Rosalía), Ramón Nicolás ou Juan Luís Saco Cid (presidente da Fundación Otero Pedrayo) entre outros.

_____, "Unha biblioteca municipal levará o nome de Xela Arias", *Atlántico Diario*, "Vigo", 30 outubro 2018, p. 13.

Informa do acto de renomeamento da biblioteca municipal de Chapela, que pasa a chamarse biblioteca municipal Xela Arias no 2019. A iniciativa ven da man do IES Chapela, a través do equipo da súa biblioteca. A súa proposta impúxose a outras quince candidaturas, todas mulleres, como a de Ledicia Costas, Pardo Bazán, Begoña Caamaño, Teresa Moure ou María Xosé Queizán. A decisión está a espera de ser aprobada no pleno en novembro. Unha vez aprobada, organizarase un acto ao que se invitará á familia da homenaxeada a comezos do 2019.

_____, "Vigo estrea roteiro literario", *Atlántico Diario*, "Vigo", 9 novembro 2018, p. 11.

Informa da inauguración dun roteiro literario na Cidade de Vigo organizado pola Concellería de Normalización Lingüística e dirixido polo filólogo Xurxo Martínez co que pretende recuperar o vencello coa cidade do poeta vangardista Manoel Antonio.

_____, "Domingo Vilar, 'Temía que trala película xa non imaxinaría a Leo Caldas como o concibira, pero non sucedeu", *Atlántico Diario*, "Vigo", 11 novembro 2018, p. 12.

Entrevista a Domingo Vilar co gallo da futura presentación da súa nova novela, *O último*

barco, que será publicada o seis de marzo de ano próximo.

Baena, Ana, "Unha última achega de Zulueta de Haz á Penzol", *Atlántico Diario*, "Vigo", 11 xullo 2018, p. 10.

Informa da doazón á Fundación Penzol dos fondos de Alfonso Zulueta de Haz por parte de Teresa Férnandez, viúva do intelectual galego, nos cales se incluían 418 libros, entre eles un exemplar de *Sempre en Galiza* coa sinatura de Castelao.

_____, "Forza de xigante e alma de artista", *Atlántico Diario*, "Vigo", 20 xullo 2018, p. 10.

Menciona un documental sobre Celso Emilio Ferreiro.

Balo, Marta, "Que reis os daquel ano", *Diario de Pontevedra*, "*reviSta!*", n.º 897, "Reportaje", 6 xaneiro 2018, pp. 2-4.

Dá conta das datas de reis máis emblemáticas para diferentes persoeiros da cultura galega, entre os que se atopan Fina Casalderrey, Sabela Arán, Tacho González, Pepe Solla e Ledicia Costas.

_____, "Los títulos favoritos de los pontevedreses", *Diario de Pontevedra*, "*reviSta!*", n.º 911, "Reportaxe", 21 abril 2018, p. 4.

Ofrece información arredor dos títulos máis vendidos nas librerías de Pontevedra dende comezo do ano, destacando autoras como Elísabet Benavent, María Dueñas ou Camila Läckberg que obtiveron récords de venda nuns poucos días tras a súa publicación.

Balo, Marta, **Bóveda**, Lucía D. "El ocaso de las redes sociales", *Diario de Pontevedra*, "*reviSta!*", n.º 903, "Reportaje", 17 febreiro 2018, pp. 2-4.

Fai unha reportaxe sobre a percepción das redes sociais por parte de varias figuras públicas como os escritores Manuel Loureiro e Manuel Darriba.

_____, "Un 8 de marzo histórico", *Diario de Pontevedra*, "*reviSta!*", nº 905, "Reportaje", 3 marzo 2018, pp. 2-3.

Recolle a celebración do Día Internacional da Muller no que se realizou unha folga en 177 países que foi apoiada por diferentes personalidades do mundo literario galego coma María Xosé Queizán e María Reimondez.

Bao, Pepe, "Fallece Berta Cáccamo, un referente de la abstracción", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 12 maio 2018, p. 38.

Menciona a colaboración de Berta Cáccamo coa editorial Chan da Pólvora e o seu traballo coma ilustradora para o poemario *Tinta de luz* (2017) do seu irmán Pepe Cáccamo.

_____, “O poeta Carlos Negro, premio dos Clubs de Lectura de 2018”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 23 abril 2018, p. 31.

Informa do premio dos Clubs de Lectura 2018 concedido a Carlos Negro. Tamén se dá conta de que se fixo coincidir o galardón co Día do Libro e que a data foi conmemorada coa lectura dun texto de Fran Alonso.

Bará, Milagros, “Lorenzo Novás, el mago de la fotografía”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “Crónicas de Pontevedra”, 10 xuño 2018, p. 13.

Realiza un percorrido pola vida e obra do fotógrafo da Pontevedra da primeira metade do século XX, Lorenzo Novás. Recorda o seu estudo en Peregrina, 13 con exposicións como a de Castelao, e tamén a súa asistencia a acontecementos como a apertura do sarcófago de Paio Gómez Chariño.

_____, “Demetrio Durán, el creador de decorados”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “Crónicas de Pontevedra”, 15 xullo 2018, p. 14.

Revisa a vida do ilustrador e deseñador que puxo cor a festas e eventos da Pontevedra de hai un século, lembrando obras no Café Moderno ou ilustracións súas, canda coroas de flores, con motivo do falecemento de Rosalía de Castro.

_____, “Los Cuartetos’ de Isidro Puga Otero”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “Crónicas de Pontevedra”, 2 setembro 2018, p. 9.

Revisita a vida do intérprete, profesor, pintor, empresario e compositor nado na Pontevedra de 1867. O matrimonio que formou con Amparo Otero Martínez, sobriña de Manuel Murguía, mantivo sempre unha estreita relación coa familia Murguía-Castro. Cítanse algunhas das súas composicións, como “Mágoa”, con letra do poeta Francisco Portela Pérez, “¡Vaite anduriña!” ou “Unha muiñeira para piano”.

Barciela, Alberto, “Tinto ribeiro, milagro de tierra, agua y vino”, *El Correo Gallego*, “*ECG Dominical*”, 1 abril 2018, pp. 1-2.

Enxalza as características do viño tinto ribeiro ao que atribúe o adxectivo de “viño literario” á vez que fai referencia ao rei Alfonso X o sabio, quen solicitou para el mesmo este tipo de bebida para a celebración dunha festa de pascua.

Becerra, Javier, “Domingo Fontán será homenajeado en el Día da Ciencia en Galicia”, *La Voz de Galicia*, “Sociedad”, 16 febreiro 2018, p. 25.

Sinala a homenaxe no Día da Ciencia a Domingo Fontán por ser o creador da *Carta Geométrica de Galicia* (1834), da cal se conserva un orixinal propiedade de Otero Pedrayo no Pazo Museo de Trasalba.

Becerra, Marta, "El colegio que mira a su poeta", *El Progreso,* "Lugo", "El despertador", 23 marzo 2018, p. 11.

Dá conta da homenaxe dedicada a Luís Pimentel no 60 aniversario do seu falecemento no colexio de Lugo que leva o seu nome. No acto participaron os escritores Claudio Rodríguez Fer, Carmen Blanco, Paco Martín e a cantante Pilocha. Por outro lado, informa doutros actos escolares no Día da Poesía en Lugo, como o do colexio María Auxiliadora que conmemorou o Día da Narración Oral e da Poesía a través de lecturas do alumnado.

Bellver, Mónica G., "Literatura e música", *O Sil*, n.º 262, "Cultura", 6 abril 2018, p. 31.

Anuncia a Feira do Libro do Barco de Valdeorras, cuxa celebración incluirá actividades de distinta índole como contacontos e actuacións musicais.

_____, "32º Encontro de Poetas na Rúa", *O Sil*, n.º 264, "Cultura", 9 xuño 2018, p. 22.

Anuncia a XXXII edición do Encontro de Poetas da Rúa, organizado pola escritora e música valdeorresa Mª Carmen Gago Florenti e polo berciano Emilio Vega. Está por confirmar o número exacto e procedencia das e dos poetas.

Beramendi, Mario, "El pórtico de la Gloria exhibe su nuevo rostro con el propósito de durar siglos", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 3 xullo 2018, p. 32.

Con motivo da restauración do Pórtico da Gloria, xoia da arte románica, e da súa inauguración, faise referencia aos versos en que Rosalía de Castro chegou a preguntarse se estarían vivas as esculturas que o conforman.

Bermúdez, Sofía, "Los Arcángeles pone el broche a unas fiestas llenas de actividades", *El Correo Gallego,* "Santiago", 7 xaneiro 2018, p. 23.

Dá conta das actividades socioculturais celebradas no centro da terceira idade dirixido por Isabel Patiño, ao mesmo tempo, informa da representación de *As cousas do querer* por parte do grupo teatral Los Arcángeles, formado por compoñentes do mesmo centro. No acto tamén se agasallou ás familias co libro *A eternidade das palabras*.

_____, "Conciencia máxica de ser anfibio', segundo libro de Tulipa Editora", *El Correo Gallego,* "Santiago", 1 maio 2018, p. 23.

Informa sobre a publicación de *Conciencia máxica de ser anfibio* (2017), de Marcé Barrientos. O texto conta con declaracións da autora do libro como da directora de Tulipa editora, Isabel Patiño. Anúnciase a data de presentación e trátanse algunhas das súas características máis salientábeis.

_____, "Tulipa Editora presenta 'Conciencia máxica de ser anfibio' na libraría Couceiro", *El Correo Gallego,* "Santiago", 3 maio 2018, p. 23.

Dá conta do novo libro, *Conciencia máxica de ser anfibio* (2017), da escritora Mercé

Barrientos, que será presentado na libraría Couceiro de Santiago. A autora comenta que tiña o obxectivo publicar esta segunda obra da editorial en galego que trata como a infancia e o mar.

Bernárdez, Carlos. L, "As leccións do mestre", *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 590, 10 febreiro 2018, p. 11.

Informa sobre a exposición de *A derradeira lección do mestre*, de Castelao. No artigo fai referencia a algunha das súas obras ensaísticas, como *Sempre en Galiza*, así como outras de carácter pictórico, artístico ou de cariz híbrido.

Blanco, Lino, "La gran iniciativa cultural viguesa", *Faro de Vigo*, "Vigo", "Fue noticia en 1963", 6 maio 2018, p. 11.

Dá conta da creación da fundación Penzol en Vigo, institución que xa cumpre os cincuenta e cinco anos de historia.

Blanco, Xabier R., "Adolfo, 'clásico' pero de la letra", *La Región*, "Ourense", "Crónica", p. 8./ *Atlántico Diario*, "Galicia", "Crónica", p. 21, 18 outubro 2018.

Informa da nova versión revisada de *Juan Griego*, a primeira novela de Adolfo Domínguez, publicada en galego pola editorial Galaxia en 1992.

Borrazás, Mauro, "Desde que abrió VigoSónico hay más bandas y conciertos", *Atlántico Diario*, "Vigo", 6 agosto 2018, p. 7.

Menciona o concurso que VigoSónico organizou en 2016 e que consistía en poñer música a poemas de Rosalía de Castro.

Bóveda, Lucía D., "Rosalía de Castro segue entre nós", *Diario de Pontevedra*, "*miniDiario*", nº 617, "Reportaxe", 4 marzo 2018, pp. 2-3.

Comenta a conmemoración do nacemento de Rosalía de Castro que se celebra con diferentes actos organizados polos colexios de Pontevedra.

_____, "La vida, mejor con libros", *Diario de Pontevedra*, "*reviSta!*", n.º 911, "Reportaxe", 21 abril 2018, pp. 2-3.

A propósito da celebración do día do Libro informa da situación do hábito lector no marco do estado español a partir dun artigo realizado pola empresa Conecta Research & Consulting para la Federación de Gremios de Editores de España, concluíndo en que se deu un notábel aumento nos últimos anos até situar nun 65% a porcentaxe de poboación que denota gusto pola lectura. Así e todo, destácase o feito de estar Galicia moi por debaixo da media española pese a ter aumentado o número de lectores nos últimos anos.

Bragado, Manuel, "Xabier, o fillo de Raimundo e Teresa", *Sermos Galiza,* n.º 302, "*fóradeserie*", 28 xuño 2018, pp. 2-3.

Manuel Bragado fai un repaso da traxectoria do finado Xabier P. Docampo do que sinala foi un "dos mellores contadores de historias que coñecemos".

Bran, Vanesa, "O mundo cultural chora o adeus de A Pipa", *El Progreso,* "Comarcas", 20 maio 2018, p. 16.

Informa do cese das convocatorias dos certames literarios que organizaba a Asociación A Pipa, baixo o mesmo nome, despois de case trinta anos de presenza.

Briones, Rubén G., "Lousame reivindica a figura do cura de Fruíme", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Noia-Muros", 19 maio 2018, p. 31.

Recóllese o acto que tivo lugar na Igrexa de Fruíme, en Lousame, para reclamar que a Real Academia Galega lle dedique o Día das Letras Galegas a Diego Antonio Zernadas de Castro, coñecido como "o cura de Fruíme". O propio Concello repartiu no acto a separata *Cara o III Centanario do Cura de Fruíme* mentres preparan a publicación dos seus 28 poemas galegos.

Bugallal, Isabel, "La biblioteca de Germinal", *La Opinión,* "Tiempo recobrado", 7 xaneiro 2018, contracuberta.

Repasa a actividade do Centro de Estudios Germinal, poñendo énfase na incautación da súa biblioteca por parte dos franquistas no 1936. O artigo fai referencia á queima de libros, que pon en relación co título *Os libros arden mal* (2014) de Manuel Rivas.

C. A., "Organizan un acto en memoria de Ramón Chao el 30 en el Paseo dos Soños vilalbés", *El Progreso,* "A Chaira", 21 xuño 2018, p. 21.

Informa de que o Iescha e Amigos de Prisciliano organizan un percorrido e unha comida en memoria do escritor e xornalista de Vilalba Ramón Chao.

_____, "La Uned Sénior ampliará su oferta formativa con cursos de poesía, literatura y arte", *El Progreso,* "A Chaira", 4 xullo 2018, p. 19.

Informa de que a Uned Sénior Terra Chá-Eume ampliará a súa oferta formativa en colaboración co grupo Nova Poesía Guitirica (NPG) e a plataforma Culturalia GZ. Entre os cursos ofertados, figura un obradoiro sobre a relación entre poesía e imaxe, outro de narrativa sobre microrrelatos, etc.

_____, "Xabier P. Docampo e Xosé da Flor serán recordados no Pedregal de Irima o sábado", *El Progreso,* "A chaira", 19 setembro 2018, p. 19.

Informa sobre unha homenaxe a título póstumo a Xabier P. Docampo e Xosé da Flor organizada pola Irmandade Manuel María e Xermolos. O acto estará enmarcado dentro da Festa da Afirmación e a Dignidade.

_____, "A asociación Avelino Díaz loita por divulgar a figura do poeta", *El Progreso,* "A Chaira", 9 decembro 2018, p. 19.

Informa da celebración dun acto de conmemoración polos 121 anos do poeta Avelino Díaz organizado pola asociación co seu mesmo nome e á que asistiron distintas personalidades entre as que destaca a presenza de Ramón Villares co obxectivo de recuperar a súa figura e editar a súa obra.

_____, "Un recital poético recauda fondos para la campaña de juguetes de Cruz Roja", *El Progreso,* "A chaira", 23 decembro 2018, p. 13.

Dá conta do recital poético solidario e internacional organizado por Culturalia GZ en colaboración coa Cruz Vermella e o Concello de Vilalba. Entre os participantes atopábanse Martiño Maseda e Adolfina Mesa, principais voces do acto.

C. B., "Bueu engalánase con máis de 60 alfombras florais", *Faro de Vigo, "Visado"*, "Agenda", 1 xuño 2018, p. 5.

No marco das actividades da Festa das Alfombras do Corpus, coméntase a actuación de Roi Casal, entendida como unha homenaxe a Neira Vilas e a toda a emigración galega a Cuba, así como a realización dunha alfombra infantil que terá como temática a figura de Os Bolechas.

_____, "Sesenta poetas claman en Guitiriz contra los incendios forestales", *El Progreso,* "A Chaira",14 xaneiro 2018, p. 19.

Informa da estrea da terceira edición da iniciativa "Poemas Pendurados nas Farolas" de Guitiriz, baixo o lema "Lumes Nunca Máis".

_____, "Moncho Paz substitúe a Ramón Chao á fronte de Amigos de Prisciliano", *El Progreso,* "Vivir", "Sociedad", 22 xullo 2018, p. 64.

Informa da renovación da directiva da Asociación Amigos de Prisciliano e acórdase solicitarlle ao Concello de Vilalba un recoñecemento oficial á figura de Ramón Chao atendendo á súa vertente de acción no pobo e á súa traxectoria literaria.

C. C., "Román Rodríguez visita o stand de Galicia na Feira do Libro de Bos Aires", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 5 maio 2018, p. 35.

Dá conta da celebración da 44ª Feira Internacional do Libro de Bos Aires, onde cultura galega dispón dun amplo stand propio visitado nestes días, entre outras personalidades, polo conselleiro de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria, Román Rodríguez.

C. F., "Se reedita 'La catedral y el niño', de Blanco Amor", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 21 febreiro 2018, p. 37.

Informa da reedición de *La catedral y el niño* de Eduardo Blanco Amor por Libros del Asteroide.

C. G., "Arroelo propón buscar un tesouro na cidade a través de fragmentos literarios", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 16 febreiro 2018, p. 5.

Informa da actividade "En busca do tesouro" organizada por Arroelo en Pontevedra coa colaboración de distintas entidades como as editoras Xerais, Galaxia e Urco e que consiste en percorrer a cidade a través de pistas agochadas en fragmentos literarios

_____, "Miguel Anxo Fernández falou sobre o 'xanbolismo' no IES A Xunqueira I", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 11 abril 2018, p. 10.

Informa da charla impartida por Miguel Anxo Fernández ao alumnado do Bacharelato de Artes do IES A Xunqueira I sobre o 'xanbolismo', termo aplicado aos actores galegos que ocuparon papeis de 'pailáns' no cine español.

C. L., "Carlos Mosteiro y Anxo Rei Ballesteros ya figuran entre devanceiros en A Galea", *Diario de Arousa,* "O Barbanza", 2 maio 2018, p. 17.

Informa sobra a homenaxe realizada en Bealo aos escritores Carlos Mosteiro Fraga e a Anxo Rei Ballesteros, destácase a súa faceta literaria, desenvolvida na Pobra, como no caso de Eladio Oviedo Arce.

C. M., "Dúas mostras con historia e literatura", *Diario de Pontevedra*, "Ano da Lingua", 26 setembro 2018, p. 6.

Coméntase a inauguración de dúas exposicións promovidas polo Departamento de Cultura e Lingua da Deputación de Pontevedra. A primeira, comisariada por Carmen Carreiro e Ramón Nicolás, é *GalizAmérica* e recolle a evolución da lingua e da cultura galegas na diáspora durante os anos da ditadura. A segunda pertence ao fotógrafo Anxo Cabadas e titúlase *O imaxinario do país. Letras de magnesio. Retratos fotográficos e autorretratos literarios de escritores e escritoras.* Cabadas fusiona literatura e fotografía e homenaxea a 25 escritoras e 25 escritores relevantes na cultura galega.

C. P. R., "El IES Díaz Castro inicia los cuartos Roteiros tralas Pegadas de Díaz Castro", *El Progreso,* "A Chaira", 22 febreiro 2018, p. 19.

Informa da iniciativa, inaugurada polo IES Díaz Castro, "Roteiros tralas Pegadas de Díaz Castro" na que participará o alumnado do Mestrado de Formación do Profesorado da UDC e do grao de Educación Primaria da USC. Destaca que as coordinadoras da iniciativa son as profesoras María Miragaya, Mónica Campo, Ana María Pedreira e Olga Aguiar.

_____, “Se morren as aldeas, morre Galicia”, *El Progreso,* “deVerano”, 12 agosto 2018, p. 36.

Celebrouse a XXVIII Romaría Labrega da Chaira dos Vilares coa intención de reivindicar e pór en valor o rural galego. No acto Alfonso Blanco, coordinador de Xermolos, destacou a figura de Xosé María Díaz Castro e a súa querenza polo rural galego.

_____, “El concello estudiará si la aldea de Díaz Castro puede ser área de rehabilitación”, *El Progreso,* “A Chaira”, 13 outubro 2018, p. 22.

Informa da intención da corporación de Guitiriz de declarar a aldea de O Vilariño como área de rehabilitación integral. Non obstante, os plans de rehabilitación da casa do poeta Xosé María Díaz Castro, impulsada pola asociación Xermolos continúan sendo o obxectivo principal do colectivo.

_____, “La escuela de teatro de Castro de Rei inicia un nuevo curso”, *El Progreso,* “A Chaira”, 7 novembro 2018, p. 22.

Informa do inicio do novo curso da Escola Municipal de Teatro de Castro de Rei cun único grupo de adultos cuxa matrícula continúa aberta. As clases terán lugar os mércores en horario de 20:30 a 22:30 e correrán a cargo do grupo Teatro do Miolo. Tamén se ofrece información para as persoas interesadas en participar no curso.

_____, “Raúl Galego será nomeado Chairego de Honra o día 17”, *El Progreso,* “A Chaira”, 10 novembro 2018, p. 23.

Informa da celebración en Vilalba dun acto de agradecemento a Raúl Galego, coñecido como o Gaiteiro Nubeiro, no que será nomeado Chairego de Honra en recoñecemento ao seu quefacer a prol da cultura galega e onde terá lugar unha mesa redonda e un xantar organizados pola asociación cultural Xermolos e a Irmandade Manuel María.

_____, “Xermolos nomea Chairego de Honra de 2018 a Raúl Galego, “un mestre da cultura galega”, *El Progreso,* “A Chaira”, 18 novembro 2018, p. 20.

Informa do nomeamento de Raúl Galego como Chairego de Honra polo seu labor como “mestre da cultura galega”. No acto, celebrado no Centro Cultural e Recreativo de Vilalba, organizado pola Irmandade Manuel María e a asociación cultural Xermolos, o galardoado avogou por “fomentar a nosa música, é a que temos que defender, como cultura que é nosa, igual que o idioma”. Para completar o acto, recitouse un poema de Xoán Xosé Fernández Abella. Nesta celebración participaron personalidades destacadas como Mero Iglesias e David Otero, ámbolos dous mestres e escritores galegos.

_____, “El V Poemas Pendurados de Farolas se centra en el recorte de libertades”, *El Progreso,* “A Chaira”, 9 decembro 2018, p. 18.

Informa da celebración dunha nova edición da iniciativa Poemas Pendurados de Farolas organizado en Guitiriz pola asociación cultural Lareira de Soños e o colectivo Nova Poesía Guitirica arredor dunha temática de denuncia fronte o recorte das liberdades e baixo o obxectivo de facer da poesía unha ferramenta de loita contra as inxustizas.

Caamaño, Juan, "Noia acolle a mostra 'Unha década das letras 73-82", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Noia – Muros", 9 novembro 2018, p. 32.

Anuncia a exposición *Unha década das letras 73-82*, que estará na casa da cultura Antón Avilés de Taramancos até o 14 de novembro e que contará coas obras de escritores aos que se lles dedicou o Día das Letras Galegas, entre eles menciona a Antón Vilar, Vicente Risco e Manuel Antonio. Anuncia tamén as Primeiras Xornadas de Cómic V de Viñetas que terán lugar no Sociedade Liceo de Noia do 16 o 18 de novembro.

Cal, Rosa, "Gallegos en Radio Liberty, Franco, Fraga y Emilio Eyré", *Diario de Arousa*, "*O Salnés Siradella*", "Historia"/ *Diario de Ferrol*, "*Nordesía*", n.º 1021, "Historia"/ *El Ideal Gallego*, "*La Galería*", n.º 1021, "Historia", 4 febreiro 2018, pp. 36-37.

Sinala a presenza e participación de algún galego como Antonio Reigosa na emisora cubana Radio Liberty.

Callón, Carlos, "A fondo. Seis poetas que comezan", *Sermos Galiza,* n.º 294, "A fondo", "Caderno de análise", n.º 196, 3 maio 2018, p. 8.

Comenta os perfil dalgúns autores e autoras como Carlos Lixó, Arancha Nogueira, Regina Touceda, Jorge Durán, Belén Senín e Serxio Abalo. Nas diferentes entradas achéganse datos biográficos do autor así como fragmento das súas composicións poéticas.

Calveiro, P., "A novela negra ocupa o podio entre os libros electrónicos das bibliotecas", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Na biblioteca", 26 outubro 2018, p. 17.

Informa dos libros electrónicos que rexistran máis préstamos dixitais a través das bibliotecas, a través da plataforma GaliciaLe. Os autores máis lidos son Pedro Feijoo e Dolores Redondo.

____, "Apágase unha chama da cultura galega", *La Voz de Galicia,* "*La Voz de Santiago*", "Compostelanos en su rincón", 29 outubro 2018, contracuberta.

Lembra a traxectoria vital do falecido Carlos García Martínez, fundador e director do Museo do Pobo Galego, discípulo de Xaquín Lorenzo e Bouza Brey e membro da RAG.

_____, "O meu debut teatral foi facendo do lobo de 'Carapuchiña' no Rosalía", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 29 outubro 2018, p. 36.

Dá conta do vínculo de María José Noia, "Fefa", co teatro ao longo da súa vida. Deseguido, trata a situación actual da dramaturxia en Galicia.

_____,, "Moitos descoñecen a fonda pegada de Rosalía de Castro en Santiago", *La Voz de Galicia,* "*La Voz de Santiago*", "En primeira persoa", 3 novembro 2018, p. contra cuberta.

Dá conta dunha actividade organizada por Turismo de Santiago para animar a ponte festiva da man da guía turística Inés Calvo, quen encarnará a Rosalía de Castro nunha visita polos puntos máis emblemáticos da cidade en relación á escritora.

_____, "Vou moito ver o mar dende Belvís", *La Voz de Galicia,* "*La Voz de Santiago*", "Compostelanos en su rincón", 24 decembro 2018, cuberta.

Achega detalles sobre a biografía de Alba María Rodríguez na que se fai referencia á obra *Crear o mar en Compostela* (1993), de Marta Dacosta, mais ao disco de poemas musicados de Luis Emilio Batallán, *Aí vén o maio*.

Calveiro, P., **Costoya** D., **Pérez** R., "El terremoto festivo se sintió de norte a sur", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago"*, "Santiago", "Festas do Apóstolo", 26 xullo 2018, p. L2.

Informa da misa a Rosalía de Castro que se celebra na igrexa de San Domingos de Bonaval dende 1932. Comenta que o acto reuniu cerca de corenta institucións no aniversario da primeira misa en galego en lembranza a Rosalía de Castro e que acabou coa tradición ofrenda floral no Panteón dos Galegos Ilustres.

Canedo, Cibrán, "Freixanes pregonará o Cocido", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", 3 xaneiro 2018, p. 34.

Informa de que o presidente da Real Academia Galega, Víctor Freixanes, será o pregoeiro da 50ª Feira do Cocido de Lalín.

_____, "Unha posta en valor para Rosalía", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", 10 abril 2018, p. 34.

Informa da creación por parte dos concellos de Ames, Brión, Padrón e Santiago dunha nova ruta chamada "As Pegadas de Rosalía".

_____, "As Torres do Allo abren o 17 de maio", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", 15 maio 2018, p. 35.

Dá conta que as Torres do Allo, en Zas, ofrecerán visitas guiadas ao lugar nas que se achegarán datos sobre Vítor López-Seoane, morador do pazo, de quen se destaca a súa amizade con Manuel Murguía e con Eduardo Pondal.

_____, "Barbantia cita a los artistas", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", 1 xullo 2018, p. 36.

Anuncia a convocatoria para a exposición colectiva Barbantiarte, entre a asociación cultural Barbantia e o Museo do Gravado de Ribeira, dirixida a todas as disciplinas artísticas, de pintura a banda deseñada ou poesía visual.

_____, "Exaltación gastronómica en Aguiño", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela",

19 xullo 2018, p. 34.

Comenta que o artista Quico Cadaval e o párroco Francisco Lorenzo Mariño (a título póstumo) serán os Percebeiros de Honra na XXI Festa do Percebe de Aguño de Ribeira.

_____, "Castelao, 'Forever in Galicia'", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", 12 outubro 2018, p. 30.

Informa da presentación, en Rianxo, da obra *Forever in Galicia*, unha adaptación en inglés do *Sempre en Galiza* realizada por Craig Patterson.

_____, "A biblioteca de Camariñas opta a premio", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", 25 outubro 2018, p. 34.

Informa de que a biblioteca municipal de Camariñas é unha das finalistas ao Premio á Innovación Bibliotecaria de Galicia 2018 grazas ao seu proxecto *O berberecho Rebecho viaxa a La Turballe*.

Cano, Rosa, "O CCG pide a máxima protección para o Centro Galego de Bos Aires", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 10 xaneiro 2018, p. 37.

Informa sobre a petición por parte do Consello da Cultura Galega á Xunta de Galicia para conservar o patrimonio artístico, documental, bibliográfico, musical e hemerográfico que conserva o Centro Galego de Bos Aires.

_____, "Chega 'A derradeira leición do mestre', cadro de Castelao", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 17 xaneiro 2018, p. 36.

Anuncia a chegada do cadro *A derradeira leición do mestre* de Castelao a Galicia para a súa exposición no Gaiás e sinala de xeito breve a historia do dito cadro.

_____, "Medallas do CCG a Pablo Figueroa e Ana Paula Laborinho", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 23 maio 2018, p. 37.

Informa da celebración dun acto de imposición de medallas que o Consello da Cultura Galega quere entregar como forma de recoñecemento a aquelas persoas que colaboraron coa institución na acción exterior de difusión e promoción da lingua e cultura galegas. É así que Pablo Figueroa xunto con Ana Paula Laborinho foron obsequiados coa concesión destas medallas.

_____, "Lixó recibe o premio de xornalismo de Carballo", *El Correo Gallego*, "Medios", 25 maio 2018, p. 53.

Infórmase da entrega do premio en Carballo a Carlos Lixó polo artigo "Alpabardas verdes", mil douscentos cincuenta euros e a publicación do mesmo.

_____, "El sector del libro crece solo un 0,1 % y la edición en gallego hasta el 1,5%", *El Correo Gallego*, "Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio", 14 xullo 2018, p. 37.

Coméntanse datos estatísticos e de facturación do sector español do libro, atendendo á baixada por gratuidade do libro de texto e á produción editorial por linguas, onde o galego elevou o seu volume un 1,5 %, fronte ao 7,6 % do catalán e o 9,4 % do éuscaro.

Cano, Rosa e **E. P.**, "El director del Museo do Pobo Galego recibirá sepultura en Figueiras", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 19 marzo 2018, p. 31.

Dá conta do pasamento do membro da RAG e director do Museo do Pobo Galego, Carlos García Martínez. Ademais, tamén era patrón fundador da Fundación Castelao, da Fundación Pedrón de Ouro e presidente do Consello Galego de Museos.

Caño, X. M. del, "Pen Galicia pide el Nobel de Literatura para Méndez Ferrín por décimo año consecutivo", *La Opinión,* "Sociedad, cultura y ocio", 6 xaneiro 2018, p. 30.

Dá conta da insistencia da institución Pen Galicia na proposta de Xosé Luís Méndez Ferrín como candidato ao Nobel de Literatura.

Carneiro, M., "La RAG presenta 85 cartas inéditas de Emilia Pardo Bazán de entre 1878 y 1920", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 25 outubro 2018, p. 32.

Informa da recuperación, por parte da Real Academia Galega, de 85 cartas inéditas de Emilia Pardo Bazán datadas entre os anos 1878 e 1920 e que recollen a correspondencia coa súa amiga Carmen Miranda.

Carou, F., "*Sermos Galiza* S.A. lanza a cabeceira De Nós", *Sermos Galiza,* n.º 285, "*Sociedade*", 22 febreiro 2018, p. 8.

Anuncia as monografías con perspectiva galega do *Sermos Galiza*, das cales a primeira irá dedicada aos masacres agrarios de comezos do s. XX e a segunda a María Victoria Moreno, con traballos de Fina Casalderrey, Marta Dacosta, Eli Ríos, Susana Sánchez Aríns, Antonio García Teijeiro, Carme Vidal, Montse Pena Presas e Mercedes Queixas.

Carrera, Rosé, "Unha placa lembra a estadía de Manuel Antonio en Vigo", *Atlántico Diario,* "Vigo", 15 xaneiro 2018 p. 9.

Informa da instalación dunha placa no número 15 do Paseo de Alfonso XII que lembra a estadía do poeta rianxeiro en Vigo. Tamén destaca que a cidade é o único lugar xeográfico nomeado na súa obra. Na parte final do artigo fai referencia á obra *Manuel Antonio. Unha vida de rebeldía*, de Xosé Luís Axeitos.

_____, "A cidade lembra a relación de Rosalía de Castro con Vigo", *Atlántico Diario*, "Vigo", 25 febreiro 2018, p. 9.

Informa do paseo literario que tivo lugar en Vigo o Día de Rosalía para conmemorar a vinculación da autora coa cidade.

Carro, Ana, "La reforma de la RAG llevará el pavimento de la Ciudad Vieja al interior del edificio", *La Opinión,* "A Coruña", 24 xaneiro 2018, p. 9.

Informa da aprobación do proxecto "Umbral, entreluces y el cielo" para reformar a RAG e a Casa Museo Emilia Pardo Bazán.

_____, "La luz y el entorno como protagonistas", *La Opinión,* "A Coruña", 16 xuño 2018, p. 9.

Dá conta do proxecto do arquitecto Gonzalo Moure, descrito como tranquilo e respectuoso, para rehabilitar a sede da Real Academia Galega.

_____, "Acampa' se despide con poesía", *La Opinión,* "A Coruña", 16 xuño 2018, p. 9.

Recolle as últimas actividades do proxecto Acampa pola paz e o dereito ao refuxio, instalado nos xardíns de Méndez Núñez, entre os que salienta un obradoiro de poesía e outro de primeiros auxilios.

Casanova, Ana, "A historia de Sarria en feminino", *El Progreso,* "Sarria", "De norte a sur", 2 marzo 2018, p. 20.

Dá conta da existencia de diferentes mulleres de Sarria que a día de hoxe son consideradas importantes personalidades do lugar. Entre elas destaca a poeta Xela Arias ou Rosa Oñate.

Casilda, Isabel, "Las mujeres gallegas que la historia silenció", *El Correo Gallego,* "*ECG Dominical"*, 19 agosto 2018, pp. 2-4.

Homenaxea a mulleres galegas de distintos ámbitos profesionais e de gran relevancia histórica que foron silenciadas precisamente polo feito de seren mulleres. Fala das escritoras Rosalía de Castro, Concepción Arenal e Emilia Pardo Bazán, das periodistas María Luz Morales e Sofía Casanova, da pintora Maruja Mallo e tamén da heroína popular María Pita.

Cheda, Pilar, "Cervantes celebra el 23 de abril el Día do Libro con una charla de Fernando Salgado", *El Progreso,* "Comarcas", 12 abril 2018, p. 16.

Informa da celebración do Día do Libro no concello de Cervantes cunha conferencia do xornalista Fernando Salgado.

Cid, Xiana, "A historia agochada nas tumbas", *La Región*, "Agenda", 9 abril 2018, p. 12.

Anuncia un roteiro literario no Cemiterio de San Francisco organizado pola Fundación Otero Pedrayo na terceira edición do "Abril Oteriano". Sinala que no dito cemiterio repousan, ademais de Otero Pedrayo, escritores como Lamas Carbajal, Francisco

Cuevillas, Blanco Amor e Marcelo Macías.

_____, “Una cita mensual con los libros”, *La Región,* “Agenda”, 29 maio 2018, p. 22.

Dá conta da actividade do Clube de Lectura mensual, coordinado por Ángeles Rodríguez co apoio da Fundación Cum Laude. Con xuntanzas periódicas no Centro Cultural Marcos Valcárcel, reúnense dende 2006 para comentar diferentes obras, de cando en vez con presenza das autoras ou autores.

_____, “Un pasado histórico ‘birlado”, *La Región,* “Agenda”, “Presentación”, 30 maio 2018, p. 18.

Anuncia a presentación, na libraría Eixo, da novela do escritor galego Xabier Quiroga *La casa del nazi*, versión en castelán de *Izan o da saca* (2015), que pretende levar a historia de Galicia fóra da comunidade.

_____, “Café, tostadas y un buen libro, ¿hay algo mejor?”, *La Región,* “Verano”, “Planes y enredos”, “Ourense de 5 en 5”, 27 xullo 2018, p. 24.

Realízase unha sucinta revisión da oferta literaria de autoría ourensá, revisando as últimas entregas de Rochi Nóvoa con *Instances* (2017), Arancha Nogueira con *O único lugar onde ficar inmóbil* (2018), Tamila Alem con *Tremenda muller* (2018) ou Celia Parra, da que se refire a ligazón co campo da creación audiovisual e poética.

_____, “Ribadavia déixase levar co Arteficial”, *La Región,* “Verano”, 2 setembro 2018, p. 21.

Dá conta da programación do festival e indícase que cinco poetas do Kerouac desenvolveron con éxito a súa actuación de “Poesía Vertical”.

Cocho, Federico, “A gran festa da risa”, *Sermos Galiza,* n.º 283, “*Caderno de análise*”, n.º 188, “A fondo”, 8 febreiro 2018, pp. 4-6.

Recolle palabras de Méndez Ferrín e Antón Riveiro Coello acerca das celebracións do entroido.

Coira, Marta, “O xardineiro dos ingleses’, una ruta para conocer la Vilagarcía antigua”, *Diario de Pontevedra,* “O Salnés”, 30 agosto 2018, p. 26.

Dáse noticia da ruta literaria por Vilagarcía, organizada polo departamento de Cultura e Lingua da Deputación de Pontevedra, a través da obra *O xardineiro dos ingleses* (2017) de Marcos Calveiro, e engádese que o cemiterio se abre de forma extraordinaria para dita actividade.

Colmenero, X. L., “A Feira do Libro inaugura a festa do Lázaro en Verín”, *La Región,* “Provincia”, 17 marzo 2018, p. 27.

Informa sobre a programación da Feira do Libro en Verín, onde se destaca que a escritora Elena Gallego, criada na vila, foi pregoeira do acto ademais de levar a cabo a presentación do seu libro *O xogo de Babel*.

Colmenero, Xosé Lois, "A feira do libro de Verín rende homenaxe a Barbón e Chivite", *La Región*, "Monterrei", 13 marzo 2018, p. 23.

Fala das presentacións que terán lugar no concello de Verín pola celebración da segunda edición da feira do libro. Como autores destacados están Elena Gallego e Alberte Blanco, que falarán de *O xogo de Babel* (2017) e *Códice esmeralda* (2017) respectivamente.

Constenla, Tereixa, "Manuel Rivas. 'Hoy un acto de rebelión también puede ser escuchar", *El País*, "Cultura", 11 abril 2018, p. 25.

Fala sobre o libro *Contra todo isto* (2018), de Rivas, que mantén a esencia de *O lápis do carpinteiro* (1998) e sinala que a conversa co autor se desenvolveu no Café Derby, por onde pasaron outros escritores como Cunqueiro, Novoneyra e Casares.

Corbelle, Sabela, "Desde Lugo y para la Historia", *El Progreso*, "Lugo", "Historias de Lugo", 11 marzo 2018, p. 9.

Coméntase a historia de mulleres relevantes da Historia que residiron en Lugo como Amalia Álvarez Gallego, María Balteira, Rosalía de Castro ou María Castaña.

_____, "Un genio aún desconocido", *El Progreso*, "Lugo", "Historias de Lugo", 1 abril 2018, p. 10.

Lóuvase a figura de Jesús Bal y Gay, que no ámbito musical galego publicou a obra *Cancioneiro Galego*, obra que transcribe composicións da música popular galega.

_____, "Los esclavos gallegos de Cuba", *El Progreso*, "Lugo", "Historias de Lugo", 10 xuño 2018, p. 11.

Con motivo dunha reportaxe sobre os galegos de ollos azuis que traballaron como escravos en Cuba, na construción de vías férreas e cafetais, cítase algún traballo de Xosé Neira Vilas, coma *Memoria da emigración (III)*.

_____, "Las Irmandades da Fala sostuvieron hasta los años 60 el nacionalismo gallego", *El Progreso*, "Lugo", 16 outubro 2018, p. 8.

Destaca a importancia que tivo o Manifesto da Asamblea Nacionalista firmado polas Irmandades da Fala en Lugo en 1918 para a cultura e a literatura galegas, que experimentaron un segundo Rexurdimento despois da asemblea.

_____, "As Irmandiñas das que non se fala", *El Progreso*, "Lugo", 7 novembro 2018, p. 8.

Informa da recuperación de datos relativos á Sección Feminina das Irmandades da Fala por parte da catedrática Aurora Marco que, a través das súas investigacións, conseguiu recuperar nomes, esquecidos pola oficialidade, como os de María Miramontes, Elvira Bao Maceiras, Amparo López Jeán, Concepción González Varela, Adela Martínez García ou Micaela Chao Maciñeira.

Costa, Bea, "Cabanillas recupera o epitafio", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 16 xuño 2018, p. 41.

Informa do recente gravado duns versos de *Vento mareiro* sobre o epitafio de Ramón Cabanillas, como el mesmo encomendara á súa dona en 1915. Recóllense algunhas visicitudes ligadas ao traslado dos restos mortais ao Panteón de Galegos Ilustres e a acción de Francisco Fernández Rei, levando o caso ao padroado do Museo do Pobo Galego.

Costas, Ledicia, "Na baía de Vigo", *Faro de Vigo*, "*Estela*", "Verne y Vigo", 18 febreiro 2019, p. 4.

Dá conta da relación de Verne coa baía de Vigo a través do libro *20.000 leguas debaixo dos mares,* obra de ficción na que o porto da cidade serve como escenario nun das súas pasaxes.

Cota, Rodrigo, "Ellos Sabrán", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", "Vaya semana", 6 xaneiro 2018, p. 18.

Dá conta do falecemento de Xosé Lois Vila Fariña, cronista oficial de Vilanova, escritor, investigador e divulgador.

_____, "El local de la cultura", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", "Pontevedrando... A taberna do jazz", 31 xullo 2018, p. 10.

Realízase unha reseña do local, atendendo ás intencións do propietario, Luis Garea, e expoñendo o avultado programa cultural, que mestura recitais de poesía, presentacións de libros, música en vivo ou charlas. Na presente semana, alén dunha exposición sobre jazz, agárdase un recital con performance do poeta portugués Vítor Hugo.

Couso, Sandra, "¿Cómo fue el Banquete de Conxo?", *El Correo Gallego,* "Santiago", 14 abril 2018, p. 24.

Anuncia a celebración do 162 aniversario do Banquete de Conxo, no cal participaran Pondal, Aurelio Aguirre, Rosalía de Castro e Paz Novoa, a través de varias actividades como recitais, roteiros e concertos.

_____, "Emotiva gala para conmemorar 25 años de vida en el Airas Nunes", *El Correo Gallego,* "Santiago", 4 decembro 2018, p. 24.

Informa da celebración dunha gala de aniversario no café compostela Airas Nunes,

propiedade dos irmáns e hosteleiros Xavier e Xosé Lois Freire. Foi unha noite festiva cargada de cultura cunha atractiva programación, entre a que destacan as actuacións do trío de Nani García ou do grupo Chévere.

Crespo, Carlos, "Un fértil asalto á tradición", *La Voz de Galicia, "Fugas*", "Música", "Está sonando", 19 xaneiro 2018, p. 14.

Dá conta do primeiro disco da Banda da Loba no que se mesturan xéneros e se inclúen poemas musicados.

Cruz, José, "Una muestra recuerda la obra del poeta Delgado Gurriarán", *La Región*, "Valdeorras", 23 xaneiro 2018, p. 22.

Informa da viaxe a Vitoria da exposición *FDG Bebedeira de ensoños*, a cal funciona como campaña reivindicativa do Día das Letras Galegas para o poeta Florencio Delgado Gurriarán.

_____, "Poesía, vino y rock llenarán el festival Silfest de O Barco", *La Región*, "Valdeorras", 16 maio 2018, p. 23.

Anuncia que o programa do festival, agora de carácter comarcal, incluirá quince actuacións e visitas a bodegas. Fátima Delgado e Anxo Baranga dirixirán o encontro poético, que recordará a figura de Florencio Delgado Gurriarán.

_____, "La vida de un poeta en corto", *La Región*, "Valdeorras", 19 xuño 2018, p. 29.

Anúnciase o inicio da rodaxe dunha curtametraxe sobre a figura do poeta Florencio Delgado Gurriarán, a cargo do director valdeorrés Domingo Díaz, que pretende mesturar documental e ficción en aproximadamente 15 minutos. A finalidade última do proxecto matriz é conseguir o Día das Letras Galegas para o escritor de Córgomo.

_____, "Córgomo lleva el arte a la fachada", *La Región*, "Valdeorras", 11 outubro 2018, p. 24.

Dá conta das grandes figuras literarias que o artista valdeorrés Anxo Baranga está a pintar na fachada da súa casa, entre elas, Rosalía de Castro, Florencio Delgado Gurrián, Manuel Antonio e Celso Emilio Ferreiro. Menciona a posibilidade de representar tamén na parede aos gaiteiros locais, chamados "Follas Novas".

Cruz, Jose M., "La poesía, nuevo reclamo en el programa de verano", *La Región*, "Valdeorras", 23 xuño 2018, p. 29.

Dá conta da celebración dunha nova edición do ciclo cultural "De Perto", organizado pola Concellería de Cultura e Educación de O Barco, na que se inclúe por vez primeira a poesía cun recital da poeta Olga Novo.

Cuadrado, María, "Pase, está en la casa de Cunqueiro", *La Voz de Galicia*, "*Mondoñedo*", 15 novembro 2018, p. 28.

Anúnciase a apertura da Casa-Museo do escritor mindoniense Álvaro Cunqueiro. Situado na praza da Catedral de Mondoñedo, a súa inauguración está prevista para finais do ano 2018 ou comezos do 2019. A vivenda xa foi rehabilitada e acondicionada para acoller tanto actos de carácter cultural como todo aquilo relacionado coa súa produción literaria. Ademais, albergará un negocio de hostalaría. Este proxecto contou coa axuda da Xunta de Galicia, a Deputación de Lugo e o propio concello.

Cuba, Laura R., "O erotismo asolaga os xardíns de Allariz", *Sermos Galiza*, n.º 313, "*fóradeserie*", 13 setembro 2018, pp. 2-3.

Revisa a IX edición do Festival Internacional de Xardíns de Allariz, situado á beira do río Arnoia e obra de once paisaxistas. A erótica é o tema principal deste ano e, xa que logo, parte da creación apóiase nunha das figuras máis destacadas da poesía erótica galega, Claudio Rodríguez Fer, do que se reproducen uns versos. Asemade, o texto ábrese cunha sucinta referencia a Rosalía de Castro.

D. G., "Ofrenda floral de la corporación municipal a Curros Enríquez, Suárez Ferrín y Juana de Vega", *El Ideal Gallego*, "A Coruña", 2 novembro 2018, p. 9.

Informa da ofrenda floral do goberno coruñés en San Amaro para homenaxear a Manuel Curros Enríquez, Alfredo Suárez Ferrín e Juana de Vega o 1 de novembro para lembrar o seu meritorio labor na cidade coruñesa. Tamén se levou a cabo unha sentida homenaxe ante a Cruz dos Esquecidos así coma aos Mortos pola Liberdade.

D. P., "Poesía, interpretación musical y un vídeo sobre micromachismos, gritos contra la violencia en Forcarei", *Diario de Pontevedra*, "Caldas. Deza. Tabeirós", 31 xaneiro 2018, p. 23.

Dá conta da escenificación por parte de Antía Otero da súa acción poética *Palabra en adival* dentro da actividade Violenzia Zero que tivo lugar no Ies Chano Piñeiro de Forcarei.

D. S., "O intelectual na prensa", *Sermos Galiza*, n.º 280, "*fóradeserie*", 18 xaneiro 2018, p. 3.

Dá conta da perspectiva literaria de Carlos Casares, extraída do limiar de *A ledicia de ler*, autoría da profesora Dolores Vilavedra, e de diferentes artigos publicados en *La Voz de Galicia.*

_____, "Filoloxía na medianoite do século", *Sermos Galiza*, n.º 282, "*fóradeserie*", 1 febreiro 2018, p. 3.

Repasa os contidos principais do ensaio *Margot Sponer, Do galego antigo ás fronteiras*

da resistencia, ao mesmo tempo, fai un breve percorrido polo seu periplo vital.

_____, "Así se fai un poeta", *Sermos Galiza*, n.º 284, "*fóradeserie*", 15 febreiro 2018, p. 3.

Fai unha revisión do ensaio *Díaz Castro: poeta en formación* e da mesma figura do escritor. Reflexiona, especialmente, sobre a homenaxe das letras galegas, que achega unha imaxe e unha identidade do autor sen arestas e sen contradicións, unha visión que se afasta da realidade.

Darriba, Luz, "As santas migrantes", *Sermos Galiza*, n.º 279, "*fóradeserie*", 11 xaneiro 2018, p. 8.

Informa do peche do ciclo "Teño unha peza" do Museo do Pobo Galego, no cal a parte da autora do artigo participaron Suso de Toro, Sés, Pepe Carreiro, Encarna Otero, Jorge Mira, Tareixa Navaza, Vero Boquete, Roberto Leal, Rubén Aramburu, Lidia Senra e Elena Ferro.

David, Juan, "Os socios do CGBA solicitarán un concurso de acredores se non hai unha oferta nun prazo de 30 días", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 12 maio 2018, p. 36.

Informa sobre a problemática que sofre o Centro Gallego de Buenos Aires. Dá conta da reunión exixida polo persoal do centro co goberno para que se comunique unha oferta formal polo centro.

_____, "Só Rosario Álvarez opta a renovación da presidencia do CCG", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 25 maio 2018, p. 36.

Achega información sobre a candidatura de Rosario Álvarez á presidencia do Consello da Cultura Galega, sendo esta a única candidatura presentada para relevar a Ramón Villares na institución.

_____, "Rosario Álvarez converteuse onte na primeira muller ao frente do CCG", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 1 xuño 2018, p. 35.

Informa do nomeamento de Rosario Álvarez como presidenta do Consello da Cultura Galega despois do cese de Ramón Villares en tal posto. Tamén se fai referencia aos antigos presidentes da institución: Ramón Piñeiro, Xosé Filgueira Valverde, Carlos Casares e Alfonso Zulueta.

_____, "Santiago Jaureguízar álzase co galardón do Fernández del Riego", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 20 xuño 2018, p. 38.

Dá conta dos gañadores de dous premios de xornalismo: o Fernández del Riego recaeu en Santiago Jaureguizar polo seu artigo "Pólvora sen magnolia na discoteca Clangor" (cunha concorrencia de 25 artigos) e o Julia Camba recaeu en Ricardo F. Colmenero (cunha concorrencia de 114). Os premios son convocados por Afundación, a obra social de Abanca e o Ámbito Cultural de El Corte Inglés.

_____, “A RAG elixe a Antón Fraguas como a figura para o Día das Letras 2019”, *El Correo Gallego*, “Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio”, 8 xullo 2018, p. 34.

Dá conta de que a RAG anunciou, por medio do seu presidente Víctor F. Freixanes en rolda de prensa, que será Antón Fraguas a figura homenaxeada no Día das Letras Galegas 2019, destacando o seu compromiso coa lingua e a cultura galegas e pondo en valor a súa faceta como profesor, bo narrador e dinamizador do Museo do Pobo Galego como director do mesmo.

_____, “Ampla representación da creación literaria galega na Feira de Guadalaxara”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 28 novembro 2018, p. 37.

Dá conta da celebración da trixésimo segunda edición da Feira Internacional do Libro de Guadalaxara, onde Rosalía Fernández, Manel Loureiro, Arantza Portabales e a ilustradora Macus Romero actúan como representantes da literatura e da cultura galegas ao mesmo tempo que promocionan os seus traballos. Todo isto mesturado cun especial protagonismo do libro galego como consecuencia da contribución da Xunta para desenvolver unha programación de actividades orientadas á proxección exterior da literatura galega.

_____, “Arrinca Culturgal, o fiel reflexo do traballo a prol da industria cultural”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 1 decembro 2018, p. 36.

Informa do comezo da undécima edición do Culturgal no Pazo da Cultural de Pontevedra, onde se agarda que acudan unhas 15.000 persoas a gozar das máis de 140 actividades culturais que alí se ofrecen. Entre as asistentes destácase a presenza do conselleiro de Cultura e Turismo Román Rodríguez, quen insiste en salientar a importancia desta nova edición e máis a participación económica da Xunta para levala a cabo.

Dávila, Berta, “Escribir por amor”, *Sermos Galiza*, n.º 280, *“fóradeserie”*, 18 xaneiro 2018, p. 6.

Recolle a explicación que a poeta Berta Dávila fai do seu propio libro *A pel do mundo* (2017), un poemario que, como ela mesma di, é para ensinarlle aos rapaces a existencia dos moitos xeitos diferentes de vivir, e cuxo proceso de creación nos relata ao longo deste artigo.

Díaz, Noelia, “A Coruña olvida su patrimonio”, *El Ideal Gallego*, “A Coruña”, 4 marzo 2018, p. 14.

Comenta a falta de traballos de restauración dos diferentes monumentos e esculturas de Coruña que conmemoran a importantes figuras galegas como Murguía ou Castelao.

_____, “Reportaje. Las caras B de Picadillo, peripecias en el Arteixo de los años 10”, *El Ideal Gallego*, “Área metropolitana”, 8 abril 2018, p. 18.

Anuncia a publicación por parte de Xabier Maceiras dun libro sobre Picadillo que inclúe

máis de 150 textos entre os cales un sinala a relación entre Picadillo e Curros Enríquez.

_____, "Pastoriza recreará el golpe fallido que Juan Díaz Porlier planeó en Villariza", *El Ideal Gallego*, "Área Metropolitana", 26 agosto 2018, p. 18.

Anuncia a representación en Pastoriza do golpe fallido do liberal Juan Díaz Porlier da man da compañía teatral Melandrainas, a asociación O Grilo e os escritores Henrique Rabuñal e Miguel Sande. Menciona a Xabier Maceiras, quen tivo a idea coa intención de involucrar á vila.

Díaz-Fierros, Francisco, "O nacemento de Domingo Fontán", *El Correo Gallego*, "Santiago", "Tribuna libre", 15 abril 2018, p. 26.

Informa do nomeamento de Domingo Fontán como Científico Galego do 2018 pola Real Academia de Ciencias de Galicia e sinala a importancia que Otero Pedrayo lle daba á *Carta Geométrica de Galicia*.

Dopico Vale, Julia Mª, "Poesía en Narart", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", 22 xullo 2018, p. 11.

Dá conta do VI Encuentro Literario Narart, no que participará o colectivo Moraima. No propio artigo cítase o poema do mesmo título de Celso Emilio Ferreiro para referirse á creación do grupo.

_____, "Araguas", *Diario de Ferrol*, "Ferrol", 22 xullo 2018, p. 11.

Saúda un novo libro en castelán do escritor, xornalista e doutor en Filoloxía Inglesa Vicente Araguas, titulado *Los pavos trufados*, e recentemente presentado na libraría Galiano de Ferrol canda José Torregrosa. Realízase un breve percorrido polo variado da súa traxectoria e polo ton dos relatos e personaxes adolescentes deste novo volume.

E. C. G., "Homenaxe a Castelao aos 68 anos do seu pasamento", *El Correo Gallego*, "Galicia", 10 xaneiro 2018, p. 10.

Informa da ofrenda floral da Fundación Castelao en San Domingos de Bonaval para homenaxear a Alfonso Daniel Castelao no 68 aniversario do seu pasamento. No acto estiveron presentes Valentín García, Luís Villares, Xoaquín Fernández Leiceaga, Encarna Otero, Teresa Táboas e Xesús Palmou.

_____,"Calientan motores para la Feria Goyesca que se celebrará este fin de semana", *El Correo Gallego*, "Santiago", 14 febreiro 2018, p. 22.

Informa da celebración dunha ofrenda ao Batallón Literario de Santiago na praza da Quintana no seo da "II Feira Goyesca-Napoleónica".

_____, "Un amplio programa de actividades servirá para celebrar la fiesta del Banquete de Conxo", *El Correo Gallego*, "Santiago", 3 marzo 2018, p. 21.

Coméntase a celebración con motivo do 162 aniversario do Banquete de Conxo no que haberá un Mercado del Libro e Artesanía e levarase a cabo unha visita guiada da man de Henrique Álvarez.

_____, "A RAG homenaxea hoxe a Xohana Torres cun acto literario e musical", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 21 marzo 2018, p. 37.

Informa dun acto de homenaxe da RAG a Xohana Torres no Día da Poesía, inaugurado polo presidente da Academia Víctor F. Freixanes e no que tiveron lugar intervencións doutros membros como Marilar Aleixandre, Ana Romaní e Xesús Alonso Montero. Ademais, o acto contou coa actuación musical de Guadi Galego e Guillerme Fernández e co recital de poemas da homenaxeada por parte de poetas como Ismael Ramos, Berta Dávila ou Luz Pozo Garza.

_____, "La Biblioteca Ánxel Casal celebra su décimo aniversario", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 4 abril 2018, p. 24.

Informa dos actos celebrados para a ocasión, entre os que figura unha sesión de contacontos con Paula Carballeira, un espectáculo musical e algunha sorpresa a socios.

_____, "La historia de la ciudad en los 'Cadernos de Compostela", *El Correo Gallego*, "Santiago", 13 abril 2018, p. 25.

Anuncia o obxectivo dunha nova colección de cadernos gratuítos impulsados polo concello da cidade, que achegarán relatos diferentes, episodios, fitos e personaxes de Santiago de Compostela. O primeiro céntrase no ano 1116, sendo a responsábel do contido a investigadora Mercedes Vázquez Bertomeu.

_____, "Unha misa oficiada por Torres Queiruga abrirá os actos por Otero Pedrayo", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 19 abril 2018, p. 36.

Anuncia unha serie de actos en homenaxe a Otero Pedrayo nos cales participarán Xesús Alonso Montero, Xosé Manuel Salgado, Margarita Ledo Andión, Antón Santamarina, Ramón Lorenzo, Xosé Luís Franco Grande e Carlos Baliñas.

_____, "Menos títulos, tiraxe, editoriais e axudas para o libro galego no período 2000-2016", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 20 abril 2018, p. 37.

Dá conta dos resultados extraídos do informe realizado polo Observatorio da Cultura Galega no tocante á edición de libros en Galicia no período 2000-2016, do que se extrae que a evolución global da cifra de libros publicados en galego ofrece unha caída dun 52,4%.

_____, "Reclaman máis nomes femininos no rueiro local", *El Correo Gallego*, "Santiago", 24 abril 2018, p. 22.

Informa da solicitude por parte da conselleira do BNG Goretti Sanmartín de que haxa máis mulleres dándolle nome ás rúas de Santiago e indica a proposta que ela fai de poñerlle o nome da escritora Begoña Caamaño, da sindicalista Rosa Bassave e da víctima

de violencia de xénero Elena Mihaela Marcu.

_____, “La revista australiana ‘Antípodas’ saca un número monográfico sobre Galicia”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 12 maio 2018, p. 38.

Dá conta da publicación do vixésimo oitavo número da revista *Antípodas*, un volume monográfico sobre a literatura galega, editado por José Miguel Alonso Giráldez e Roy C. Boland, catedrático da University of Sydney.

_____, “Vila de Cruces festexa a XXV Festa do Galo de Curral cun cartel histórico”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 24 maio 2018, p. 44.

Recolle as particularidades da presente edición da Festa do Galo do Curral de Vila de Cruces, entre as que salienta a presentación do pasodobre “Balbino”, dedicado a Xosé Manuel Leira Vilas.

_____, “El Banquete de Conxo, eje central de una muestra de fotografías”, *El Correo Gallego,* “Santiago”, 21 xuño 2018, p. 23.

Dá conta da exposición fotográfica instalada na Carballeira do Banquete de Conxo, xa inaugurada, composta por 14 imaxes e titulada *Conxo, espazos e xentes*.

ECG, “Reclaman un monumento para Ánxel Casal pola súa labor en favor da cidade’”, *El Correo Gallego,* “Santiago”, 21 agosto 2018, p. 21.

Dá conta da celebración dun acto de homenaxe ao exalcalde compostelán Ánxel Casal organizado polo Bloque Nacionalista Galego que serviu de marco para insistir na petición ao Goberno de Santiago para que se faga un monumento de homenaxe a esta destacada figura da nosa cultura.

_____, “A monfortina Mónica Sánchez publica libro”, *El Correo Gallego,* “Santiago”, 23 agosto 2018, p. 37.

Mostra a aposta de Chan da Pólvora pola Feira do Libro de Monforte, inaugurada cun pregón de Lois Diéguez. A editora presenta o primeiro libro da poeta monfortina Mónica Sánchez, *Ad inferos* (2018); a Deputación de Lugo presenta a edición de *Os Eidos* (2018); e Teresa Moure a plaquette *Não tenho culpa de viver* (2017), ademais de acompañar a Antón Lopo na presentación de *Corpo* (2018).

_____, “Homenaxe a Borobó no 15º aniversario do seu pasamento”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 29 agosto 2018, p. 39.

Informa da celebración dun acto de homenaxe en Pontecesures ao escritor e xornalista Raimundo García Domínguez, máis coñecido como Borobó.

_____, “Doan obras de Francisco Añón á Real Academia”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 9 outubro 2018, p. 37.

Informa da doazón realizada por Enrique González Añón Villar á Real Academia Galega

duns documentos do poeta Francisco Añón que xa antes tivera o seu pai Enrique González Añón, derradeiro alcalde republicano de Outes.

_____, "Homenaje a Carlos García Martínez *El sábado* día 27 en el Museo do Pobo", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 17 outubro 2018, p. 38.

Informa da homenaxe a Carlos García Martínez que terá lugar o 27 de outubro no Museo do Pobo Galego do que foi director no seu momento alén de ser tamén membro da Real Academia Galega. Á homenaxe acudirán Justo Beramendi, Francisco Calo Lourido, Encarna Otero, Carlos A. García Pos, Xosé Ramón Fandiño e Teresa Soeiro, entre outras personalidades.

_____, "Carlos Núñez profunda nas raíces da música celta nunha charla da RAG", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 24 outubro 2018, p. 38.

Dá conta do relatorio de Carlos Núñez sobre o celtismo na Real Academia Galega, dentro do mesmo artigo fai referencia á mención de Manuel Murguía e Álvaro Cunqueiro por parte do presidente da institución, Víctor Freixanes.

_____, "El CDG aborda la identidad en su nueva producción, 'Neorretranca e Posmorriña'", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 5 decembro 2018, p. 39.

Informa da nova producción do Centro Dramático Galego, *Neorretranca e Posmorriña*, un proxecto que ten como base textos de Esther F. Carrodeguas e de Roi Vidal Ponte e que esta institución levará a escena a partir do mes de abril de 2019 baixo a dirección de Gena Baamonde.

E. G., "A Guarda organiza la 'Semana por Rosalía' con un amplio programa", *Faro de Vigo*, "Baixo Miño", "Área Metropolitana", 15 febreiro 2018, p. 14.

Informa da celebración da "Semana de Rosalía" no concello da Guarda, a cal compila unha serie de actividades arredor da figura da escritora como un recital poético dos seus textos que contará ca participación de Manuel Cadilla.

_____, "María Xosé Queizán emociona con sus poemas con ritmo a estudiantes de Tui", *Faro de Vigo*, "Baixo Miño", "Área Metropolitana", 10 maio 2018, p. 17.

Dá conta da celebración de varios encontros no Teatro Municipal de Tui da profesora e escritora María Xosé Queizán con grupos de alumnado do IES San Paio e do colexio público de Pazos de Reis. Neles a poeta recitou, a ritmo de rap, algunhas das súas composicións poéticas. Tamén se levou a cabo unha rolda de preguntas dos alumnos á autora.

E. I. A., "Valle-Inclán, un habitual en la colchonería de Artime", *El Correo Gallego*, "Santiago", 13 xuño 2018, p. 26.

Faise memoria dalgúns dos costumes de Ramón del Valle-Inclán na súa cotidianidade santiaguesa, como visitar a colchonería Viuda de Artime, na compaña do seu fillo e do

pintor Carlos Maside, onde se celebraban tertulias con outros persoeiros da intelectualidade da cidade. Recóllense algunhas destas informacións en *A morte de Valle Inclá*n (Edicións Xerais de Galicia, 2016).

E. O., "A perda dun 'referente intelectual", *La Opinión*, "Sociedad, cultura y ocio", 22 maio 2018, p. 33.

Dá conta do falecemento de Ramón Chao asemade que recolle declaracións de Xosé Luís Méndez Ferrín, Manuel Rivas, Moncho Paz e Manuel Bragado, que lamentan a perda intelectual, literaria e política do falecido.

_____, "A Real Academia Galega de Belas Artes adicará o Día das Artes a Luís Seoane", *Faro de Vigo,* "Sociedad", 3 xullo 2018, p. 31.

Recolle a decisión unánime da institución citada, para dedicar a Luís Seoane López o Día das Artes Galegas de 2019. Recóllese un sucinto repaso pola súa biografía, así como unha caracterización dos trazos principais da súa obra.

_____, "O Consello da Cultura recrea en realidade virtual o universo de Castelao en "Alba de Gloria", *Faro de Vigo,* "Sociedad", 4 novembro 2018, p. 41.

Con motivo do 70 aniversario da pronuncia do último gran discurso de Castelao en vida, o Consello da Cultura Galega pretende ofrecer ao público unha mostra multimedia que recrea virtualmente o universo do autor en "Alba de Gloria". A mostra estará aberta ao público no Panteón de Galegos Ilustres en San Domingos de Bonaval até o 3 de febreiro. A través da realidade virtual e recreacións sonoras e visuais, os visitantes poderán mergullarse na historia de Galicia da man do propio Castelao. Entre os personaxes que aparecen nesta mostra cabe destacar figuras como Alfredo Brañas, Emilia Pardo Bazán, Concepción Arenal, entre outros.

E. O., **X. M. C.**, "Rosario Álvarez postúlase para suceder a Villares a fronte do Consello da Cultura Galega", *Faro de Vigo,* "Sociedad", 25 maio 2018, p. 44.

Dá conta da candidatura de Rosario Álvarez á presidencia do Consello da Cultura Galega, sendo a súa a única que se postula a tal posto na institución e que tamén é avalada polo presidente saínte, Ramón Villares Paz. Destácase que probablemente a profesora Dolores Vilavedra Fernández pasaría a formar parte da nova directiva, capitaneada por Álvarez.

E. P., "Unha homenaxe lembrará hoxe a Díaz Pardo no sexto aniversario da súa morte", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 7 xaneiro 2018, p. 34.

Dá conta da homenaxe a Díaz Pardo no cemiterio de Boisaca, organizada pola Real Academia Galega, na que participarán Patricia Arias Cachero e que será clausurado por Xesús Alonso Montero. No acto Isabel Fonseca López encargarase de recitar o poema "Compañeiros da miña xeración mortos ou asasinados" de Lorenzo Varela.

_____, "Ofrenda floral a Isaac Díaz Pardo en el sexto aniversario de su fallecimiento", *El*

Correo Gallego, "Tendencias", 8 xaneiro 2018, p. 24.

Recolle a homenaxe realizada no cemiterio de Boisaca a Isaac Díaz Pardo no sexto aniversario da súa morte, no cal estiveron presentes o presidente da RAG, Víctor Freixanes, Xesús Alonso Montero e o secretario xeral de Política Lingüística da Xunta de Galicia, Valentín García Gómez.

_____, "La RAG dedica el Día Mundial de la Poesía a Xohana Torres", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 21 marzo 2018, p. 37.

Informa do acto da RAG polo Día da Poesía dedicado a Xohana Torres, no val participaron Tamara Andrés, Xosé Manuel Beiras, Berta Dávila, Franco Grande, Margarita Ledo, Carlos Negro, Ánxeles Pena, Luz Pozo Garza, Ismael Ramos e Euloxio Ruibal.

_____, "Un estudo conclúe que as mulleres galegas están na marxe da creación", *Faro de Vigo,* "Tendencias", 26 marzo 2018, p. 32.

Recolle os resultados do informe que a Xunta de Galicia lle encargou ao Centro da Cultura Galega e que reflicte a marxinación das mulleres na creación cultural e no recoñecemento social.

_____, "Lisboa abrirá este sábado a Biblioteca Daniel Castelao con 500 obras en galego", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 15 marzo 2018, p. 37.

Dá conta da inauguración do proxecto da Biblioteca Castelao, emprazada en Lisboa, que contará con máis de cincocentas obras en lingua galega.

_____, "María Xosé Queizán di que o prezo por rebelarse foi o de non entrar na RAG", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 2 xullo 2018, p. 33.

Refírense parte das declaracións da escritora, recollidas nunha entrevista concedida a Europa Press, a propósito dunha recente homenaxe á súa traxectoria. Nelas admite ser unha persoa "incómoda, directa e crúa", aspecto ao que ela liga non ter entrado na RAG hai anos, e repasa outras cuestións da actualidade do debate feminista en España.

E. V., "Acercar distancias y regalar posturas", *Faro de Vigo,* "Vigo", 29 novembro 2018, p. 7.

Informa do xurdimento dunha iniciativa por parte do Concello de Vigo, da editorial Galaxia e do servizo de transporte urbano Vitrasa que, co obxectivo de fomentar o uso do galego e achegar á cidadanía a historia do tranvía, ten como reto entregar dous mil exemplares da novela *Adiós María* (1989) de Xohana Torres entre os viaxeiros das distintas liñas.

Elvira, S., "O Concello traballa nas Xornadas Gastronómicas Padrón literario para maio", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", 10 marzo 2018, p. 30.

Informa da preparación das "Xornadas Gastronómicas Padrón Literario" organizadas polo Concello de Padrón xunto coas Fundacións Rosalía de Castro e Camilo José Cela, as cales pretenden a través de menús e petiscos evidenciar a riqueza cultural e literaria do municipio.

Elvira, Sol, "El cocido colgó el cartel de lleno en los locales de Lalín", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", 5 febreiro 2018, p. 26.

Dá conta da participación de Víctor Freixanes na "Feira do Cocido de Lalín", onde asinou no libro de honra do concello e deu o pregón, no cal resaltou a importancia da lingua galega e mencionou a Otero Pedrayo, Cunqueiro, Laxeiro e Celso Emilio Ferreiro.

Erias, Alberto, **López**, Alberto, "Gran arqueólogo y filólogo gallego", *La Voz de Galicia*, "Sociedad", "Obituario", 15 febreiro 2018, p. 25.

Informa do falecemento de Luís Monteagudo García, arqueólogo e filólogo membro da RAG dende 1948. Prn

Espinosa, Estíbaliz, "Curiosidade é nome de constelación", *Sermos Galiza*, n.º 292. "fóradeserie", "novidade", 19 abril 2018, p. 7.

Texto da autora no que fala sobre o a súa última publicación, *Curiosidade* (2017). Enfía coñecemento, curiosidade ciencia e poesía para explicar o seu proxecto poético. Ao mesmo tempo fai referencia a María do Cebreiro e a César Lourenzo. Finalmente, fala do seu percorrido como autora e da súa visión persoal sobre a poesía.

Estévez, C., "Suso Martínez dirixiu a última visita teatralizada", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Ames. Boqueixón", 4 xuño 2018, p. 25.

Informa das visitas teatralizadas realizadas ao Pico Sacro, onde exerceu de guía o actor Suso Martínez. As experiencias narrativas centráronse en pasaxes de Castelao sobre o Monte Sagrado.

Estévez, Jose, "Cubela: 'Queremos defender los orígenes cotobadeses de Manuel Ventura Figueroa", *Diario de Pontevedra*, "Comarca", 12 xaneiro 2018, p. 12.

Informa do tributo rendido polo Concello de Cercedo-Cotobade á figura de Manuel Ventura Figueroa. Tamén destaca outros "figueroistas", como Fermín Bouza Brey, Álvaro Cunqueiro e José Fernando Filgueira Valverde.

F. D., "Mercado, Brincamoeiro, e festas de Aninovo e Reis en Amoeiro", *La Región*, "Nadal en Amoeiro y Toén", 22 decembro 2018, p. 42.

Dá conta da actuación da Plataforma Independente de Teatro de Amoeiro, que interpretou

as obras *A tía lambida*, *Unha cousa pola outra* e *A bodega*.

_____, "Conciertos, poesía y actuaciones de baile", *La Región,* "Shopping nigth", "Actividades paralelas", 4 maio 2018, p. 13.

Dá conta das actividades ca "Shopping Nigth", onde se celebrou un recital poético por parte de membros do Círculo Poético de Ourense en Lamas Carvajal.

_____, "Primeira biblia políglota do galego", *La Región,* "Ourense", "Letras galegas 2018", 17 maio 2018, p. 12.

Dá conta da presentación dunha nova versión do Cluvi, un banco de traducións de libre acceso con 47 millóns de palabras entre o galego e outras linguas con motivo da celebración do Día das Letras Galegas e do festexo do seu quince aniversario. Este proxecto é desenvolvido polo Seminario de Lingüística Informática, SLI, da Universidade de Vigo. Entre as principais innovacións destaca a renovación do seu sistema de consulta e a ampliación da súa base documental coa publicación, entre outros, da primeira Biblia multilingüe dispoñíbel para o galego.

F. F., "O lado máis carrilexo de Rosalía, ao alcance de todos no Museo do Ferrocarril", *Diario de Arousa,* "Vilagarcía", 14 xullo 2018, p. 5.

Informa da inauguración dunha exposición en torno á vida e obra de Rosalía no Museo do Ferrocarril de Vilagarcía, da man de colectivos locais coma "Rompetimóns" e "Amigos do Carril" e en colaboración coa Fundación rosaliana. Realizáronse outras actividades sobre a escritora na Praia da Covacha, e anúnciase un percorrido de embarcacións.

Fajardo, Montse, "A lección da escola asasinada polo fascismo", *Sermos Galiza,* n.º 326, "*fóradeserie*", "De memoria", 13 decembro 2018, p. 11.

Dá conta da represión que sufriron os mestres republicanos a partir do golpe de estado de 1936. Destácase a Castelao como profesor daquel entón e a súa obra *Sempre en Galiza*, por conter reflexións sobre o ensino imposto polo franquismo despois de facerse co poder. Tamén se nomean como partidarios dun ensino alternativo a Elvira Bao e Ánxel Casal.

Fernández, A., "Restauración y reflexión", *La Opinión,* "A Coruña", 23 agosto 2018, p. 6.

Informa da renovación, nos xardíns de Méndez Núñez da Coruña, dos monumentos a Curros Enríquez, Linares Rivas, Murgía, Pondal e Emilia Pardo Bazán.

Fernández, Elisabet, "Búscase caldelao auténtico", *La Región,* "Foro *La Región*", 11 xaneiro 2018, p. 22.

Dá conta das actividades realizadas na Festa dos Fachos de Castro Caldelas, entre as que

destaca o espectáculo visual consistente nun videoclip de carácter narrativo e que contén referencias a Rosalía de Castro e a Ramón Cabanillas, interpretadas polo grupo Milson's.

_____, "Anasagasti. 'Castelao reúne lo que tiene que tener un político actual", *La Región*, "Foro *La Región*", 26 xaneiro 2018, p. 8.

Recolle a intervención de Anasagasti no Foro *La Región* sobre o seu libro *Castelao y los vascos*, no cal aborda o proxecto Galeuzka e salienta as virtudes de Castelao como político.

_____, "El pasillo olvidado de la biblioteca", *La Región*, "Entroido", 7 febreiro 2018, p. 15.

Informa sobre o "Fondo antigo" da Biblioteca Pública Provincial de Ourense, o cal non se pode visitar porque está protexido e contén un dos primeiros exemplares de *Follas novas* de Rosalía de Castro.

_____, "O libro-xoia da nena Silviña", *La Región,* "Ourense", "Reportaje", 8 febreiro 2018, p. 11.

Informa da presentación dunha obra de diversos autores, como Eduardo Blanco Amor, Camilo José Cela, Xosé Luís Méndez Ferrín, Ramón Otero Pedrayo ou Celso Emilio Ferreiro, que en 1960 foi un agasallo a Silvia Santiago, filla de Vilardevós Silvio Santiago e que será editada por Afonso Vázquez-Monxardín e Patricia Arias Charero.

_____, "Desenmascarando la fiesta", *La Región,* "Ciudad", "Reportaje", 13 febreiro 2018, p. 14.

Recolle a propósito do entroido citas de escritores como Otero Pedrayo, Blanco Amor, Silvio Santiago e Vicente Risco nas que falan desta festividade.

_____, "Las pioneras ourensanas del siglo XX: científicas, poetas o historiadoras", *La Región*, "Ourense", 4 marzo 2018, p. 14.

Fala das raíces comúns de diferentes mulleres pioneiras en diferentes ámbitos durante o século XX entre as que destaca no mundo das letras a poeta Carmen González Ledo, que publicou un poemario por primeira vez en 1979.

_____, "Medalla de Ouro para Carlos Casares, 'creador da linguaxe'", *La Región*, "Ourense", p. 13/ "Casares, 'creador da linguaxe', xa ten a súa Medalla de Ouro en Ourense", *Atántico Diario*, "Galicia", p. 21, 10 marzo 2018.

Informa da entrega da Medalla de Ouro da provincia de Ourense a Carlos Casares.

_____, "Dous poetas para (re)coñecer", *La Región,* "Ciudad", 17 marzo 2018, p. 15.

Informa da celebración no Día Mundial da Poesía de dúas homenaxes a poetas ourensáns vivos, Eduardo Ananín e Serafín Marqués.

_____, "El Puente Nuevo que cruzan tres milenials", *La Región,* "Ourense", 22 marzo

2018, p. 8.

Recolle as conversas con dúas alumnas e un alumno de Olga Novo no IES Blanco Amor de Ourense que grazas á súa profesora se interesaron por comezar a escribir poesía.

_____, “Tres cazatesouros na rúa do Paseo: quen o atopará?”, *La Región*, “Ourense”, 24 abril 2018, p. 17.

Recolle conversas con varias persoas que pasean pola Feira do Libro de Ourense.

_____, “Acisclo Manzano. ‘Quiero retirar de la calle mis esculturas y llevarlas al monte, no son mobiliario”, *La Región*, “Ourense”, 13 maio 2018, p. 10.

Entrevista a Acisclo Manzano, que fala dos seus anhelos de ser poeta, ademais de citar palabras de Otero Pedrayo nas que fala de Ourense como a Atenas galega, en referencia á cantidade de ilustres intelectuais e escritores como Vicente Risco, Ramón Otero Pedrayo, Eduardo Blanco Amor ou Carlos Casares.

_____, “Pura Vázquez, ‘a paixón pola palabra’ na historia da cidade”, *La Región*, “Ourense”, 18 maio 2018, p. 7.

Informa do acto de conmemoración do centenario do nacemento da mestra e escritora Pura Vázquez que tivo lugar no cemiterio de San Francisco en Ourense. O acto foi organizado pola Deputación e o Pen Clube de Galicia. Recóllense as palabras que lle dedicou o presidente do Pen Clube de Galicia, o vicepresidente da Deputación ou a valedora do Pobo, entre outras. O acto rematou cun recital de poemas da homenaxeada e cunha ofrenda floral fronta a súa tumba.

_____, “Los libreros hacen patria”, *La Región*, “Ourense”, 1 xuño 2018, p. 14.

Dá conta da feira do libro, levada a cabo en Ourense e onde as obras *Memorias dunha vaca marela*, *A simetría das bestas*, *As sete mortes de Leopoldo Pardo* ou *O trapecista da malla de rombos* son as máis destacadas no ámbito galego.

_____, “A cultura despide a Campio, o poeta ‘humilde’ de Garabás”, *La Región*, “Ourense”, 25 xullo 2018, p. 12.

Efectúa un breve percorrido pola traxectoria biobibliográfica do poeta de Garabás (Maside), falecido aos 90 anos, antes do recoñecemento en vida que a Ínsua dos Poetas lle tiña preparado para esta mesma semana. Recóllense algúns dos seus títulos, así como as declaracións de Cesáreo Sánchez, Xesús Alonso Montero, a RAG e algúns políticos ourensáns, que coinciden na súa aposta polo recollemento literario, a calidade lingüística da súa obra ou a pegada da infancia. Ofrécense datos relativos ao seu enterro.

_____, “600 xoias de Celso Emilio”, *La Región*, “Ciudadanos”, “Reportaxe”, 10 outubro 2018, p. 15.

Informa e comenta a publicación realizada pola Fundación Celso Emilio Ferreiro do poema “Miña Matria Galicia” do escritor de Celanova. Este poema foi recoñecido co premio Rosalía nos Xogos Florais do Idioma Galego de Bos Aires en 1968.

_____, “La resaca de Lorca en Ourense”, *La Región,* “Ourense”, 15 xullo 2018, p. 10./ *Atlántico Diario,* “Sociedad”, 30 outubro 2018, p. 40.

Trenzando a nova procura dos restos do poeta en Andalucía a recente aparición na editora Alvarellos da crónica íntegra da viaxe de Federico García Lorca por Castela, León e Galicia, revísanse os comentarios sobre a súa primeira parada en terras galegas, que aconteceu en Ourense. Ao mesmo tempo, subliña a amizade do poeta con Eduardo Blanco amor e fai referencia á publicación de *Seis poemas gallegos*, publicada grazas ao seu compañeiro.

Fernández, L., “Proponen el Nobel de Literatura para Ferrín”, *La Región,* “Provincia”, 11 febreiro 2018, p. 22.

Relata a celebración do II Encontro das Casas Museo e Fundacións de escritores de Galicia na Casa dos Poetas de Celanova, na que Luis González Tosar propuxo respaldar a candidatura de Méndez Ferrín ao Premio Nobel de Literatura.

_____, “Los ‘roteiros’ teatralizados regersan esta noche al casco histórico de Allariz”, *La Región,* “Provincia”, 2 agosto 2018, p. 20.

Comenta a iniciativa que, por terceiro ano consecutivo, ofrece a Asociación Alonso de Paredes coa colaboración do concello para as noites de verán na vila. Trátase de Eiró dun soño do verán e achega, cun cariz humorístico, información sobre os oficios tradicionais, os xogos, a historia ou as figuras de ilustres alaricanos, coma o Padre Feijóo.

Fernández, Laura, “Itinerarios naturales amplían los programas para escolares”, *La Región,* “Celanova”, 23 marzo 2018, p. 23.

Anuncia a iniciativa da Fundación Curros Enríquez de Celanova de recuperar a ruta literaria “Currosiana” para estudantes así como impulsar unha ornitolóxica.

_____, “Los ‘curros’ hacen piña”, *La Región,* “Celanova”, 24 maio 2018, p. 30.

Realiza unha crónica sobre a xornada de convivencia de máis dun cento de escolares galegos cuxos centros de ensino levan o nome de Curros Enríquez na vila de Celanova, organizada dende a Casa dos Poetas. Trátase da novena edición, con actividades como versións musicais da “Cantiga”, visitas á capilla de San Miguel ou á lareira dos Enríquez.

_____, “Una treintena de casas de escritores buscarán sinergías en la localidad”, *La Región,* “Celanova”, 17 outubro 2018, p. 25.

Crónica sobre o encontro anual da Asociación de Casas-Museo y de Fundaciones de Escritores de España (Acamfe) que terá lugar este ano na vila de San Rosendo e que cumple o seu 25 aniversario. Como actividades que se desenvolverán en Celanova destacan a presentación da proposta de creación dun videoxogo basado na novela *Arnoia, Arnoia* de Xosé Luís Méndez Ferrín; un coloquio sobre literatura e territorio da man de escritores como José María Paz Gago, José Benito Reza ou Baldo Ramos; percorrido

polos roteiros literarios de *A esmorga* e de Carlos Casares; e unha conferencia titulada "Otero Pedaryo y la Xeneración Nós en horizonte 2020".

_____, "Curros y Celso Emilio Ferreiro hermanan a la villa con Rianxo", *La Región*, "Celanova", 19 outubro 2018, p. 29.

Informa sobre o XXV Encuentro de Asociaciones de Casas-Museo y Fundaciones de Escritores (Acamfe). Na xornada anunciouse o vínculo fraternal que se establecerá entre Celanova e Rianxo a través das súas rúas. Ao mesmo tempo, tamén se fai referencia á creación dun videoxogo que se basea na novela *Arnoia, Arnoia*, de Xosé Luís Méndez Ferrín.

Fernández, Martín, "Premio e homenaxe para recordar a Lorca, Guerra da Cal e Blanco Amor", *El Correo Gallego*, "Santiago", 7 abril 2018, p. 25.

Informa da presentación da primeira edición do Premio Lorca, Guerra da Cal, Blanco Amor a través dun acto organizado polo Casino de Santiago onde se anunciaron os finalistas, nomeadamente Ana Hidalgo, alcaldesa de París, Eric Garcetti, alcalde de Los Ángeles, e Leoluca Orlando, alcaldesa de Palaremos, á espera do fallo que será emitido o 7 de maio.

Fernández, Xurxo, "Lamprea", *El Correo Gallego,* "Crisol", 22 xaneiro 2018, p. 56.

Recolle un anaco de texto de *La Cocina Gallega* de Álvaro Cunqueiro e loa a súa figura como escritor e aficionado á cociña.

_____, "Felipe", *El Correo Gallego,* "Crisol", 19 febreiro 2018, p. 64.

Destaca o prestixio do Premio Nadal e indica que fora gañado por Álvaro Cunqueiro con *Un hombre que se parecía a Orestes* (1968) e Alfredo Conde.

_____, "Pilar Eyre", *El Correo Gallego,* "Crisol", 16 abril 2018, p. 56.

Menciona a Álvaro Cunqueiro e a Raimundo García Domínguez (Borobó) como grandes referentes do periodismo.

_____, "Arantza", *El Correo Gallego,* "Crisol", 28 maio 2018, p. 56.

Reflexiona sobre a trama, forza e actualidade de *Deje su mensaje después de la señal*, versión en castelán da novela de Arantza Portabales aparecida en Galaxia no 2017, que vén de aparecer en Lumen.

_____, "Una joya que era del Sr. Cunqueiro", *El Correo Gallego,* "Dominical", 5 agosto 2018, p. 2.

Fai un breve repaso sobre a biblioteca de Cunqueiro, da que o autor do artigo adquiriu parte dos fondos, destaca entre as obras de distinta procedencia unha publicación sobre filosofía da colección Austral, *Un libro sobre Platón*, de Antonio Tobar.

Fernández Caamaño, J. M., "El mítico Batallón Literario que luchó contra los franceses no fue el único", *El Ideal Gallego,* "A Coruña", "Reportaje", 18 febreiro 2018, p. 4.

Sinala que houbo máis dun Batallón Literario en Santiago de Compostela e dá conta da súa historia.

_____, "Acto literario con María X. Queizán", *El Correo Gallego,* "Costa da Morte", 15 marzo 2018, p. 34.

Coméntase a presentación do libro *Rosalía de Castro e o poder sexual* (2017) de María Xosé Queizán na libraría Ler de Cee.

_____, "O 20 de decembro celebrarán cada ano en Ponteceso o Día do Himno", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", 28 marzo 2018, p. 33.

Informa da decisión do concello de Ponteceso de establecer o 20 de decembro como Día do Himno en homenaxe a Pondal e Pascual Veiga.

_____, "Ramón De la Sagra, el padre Rubinos y Galo Salinas y Rodríguez, tres figuras coruñesas", *El Ideal Gallego,* "A Coruña", "Reportaje", 22 xullo 2018, p. 6.

Realiza un retrato vital de varios coruñeses, entre eles, Galo Salinas y Rodríguez (1852-1921), o xornalista de ideoloxía rexionalista, autor de *El regionalismo gallego. Estudio social* en 1892, e fundador da *Revista Gallega*, semanario de literatura e interese rexional, que se manterá vivo por un espazo de doce anos. Fundou tamén a Escuela Regional Gallega de Declamación, cuxa primeira obra é *Filla*, de 1892, drama escrito polo propio Salinas e estrenado no teatro Rosalía de Castro en xaneiro de 1903.

_____, "Tres ilustres personajes coruñeses: políticos, periodistas y literatos", *El Ideal Gallego*, "A Coruña", "Reportaje", 2 setembro 2018, p. 4.

Realízase unha reportaxe sobre Juan Fernández Latorre, fundador en 1882 de *La Voz de Galicia*; José Fernández Neira, quen publicou *Proezas de Galicia explicadas baja la conversación rústica de dos compadres, Chinto y Mingote, por José Fernández Neira, oficial que ha sido de número de la Secretaría de la Junta Sumprema del Serenísimo reino de Galicia en 1810*; e Gerardo Abad Conde.

Ferreira, Antón, "Homenaje al poeta guardés Gómez Alfaro", *Atlántico Diario,* "Área Metropolitana", "Baixo Miño", 27 novembro 2018, p. 16.

Dá conta do nomeamento do poeta Xosé Carlos Gómez Alfaro como fillo adoptivo do Concello de A Guarda. Menciona a lectura dalgúns dos seus poemas recollidos nun libro editado pola editora Informaxe e o Concello de A Guarda.

Ferreiro, Celso, "Castelao 'maxistral", *La Opinión,* "Opinión", 19 outubro 2018, p. 23.

Dá conta da inauguración da exposición *Castelao maxistral* na Cidade da Cultura de Santiago, onde podemos acceder á exhibición por primeira vez en Galicia da obra pictórica *A derradeira lección do mestre*, traída dende o Centro Gallego de Buenos Aires.

Ferreiro, Manuel, "Sobre os pondalianos *Cantos da patria*", *Sermos Galiza,* n.º 284, "*fóradeserie*", "literatura", 15 febreiro 2018, p. 7.

Dá conta da escolma realizada polo autor á vez que repasa os poemas de Eduardo Pondal que considera máis representativos das súas etapas poéticas ao longo da obra do bergantiñán á vez que tenta reivindicar a súa figura.

Ferreño, L., "La Librería Nós cumple 40 años como referente en el 'sorpasso' cultural de Sanxenxo", *Diario de Arousa,* "Sanxenxo", 3 xullo 2018, p. 15.

Dá conta dos actos de celebración do corenta aniversario da libraría Nós, que acolleu presentacións de Suso de Toro, Manuel Rivas, Pedro Feijoo, ou Xabier P. Docampo. Jaime Corral, fundador da libraría, ofrece algúns datos históricos, comenta que o evento Verán Literario é xa unha referencia en Sanxenxo, renovada agora cunha xornada dedicada ao Humor en Viñetas con Gogue, Kiko Dasilva, Pepe Carreiro e Luís Dante, e que en agosto se celebrará o primeiro encontro de premios nacionais de literatura con Suso de Toro, Ledicia Costas e Alfredo Conde.

_____,"Levo 12 anos gañando o premio á ristra de cebolas máis longa", *Diario de Arousa*, "Sanxenxo", 5 setembro 2018, p. 15.

Menciona as creacións por parte dos participantes na XXXVI Feira da Cebola inspiradas en dúas figuras literarias galegas: "Rosalía tapeando en Sanxenxo", que recibiu o seguno premio, e "Emilia Pardo Bazón", que quedou en terceiro posto. Ademais, o primeiro lugar foi para a creación "Fariña", que pretendía homenaxear o éxito acadado coa serie de televisión.

Fidalgo, Álex, "Fiz Vergara llega al mundo digital", *El Progreso,* "Sarria", "De norte a sur", 19 agosto 2018, p. 12.

Informa do CD fotopoético elaborado pola Agrupación Ergueitos que dá conta da ruta literaria que homenaxea a Fiz Ververga Valiño en Samos.

Fidalgo Bascoy, Luis, "A misa de Rosalía", *El Progreso,* "Día de Galicia", 25 xullo 2018, p. 4.

Dá conta da celebración da misa da tarde do 25 de xullo na igrexa de Santo Domingos de Bonaval, adicada a Rosalía de Castro. Sublíñase a vertente relixiosa, mais tamén cívica, do propio acto en relación á celebración do 25 de xullo.

Fontán, Marta, "El cura generoso guardián de la Virxe do Cristal", *Faro de Vigo,*

“Sucesos”, “Crímenes misteriosos”, 3 xuño 2018, pp. 52-53.

Dá conta do caso acontecido en Vilanova dos Infantes, concretamente do homicidio de Don Adolfo, párroco da vila e da detención dos seus asasinos. O texto comeza cuns versos propios da tradición popular en relación á imaxe da Virxe do Cristal que o relixioso custodiaba.

Fraga, Xesús, “A derradeira morada do mestre”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 18 xaneiro 2018, p. 35.

Anuncia a viaxe do cadro de Castelao *A derradeira leición do mestre* a Galicia para a súa exposición no Gaiás e recolle as palabras de Xesús Alonso Montero ante este feito, quen sinala a importancia de que o cadro quede en Galicia.

_____, “O impulso poético de Fernando Pérez-Barreiro”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 31 xaneiro 2018, p. 33.

Recolle a edición dunha serie de poemas de carácter inédito escritos en galego polo tradutor e ensaísta Pérez-Barreiro da man de Espiral Maior nun volume que contén, ademais, un minucioso estudo biográfico e literario a cargo de Armando Requeixo e dun epílogo de Xosé Luís Méndez Ferrín, e que deu en chamar *Poemas de Carricanto* (2017).

_____, “El templo barroco de Blanco Amor”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 27 febreiro 2018, p. 33.

Dá conta da reedición da obra *La catedral y el niño* de Blanco Amor, considerada por Luís Solona como unha das mellores novelas do século XX a nivel nacional, e da posibilididade para este autor de ser redescuberto por unha nova xeración de lectores.

_____, “A Academia elixirá o 7 de xullo a figura homenaxeada o Día das Letras 2019”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 21 xuño 2018, p. 35.

Anuncia o vindeiro plenario da RAG para decidir a figura homenaxeada o Día das Letras Galegas 2019. Valórase unha candidatura que leva anos sen frutificar, como a de Ricardo Carvalho Calero, e outras candidaturas do ano precedente, coma Plácido Castro, pioneiro da tradución; Eusebio Lorenzo Baleirón, Antón Fraguas, Xela Arias ou Florencio Delgado Gurriarán.

_____, “Erudito da historia e a antropoloxía de Galicia”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 8 xullo 2018, p. 35.

Fai un repaso breve pola peripecia vital do escritor, historiador e etnógrafo Antonio Fraguas co obxectivo de pór na palestra a relevancia da súa figura a propósito da homenaxe á súa figura no Día das Letras Galegas no ano 2019.

Freire, Alfonso, “La cultura gallega se pudre en el Museo Carlos Maside”, *El Correo Gallego*, “*ECG dominical*”, 18 marzo 2018, pp. 2-3.

Critica o abandono do Museo Carlos Maside, onde se están deteriorando pola humidade obras de Castelao, Seoane, Colmeiro, Laxeiro e outros pintores galegos de prestixio.

Frieiro, F., "Carril explora o seu lado máis 'rosaliano' cunha exposición e a teatralización da vida da poetisa", *Diario de Arousa*, "Vilagarcía", 13 xullo 2018, p. 8.

Anuncia unha serie de actividades promovidas conxuntamente polos Amigos do Carril e a Fundación Rosalía: en primeiro lugar, unha exposición de 11 paneis explicativos que afondan no contexto histórico de Carril a finais do XIX e na tradición oral en torno á figura de Rosalía, e en segundo lugar, dramatización de poemas da autora e unha subida de dornas.

_____, "Cando un autor semella estar en silencio é cando está traballando", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 8 novembro 2018, p. 33.

Dá conta da inminente publicación da novel *O último barco*, último volume da triloxía que comezou con *A praia dos afogados* (2009) e que continuou con *Ollos de auga* (2006). No texto entrevístase ao autor para que explique determinadas cuestións da súa novela, como a súa trama e o seu ambiente.

Frieiro Vilagarcía, Fátima, "Crónica. Vendaval Sés", *Diario de Arousa*, "Vilagarcía", 9 abril 2018, p. 17.

Recolle unha conversa coa música Sés e sinala que esta é capaz de parafrasear versos de autores como Castelao e Rosalía de Castro.

_____, "A Vilagarcía literaria da man das follas do 'Xardineiro dos ingleses", *Diario de Arousa*, "Vilagarcía", 24 abril 2018, p. 7.

Dá conta da celebración dun roteiro literario en Vilagarcía de Arousa con motivo do Día do Libro baseado na novela *O xardineiro dos ingleses* (2017) de Marcos Calveiro e guiado polo propio escritor.

Flowers, Margarito, "Bodas de plata del museo troyano con un documental de 'regalo", *El Correo Gallego*, "Gente", 15 febreiro 2018, p. 56.

Sinala a participación de Benigno Amor, director da Casa da Troia, e Anxo Angueira, presidente da Fundación Rosalía de Castro, no encontro das Casas Museo e Fundacións de Escritores de Galicia en Celanova.

_____, "Galicia y Buenos Aires estrechan lazos a través de sus mejores escritores", *El Correo Gallego*, "Gente", 1 maio 2018, p. 56.

_____, "Amancio Prada no coge vacaciones y prepara un nuevo recital en Carballo", *El Correo Gallego*, "Gente", 3 xullo 2018, p. 56.

Recolle o paso do cantautor de Rosalía de Castro ou Federico García Lorca por algúns

actos santiagueses, como a entrega das Medallas Castelao ou un foro celebrado na Fundación Araguaney, anunciando que estará de volta en agosto para ofrecer un recital en Carballo.

_____, "Éxito de una banda de Santiago enamorada de los poemas de Lorca", *El Correo Gallego,* "Gente", 9 outubro 2018, p. 56.

Informa da presentación do novo traballo da banda compostelá Liridade Noctâmbula o 1 de novembro na sala Capitol e que musica os poemas galegos de Federico García Lorca.

Fuentes, Ana, "Alumnos de Vigo se sumergen con Nemo y Verne", *Atántico Diario*, "Vigo", 17 febreiro 2018, p. 9.

Sinala a participación de Ledicia Costas no ciclo "De Verne a Vigo" a través dunha proposta literaria sobre o autor homenaxeado.

G. C., "Xantar Cunqueirán con homenaje a la cocina de picadillo", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 29 decembro 2018, p. 38.

Informa da celebración, un ano máis, dos coñecidos como Xantares Cunqueiráns, onde participan distintas personalidades relacionadas coa cultura gastronómica e a cociña de calidade, e onde Cunqueiro toma un papel fundamental como referente gastronómico, independentemente da súa faceta literaria.

G. N., "O pleno da RAG nomea académica á xornalista Ana Romaní, que ocupa a vacante de Xohana Torres", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 18 marzo 2018, p. 36.

Anuncia o nomeamento de Ana Romaní como académica da RAG que cubrirá a cadeira de Xohana Torres. Ademais, sinala tamén a entrada na Academia da lingüista Carme Pazos Balado.

_____, "A Academia vindica a música de padre Manuel Feijoo", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 29 xuño 2018, p. 38.

Informa da presentación, por parte da RAG, dun volume que reúne as partituras que o franciscano Manuel Feijoo escribiu para autores senlleiros das letras galegas entre as que destacan as voces e sons diseñadas para dous poemas de Rosalía, "Nasín cando as prantas nasen" e "Eu cantar, cantar, cantei.

_____, "O Día das Artes Galegas 2019 renderá homenaxe ao creador Luis Seoane", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 3 xullo 2018, p. 34.

Refire o acordo da Real Academia Galega de Belas Artes, que decidiu o pasado sábado dedicarlle o vindeiro Día das Artes Galegas a Luís Seoane López (Buenos Aires, 1910-A Coruña, 1979), como figura multidisciplinar, dinamizador no exilio e esencial na creación do Laboratorio de Formas de Galicia. Recóllense as súas publicacións e outros datos.

_____, "'Neorretranca e Posmorriña', nova montaxe do CDG", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 5 decembro 2018, p. 36.

Informa de que próxima producción propia do Centro Dramático Galego será *Neorretranca e Posmorriña*, un proxecto que ten como base os textos *Fantasía nº5 en sol ou non* de Esther F. Carrodeguas e *Boisaca ou a divina desgraza* de Roi Vidal Ponte e que esta institución levará a escena a partir do mes de abril de 2019 baixo a dirección de Gena Baamonde no marco do programa *Dramaturxente*.

_____, "Os actores advirten un CDG baixo mínimos, con escasas produción propia e contratación de elencos", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 6 decembro 2018, p. 35.

Informa da preocupante situación que está a atravesar o Centro Dramático Galego que resume nunha deficitaria xestión, en tanto que a produción e a contratación de actores e actrices é escasa.

Gallego, Amalia, "Luis Valle presentou o seu poemario 'Para que eu beba", *Atlántico Diario,* "*Vida*", "Sociedad", n.º 1.133, 21 xaneiro 2018, p. 19.

Dá conta da presentación do compendio de poemas titulado *Para que eu beba* (2017) de Luís Valle que tivo lugar na libraría Librouro. Dedicado á memoria do seu pai, o poeta e pintor lugués dialoga coa vida e a morte. Destácase a súa dobre faceta de poeta e pintor así como a súa produción nos diferentes eidos. Como poeta, Luís Valle recibiu diversos premios como o Eusebio Lorenzo Baleirón ou o Premio Lueiro Rey.

García, C., "Critican el pregón de Carnaval por 'grosero' y 'fuera de lugar", *El Correo Gallego,* "Santiago". p. 21.

Trata a polémica arredor do pregón de entroido do escritor e dramaturgo Carlos Santiago, considerado como unha falta de respecto por aludir a cuestións relixiosas de xeito burlesco.

García, M., "O ensino a través da mirada de Castelao", *La Voz de Galicia,* "Especial Castelao Maxistral", "A exposición", 5 outubro 2018, p. 4.

Informa da exposición *Castelao maxistral* que acollerá o Museo Gaiás e todo o que nela se poderá encontrar. Destacan especialmente os selos postais que durante a Guerra Civil o correo da República imprimiu coa lámina "A derradeira leición do mestre" recollida no número 6 do álbum *Galicia mártir* e que máis tarde en Arxentina convertiría en óleo, como tamén o libro *Contos para nenos* de Vicente Risco que contén debuxos do artista.

García, Montse, "Música y palabras solidarias con implícate", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", 11 xaneiro 2018, p. L10.

Informa nos implicados no acto Implícate, unha iniciativa de Implicadas no desenvolvemento e que reunirá diferentes artistas, os escritores que participarán serán

Suso de Toro, Ismael Ramos, Marda Iglesias e Isi. Tamén destaca a labor doutra autora, María Reimóndez, implicada dende a fundación da plataforma.

_____, "Poemas de Ramón Blanco", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Vida social", 13 xaneiro 2018, p. L11.

Informa da celebración dun recital-concerto a cargo do actor Santiago Fernández e do músico Sergio López co que se pretende recuperar e pór en valor a obra poética de Luís Seoane en tanto que se presenta como un magnífico retrato da emigración galega e do exilio.

_____, "Letras", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Letras", 17 xaneiro 2018, p. L10.

Informa da presentación de *Bótame deste mar fóra* (2017), a última novela de Xosé Ricardo Losada.

_____, "Recordar", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Al trasluz", 19 xaneiro 2018, contracuberta.

Reflexiona acerca de lembrar os anos que pasaron dende certos acontecementos, como o nacemento do Museo do Pobo Galego, Chévere, Teatro do Noroeste e Talía Teatro.

_____, "A fundación ofrece una mirada nueva sobre el cómic y el arte "Retratos de Carlos Maside", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Eposición", 25 xaneiro 2018, p. L10.

Dá conta da mostra que recolle máis dun centenar de obras de setenta e tres debuxantes na sede Afundación e que permanecerá exposta até o mes de abril.

_____, "Retratos de Carlos Maside", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Publicación", 7 febreiro 2018, p. L10.

Destaca a obra *Maside. A presenza do ausente* (2017) que recompila os retratos realizados por Carlos Maside a persoeiros da cultura coetáneos a el, como Otero Pedrayo, Castelao, Ánxel Casal, Manuel Colmeiro e Manuel Antonio.

_____, "Abe Rábade. 'A propia música pídeme explorar outras facetas", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Exposición", 13 febreiro 2018, p. L10.

Conversa con Abe Rábade sobre a súa exposición fotográfica *Na fronteira do espello* e sinala que as fotos da dita mostra van acompañadas de cadanseu palíndromo.

_____, "A biblioteca Ánxel Casal lembra a Rosalía e novo número de 'Follas novas", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Literatura", 21 febreiro 2018, p. L10.

Informa da celebración do Día de Rosalía na biblioteca Ánxel Casal a través dun contacontos e anuncia a presentación do segundo número da revista *Follas novas* de

estudos rosalianos, editada pola Casa-Museo de Rosalía.

_____, "La prosa de ficción de Carballal Lafourcade", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Vida social", 7 marzo 2018, p. L11.

Fala da obra *O tesouro acobillado. De min pra vós*, do investigador César Camoira Vega, editada polo Centro Ramón Piñeiro, que contén diferentes obras de Ricardo Carballal Lafoucarde.

_____, "Los institutos trabajarán sobre la cita histórica", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Banquete de Conxo", 13 marzo 2018, p. L10.

Dá conta da preparación da conmemoración do Banquete de Conxo, xantar que tivo lugar en 1856 e no que participaron Eduardo Pondal, Aurelio Aguirre, Murguía e Luís Rodríguez Seoane. Sinala a organización por parte do Concello de Santiago e anuncia a publicación da programación didáctica para institutos feita por Manuel Dios e Alfonso Iglesias.

_____, "El primer Festival de Poesía reunirá a más de 35 creadores", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Letras", 15 marzo 2018, p. L10.

Anuncia o Festival de Poesía para o Corpo Principal, Alguén que Respira! no teatro Principal de Santiago de Compostela, no cal participarán tanto poetas galegos como internacionais.

_____, "San Pedro celebrará en abril la Semana da Novela Negra", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Letras", 15 marzo 2018, p. L10.

Anuncia a celebración da primeira Semana da Novela Negra no barrio de San Pedro, impulsada pola libraría Pedreira e cuxo fío condutor será a desaparición dunha personaxe literaria de Héctor Cajaraville, misterio que contará con pistas para a súa resolución en máis de vinte establecementos do barrio. A dita celebración incluirá ademais coloquios e debates sobre a novela negra.

_____, "Elexías a Lola", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Otros actos hoy", 16 marzo 2018, p. L10.

Anuncia a presentación de *Elexías a Lola*, última obra de Xohana Torres, xa falecida, na Casa das Mulleres que leva o seu nome e na cal intervirán María do Cebreiro, Ana Romaní e Lara Rozados.

_____, "A Casa de Rosalía analiza a figura da escritora e rende homenaxe a catro poetisas", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Letras", 16 marzo 2018, p. L11.

Informa que os Profesores da Universidade de Vigo Xosé Henrique Costas, Rexina Veiga e Manuel Forcadela; homenaxearán na Casa de Rosalía de Castro as escritoras Xohana

Torres, María do Carme Kruckenberg, Pura Vázquez e Xela Arias con motivo da celebración do Día Internacional da Muller.

_____, “Identidad y universalidad se funden en un viaje de dos siglos por el arte gallego”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 17 marzo 2018, p. 32.

Anuncia a inauguración da exposición *Galicia universal*, a cal consiste nun conxunto de obras pictóricas de distintas épocas e autores de diferentes nacionalidades, cunha gran representación de pintores galegos como Luís Seoane, Castelao e Colmeiro.

_____, “Darío Villanueva advirte dos perigos da posverdade”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, 20 marzo 2018, p. L10.

Dá conta da participación do presidente da RAE, Darío Villanueva, no acto de inaguración da programación do 25 aniversario do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades cunha conferencia sobre a posverdade.

_____, “Antón Lopo. ‘Rompemos cos estereotipos da poesía”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, 21 marzo 2018, p. L10.

Trata sobre a iniciativa capitaneada por Antón Lopo que trata de darlle visibilidade á poesía galega, en especial á cidade de Santiago de Compostela. No acto participarán poetas como Andrew McMillan, Olga Novo, Olvido García Valdés, Salvador García Bodaño, María Sevilla e María Xosé Queizán.

_____, “Murado participará en la sesión ‘Escrita en conflito”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Festival poética”, 23 marzo 2018, p. L10.

Anuncia as actividades da terceira xornada do Festivas de Poesía para Corpo Principal, entre as que se atopan un recital de Isaac Xubín, Luisa Castro, Xabier Xil Xardón e Javier Peñafiel; unha sesión de creación literaria en zonas de conflito a cargo de Miguel-Anxo Murado e a proxección de videopoemas de artistas como Miriam Reyes ou Celia Parra.

_____, “Nélida Piñón, primera mujer honoris causa por la Universidade de Santiago”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Hemeroteca”, 1 abril 2018, p. L11.

Dá conta dunha nova de hai 20 anos na que se recolle información relativa ao nomeamento da escritora Nélida Piñón doctora honoris causa pola Universidade de Santiago, converténdose, así, na primeira muller en recibir este recoñecemento.

_____, “Banquete de Conxo”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Vida social”, 4 abril 2018, p. L11.

Informa da charla impartida por Henrique Alvarellos, editor de *Os últimos carballos do Banquete de Conxo* (2016), no colexio Quiroga Palacios sobre o Banquete de Conxo de 1856.

_____, “Novela negra con Ledicia Costas, Diego Ameixeiras y Miguel Anxo Fernández”,

La Voz de Galicia, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Literatura", 4 abril 2018, p. L11.

Informa da celebración da Semana da Novela Negra no Barrio de San Pedro, impulsada pola librería Pedreira e na cal participarán escritores e escritoras como Ledicia Costas, Diego Ameixeiras, Teresa Moure, Héctor Cajaraville e Miguel Anxo Fernández.

_____, "La biblioteca Ánxel Casal celebra mañana sus 10 años", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Literatura", 4 abril 2018, p. L11.

Anuncia a programación especial da Biblioteca Ánxel Casal con motivo do seu 10 aniversario, entre cuxas actividades destacan unha sesión de contacontos con Paula Carballeira e o espectáculo musical "As aventuras de Mamá cabra, contos que saen dos libros" de Gloria Mosquera.

_____, "Novela negra", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Literatura", 6 abril 2018, p. L10.

Anuncia o coloquio que abre a Semana da Novela Negra, con Teresa Moure, Xerardo R. Roca e Marcos Maceiras na Librería Pedreira.

_____, "Frank Soutelo, en la Semana da Novela Negra", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Vida social", 10 abril 2018, p. L11.

Informa da intervención do escritor, historiador e crítico de cine Miguel Anxo Fernández sobre a súa personaxe de novela negra, dentro do ciclo de actividades organizadas pola librería Pedreira. Anúncianse as intervencións de Manuel López Poy e Manel Cráneo sobre banda deseñada en galego.

_____, "Bárbara Ortuño. 'El exilio no fue solo de intelectuales, como se pensaba, es todo el pueblo", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "En primera persona", 12 abril 2018, contracuberta. PrnPa

Informa do achado por parte da historiadora Bárbara Ortuño da ficha de Castelao como socio do Centro Republicano Español na década dos 40. Informa da presentación de *Hacia el hondo bajo fondo...Inmigrantes y exiliados en Buenos Aires tras la Guerra Civil española* no Consello da Cultura Galega coa presenza da autora, Bárbara Ortuño, Ramón Villares e Xosé Manoel Seixas.

_____, "Nace la colección editorial 'Cadernos de Compostela", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Libros", 13 abril 2018, p. L10.

Informa da nova colección editorial, impulsada polo Concello, que imprimirá pequenos cadernos informativos de entre 20 e 40 páxinas, ofrecendo relatos sobre a cidade (as súas festas e barrios, as protestas estudantís do 1968, os desfiles e procesións). Na presentación interviñeron Mercedes Vázquez, unha das autoras do contido, e Marcos Vigo, ilustrador e deseñador dos volumes.

_____, "Óscar Sánchez Fernández", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Otros actos hoy", 13 abril 2018, p. L10.

Informa da intervención do autor de *Codex Gigas* no ciclo de actividades sobre novela negra organizadas pola librería Pedreira, acompañado de Toño Carballal.

_____, "Poesía con Rodríguez Fer y Benavente", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Exposiciones", 13 abril 2018, p. L10.

Anuncia a exposición *Corpoética* de Claudio Rodríguez Fer na Fundación Eugenio Granell.

_____, "Elena Gallego y Héctor Cajaraville", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Otros actos hoy", 14 abril 2018, p. L10.

Informa do coloquio con ambos autores na penúltima xornada da Semana da Novela Negra.

_____, "El programa Padrón Literario arranca el lunes", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Actividades", 14 abril 2018, p. L10.

Informa desta nova iniciativa do concello padronés, en colaboración coa Fundación Rosalía de Castro e a Camilo José Cela, que constará dunha quincena de actividades.

_____, "Helena Villar Janeiro", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Letras", 18 abril 2018, p. L10.

Anuncia a presentación do último poemario da autora na Rúa do Vilar, 19, canda o seu editor Henrique Alvarellos, ademais de Margarita Ledo e Pilar Sampedro.

_____, "Rememoran 'os anos máis felices' de Otero Pedrayo", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Xornadas", 18 abril 2018, p. L11.

Recolle sucintamente a programación das vindeiras xornadas (día 20 e 21 de abril) en torno ao período en que o polígrafo ourensán foi catedrático de Xeografía en Santiago, de 1950 a 1958. A actividade foi presentada por Xoán Luís Saco Cid, Afonso Vázquez-Monxardín e Francisco Durán.

_____, "Una muestra exhibe los tesoros bibliográficos del IES Xelmírez I", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Exposiciones", 19 abril 2018, p. L10.

Informa da inauguración dunha mostra na Casa do Cabido, *A pegada do coñecemento*, que acollerá os fondos da biblioteca histórica do IES Arcebispo Xelmírez I, entre os que se atopan auténtica xoias bibliográficas como un exemplar de *En las orillas del Sar* de 1884, *Las obras de Pvblio Virgilio Maron* datada en 1650 ou a *Historia de la Iglesia de Santiago de Compostela* de Antonio López Ferreiro.

_____, "Novela con premio", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Vida social", 4 maio 2018, p. L11.

Dá conta da publicación da obra *O xardineiro dos ingleses* (2017), presentada na feira do Libro de Vilagarcía.

_____, "Cajaraville, en Ategal", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Vida social", 15 maio 2018, p. L11.

Dá conta do encontro do escritor co alumnado de Ategal, arredor das súas últimas obras, con mencións a María Victoria Moreno e un concerto da Coral de Santiago.

_____, "La Semana do Libro reunirá a más de treinta expositores del 1 al 10 de junio en A Quintana", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Vida social", 26 maio 2018, p. L10.

Informa do programa de actividades realizado durante a Semana do Libro, que nesta edición puxo o foco na poesía e en María Victoria Moreno. Participaron como asistentes autores como Marga Tojo, Carlos Negro, Eli Ríos, Teresa Moure, Daniel Salgado e Ismael Ramos.

_____, "Joyas bibliográficas en San Francisco", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Patrimonio", 30 maio 2018, p. L10.

Achega información sobre a biblioteca do convento, que reúne máis de cen mil libros, entre os que destacan setenta e dous incunables. Destaca tamén a heteroxeneidade que conforman a devandita biblioteca.

_____, "Más de 30 puestos llenarán de libros la Praza da Quintana hasta el día 10", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Semana do Libro de Compostela", 1 xuño 2018, p. L10.

Dá conta da participación na Semana do Libro de Compostela, que se celebrará na Praza da Quintana e que congregará vinte editoriais, nove librarías e oito institucións repartidas en trinta e dous postos.

_____, "La Selic pone el foco en Póvoa do Varzim y en García-Bodaño", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Semana do Libro de Compostela", 2 xuño 2018, p. L10.

Informa sobre a oferta e acontecementos na Semana do Libro de Compostela, onde destaca o brindis rosaliano e a presentación do último libro de Xohana Torres. Por outra parte, a segunda xornada estará dedicada a homenaxear a Salvador García Bodaño.

_____, "Encuentro de clubes de lectura", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Vida social", 2 xuño 2018, p. L10.

Informa de que 250 docentes de toda Galicia se reuniron na Xornada dos Clubes de Lectura en Santiago de Compostela. No marco do acto, entregouse ao poeta e docente Carlos Negro o premio desta edición.

_____, "García Lorca regresa a la Praza da Quintana", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Semana do Libro", 5 xuño 2018, p.

L10.

Informa da presentación de *El gran viaje de estudios de García Lorca*, editado por Alvarellos. Dous monicreques darán vida aos protagonistas da publicación, García Lorca e Luis Mariscal, e acompañarán ao editor, Henrique Alvarellos. Haberá tamén obradoiros para achegar as figuras de Rosalía ou Maruja Mallo, entre outras actividades.

_____, "La Selic rememora el viaje de Lorca y suma relatos universales a su colección", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Libros", 6 xuño 2018, p. L10.

Informa da publicación dunha serie de audiolibros con relatos de autores galegos e universais, baixo o título de Liñas paralelas, en homenaxe á iniciativa homónima do escritor, tradutor e autor Pepe Sendón. Rememórase tamén a viaxe a Galicia de Federico García Lorca, da man de monicreques de Kalamburu, acompañando a presentación de *El gran viaje de estudios de García Lorca*. Prevese a presentación dun facsímile de Valle-Inclán e do *Atlas dos Hórreos de Galicia*, de Carlos Regueira Méndez.

_____, "Claudio Rodríguez Fer", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Libros", 6 xuño 2018, p. L10.

Informa da presentación, ás 19 horas na Fundación Eugenio Granell, de varias publicacións relacionadas coa exposición *Corpoética*, coma *Icebergs*, *Criptografías* e o catálogo da exposición. Estará acompañado por Cristina Fiaño e Olga Novo.

_____, "Poesía de Claudio Rodríguez Fer", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Vida social", 7 xuño 2018, p. L11.

Recolle unha nota sucinta e unha fotografía da presentación de varios libros ligados á exposición *Corpoética*: *Icebergs* inclúe ilustracións de Eugenio Granell e *Criptografías* conta cun prólogo de Antonio Gamoneda.

_____, "Publican una edición facsimilar de una autobiografía de Valle-Inclán", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Semana do Libro", 6 xuño 2018, p. L10.

Informa e recolle unha fotografía da presentación de *La lámpara maravillosa*, editada polo Consorcio de Santiago e Alvarellos Editora. Recóllense algunhas das actividades propostas pola SELIC para o presente día, como unha ruta dedicada a Fermín Bouza Brey.

_____, "Gamoneda y Knörr, en la SELIC", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Semana do Libro", 9 xuño 2018, p. L10.

A SELIC encara a súa recta final coa intervención de Antonio Gamoneda, un recital de Elías Knörr, unha sesión de "Poesía en acción" coa creadora Estela Pan, un debate sobre tradución e un paseo literario en homenaxe a Ricardo Carvalho Calero.

_____, "Los versos de Gamoneda, en la SELIC y en el Xardín das Pedras que Falan", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Semana do Libro", 9 xuño 2018, p. L10.

O poeta descobre a nova peza do Xardín, con versos seus gravados, e participou posteriormente nun encontro co público, no marco da SELIC. Prevese a presentación da colección de teatro por parte de Chévere e Kalandraka, así como música con aCentral Folque, e presentacións con Carlos Negro e Através Editora.

_____, "Poesía inspirada en Carlos Casares", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Vida social", 12 xuño 2018, p. L11.

Dá conta da presentación do poemario *O sol dentro da cabeza* (Laiovento, 2017) na libraría Pedreira, da man do autor, Suso Díaz, e Helena Villar Janeiro. Trátase de 76 poemas creados a partir da obra narrativa de Carlos Casares.

_____, "El Encontro coa Arte reúne a 29 creadores en Brión", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Este fin de semana", 15 xuño 2018, p. L11.

Anuncia a nova edición deste Encontro organizado polo concello de Brión, que reunirá a escritores, pintores, fotógrafos e músicos, permitindo contemplar en vivo o seu traballo.

_____, "Música y poesía", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Otros actos hoy", "Recital", 22 xuño 2018, p. L11.

Informa do recital poético-musical, a cargo de Francisco X. Fernández Naval e Xosé Luis Fernández Carnicero, co que a libraría Huargo Artis de Bertamiráns celebra o seu primeiro aniversario.

_____, "Vivas emocionados a Galicia no adeus a Ramón Piñeiro", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Hemeroteca", "Hoxe hai 28 anos", 28 agosto 2018, p. L7.

Recolle unha imaxe e unha breve reseña sobre o adeus ao galeguista Ramón Piñeiro, con motivo do seu falecemento en 1990. Representantes de todas as forzas políticas, culturais, económicas e cidadáns despedírono no convento de Santo Domingo de Bonaval e no cemiterio de Boisaca; o alcalde impúxolle a título póstumo a medalla de ouro da cidade.

_____, "Obras de Castelao sobre o ensino únense á peza 'A derradeira leición do mestre", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 11 setembro 2018, p. 34.

Dá conta da chegada do cadro *A derradeira leición do mestre* de Castelao, que será o protagonista dunha exposición das obras de Castelao sobre o ensino na Cidade da Cultura baixo o título de *Castelao maxistral*.

_____, "Diálogo literario entre Galicia, a Arxentina e Cuba", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Debate", 13 setembro 2018, p. L10.

Informa sobre o encontro organizado polo Consello da Cultura Galega, no que participarán Inma López Silva, María Rosa Lojo e Mirta Yáñez coa intención de achegar conexións entre as diferentes literaturas. Tamén destaca a participación da xornalista María Xosé Porteiro.

_____, “Castelao imparte en Galicia a súa lección máis universal”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “*Fugas*”, “Exposición”, “Hoxe hai 28 anos”, 26 outubro 2018, p. 18.

Dá conta da exposición *Castelao maxistral*, exposta no Museo da Cidade da Cultura, ademais que fai un percorrido pola biografía do autor ao mesmo tempo que fai un sucinto percorrido por algunhas das súas obras híbridas, nas que mestura imaxe e texto.

_____, “Os escritores Boullosa, Júdece, Belbel e Cano, unidos por Rosalía de Castro”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 30 novembro 2018, p. 37.

Informa da celebración da duodécima edición dos premios Rosalía de Castro, outorgados polo Centro PEN- Galicia para recoñer dende a literatura galega a autores en lingua castelá, catalá, portuguesa e vasca, que serviu de punto de encontro entre a mexicana Carmen Boullosa, o portugués Nuno Júdice, o catalán Sergi Belbel e o vasco Harkaitz Cano.

_____, “Xavier Freire. ‘Creo que nunca vai haber televisión no Airas Nunes, hai que mirar cara a cara”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “En primeira persoa”, 4 decembro 2018, contracuberta.

Trata sobre a historia do local Airas Nunes, que chegou a ser animado por diferentes persoeiros da cultura, como Quico Cadaval, Nani García ou o grupo de teatro Chévere.

_____, “Recuperan la procesión de Santa Bolaña”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Teatro”, 22 decembro 2018, p. L11.

Anuncia a celebración da procesión laica coñecida como Santa Boloña da man da compañía Tintimán Audiovisual, á vez que dá conta de que foi impulsada por Clara Gayoso e Comba Campoi, responsables da súa recuperación após tres anos sen celebrarse.

García, Rodri, “A posibilidade de excluír a Ferrín da RAG dispara a tensión entre os académicos”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 21 marzo 2018, p. 32.

Informa da polémica existente na RAG entre os que apoian a expulsión definitiva de Ferrín por non estar en contacto coa dita institución e os que defenden que segue a ser académico. Sinala as palabras de Freixanes, presidente da institución, que remarca a idea de que en ningún momento se falou de expulsar o escritor, senón que decidiron votar que facer coa súa situación.

_____, “Caneiro, ‘filósofo da columna’, presentou ‘O país das marabillas”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 22 marzo 2018, p. 4.

Informa da presentación en Afundación da Coruña desta recompilación de 60 columnas do autor en Auga Editora, cun título extraído do título da sección na que publica os artigos cada xoves en *La Voz de Galicia*. O libro está dedicado a Santiago Rey Fernández-Latorre e a Carlos Casares. Interviñeron Xosé Luís Vilela, Mercedes Pacheco e Román Rodríguez.

_____, “Os defensores de Ferrín afirman que a executiva da RAG tratou a súa exclusión”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 22 marzo 2018, p. 4.

Informa sobre o enfrontamento de posicións no seo da Real Academia Galega por mor da retirada de Xosé Luís Méndez Ferrín do portal web da institución. Tamén dá conta do homenaxe a Xohana Torres.

_____, “Maruxa Mallo, Castelao e Souto apoian a Seone nas ‘Trece estampas da traizón”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 29 abril 2018, p. 38.

Dá conta da exposición que a Fundación Luís Seoane acolleu nos últimos meses co gallo do 80 aniversario da publicación das *13 estampas da traizón*. Esta mostra das pinturas de Seoane estará acompañada por obras semellantes doutros artitstas, nomeadamente as *Estampas* de Castelao, os *Dibujos de la guerra* de Arturo Souto ou os textos de Maruxa Mallo publicados en *La Vanguardia*.

_____, “Rosalía foise de festa coa xente do mar”, *La Voz de Galicia,* “Cultura”, 15 xullo 2018, p. 44.

Informa da celebración da quinta edición do acto “Inchadiña branca vela” no río Ulla, o cal leva como nome un verso da poeta de Padrón, no que participaron máis de 20 embarcacións.

García, Xosé, “Lalín alén do cocido”, *Sermos Galiza*, n.º 282, “*fóradeserie*”, 1 febreiro 2018, pp. 2-3.

Dá conta da celebración da Festa do Cocido de Lalín e, á súa vez, fai memoria da Feira do Cocido de 1969, na que Álvaro Cunqueiro deu o pregón.

García Teijeiro, Antonio, “A chave para soñar”, *Faro de Vigo*, “*Estela*”, “Verne y Vigo”, 18 febreiro 2019, p. 4.

Dá conta da relación de Verne coa baía de Vigo a través do libro 20.000 leguas debaixo dos mares, obra de ficción na que o porto da cidade serve como escenario nun das súas pasaxes.

Gil, Manuel, “Ouriol homenaxea a Avilés”, *El Correo Gallego,* “Área de Compostela”, “Noia. Barbanza”, 16 xaneiro 2018, p. 34.

Dá conta da celebración, no coliseo Noela de Noia, dun acto de homenaxe ao escritor Antón Avilés de Taramancos co gallo do 25 aniversario do seu pasamento baixo o lema *O poeta é un cazador alucinado* e amenizado polo grupo Ouriol.

Gimeno, Maite, “Los fondos de Alfonso Zulueta de Haz, en la Fundación Penzol”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 11 xullo 2018, p. 38.

Dá conta da consumación da donación dos fondos bibliográficos, artísticos e mobiliarios de Alfonso Zuleta de Haz á Fundanción Penzol, onde estarán a disposición dos investigadores que queiran afondar no seu legado.

Gómez, Chus, "Los reyes son los libros", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 5 xaneiro 2018, p. 10.

Dá conta da posibilidade de agasallar libros no nadal, na nova menciona algunhas obras como *A señorita Bubble* (2017), de Ledicia Costas, *Deixe a súa mensaxe despois do sinal* (2017), de Arantza Portabales e *Que contan as ovellas para durmir?* (2007) de Kiko da Silva.

_____, "Cando a novela está acabada vén o medo a facer o rídiculo e non atopar quen a publique", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 30 xaneiro 2018, p. 6.

Informa da participación do escritor Miguel Anxo Fernández nunha reunión do club de lectura 'A esmorga' do IES A Xunqueira I, onde tivo a ocasión de compartir co estudantado as peripecias que rodean á creación da súa primeira novela *Un nicho para Marilyn* (2004).

_____, "E a corna soou no Museo de 'Punkivedra': Medre o mar!", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", "Visitas cruzadas no Museo de Pontevedra", 9 abril 2018, p. 4.

Breve crónica sobre as últimas visitas guiadas ao Museo de Pontevedra, da man de Sés e Xurxo Souto, con gran éxito de público. Coméntanse as obras escollidas, de Álvarez de Sotomayor a Castelao e anúncianse os vindeiros participantes, entre os que figuran David Cortizo, Francisco Castro ou Margarita Ledo.

_____, "De cando Frida fixo o Roteiro Castelao por Pontevedra", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 26 abril 2018, p. 6.

Informa da confección por parte de alumnos dun colexio de Lugo do libro en formato acordeón *Camiñadas con Castelao* que recolle a influencia e relación entre autores como Frida Khalo e Castelao con lugares emblemáticos da cidade de Vilagarcía.

_____, "Feminismo y medio ambiente para el primer día de Selectividad", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", "Abau 2018", 13 xuño 2018, p. 8.

Informa da celebración do primeiro día das probas ABAU, no referido á provincia de Pontevedra. No exame de Lingua Galega e Literatura II, unha das opcións versaba sobre un texto de Henrique Alvarellos (*Galicia en cen prodixios*, 2011), outra sobre unha tradución ao galego de Sandra Cisneros (*A casa de Mango Street*, 2008). Tamén tiveron cabida a poesía das vangardas e o teatro a finais do século XX e inicios do XXI.

Gómez, Cuca M., "Planes para ser muy feliz", *Diario de Pontevedra*, "Gente a diario", "De café con Cuca", 12 xaneiro 2018, p. 70.

Informa da presentación do poemario *Se pedra na brétema*, gañador do Premio de Poesía Eusebio Lorenzo Baleirón 2016, na librería Paz de Pontevedra. Ao acto acudiu Antón Lopo, reponsábel da edición da obra na editorial Chan da pólvora.

_____, "Quiero sol para poder ir a la playa", *Diario de Pontevedra,* "Gente a diario", "De café con Cuca", 19 xaneiro 2018, p. 70.

Dá conta da presentación da última publicación de Félix Caballero, *O humor en cadriños II* (2017), na librería Paz. No acto participaron Kiko da Silva e Anxa Correa.

_____, "Jornada de homenajes", *Diario de Pontevedra,* "Gente a diario", "De café con Cuca", 21 xaneiro 2018, p. 70.

Informa da charla que a autora Tamara Andrés tivo na librería Paz de Pontevedra para falar da súa obra *Corpo de Antiochia* (2017).

_____, "Mi amor por los huertos ecológicos", *Diario de Pontevedra,* "Gente a diario", "De café con Cuca", 26 xaneiro 2018, p. 70.

Informa do obradoiro "A voz das mulleres" impartido por Lidia Luna na libraría Paz de Pontevedra, o cal consiste en empregar a escrita para fomentar o autocoidado das mulleres.

_____, "¡Por fin empieza el Entroido!", *Diario de Pontevedra,* "Gente a diario", "De café con Cuca", 4 febreiro 2018, pp. 70-71.

Dá conta da presentación do poemario *Galeguia* (2017) de Manuel Miragaia na Casa das Campás de Pontevedra, na que o autor estivo acompañado do escritor e presidente do Ateneo de Pontevedra, Xaime Toxo.

_____, "En busca de disfraz de unicornio", *Diario de Pontevedra,* "Gente a diario", "De café con Cuca", 8 febreiro 2018, p. 62.

Dá conta do acto celebrado no Ateneo de Pontevedra, onde Nerea Mallo realizou a performance poética *Onírica.*

_____, "La intrahistoria de las murgas", *Diario de Pontevedra,* "Gente a diario", "De café con Cuca", 17 febreiro 2018, p. 62.

Informa da realización no Pazo da Cultura dun obradoiro de creación literaria organizado pola AELG e dirixido por Baldo Ramos e Xosé María Álvarez Cáccamo.

_____, "Niños por la paz en Pontevedra", *Diario de Pontevedra,* "Gente a diario", "De café con Cuca", 2 marzo 2018, pp. 70-71.

Destaca diferentes eventos organizados co motivo do Encontro de Escolas UNESCO no que se celebrou a presentación de diferentes libros na actividade "Teñamos a poesía en Paz".

_____, "Un libro para chuparse los dedos", *Diario de Pontevedra,* "Gente a diario", "De

café con Cuca", 22 marzo 2018, p. 70.

Informa da presentación en Pontevedra de *Estrelas da despensa galega* (2017) de Carolina Regueiro e de *As cousas que non queremos oír* (2017) de María Reimóndez, quen estivo acompañada pola escritora Eva Mejuto e o director de Xerais Manuel Bragado.

_____, "Fariña, el monotema", *Diario de Pontevedra*, "Gente a diario", "De café con Cuca", 25 marzo 2018, p. 70.

Informa da presentación na libraría Paz de Pontevedra do poemario de Lois Pérez, *Long Play* (2017), coa compaña de Santiago Lopo.

_____, "Acariciando el fin de semana", *Diario de Pontevedra*, "Gente a diario", "De café con Cuca", 13 abril 2018, p. 70.

Dá conta do encontro "Teñamos a poesía en paz" na libraría Paz de Pontevedra, o cal reuniu a poetas galegas como Estíbaliz Espinosa e mexicanas, como María García Esperón.

_____, "Un mes de abril lleno de libros", *Diario de Pontevedra*, "Gente a diario", "De café con Cuca", 20 abril 2018, p. 70.

Informa dun dos mellores plans para a fin de semana pontevedresa, Pontepoética, citando aos participantes dalgunhas das sesións primeiras: Manuel Rivas, Elías Portela, Filipa Leal e María Xosé Queizán.

_____, "Lecturas para días de lluvia", *Diario de Pontevedra*, "Gente a diario", "De café con Cuca", "Lectura", 3 maio 2018, pp. 70-71.

Informa do encontro celebrado con Víctor Freixanes, presidente da Real Academia Galega e autor de *Cabalo de ouros* (2010), obra da que falou cos asistentes ao acto no club de lectura Cronopios.

_____, "Palillada previa al Día da Muiñeira", *Diario de Pontevedra*, "Gente a diario", "De café con Cuca", 27 maio 2018, pp. 70-71.

Recolle unha nota sucinta, con fotografía incluída, do "Paseo pola Pontevedra literaria" do escritor Manuel Lourenzo González.

_____, "La poesía está de moda", *Diario de Pontevedra*, "Gente a diario", "De café con Cuca", 1 xuño 2018, pp. 70-71.

Informa, engadindo fotografía, dunha nova sesión na Libraría Paz de Pontevedra de "Teñamos a poesía en Paz", na que Baldo Ramos e Lorena Conde presentaron os seus últimos poemarios, *Cartas dende o esquenzo* (Galaxia, 2018) e *Entullo* (Deputación da Coruña, 2017), canda a organizadora Tamara Andrés.

_____, "Hablar con las manos por un día", *Diario de Pontevedra*, "Gente a diario", "De café con Cuca", 15 xuño 2018, pp. 70-71.

Informa, engadindo fotografía, da presentación do libro *Díaz Castro: poeta en formación (1914-1939)* (Laiovento, 2017), de Emilio Xosé Ínsua López na Libraría Paz.

_____, "Gran homenaje a 42 médicos", *Diario de Pontevedra,* "Gente a diario", "De café con Cuca", 17 xuño 2018, pp. 70-71.

Recolle sucintamente, canda unha fotografía, a celebración dun obradoiro co poeta Ismael Ramos na Libraría Paz, baixo o título "Caderno/ Postal/ Poema".

_____, "¿Fastidiará la lluvia 'Cinema na Lúa'?", *Diario de Pontevedra,* "Gente a diario", "De café con Cuca", 3 xullo 2018, p. 62.

Informa do acto institucional que se celebrará ás sete da tarde, coincidindo coa reinauguración da Sala Castelao, coa presenza das autoridades, música de Luís Caruncho e a presenza da poeta Tamara Andrés.

_____, "Pontevedra de buena mañana", *Diario de Pontevedra,* "Gente a diario", "De café con Cuca", 10 xullo 2018, p. 62.

Recolle un comentario e unha fotografía sobre a segunda edición do Festival Fala o Mar de poesía, celebrado no casco antigo de Combarro durante a fin de semana.

_____, "El yoga, mi plan para 2019", *Diario de Pontevedra,* "Gente a diario", "De café con Cuca", 30 decembro, p. 62.

Dá conta da fusión de obras que o grupo de teatro Arume interpretou no Teatro Principal polo seus corenta anos de traxectoria.

Gómez, Joel, "Teresa Zapata. 'Discutir sobre un libro leído ayuda a olvidar y a desconectar de problemas", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago*", "En primera persona", 7 xullo 2018, contracuberta.

Recolle comentarios da voluntaria que coordina o clube de lectura da Asociación Española contra o Cáncer (AECC) de Santiago de Compostela; saliéntanse actividades coma unha sesión de narración oral de Charo Pita e unha visita programada de Inma López Silva.

_____, "Galicia celebrará los veinte años del Nobel de Literatura de Saramago", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 26 agosto 2018, p. 35.

Informa da celebración dos vinte anos da concesión do Nobel de Literatura a Saramago a través dunha ampla programación organizada polo Centro Cultural Portugués do Instituto Camões de Vigo que se encadra dentro das actividades internacionais que terán lugar en recoñecemento desta figura.

Gómez, Melissa, "La alameda de Marín tendrá un trono dedicado a Rosalía de Castro", *Diario de Pontevedra,* "Vivir aquí", "Sociedad", 31 maio 2018, p. 59.

Dá conta da iniciativa do Concello de Marín, en colaboración co escultor Santi Castro, a través da cal o artista creará un trono de madeira adicado a Marín e á figura da poeta Rosalía de Castro. A iniciativa, xa comezada na finca de Briz extenderase, deste xeito, á totalidade do Concello.

González, Lucila, "El ocaso de las redes sociales", *Diario de Pontevedra, "reviSta!"*, n.º 923, "Reportaxe", "Verano 2018", 14 xullo 2018, pp. 2-5.

Realiza unha reportaxe a diferentes persoeiros vigueses, coma actores, cociñeiros ou escritores arredor da súa planificación de verán. Ledicia Costas anuncia a súa viaxe á feira do libro de Lima a finais de xullo. Pedro Feijoo desexa descansar entre Panxón e Monteferro, ou en Barcelona, e rememora momentos dos veráns da nenez.

González, M., "A Feira do Cocido de Lalín acada o medio século de vida", *Faro de Vigo*, "Especial", "L Feira do Cocido de Lalín", 3 febreiro 2018, p. 3.

Sinala a celebración da 50 edición da Feira do Cocido de Lalín, na cal será pregoeiro o presidente da RAG Víctor Freixanes e recolle o resultado da 24 edición do Premio de Xornalismo Gastronómico Álvaro Cunqueiro.

González Fernández, Isabel, "Cosimo III De' Medici, un peregrino muy exigente", *El Correo Gallego, "ECG Dominical"*, 10 xuño 2018, p. 5.

Describe a viaxe de Cósimo III de Medici a Santiago de Compostela en 1669 de acordo co testemuño de tres cronistas italianos: Lorenzo Magalotti, Filippo Corsini e Giovanni Battista Gornia. De acordo coas crónicas, o herdeiro do Duque Toscano non gostou en absoluto da súa estadía na cidade santa que lle pareceu anticuada e obsoleta. Cósimo III non viu a catedral renovada, no seu canto atopouse cun tesouro pobre e uns peregrinos supersticiosos. Porén, si que amosou máis interese polas obras de enxeñaría do porto da Coruña.

Gradín, Tere, "El puchero más auténtico", *Faro de Vigo, "Visado"*, "Cine", 5 xaneiro 2018, p. 9.

Informa sobre o cocido como prato da gastronomía tradicional galega e cita palabras de Álvaro Cunqueiro sobre a receita e o método de elaboración.

_____, "Besugo en todas las mesas", *Faro de Vigo, "Visado"*, n.º 818, "Sabores", 26 xaneiro 2018, p. 10.

Dá conta do emprego por parte de Cunqueiro dun refrán que indica que a mellor época para comer o ollomol é entre San Martín e a Candelaria.

_____, "A vida no castro", *Faro de Vigo, "Faro da Cultura"*, n.º 660, "Patrimonio", 8 marzo 2018, p. IV.

Fala do interese que tivo o intelectual Otero Pedrayo co descubrimento do Parque arqueolóxico da cultura castrexa en San Cibrao, Ourense. Este descubrimento constituíu o obxecto de varias campañas dos anos cincuenta.

_____, "Gigantes de piedra", *Faro de Vigo, "Visado"*, "Parajes", 1 xuño 2018, p. 11.

Comentando o conxunto monumental de Santiago de Gaioso, en Outeiro de Rei, composto por enormes bloques graníticos, inclúense os versos que o poeta Manuel María dedicou a estas formacións.

_____, "Tesouro galaico", *Faro de Vigo, "Faro da Cultura"*, n.º 691, "Patrimonio", 29 novembro 2018, p. IV.

Contén unha pequena exposición arredor do valor arquitectónico e cultural da igrexa de Santa María ubicada no lugar Mixós no concello de Monterrei, que foi declarada Monumento Histórico Artístico en 1931 e sobre a que xa aparecen citas en obras de Otero Pedrayo ou Fermín Bouza-Brey.

Gutiérrez, José Manuel, "Castelao e Bóveda pasaban por casa e eran como irmáns para os meus pais", *La Opinión*, "A Coruña", 20 novembro 2018, p. 8.

Recolle fragmentos dun coloquio onde participou Elvira Varela Bao, filla de Elvira Bao e Bernardino Varela, na Agrupación Alexandre Bóveda para subliñar a importancia que tiveron os seus pais como galeguistas durante a Guerra Civil.

H. J. P., "Manuel Bragado deixa a dirección de Xerais tras 28 anos na editora", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 13 abril 2018, p. 33.

Anuncia que Manuel Bragado deixa a dirección de Xerais e achega de xeito breve datos sobre a súa traxectoria profesional.

_____, "O investigador que rescatou a memoria e a voz da emigración galega en México", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 15 setembro 2018, p. 37.

Comenta o recoñecemento que Luís González Tosar fai do labor de Elixio Villaverde García creador da Asociación Cultural e Deportiva O Testeiro no Concello de O Carballiño pola que pasaron o teatro de Vidal Bolaño e onde se vendían os libros de Castelao, Beiras e Blanco Amor entre moitos outros.

_____, "Adeus a un pioneiro do teatro galego, peza clave na súa profesionalización", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 28 setembro 2018, p. 37.

Informa do pasamento de Xan Cejudo ao mesmo tempo que ofrece un percorrido pola súa peripecia vital, pondo de manifesto que foi unha das figuras que máis pulou pola profesionalización do teatro galego.

_____, "Encontro internacional arredor de seis poetas universais de linguas románicas",

La Voz de Galicia, "Cultura", 14 decembro 2018, p. 40.

Dá conta do encontro internacional que terá lugar na Facultade de Filoloxía de Santiago de Compostela organizada pola Cátedra José Ángel Valente de Poesía e Estética cuxo director é Claudio Rodríguez Fer. A cita reunirá diferentes especialistas que analizarán a visión de José Ángel Valente sobre diferentes autoras e autores. Destaca no programa a intervención que realizará Carmen Blanco sobre a visión do escrito sobre Rosalía de Castro.

_____, "Galaxia rescata en formato facsimilar os tres álbums de guerra de Castelao", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 18 decembro 2018, p. 37.

Dá conta da edición facsimilar elaborada pola Editorial Galaxia das tres obras híbridas do autor rianxeiro, *Galicia mártir*, *Atila en Galicia* e *Milicianos*.

Hermida, Patricia, "Pérez-Barreiro: versos dun ferrolán na BBC", *El Correo Gallego*, "Medios", 1 febreiro 2018, p. 53.

Informa da recuperación dunha serie de poemas de carácter inédito escritos polo xornalista e profesor universitario Pérez-Barreiro que van ser editados da man da editorial Espiral Maior, grazas ao labor do crítico Armando Requeixo e do xornalista Nicolás Vidal, baixo o título *Poemas de Carricanto* (2017).

_____, "Os últimos rebeldes da Poesía Salvaxe", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 26 abril 2018, p. 37.

Relata como se celebrou en Ferrol a semana da Poesía Salvaxe na que participaron máis de 50 poetas e músicos na súa undécima edición. O poeta creador deste evento, Karlotti, comenta en que consisten as xornadas da Palabra Encantada.

_____, "Rosalía de Castro e a paixón por Mugardos", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 6 outubro 2018, p. 37.

Comenta o traballo de investigación do proxecto *Rosalía de Castro e a fábrica de mulleres* impulsado polas inquedanzas de Jorge Gómez co apoio do concello. O grupo de investigación analiza a estreita relación da escritora coa vila de Mugardos e pretende nun futuro publicar o libro *A festa do Seixo na beira do mar: Rosalía e a fábric*a así como realizar moitas outras actividades que homenaxearán a escritora.

Hernández, Paula, "O Centro Ramón Piñeiro acolle o legado da escritora Luísa Villalta", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 21 xullo 2018, p. 45.

Dá conta da presentación pública e da cesión do legado de Luísa Villalta por parte da familia á xestión do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, para a súa custodia, divulgación e análise. Realizouse o depósito dunha peza teatral e varios poemarios inéditos, así como seiscentas cartas dirixidas a outras persoas do mundo da cultura galega, dietarios, conferencias anotadas, apuntamentos e recepción de obra xa publicada, etc. Engádese unha breve reseña biográfica sobre a traxectoria da poeta,

música e mestra.

Huerta, María de la, “Los guardianes de las lenguas”, *La Opinión*, “Sociedad, cultura y ocio”, 18 outubro 2018, p. 28.

Menciona nun subtítulo o tributo da facultade de Filoloxía da Coruña a Pearse Hutchinson, o poeta irlandés que traduciu a Rosalía de Castro. Anuncia que na biblioteca de facultade exhibiranse extractos escritos a man polo mesmo Hutchinson.

Iglesias, A., “Inauguración de la muestra fotográfica de Abe Rábade en Os Catro Gatos”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 17 febreiro 2018, p. 26.

Anuncia a inauguración da exposición fotográfica de Abe Rábade na cal se proxectará o seu videopoema “Auga”.

_____, “Exposición de Abe Rábade en la sala Os Catro Gatos”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 20 febreiro 2018, p. 26.

Anuncia a primeira visita á mostra e recolle un comentario do autor sobre a porosidade entre as artes.

_____, “Acciones del Festival de poesía en el Principal”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 23 marzo 2018, p. 27.

Informa das actividades incluídas no I Festival de poesía Alguén que Respira!, celebrado no Teatro Principal de Santiago de Compostela, entre cuxos participantes se atopan Isaac Xubín, Luisa Castro, Xabier Xil Xardón, Javier Peñafiel, Miguel Anxo Murado, Miriam Reyes, Cintaadhesiva e Celia Parra.

_____, “El Banquete de Conxo contará con diversas acciones preparatorias”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 5 abril 2018, p. 29.

Informa sobre as actividades que se levarán a cabo no Banquete de Conxo, entre os que destacan unha festa da poesía e interpretacións teatrais como actividades relacionadas coa literatura.

_____, “Un ‘Vermú aniquilatorio’ cierra la Semana de la Novela Negra”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 15 abril 2018, p. 29.

Comenta a actividade de clausura da Semana da Novela Negra, cun vermú na Unitaria e proxeccións de pezas clásicas do xénero. Considera que a iniciativa cultural foi un éxito.

_____, “La obra de Méndez Ferrín centra el ciclo Lecturas Poéticas en Fonseca”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 19 abril 2018, p. 26.

Informa da celebración da terceira edición do evento, en Fonseca ás 19 horas, coa presenza do homenaxeado, Xosé Luís Méndez Ferrín, así como dos poetas Chus Pato, Xabier Cordal, Daniel Salgado, Jorge Rodríguez Durán e Arancha Nogueira. Abren e

pechan o acto Xosé Manuel Salgado e Francisco Fernández Rei.

_____, “La celebración del Banquete de Conxo empieza hoy con un ‘tour’ conducido por Alvarellos”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 21 abril 2018, p. 27.

Comenta o arranque da celebración ás 12 horas cunha visita guiada ao bosque do banquete da man de Henrique Alvarellos. Entre os actos da tarde, salienta a mesa redonda conducida por Marcos Lorenzo, coa participación de Xurxo Martínez, Juan José Lema, Encarna Otero e Mercedes Franqueira; así como a Festa da poesía conducida por María Lado, na que interveñen Carlos Lixó, Sofía Espiñeira, Carme da Pontragha, García MC, O Leo ou Juan Carlos Valle.

_____, “Literatura y cabra en el Banquete de Conxo”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 22 abril 2018, p. 28.

Dá conta das próximas actividades que se desenvolverán a raíz da conmemoración do Banquete de Conxo, que será revivido a través dunha representación teatral e unha comida de confraternidade na carballeira de Conxo combinadas con música tradicional e poesía, no marco dunha fin de semana na que o barrio de Conxo acolleu unha gran festa de celebración do seu evento máis simbólico.

_____, “Recuerdo al escritor Xosé Chao Rego”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 15 maio 2018, p. 27.

Informa da homenaxe ao escritor e teólogo Xosé Chao Rego na Biblioteca Pública Ánxel Casal, organizada pola Asociación Veciñal Plataforma de Galeras. Contará coa intervención do seu biógrafo, Daniel López Muñoz, o músico e poeta Mero, e outros representantes das entidades convocantes.

_____, “Teresa Moure habla de su nuevo libro en la sala Númax”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 16 maio 2018, p. 26.

Informa da presentación, en Numax, do libro editado por Através Editora en 2017. Contará coa presenza de Carmen Adán e da co-directora de Através, Teresa Crisanta.

_____, “Paseo literario con Diego Ameixeiras y proyecciones de videopoemas en el teatro Principal”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 31 maio 2018, p. 27.

Informa do inicio da segunda Semana do Libro de Compostela (SELIC) na praza da Quintana. No Pre-SELIC figuran actividades coma o itinerario Compostela Negra, conducido polo escritor Diego Ameixeiras, ou unha dobre sesión de proxeccións no Teatro Principal arredor de *Versogramas* (2018).

_____, “Presentación y firma de libros de ‘O Sapoconcho Coloríns’ de Maite Vázquez”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 1 xuño 2018, p. 27.

Dá conta do paseo pola Compostela Negra que aparece na literatura da man de Diego Ameixeiras, como unha das actividades previas ao comezo da Semana do Libro de

Compostela (SELIC).

_____, “Presentación de seis volúmenes del proyecto ‘Liñas Paralelas’ y música en SELIC”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 5 xuño 2018, p. 27.

Dá conta do paso do proxecto *Liñas paralelas* de Pepe Sendón pola SELIC, así como da presentación de *El gran viaje de estudios de García Lorca*, editado por Alvarellos, e dun peche a conta da Câmara Municipal de Póvoa de Varzim, que achegará a música.

_____, “Cuentacuentos sobre cooperación internacional y libros en la plaza de A Quintana”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 6 xuño 2018, p. 26.

Dá conta da programación de varias actividades no marco da SELIC: monicreques, a presentación dunha edición facsimilar de *La lámpara marabillosa. Ejercicios espirituales* de Valle-Inclán e a presentación de *Atlas dos hórreos de Galicia*, de Carlos Regueira Méndez, guía que cataloga dez mil exemplares galegos.

_____, “Obras de Claudio Rodríguez Fer en la Fundación Granell”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 6 xuño 2018, p. 26.

Informa da presentación de varias obras de Claudio Rodríguez Fer relacionadas coa súa exposición *Corpoética* na Fundación Eugenio Granell: o libro de artista *Icebergs*, a plaquette *Cartografías* e o catálogo da propia exposición, deseñado por Cristina Fiaño, que conta con textos de Lily Litvak, Mnauel Fernández, Olga Novo e Antonio Gamoneda.

_____, “Presentaciones, paseos guiados, cuentacuentos y música en la praza da Quintana”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 9 xuño 2018, p. 24.

Informa das actividades que acollerá a SELIC no presente día: un clube de lectura arredor de *Culpable* (2017) de Eli Ríos, un paseo guiado por Carlos Callón sobre a homosexualidade na Idade Media, a presentación da Biblioteca de teatro, etc.

_____, “Presentaciones, cuentacuentos, cantos y rutas guiadas con poemas en el SELIC”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 10 xuño 2018, p. 27.

Informa da clausura da segunda edición da SELIC con microconcertos e presentacións (*Mulleres de Gargamala*), poesía improvisada e canto con Alba María e Queco Díaz, contos de medo e a iniciativa *Rúas de Poesía*, cos poetas portugueses Isaque Ferreira, João Rios e Rui Spranger.

_____, “Clausura de la Semana do Libro Selic”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 11 xuño 2018, p. 22.

Informa do peche da segunda edición da SELIC con mesas redondas, premios, música e poesía. Inclúe unha fotografía.

Iglesias, Ana, “Compostela será el epicentro de la poesía internacional”, *El Correo*

Gallego, “Santiago”, 15 marzo 2018, p. 26.

Anuncia o festival Poesía para Corpo Principal Alguén que Respira, organizado por Antón Lopo e no que participan poetas como María Xosé Queizán, Estíbaliz Espinosa e Olga Novo.

_____, “Semana da Novela Negra en el Barrio de San Pedro”, *El Correo Gallego,* “Santiago”, 15 marzo 2018, p. 26.

Anuncia a I Semana da Novela Negra promovida pola libraría Pedreira e entre cuxas actividades destacan coloquios e debates con escritores como Miguel Anxo Fernández, Diego Ameixeiras, Ledicia Costas e Elena Gallego, así como a resolución dun misterio creado polo escritor Héctor Cajaraville.

_____, “Locales del barrio de San Pedro se unen en un juego de suspense”, *El Correo Gallego,* “Santiago”, 4 abril 2018, p. 25.

Dá conta das actividades que se celebrarán no barrio de San Pedro, en Santiago de Compostela, e que teñen como nexo a temática da novela negra. Dentro das actividades que se levarán a cabo destacan coloquios de autores, libros cinema e talleres. As actividades están dentro do marco da I Semana da Novela Negra, iniciativa da Libraría Pedreira.

_____, “Volver al pasado con cabra y café”, *El Correo Gallego,* “Santiago”, 19 abril 2018, p. 24.

Anuncia a conmemoración do Banquete de Conxo mediante unha festa gastronómica e a programación didáctica “O Banquete de Conxo de 1956. A confraternización como símbolo” realizada por Alfonso Iglesias.

_____, “Repaso a la historia de la ciudad con ‘De Quiqui Bar... a Castromil’, de Francisco Macías”, *El Correo Gallego,* “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 26 abril 2018, p. 26.

Expón a publicación do libro *De Quiqui Bar… a Castromil* (2017) grazas á colaboración do consorcio de Santiago e Edicións Positivas. A obra trata sobre a historia do edificio de Compostela que acolleu un símbolo de modernidade en Galicia, o Quiqui Bar.

_____, “El edificio Castromil, eje de un libro sobre el Santiago de los años 20”, *El Correo Gallego,* “Santiago”, 27 abril 2018, p. 24.

Informa da presentación en Santiago dunha obra da autoría de Francisco Macías publicada recentemente por Edicións Positivas baixo o título *De Quiqui Bar... a Castromil* (2017). Trátase dunha obra que recrea a construción, nos anos 20, dun edificio modernista na actual praza de Galicia, coñecido primeiro como Quiqui Bar e máis tarde como Edificio Castromil, que supuxo un importante punto de encontro cultural para a cidade, e o posterior desmantelamento durante o desenvolvemento dos anos 70 para construír un aparcadoiro.

_____, “Piedras con versos para poner en valor la Compostela literaria”, *El Correo Gallego,* “Santiago”, 15 maio 2018, p. 26.

Informa sobre a inauguración do proxecto "Xardín das pedras que falan", unha idea xurdida do maxín de Suso de Toro e que tentará reivindicar a identidade literaria de Compostela. As tres primeiras pedras do complexo están adicadas ás figuras de Rosalía de Castro, Seamus Heaney e Luz Pozo Garza.

_____, "Música de Fredi Leis y grandes de la literatura gallega", *El Correo Gallego*, "Galicia Verano", 12 agosto 2018, p. 17.

Trata sobre a celebración de diversos actos, un concerto e a celebración dunha homenaxe da Librería Nós. Ao acto da librería acudiron persoeiros como Alfredo Conde, Fina Casalderrey, Suso de Toro, Justo Beramendi, Ledicia Costas ou Antonio García Teijeiro, así como persoas vinculadas coa literatura, como Víctor Freixanes, presidente da RAG. Francisco Narla ou Pedro Feijóo acudirán na vindeira semana.

_____, "Turistas y vecinos llenaron ayer Sanxenxo en la Feira da Cebola", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 5 setembro 2018, p. 37.

Informa da celebración da XXXVI edición da Feira da Cebola de Sanxenxo onde se repartiron numerosos premios para as mellores cebolas, mais onde tamén houbo espazo e tempo para premiar á creación artística, facéndose co galardón *As mariscadoras das nosas rías* seguido por *Rosalía tapeando en Sanxenxo* e *Emilia Pardo Bazán*.

Iglesias, Brais "Debería plantexarse adicar o día das letras galegas a Manuel Vidal", *La Región*, "Ciudadanos", "Reportaxe", 10 outubro 2018, p. 15.

Recolle diversas opinións de Santiago Prol, quen afirma que se debería de considerar galardoar ao autor Manuel Vidal co Día das Letras Galegas, ao mesmo tempo que fai un repaso pola súa biografía expón as razóns da súa proposta.

Iglesias, Xosé Ramón, "Dio-lo paghe", *El Correo Gallego,* "Contrariedades", 21 setembro 2018, p. 56.

Repasa o panorama musical galego para centrarse na figura da cantante Sés, a cal califican como un fenómeno emocional e lírico chamada a ser a Rosalía de Castro deste século.

Inglés, Álvaro, "Cuando Uxío Novoneyra sacó un 5", *El Progreso,* "Lugo", 3 febreiro 2018, p. 9.

Dá conta dunha serie de escritores que estudaron no actualmente chamado IES Lucus Augusti, antes coñecido como o Masculino, entre os que se atopan Cunqueiro, Novoneyra, Luís Pimentel, Ánxel Fole, Manuel María, Xosé María Díaz Castro, Lorenzo Varela e Agustín Fernández Paz.

J. C., "El festival 'De perto' aúna en O Barco narración, poesía y canción", *La Región*, "Valdeorras", 23 xaneiro 2018, p. 22.

Anuncia a sexta edición do ciclo que se desenvolverá entre o 22 de xuño e o 13 de xullo, e inclúe os recitais do berciano Juan Carlos Mestre e a lucense Olga Novo, así como narración oral por María da Pontragha, Ángeles Goás, Quico Cadaval e Ana Sofía Paiva, entre outras actividades.

_____, "Una nueva asociación recuperará los ideales del Partido Galeguista", *La Región*, "Valdeorras", 9 xullo 2018, p. 20.

Anuncia a creación dunha entidade cultural e de defensa do patrimonio, de carácter práctico e nacionalista, que nace con oito promotores. Coméntase a anterior aposta de nome, "144 Irmaos", en referencia ao número de militantes vilamartineses do PG en 1936. Prn

J. D., "A feira máis antiga de Galicia chega un ano máis a Mondoñedo", *El Progreso*, "*As San Lucas*", "Modoñedo", 16 outubro 2018, pp. 32-33.

Anuncia as homenaxes previstas a nas festas patronais de As San Lucas á figura de Álvaro Cunqueiro co título "Cabalo galego e amigos", e a Pascual Veiga coa Fundación Pondal.

J. G., "Homenajean a Ánxel Casal por su gran obra por Galicia", *La Voz de Galicia*, "Santiago", 20 agosto 2018, p. L5.

Informa da celebración dun acto de homenaxe a Ánxel Casal no octoxésimo segundo aniversario do seu fusilamento en Estivada da Ribeira a través dunha ofrenda floral acompañada de actuacións musicais e de intervencións de distintas personalidades que aproveitaron a ocasión para lembrar a todas as vítimas do franquismo.

J. M., "Malpica acolle os 'Movementos nas beiras do mar de María Antonia', de Xosé Iglesias", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Costa da Morte", 15 maio 2018, p. 33.

Dá conta da exposición de fotografías de Xosé Iglesias, recompiladas entre as Illas Sisargas e o Cabo Prior. O nome remite a unha tendeira coruñesa que abastecía de comestibles aos mariñeiros. O autor, canda Paco de Tano, presidente da Asociación Cultural Caldeirón, ofreceron un recitado de poemas propios no acto inaugural.

J. M. R., "Ramón Blanco da a coñecer mañá en Muxía o libro 'Se pedra na brétema", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", 2 febreiro 2018, p. 40.

Anuncia a presentación do libro *Se pedra na brétema* de Ramón Blanco na biblioteca de Muxía, na cal participarán o escritor David Creu e o poeta e editor Antón Lopo.

J. R., "O heroe dos nenos do gueto de Varsovia", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 18 febreiro 2018, p. 36.

Anuncia a obra de Antonio Pombo sobre Janusz Korczak e indica que Alonso Montero salientou a figura do antedito escritor.

_____, "José de Cora Paradela. 'O oficio de ferreiro esixía un esforzo similar ao de mover os rodeiros na imprenta dun xornal", *El Progreso,* "*Especial Feira do Ferro*", "Riotorto", 14 abril 2018, p. 38.

Anuncia que como pregoeiro da Feira do Ferro José de Cora aludirá a Ánxel Fole no seu discurso.

Jaureguizar, "O 'Cancioneiro musical de Galicia' de Sampedro Folgar queda libre de dereitos", *Diario de Pontevedra,* "Vivir aquí", 9 xaneiro 2018, p. 48.

Dá conta do anuncio da Biblioteca Nacional, que afirma que a compilación de cincocentas nove cancións populares recollidas no volume de Sampedro Folgar quedan libres de dereitos de autor, podendo ser reproducidas e difundidas.

_____, "Pombas, mazás e episodios nacionais", *Diario de Pontevedra,* "*Táboa Redonda*", 14 xaneiro 2018, p. 85.

Reflexiona sobre a situación cultural galega e o seu devir, para isto, sérvese de referencias a Castelao, Otero Pedrayo ou Isaac Díaz Pardo.

_____, "Enciso'. 'Longa noite' trata de como os sometidos ao poder se adaptan a el", *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", "Cine", 2 febreiro 2018, p. 61.

Anuncia o filme de Eloy Enciso que trata dun grupo de fuxidos da posguerra, que fai referencia co título ao poemario *Longa noite de pedra* de Celso Emilio Ferreiro, ao mesmo tempo que contén alusións ao escritor Ramón de Valenzuela.

_____, "Narla. 'A novela trata o comercio dos templarios coas reliquias", *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", "Literatura", 17 febreiro 2018, p. 47.

En conversa con Francisco Narla, comenta a novela *Laín, el bastardo* cuxa personaxe principal é Martín Códax.

_____, "Blanco Amor'. Empecé 'La catedral y el niño' porque me rompí una pierna", *Diario de Pontevedra,* "Vivir aquí", "Sociedad", 21 febreiro 2018, p. 54/ *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", 21 febreiro 2018, p. 59.

Comenta que Libros del Asteroide publica a novela en castelán de Blanco Amor que debería destacar ao seu autor coma un dos máis relevantes dentro da narrativa da súa época. Recolle tamén as circunstancias que provocaron a creación da obra e o seu contido.

_____, "Nacho Carretero. 'Fun denunciado por tres liñas nun libro de 358 páxinas", *Diario de Pontevedra,* "Vivir aquí", 22 febreiro 2018, p. 55.

Relata a controversia polo secuestro do libro *Fariña* de Nacho Carretero e o apoio

mostrado por diferentes personalidades galegas cara o autor.

_____, “Las sorpresas de Federico en Galicia”, *El Progreso,* “Vivir”, 2 marzo 2018, p. 52.

Fala da influencia de Galicia, especulando que puido ser un dos múltiples motivos que inclinaron a Lorca a dedicarse ao mundo literario despois dunha visita por diferentes paisaxes galegos no 1916. Prn

_____, “De penas, de amores, de imposibles”, *El Progreso,* “Vivir”, 2 marzo 2018, p. 53.

Destaca a influencia que tivo Galicia sobre o poeta García Lorca que o levou a facer varias viaxes por diferentes zonas e incluso o impulsou a compoñer poemas en lingua galega.

_____, “Manuel Bragado deixa a dirección de Xerais nunha reestruturación”, *Diario de Pontevedra,* “Vivir aquí”, 13 abril 2018, p. 55/ *El Progreso,* “Cultura”, “Vivir”, 13 abril 2018, p. 67.

Anuncia a marcha de Bragado da dirección de Xerais para dedicarse ao ensino mais continuando cun posto de asesor dentro da editorial. Achega de xeito breve a traxectoria de Bragado na devandita editorial, sinalando que comezou a traballar con Xela Arias ou que os últimos libros cos que traballou son *Principios de incerteza* de Pilar Ortega e *Nova Nursia* de Héctor Cajaraville.

_____, “A las codificadas de Luís Seoane”, *El Progreso,* “Arte”, “Cultura”, “Vivir”, 20 abril 2018, p. 57.

Informa sobre a mostra na sala de exposicións da Deputación de Lugo de sete pezas da mostra “Luis Seoane. Deseño e diferenza”. As pezas poderán verse até o 30 de xuño.

_____, “Fran Alonso: ‘Nin son Bragado nin podo selo, el foi un monstro da edición”, *Diario de Pontevedra,* “Vivir aquí”, p. 51/ *El Progreso,* “Vivir”, “Cultura”, “Literatura”, p. 69, 21 abril 2018.

Informa dun cambio na directiva de Edicións Xerais que, a partir de agora, é asumida por Fran Alonso, até este momento subdirector do grupo editorial, en substitución do cesado Manual Bragado e co obxectivo de paliar a crise que atravesa a empresa potenciando a publicación de ficción escrita por autores galegos.

_____, “Lugo non terá Feira do Libro tras a renuncia en bloque das sete librarías locais”, *El Progreso,* “Cultura”, “Vivir”, 12 maio 2018, p. 69.

Achega información sobre a decisión das sete librarías de Lugo de renunciar a organizar a Feira do Libro por diferentes circunstancias persoais dos libreiros e libreiras en cuestón.

_____, “Adeus a Xabier Docampo, o último gran narrador popular”, *Diario de Pontevedra,* “Vivir aquí”, “Literatura”, p. 53/ *El Progreso,* “Literatura”, “Vivir”, p. 45, 27 xuño 2018.

Dá conta do pasamento do autor e percorre os seus logros no eido cultural, ao mesmo

tempo, cita palabras e opinións de intelectuais como Paco Martín, Marcos Calveiro ou Manuel Bragado. Finalmente, fai un percorrido por algunhas das súas principais obras ao longo do artigo.

_____, "Alfonso Armada. 'Nunca esquecerei a man erguida dunha rapaza viva entre centos de cadáveres en Ruanda", *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", 2 xullo 2018, pp. 36-37.

Conversa co xornalista e escritor vigués en torno á súa nenez, inicios no teatro coa compañía Artello (onde coincidiu con Morris), viaxes, traballo xornalístico e próximos proxectos, entre os que se conta *Por carreteras secundarias*, unha crónica en castelán sobre "a España ignorada e sen autovías", que nace dunha visita á terra de Uxío Novoneyra, o Courel.

_____, "Os cinco disparos de Paco del Riego", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 144, 29 xullo 2018, p. 8.

Encomeza reproducindo unha anécdota de Ramón Mª del Valle-Inclán reproducida en *Conversas con Paco del Riego* de Perfecto Conde e, a seguir, aclara que o autor desminte que Del Riego lle comentara que non publicara o diálogo que mantiveran en 2008 e que achega "unha visión sorprendente" dos *Seis poemas galegos* de Federico García Lorca. Considera que o autor esgrime "unha excusa impropia dun periodista" para xustificar non publicalo antes, que "acerta coas preguntas mais non se molesta en afondar nelas", que non editou a entrevista quizais por "conservar a frescura", que o discurso de Del Riego é "verosímil" e que "decidiu usar a oportunidade que lle ofrecía un periodista para fixar o mapa do que foran a súa biografía, o seu esforzo entregado polo país e as súas relacións con outros axentes culturais". Destaca dous temas nas respostas (o perdón e a traizón), cualifica a Ramón Piñeiro como "conciliador con toda idea allea, mesmo co anarquismo" se ben critica que asustase politicamente a líderes potenciais como X.L. Méndez Ferrín e Xosé Manuel Beiras cos seus odios cara ao marxismo, xustifica o comportamento do "estafador" Álvaro Cunqueiro e tamén que Filgueira Valverde "se cubrise amablemente de franquismo" e considera a Vicente Risco como un traidor, a quen define como "budista", "covarde" e "pusilánime". Tamén critica Del Riego que Celso Emilio Ferreiro descubrise nun artigo xornalístico que el se agochaba baixo o pseudónimo de Salvador Lorenzana e que Carlos Casares aceptase que Piñeiro o elixise para desprazar a Del Riego como director da Editorial Galaxia xa que Casares era un "pragmático" e tamén "non era moi afeccionado á disciplina de traballo". Jaureguizar remata sintetizando unha anécdota referida ao pintor Urbano Lugrís, a súa "debilidade".

_____, "Constantino Bértolo. 'Ahora los escritores son marca ya antes de empezar a escribir", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", pp. 42-43/ *El Progreso*, "Vivir", "Literatura", pp. 52-53, 13 agosto 2018.

Entrevista a Constantino Bértolo, quen menciona coma obras épicas galegas *Contra Maquieiro* de Ferrín, *Longa noite de pedra* de Celso Emilio Ferreiro e *Covadonga* de Xosé Rubinos, e a Murguía coma escritor non de historia, senón de política. Menciona tamén a Curros, Pondal, Rosalía, Cunqueiro e Ferrín como as súas primeiras achegas á literatura galega.

_____, "Carlos Núñez. 'Conformabámonos con que o celta era un imaxinario de cen anos,

como o flamenco", *El Progreso,* "Vivir", "Cultura", "Música", 15 outubro 2018, pp. 58-59.

Menciona ao Padre Sarmiento polas súas referencias ao celta, a Murgía por reconectar Galicia co celtismo, e a Alfonso X, en cuxas cantigas predominaba a música celta.

_____, "Isidro Novo daralle nome á Biblioteca Municipal de Lugo e será homenaxeado", *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", 19 outobro 2018, p. 75.

Anuncia a homenaxe a Isidro Novo, quen dará nome á Biblioteca Municipal de Lugo o 3 de novembro. Indica que haberá unha serie de actos coordinados por Antonio Reigosa e Lois Pérez, entre eles, un recital no Vello Cárcere no que haberá poesía de Xoán Neira, David Otero, Xosé Lois García, Lois Diéguez, Toño Núñez, Alberte Momán, Xoán Xosé Fernández Abella, Martiño Maseda e José Blázquez e no que tamén le lerán pezas doutros autores como Xosé Miranda ou María Xosé Lamas.

Jaureguizar, Santiago, "Os cinco disparos de Paco del Riego", *Diario de Pontevedra* /*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 144, 29 xullo 2018, p. 8.

Encomeza reproducindo unha anécdota de Ramón Mª del Valle-Inclán reproducida en *Conversas con Paco del Riego* de Perfecto Conde e, a seguir, aclara que o autor desminte que Del Riego lle comentara que non publicara o diálogo que mantiveran en 2008 e que achega "unha visión sorprendente" dos *Seis poemas galegos* de Federico García Lorca. Considera que o autor esgrime "unha excusa impropia dun periodista" para xustificar non publicalo antes, que "acerta coas preguntas mais non se molesta en afondar nelas", que non editou a entrevista quizais por "conservar a frescura", que o discurso de Del Riego é "verosímil" e que "decidiu usar a oportunidade que lle ofrecía un periodista para fixar o mapa do que foran a súa biografía, o seu esforzo entregado polo país e as súas relacións con outros axentes culturais". Destaca dous temas nas respostas (o perdón e a traizón), cualifica a Ramón Piñeiro como "conciliador con toda idea allea, mesmo co anarquismo" se ben critica que asustase politicamente a líderes potenciais como X.L. Méndez Ferrín e Xosé Manuel Beiras cos seus odios cara ao marxismo, xustifica o comportamento do "estafador" Álvaro Cunqueiro e tamén que Filgueira Valverde "se cubrise amablemente de franquismo" e considera a Vicente Risco como un traidor, a quen define como "budista", "covarde" e "pusilánime". Tamén critica Del Riego que Celso Emilio Ferreiro descubrise nun artigo xornalístico que el se agochaba baixo o pseudónimo de Salvador Lorenzana e que Carlos Casares aceptase que Piñeiro o elixise para desprazar a Del Riego como director da Editorial Galaxia xa que Casares era un "pragmático" e tamén "non era moi afeccionado á disciplina de traballo". Jaureguizar remata sintetizando unha anécdota referida ao pintor Urbano Lugrís, a súa "debilidade".

Jiménez, Irene, "Manuel Rivas: 'En España parece haber obsesión por controlar hasta las coplas", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 10 abril 2018, p. 38.

Aborda a nova obra de Rivas, *Contra todo isto: Un manifesto rebelde*, na que o autor ataca a desigualdade, o retroceso, o rearme, o machismo e a corrupción.

_____, "Argentina garantiza que protexerá todo o patrimonio do CGBA", *El Correo*

Gallego, "Tendencias", 8 maio 2018, p. 39.

Informa da celebración dunha xuntanza entre o conselleiro de cultura da Xunta, Román Rodríguez, e o seu homólogo arxentino para tratar diversos temas culturais de interese tanto para Galicia como para o país austral, e da que o representante arxentino saíu co firme compromiso de conservar, difundir e exhibir o extenso e valioso patrimonio cultural, artístico e bibliográfico do Centro Galego de Buenos Aires.

_____, "Rosario Álvarez será hoxe a primeira presidenta do CCG", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 31 maio 2018, p. 37.

Dá conta do nomeamento da profesora Rosario Álvarez, antiga directora do Instituto da Lingua Galega (ILG), como primeira presidenta do Consello da Cultura Galega,

_____, "Luis Seoane será o protagonista do Día das Artes Galegas", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 3 xullo 2018, p. 37.

Anuncia a escolla efectuada pola Real Academia Galegas das Belas Artes en sesión ordinaria, que pretende homenaxear e difundir a figura de Luís Seoane, teórico de arte, creador, deseñador, caricaturista, debuxante e pintor, a través do Día das Artes Galegas no próximo ano.

_____, "Carlos G. Reigosa presenta 'Secretos de Bretaña', 'noir' de la Galicia más profunda", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 15 xullo 2018, p. 35.

Recóllense declaracións do autor galego (A Pastoriza, 1948) en torno á súa última obra de ficción en castelán, un thriller ambientado nunha aldea da costa norte galega.

_____, "Carvalho Calero e Fraguas volven polarizar a Academia de cara ao Día das Letras 2019", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 7 xullo 2018, p. 33.

Dá conta da disxuntiva na que se ve envolta a Real Academia Galega con motivo da escolla do homenaxeado no Día das Letras Galegas 2019, xa que o debate está polarizado entre os seus membros, quen terán que escoller, por medio dunha votación secreta, entre os dous candidatos, nomeadamente Carvalho Calero e Antonio Fraguas.

L. C., "La escritora Raquel Castro será la pregonera de la romería de A Franqueira", *Faro de Vigo,* "Condado – Paradanta", "Área Metropolitana", 24 agosto 2018, p. 14.

Coméntase que a autora, licenciada en filoloxía galego-portuguesa e hispánica, dirixe o grupo de teatro amador Ata Sempre, de Alxén. Engádese que Castro fará unha homenaxe a Ramón Cabanillas, autor que peregrinou á Franqueira (ao igual que Otero Pedrayo, Faustino Rey Romero ou Eduardo Blanco Amor) e onde recolleu romances posteriormente publicados en *Romaxes da Franqueira*.

_____, "La poeta porriñesa Beatriz Alonso participa en el certamen Versat i Fest de Valencia", *Faro de Vigo,* "Louriña", "Área Metropolitana", "Porriño- Mos", 4 decembro 2018, p. 15.

Informa da presencia da escritora porriñesa, Beatriz Alonso Cabaleiro, no certame Versat i Fest de Valencia como primeira escritora galega en acudir a este evento, onde levará a cabo un recital para concurso mais tamén onde poderá deleitar ao público con outras obras inéditas e da súa autoría.

L. F., "La Ínsua dos Poetas mantiene este sábado el homenaje a Víctor Campio, tras su repentina muerte", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 25 xullo 2018 p. 38.

Informa que a Fundación Ínsua dos Poetas tiña proxectada unha homenaxe por vez primeira a un escritor en vida. O escollido era o poeta Víctor Campio Pereira, mais este faleceu de forma repentina e o tributo mantívose a título póstumo. Engade que se lle dedicará unha escultura da autoría de Luis G. Tosar, denominada "Caste", inspirada nun poema do homenaxeado.

_____, "La Ínsua dos Poetas, lugar mágico de artistas y literatos", *Faro de Vigo*, "Faro Verano", "Sociedad", 29 xullo 2018, p. 42.

Dá conta da homenaxe ao recente falecido Víctor Campio na X Festa da Palabra de o Carballiño. Anuncia ademais a figura a homenaxear na próxima edición, o poeta Antón Tobar.

L. G., "Entre verde y letras", *Diario de Pontevedra*, "*Évenres!*", "fin_de_semana", p. 7/ *El Progreso*, "d_finde", "d_ruta", p. 41, 26 outubro 2018.

Achega información de interese turístico relativa ao Carballiño e os lugares que se poden visitar seguindo os camiños literarios trazados polos grandes escritores de antano, xa que nesta vila se ambientan, entre outras, as obras *O cisne de Vilamorta* de Pardo Bazán e *Cantigueiro de Orcellón* de Manuel María.

L. P., "La escritora sarriana Sonia Márpez gana dos premios de poesía", *El Progreso*, "Sarria", 13 xaneiro 2018, p. 19.

Informa de que a escritora sarriana, Sonia Márpez, gañou os premios de poesía dos certames Xuventude crea por unha parte e do Jóvenes Creadores de Salamanca pola outra, cos textos *O abeiro* para o primeiro e *Subsuelo* para o segundo.

_____, "La sarriana Sonia Marpez publica su primer poemario, 'Demolición", *El Progreso*, "Sarria", 1 maio 2018, p. 15.

Anuncia a publicación por parte de Ergueitos dun catálogo sobre a ruta Fiz Vergara Vilariño, no traballo recóllense trece esculturas de Primitivo Lareu, Jesús Otero-Yglesias, Manuel Buciños, Álvaro de la Vega, Violeta Bernardo, Miguel Macía, Fernando Yáñez, Mónica Alonso, Paco Poy, Caxigueiro, Eduardo Valiña, Paco Pestana e Manolo Caamaño.

L. R., "A Gala Rosalía de Castro convoca o 23 de febreiro a Abe Rábade, Uxía e Najla

Shami", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 13 xaneiro 2018, p. 33.

Informa da celebración, na Coruña, da Gala Rosalía con motivo da conmemoración do seu nacemento e que servirá como un espazo de confluencia entre voz e música da man dos músicos Abe Rábade, Najla Shami e Uxía onde e da voz poética de Anxo Angueira entre outros.

_____, "La Fundación Plácido Castro y Terra de Asorei se unen para potenciar y divulgar su figura y obra", *Diario de Arousa*, "Cambados – O Salnés", 1 agosto 2018, p. 11.

Informa de que Adega Terra de Asorei asinou até 2022 un convenio de colaboración coa Fundación Plácido Castro, mediante o que prestará a súa imaxe, instalacións e apoio económico. Asistiron a filla do escritor e tradutor de Corcubión, presidenta da Fundación, e o seu homólogo na sociedade vinícola, que salientaron aspectos deste persoeiro ponte entre Galicia e a cultura anglosaxona.

L. T., "Luis Emilio Batallán. 'Algunas letras de reggaeton son infames y faltan al respeto a la mujer", *El Ideal Gallego*, "A Coruña", 11 febreiro 2018, p. 15.

Entrevista ao músico Luis Emilio Batallán, afonda na seu vínculo coa poesía galega de Rosalía de Castro, Celso Emilio Ferreiro, Cabanillas ou Álvaro Cunqueiro, a través das súas versións musicadas.

_____, "Bergondo hace suya a Filomena Dato en el 'cabodano' de su adiós en Moruxo", *El Ideal Gallego*, "Área metropolitana", 27 febreiro 2018, p. 16. Prn

Dá conta do acto de conmemoración a escritora ourensá Filomena Dato que tivo lugar en Bergondo con motivo do octoxésimo segundo aniversario da súa morte.

Lamas, Jorge, "A homenaxe a Alonso Montero enxalza o seu labor como profesor", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 2 decembro 2018, p. 37.

Dá conta sobre a homenaxe celebrada en Vigo en honra a Xesús Alonso Montero, un acto organizado polos Premios da crítica, co apoio da Universidade de Santiago de Compostela, de Vigo e d'A Coruña, ademais da Real Academia Galega e do Consello da Cultura Galega. Entre os poñentes detaca a intervención de Víctor Fernández Freixanes.

Larriba, Elena, "O Museo de Pontevedra dá a benvida aos debuxos orixinais do 'Álbum Nós", *La Voz de Galicia*, "Sociedad", 4 xullo 2018, p. 33.

Comenta a chegada dos debuxos orixinais do Álbum Nós ás Salas Castelao do Museo de Pontevedra, cincuenta estampas desaparecidas durante oitenta anos até seren localizadas nunha colección privada. Coméntanse as vicisitudes e percorrido dos orixinais, así como a benvida que lles deron os representantes das principais institucións culturais de Galicia.

Leiceaga, Xoaquín F., "Común a patria, común a loita"/ *El Progreso*, "Día de Galicia",

25 xullo 2018, p. 4.

Reflexiona sobre a festividade do 25 de xullo en Galicia e, ao final do artigo, fai referencia a uns versos de Celso Emilio Ferreiro, que serven para darlle título ao mesmo artigo, extraídos do seu poema "Irmaus".

Lema, X. M., "Carballo abre hasta el domingo la Praza dos Libros con descuentos y actividades", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Costa da Morte-Xallas", 6 xullo 2018, p. 34.

Dá conta das actividades celebradas na localidade na "Prazas dos Libros". Destácase a asistencia de personalidades como Manuel Rivas, Pedro Feijóo, Enma Pedreira, Miro Villar, Eli Ríos e Xan Fraga.

Lema, Manuel X., "Maridaje entre literatura y mar en un hotel fisterrán", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Costa da Morte", 17 xullo 2018, p. 33.

Informa de que os nomes de cada un dos cuartos do hotel Bela Fisterra renden homenaxe á unión entre a literatura e o mar (dende *Catro*, en recordo de *De catro a catro*, até *Moby Dick* de Melville). Un dos cuartos, *Marea viva*, estará amadriñado durante os próximos meses pola poeta e xestora cultural Yolanda Castaño.

Lemos, A. "Xurxo Patiño, director de la Feria del Libro: 'Resalto el éxito de los autores vigueses", *Faro de Vigo*, "Vigo", 11 xullo 2018 p. 8.

Recolle o balance xeral da Feira do Libro da man do seu máximo responsábel, que resalta o éxito dos autores vigueses, coma Ledicia Costas ou Antonio García Teijeiro. Destaca o éxito da ruta guiada por Pedro Feijoo, cuxas prazas para visita guiada se cubriron o primeiro día da feira.

Liste, Ana G., "Uns Mestre Mateo de óperas primas", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 2 marzo, p. 37.

Dá conta das principais obras que participarán na decimo sexta edición dos Premios Mestre Mateo. moitas delas cun vínculo directo coa literatura galega, como poden ser *Castelao, de chumbo a verba*, de Miguel López, ou a *Estación violenta*, dirixida por Anxo Fazáns.

_____, "Méndez Ferrín presenta en Vigo os seus artigos sobre as fronteiras de Galicia", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 10 marzo 2018, p. 37.

Coméntase a presentación de artigos de Méndez Ferrín baixo o título *Arraiano entre arraianos*, obra que conta cun prólogo de Xosé Benito Reza.

_____, "Recital Interxeracional en homenaxe a Ferrín", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 20 abril 2018, p. 35.

Informa da celebración dun recital de poesía en homenaxe a Xosé Luís Méndez Ferrín no seo da terceira edición das Lecturas Poéticas en Fonseca organizadas pola poeta e vicedecana da Facultade de Filoloxía da Universidade de Santiago de Compostela María do Cebreiro e no que se deu un encontro entre distintas voces xa consagradas da poesía galega con outras incipientes.

_____, "Un Día do Libro 'en precario", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 24 abril 2018, p. 37/ *La Opinión*, "Sociedad, cultura y ocio", 24 abril 2018, p. 33.

Aproveitando a celebración do Día do Libro conversa con libreiros e editores, como Fran Alono e Francisco Castro sobre a situación precaria do libro galego.

_____, "Chega a Vigo 'A estación violenta", *Faro de Vigo, "Visado"*, "Cine", 1 xuño 2018, p. 6.

Anuncia a estrea da película de Anxos Fazáns nos Multicines Norte de Vigo, acompañada dun coloquio. No corpo da noticia, lembra a conexión coa novela homónima que o xornalista Manuel Jabois escribiu na súa xuventude.

_____, "Alonso Montero fronte ao seu legado", *Faro de Vigo, "Saberes"*, n.º 619, "Cine", 2 xuño 2018, p. 2/ *Faro de Vigo,* "*El sábado*", n.º 1069, p. 1

Anúnciase a estrea da película sobre a traxectoria de Xesús Alonso Montero "Cidadán Alonso Montero. O señor das Palabras", dirixida por Xan Leira coa produtora Acuarela Comunicación, no Auditorio Afundación de Vigo, coincidindo co seu noventa aniversario. Coméntase que este documental supón un repaso á súa biografía para mostrar cales son os eixos temáticos da súa experiencia vital, dun xeito cronolóxico e partindo dunha reflexión actual do protagonista. Engádese que no documental tamén participan outras voces como os seus alumnos Ramón Nicolás, Dolores Vilavedra, Inma López Silva, Perfecto Conde, Ana Acuña Trabazo; músicos como José Luis Rivas Cruz "Mini" e Baldomero Iglesias "Mero"; así como o Secretario Xeral de Política Lingüística, Valentín García, o presidente da RAG, Víctor Freixanes, o presidente da RAE, Darío Villanueva, a vicepresidenta do CCG, Rosario Álvarez, o presidente da Fundación Premios da Crítica, Bieito Ledo, e de José Gómez Alén da Fundación 10 de marzo.

_____, "Genes como robles", *Faro de Vigo,* "*estela*", n.º 818, "Reportaje", 24 xuño 2018/ *La Opinión, "El Domingo"*, n.º 889, 22 xullo 2018, pp. 2-3.

Cita inicialmente a Rosalía de Castro, cuns versos do poemario *En las orillas del Sar* referidos aos carballos, no marco dunha reportaxe sobre avances científicos na comprensión da súa lonxevidade. Recolle as palabras de Blanco Amor ante a exposición fotográfica de José Suárez.

Liste, Ana G. e **Ocampo**, Elena ",Ferrín asegura que non contestará ao ultimato da RAG sobre a súa reincorporación", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 22 marzo 2018, p. 35.

Recolle as declaracións de Méndez Ferrín con respecto ao ultimato da RAG sobre a súa reincorporación, feito ante o que afirma que non vai facer nada e que xa non ten ningún

vínculo coa institución.

Lizcano, Rocío, "De Monet a Banksy sin salir de Galicia", *ABC,* "Galicia", 17 marzo 2018, pp. 64-65.

Anuncia a exposición pictórica do Museo Centro Gaiás, a cal agrupa máis de cento noventa pezas de cento dezanove autores entre os que se atopan galegos como Isaac Díaz Pardo, Castelao, Urbano Lugrís, Colmeiro e estranxeiros como Monet ou Banksy.

_____, "Julio Verne, un viajero en Vigo", *ABC,* "Galicia", 6 maio 2018, p. 85.

Achega información diversa sobres as diferentes estancias de Jules Verne en Vigo ademais de comentar a inclusión da cidade como topos literario dentro da súa coñecida narrativa *20.000 leguas de viaxe submarina*.

Longueira, T., "Ponteceso. La cuna de Pondal ofrece parajes únicos", *La Voz de Galicia*, "Especial turismo en la Costa da Morte", 31 maio 2018, p. 12.

Con motivo dun breve repaso polos atractivos da localidade, comeza por lembrarse o seu estatuto de cidade natal de Eduardo Pondal, alicerce fundamental do Rexurdimento e autor do himno galego.

López, Ana, "Galicia homenajea a Alejandro de la Sota, uno de los arquitectos más notables del XX", *La Opinión,* "Sociedad, cultura y ocio", 15 abril 2018, p. 35.

Dá conta da homenaxe ao arquitecto Alejandro de La Sota na cuarta edición do Día das Artes Galegas, na cal Celestino García, vicepresidente da Real Academia Galega de Belas Artes, comentou a súa traxectoria sinalando a relación do arquitecto con Castelao e Alexandre Bóveda.

López, Belén, "Unha campaña en change.org pide que o Sexto Edificio leve o nome de Moldes", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 4 xaneiro 2018, p. 11.

Menciona como propostas para o Sexto Edificio do Museo de Pontevedra os nomes de Xosé Filgueira Valverde e de Alfonso Rodríguez Castelao.

_____,"A poesía galega sobe un 'chanzo' da man dun pontevedrés", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 14 xaneiro 2018, p. 15.

Dá conta do proxecto Chanzo, iniciado a partir da Editorial Chan da Pólvora e que será dirixido polo pontevedrés Alexandre Fernández Peón e Antón Blanco Casas. O proxecto iníciase como un medio alternativo a través do cal canalizar diferentes expresións poéticas.

_____, "O Culturgal de Pontevedra eríxese como insignia cultural de Galicia", *Diario de Pontevedra,* "Vivir Aquí", "Cultura", 31 xaneiro 2018, p. 50.

Destaca que o Culturgal está entre os eventos máis destacados para o Observatorio de la Cultura de la Fundación Contemporánea.

_____, "De la Sota, Valle-Inclán e José Solla protagonizarán o ano expositivo do Museo", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 7 febreiro 2018, p. 15.

Informa da exposición que o Museo de Pontevedra acollerá arredor da estadía de Carlos Maside en Combarro e que estará constituída por debuxos, apuntes, notas, acuarelas e óleos desta experiencia.

_____, "Pontevedra 'rosalíase", *Diario de Pontevedra*, "Vivir Aquí", 24 febreiro 2018, p. 49.

Informa da lectura colectiva de poemas e o reparto de camelias que adianta a celebración de Día de Rosalía na Deputación de Pontevedra. A programación levouse a cabo na rúa que leva o nome nome da poeta.

_____, "Solla faille o caldo a Rosalía", *Diario de Pontevedra, "reviSta!"*, n.º 904, "Reportaje", "Quitamerendas", 24 febreiro 2018, p. 8.

Anuncia a elaboración do Caldo da Gloria por parte do chef de Poio Pepe Solla con motivo da celebración do Día de Rosalía.

_____, "Tralas pegadas de Lupa", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 17 marzo 2018, p. 12.

Dá conta do documental *Lupa. Na procura do mito da Raíña Loba* de Rafael Quintía, o cal explora á personaxe do *Códice Calixtino* encargada de recibir os restos do Apóstolo na súa chegada a Santiago.

_____, "Sés, Iria Pinheiro e Margarita Ledo farán de guías no Museo", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 21 marzo 2018, p. 15.

Anuncia a segunda edición do ciclo "Visitas cruzadas" no Museo de Pontevedra, o cal consiste en que personaxes da cultura fagan de guías polo museo. Sinala que nesta edición participarán o editor Francisco Castro, a escritora Margarita Ledo, a música Sés e varias actrices como Nieves Rodríguez e Iria Pinheiro.

_____, "Manuel Rivas e Juan Carlos Mestre virán a PontePoética 2018", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 13 abril 2018, p. 13.

Anuncia a celebración do festival Pontepoética, organizado pola poeta Yolanda Castaño e no que participarán autores como Manuel Rivas, Juan Carlos Mestre, María Xosé Queizán, Elías Portela e Míriam Ferradáns.

_____, "Ramón Villares: 'Ser nación cultural non é pouco", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 18 abril 2018, p. 13.

Anuncia a presentación en Pontevedra do libro *Identidade e afectos patrios* (2017) de Ramón Villares, cuxo limiar se titula "Lavrar a imaxe de Galicia" facendo referencia a

un título de Paz Andrade, coa presenza de Fina Casalderrey e Xosé Fortes.

_____, "As librerías de Pontevedra celebran o 23 de abril a cuberto", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 20 abril 2018, p. 12.

Recóllense parte das actividades que se celebrarán o 23 de abril: sinaturas de libros de Adrián Morgade, agasallos para os lectores, vermú ou ciclos de conversas con escritores e xornalistas. Tamén dá conta do I Congreso Internacional de Mediación Lectora "Mulleres de conto".

_____, "Son as autoras mulleres as que están á vangarda da poesía galega", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 21 abril 2018, p. 12.

Informa da celebración dunha nova edición do festival Pontepoética no Teatro Principal de Pontevedra organizado polo Ateneo e o máis polo Concello e coordinado por Yolanda Castaño como un espazo de encontro entre poéticas de realidades lingüísticas moi diversas entre as que aparecen o galego, o castelán, o portugués, o catalán, o vasco, o inglés e o occitano como linguas para o coñecemento e o entendemento.

_____, "Xulio Amigo recupera a presidencia de Culturgal tralo paso de Bragado", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 24 abril 2018, p. 10.

Informa da volta de Xulio Amigo á presidencia de Culturgal tras a renuncia de Bragado.

_____, "Invocando a Edgar Allan Poe", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 1 xuño 2018, p. 12.

Dá conta do debut literario da nova revista Ligeia, título coincidente co dun relato curto de Edgar Alan Poe, e que tratará sobre literatura galega mais cunha perspectiva aberta ao ámbito internacional.

_____, "Carlos Núñez ofrecerá o concerto central do Culturgal", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 5 xuño 2018, p. 12.

Anúncianse algunhas das propostas para o vindeiro Culturgal, entre as que figuran a presenza de Carlos Núñez, a selección de Inversa Teatro con "Sofía e as postsocráticas" e dous espectáculos de carácter familiar presentados pola editorial Galaxia, Oviravai e Xoán Curiel.

_____, "A Festa dos Libros traerá a 60 autores á Praza da Ferrería", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 19 xuño 2018, p. 12.

Anúncianse a II Festa dos Libros de Pontevedra, iniciativa do Concello e das librarías da cidade, coa convidada Traga-Mundos de Vila Real. Contará coa presenza de Marga Tojo (*Cara de velocidade*, 2018), Lois Pérez (*Long Play*, 2017), Diego Ameixeiras (*A crueldade de abril*, 2018), Pedro Feijoo (*Sen piedade*, 2018) e Suso de Toro (*Fóra de si*, 2018), así como actividades específicas arredor de temáticas LGTBI.

_____, "Santiago Jaureguizar gaña o Premio Fernández del Riego", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", 20 xuño 2018, p. 52.

Coméntase o fallo do Premio de Xornalismo Fernández del Riego, que recae no xornalista de *El Progreso* polo artigo "Pólvora sen magnolia na discoteca Clangor", publicado en decembro de 2017. Recóllense intervencións de Alfredo Conde, Víctor F. Freixanes ou o director do Ámbito Cultural El Corte Inglés, que salienta a ligazón entre literatura e xornalismo. Trátanse tamén a concorrencia de mulleres ou a composición do xurado.

_____, "Pontevedra súmase á petición da Sega para adicarlle o Día das Letras a Xela Arias", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", 22 xuño 2018, p. 57.

Refire o apoio público do Concello de Pontevedra á iniciativa posta en marcha pola plataforma feminista de crítica literaria A Sega para que o vindeiro Día das Letras Galegas sexa dedicado a Xela Arias. Ponse en marcha un cancelo nas redes sociais para axudar na divulgación, entre outras accións.

_____, "Un paseo por Vilanova de Alba", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 1 xullo 2018, p. 15.

Dá conta do roteiro literario realizado por Víctor Freixanes na vila na que o autor ambientou a súa novela de 1982, *O triángulo inscrito na circunferencia*, dentro do ciclo Paseos pola Pontevedra literaria. Estivo acompañado por escritores como Adolfo Caamaño ou Eva Mejuto, libreiros como Xaime Corral e Manuel Seijas, e a presidenta do Consello da Cultura Galega, Rosario Álvarez. Coa información tamén se achega unha descripción de parte do roteiro.

_____, "O Museo de Pontevedra e Nós", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", 4 xullo 2018, p. 51.

Recolle a efeméride da incorporación de orixinais do *Álbum Nós* ao Sexto Edificio do Museo de Pontevedra, con salas reformuladas para a ocasión. Salienta o peso que o Museo gaña como referente no que a Castelao se refire, único persoeiro, xunto con Manuel Quiroga, que conta cun espazo propio. Recóllense declaracións dos conservadores e algunha novidade, coma a exposición do manuscrito orixinal do *Sempre en Galiza* dedicado a Bóveda.

_____, "Rosario Álvarez. 'A cultura galega non se pode medir só en termos de lingua'", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", 8 xullo 2018, pp. 8-9.

Entrevista a Rosario Álvarez, presidenta do Consello da Cultura Galega e antiga directora do Instituto da Lingua Galega (ILG).

_____, "O Culturgal entrégase ao público", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 10 xullo 2018, p. 10.

Anuncia a celebración da XI Feira das Industrias Culturais de Galicia en Pontevedra e menciona ao novo presidente da asociación Culturgal, Xulio Amigo.

_____, "Unha potencia en premios literarios", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", 20 setembro 2018, p. 48.

Informa da festa das letras que se celebra en Pontevedra o 26 de setembro e fai unha listaxe dos 17 galardoados con premios literarios aos que se homenaxea no acto. Informa de que a escritora Ledicia Costas vai presidir a gala e de que se fará unha homenaxe ao editor Manuel Bragado, ex-director de Xerais, e ao Festival de Poesía do Condado.

_____, "Con barqueira e remador' incorpora o árabe e o bengalí ás súas linguas", *Diario de Pontevedra,* "Vivir aquí", 26 setembro 2018, p. 45.

Infórmase do Obradoiro Internacional de Tradución Poética coordinado por Yolanda Castaño que terá lugar na illa de San Simón entre o 1 e 6 de outubro. Entre as novidades do programa destácase a participación do recentemente galardoado co Premio da Cultura Galega, o escritor Xosé María Álvarez Cáccamo.

_____, "A propósito de Pancho Varela", *Diario de Pontevedra,* "Vivir Aquí", "Sociedad", 5 outubro 2018, p. 58.

Informa do libro que publicou Carlos Solla sobre a figura de Pancho Varela, compromisario de Izquierda Republicana en Cercedo. O título do volume é *Así aprenderán a non ter ideas*, publicado por Edicións Morgante no 2016.

_____, "O Salón do Libro homenaxeará ao escritor Antonio García Teijeiro", *Diario de Pontevedra,* "Ciudad", 27 novembro 2018, p. 7.

Dá conta da escolla de Antonio García Teijeiro como autor homenaxeado no XX Salón do Libro Infantil e Xuvenil de Pontevedra. Destaca como logro do autor o seu recoñecemento, no ano anterior, co Premio Nacional de Literatura Infantil e Xuvenil por *Poemar o mar*.

_____, "A Casa de Rosalía faise co Premio do Público de Culturgal 2018", *Diario de Pontevedra,* "Ciudad", 27 novembro 2018, p. 7.

Dá conta do galardón á Casa de Rosalía por parte do público do Culturgal de 2018.

_____, "Saramago regresa a Pontevedra", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 4 decembro 2018, p. 12.

Anuncia a celebración das III Xornadas Internacionais da Cátedra José Saramago na cidade de Pontevedra co gallo do 20º aniversario do seu premio Nobel, cunha programación composta de catro conferencias e quince comunicacións que pretenden revisar a figura do escritor dun xeito transversal baixo o título 'Saramago nos 20 anos do Premio Nobel: literatura, arte e política'.

López, Belén, **Rozas**, Ramón, "Dezasete xeitos de nomear o amencer", *Diario de Pontevedra,* "Vivir aquí", 27 setembro 2018, p. 57.

Coméntase a gala "Unha lingua de premio" que organiza a Deputación de Pontevedra no Pazo Provincial. O acto contou coa actuación de Xardín Desordenado que musicou textos de Valentín Paz Andrade, Olga Novo, María Victoria Moreno e Carlos Casares. Ledicia Costas foi a encargada de conducir a gala en que se homenaxeou as traxectorias de

Manuel Bragado e do Festival de Poesía do Condado.

López, Gustavo, "Antón Lopo. 'Este festival reúne en Santiago a mellor poesía do mundo", *El Correo Gallego*, "Santiago", 21 marzo 2018, p. 24.

Anuncia o Festival de Poesía para Corpo Principal organizado por Antón Lopo e no que participaron poetas como María Xosé Queizán, Estíbaliz Espinosa, Olga Novo, Isaac Xubín, Luísa Castro e Xabier Xil Xardón.

López, Rafa, "Invitados de enero en el Club FARO", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 7 xaneiro 2018, p. 39.

Dá conta da conferencia de Beto Luaces, titulada "Vicvs, Unha novela negra viguesa con raíces na serra do Suído" e que fai referencia ao seu libro *Vicvs, un lugar do común.*

López, Raquel, "Galicia debuxa", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 656, "Banda deseñada", 8 febreiro 2018, p. II.

Repasa, co gallo da celebración do "Día da ilustración", os debuxantes galegos máis destacados ao longo da historia, afondando nas figuras de Camilo Díaz Baliño, Isaac Díaz Pardo e Rodríguez Castelao. Facendo referencia a algunha das súas obras.

López, Ruth, "A colección Gil Varela, Luís Seoane e Puchades, no programa do Museo lugués", *El Progreso*, "Cultura", "Vivir", "Arte", 18 xaneiro 2018, p. 83.

Anuncia a exposición no Museo de Lugo de cadros de Luís Seoane, Puchades e Gil Varela no Ano do Patrimonio Europeo.

_____, "Ramón Villares fala do seu ensaio sobre a identidade galega en Lugo", *El Progreso*, "Cultura", "Vivir", 15 febreiro 2018, p. 46.

Informa da presentación *Identidade e afectos patrios*, o novo ensaio do catedrático Ramón Villares que, editado por Galaxia, pretende explicar a conformación da identidade de Galicia a través da súa historia.

_____, "Os Diplomáticos interpretan os seus poemas favoritos hoxe na Casa de Manuel María", *El Progreso*, "Cultura", "Vivir", 17 marzo 2018, p. 53.

Informa dunha actuación dos Diplomáticos de Montealto na Casa Museo de Manuel María na cal interpretarán os seus poemas favoritos, pertencentes a escritores como Celso Emilio Ferreiro, Manuel María, Teresa Ramiro e Manuel Rivas.

_____, "Alvarellos recuerda que Lorca vio 'el Miño corriendo dulcísimamente", *El Progreso*, "Cultura", "Vivir", 22 marzo 2018, p. 52.

Informa da presentación en Lugo da obra *El gran viaje de estudios de García Lorca* da

Editorial Alvarellos, na cal se recollen as crónicas da viaxe a Galicia de Lorca e a súa impresión favorábel acerca desta terra e a súa lingua, o que o levaría a escribir os *Seis poemas galegos* publicados pola editorial Nós.

_____, "El Lugo de los años 50, 60 y 70 regresa al Círculo en las caricaturas de Pepe Mouriz", *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", 11 abril 2018, p. 50.

Informa da creación dunha colección de caricaturas feitas por Pepe Mouriz que aluden a personaxes importantes como Maruja Mallo, Carvalho Calero, Francisco Rivera Manso ou Amable Veiga.

_____, "Rosario Álvarez convértese na primeira presidenta do Consello da Cultura Galega", *Diario de Pontevedra,* "Vivir aquí", p. 55/ *El Progreso,* "Vivir", p. 52, 1 xuño 2018.

Dá conta do nomeamento da profesora Rosario Álvarez, antiga directora do Instituto da Lingua Galega (ILG), como primeira presidenta do Consello da Cultura Galega,

_____, "Anxos Fazáns. 'Esta cinta ensinoume a estar triste e soa", *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", 5 xuño 2018, p. 51.

Recóllense algunhas declaracións da directora Anxos Fazáns, tras presentar nos cines Abella de Lugo a súa ópera prima, *A estación violenta,* baseada no libro homónimo de Manuel Jabois. Comenta diferentes escollas e aspectos, como a perspectiva "autorial", malia a traballar cun texto precedente.

_____, "Redel cierra con una charla en Lugo un curso sobre edición literaria", "Vivir", 14 xuño 2018, p. 43.

Anuncia a visita de Enrique Redel, director da editorial Impedimenta, ao curso de edición que estivo a se desenvolver en Lugo, convocado pola Área de Cultura da Deputación e a fundación Uxío Novoneyra. O editor será interpelado por Branca Novoneyra e polo público asistente.

_____, "Unha cita na casa de Uxío Novoneyra", *El Progreso,* "deVerano", "Culturetadas", 21 agosto 2018, p. 32.

Informa sobre a celebración da cuarta edición do Festival dos Eidos, que integrará este ano a aldea de Paderne. As poetas convidadas nesta edición serán Olga Novo, Tálata Rodríguez, Teresa Moure, Olalla Cociña, Xiana Arias, Celia Parra, Nieves Neira, Marco Paone, Paul Casey, Ciaran MacArtain, Michael O Callaghan, Sue Cosgrave, Kady Darcy, Rosy Oreagan e Julie Goo.

_____, "O modisto Adolfo Domínguez reescribe a novela 'Juan Griego', que apareceu en 1992", *Diario de Pontevedra,* "Vivir aquí", 19 outubro 2018, p. 5.

Dá conta da presentación dunha nova versión da novela *Juan Griego,* de Adolfo Domínguez, na que o autor afirma ter traballado durante vinte cinco anos.

_____, "Salvador Sobral e Lois Pérez actúan nos premios Ari(t)mar o mércores", *El*

Progreso, "Vivir", "Cultura", 26 outubro 2018, p. 53.

Infórmase de que o cantante luso Salvador Sobral e o lucense Lois Pérez actuarán o mércores na gala dos Premios da Música e da Poesía Galego portuguesas Ari(t)mar presentados por Carlos Meixide e Iria Pinheiro. A actuación, de carácter gratuíta, terá lugar o mércores 31 de outubro no Auditorio de Galicia na capital galega. Os galardóns, promovidos pola Escola de Idiomas de Santiago de Compostela, teñen a finalidade de achegar a cultura e a lingua galega e portuguesa. Na categoría de poesía a escollida en galego foi "Blues do rei Bergman= B.B. King"(2017), escrito por Lois Pérez para o poemario "Long play". En portugués, o premiado foi o escritor Alexandre Brea coa peza "XXXI. Com o ritmo da chuva", que forma parte de "O livro de ontem" (2017).

_____, "Achádego celebra cunha gala os seus 30 anos sobre os escenarios o luns", *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", 6 decembro 2018, p. 57.

Anuncia a celebración dunha gala de teatro no auditorio Gustavo Freire de Lugo co gallo do trixésimo aniversario da compañía de teatro Achádego en paralelo á realización dun percorrido pola cidade lucense con outros grupos teatrais iniciado na conmemoración do Día Mundial do Teatro. Ademais ofrece detalles arredor da compañía, por exemplo no relativo á súa historia ou ao seu elenco.

López, Ruth, **Martín**, Carmen, "O modisto Adolfo Domínguez reescribe a novela 'Juan Griego', que apareceu en 1992", *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", 19 outubro 2018, p. 75.

Anuncia a versión revisada da primeira novela do deseñador Adolfo Domínguez, *Juan Griego*, que fora publicada pola editorial Galaxia en 1992.

López, Silvia, "Outeiro de Rei revitaliza a cultura popular", *El Progreso,* "Comarcas", 15 xullo 2018, p. 12.

Informa da celebración do Convivio da Cultura en Outeiro de rei, onde a figura de Manuel María serviu de nexo durante as actividades da quinta edición.

_____, "Miguel Silva. 'O galego é unha lingua para dicir de todo, non é unha lingua de museo", *El Progreso,* "deVerano", "Entrevista", 24 agosto 2018, p. 40.

Nunha entrevista ao youtubeiro galego Miguel Silva, este afirma que na súa canle pon en diálogo autores clásicos coa cultura máis actual, por exemplo Camila Cabello con Rosalía de Castro ou Castelao cos memes.

López, Siro, "Carta a Rafael González", *El Ideal Gallego,* "Centenario", 6 maio 2018, p. 164.

A propósito dunha carta de despedida do autor do artigo ao que fora director do xornal *El Ideal Gallego,* Rafael González, recóllense os nomes dos primeiros colaboradores desta publicación, entre os que se atopan personalidades como Otero Pedrayo, Ramón Piñeiro, Ánxel Fole ou Carballo Calero.

López, Uxía, "Padrón, Ames y Brión convierten en ruta turística los escenarios de la vida de Rosalía de Castro", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Área metropolitana", 20 xaneiro 2018, p. L6.

Anuncia a inauguración por parte dos Concellos de Padrón, Ames e Brión dunha nova ruta turística e cultural polos escenarios da vida de Rosalía de Castro baixo o nome de "As pegadas de Rosalía".

_____, "El Corte Inglés súmase aos actos e doará racións do Caldo de Gloria", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Día de Rosalía", 20 febreiro 2018, p. L10.

Anuncia a participación do Corte Inglés na conmemoración do Día de Rosalía mediante a acollida do espectáculo de monicreques "A vida de Rosalía" e a acción solidaria de doar racións de Caldo de Gloria a entidades benéficas.

_____, "Gastronomía para lembrar a Rosalía", *La Voz de Galicia*, "Agenda", "Aniversario do nacemento da autora de 'Follas Novas", 23 febreiro 2018, p. L10.

Informa da conmemoración do nacemento de Rosalía pola Fundación Rosalía de Castro de Padrón, que consistiu en cociñar Caldo da Gloria. A esta iniciativa tamén se uniron os comedores escolares de Ames e Teo.

_____, "Múltiples actos de aniversario para Rosalía", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Día de Rosalía", 24 febreiro 2018, p. L10.

Informa das actividades que teñen lugar para festexar o aniversario de Rosalía de Castro no seu cento oitenta e un aniversario. Os actos principais foron levados a cabo en Padrón e Santiago de Compostela, entre as citas secundarias atópanse Concellos como Ames, Brión ou Rois.

_____, "Caldo de gloria á saúde de Rosalía", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 25 febreiro 2018, p. 38.

Comenta a conmemoración do día de Rosalía co caldo da gloria, o cal a propia autora deixara por escrito no seu poema "Miña casiña, meu lar".

_____, *"Música, teatro e poesía para lembrar a Rosalía o 15 de xullo"*, La Voz de Galicia, *"Cultura", 4 xullo 2018, p. 34.*

Presenta a orixinal proposta da Fundación Rosalía de Castro para a conmemoración do pasamento da escritora: alén da tradicional subida en dorna dende Valga polos ríos Ulla e Sar, un festival chamado "Abride a fiestra" que congregará música, poesía, monicreques e improvisación oral.

_____, "Padrón, Ames y Brión reforzarán la proyección de la Ruta Rosaliana", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Área metropolitana", 2 novembro 2018, p. L8.

Dá conta da iniciativa de reforzar a proxección turística da Ruta Rosaliana por parte dos Concellos de Padrón, Ames e Brión. Estes Concellos acordaron solicitar axudas que permitan aumentar a sinalización dos diferentes lugares que recorre a ruta. Tamén se informa que, estes tres Concellos en colaboración con Galicia Es+ propóñense realizar un percorrido alternativo que permita realizar o devandito roteiro a pé ou en bicicleta.

López Viñas, María, "Freixanes: 'non son un Balbino, fun educado en castelán; son neofalante", *El Progreso*, "Cultura", 23 novembro 2018, p. 64.

Dá conta da celebración da conferencia "Perspectivas de futuro para a lingua galega", na que o presidente da Real Academia Galega, Víctor Freixanes, se contrapuxo á figura de Balbino, personaxe da célebre obra de Neira Vilas, por ser educado en castelán.

Lorenzo, Sofía, "Antón Fraguas é elixido pola Real Academia Galega para as Letras 2019", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", "Sociedad", 8 xullo 2018, p. 50.

Informa da escolla de Antón Fraguas Fraguas por parte da RAG para protagonizar o Día das Letras Galegas do 2019. Indica que a candidatura de Fraguas se impuxo sobre a de Ricardo Carvalho Calero. Menciona a Losada Diéguez, Castelao e Ramón Sobrino como grandes referentes de Fraguas.

_____, "Felisa López y Baldo Ramos llenan de contenido 'Libros deshabitados' en Nova Rúa", *Diario de Pontevedra*, "Vivir", "Cultura", 28 outubro 2018, p. 40.

Comenta a mostra que se inaugurou na galería Nova Rúa de Lugo e que consiste na intervención da artista Felisa López, en forma de libros-escultura, a partir dos trazos sobre papel do poeta Baldo Ramos.

_____, "O Novo Cinema Galego non é tan novo, cumpriu anos", *Diario de Pontevedra*, "Vivir", "Cultura", 24 novembro 2018, p. 69.

Dá conta da reunión e o intercambio de opinións de actores, cineastas e dramaturgos ao remate das tres xornadas de Experiencias Teatrais, iniciativa de Achádego Teatro.

Losada, Andrés, "La preservación y universalización del patrimonio gallego", *La Voz de Galicia*, "*Suplemento Galicia digital*", 25 outubro 2018, pp. 2-3.

Dá conta do proxecto Memoria Dixital de Galicia impulsado pola Consellería de Cultura e Turismo e a Amtega. Menciona coma institucións da memoria o Consello da Cultura Galega, a RAG e o Instituto de Estudios Gallegos Padre Sarmiento.

Losada, Óscar, "Un canto ao humor", *La Opinión*, "Letras galegas", 6 xaneiro 2018, p. 9.

Fai un repaso ao contido no libro *Regueifa en Bergantiños* de Alba María Rodríguez,

centrándose na regueifa e nos mecanismos do humor galego.

Loureiro, Ramón, "El pintor gallego que llenó de luz las tertulias del café Gijón y la literatura", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 9 xaneiro 2018, p. 33.

Dá conta do pasamento de José González Collado, no artigo destácase a súa amizade con Álvaro Cunqueiro, Gonzalo Torrente Ballester e Miguel Carlos Vidal.

Luaña, Susana, "Piadoso, familiar e moi compostelán", *La Voz de Galicia,* "Santiago", 8 marzo 2018, p. L5.

Informa da presentación do libro Olimpio Pérez, Unha historia da Compostela moderna de Xoán López Facal, no cal inclúe un primeiro capítulo que se artella como unha recreación da Compostela decimonónica na que aparece, entre outras, Rosalía de Castro.

_____, "Palabras que escriben a piedra la memoria", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "La voz de mi barrio", 2 abril 2018, p. L7.

Repasa a memoria de Santiago de Compostela a través de establecementos e tradicións para pechar o texto cunha cita de Álvaro Cunqueiro: "Compostela é a eternidade".

Luengo, Diego, "Antonio Muñoz Molina. 'Denuncio que vivimos en un mundo que crea contaminación, basura y ansiedad", *Diario de Ferrol/ El Ideal Gallego,* "Sociedad", 21 marzo 2018, p. 37.

Informa da presentación da última obra de Antonio Muñoz Molina na UNED da Coruña acompañado por Javier Pintor e Xavier Seoane.

M. A. C., "Pontevedra es protagonista en el Teatro Rialto a través de la campaña 'Somos historias", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 21 marzo 2018, p. 8.

Informa dun acto en Pontevedra para dar coñecer os atractivos turísticos da cidade entre os cales se nomeou a unha serie de escritores que escribiron sobre Pontevedra, como Mendiño, Martín Códax, Xoan de Cangas e Rosalía de Castro.

M. A. N., "La poeta Luz Pozo recibe emocionada el título de Hija Adoptiva de Viveiro", *El Progreso,* "A Mariña", 19 novembro 2018, p. 16.

Dá conta do nomeamento da poeta Luz Pozo Garza como Filla Adoptiva de Viveiro. O acto, celebrado no teatro Pastor Díaz de Viveiro, reuniu a grandes personalidades da cultura galega como o presidente da Real Academia Galega Victor Freixanes, e a presidenta do Consello da Cultura Galega, Rosario Álvarez Blanco. Na celebración, a poeta lembrou a súa infancia en Viveiro e agradeceu a todos a súa asistencia. A homenaxeada tamén recitou dous dos seus poemas, "Pazo de Tor" e outro dedicado a súa

nai, e recibiu a medalla da cidade e un ramo de flores.

M. B., "Milanés canta con Batallán", *Diario de Pontevedra,* "*Évenres!*", "Fin de semana", 16 febreiro 2018, p. 6/ *El Progreso,* "*d_finde*", "d_nocheydía", 16 febreiro 2018, p. 40.

Sinala o disco *Aí vén o maio* (1975) de Luís Emilio Batallan, no cal aparecen musicados poemas de Cunqueiro, Celso Emilio Ferreiro, Rosalía de Castro e Curros Enríquez.

M. D., "As Quendas dijeron adiós con empanadas, caballos y poesía", *El Progreso,* "A Mariña", 2 maio 2018, p. 15.

M. F., "Nadjwan Darwish. 'Es una pena que Rosalía aún no esté traducida al árabe", *El Correo Gallego,* "Santiago", 4 xuño 2018, p. 22.

Dá conta das declaracións do poeta palestino Nadjwan Darwhish, de viaxe en Galicia, e que afirma que é unha magoa que a poesía de Rosalía de Castro non se atope traducida aínda ao árabe.

M. G., "Este sábado homenaxean a Avilés de Taramancos", *El Correo Gallego,* "Área Compostela", 9 xaneiro 2018, p. 30.

Informa do acto en homenaxe ao escritor e poeta Avilés de Taramancos, o cal consistirá nun recital multidisciplinar de Poesía, Música e pintura no coliseo de Noia. O recital foi titulado como *O poeta é un cazador alucinado*.

_____, "Núñez Singala recrea nunha novela a traxedia do 'Santa Isabel' en Sálvora", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Noia. Barbanza", 13 xaneiro 2018, p. 31.

Informa da celebración, no salón de actos do Centro Cultural Lustres Rivas de Ribeira, dun acto de presentación da libro *Noite de Temporal* de Manuel Núñez Singala, novela non ficcional que recrea a traxedia do *Santa Isabel* na illa de Sálvora.

_____, "Tres alcaldes, finalistas do novo premio Lorca, Guerra da Cal, Blanco Amor", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 7 abril 2018, p. 37.

Recolle a creación do Premio Lorca, Guerra da Cal, Blanco Amor que pretende fomentar o diálogo tomando como punto de partida a visita de Lorca a Compostela, e a colaboración entre as tres figuras mencionadas, que daría lugar aos *Seis poemas galegos.*

_____, "O home que atopou a súa Troia", *La Voz de Galicia,* "Área Metropolitana", "Obituario", 29 xuño 2018, L7.

Recoñécese o labor realizado polo finado Manuel Maneiro Castañeda como colaborador nas escavacións arqueolóxicas en Barbanza e como docente no colexio de infantil e primaria de Ramallosa, no Concello de Teo. Sinálase que os seus compañeiros despedírono coas seguintes palabras de Manuel Antonio "A alba nova sorprendeu-me cacheando ante os loceiros unha despedida que se me perdeu".

M. G. I., "Da Galicia da diáspora á territorial. A viaxe á orixe 73 anos despois", *La Voz de Galicia*, "Especial Castealo Maxistral", 5 outubro 2018, p. 2.

Análise sobre as orixes da obra de Castelao *A derradeira leición do mestre* que chega ao Museo Gaiás dende Bos Aires con motivo da exposición *Castelao maxistral*. Destácase, entre outras cuestións, que foi en Valencia onde debuxou os seus álbums de guerra *Atila en Galicia* e *Galicia mártir.*

M. G. M., "Nunca pasan de moda y son de talla única", *Diario de Ferrol*, p. 36/ *El Ideal Gallego*, p. 36, "Sociedad", 4 xaneiro 2018.

Recomenda a literatura como agasallo de nadal, ao mesmo tempo, fai unha referencia aos libros máis vendidos, *O xardineiro dos ingleses*, de Marcos Calveiro, e *Nube de neve* de Xabier P. Docampo.

_____, "Al Ghorra, Antonio Gamoneda, Queizán o Frank Báez estarán en el ciclo Poetas Di(n)versos", *El Ideal Gallego*, p. 36/ *Diario de Ferrol*, p. 37, "Sociedade", 17 xaneiro 2018.

Informa da presentación do ciclo Poetas Di(n)versos pola Concellería de Culturas, que comenza o 22 de xaneiro, conta cun recital o mes e remata o 19 marzo. Menciónase a Yolanda Castaño coma coordinadora e a participación no ciclo de María Xosé Queizán e Lois Pérez, quen recentemente publicou o poemario *Long Play*.

_____, "El penalti que marcó a una ciudad entera", *El Ideal Gallego*, "Sociedad", "Reportaje", 24 xaneiro 2018, p. 37.

Anuncia o documental *A loita* de Simón Casal sobre un partido de fútbol que se converteu en histórico. Sinala que no dito filme aparecerán os xornalistas Manuel Rivas e Xosé Hermida.

_____, "La poesía de Seoane sale desnuda al estrado y con un teclado en la mano", *El Ideal Gallego*, "Sociedad", "Reportaje", 26 xaneiro 2018, p. 36.

Informa sobre o acto celebrado no Teatro colón, titulado "Episodios dunha vella historia", no cal Santiago Fernández e Sergio López interpretarán algúns dos seus poemas, homenaxeando deste xeito ao poliédrico artista galego.

_____, "La Diputación ofrece en mayo visitas guiadas por las tripas del Colón", *Diario de Ferrol*, p. 37/ *El Ideal Gallego*, p. 36, "Sociedad", 7 abril 2018.

Anuncia a iniciativa da Deputación, na que se expoñerán obras fílmicas, teatrais e culturais.

_____, "In Nave Civitas recuerda a Paco Souto al lado del mar en el que faenó y del que escribió", *El Ideal Gallego*, "A Coruña", 8 abril 2018, p. 15.

Dá conta dun acto de homenaxe a Paco Souto no primeiro aniversario da súa morte realizado polo colectivo In Nave Civitas.

_____, "Francisco Narla. 'El trovador de gesta era el más admirado", *Diario de Ferrol*, p. 37/ *El Ideal Gallego,* p. 36, "Sociedad", 11 abril 2018.

Anuncia a presentación da obra *Laín. El Bastardo*, que pretende dar a coñecer á personaxe de Martín Códax.

_____, "Talleres, lecturas y suelta de libros por el día 23", *El Ideal Gallego,* "Sociedad", 21 abril 2018, p. 36.

Comenta algunhas das actividades previstas para festividade, que xiran en torno ao Pergamiño Vindel, o espectáculo "Veneris Dies" de Casa Hamlet, contacontos baseados en historias de An Alfaya ou clásicos infantís.

_____, "Nace 'Cóctel de Letras', que marida creaciones de Luis Veira y escritores del país", *El Ideal Gallego,* "Sociedad", 1 xuño 2018, p. 37.

Dá conta da actividade celebrada en A Coruña, onde se entrevistará de xeito alternativo a diferentes persoeiros e persoeiras das letras, nesta ocasión, debut da iniciativa, participou Arantza Portabales.

_____, "A cuadraxésimo sétima Feira do Libro moverá preto de 100.000 exemplares do 1 ao 10 de agosto", *Diario de Ferrol,* p. 37/ *El Ideal Gallego,* p. 37, "Sociedad", 28 xullo 2018.

Anuncia trinta e sesi casetas e setenta e oito actividades programadas para a presente edición da Feira do Libro nos xardíns de Méndez Núñez, con Xavier Senín como pregoeiro e o lema "Ler sen fronteiras" en homenaxe a María Victoria Moreno. Recóllense algunhas das presentacións esperadas, como *Cantar de corpos*, de Correa Corredoira; *Galicia en bus*, de María Reimóndez, *Fálame do silencio*, de Pablo L. Orosa ou *Contra todo isto*, de Manuel Rivas, todos eles editados no presente ano.

_____, "Los especializados en libros antiguos se quejan del trato desigual y la falta de coordinación", *Diario de Arousa*/ *Diario de Ferrol*/ *El Ideal Gallego,* "Sociedad", 14 agosto 2018, p. 36.

Menciona diferentes librarías especializadas en libros de fondo e fóra de catálogo que participan na Feira do libro Antigo e de Ocasión, entre elas Fiandón e O Recuncho.

_____, "Los pesos 'pluma' se enfrentan *El sábado* a un ring poético lleno de flores", *Diario de Ferrol,* p. 37/ *El Ideal Gallego,* p. 36, "Sociedad", 23 agosto 2018.

Anuncia a terceira edición do combate poético organizado polo colectivo Sen Ánimo de Nome no que se enfrontan dezaseis poetas de verso libre que poden levar ata cinco composicións anotadas. Menciona a Pepa Díaz coma presentadora do evento.

_____, "El palacio vigilado por cuatro mujeres cumple cien años siendo ayuntamiento", *Diario de Ferrol,* p. 37/ *El Ideal Gallego*/ *Diario de Arousa,* pp. 36-37, "Sociedad", 8

setembro 2018.

Fai unha reportaxe do palacio de María a Pita e sinala a presenza de Rosalía de Castro, María Pita, Concepción Arenal e Emilia Pardo Bazán no teito do salón de plenos.

_____, "Embarazada chegoume unha inspiración que non tivera antes", *El Ideal Gallego,* "Sociedad", 18 setembro 2018, p. 36.

Dá conta do acto celebrado na Coruña en homenaxe a Manuel María, onde se musicarán dous poemas sen título do libro *Escolmas de poetas de Outeiro de Rei*. No evento participará Susana Seivane coa presentación do seu novo disco, *Fa*.

_____, "Un billete de ida nada máis para 'A derradeira leición do mestre', de Castelao", *El Ideal Gallego,* "Sociedad", 6 outubro 2018, p. 37.

Comenta a relevancia da chegada da obra de Castelao, *A derradeira lección do mestre*, ao Museo Gaiás. Sinala que a obra foi orixinalmente unha lámina pertencente a un dos tres álbums de guerra que Castelao creou para denunciar a represión que existía en Galicia durante a Guerra Civil, concretamente a *Galicia mártir* e que despois decidiu facer a óleo a obra na Arxentina con motivo do Día de los Mártires Gallegos. Os outros dous son *Atila en Galiza* (que creou en Valencia xunto con *Galicia mártir*) e *Milicianos* editado en Nova York.

M. M., "López-Barxas leva a súa obra ata Ler Librerías", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Comarca de Santiago", 11 xaneiro 2018, p. 29.

Informa da presentación da última obra Paco López-Barxas na librería Ler.

_____, "Visibilización, tributo, visita e gala amesá por Rosalía", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Comarca de Santiago – A Barcala – Xallas", 18 febreiro 2018, p. 32.

Informa de varias actividades promovidas dende o Concello de Ames para homenaxear e visibilizar a figura de Rosalía de Castro, entre as que destaca "Viaxando con Rosalía", unha excursión poética á casa da escritora dirixida por María López Sández.

_____, "La escuela habanera de Santaballa acoge un acto en recuerdo de Rosalía de Castro", *El Progreso,* "A Chaira", "Vilalba", 22 febreiro 2018, p. 19.

Anuncia o evento que terá lugar o 24 de febreiro en Vilalba para lembrar a figura de Rosalía de Castro e que incluirá un recital de poemas en feminino.

_____, "Varios restaurantes ofrecerán menús con cabra por la fiesta del Banquete de Conxo", *La Voz de Galicia,* "Santiago", 19 abril 2018, p. L4.

Retomando a tradición da cabra como prato tradicional das festas nos barrios santiagueses, repartiranse tapas a quen se acheguen a rememorar o brinde de Pondal, Aurelio Aguirre e demais galegos.

_____, “Parada de Sil nombra al escritor Antonio Carreño hijo predilecto”, *La Región*, “Provincia”, 25 abril 2018, p. 28.

Anuncia un acto de homenaxe por parte do Concello de Parada de Sil ao escritor Antonio Carreño, no cal o nomearán fillo predilecto do municipio.

_____, “Unas 2.000 firmas apoyan la candidatura de Avelino Díaz para las Letras Galegas”, *El Progreso*, “A Chaira”, 24 maio 2018, p. 1.

Indícase que a Asociación Cultural Avelino Díaz presentou na Real Academia Galega un total de 2.421 firmas apoiando a candidatura do poeta de Meira para as Letras Galegas 2019.

_____, “Xardín Desordenado actúa el día 5 en la Casa Habanera de Guitiriz”, *El Progreso*, “A Chaira”, 1 outubro 2018, p. 17.

Informa da actuación que terá lugar o 5 de outubro na Casa Habanera de Guitiriz do grupo vigués Xardín Desordenado que servirá para conmemorar o vixésimo oitavo aniversario do pasamento do escritor Xosé María Díaz Castro.

_____, “La escuela habanera de Santaballa acoge un acto en recuerdo de Rosalía de Castro”, *El Progreso*, “A Chaira”, 22 outubro 2018, p. 19.

Informa dos actos que terán lugar dentro do evento que ten como propósito honrar á figura de Rosalía de Castro. Entre os actos previstos destácase un recital poético en feminino. Tamén se informa da lectura do manifesto Abrir a fiestra composto por María Reimóndez.

M. M. L., “Literatura que dá arrepíos”, *El Progreso*, “Lugo”, 28 abril 2018, p. 11.

Dá conta do ciclo “Contos de Medo” organizado pola biblioteca do colexio María Auxiliadora de Lugo, que consistente nunha lectura ambientada e ás veces bilingüe. Menciona dúas historias do libro *As mans do medo* de Xosé Miranda e a lectura bilingüe de “O elefante que tiña medo da escuridade” entre as obras escollidas.

M. M. O., “Ames rindió homenaje a su poeta Fraga”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, 10 marzo 2018, p. 30.

Dá conta do acto de homenaxe por parte do Concello de Ames á poeta Filomena Fraga con motivo do Día da Muller.

M. N., “Seafest cerró su segunda edición con 120.000 asistentes”, *Atlántico Diario*, “Verano”, 9 xullo 2018, p. 12.

Sinala a participación dos Bolechas e Pepe Carreiro na segunda edición do Seafest en Vigo para presentar o seu último libro.

M. R., “El begontés Pablo Veiga recoge en un libro cien artículos sobre la comarca”, *El*

Progreso, "A chaira", 22 xaneiro 2018, p. 17.

Dá conta da publicación do compilatorio de artigos de opinión de Pablo Veiga e que foi presentado na biblioteca da Escola Oficial de Idiomas.

M. V. I., "Ferrín segue a centrar as polémicas na RAG cinco anos despois de renunciar", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", "Sociedad", 21 marzo 2018, p. 54/ *El Progreso*, "Cultura", "Vivir", 21 marzo 2018, p. 65.

Dá conta da polémica levantada na RAG arredor da dimisión de Ferrín despois de cinco anos, lembrando como fora a súa renuncia, e sinalando que un grupo de académicos entre os que se atopan Xosé Luís Axeitos, Chus Pato, Manuel González, Euloxio Ruibal, Paco Fernández Rei, Darío Xohán Cabana, Xosé Luís Regueira e Manuel Rivas, asinaron un manifesto solicitando a reincorporación do nome do escritor á listaxe de académicos da páxina web.

M. V, "Unha intervención anónima leva a Rosalía de Castro, Mallo e Pardo Bazán á Tertulia", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", "Sociedad", 10 xaneiro 2018, p. 46.

Informa dun acto reivindicativo no que as esculturas da composición chamada A tertulia, composta por persoeiros como Castelao, Manuel Quiroga, Carlos Casares, Valentín Paz Andrade e Ramón Cabanillas apareceron ataviadas con roupa de muller e as caras de autoras referentes da cultura galega como Rosalía de Castro, Sofía Casanova, Emilia Pardo Bazán, Maruja Mallo, e María Vinyals.

_____, "Lucía Novas presenta hoxe en Pontevedra o poemario 'Cervatos", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", "Sociedad", 10 xaneiro 2018, p. 46.

Informa da publicación e presentación de *Cervatos*, poemario da autoría de Lucía Novas e editado por Kalandraka, no Espazo Nemonon, onde os escritores Xesús Constenla, Manuel Lourenzo González e Luís Rei acompañaron a autora.

M. V., S. V., S. A., "¿Y ahora qué?", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", "8M, el día después", 10 marzo 2018, pp. 6-7.

Relata o as vivencias e repercusións despois das protestas do 8 de marzo que contaron cun gran apoio por parte de diferentes persoeiras, entre elas destácanse no eido literario a Montse Fajardo, Fina Casalderrey, María Campos e Andrea Bayer.

Malvido, Gemma, "Marcela e Elisa, unha rúa de Náutica", *La Opinión*, "A Coruña", 13 maio 2018, p. 8.

Dá conta da iniciativa do Concello da Coruña, a través da cal se rendeu homenaxe a "todas as Mariapitas da cidade", en lembranza de todas as veciñas que "defenderon o progreso e a autonomía dunha terra brava". Destaca o cambio de nome dun dos viais do polígono de Náutica, que pasará a chamarse Marcela e Elisa.

_____, “A primeira Feira do Libro, con Xabier P. Docampo na memoria”, *La Opinión,* “A Coruña”, 2 agosto 2018, p. 7.

Comenta o inicio desta edición da Feira do Libro na Coruña, coa lembranza de Xabier P. Docampo moi presente no pregón ofrecido por Xavier Senín, que lembrou a súa infancia, pero tamén o seu labor a prol da divulgación da lingua galega. Tamén se recollen algunhas declaracións do alcalde, que lembrou os oitenta clubs de lectura coruñeses, nos que participan máis de mil persoas, na súa maioría mulleres.

_____, “Baile en Cecebre, como hai cen anos”, *La Opinión,* “Cambre/ Culleredo”, 15 agosto 2018, p. 12.

Comenta a recuperación, de man de Pedro Lamas, da formación A Música de Cecebre, co repertorio das bandas que tocaban un século atrás na comarca. Sinálase que no domingo inmediato ao aniversario da publicación de *El bosque animado* tocarán unha peza dun poema escrito en galego por Wenceslao Fernández Flórez, “A última nota”, con música de Mauricio Farto. Tamén se entregarán os premios do Concurso Literario de Lendas de Misterio, en colaboración co Círculo de Ares.

_____, “Maruxa, a vida silenciada”, *La Opinión,* “A Coruña”, 19 agosto 2018, p. 11.

Informa da exposición organizada pola Fundación Luis Seoane que destacará a importancia de Maruxa Fernández, muller de Seoane, no legado do artista. Menciona outras mulleres silenciadas ás que se fará homenaxe na exposición coma Carmen Muñoz, a esposa de Rafael Dieste.

Manteiga M., “López-Barxas e Pintado guían en Xallas polos segredos dos parques de Santiago”, *El Correo Gallego,* “Área de Compostela”, “Comarca de Santiago”, 12 xaneiro 2018, p. 29.

Dá conta da presentación de *Nemo e sabela polos parques de Compostela*, a última publicación de Francisco López-Barxas na librería Ler.

Mariño, A., “FARO, el taller de la obra de Cunqueiro”, *Faro de Vigo,* “Vigo”, 10 xaneiro 2018 p. 6.

Dá conta da publicación de *No obradoiro do falador,* unha compilación de artigos de Álvaro Cunqueiro no *Faro de Vigo,* editada por Xosé Henrique Costas e Iago Castro.

_____, “Álvarez: ‘Espero que ser muller non sexa o único factor que avale a miña candidatura”, *Faro de Vigo,* “Sociedad”, 1 xuño 2018 p. 43.

Informa sobre a investidura de Rosario Álvarez como presidenta do Consello da Cultura Galega, nas súas declaracións subliña que agarda que “ser muller non sexa o único factor que avale a súa candidatura.

_____, “La RAE reabre heridas con Sangenjo”, *Faro de Vigo,* “Sociedad”, p. 40/ *La*

Opinión, "Sociedad, cultura & ocio", p. 30, 7 xuño 2018.

Con motivo dun chío da RAE sobre o uso non oficial dos topónimos que recomendaba empregar "Sanjenjo", mentres a única forma oficial galega recoñecida segundo a lexislación vixente é "Sanxenxo", recóllense as opinións de Xosé Luis Méndez Ferrín, Francisco Castro, Ledicia Costas e Fran Alonso.

_____, "Noventa años de las primeras viñetas en FARO de un jovencísimo Laxeiro", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 21 xuño 2018, p. 35.

Dá conta da inauguración da exposición *Los monos de Laxeiro, obra humorística en prensa* así como da publicación por Laiovento dun libro homónimo no que se reproducen as corenta e nove viñetas publicadas polo artista, acompañadas estas por textos firmados por Manuel Igrexas, comisario da exposición, Félix Caballero e Javier Pérez Buján, director artístico da Fundación Laxeiro. Comenta que a exposición recolle por vez primeira as viñetas de Laxeiro publicadas en *Faro de Vigo* e *El Pueblo Gallego*.

_____, "El Ateneo Atlántico rinde homenaje a Méndez Ferrín por su legado cultural y político", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 14 setembro 2018, p. 14.

Anuncia a homenaxe que o Ateneo Atlántico lle fará a Méndez Ferrín con motivo do seu oitenta aniversario. Informa de que haberá catro mesas de debate organizadas en torno a súa acción periodística, narrativa, poética e política.

_____, "Ferrín, o xornalista que sempre negou ser", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 20 setembro 2018, p. 36.

Dá conta do traballo de Xosé Luís Méndez Ferrín como xornalista e informa da súa produción neste eido, a cal excede os mil douscentos artigos publicados. Asemade, tamén se fai referencia a algunhas das súas obras, como *Estirpe*, *Arnoia*, *Arnoia* ou *Retorno a Tagen Ata*.

_____, "Ferrín, o poeta 'inconmesurable", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 27 setembro 2018, p. 36.

Comrnta a segunda xornada do ciclo dedicado ao escritor Xosé Luís Méndez Ferrín organizado polo Ateneo Atlántico e que tivo lugar na Casa Galega da Cultura. A xornada acolleu un debate sobre a poesía do autor en que interviron Xosé Manuel Outeiriño Gallego, Darío Xohán Cabana, Xabier Cordal Fustes, Helena de Carlos Villamarín e María do Cebreiro Rábade e infórmase sobre o tipo de intervención que realizaron e as palabras que lle dedicaron a Méndez Ferrín.

_____, "A prosa de Ferrín como eixo cultural", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 4 outubro 2018, p. 38.

Comenta a terceira xornada do ciclo adicado ao escritor Xosé Luís Méndez Ferrín organizado polo Ateneo Atlántico e que tivo lugar na Casa Galega da Cultura. A xornada acolleu un debate sobre a narrativa do autor en que interviron Rexina Rodríguez Vega, Anxo Angueira Viturro, Xosé Ramón Pena e Ana Salgado e informa sobre o tipo de intervención que realizaron e as palabras que lle dedicaron ao Méndez Ferrín.

_____, “A política pecha os ‘mundos’ de Ferrín”, *Faro de Vigo,* “Sociedad”, 18 outubro 2018, p. 36.

Informa da celebración da cuarta e derradeira mesa de debate en torno á figura de Xosé Luís Méndez Ferrín que organiza o Ateneo Atlántico con motivo do seu oitenta aniversario no marco do ciclo chamado “Os mundos de Ferrín” e que culminará facendo un repaso pola súa faceta política baixo o título “A nación da clase obreira”.

Marquina, C., “Rosalía nunca esquecida”, *La Región,* “Ourense”, “Crónica”, 25 febreiro 2018, p. 16.

Dá conta das celebracións que tiveron lugar en Ourense para conmemorar a Rosalía de Castro, destacando a súa relevancia coma escritora feminista.

Marquina, Cristina, “Cantigas galegas resoan no mar”, *La Región,* “Agenda”, 17 abril 2018, p. 22.

Informa da presentación no Liceo de Ourense da obra *Os cantos do mar* de Dorothé Schubarth, musicóloga e coautora, con Antón Santamarina, do *Cancioneiro Popular Galego.*

Martín, Gerardo, “Fadrique, gran empresario y buen corazón con adversarios”, *Atlántico Diario,* “Vigo”, 11 febreiro 2018, p. 10.

Salienta a figura de Eugenio Fadrique pola súa participación xunto con Paz Andrade na creación do xornal vigués *Atlántico.*

Martín, Toni, “Una mesa redonda sobre la Semana da Novela Negra”, *El Correo Gallego,* “Santiago”, 6 abril 2018, p. 24.

Sinala a participación de Teresa Moure, Xerardo Roca, Marcos Maceira, Héctor Cajaraville, Diego Ameixeiras, Miguel Anxo Fernández e Jorge Bóveda na Semana da Novela Negra de Santiago.

_____, “Compostela será la capital del café histórico con unas jornadas en la Fundación Torrente Ballester”, *El Correo Gallego,* “Tendencias”, 12 abril 2018, p. 24.

Con motivo do anuncio das Xornadas “Os cafés, patrimonio cultural a través do tempo”, recóllense declaracións do director e anúncianse algúns dos participantes, coma o escritor Alfredo Conde, canda baristas, chefs ou profesores.

Martín Rodrigo, Inés, “Luis García Montero: ‘Este no es un destino político'”, *ABC,* “*ABC* del Verano”, “Cultura”, 20 xullo 2018, p. 60.

Anuncia o nomeamento de Luis García Montero como director do Instituto Cervantes e entrevista ao poeta.

Martínez, Koro, "Chamamento de auxilio ante a posible perda dun símbolo identitario", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 7 marzo 2018, p. 38.

Informa da débeda económica que acumula o Centro Galego de Bos Aires e da iniciativa social que exixe ás autoridades galegas e españolas que eviten a súa venda.

_____, "Todos os grupos da Cámara, co Centro Galego de Bos Aires", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 21 marzo 2018, p. 36.

Anuncia da adhesión de todos os grupos políticos con representación no Parlamento de Galicia ao Manifesto pola defensa e porvir do Centro Galego de Bos Aires.

Martínez Coello, Miguel A., "Hemingway y el hotel suizo", *El Correo Gallego*, "*ECG Dominical*", 8 abril 2018, p. 4.

Comenta a admiración de Carlos Casares por Hemingway pola súa directa relación con Galicia, que o levou a dedicarlle a obra *Hemingway en Galicia* (1999).

Martínez González, Xurxo, "Saco y arce, 1868", *Faro de Vigo, "Faro da Cultura"*, n.º 685, "Filoloxía", 18 outubro 2018, p. VII.

No marco dunha breve reflexión sobre a figura de Saco y Arce, autor da primeira gramática galega, introdúcense uns versos de Pondal incluídos no poema 'O dolmen de Dombate'.

Martínez Pastoriza, Tamara, "Un ano de novos (e vellos) desafíos para a cultura galega", *Sermos Galiza*, n.º 279, "*fóradeserie*", 11 xaneiro 2018, p. 2.

Recolle as palabras de distintas personalidades da cultura galega para reflexionar sobre a situación da mesma, entre as que están o escritor Suso de Toro, a actriz Mónica Caamaño, o presidente da Asociación de Escritores en Lingua Galega Cesáreo Sánchez Iglesias e a profesora da USC Margarita Ledo.

_____, "Barbadás tornarase violeta coa súa I Romaría Feminista", *Sermos Galiza*, n.º 42, "*Caderno de Verán*", "Barbadás. Quéreo. Víveo", 30 agosto 2018, pp. 2-3.

Anuncia a celebración da I Romaría Feminista no Concello de Barbadás o 29 de setembro, coa que se pretende promover o momento feminista e a reflexión conxunta a través de distintas actividades que inclúen dende debates a espectáculos musicais, teatrais e recitais de poesía. Destácase a peza de microteatro "Sofía" interpretada por Marta Pérez e o recital de poesía "Dúas gamberras e un micro" representado por Nuria Vil e Vanesa Glemsel.

Mato, Mar, "Las novedosas guías y cuadernos de viaje artísticos revolucionan Galicia y el Camino", *La Opinión,* "Galicia", 7 xaneiro 2018, p. 18.

Dá conta da publicación de tres novas guías de viaxe ilustradas, *Así é Santiago*, de Fermín Solís, *Guía ilustrada da Praza* e *Guía ilustrada de las iglesias* de Joaquín González Dorao, *Santiago de Compostela en acuarelas*, de Eduardo Baamonde e *Camiña-camiño. De Porto a Santiago* de Fernanda Lamelas, Teresa Ruivo, Isabell Seidel e Blanca Escrigas. Ao mesmo tempo, tamén fai un repaso por publicacións anteriores do subxénero.

_____, "Máis de 2.200 obras chave da cultura galega están en risco en Bos Aires", *La Opinión,* "Sociedad, cultura y ocio", 14 xaneiro 2018, p. 34.

Dá conta da petición do consello da Cultura Galega para a conservación e protección para os bens culturais do Centro Gallego de Bos Aires.

_____, "O consello da Cultura ultima unha mostra sobre Castelao", *Faro de Vigo,* "Sociedad", 14 xaneiro 2018, p. 36/ *La Opinión,* "Sociedad, cultura y ocio", 14 xaneiro 2018, p. 35.

Dá conta sobre a futura mostra sobre Castelao na que traballa o Consello da Cultura Galega.

_____, "Cuando Twitter vuela bajo", *Faro de Vigo,* "Sociedad", 21 xaneiro 2018, pp. 39-40/ *La Opinión,* "Sociedad, cultura y ocio", 21 xaneiro 2018, pp. 34-35.

Recolle as opinións de Suso de Toro, Manuel Gago, Lorenzo Silva e Ivan Ferreiro sobre a evolución de twitter.

_____, "Beto Luaces: 'A pesar do perdido, Vigo ten unha gran riqueza arquitectónica", *Faro de Vigo,* "Sociedad", 25 xaneiro 2018, p. 33.

Informa da presentación da primeira novela do autor no Club Faro. No artigo destácase o vínculo entre o contido do libro mais a arquitectura viguesa.

_____, "La gran revolución del 'toxo' gallego", *La Opinión,* "Sociedad, cultura y ocio", 28 xaneiro 2018, p. 33.

Fai alusión á representación do toxo por parte de Manuel María na súa obra *Berenguela.*

Méndez, A. "Once precursoras que abrieron camino", *Faro de Vigo,* "Gran Vigo", "Vigo", 10 xuño 2018, pp. 2-3.

Nunha reportaxe anunciada na cuberta, *Faro de Vigo* reúne a once mulleres que desafiaron as cotas masculinas nos seus sectores. No campo das letras e as humanidades, Ledicia Costas, Premio Nacional de Literatura Infantil e Xuvenil, e Antía Cal, pedagoga e fundadora da Escuela, valoran os pasos dados na sociedade.

Méndez, Antonio, "Vuelve el periódico que 'zuzurraba la bandana' al caciquismo", *ABC*, "Galicia", 26 agosto 2018, p. 59.

Anuncia o renovado *Picaraño*, que poderá ser lido a partir de finais de ano e que se presenta coma revista cultural de carácter local.

Méndez, M., "La tierrra que cantó Uxío Novoneyra", *La Voz de Galicia*, "Al sol", 16 agosto 2018, p. 35.

Trata sobre a vindeira entrega da guía "Un día en" que fai referencia ás terras do Courel, as cales son postas en relación coa poética de Uxío Novoneyra, na cal se describe parte dos lugares que contempla a guía.

Méndez, Mila, "A Real Academia recoñece a Fraguas por recompilar e dignificar a linguaxe do pobo", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 8 xullo 2018, p. 35.

Dá conta da escolla do homenaxeado no Día das Letras Galegas 2019 tras unha votación entre os integrantes da RAG que deixou fóra a Carballo Calero en favor de Antonio Fraguas, quen si terá este recoñecemento pola súa actividade incesante como escritor, historiador e etnógrafo.

Méndez, O., "La Feira do Libro se nutre de 'viguismo", *Faro de Vigo*, "Vigo", 20 xuño 2018, p. 11.

Informa da XLIV Feira do Libro de Vigo, na que os organizadores pretenden destacar a figura de autores locais. Menciona a visita guiada encabezada polo escritor Pedro Feijoo polas zonas do Casco Vello que recolle en *Camiñar o Vigo vello*.

_____, "Los libros 'vigueses' toman Porta do Sol", *Faro de Vigo*, "Vigo", 28 xuño 2018, p. 7.

Recóllense algúns datos sobre a Feira do Libro de Vigo, establecida dende o presente día en Porta do Sol e centrada nos autores locais: haberá visitas guiadas con Pedro Feijoo, un pregón inaugural de Manuel Bragado e presentacións de autores coma Ledicia Costas, Anxo Fariña, Fran Alonso, Henrique Dacosta, etc.

Menéndez, Antonio, "Lorca viaja de nuevo a Galicia", *ABC*, "Galicia", 7 xuño 2018, p. 65.

Repasa o percorrido feito por Federico García Lorca por Galicia e León, ademais, destaca a presentación do libro *El gran viaje de estudios de García Lorca*", presentada un mes antes da publicación do artigo en cuestión.

Menéndez, Nacho G., "La escritora paramesa Celia Díaz Núñez recibe la distinción de Hija Adoptiva de Quiroga", *El Progreso*, "Comarcas", 18 maio 2018, p. 14.

Informa da entrega a Celia Díaz Núñez da distinción de Filla Adoptiva do Concello de Quiroga pola súa dilatada carreira literaria, comprometida co galego e con Quiroga.

Montáns, Lucía, "A loita feminina na literatura", *La Región,* "Agenda", 6 marzo 2018, p. 18.

Recolle fragmentos da charla que a escritora ourensá Celia Díaz Núñez deu no colexio Salesianos de Ourense, na que fixo un repaso pola situación discriminatoria que experimentaban escritoras como Rosalía de Castro e as que se seguen experimentando a día de hoxe por diversos estigmas, como a identificación da literatura de mulleres co sentimental.

_____, "Luís Valle. 'Temos que ser máis felices", *La Región,* "Agenda", "Poesía", 19 abril 2018, p. 18.

Informa da presentación do terceiro poemario de Luís Valle.

_____, "As ondas da radio estarán na rúa", *La Región,* "Agenda", "Veránearte", 4 xullo 2018, p. 18.

Presenta o proxecto Radio Liverdade, aproveitando a súa presenza no marco das actividades de VeránEarte 2018, e salienta un dos seus programas estrela, o espazo cultural-musical "A Toupeira", dirixido por un rapaz que traballa na Arca da Noe, e que fai entrevistas cos artistas que se achegan ao local.

_____, "Suspense, amor ou thriller psicolóxico... con firma ourensá", *La Región,* "Verano", "Ourense de 5 en 5", 10 xullo 2018, p. 26.

Presenta cinco obras de cinco escritoras e escritores da cidade: catro delas en castelán, e *Terradentro* (Xerais, 2017) de Xosé Benito Reza, ofrecendo unha reseña mínima do contido desta novela ambientada a mediados do século XX nunha vila galega.

_____, "A visión difusa dos veráns da nenez", *La Región,* "Agenda", "Exposición", 24 xullo 2018, p. 18.

Anuncia a exposición "Territorio acoutado", da mestra e poeta Olga Patiño, man a man coas fotografías de Carlos Lorenzo. A idea parte dun traballo anterior do fotógrafo con Baldo Ramos sobre a Ramallosa, que imantou a curiosidade da escritora. Canda a exposición de 21 pezas de imaxe e texto na Casa dos Poetas de Celanova, edítase un libro de artista con poemas manuscritos, copias das fotografías, etc.

_____, "A visión difusa dos veráns da nenez", *La Región,* "Agenda", "Exposición", 24 xullo 2018, p. 18.

Xunto co anuncio da exposición "Territorio acoutado", da mestra e poeta Olga Patiño, man a man coas fotografías de Carlos Lorenzo (que parte dun traballo anterior do fotógrafo con Baldo Ramos sobre a Ramallosa, que imantou a curiosidade da escritora), coméntase a edición dun libro de artista editado en Espiral Maior no 2017, con poemas

manuscritos, copias das fotografías, etc. Coméntanse algúns aspectos sobre a relacións das imaxes, poéticas e difusas, cos textos, que procuran transparentar a memoria da nenez en Carral.

_____, "Ilustracións para Celso Emilio", *La Región,* "Agenda", "Exposición en Allariz", 27 xullo 2018, p. 18.

Dá conta da exposición de Manolo Figueiras inspirada no libro de poemas *O soño sulagado* de Celso Emilio Ferreiro, unha colección homónima composta por once cadros. Comenta que o libro "reflexa a dureza dos anos 50, a nivel social e político, e como se lle derrubaron os ideais que tiña sobre a xuventude.

_____, "Música para Rosalía", *La Región,* "Agenda"; "Concierto", 7 decembro 2018, p. 20.

Informa da actuación do Trío Rosalía no Teatro Principal de Ourense enmarcada na celebración da segunda edición do III Ciclo Lírico de Ourense.

Montero, Tamara, "Mil Isaacs máis para a nosa terra", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago*", "Santiago", 8 xaneiro 2018, p. L4.

Dá conta da homenaxe a Isaac Díaz Pardo no aniversario do seu pasamento, na cal María do Cebreiro recitou o poema "Camiño do vento" e onde leu Claudio Rodríguez Fer. Loa a figura do homenaxeado.

_____,"Os alalás porán no bico un cantar a preto de 500 rapaces en Betanzos", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 10 marzo 2018, p. 33.

Dá conta que a iniciativa "No bico un cantar" celebra a súa sexta edición fará que medio millón de cativos reciten alalás das Mariñas de Muxía e Camariñas. Tamén se estreará *Alalá á vella maneira* de Manuel Rivas coa música de Teresa Bretal.

_____, "Antonio Fraguas, o picheleiro de Cotobade", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Homenaxe ao escritor, etnógrafo e historiador", 23 abril 2018, p. L2.

Informa da celebración, ao longo do ano 2019, dunha serie de actos en lembranza do escritor Antonio Fraguas, quen será homenaxeado vinte anos despois do seu pasamento por toda unha vida de compromiso con Galicia e a cultura galega.

_____,"Manuel Pombo. 'En mi vida había visto a tanta gente", *La Voz de Galicia,* "Yo estuve allí", 30 maio 2018, contracuberta.

Repasa, dende a perspectiva do que foi o presentador do evento, Manuel Pombo, o acto fundacional da Nova Canción Galega nun acto que superou as expectativas e que, co paso do tempo, se converteu nun acontecemento histórico.

_____,"O Consello da Cultura abre unha etapa 'de continuidade, non de continuísmo", *La Voz de Galicia,* "Cultura",1 xuño 2018, contracuberta.

Dá conta do nomeamento de Rosario Álvarez como nova presidenta do Consello da Cultura Galega. Destaca a súa estratexia, baseada na "continuidade" mais non no "continuísmo" e afirma que a transición será tranquila. Non obstante, destaca algunhas das eivas que pretende arranxar baixo a presidencia, como é ampliar o espectro de consideración cultural do Consello, dar máis relevancia á diáspora cultural galega ou reforzar o eido dixital na mesma institución.

_____,"La buscadora de tesoros literarios", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 29 xullo 2018, p. 42.

Dá conta da actividade profesional de Lourdes Díaz, unha axente literaria directora de Rolling Words que presentou na librería Cronoscopio de Compostela o seu traballo e onde tivo a oportunidade de reunirse cos autores galegos cos que traballa, entre os que se atopan Manuel Gago e Arantza Portabales.

_____,"Prisciliano más allá de la leyenda", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 19 setembro 2018, p. 34.

Dá conta dun congreso sobre Prisciliano, dirixido por Pedro López Barja e José Carlos Sánchez. No artigo faise referencia á Xeración Nós e a Castelao como os principais impulsores da súa figura como mártir.

_____, "La biblioteca que subió un piso", *La Voz de Galicia,* "*La Voz de Santiago*", 13 outubro 2018, p. L6.

Cita a descrición que fixo Murguía das librerías da biblioteca da Facultade de Historia.

_____, "Alba de Gloria' cobra vida", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 4 novembro 2018, p. 36.

Recolle información relativa á exposición 'Alba de Gloria' promovida polo Consello da Cultura Galega para conmemorar os 70 anos do derradeiro discurso de Castelao a través da experiencia que ofrecen as novas tecnoloxías en materia de realidade virtual.

_____, "Castelao, da tradición ao 'big data", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 8 novembro 2018, p. 35.

Informa dá inauguración dunha mostra na igrexa de San Domingos que baixo o título de "Alba de Gloria" e valéndose das novas tecnoloxías e da documentación do Consello da Cultura pretende achegar dun novo xeito o discurso sobranceiro que Castelao pronunciou en xullo de 1948.

_____, "O 35% dos directivos culturais acceden ao seu posto por libre designación", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 6 decembro 2018, p. 35.

Informa da situación no ámbito da contratación dos directivos culturais, onde prevalece o sector público e a libre designación en detrimento do concurso público, para reflexionar sobre a transparencia e lexitimidade destes procesos de selección e concluír que en Galicia se fai dun xeito razoábel.

_____,"As Follas Novas do afastado Oriente", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 28 decembro 2018, p. 37.

Informa da publicación e presentación da tradución de *Follas Novas*, de Rosalía de Castro, ao xaponés da man de Takekazu Asaka. A presentación tivo lugar no Centro Ramón Piñeiro. Tamén se dá conta da publicación doutras obras galegas na lingua nipoa, como *Os eidos* de Uxío Novoneyra ou *Cantares gallegos* de Rosalía de Castro.

Monteagudo, Alaitz, "O Parlamento defende salvar o Centro Galego de Bos Aires", *El Correo Gallego*, "Tendencias, ciencia, cultura, ocio", 22 marzo 2018, p. 36.

Informa da adhesión do Parlamento de Galicia ao Manifesto pola defensa e porvir do Centro Galego de Bos Aires, apoiado tamén por institucións como o Consello da Cultura Galega, a RAG e as universidades galegas.

Mosquera Graña, Sara, "Una hora de 'poesía vertical' en el festival de Kerouac", *Atlántico Diario*, "Vigo", 1 setembro 2018, p. 8.

Anuncia as actividades de poesía que forman parte do festival Kerouac da cidade de Vigo, mencionando a participación dos poetas Brais Nogueira, Irea Vecino e Marcos de la Fuente.

Mosteiro, M., "La librería Vetusta se despide sin prisas", *La Voz de Galicia*, *La Voz de Santiago*, "Santiago", 1 febreiro 2018, p. L2.

Anuncia o peche da libraría Vetusta, situada na Rúa Nova de Santiago de Compostela.

Mosteiro, Marga, "El Banquete de Conxo recupera su plató", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", 23 febreiro 2018, p. L2.

Menciona a presenza de Aurelio Aguirre, Eduardo Pondal e Rosalía de Castro no Banquete de Conxo o 2 de marzo de 1856. Prn

_____, "A la moda del año 1856", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Romería del Banquete de Conxo", 17 abril 2018, p. L10.

Informa da recreación do Banquete, que reuniu a Aurelio Aguirre, Eduardo Pondal, Luis Rodríguez Seoane e Rosalía, que se celebrará o 21 de abril. Detállanse aspectos da celebración, así como o funcionamento dous obradoiros de confección de traxes da época.

_____, "Manuel Fajín. 'Si alguien sigue con el Gamela, me quedo un mes y le enseño las recetas", *La Voz de Galicia*, "Santiago", 19 abril 2018, p. L4.

Ao fío da nova sobre o posíbel peche do local, o propietario fai memoria dalgunhas das anécdotas e orixe dos pratos, coma "Río Bravo", nomeado a partir da obra na que Ron,

de Chévere, que aparecera polo local e pedira un prato de setas, estaba a traballar nese momento.

_____, "Conxo ensaya el brindis del Banquete con una amplia oferta de actividades culturales", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Festa do Banquete de Conxo", 21 abril 2018, p. L10.

Informa da celebración dunha xornada festiva e cultural como anticipo á conmemoración do Banquete de Conxo, onde terán lugar numerosas actividades como un mercado de libros, unha visita guiada ao bosque onde se desenvolveu o primeiro Banquete, unha mesa redonda, actividades infantís ou eventos musicais de rap e regueifa.

_____, "Un paseo para leer sin fronteras", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Literatura", 21 abril 2018, p. L10.

Dá conta da inauguración da Feira do Libro de Galicia na paseo da Alameda de Santiago de Compostela, así como da programación que acompañará a este evento, entre a que destacan as exposicións, as firmas de libros ou as sesións de contacontos para o público infantil.

_____, "Un paseo por la historia para abrir boca antes del Banquete de Conxo", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago"*, 22 abril 2018, p. L2.

Dá conta do éxito do roteiro pedagóxico dirixido polo historiador e xornalista Henrique Alvarellos celebrado a propósito da conmemoración do Banquete de Conxo e que será revivido a través dunha representación teatral e unha comida de confraternidade tal e como fixeran os escritores galegos decimonónicos que organizaron este encontro.

_____, "Quince perspectivas de la Festa do Banquete de Conxo", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Exposición", 21 xuño 2018, p. L10.

Informa da inauguración dunha mostra de fotografías no Parque do Banquete de Conxo, da autoría de quince fotógrafos afeccionados, que dan mostra da última edición da recreación do Banquete de Conxo.

_____, "A música, os bailes e as letras son parte do noso patrimonio inmaterial", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "En primera persona", 29 xuño 2018, p. contra cuberta.

Informa da presentación do novo disco do coro Cantigas e Agarimos cuxo título, *O corazón aberto*, forma parte do poema "En pé" de Ramón Cabanillas.

Mouriño Almeida, Jacobo, "Samil convida a ler en galego", *Atlántico Diario*, "Verano", 14 xullo 2018, p. 12.

Anuncia que a biblioteca de praia Libros ao Sol achegará un variado catálogo de seiscentos títulos durante todo o mes, alén de actividades. Hai literatura infantil e xuvenil, ensaio, poesía, teatro e narrativa para adultos, con editoras coma Galaxia, Xerais, Elvira ou Ir Indo, nunha mistura entre clásicos e contemporáneos.

Muleiro, M., "El colegio Virxe da Saleta celebra su 50 aniversario", *La Región*, "Carballiño", 27 xaneiro 2018, p. 26.

Informa da homenaxe ao escritor Ramón Caride por parte do CEIP Virxe da Saleta de Cea, a cal se materializou no feito de poñerlle o seu nome á biblioteca do centro.

_____, "Décima edición do Día da Auga na Insua dos Poetas", *La Región*, "Carballiño", 23 marzo 2018, p. 26.

Informa da participación de alumnado de distintos centros educativos na celebración do Día da Auga na Insua dos Poetas. En dito acto cada centro aportou unha palabra relacionada ca auga e cos seus usos e finalmente plantaron unha árbore ao pé do escenario, da estatua de Rosalía de Castro e da Fonte das Sete Palabras.

_____, "La Insua dos Poetas acogerá la escultura 'As Donas do Varón", *La Región*, "Carballiño", 12 maio 2018, p. 33.

Informa do cambio de lugar da escultura de Acisclo Manzano, que tras unha restauración e limpeza, pasa do Eixo do Ribeiro á Insua dos Poetas, no Irixo. Recóllese o descontento do colectivo veciñal de San Félix, que a reclama como patrimonio propio e anuncia medidas legais.

_____, "Un nuevo grupo de teatro creará una casa escénica", *La Región*, "Carballiño", 5 setembro 2018, p. 27.

Anuncia o novo grupo de teatro Dar Trela, que pretende fomentar a cultura do municipio carballés e se estrea nas festas patronais coa representación da obra *Pepa Loba*.

_____, "Ernesto Chao, Soto Dapena y Luis Tosar, premios Arenteira", *La Región*, "Carballiño", 20 outubro, p. 29.

Menciona a Luis Tosar González, fundador da Insua dos Poetas, como premiados na sétima edición do Galardón Arenteira.

N. D., "Reportaje. 'Arteixo reivindica la figura de Murguía, su 'vecino' más ilustre", *El Ideal Gallego*, "Área metropolitana", 19 maio 2018, p. 14.

Repasa a relación de Manuel Murguía co Concello de Arteixo, como localidade natalicia do autor, onde se homenaxea a súa figura mediante unha ofrenda floral cada 17 de maio.

N. N., "Mil primaveras para a casa de Cunqueiro", *El Progreso,* "Revista", 12 maio 2018, p. 5.

Achega información sobre a vivenda do autor e do seu estado actual, convertida nunha casa museo.

_____, “A loita para que a casa dun poeta sexa de todos”, *El Progreso,* “Revista”, 12 maio 2018, p. 5.

Achega información sobre a vivenda do autor e do seu deteriorado estado actual, non obstante, destácase o labor da fundación Xermolos, quen busca reunir fondos para levar a cabo unha restauración

_____, “Aí ven o maio de flores cuberto’”, *El Progreso, “El Progreso Junior”*, n.º 32, 23 maio 2018, p. 2.

A propósito da celebración da festa dos Maios o autor do artigo rescata un poema de Curros Enríquez titulado “O maio” para dar conta desta peculiar e milenaria tradición.

Nadal, Laura, “¿Qué será del Centro Gallego?”, *El Correo Gallego,* “Galicia”, 19 febreiro 2018, p. 14.

Informa da crítica situación do Centro Galego de Bos Aires, que se atopa ante o perigo de ter que ser vendido, e da reacción na súa defensa por parte de institucións e persoeiros da cultura galega, como os reitores das universidades, o presidente e os expresidentes da RAG e escritores como Manuel Rivas, Luís González Tosar e Suso de Toro.

Neira, C., “Unha festa no presente para non olvidarse do pasado”, *Diario de Pontevedra,* “O Morrazo”, “Bueu”, 16 agosto 2018, p. 20.

Celébrase unha nova edición das “freguifestas” impulsadas polo Concello de Bueu, no acto participaron diversos artistas entre os que se atopaba Xurxo Souto, gran recompilador da tradición popular galega, o cal acompañou cunha narración á guía da ruta, a fotógrafa Alba Sotelo.

Neira, Carolina, “Anxos Fazáns. ‘Conseguimos que se reflectise a atmosfera que xera o libro”, *Diario de Pontevedra,* “O Morrazo”, “Marín”, “De Cantodarea a Domaio”, 2 xuño 2018, p. 5.

Entrevista á directora Anxos Fazáns (Seixo, 1992) con motivo da súa primeira longametraxe, na que se enfocan cuestións como a adaptación á linguaxe fílmica da novela de Manuel Jabois *A estación violenta* que serve como base.

_____, “Máis que un trivial galego”, *Diario de Pontevedra,* “O Morrazo”, 22 agosto 2018, p. 23.

Dá conta da posta en venta do primeiro xogo de mesa integramente en galego que foi presentado no día de onte nun evento organizado pola Libraría Miranda, e que conta cunha categoría de preguntas sobre Lingua e Literatura.

_____, “Valores sociales y cultura donde antes solo había anuncios”, *Diario de Pontevedra,* “O Morrazo”, “Marín”, 15 setembro 2018, p. 3.

Recóllese unha iniciativa da Fundación Juan XXIII de Marín que consiste na ilustración de 97 marquesiñas da vila con creacións de Kiko da Silva que reflicten historias marinenses. A nova recolle reflexións do propio da Silva que pretende crear con isto o propio Google Maps de Marín.

Neira, N., "As casas das Letras Galegas", *El Progreso,* "Revista", 12 maio 2018, p. 2.

Repasa o vínculo existente entre algúns dos e das autoras e as súas vivendas, en especial cos galardoados co Día das Letras Galegas. Destácase que en Galicia existen case trinta entidades que divulgan o legado dos autores dende o seu espazo natal, ao mesmo tempo, identifícase a casa como unha compoñente poética que percorre con forza a historia da literatura galega. Préstase especial atención ás figuras de Uxío Novoneyra, Manuel María, María Mariño, Álvaro Cunqueiro e Xosé María Díaz Castro.

Neira, Nieves, "O aturulo da curuxa pide axuda ao longo do 2018", *Diario de Pontevedra*, "*EP junior*", nº 14, "Tema da semana", 10 xaneiro 2018, p. 2.

Fala da curuxa e sinala a súa presenza no imaxinario popular, nas lendas, nos refráns e incluso na literatura, citando uns versos de Novoneyra nos cales ten presenza esta ave.

_____, "A curuxa pide axuda", *Diario de Pontevedra*, "*Diario Verde*", nº 12, "Medio ambiente", "Biodiversidade", "En perigo", 25 xaneiro 2018, p. 6.

Fala da curuxa e sinala a súa presenza no imaxinario popular, nas lendas, nos refráns e incluso na literatura, citando uns versos de Novoneyra nos que se menciona á curuxa mais o seu canto.

_____, "Celebremos el cumpleaños de Concepción Arenal", *El Progreso*, "*Epjunior*", nº 17, "Tema de la semana", 31 xaneiro 2018, pp. 2-3.

Resalta a figura de Concepción Arenal e inclúe un artigo de Rosalía de Castro titulado "Las literatas" no cal denuncia as críticas ás que están sometidas as mulleres escritoras.

_____, "De pedra e cal vella", *El Progreso,* "Revista", 12 maio 2018, p. 4.

Achega información sobre a vivenda de Uxío Novoneyra e do seu estado actual, onde a fundación Novoneyra garda e difundo o seu legado.

_____, "A Chaira... ou a Arcadia", *El Progreso,* "Revista", 12 maio 2018, p. 4.

Achega información sobre a vivenda do autor e do seu estado actual, convertida nunha casa museo.

_____, "O mar do Courel dende a fiestra de María Mariño", *El Progreso,* "Revista", 12 maio 2018, p. 5.

Achega información sobre a vivenda da autora e do seu estado actual, tamén se comenta que a casa fica próxima ao fogar de Uxio Novoneyra.

_____, “Quen xace no cemiterio?”, *El Progreso,* “Revista”, 27 outubro 2018, p. 2-5.

Dá conta dalgunhas das lápidas máis emblemáticas de poetas galegos, como é o caso de Manuel María, Rosalía de Castro, Álvaro Cunqueiro, Leiras Pulpeiro, Lois Pereiro, Ánxel Fole, Pimentel ou Uxío Novoneyra, de quen se rescatan uns versos sobre a morte para pórlle peche ao texto.

_____, “Un Lorca inédito”, *El Progreso*/ *Diario de Pontevedra*, “*Táboa Redonda”*, n.º 154, 4 novembro 2018, p. 4.

Informa da publicación pola editorial Chan de Pólvora de *Seis poemas galegos* de Federico García Lorca o 28 de xuño. Indica que foi en 1935 cando a editorial Nós publicou os poemas de Lorca que elevaban ao galego coma lingua internacional da lírica. Menciona as achegas que Méndez Ferrín, Isabel Bugallal, Antón Lopo, Arturo Casas, Xosé Sánchez Reboredo e Arcadio López Casanova fixeron á edición.

Nespereira, Antonio, “La pérdida de eventos supone también un agujero económico”, *La Región*, “Ourense”, “La sangría cultural de Ourense”, 1 agosto 2018, p. 4.

En relación coa caída de parte dos eventos culturais fixos no calendario anual da cidade, valórase o sector en cifras, considerando mil seiscentas vinte dúas persoas afiliadas á Seguridade Social con diferentes epígrafes de cultura e creación artística. Recóllense declaracións de Xan Rodríguez, do colectivo O sorriso de Daniel, e do presidente de comerciantes do centro.

Nespereira, Mario, “Se vende una Galicia en Buenos Aires”, *ABC*, “Galicia”, 28 xaneiro 2018, p. 80.

Recolle as palabras de Ramón Villares, presidente do Consello da Cultura Galega, con respecto á venta do Centro Galego de Bos Aires, lugar de gran valor para os galegos debido a que alí morreu Castelao e sepublicaron libros prohibidos en Galicia naquel momento, como o de Fernández del Riego.

_____, “El hombre que puso rostro a Galicia”, *ABC*, “Galicia”, 11 marzo 2018, p. 65.

Resalta a figura de Domingo Fontán, o primeiro en elaborar un mapa con precisión científica sobre o relevo de Galicia empregando como punto de referencia a Catedral de Santiago, e cita a Otero Pedrayo, grazas á importancia que este deu ao seu traballo cartográfico.

_____, “La policromía se estaba perdiendo; en unos años nos íbamos a quedar sin nada”, *ABC*, “Galicia”, 1 xullo 2018, p. 75.

Recolle declaracións da experta Ana Laborde, que relata os dez anos dedicados a devolver a cor á obra do pórtico do Mestre Mateo, obra que no seu día Otero Pedrayo comparou coa *Summa Teologica* ou a *Divina Comedia* de Dante. Recóllense datos e pormenores da situación precedente e actual.

_____, “Castelao ya imparte en Galicia”, *ABC*, “Galicia”, 6 outubro 2018, p. 60.

Comenta a relevancia da chegada da obra de Castelao, *A derradeira leición do mestre*, ao Museo Gaiás. Sinala que a obra foi orixinalmente unha lámina pertencente a un dos tres álbums de guerra que Castelao creou para denunciar a represión que existía en Galicia durante a Guerra Civil, concretamente a *Galicia mártir* e que despois decidiu ampliar a facer a óleo en Arxentina con motivo do Día de los Mártires Gallegos. Os outros dous son *Atila en Galiza* (que creou en Valencia xunto con *Galicia mártir*) e *Milicianos* editado en Nova York.

Nicolás, Ramón, “O proxecto de Aira: a imaxinación ao poder”, *La Voz de Galicia*, “*Fugas*”, “Galego”, “Libros para o verán”, 5 xaneiro 2018, p. 8.

Saúda un novo proxecto editorial galego, Aira, que agroma da man da experiencia lectora da libraría Aira das Letras, lanzando tres títulos: a banda deseñada *Alter-Nativo* (2017) de Jorge Campos, o poemario *Curiosidade* (2017) de Estíbaliz Espinosa e un ilustrado *Vidas imaxinarias* (2017) de Marcel Schwob. Cun limiar esclarecedor de Xosé Miranda, estes relatos que irmandan ficción, realidade e historia, acompáñanse da interpretación visual dun elenco de profesionais da ilustración galegos, de Jacobo Fernández Serrano a Dani Padrón.

_____, “As vidas colgadas nun contestador automático”, *La Voz de Galicia*, “*Fugas*”, “Galego”, “Libros. Galego”, 30 marzo 2018, p. 8.

Análise da obra *Deixe a súa mensaxe despois do sinal* da autora Arantza Portabales publicado en Galaxia no 2015.

_____, “Dez libros que axudarán a non esquecer este verán”, *La Voz de Galicia*, “*Fugas*”, “Galego”, “Libros para o verán”, 8 xuño 2018, pp. 8-9.

Destácanse os narradores e narradoras en galego encadrados dentro dos diferentes xéneros nos que adoitan verter a súa escrita. En canto á novela negra faise referencia a Pedro Feijoo, a Diego Ameixeiras, a Miguel Anxo Fernández, a Lito Vila, Antonio Tinzón ou Beto Luaces. Dentro do xénero intimista destácanse a Helena Villar Janeiro e a Pilar Ortega. Finalmente, no referente á autoría con traducións ao galego noménanse a Margaret Atwood e a Neil Gaiman.

Novás, G., “Luis Huici, el sastre que alentó la vanguardia en el arte gallego”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 21 xuño 2018, p. 37.

Informa da inauguración da exposición sobre Luis Huici e afirma que no seu taller se acollían reunións e faladoiros dun grupo de creadores no que destacan, entre outros, Luís Seoane, Urbano Lugrís, Francisco Miguel e Álvaro Cebreiro. Engade que participou tamén como ilustrador nos primeiros números da revista cultural *Alfar*, aparecida na Coruña nos anos 20.

Novoa, Raúl, "Chega a Vigo a mostra do fotógrafo Anxo Cabada", *Faro de Vigo*, "Sociedad", "Faro Verano", 29 xullo 2018, p. 42.

Anuncia a exposición "O imaxinario do país. Letras de magnesio. Retratos fotográficos e autorretratos literarios de escritores e escritoras" na Casa das Artes de Vigo, que conta con textos literarios dos autores e autoras retratados. Indica ademais a presenza do escritor Antonio García Teijeiro no acto de apertura.

Novoneyra, Branca, "Na Catedral de Santiago de Compostela", *El Correo Gallego*, "especial", 8 setembro 2018, p. 26.

Cita versos de Rosalía de Castro sobre as estatuas do Pórtico de Gloria e o sol entrando polas vidreira, e tamén uns versos nos que se dirixe ao Mestre Mateo.

Noya, C., "Multitudinario y soleado Banquete de Conxo", *El Correo Gallego*, "Santiago", 23 abril 2018, p. 18.

Informa da exitosa conmemoración do Banquete de Conxo a onde acudiron numerosos asistentes que puideron desfrutar, entre outras actividades, do pregón de Marisa Álvarez, a actuación musical da Banda Municipal de Música de Santiago ou da representación teatral do propio Banquete a cargo dos Quinquilláns.

Núñez Feijóo, Alberto, "O día da Galicia real e soñada", *Diario de Arousa/ Diario de Ferrol*/ *El Ideal Gallego*, "Galicia", p. 18/ *Faro de Vigo*, "Opinión", p. 28, 25 xullo 2018.

Menciona a facultade de "anosar" descrita por Álvaro Cunqueiro.

Núñez Sobrino, Ángel, "Vivencia de lo rural", *El Correo Gallego*, "*ECG Dominical*", 7 xaneiro 2018, p. 6.

Dá conta da relación especial dos galegos co mundo rural que existe. Non obstante, destaca a importancia da obra de Otero Pedrayo sobre a paisaxe e a aldea galegas.

O. B. - Vilagarcía, "El actor Carlos Blanco asiste al 'revolucionario' acto de leer un libro secuestrado", *Diario de Arousa*, "Arousa", 2 marzo 2018, p. 8.

Informa da celebración dun acto de lectura como repulsa ao secuestro de *Fariña* do escritor Nacho Carretero organizado en Vilagarcía polos catro centros de ensino medio desta vila e a que asistiu con especial protagonismo Carlos Blanco, un dos protagonistas da adaptación televisiva deste libro.

_____, "Los premios literarios, de investigación y periodísticos tendrán su fiesta promovida por la Diputación", *Diario de Arousa*, "Vilagarcía", 20 setembro 2018, p. 8.

Anuncia que a gala, que está organizada polo departamento de Cultura e Lingua da

Deputación de Pontevedra, terá lugar o 26 de setembro no Pazo Provincial e será presentada pola escritora Ledicia Costas. Informa da interpretación de poemas musicados por parte da banda Xardín Desordenado e dunha peza teatral por parte das actrices Iria Pinheiro e Ailén Keidelman. Menciona a presenza na gala do escritor Marcos Calveiro, gañador do Manuel García Barros grazas á súa novela *O xardineiro dos ingelses*.

Obelleiro, M., "Revolución rosaliana ao longo da Galiza", *Sermos Galiza,* nº 285, "Tema de primeira", 22 febreiro 2018, pp. 2-3.

Informa da celebración de diferentes actos en diferentes puntos de Galicia en conmemoración con motivo dos cento vinte e cinco anos da morte de Rosalía. A celebración ten como obxectivo dar a coñecer a súa obra e recordar a súa figura.

_____, "Purificármonos no solsticio de verán", *Sermos Galiza,* n.º 301, 21 xuño 2018, pp. 2-3.

No marco dunha reflexión antropolóxica sobre as bases históricas e simbólicas da festividade do San Xoán en Galicia, acompañada de refráns e cantigas tradicionais, así como de declaracións do antropólogo Xosé Ramón Mariño Ferro e do arqueólogo Felipe-Senén ou referencias de Vítor Vaqueiro, lémbranse as flores humildes dos ramalletes da véspera do San Xoán, cantadas por Manuel María, Uxío Novoneyra ou Noriega Varela.

Ocampo, E., "Ramón Villares. 'Voume coa sensación do traballo cumprido e o labor feito", *Faro de Vigo,* "Sociedad", p. 38/ *La Opinión,* "Sociedad, cultura y ocio", p. 30, 31 maio 2018.

Repasa en palabras de Ramón Villares os principais fitos da súa etapa como presidente do Consello da Cultura Galega ademais de salientar a capacidade de Rosario Álvarez, a súa sucesora no cargo e quen, segundo Villares, foi unha candidatura de consenso.

_____, "Adeus a Xabier P. Docampo, Premio Nacional de Literatura e renovador pedagóxico", *Faro de Vigo,* "Sociedad",17 xuño 2018, p. 37.

Da conta do falecemento de Xabier P. Docampo, quen no seu día foi Premio Nacional de Literatura infantil. No texto cítanse palabras de achegados ao autor no ámbito cultural, como Manuel Bragado, Fina Casalderrey, Ledicia Costas e Manuel Rivas.

_____, "Antón Fraguas será o homenaxeado no Día das Letras Galegas de 2019", *Faro de Vigo,* "Sociedad", p. 37/ *La Opinión,* "Sociedad, cultura y ocio", p. 34, 8 xullo 2018.

Informa da escolla de Antón Fraguas como homenaxeado no Día das Letras Galegas do vindeiro ano 2019, quen se impuxo á candidatura de Carvalho Calero.

_____, "A RAG recrea o voo figurado de Castelao en 'Alba de Groria' sobre o mapa de Fontán", *Faro de Vigo*, "Sociedad", p. 31/ *La Opinión,* "Sociedad, cultura y ocio", p. 24, 26 xullo 2018.

Informa de que a Real Academia Galega, nun traballo conxunto coa Fundación Barrié,

lembra o discurso pronunciado por Castelao o 25 de xullo de 1948 en Bos Aires cun vídeo que segue o percorrido narrado en "Alba de Groria" sobre a carta xeométrica de Fontán. Reflexiónase tamén sobre as orixes da "alba" e a significación deste discurso.

_____, "Hojas que nacen en otoño", *La Opinión*, "Sociedad, cultura y ocio", 1 octubre 2018, p. 15.

Dá conta das principais publicacións de comezo de outono, entre as que se atopan *Iridium*, de Francisco Castro, *Heredeiros da Crus. A cuadrilla de Pepa a Loba*, de Díaz Ageitos, *Pantallas*, de Celia Parra, *Galicia no labirinto da nova política, de Nunca Máis ás Mareas*, de Xoán Hermida, *O meu nome é ninguén*, de Manuel Esteban e *Non o saben as estrelas*, de Diego Alfonsín.

_____, "Kerouac se lleva de calle la poesía", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 6 outubro 2018, p. 31.

Comenta os diferentes actos que tiveron lugar no marco do Festival de poesía Kerouac celebrado en Vigo entre as que destaca a performance de Iria Sobrado *O Estado Crú*, mestura de textos poéticos con actuación en vivo.

Ocampo, Elena, "Rodríguez. 'A historia dos galegos non ten parangón con ningún país do mundo", *Faro de Vigo*, "Sociedad", "Club Faro", 20 marzo 2018, p. 33.

Informa do coloquio no Club Faro sobre a obra de Salvador Rodríguez titulada *Historias de galegos extraordinarios*, publicada no 2017.

_____, "Adiós al periodista Ramón Chao, faro de la intelectualidad gallega en Francia", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 22 maio 2018, p. 37.

Comenta o acto que se realizou na memoria de Ramón Chao nunha homenaxe que se estendeu coa camiñada polo Paseo dos Soños e a música de O Lago de Conto. Engádese que no acto participou a familia Chao con discursos para render homenaxe ao recentemente falecido.

_____, "Morre o xornalista Ramón Chao, faro da intelectualidade galega en Francia", *La Opinión*, "Sociedad, cultura y ocio", 22 maio 2018, p. 33.

Comenta o acto que se realizou na memoria de Ramón Chao nunha homenaxe que se estendeu coa camiñada polo Paseo dos Soños e a música de O Lago de Conto. Engádese que no acto participou a familia Chao con discursos para render homenaxe ao recentemente falecido.

_____, "Elena Medel. 'Hay poemas ajenos que deslumbran y conversaciones con lectores que iluminan", *Faro de Vigo*, "Sociedad", "Faro Verano", 23 xullo 2018, p. 21.

Entrevista a Elena Medel, unha das poetas españolas que participaron no festival vigués PoemaRia, preguntando pola situación da poesía, o proxecto "Cien de cien", a proximidade entre unha editora como La Bella Varsovia e Apiario ou a recente poesía galega, onde cita a coordinación dun número sobre poesía galega nova unha década atrás

ou a publicación da tradución de *Celebración* de Gonzalo Hermo na súa editora, da man de Miriam Reyes.

Oliva, M., "Rosalía mira hacia la ensenada desde la Alameda de Chapela", *Atlántico Diario,* "Vigo", 16 xullo 2018, p. 7.

Dá conta da inauguración dunha estatua de Rosalía de Castro na Alameda de Chapela. No acto estiveron presentes o escultor, Toni Ferrer, o secretario xeral de Política Lingüística, Valentín García e o deputado autonómico Alberto Pazos.

Oliveira, A., "Ofrenda al Batallón Literario para abrir la II Feria Napoleónica", *El Correo Gallego,* "Santiago", 17 febreiro 2018, p. 25.

Informa da ofrenda realizada ao Batallón Literario de Santiago no seo da "II Feira Goyesca Napoleónica- La Victoria de Santiago".

Olmos, Iván, "Verín recolle o galardón á mellor biblioteca de España", *La Región,* "Monterrei", 30 xaneiro 2018, p. 24.

Anuncia a entrega do premio á Biblioteca de Verín como a mellor de España e sinala Verín como lugar de tradición de impresores e berce do primeiro libro impreso de Galicia.

Orgaz, Ángel, "Da comienzo el desmantelamiento del Centro Galego de Buenos Aires", *El Correo Gallego,* "Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio", 6 abril 2018, p. 36.

Informa sobre o estado do Centro Gallego de Buenos Aires, onde se está desmantelando o edificio de todo aquel material preciso para atender aos pacientes. O desaloxo da maquinaria, dos arquivos e demais material do centro está motivado pola presión para a súa venda.

_____, "El Centro Galego bonaerense vuelve a controlar la obra social emigrante", *El Correo Gallego,* "Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio", 12 abril 2018, p. 36.

Dá conta de acordos chegados entre o goberno arxentino e o galego para salvar o Centro Galego de Bos Aires.

_____, "Denuncias de diversas irregularidades en la intervención del CGBA", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 19 abril 2018, p. 36.

Dá conta das irregularidades acontecidas na intervención do Centro Gallego de Buenos Aires, onde se denuncia unha presunta manipulación das eleccións da última asemblea, onde unha alternativa proposta pola Agrupación Breogán entrou a votación fóra de prazo. Os socio claman contra a implicación de Martín Moyano na trama.

Orge, María, "Joyas de Castelao, Azorín o Pío Baroja, en la Feira do Libro Antigo", *El Progreso,* "Vivir", "Cultura", 3 xullo 2018, p. 38.

Presenta a vixésimo sétima edición da Feira do Libro Antigo, instalada na Praza Maior de Lugo até o 15 de xullo, con participación das librarías locais e presenza de oito postos chegados de diferentes puntos de España, comentando que pode atoparse unha segunda edición de *Sempre en Galiza* de Castelao, así como libros autografados.

_____, "Marica Campo, a señora das letras", *El Progreso,* "deVerano", 16 agosto 2018, p. 31.

Faise referencia á homenaxe a Marica Campo con motivo do Día das Galegas nas Letras, iniciativa que parte da plataforma de crítica literaria feminista A Sega, referindo o prolífico da súa obra. Destacan outros nomes de homenaxeadas en anteriores edicións como Dorothé Schubart, María Victoria Moreno, María Xosé Queizán e Patricia Janeiro.

Orosa, Pablo L., "Un festival metropolitano y femenino", *La Opinión,* "A Coruña", 1 febreiro 2018, p. 10.

Anuncia o festival "Elas son artistas" financiado co proxecto de axudas Luísa Villalta, o cal ten como obxectivo avalar iniciativas culturais que fomenten a igualdade de xénero e fagan visíbel o papel da muller.

Orriols, J. M., "Cuando el vino gallego conquistó la literatura", *La Voz de Galicia,* "*Hum! Revista de vinos y gastronomía*", nº 369, "Para saber más", 4 marzo 2018, pp. 20-21.

Recolle a diferentes escritores de España que recollen a influencia do viño ourensán, como Alfonso X nas súas cantigas profanas ou Álvaro Cunqueiro.

Otero, Marta, "Haikus, teatro y aforismos con una mirada diferente", *La Opinión,* "A Coruña", 9 xuño 2018, p. 10.

O grupo Olladas Literarias, que arrincou hai dous anos co poeta e dramaturgo Lino Braxe como un obradoiro de escrita creativa para persoas con discapacidade visual, presentou na sede da ONCE o último dos seus proxectos, un caderno recompilatorio de haikus, *Aún-Mada-Aínda*. Representouse tamén a peza *Nas Nubes* de Begoña Lomba. Recóllense consideracións sobre o obradoiro, aberto ao narrativo, os aforismos ou o xénero dramático.

Outeiriño, Maribel, "Los 'Tovar' de poesía", *La Región,* "Hemeroteca", "Historia en 4 tiempos", 15 febreiro 2018, p. 38.

Anuncia a entrega do premio "Tovar" de poesía a Xulio López Valcárcel polo poema "Espacio".

_____, "¿De quién es el espolón?", *La Región,* "Ciudad", "Crónica", 14 marzo 2018, p. 13.

Comenta obras de autores galegos importantes, como *Guía de Orense* de Ramón Otero Pedrayo, ou *El Orense Perdurable* de Anselmo López Morais sobre o espolón da praza maior de Ourense.

Outeiro, M., "Lugo acolle a exposición do libro 'Elas', que inclúe serigrafías de Sabela Arias", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Deza- A Estrada", 17 xuño 2018, p. 32.

Anuncia que o vello cárcere de Lugo sirve como marco da presentación da exposición permanente de Elas, proxecto derivado do volume no que Aurora Marco ofrecía unha visión da vida e obra de mulleres galegas. A propia Aurora Marco impartiu ademais unha conferencia.

P. O. C., "Unha exposición de máis de 50 pezas ensalza a obra de Camilo Díaz Baliño", *Faro de Vigo,* "Sociedad", 31 xaneiro 2018, p. 38.

Dá conta da inauguración dunha exposición na Cidade da Cultura que a Biblioteca de Galicia adica ao artista Camilo Díaz Baliño co gallo do festexo do Día da Ilustración baixo o título *Camilo Díaz Baliño, a xenialidade truncada.*

P. P., "O PSOE de Xinzo solicita que o 24 de febreiro sexa o Día de Rosalía", *La Región,* "Provincia", 23 febreiro 2018, p. 29.

Dá conta da proposta do PSOE de Xinzo de Limia na que propón celebrar o Día de Rosalía o 24 de febreiro.

_____, "O PP de Xinzo propón adicarlle o Día das Letras a Antón Tovar", *La Región,* "A Limia", 5 abril 2018, p. 27.

Informa da proposta do PP de Xinzo de adicarlle o Día das Letras Galegas a Antón Tovar.

_____, "El PSOE de Rairiz quiere dedicar un museo a Tovar", *La Región,* "A Limia", 5 abril 2018, p. 27.

Informa sobre a intención do PSOE de Rairiz de recuperar o premio de poesía adicado ao poeta Tovar ademais da fundación dunha mostra permanente sobre a figura deste na súa aldea natal. Ademais desta iniciativa destácase a vindicación de Tovar como persoeiro merecedor de ser galardoado co Día das Letras Galegas.

P. V., "Darío Villanueva recibe un recoñecemento como embaixador de Cunqueiro", *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", 4 marzo 2018, p. 57.

Menciona a creación dun premio literario por parte do goberno de Mondoñedo e tamén da transformación en casa museo da vivenda onde Álvaro Cunqueiro habitou nas décadas dos corenta e dos cincuenta e onde e escribiu obras coma *Merlín e Familia*.

_____, "La catedral acogió ayer las Solemnes Vísperas y un recital poético-eucarístico",

El Progreso, "Lugo", 10 xuño 2018, p. 6.

Informa da celebración na catedral lucense dun recital poético-eucarístico, a "Summa Poética", con acompañamento musical, no que se presentou un libro recompilación dos poemas gañadores de anteriores edicións do concurso de poesía eucarística.

Palomanes, Paula, "Delfín Caseiro Nogueiras. 'As manifestacións culturais foron o máis afectado pola crise", *La Región,* "A Limia", "Personaje del día", 1 abril 2018, p. 25.

Repasa, da man de Delfín Caseiro Nogueiras, presidente do Museo da Limia de Vilar de Santos, algúns dos proxectos que se levarán a cabo no Concello, entre os que destaca unha biblioteca especializada en autoras e autores limiaos.

_____, "A historia da comarca xa ten o seu lugar na Biblioteca da Limia", *La Región,* "Provincia", "A Limia", 5 maio 2018, p. 24.

Informa sobre a inauguración da biblioteca de Vilar de Santos, proxecto no que se implicou o Museo da Limia de Vilar de Santos. Destácase a asistencia de persoeiros vinculados ao mundo da cultura galega como Víctor Fernández Freixanes, presidente da Real Academia Galega, o deputado de cultura de Ourense, Manuel Doval.

_____, "Manuel Mandianes Castro. 'Hai moita xente con carreira que non teñen a educación que hai nas aldeas", *La Región,* "A Limia", "Personaje del día", 9 xuño 2018, p. 25.

Con motivo da publicación e presentación da súa primeira novela, En Blanco, entrevístase a Manuel Mandianes sobre épocas pasadas, tradición, cultura e identidade.

_____, "Un tesouro para Calvos de Randín", *La Región,* "A Limia", 31 xullo 2018, p. 29.

Informa de que o xornalista Alfonso S. Palomares, en tempos presidente da axencia EFE, nacido en Calvos de Randín, doará a súa colección de fotos inéditas e sete mil libros ao seu Concello natal.

Parada, Patricia, "El PAAR reivindica el valor del arte rupestre gallego en agosto", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Comarca", 15 agosto 2018, p. 21.

Anuncia un programa de actividades en torno ao Parque Arqueolóxico da Arte Rupestre (PAAR) de Campo Lameiro durante o mes de agosto. Celebraranse visitas teatralizadas baixo o título "O retorno", a cargo das compañías "Os Quinquilláns" e "Volta e Dálle Teatro".

Pardo, Alicia, "Xacobe Martínez. 'Ser músico en Galicia é unha maldición, lévase anos castigando a práctica cultural", *La Opinión,* "A Coruña", "Ciudad y cultura", 9 xaneiro 2018. p. 10.

Recolle unha entrevista cos compoñentes do grupo Sumrrá na que reflexionan sobre a

precariedade dos músicos e músicas en Galicia e indican que o seu novo disco presenta a reivindicación de figuras femininas como Rosalía de Castro.

_____, "As estrelas que nunca se apagan", *La Opinión,* "A Coruña", "Ciudad y cultura", 18 xaneiro 2018. p. 10.

Dá conta do recital celebrado como homenaxe ao poeta e escritor Antón Avilés de Taramancos, titulado "O poeta é un cazador de soños", celebrado no teatro Colón. O acto foi levado coa participación do Grupo Ouriol e de poetas como Eva Veiga, tratando así de render homenaxe a Avilés de Taramancos conmemorando a súa figura despois de vinte e cinco anos despois da súa morte.

_____, "Sumrrá. 'Ser músico en Galicia é unha maldición", *Faro de Vigo,* "*Visado*", nº 817, "Música", 19 xaneiro 2018, p. 6.

En conversa cos compoñentes do grupo Sumrrá, informa de que dedican un tema a Rosalía de Castro.

_____, "Cinco artistas sen fronteiras musicais", *La Opinión,* "A Coruña", "Ciudad y cultura", 21 xaneiro 2018, p. 13.

Anuncia un concerto d'A banda da Loba, cuxo proxecto musical contén interpretación de poemas de Celso Emilio Ferreiro, Rosalía Fernández Rial e Celia Parra, e sinala que estas dúas poetas participarán na actuación recitando.

_____,"Dúas irmás separadas polo Atlántico", *La Opinión,* "A Coruña", 3 febreiro 2018. p. 11.

Informa do espectáculo *Son galego, son cubano* de Roi Casal, que consiste nunha homenaxe a Xosé Neira Vilas a partir dos seus textos en mestura con melodías tradicionais.

_____,"Luis Emilio Batallán. 'La situación de la canción gallega es complicada. No hay apoyo real al idioma", *La Opinión,* "A Coruña", 12 febreiro 2018. p. 8.

Dá conta da relación do músico con diversos poetas, entre os que destaca Álvaro Cunqueiro. Deseguido, fala sobre o Premio da Crítica Galega gañado no ano 2017.

_____, "Antonio Gamoneda. 'La poesía no es un adorno que se pone a la vida, es la vida misma, un hecho biológico", *La Opinión,* "A Coruña", "Ciudad y cultura", 18 febreiro 2018, p. 8.

En conversa co poeta Antonio Gamoneda anuncia a súa participación no ciclo "Poetas Di(n)versos" xunto á poeta Dores Tembrás.

_____, "A rede clandestina das mulleres das Atochas", *La Opinión,* "A Coruña",17 marzo 2018. p. 11.

Anuncia a celebración da segunda edición de *Libros a monte* organizada pola plataforma A Sega, na cal participará a escritora Beatriz Maceda e tentará homenaxear ás mulleres

libertarias que marcaron a historia da Coruña.

_____, “Un torrente de arte, música y letras”, *La Opinión,* “A Coruña”, “Fiestas de María Pita´18”, 1 agosto 2018. p. 10.

Comenta algunhas das actividades que marcarán o programa das Festas de María Pita, entre ilustración, literatura, teatro e recreacións históricas, alén de concertos. Comenta o inicio da Feira do Libro en Méndez Núñez, da man de Xavier Senín, con 34 casetas e preto de 250 convidados.

_____, “Unha barricada de arte contra a represión”, *La Opinión,* “A Coruña”, “Fiestas de María Pita'18”, 23 agosto 2018, p. 10.

Informa da peza audiovisual *Mulleres Muro* de Pepe Galán, na que se intercalan versos firmados por Luís Pimentel en *Cunetas*.

_____, “Unha cidade de tinta e ficción”, *La Opinión,* “A Coruña”, “Ciudad y Cultura”, 4 setembro 2018, p. 9.

Anúnciase o regreso dos “Paseos pola Coruña Literaria”, roteiros guiados por creadores e organizados pola AELG e o Servizo de Normalización Lingüística. Na edición en curso, participarán con roteiros Antonio Tizón, da man da súa última novela *Un home estraño*; Antía Yáñez, da man de *Senlleiras*; Diana Varela, rescatando a biografía de figuras femeninas da cidade e Olga Patiño, facendo paradas en espazos que remiten ao seu traballo poético.

_____, “Una cura para los océanos”, *La Opinión,* “A Coruña”, “Ciudad y Cultura”, 6 setembro 2018, p. 11.

Anuncia o encontro literario *Palabras que baten coma ondas*, que terá lugar no Festival Mar de Mares, no que Manuel Rivas, Rosa Aneiros e Suso Lista encargaranse de establecer conexións entre as súas obras e o mar.

_____, “Dez anos de lembranza”, *La Opinión,* “A Coruña”, “Ciudad y Cultura”, 12 setembro 2018, p. 9.

Anuncia a interpretación musical de dous poemas de Manuel María coa que a gaiteira Susana Seivane pretende render homenaxe ao escritor na X edición do festival “Lúas de outono”. Indícase, ademais, que ambos temas están incluídos no seu novo disco *Fa*.

_____, “As mordazas da escritura”, *La Opinión,* “A Coruña”, “Ciudad y Cultura”, 5 novembro 2018, p. 8.

Anuncia o *Proxecto Libertas,* impulsado polo Pen Clube, que consiste nunha exposición itinerante sobre a censura que poderá visitarse este mes de novembro no espazo Normal da Universidade da Coruña. Menciona a Xosé Luís Méndez Ferrín coma unha das figuras protagonistas da exposición. Indica que escritores como Laura García Lorca, Manuel Rivas, María Xosé Queizán ou Paco Lobatón aportaron as súas impresións para acompañar as imaxes da exposición.

_____, “Un paseo con Elisa e Marcela”, *La Opinión*, “A Coruña”, 21 novembro 2018, p. 10.

Anuncia a posta en escena da vida de Elisa e Marcela, o primeiro matrimonio homosexual rexistrado en España, da man da compañía teatral A Panadería, que con´ñsistirá nunha ruta teatralizada pola cidade da Coruña e nun segundo pase final de *Elisa e Marcela* no teatro Colón.

Paz, B., “Chévere y Diana López participan en las actividades contra la violencia machista en Lalín”, *Diario de Pontevedra,* “Deza, Tabeirós”, 6 novembro 2018, p. 25.

Informa do inicio das actividades organizadas polo Concello de Lalín co gallo do Día Internacional Contra as Violencias Machistas, entre as que se atopan unha actuación do grupo de teatro Chévere e a proxección da curtametraxe ‘Feminazi’ de Diana López.

Paz, Blanca, “Lalín estrena un corto para ensalzar la Feira do Cocido en su 50 aniversario”, *Diario de Pontevedra,* “Vivir aquí”, 5 xaneiro 2018, p. 48.

Dá conta da curtametraxe presentada polo Concello de Lalín sobre os cincuenta anos da Feira do Cocido. Indica que o documental comeza con Álvaro Cunqueiro dando o pregón e indaga nos textos de Cunqueiro como gastrónomo.

_____, “Freixanes pide más pregoneras en la cita de la ‘gran catedral da gastronomía galega”, *Diario de Pontevedra,* “Vivir aquí”, “Pregón”, 5 febreiro 2018, p. 21.

Relata o pregón de Víctor Freixanes, presidente da RAG, na “Feira do Cocido de Lalín”, no cal mencionou a Álvarez Blázquez e a Cunqueiro arredor do porco e a Rosalía de Castro como figura base da cultura galega para pedir máis pregoeiras neste evento.

Paz, Moncho, “Ramón Chao (1935-2018). Periodista forjado en suelo francés”, *ABC*, “Galicia”, “Agenda”, “Necrológicas y esquelas”, 22 maio 2018, p. 58.

Achega algúns dos principais fitos dentro do percorrido biográfico de Ramón Chao, finado ao que se lle adica a necrolóxica en cuestión. O texto destaca o vencello de Chao coa cultura galega, para a que sempre prestou os seus servizos dende Francia.

_____, “Ramón Chao Rego (1935-2018)”, *El Correo Gallego*, “Medios”, “Tribuna libre”, 22 maio 2018, p. 53.

Achega algúns dos principais fitos dentro do percorrido biográfico de Ramón Chao, finado ao que se lle adica a necrolóxica en cuestión. O texto destaca o vencello de Chao coa cultura galega, para a que sempre prestou os seus servizos dende Francia.

Pazos, Manuel, “Manuel del Río Botana”, *Sermos Galiza,* nº 283, “*fóra de serie*”, 8 febreiro 2018, p. 11.

Sinala o labor de recuperación da figura de Manuel del Río Botana, enlace da resistencia antifranquista, por parte da Asociación Cultural Obradoiro da Historia e salienta a presenza dun verso de Lorenzo Varela na súa lápida.

Pena, Xosé Ramón, "Matria Galicia, 1968", *Faro de Vigo, "Faro da Cultura"*, n.º 688, 8 novembro 2018, p. I.

A propósito do quincuaxésimo aniversario da celebración dos Xogos Florais do Idioma Galego que tiveron lugar en Bos Aires en 1968 rescata a composición "Miña Matria Galicia" do poeta celanovés Celso Emilio Ferreiro, quen obtivo o Premio Rosalía adicado á modalidade de "Canto á muller galega".

Penelas, S., "Emigración atlántica a través da literatura", *Faro de Vigo,* "Vigo", 4 setembro 2018, p. 8.

Anuncia a celebración na Universidade de Vigo do XIII Congreso Internacional de la Asociación Española de Estudos Literarios Hispanoamericanos, no cal se inclúe unha mesa dedicada á editorial Galaxia e á literatura galega, coa presenza do escritor Xavier Alcalá e da profesora Dolores Vilavedra.

Pérez, Cristina, "Alfonso Blanco Torrado. 'Síntome orgulloso do voluntariado, do compromiso dos mozos co pobo; iso é Xermolos", *El Progreso,* "A Chaira", 20 agosto 2018, pp. 16-17.

Entrevista a Alonso Blanco Torrado, coordinador de Xermolos, quen menciona a Díaz Castro e comenta que o deu a coñecer a Manuel María, Méndez Ferrín a Ramón Piñeiro.

Pérez, Raquel C., "Nathalie Budiño. 'De facer a loucura e saltar ao baleiro coa librería, tiña que ser no barrio", *La Voz de Galicia,* "*La Voz de Santiago*", "En primera persona", 26 xullo 2018, contracuberta.

Entrevístase a Nathalie Budiño co gallo da apertura da librería "Os mundos de Carlota" no barrio de San Pedro. Coméntase a súa concepción das librarías, polivalentes, capaces de ser sala de teatro, de exposicións, ou espazo de cata literaria. Entre outras actividades, no día do Orgullo LGTBI gravou un relato en lingua de signos.

Pereira, Nonito, "El trío Azougue, música sin límites", *Diario de Arousa,* "*O Salnés Siradella*"/ *Diario de Ferrol,* "*Nordesía*", n.º 1.036, "todo Música", 7 xaneiro 2018, p. 47.

Informa da composición do grupo e da súa traxectoria. Ao mesmo tempo, dá conta da participación de Xurxo Souto como convidado especial no proxecto, recitando un poema de Eduiardo Pondal na canción que pecha o disco.

Pérez, Adrián, "La Feria del Libro pone el foco sobre los autores gallegos", *Atlántico Diario*, "Verano", 5 xullo 2018, p. 15.

Dá conta da incidencia dos autores galegos na Feria do Libro tanto en publicacións en galego como en castelán, entre os que destacan Pedro Feijóo como autor con obra en galego.

Pérez, Cristina, "Mestres en idade escolar", *El Progreso*, "A Chaira", 15 abril 2018, p. 20.

Dá conta de dous roteiros literarios de Xosé María Díaz Castro levados a cabo polos alumnos do IES Poeta Días Castro baixo o nome de "A aldea do neno Pepe" e "A fábrica dos poetas".

_____, "Unha parroquia na procura da memoria", *El Progreso*, "A Chaira", 29 xullo 2018, p. 15.

Informa da labor de concienciación con respecto á represión franquista levado a cabo pola Asociación Cultural Xermolos, liderada por Alfonso Blanco, cura de Santa Mariña de Lagostelle, en Guitiriz, e cita a presenza de Helena Villar Janeiro, que aplaude a iniciativa, contando ela tamén con familiares enterrados en similares circunstancias.

Pérez, Elisa, "Xaime Corral, 40 anos entre libros", *Diario de Pontevedra*, "Sociedad", "Vivir aquí", 6 xullo 2018, p. 50.

Dá conta das catro décadas que a libraría Nós cumpre en Sanxenxo, destácase o número de actividades celebradas e organizadas pola libraría ao longo da historia e do seu papel referencia no gremio do libro.

Pérez, Mariló, "Rosalía, dende o cello e o piano", *La Región*, "Agenda", 26 agosto 2018, p. 22.

Afírmase que o primeiro traballo do grupo musical fundado en 2017, "Miña Almiña", está composto por dez cantigas seleccionadas do poemario de Rosalía de Castro, *Follas Novas*, que elas mesmas musicaron.

_____, "Folk poético con tintes feministas", *La Región*, "Agenda", 18 decembro 2018, p. 20.

Anuncia a actuación do grupo A banda da Loba no Auditorio de Ourense, destácase que interpretarán un disco no que se atopan influencias feministas que conflúen coas letras dos poemarios de Celso Emilio Ferreiro e Rosalía de Castro.

Pérez, Raquel C., "Nove poemas de García Lorca para alumear a noite compostelá", *La Voz de Galicia*, "La Voz de Santiago", "Agenda", "Para todos los públicos", 20 xullo 2018, p. L7.

Anuncia a actuación na praza do Toural de Liricidade Noctámbula, banda liderada por Ramón Rey, no ciclo "Compostela É Música!". Entre as cancións do primeiro álbum salientan os poemas galegos de Federico García Lorca, abordados dende un punto de vista emocional, e lonxe da música de cantautor.

_____, "Francisco Macías. 'Descobres cen anos despois que os vinte en Santiago foron interesantes", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "En primera persona", 21 xullo 2018, contracuberta.

Recolle declaracións do escritor e editor Paco Macías, facendo un repaso pola súa traxectoria, coa fundación de Edicións Positivas xunto a Xelís de Toro, cunha liña experimental, a súa implicación en asociacións como Compostela Literaria e a recente publicación de *De Quiqui Bar... ao Castromil* (2017), da que prepara presentacións neste momento. A historia xira arredor da figura do arquitecto que deseñou tan emblemático edificio Castromil, o coruñés Ramón González Villar.

Pinacho, Antonio, "La alamedade Chapela llevará el nombre de Rosalía de Castro", *Faro de Vigo,* "Redondela", "Área Metropolitana", 28 xaneiro 2018, p. 15.

Informa de que a alameda de Chapela levará o nome de Rosalía de Castro.

_____, "La alameda de Chapela llevará el nombre de Rosalía de Castro", *Faro de Vigo,* "Redondela", "Área Metropolitana", 25 febreiro 2018, p. 12.

Informa do acto de renomeamento da praza da alameda de Chapela, que pasa a chamarse Rosalía de Castro.

_____, "La alameda de Redondela recuperará el nombre de Castelao tras su reforma", *Faro de Vigo,* "Redondela", "Área Metropolitana", 2 setembro 2018, p. 14.

Coméntase que unha vez rematada a obra se colocará unha placa co nome de "Alameda Alfonso Daniel Rodríguez Castelao", denominación deste recinto xa existente dende antes do ano 1960.

_____, "Redondela nombra como 'Hijo Adoptivo' al escritor y periodista Diego San José", *Faro de Vigo,* "Redondela", "Área Metropolitana", "Redondela- Soutomaior- Pazos de Borbén- Fornelos de Montes", 1 decembro 2018, p. 16.

Dá conta da proposta que case unha vintena de colectivos levaron ante o Concello de Redondela, e aprobada en pleno por unanimidade, de nomear como Fillo Adoptivo desta vila ao escritor e periodista Diego San José, quen deixou unha prolífica obra literaria e xornalística ao longo da súa vida a cal os e as veciñas de Redondela queren pór de relevo.

Piñón, Elena, "Cuatro mil firmas por el Centro Gallego de Buenos Aires", *El Correo Gallego,* "Galicia", *El Correo Gallego,* 26 febreiro 2018, p. 11.

Informa da recollida de firmas para exixir ás autoridades que preserven o Centro Galego

de Bos Aires. Destaca que a petición foi firmada polo presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, o presidente do Consello da Cultura Galega, Ramón Villares e os tres reitores das universidades galegas.

_____, "Piden la absolución del joven acusado de desorden público", *El Correo Gallego,* "Galicia", *El Correo Gallego,* 15 marzo 2018, p. 14.

Relata o caso de Emilio Cao por ser detido nunha manifestación pacífica en Madrid o 22 de marzo. Escritores como Manuel Rivas, Suso de Toro e Marilar Aleixandre, entre outras personalidades, apoian a absolución do mozo.

Plaza, Vicente, "Abel Veiga alcanzó en 2017 los sesenta libros editados", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 13 xaneiro 2018, p. 37.

Dá conta das publicacións do editor Xabier Veiga, porén, destaca a vindeira publicación do propio autor, *Xerfas esvaídas*, poemario que xa entrogou a Teófilo Ediciones.

_____, "Movemento a favor da permanencia de Ferrín na Academia", El Correo Gallego, "Tendencias", 22 marzo 2018, p. 37**.**

Informa da publicación dun comunicado asinado por un grupo de membros da RAG, formado por Xosé Lúis Axeitos, Chus Pato, Darío Xohán Cabana, Francisco Fernández Rei, Manuel González González e Euloxio Ruibal, no que defenden a permanencia de Méndez Ferrín na Academia e solicitan para el un tratamento semellante ao que a institución lle ofreceu a outros membros en situacións parecidas.

Porto, G., "Con Gondomar en el corazón", *Faro de Vigo,* "Redondela. Val Miñor", "Área Metropolitana", 19 xuño 2018, p. 12.

Comenta a visita da pedagoga Antía Cal a Gondomar, lugar marcado pola súa amizade co poeta Victoriano Taibo, antigo mestre no lugar. Alí presentou a edición de *O libro dos nenos,* verdadeira enciclopedia de xeografía en galego para público escolar.

Porto, Héctor J., "A grande arte galega na Arxentina", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 19 xaneiro 2018, p. 32.

Dá conta da reivindicación por parte de persoeiros da cultura galega, os cales aproveitaron a exposición no Gaiás sobre *A derradeira leición do mestre* xunto con outros cadros de Castelao, para solicitar que as obras do autor rianxeiro e a doutros pintores galegos queden definitivamente en Galicia.

_____, "Carlos Maside, o retratista da memoria", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 8 febreiro 2018, p. 38.

Informa da publicación do libro *Maside. A presenza da ausencia*, un tomo que conta con cento noventa reproducións de retratos do autor precedidos dun texto introdutorio de Mercedes Rozas.

_____, “Rosalía retratada por Luisa Carnés”, *La Voz de Galicia,* “Cultura”, 14 maio 2018, p. 25.

Achega información sobre a produción da biografía de Rosalía de Castro elaborada por Luisa Carnés e que volve a saír á palestra para revisar a visión tradicional sobre a autora.

Prada, A., “Reimprímense douscentos exemplares do libro ‘Terra de Melide’, editado no 1933”, *El Correo Gallego,* “Área de Compostela”, 15 xullo 2018, p. 28.

Dá conta da reimpresión da obra, que parte dunha iniciativa de doce antigos alumnos do IES de Melide.

_____, “Última xornada do festival ‘Abride a fiestra’ en Padrón”, *El Correo Gallego,* “Área de Compostela”, 15 xullo 2018, p. 28.

Describe as actividades realizadas, e as que se celebrarán neste derradeiro día do novo festival organizado pola Fundación Rosalía de Castro: unha xornada de portas abertas, feira con produtos rosalianos, actuacións musicais, espectáculos de monicreques con Larraitz Urruzola, a proxección do filme Pelerinaxes e recital de Ana Blanco, Nuria Vil, Ismael Ramos, Paula Antía Rei e Cinta Adhesiva.

Prada, Alba, “Gran parte de Área celebra o 181 aniversario de Rosalía”, *El Correo Gallego,* “Área de Compostela”, 22 febreiro 2018, p. 36.

Celebración do 181 aniversario de Rosalía de Castro con representacións de diferentes obras da autora ou actos nos que participan alumnos de diferentes colexios do lugar.

_____, “Padrón despide a festa adicada a Rosalía con Mercedes Peón”, *El Correo Gallego,* “Área de Compostela”, 16 xullo 2018, p. 22.

Dá conta da celebración de “Abride a Fiestra” en Padrón, festa á que asistiron máis de tres mil persoas. O presidente da Fundación Rosalía de Castro destaca que non se agardaba unha unha acollida tan boa. Entre os actos o máis aplaudido foi a proxección do filme *Pelerinaxe lírica aos lugares rosalianos.*

Prado-Vilar, Francisco, “Una mañana perpetua”, *La Voz de Galicia,* “Cultura”, “Tribuna”, 3 xullo 2018, p. 33.

Con motivo da restauración do pórtico da Gloria e como adianto dun libro especializado sobre a materia, recóllense algunhas citas de Álvaro Cunqueiro ou Manuel Rivas sobre o tratamento da pedra en Santiago e, concretamente, sobre esta construción.

Prego, C., “El vandalismo golpea el arte urbano”, *Faro de Vigo,* “Vigo”, 17 xaneiro 2018, p. 3.

Informa dunha onda de vandalismo na cidade de Vigo que está deturpando os numerosos murais que, por iniciativa do Concello, pouco a pouco foron enchendo as paredes da cidade conformando un gran museo ao aire libre e que hoxe aparecen estragados por causa de pintadas e sinaturas, chegando a aparecer mesmo unha esvástica nazi.

_____, "El mural ahora de más peso a Kruckenberg", *Faro de Vigo,* "Vigo", 1 setembro 2018, p. 4.

Informa da reelaboración do mural da calle Roupeiro que homenaxea a poetisa María do Carme Kruckenberg da man do artista MM Puhinger, quen xa tivera que restaurala noutras tres ocasións por mor de actos vandálicos. Nesta ocasión, o mural cubriuse cunha pátina contra pintadas.

R. B., "Ana Eire. 'La poesía gallega en español merece su espacio", *ABC,* "Galicia", 11 marzo 2018, p. 83.

Relata que a editorial sevillana Renacimiento publicou a primeira antoloxia sobre escritores e escritoras galegos que escriben en castelán.

R. C., "Una revolución que se olvidó de las mujeres pero trajo a Sartre", *Atlántico Diario,* "Vigo", 6 maio 2018, p. 17.

Dá conta da tradución da obra *La putain respectueuse*, de Jean Paul Sartre, por man de María Xosé Queizán e que foi representada polo Teatro Popular Galego. Tamén se fala dalgúns fitos biográficos da autora, como foi a descuberta de Simon de Beauvoir na súa estancia no país galo.

_____, "Conocer a Verne al amparo de la noche y unir poesía y música", *Atlántico Diario,* "Vigo", 12 agosto 2018, p. 11.

Fálase da "Noite Branca", unha proposta que tenta atraer xente ós museos, ao Museo do Mar de Vigo, onde se adica unha exposición á obra de Jules Verne. Gozouse de concertos que se conxugaron coa poesía de Raquel Lima, Samuel L. París e Marcos de la Fuente, que recitaron ao ritmo de rap e de música electrónica.

R. C. P., **S. L.**, "Dona Rosalía y don Ramón nos muestran un Santiago diferente", *La Voz de Galicia, "La Voz de Santiago*", "Agenda", "Para todos los públicos", "Música", 14 xullo 2018, p. L7.

Dá conta das visitas guiadas que o Concello e Turismo de Santiago de Compostela organizan con Suso Martínez e Belén Espiñeira, dando vida a Valle Inclán e Rosalía de Castro, en castelán e galego respectivamente. A parella presenta a cidade salientando certos lugares e acompañada de música.

R. F. V., "Cando o museo colga o cartel de 'completo", *Faro de Vigo, "El sábado*", n.º 1.064, 21 abril 2018, p. 4.

Informa que no museo de Pontevedra esta a levarse a cabo a iniciativa "Visitas Cruzadas", na que dous persoeiros de diferentes eidos culturais crean un itinerario propio que fai que os dous grupos crúcense a media hora do percorrido. Despois os visitantes están convidados a uns petiscos para comentar os diferentes itinerarios.

R. L., "O nariz dun notario", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 116, 4 febreiro 2018, p. 4.

Achega unha pequena síntese da novela *O nariz dun notario*, de Edmond About, traducida ao galego pola editorial Hugin e Munin, na que expón o fío argumental da novela.

_____, "A traba", *Diario de Pontevedra*/*El Progreso*, "*Táboa Redonda*", n.º 116, 4 febreiro 2018, p. 4.

Achega unha breve síntese da temática da obra *A traba*, de Mary Cholondeley, editada en galego pola editorial Hugin e Munin.

_____, "La USC celebra hoy una jornada sobre la paz con ponencias, música y poesía", *El Progreso*, "Lugo", 19 outubro 2018, p. 11.

Dá conta da xornada celebrada no auditorio da Casa do Saber, no que houbo un recital poético da man de Claudio Rodríguez Fer.

_____, "Falece Gustavo Pernas Cora, figura fundamental do teatro galego", *El Progreso*, "Esquelas", 30 outubro 2018, p. 73.

Anuncia o falecemento de Gustavo Pernas Cora, ao mesmo tempo, o artigo fai un sucinto repaso da súa labor no eido do teatro e a dramaturxia, como foi a fundación da compañía Áncora Producións.

_____, "Saco Arce foi autor do Rexurdimento", *El Progreso*, "Cultura", 23 novembro 2018, p. 64.

Informa sobre a xuntanza da Real Academia Galega na cidade de Ourense co gallo do cento cincuenta aniversario da *Gramática gallega* de Saco Arce, ao mesmo tempo, compárase ao gramático coa figura de Rosalía de Castro como autores do rexurdimento.

R. M., "El Concello retirará las medallas concedidas a una decena de ministros del franquismo", *La Voz de Galicia*, "*La Voz de Santiago*", "Santiago", 19 xullo 2018, L2.

Informa da retirada de condecoracións municipais a ministros do franquismo, así como no nomeamento de alcalde de honra a Ánxel Casal Gosenxe, e o posíbel recoñecemento como fillos adoptivos a Federico García Lorca, Begoña Caamaño, Xohana Torres, o empresario Ramón Castromil e Bibiano Morón e Benedicto García de Voces Ceibes. Unha das medallas de ouro recaerá en Cantigas e Agarimos.

R. T., "O 1 de setembro 'Festival da Poesía do Condado", *Atlántico Diario,* "Área Metropolitana", "Condado/ Louriña", 20 agosto 2018, p. 16.

Anuncia a trixésimo segunda edición do Festival da Poesía no Condado, organizado pola Sociedade Cultural e Deportiva do Condado.

Ramil, A. e E. Ocampo, "Un referente con estilo 'único", *La Opinión,* "Sociedad, cultura y ocio", 23 febreiro 2018, p. 29.

Informa do falecemento do viñetista galego Antonio Fraguas de Pablo, ao mesmo tempo, recolle declaracións doutros humoristas gráficos de Galicia sobre o mesmo.

_____, "A RAG, á espera de Ferrín", *La Opinión*, "Sociedad, cultura y ocio", 21 marzo 2018, p. 31.

Informa do debate xerado na RAG arredor da permanencia ou non de Ferrín na institución despois da súa renuncia, cinco anos atrás, e tras a solicitude por parte de varios académicos de que se restaure o seu nome na listaxe da web.

Ramil, Ana, "A RAG, á espera de Ferrín", *La Opinión*, "Sociedad, cultura y ocio", 21 marzo 2018, p. 31.

Dá conta das porcentaxes en canto a libros publicados en linguas cooficiais, destácase o descenso das publicacións en galego que caen un cincuenta e tres por cento nos últimos dez anos. Os datos foron publicados polo INE no seu informe *Producción editorial de libros*.

Ramos, José M, "Dos Penedos á Muiñada na capital de Terra de Soneira", *El Correo Gallego*, 22 outubro 2018, p. 3.

Dá conta sobre a andaina reivindicativa polos cumios pétreos de Pasarela e Traba, na que participou Manuel Rivas, asemade que se representou a obra *Rapsodas* de Raquel Queizán para os máis cativos.

_____, "Arte que amosa as vidas de xentes de antano e de hoxe", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", 16 outubro 2018, p. 34.

Informa que o Estudo Garabato, de Carballo, e a Galería Stoupa, de Cee, convidan este mes aos amantes da arte a descubrir tempos pasados e tamén presentes a través da ollada dos artistas do colectivo Miolos e do muradán Fernando Rei. Na mostra achégase información sobre as compañías itinerantes, das que consta actividade dende o século XVI.

_____, "Novas misións pedagóxicas en Malpica 85 anos despois", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", 16 outubro 2018, p. 34.

Informa da celebración dunhas novas misións pedagóxicas en Malpica oitenta e cinco

anos despois de que chegaran a vila por vez primeira coa representación de *A doncela guerreira* de Rafael Dieste, cunha extensa programación cultural para todos os públicos.

_____, "Ponteceso oficializa o 20-D como o Día do Himno Galego", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Costa da Morte", 18 decembro 2018, p. 32.

Ramos, Rocío, "La Feira do Cocido también reivindica a la mujer", *La Voz de Galicia*, "Sociedad", 5 febreiro 2018, p. 23.

Recolle a reivindicación de que as mulleres teñan maior protagonismo na "Feira do Cocido" que Víctor Freixanes, presidente da RAG, expresou no seu pregón.

Reboredo, Arturo, "El colegio de Rábade quiere llamarse Xabier Docampo", *La Región*, "Comarcas", 19 decembro 2018, p. 15.

Dá conta da iniciativa do centro, que busca recoñecerse coa figura do narrador local Xabier Docampo.

Reboiro, X. A., "Homenaxe da cultura ó poeta Víctor Campio", *La Región*, "Provincia", 29 xullo 2018, p. 40.

Recóllese información e fotografías sobre o desenvolvemento da décima edición da "Festa da Palabra", en homenaxe ao poeta Víctor Campio, recentemente falecido. Na cita celebrouse un recital poético, así como a descuberta dunha peza escultórica en homenaxe ao poeta.

Reboreda, Alberte, "Sobre pasos, portos e poldras. Vaos tradicionais e cursos de auga", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 657, "Patrimonio", 15 febreiro 2018, p. II.

Recolle a información cultural achegada sobre os pasos, ou poldras, por diferentes persoeiros da cultura galega ou que fan referencias a estes vaos tradicionais como é o caso de Vicente Risco, Xosé Luís Méndez Ferrín, Daniel Pino ou Anxo Angueira.

Reboyras, Arturo, "Tres meses con palas y piquetas para derribar el histórico Castromil", *El Correo Gallego*, "Santiago", 23 xullo 2018, p. 18.

Rememora, axudado de fotografías, a destrución en 1975 do edificio modernista situado na praza de Xelmírez, decisión polémica xa na altura, e recolle algunhas declaracións de Francisco Macías, autor de *De Quiqui Bar... a Castromil*.

Reigosa, Carlos G., "Cita con Noriega Varela", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 28 setembro 2018, p. 37.

Fai un repaso breve pola peripecia vital do poeta Antonio Noriega Varela co obxectivo

de por na palestra a relevancia da súa figura a propósito da chegada do centésimo quincuaxésimo aniversario do seu nacemento no ano 2019. Prn

Rendueles, María, "A Fundación Rosalía estrea o festival 'Abride a fiestra", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", 4 xullo 2018, p. 34.

Dá conta da presentación do novo festival en Padrón, na Casa da Matanza, arredor da poeta e da súa obra. Están programadas visitas guiadas por especialistas como Xosé Luís Axeitos ou Pilar García Negro, actuacións musicais, o espectáculo de monicreques *A viaxe de Rosalía* de Larraitz Urruzola ou a proxección do filme *Pelerinaxe lírica aos lugares rosalianos*, comentada por Xosé Manuel Beiras.

Rey, Lucía, "Viveiro volcouse no nomeamento de Luz Pozo como filla adoptiva", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 19 novembro 2018, p. 28.

Anuncia o nomeamento de Luz Pozo Garza (Ribadeo 1922-) como filla adoptiva de Viveiro nunha emotiva homenaxe á poeta, ensaísta e académica. Ao acto, que tivo lugar no Teatro Pastor Díaz, acudiron cidadáns, familiares da galardoada e numerosas autoridades políticas e sociais como o presidente da Real Academia Galega, Víctor Freixanes, e a presidenta do Consello da Cultura Galega, Rosario Álvarez Blanco. Ademais, sinala que a autora deixou por escrito unhas verbas dedicadas a Viveiro no libro de honra do Concello.

Rivera, Paco, "Manuel Otero Besteiro. 'Mi hermano se merecía un mayor reconocimiento en su tierra", *El Progreso, "Revista"*, "Cena y copa", 9 xuño 2018, pp. 22-23.

Con motivo dunha reportaxe a Manuel Otero Besteiro, un dos cinco irmáns do sobresaínte e mediático escultor lucense Francisco Otero Besteiro, recóllese unha apreciación de Manuel, non exenta de reivindicación: a única creación de seu irmán que figura á vista é o monumento a Luís Pimentel da Praza Maior.

_____, "A cultura é un dereito fundamental, e ás veces esquécese", *El Progreso,* "Revista", "Cena y copa", 29 setembro 2018, p. 24-25.

Destaca a figura de Paloma Lugilde Rodríguez, profesora de teatro, danza e outras disciplinas relacionadas coas artes escénicas. Palome comenta a Paco Rivera no seu encontro que nuns días farálle unha ofrenda a Rosalía de Castro.

Roca, María, "Cien años en pos d*el progreso* agrario", *El Progreso,* "A Chaira", 3 agosto 2018, p. 16.

Realizando unha reflexión sobre a Cooperativa do Campo de Santaballa, creada un século atrás como sindicato agrario católico, cítanse os versos que Caetano Arias López, no seu poema "Unha romaxe galega", dedicou á entidade.

Rodríguez, Ángeles, "Miguel Garrido de Vega. 'Tiro das raíces do terror rural galego", *O Sil*, n.º 262, "Cultura", 6 abril 2018, p. 32.

En conversa co autor, fala da novela *Meigallo* e sinala como referentes do xénero de terror en Galicia a Cunqueiro, Dieste, Risco e Fole.

_____, "Emilio Araúxo. 'Esta homenaxe vai para a xente da labranza", *O Sil*, n.º 264, "Cultura", 9 xuño 2018, p. 19.

Informa do recoñecemento por parte do Concello de Parada de Sil ao etnógrafo, poeta e fotógrafo Emilio Arauxo. A organización destacou a súa contribución ao acervo cultural e agradeceu a difusión do Concello a través da súa obra literaria.

Rodríguez, Cristina, "Comprensión e crítica da lectura", *La Región*, "*Xornal escolar*", nº 132, "Aulas abertas", 15 febreiro 2018, p. 34.

Dá conta da lectura da obra *Izan o da saca* de Xabier Quiroga por parte de escolares ourensáns con motivo da "XI edición das Tertulias literarias en galego", así como da participación do autor da obra na última xornada deste programa.

Rodríguez, J. C., "Un museo flotante en Muros", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 30 xullo 2018, p. 29.

Recóllese parte do poema "A nave do tempo" de Antón Avilés de Taramancos, para dar conta da creación dunha nova mariña para uso exclusivo de embarcacións tradicionais galegas, levada a cabo por Portos de Galicia tras peticións diversas, e destinada a exhibir unha parte importante da cultura e o patrimonio marítimos.

Rodríguez, R. D., "El 'ser' femenino de la ciudad", *La Opinión*, "A Coruña", 16 marzo 2018, p. 11.

Informa sobre a recolección de figuras femininas importantes que axudaron o desenvolvemento de Coruña pola man do escritor Chisco Fernández Naval. Destácanse no eido literario a Concepción Arenal, e Sofía Casanova.

Rodríguez, Salvador, "Patrimonio de Galicia en América", *La Opinión*, "*El Domingo*", nº 867, "A Coruña", 28 xaneiro 2018, pp. 2-3.

Sinala a chegada a Galicia do cadro *A derradeira lección do mestre* de Castelao e comenta o patrimonio galego existente fóra debido ao fenómeno migratorio.

_____, "El libro de los 2.324 gallegos", *Faro de Vigo*, "*estela*", n.º 814, "Reportaje", 27 maio 2018, pp. 2-3/ *La Opinión*, "El Domingo", n.º 882, 3 xuño 2018, pp. 2-3.

Achega información sobre a nova edición do Dicionario da Real Academia de Historia,

que inclúe a vida de vinte sete galegos ilustres, entre os que se atopan Diego Xelmirez ou o Mestre Mateo.

_____, "Las gafas viguesas de Castelao", *Faro de Vigo*, "*estela*", n.º 846, "Reportaje", 28 outubro 2018, pp. 2-3.

Dá conta da relación que Castelao mantivo con Vigo ao longo da súa vida, o artigo xorde dunha anécdota do propio Castelao, quen deixou esquecidas as lentes no despacho do avogado Roberto González Pastoriza no ano 1936 e que non puido recuperar polo comezo da Guerra Civil e da súa condición de exiliado.

Rodríguez, Susana, "Ilusiones que no se olvidan", *El Progreso,* "*Revista*", 6 xaneiro de 2018, pp. 2-4.

Comenta os agasallos que recibiron dos Reis Magos o ex-xogador de baloncesto profesional Manel Sánchez, o escritor Paco Martín, Nora Real, empresaria xubilada e expresidenta da Asociación de Autónomas de Lugo, a profesora xubilada e escritora Antía Cal e a escritora Carmen Blanco. Todos os agasallos, uns máis desexados ca outros, finalmente resultaron fundamentais nas vidas de cada un deles.

Rodríguez, Xosé Manoel, "O Outono Fotográfico de Ourense desaparece logo de trinta e cinco anos", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 31 xullo 2018, p. 37.

Informa da desaparición do Outono Fotográfico, creado en 1983 da man de Benito Losada. Dende a coordinación (Xosé Lois Vázquez e Vítor Nieves) denúnciase a falta de axuda do Concello, que entre outros, segue sen pagar a cantidade acordada para a publicación do último catálogo. Repásanse outras iniciativas, tamén legado do antigo director da Casa da Xuventude, coma as Xornadas de Banda Deseñada, o Maio Xove, ou o Concurso de Relatos para a Mocidade Cidade de Ourense.

Rojas, Victoria, "Luísa Villalta, unha voz comprometida", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 29 xullo 2018, p. 36.

Informa sobre a cesión do legado de Luísa Villalta ao Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades por parte da familia da autora. Destácase o acto no que estiveron presentes a nai da persoeira, María Gómez Castro, e Susana Villalta Gómez, irmá dela e Manuel González González como coordinador do centro, Armando Requeixo Cuba como secretario e Valentín García como secretario xeral de Política Lingüística.

Romero, L., "La voluntad de Cabanillas con su epitafio se cumple medio siglo después", *Diario de Arousa*, "Cambados", 16 xuño 2018, p. 9.

Informa do cumprimento dunha das últimas vontades do "poeta da raza": que na súa lápida figurasen, en letra redonda, os versos dun dos primeiros textos de *Vento mareiro*, conseguido agora grazas á achega económica dunha parente. Dá conta das xestións e recolle declaracións de Francisco Fernández Rei, que visitou a tumba canda unha das

netas do poeta, Aurora Vidal Cabanillas.

Rozas, Ramón, "Outra lección", *Diario de Pontevedra*, "Pontevedra", "Ciudad", "Rue Saint-Antoine nº 170", 8 outubro 2018, p. 7.

Comenta a relevancia da chegada da obra de Castelao, *A derradeira leición do mestre*, ao Museo Gaiás. Sinala que a obra foi orixinalmente unha lámina pertencente a un dos tres álbums de guerra que Castelao creou para denunciar a represión que existía en Galicia durante a Guerra Civil, concretamente a *Galicia mártir* e que despois decidiu ampliar e facer a óleo en Arxentina con motivo do Día de los Mártires Gallegos. Os outros dous son *Atila en Galiza* (que creou en Valencia xunto con *Galicia mártir*) e *Milicianos* editado en Nova York.

S. C., "Una fiesta de ayer, hoy y siempre", *El Progreso*, "Lugo", "San Froilán 2018", 5 outubro 2018, p. 6.

Comenta a apertura das festas do San Froilán de Lugo de cuxo pregón se ocupou o xornalista Manuel Lombao. No seu discurso Lombao destacou a figura do poeta Luís Pimentel e Manuel María do que dixo ser "o poeta máis popular por cercano ao pobo".

S. E., "Padrón, Amos y Brión presentan en Fitur 'As pegadas de Rosalía", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Deza- A Estrada- O Sar", 15 xaneiro 2018, p. 21.

Dá conta do proxecto exposto na Feria Internacional de Turismo, *As pegadas de Rosalía*, que trata de achegar a vida de Rosalía de Castro á toda a poboación e se desenvolve nun itinerario cultural a partir dun roteiro xa existente e deseñado polo intelectual dodrense Avelino Abuín de Tembra.

_____, "Las padronesas rinden su homenaje a Rosalía con el corto 'Caldo de Gloria", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Deza- A Estrada- O Sar", 21 febreiro 2018, p. 32.

Sinala de entre os actos polo Día de Rosalía organizados polo Concello de Padrón a proxección da curtametraxe *Caldo de gloria* realizada por diferentes mulleres do Concello.

_____, "A Estrada abre esta noite cun recital os actos para homenaxear a Rosalía", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Deza – A Estrada – O Sar – Trazo – Melide", 27 febreiro 2018, p. 30.

Anuncia o recital que terá lugar no MOME para homenaxear a Rosalía de Castro e que contará coa participación do alumnado de A Estrada.

_____, "Presentada a curta 'Caldo de Gloria' feita por padronesas", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Deza. A Estrada. O Sar. Trazo. Melide", 27 febreiro 2018, p. 30.

Informa da representación no auditorio de Padrón da curtametraxe *Caldo da Gloria* con

motivo do centésimo octoséximo primeiro aniversario do nacemento de Rosalía de Castro.

S. E., **S. S.**, **M. G., "**Recitais, ofrendas, caldos e plantacións para Rosalía", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", 24 febreiro 2018, p. 34.

Dá conta dos diversos actos que tiveron lugar en distintos Concellos da comarca, destacando os de Padrón, Rois e Lousame, para conmemorar a figura de Rosalía de Castro polo aniversario do seu nacemento.

S. G. R., "Carballo recibe el legado de Alfredo Brañas: cartas, documentos, libros y fotografías", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 8 febreiro 2018, p. 39.

Dá conta da chegada dos documentos, cartas, libros e fotografías de Alfredo Brañas a Carballo para ser expostos no Museo de Bergantiños.

S. S., "Muíños presidirá hoxe ó mediodía a ofrenda a Castelao", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Barbanza. Noia", 28 xaneiro 2018, p. 28.

Dá conta dos actos que se celebrarán en honra a Alfonso Daniel Rodríguez Castelao no seu sexaxésimo oitavo cabodano. O acto institucional conta coa presenza do alcalde da vila, Adolfo Muíños, e no que se fará unha ofrenda floral.

_____, "A Pobra honrará a Rosalía con un musical escénico", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Barbanza", 13 febreiro 2018, p. 33.

Informa das actividades incluídas no programa do Día de Rosalía no Concello da Pobra, entre as cales destaca un recital poético na praza que leva o nome da autora homenaxeada e o musical *Rosalía, unha vida* de María Torres e José. M. Pizón.

_____, "Isorna será hoy el escenario de una ruta poética dedicada a Faustino Rei Romero", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Barbanza", 14 abril 2018, p. 32.

Anuncia unha ruta poética, da man de Xosé Agrelo Romero, baixo o título "Isorna, un tesouro, Asados", realizando paradas nos lugares en que o poeta Faustino Rei Romero deixou pegada literaria. A continuación haberá un recital poético, "Escolanía de melros".

_____, "El Pecha Kucha puso en valor 5 exitosas iniciativas culturales", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Barbanza", 14 abril 2018, p. 32.

Dá conta da celebración do evento. Entre as iniciativas culturais nomeadas figura a Romaría das Letras de Boiro.

_____, "Isorna celebrará el día 3 el Festival de Poesía Mariñeira Mar de Galicia", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Barbanza", 29 maio 2018, p. 31.

Anuncia a celebración do III Festival de Poesía Mariñeira Mar de Galicia, organizado por

Xosé Agrelo Romero en Isorna (Rianxo). Constará dunha homenaxe a veciñas afogadas no 1906 e de dous recitais.

_____, "Un poeta irlandés impartirá un taller de escrita creativa de 3 días en Rianxo", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Barbanza", 31 maio 2018, p. 32.

Informa sobre o encontro *Song of myself* (Canto de min mesmo) é o título do obradoiro de escrita que se vai levar a cabo en Rianxo, conducido polo poeta irlandés Keith Payne, como parte das actividades realizadas no programa da Residencia de Escritores, organizado por Axóuxere Editora e o Concello rianxeiro.

_____, "Rianxo lembrará cun coloquio o traslado do busto de Castelao dende Montevideo", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Barbanza – Muros – Noia", 30 agosto 2018, p. 30.

Coméntase que para lembrar o traslado do busto de Castelao se realizará un faladoiro no que intervirán Yolanda Díaz Gallego (co-fundadora do Padroado da Cultura Galega no Uruguai), Raquel García Abuín (concelleira), Mónica López Rodríguez (concelleira), e Adolfo Muíños (alcalde de Rianxo); e que se proxectará o documental "Yolanda sempre en Galiza".

S. S., "El obradoiro literario de Riveiro Coello atrae a quinceañeros y septuagenarios", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Barbanza", 6 setembro 2018, p. 31.

Informa da presentación do obradoiro de creación literaria *As historias no espello* que será impartido en Rianxo polo escritor Antón Riveiro Coello, quen contará, nunha das sesións, coa axuda do presidente da RAG, Víctor F. Freixanes.

S. V., "Nace Ligeia, unha revista de literatura, poesía e xornalismo", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", "Letras Galegas 2018", 15 maio 2018, p. 5.

Dá conta do nacemento da revista Ligeia, que contén colaboracións internacionais de poetas, xornalistas, escritores e escritoras de carácter internacional, mais tamén conta coa participación de destacadas figuras dentro do sistema literario galego como poden ser Marta Dacosta, Oriana Méndez, Arancha Nogueira, Amauta Castro, Eli Ríos ou Enma Pedreira.

_____, "Víctor Freixanes protagoniza mañá unha nova entrega dos Paseos Literarios pola cidade", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 29 xuño 2018, p. 13.

Informa do paseo literario que realizará Víctor Freixanes arredor da súa obra *O triángulo inscrito na circunferencia* (1982) dentro do proxecto Paseos Literarios que organiza o Concello de Pontevedra e a Asociación de Escritores e Escritoras en Lingua Galega.

Sáez, Lara, "Fariña' vuelve a liderar en Pontevedra", *Diario de Pontevedra,* "Vivir aquí", 3 agosto 2018, p. 12.

Coincidindo coa chegada das vacacións do verán, efectúase un repaso polas librarías pontevedresas para comprobar as listas de vendas. No referido a libro en galego, nos primeiros postos segue a colocarse *Fariña* (2017), tamén na versión en galego de Xerais, e entre os títulos ligados ás biografías femininas, *Pioneiras, galegas que abriron camiño* (2017).

Salgado, Daniel, "A exploración lírica do desexo. Queipo adéntrase na poesía erótica", *Sermos Galiza,* n.º 283, *"fóradeserie"*, 8 febreiro 2018, pp. 2-3.

Informa da publicación de *Home invisible* último libro de Xabier Queipo, gañador do Premio Illas Sisargas e que se engloba dentro da coñecida como literatura erótica, cunha poesía que debuxa o triángulo entre desexo, amor e sexo.

_____, "Poemas da vida danada", *Sermos Galiza,* n.º 292, *"fóradeserie"*, 19 abril 2018, pp. 2-3.

Menciona distintas obras de Baldo Ramos, *A árbore da cegueira* (2002), *Diario de una despedida* (2005), *Palabras para un baleiro* (2009) e *Cartografía do exilio* (2014). Menciona tamén a obra *Río alzhéimer* (2013) de Carlos Pereira Martínez. Cita versos de *O deserto*, de María do Cebreiro e menciona a súa primeira obra de 1998, *O estadio do espello*. Menciona a obra de Lois Pereiro *Poesía última de amor e enfermidade* (1995) e a de Xabier cordal *trasmuta* (2012).

_____, "As múltiples vías cara á lectura", *Sermos Galiza,* "Sociedade", "Pedagoxía", 18 outubro 2018, pp. 8-9.

Menciónase as obras de Agustín Fernández Paz, Ledicia Costas ou Carlos Negro entre as máis escollidas nos clubs de lectura, e a Ledicia Costas como escritora de literatura infantil e xuvenil que máis vende, por encima de Pedro Feijoo. Fai tamén unha referencia ao Vigo de *Ollos de auga*, a novela negra de Domingos Villar.

_____, "A Feira das mil industrias culturais", *Sermos Galiza,* n.º 324, "*fóradeserie*", 29 novembro 2018, pp. 2-3.

Menciona a participación de Manuel Rivas, Ledicia Costas, Iolanda Zúñiga, María Reimóndez, Francisco Castro e Yolanda Castaño na 11ª edición do Culturgal, que se celebra no Pazo da Cultura de Pontevedra do 30 de novembro ao 2 de decembro.

Salgado, Fernando, "La séptima Feira Tradicional abre el programa festivo de Caldas de Reis", *Diario de Pontevedra,* "Caldas. Deza. Tabeirós", 12 agosto 2018, p. 29.

Informa da celebración da sétima edición da Feira Tradicional de Caldas de Reis, onde terán lugar diversas actuacións musicais, mostras de gastronomía, etc. Cabe destacar o espectáculo da man do músico e compositor Roi Casal titulado "Son galego, Son cubano" que ten como tema principal a Cuba e ao escritor Xosé Neira Vilas.

Salgado, Juan, "Juan Blanco Valdés. 'As editoriais son os buques insignia das

universidades", *El Correo Gallego,* "Entrevistas", 2 xullo 2018, p. 16.

Recolle unha entrevista ao director do Servizo de Publicacións e Intercambio Científico da Universidade de Santiago de Compostela, na que se revisan os cometidos do Servizo, a súa historia e afianzamento nos anos oitenta, a súa non pertenza á Asociación Galega de Editores, as revistas que se editan e algunhas das coleccións abertas, como Clásicos do Pensamento Universal (baixo dirección de Darío Villanueva).

Salgado Saenz, Luis María, "Juventud brillante y trágica", *Diario de Pontevedra,* "Vivir en Caldas", 21 marzo 2018, p. 2.

Destaca a figura de Enrique Amado, quen se relacionou con escritores como Castelao, participou no proxecto "Biblioteca de Escritores Gallegos" xunto con Murguía Basilio Álvarez e Antonio Rey Soto, entre outros.

Sampedro, Domingos, "Rosario Álvarez estrea cargo chamando a 'regaleguizar' á xente máis moza", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 14 xuño 2018, p. 41.

Recolle parte das declaracións de Rosario Álvarez ante a comisión de Cultura no Parlamento. As súas tres liñas de traballo serán: integrar a cultura humanística e a científica, prestar atención e apoio aos axentes culturais e chegar a novos públicos con novos formatos de comunicación.

Sande, Miguel, "Fóisenos un dos iniciadores", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 30 outubro 2018, p. 37.

Informa do pasamento de Gustavo Pernas, a quen se lle recoñece o mérito de ter adicado toda unha vida ao teatro xunto con Ánxela Abalo a través da compañía Áncora Producións que eles mesmos fundaron e coa que levaron á escena numerosos textos de produción propia, chegando a obter múltiples premios.

Sandoval Rey, Antonio, "Pon un río na túa vida", *La Voz de Galicia, "La voz de la escuela"*, nº 1171, 17 xaneiro 2018, p. 4.

A propósito dun especial de medio ambiente para escolares o autor do artigo fai alusión a unha frase mítica de Álvaro Cunqueiro na que describe a Galicia como "a terra dos mil ríos".

Sanmartín C., Xabier, "Roi Casal, mar de son galego e son cubano", *El Correo Gallego,* "Tendencias", 22 xaneiro 2018, p. 25.

Anuncia o disco de Roi Casal *Son galego, son cubano* no cal teñen presenza textos de Neira Vilas.

Sanmartín C., Xabi, "Ana Romaní, académica numeraria electa de la RAG", *El Correo*

Gallego, "Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio", 18 marzo 2018, p. 38.

Anuncia a entrada na RAG da xornalista Ana Romaní, encargada do programa cultural da radio galega *Diario Cultural*, que ocupará a vacante de Xohana Torres.

Santalices Vieira, Miguel Ángel, "No día de Galicia", *El Progreso*, "Día de Galicia", 25 xullo 2018, p. 4.

Dá conta e describe algunhas das características da festividade de Galicia, para facer mención á súa orixe lembra que os principais impulsores do festa tal e como se entende hoxe xurdiu de persoeiros das Irmandades da Fala e da Xeración Nós como Otero Pedrayo, Cuevillas ou Vicente Risco.

Santos, A. de, "Trece estampas de la traición' el álbum más político de Seoane, se expone en Vigo", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 27 outubro 2018, p. 36.

Informa da exposición da obra de Seone na Fundación Laxeiro grazas ao traballo da Fundación Luis Seoane. A mostra tamén inclúe obra plástica, textos e artigos doutros artistas como Manuel Colmeiro, Maruja Mallo, Arturo Souto e Castelao, ademais de abundante documentación e bibliografía.

Santos, Ágatha de, "Fallece a los 71 años el cantautor gallego Benedicto, cofundador de Voces Ceibes", *Faro de Vigo*, "Sociedad", p. 38/ *La Opinión*, "Sociedad, cultura y ocio", p. 35, 5 xuño 2018.

Recolle a nova do falecemento de Benedicto García Villar, músico, profesor e defensor do galego, un dos fundadores de Voces Ceibes e impulsor da Nova Canción Galega. Expresan o seu pesar diferentes figuras, coma Vicente Araguas, que destaca o tema "Enterro do neno pobre", un poema de Luis Pimentel musicado polo artista.

_____, "Ha sido una pérdida irremplazable", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 12 maio 2018, p. 38.

Trata diferentes declaracións de persoeiros da cultura comentando o falecemento repentino de Berta Caccamo. Reúne palabras de Menchu Lamas, David Barro, Asunta Rodríguez, Javier Buján, Antón Castro, Carlos L. Bernárdez e Ignacio Pérez-Jofre.

_____, "El feminismo rinde tributo a Queizán", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 10 xuño 2018, p. 41.

Dá conta da homenaxe que feministas de toda Galicia deron en Vigo a María Xosé Queizán, como escritora, mestra e pioneira do movemento. Recóllense declaracións da protagonista, sorprendida e emocionada, así como unha listaxe das escritoras, cineastas, xornalistas, profesoras e cantantes presentes. Houbo intervencións que repasaron a súa traxectoria literaria.

_____, "La poesía toma la calle en Vigo", *Faro de Vigo*, "Sociedad", 1 xullo 2018, p. 40.

Dá conta da xornada de apertura da III edición de PoemaRia, encabezada por Dores Tembrás e Elena Medel, teatro con "Pluriversos" e a proxección de "Versogramas". Engádense presenzas da segunda xornada, como as poetas Andreia C. Faria e Elisabete Marques (Portugal), Annamaria Crowe Serrano (Irlanda) e Miriam Ferradáns (Bueu), alén do espectáculo "Danza de pé crebado" do colectivo A Artística, baseado na antoloxía poética dalgunhas voces últimas da poesía galega a través dunha proposta seleccionada por Antón Lopo. Ofrécense datos sobre o nacemento do festival, lugares etc.

_____, "Trece estampas de la traición' el álbum más político de Seoane, se expone en Vigo", *Faro de Vigo,* "Sociedad", 27 outubro 2018, p. 40.

Informa da exposición da obra de Seone na Fundación Laxeiro grazas ao traballo da Fundación Luis Seoane. A mostra tamén inclúe obra plástica, textos e artigos doutros artistas como Manuel Colmeiro, Maruja Mallo, Arturo Souto e Castelao, ademais de abundante documentación e bibliografía.

_____, "Fallece a los 87 años el hostelero y pintor tomiñés mario Rodríguez", *Faro de Vigo,* "Sociedad", 3 xaneiro 2018, p. 30.

Menciona que o pintor foi amigo de Blanco Amor, Luís Seoane e Valentín Paz Andrade e foi o encargado de levarlle as medicinas a Castelao durante o último ano de vida do escritor.

_____, "El techo de cristal de la cultura gallega", *Faro de Vigo,* "Sociedad", "La presencia femenina en el ámbito cultural", p. 30/*La Opinión,* "Sociedad, cultura y ocio", p. 32, 27 marzo 2018.

Dá conta do informe "Diagnose da Cultura Galega. Datos para unha estratexia cultural no século XXI" elaborado polo Observatorio do Consello da Cultura Galega (CCG) e cita as opinións de Mª Xosé Porteiro, escritora e coordinadora da Comisión de Igualdade do CCG e da escritora An Alfaya.

_____, "Poetas gallegos destacan su compromiso poético y social", *Faro de Vigo,* "Sociedad", 16 novembro 2018, p. 41.

Recóllense as opinións dos poetas galegos Ledicia Costas e Antonio García Teijeiro sobre o feito de que o Premio Cervantes 2018 fora concedido a unha muller, neste caso, a poeta uruguaia Ida Vitale. Ámbos os dous poetas amosan a súa satisfacción ante a decisión do tribunal do certame por ser unha muller quen gañase o premio. Con todo, defenden o recoñecemento público da muller así como a súa visibilización en todos os eidos.

_____, "Las artes escénicas del Camino del Norte crean su propia ruta con cien compañías", *Faro de Vigo,* "TV/Espectáculos", "Proyecto para crear un circuito teatral", 22 novembro 2018, p. 59.

Anuncia a iniciativa "Camino Escena Norte" promovida por distintas asociacións de artes escénicas de Galicia, Asturias, Cantabria e o País Vasco, que pretenden impulsar a dinamización cultural entre as comunidades seguindo a tradicional ruta do Camiño de Santiago.

Santos, Amara, “La poetisa de la diversidad”, *Faro de Vigo*, “Vigo”, 27 maio 2018, p. 9.

Dá conta dalgúns dos proxectos no se que se leva involucrado Beatriz Alonso, dende a elaboración de proxectos de carácter híbrido até a súa participación no Festival Kerouac.

_____, “La viuda de Alfonso Zulueta dona libros, documentos y arte a la Fundación Penzol”, *Faro de Vigo*, “Vigo”, 11 xullo 2018, p. 4.

Dá conta da doazón por parte de María Teresa Fernández, viúva de Alfonso Zulueta, á Fundación Penzol. Entre os obxectos doados figuran catrocentos dezaoito libros, incluíndo un exemplar de *Sempre en Galiza* firmado por Castelao. Indica que os obxectos estarán expostos de forma permanente na Casa da Cultura Galega.

_____, “Los fuegos de Bouzas más literarios homenajean a Verne”, *Faro de Vigo*, “Vigo”, 16 xullo 2018, p. 4.

Dá conta do espectáculo pirotécnico de Bouzas e do acto no que se encadra. Maximiliano Queizán foi este ano partícipe da selección musical, na anterior edición xa participara recitando os versos de Manuel Forcadela.

_____, “Las reliquias literarias ocultas entre obras centenarias”, *Faro de Vigo*, “Vigo”, 25 xullo 2018, p. 12.

Indica que con motivo da celebración da Feira do Libro Antigo e de Ocasión na Alameda viguesa se poñen á disposición das persoas, entre outros, mapas antigos de Galicia que datan de 1600 e 1750, e unha segunda edición de *Sempre en Galiza*, de Castelao.

_____, “La literatura de la emigración”, *Faro de Vigo*, “Vigo”, 12 setembro 2018, p. 9.

Informa da celebración do XIII Congreso Internacional de la Asociación Española de Estudios Literarios Hispanoamericanos na Universidade de Vigo, no cal se inclúe unha mesa sobre a editorial Galaxia e a literatura galega de emigración, na que estiveron presentes o escritor Xavier Alcalá e a coordinadora do *Dicionario de Literatura Galega* Dolores Vilavedra. Anuncia que Vilavedra está preparando un libro sobre Neira Vilas e indica que Alcalá trata o tema da emigración nos seus libros “Voltar” e “Fábula”.

_____, “Margaritas para autoras ‘rebeldes y transgresoras’”, *Faro de Vigo*, “Vigo”, 16 outubro 2018, p. 10.

Informa da celebración do “Día de las escritoras”, iniciativa da Biblioteca Nacional de España dende 2016, foi acollida pola Biblioteca Xosé Neira Vilas nesta nova edición baixo o lema “Rebeldes y transgresoras” co obxectivo de fomentar o legado literario e cultural das mulleres escritoras, regalando flores aos usuarios da biblioteca que leven libros escritos por elas.

_____, “La poesía visual que abre mentes”, *Faro de Vigo*, “Vigo”, 31 outubro 2018, p. 12.

Dá conta do Proxecto Almenara de poesía experimental, considerada unha segunda fase do proxecto Caligrama. Indica que a iniciativa parte do pedagogo e poeta vigués David Fernández e ten lugar na Casa Galega da Cultura, aínda que Fernández pretende levar a cabo o proxecto por Galiza e tamén por Europa e América.

Senén, Felipe, "Eira das Mouras. Ao redor das serpes na cultura galega", *Sermos Galiza*, n.º 316, "*fóradeserie*", 4 outubro 2018, pp. 2-3.

O arqueólogo e museólogo Felipe-Senén recolle o temática das serpes nos mitos e lendas galegas e cita a obra *Os oestrimnios, os Saefes e a ofiolatría en Galicia* de Florentino López Cuevillas entre outros.

Seoane, Luis, "Novas axudas a festivais e certames afeccionados", *El Correo Gallego*, "Tendencias", 3 agosto 2018, p. 38.

Destaca a resolución das axudas da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria para a realización de festivais, feiras, mostras, ciclos e certames de artes escénicas e musicais de carácter afeccionado. Entre outros, figuran o Festival dos Eidos da Fundación Uxío Novoneyra, a I Mostra de Teatro Afeccionado para Persoas con Discapacidade SuperArte de Viveiro, a XII Mostra de Teatro Xosé Agrelo de Muros, A II Mostra de Teatro Infantil e Xuvenil de Noia ou a VIIII Semana de Teatro Cómico Vila de Sarria.

_____, "La gallega Ana Romaní, Premio Nacional de Periodismo Cultural", *El Correo Gallego*, "Medios", 26 setembro 2018, p. 53.

Informa da concesión do Premio Nacional de Periodismo á poeta e xornalista galega Ana Romaní, de quen o xurado destacou a súa larga traxectoria e traballo na promoción da cultura e da radio sempre dende unha óptica feminista e de compromiso social.

Silva, Toni, "No busquéis a Rafael en su tumba", *La Voz de Galicia*, 16 agosto 2018, p. 15.

Infórmase sobre o paradeiro descoñecido de Rafael Seoane, quen finxiu a súa propia morte emprazando unha lápida co seu nome no cemiterio de Bergondo para disporse a viaxar á illa de Kiritimati, lugar escollido polo autor para vivir o lapso final da súa vida. A súa obra fica custodiada no mesmo Concello.

Silva Costoyas, Rafael, "El P. Isorna y el canónigo Precedo en el corazón de Santiago", *El Correo Gallego*, "*ECG Dominical*", "Domingo", 18 febreiro 2018, p. 3.

Salienta a figura do P. Isorna, membro da RAG e relacionado epistolarmente con Cabanillas, Cunqueiro e Cotarelo Valledor. Sinala as estatuas de Carballo Calero e de Ánxel Fole que hai en Santiago de Compostela.

Silver, Brais, "O presidente da Real Academia Galega será o pregoeiro da festa nunha edición histórica", *El Correo Gallego,* "Especial", 2 febreiro 2018, p. 38.

Anuncia a participación de Víctor Freixanes como pregoeiro na Feira do Cocido de Lalín.

Souto, Suso, "Centos de persoas visitan en Rianxo un orixinal belén de lan", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Barbanza", 6 xaneiro 2018, p. 32.

Dá conta do belén exposto en Rianxo, conformado por figuras de la entre as que se atopan persoeiros relevantes da cultura galega como Castelao, Rafael Dieste, Manuel Antonio ou a propia Xosefina Castelao, irmá do autor rianxeiro.

_____, "Un taller artístico fusiona poesía, creación escénica, música e danza en Rianxo", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Barbanza", 25 marzo 2018, p. 36.

Anuncia a posta en marcha por parte do Concello de Rianxo do proxecto Juana de Ibarbourou-Docencia, producido pola aCentral Folque e dirixido a persoas interesadas na experimentación con poesía, danza, música e creación escénica.

_____, "As once olladas femininas a 'Alba de Groria' de Castelao", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", 19 maio 2018, p. 34.

Informa do traballo realizado por un grupo de mulleres artistas do Barbanza, que ilustraron o discurso "Alba de groria", de Castelao, pronunciado en Arxentina en 1948. A publicación presentouse onte no Museo do Gravado de Ribeira, onde se expoñen as vinte obras, as reprodución gozan do consentimento da Editorial Galaxia e da familia do ilustre rianxeiro.

Sotelino, Begoña R., "Al Sinsal ya solo le queda un secreto", *La Voz de Galicia,* "Al sol", "Un no parar", 28 xullo 2018, p. 36.

Dá conta da celebración da segunda edición do festival Sinsal San Simón, un encontro mundialmente coñecido mais caracterizado polo misterio que xira entorno ao seu cartaz.

Souto, S., "Rianxo amplía el sendero literario con tres monolitos dedicados a Rey Romero", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Barbanza", 6 outubro 2018, p. 31.

Informa da presentación por parte da concelleira de Turismo de Rianxo, Adelina Ces, dos tres novos monolitos da senda literaria do paseo marítimo da vila dedicados ao escritor Faustino Rey Romero nos que se poderán ler fragmentos dalgunhas das súas obras. Estes monolitos uniranse aos xa dedicados a Manuel Antonio, Rafael Dieste, Castelao e Brea Segade.

Souto, Suso, "Carrodeguas presentou en Rianxo 'Na butaca', poesía e teatro en torno ó Alzheimer", *El Correo Gallego,* "Área de Compostela", "Barbanza", 18 febreiro 2018, p. 36.

Informa da presentación, na biblioteca municipal de Rianxo, do libro *Na butaca. Sinfonía Número Tres en Dor Maior*, da escritora Esther F. Carrodeguas, quen destinará o vinte por cento das ventas a Agadea. Trátase dunha peza teatral en ton poético que xira en torno ao esquecemento e as demencias dende un punto de vista optimista e filosófico.

Tébar, R., "Pregón para anunciar la Romería de A Franqueira", *Atlántico Diario*, "Área Metropolitana", "Condado/ Louriña", 24 agosto 2018, p. 25.

Coméntase que a escritora e profesora Raquel Castro será a encargada de dar o pregón, intitulado "Ramón Cabanillas, un poeta na Franqueira", onde fará referencia ao libro *Romaxes da Franqueira*. Engádese que entre as publicacións máis recentes de Castro figuran as novelas *Nº atómico 74* e *Bestiario doméstico*, os dous de 2017.

Tébar, Roma, "El Festival de Cans promueve el concurso 'Ollo de Vidro", *Atlántico Diario*, "Área Metropolitana", "Condado/ Louriña", 7 febreiro 2018, p. 17.

Sinala a creación do concurso "Ollo de vidro" no seo do "Festival de Cans", empregando o título da obra de Castelao, para booktrailers e bookyoutubers co obxectivo de fomentar a lectura en galego.

Torna, Cilia, "A patria galega desterrada: o 25 de Xullo no exilio", *Sermos Galiza*, n.º 305, "Especial Día da Patria Galega", "A Diáspora", "Memoria", 19 xullo 2018, pp. 10-11.

Menciona a fundación da Irmandade Galega en 1941 en Arxentina, impulsada polo autor de *Sempre en Galiza*, Castelao, a influencia deste último tamén da creación do Consello de Galiza en 1944, e o famoso discurso *Alba de Gloria* que Castelao pronunciou o 25 de xullo de 1948.

Torre, Sonia, "Un festival muy 'implicado' con El Mundo que le rodea", *La Región*, "Galicia", "Memoria de la emigración", 12 xaneiro 2018, p. 15.

Informa da celebración do evento "Implícate" no Teatro Principal de Santiago. No acto participarán artistas vencellados á cultura galega entre os que destacan escritores como Suso de Toro, Ismael Ramos, Alicia Fernández e Verónica Martínez.

_____, "O eco das amazonas' una explosión creativa", *Atlántico Diario*, p. 28/ *La Región*, "Ciudad", 23 febreiro 2018, p. 14.

Dá conta da exposición de Baldomero Moreiras, adicada ás mulleres, asemade, houbo actividades paralelas como un recital de Chus Pato.

_____, "Bernardo en Salvador", *La Región*, "*La revista*", "Con arte", 23 marzo 2018, p. 15.

Anuncia *Salvador*, o novo proxecto teatral e audiovisual de Borja Fernández, intérprete, autor e director da obra que considera a última parte da Triloxía 666. Prn

_____, "Los socios buscarán en el juzgado una solución al Centro Gallego bonaerense", *Atlántico Diario,* p. 28*/ La Región,* "Galicia", "Memoria de la emigración", 25 marzo 2018, p. 34.

Informa sobre a situación económica do Centro Gallego de Buenos Aires ademais da decisión de celebrar unha nova asemblea para decidir o seu futuro, programada para o 12 de abril.

_____, "111 años de historia en peligro", *Atlántico Diario,* p. 29*/ La Región,* "Galicia", "Memoria de la emigración", 25 marzo 2018, p. 35.

Lembra a historia do Centro Galego de Bos Aires e sinala as dificultades económicas que causaron que se puxera en venta.

_____, "Los socios del Centro Gallego de Buenos Aires deciden su futuro", *Atlántico Diario,* "Sociedad", p. 45*/ La Región,* "Sociedad", 12 abril 2018, p. 63.

Dá conta das negociacións para evitar a venta do Centro Galego de Bos Aires.

_____, "El Centro Gallego bonaerense aplaza la decisión de venta", *Atlántico Diario,* "Sociedad", p. 43*/ La Región,* "Sociedad", 14 abril 2018, p. 61.

Anuncia a decisión da asemblea de socios do Centro Galego de Bos Aires de adiar a súa venta.

_____, "El Centro Gallego decidirá hoy su venta", *Atlántico Diario,* "Sociedad", p. 44*/ La Región,* "Sociedad", 8 maio 2018, p. 59.

Anuncia a reunión que se celebrará para decidir sobre a posíbel venta do histórico Centro Galego de Bos Aires. Destácase a Luís González Tosar como defensor da postura que pretende conservar o centro.

Toro, Felipe de, "Feijóo presenta en EL CORREO el libro de artículos de Albor", *El Correo Gallego,* "Galicia", 15 febreiro 2018, p. 11.

Anuncia a presentación por parte de Núñez Feijóo do libro *Comentarios y recuerdos* no salón de actos de *El Correo Gallego,* obra que recolle artigos de Fernández Albor no que teñen presenza Manuel Fraga, Xosé Cuíña e Ramón Piñeiro.

Tubío, Olaia, "'Definiríanos como unha familia", *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", 11 decembro 2018, p. 57.

Recolle a clausura do festexo do trixésimo aniversario da compañía de teatro Achádego, iniciada en marzo polo Día Mundial do Teatro e rematada no auditorio Gustavo Freire de Lugo coa celebración dunha gala cargada de sorpresas. Ao mesmo tempo fai un breve

panorámica do que foi ese percorrido teatral desenvolto entre os dous feitos antes sinalados.

U. L., "Pasos de peóns para lembrar a Rosalía", *La Voz de Galicia*, "Área Metropolitana", 21 febreiro 2018, p.

Informa da celebración do Día de Rosalía no Concello de Padrón a través de actividades como a proxección da curtametraxe *Caldo de Gloria*, o espectáculo de monicreques *A viaxe de Rosalía* e a iniciativa de pintar os pasos de peóns da vila con versos da autora.

Uz, Carmen, "Lugilde reuniu a cultura nunha vindicativa e tenra ofrenda a Rosalía", *El Progreso*, "Lugo", "San Froilán 2018", 8 outubro 2018, p. 2.

Comenta a ofrenda a Rosalía de Castro que tivo lugar no Domingo das Mozas de Lugo en que Paloma Lugilde se encargou de ler un discurso no que citou o texto "As literatas" e no que soaron versos de *Follas Novas* musicados polo finado músico Narf. Lugilde aproveitou tamén a ocasión para recordar ao falecido escritor Isidro Novo.

V. M. R., "A nova executiva do CCG apunta ao reto da era dixital e a 'Galicia global", *El Progreso*, "Vivir", "Cultura", 6 xullo 2018, p. 64.

Informa sobre os futuros proxectos e liñas nas que incidirá o Consello da Cultura Galega co nomeamento dunha nova directiva. Destácase o papel que deberá xogar a institución en temas de actualidade como a era dixital ou a "Galicia Global". Por outra parte, destácase que María Xosé Porteiro, Dolores Vilavedra e Xosé Manoel Seixas completan a directiva.

V. P., "Castelao ya tiene placa en su avenida", *Faro de Vigo*, "Condado – Paradanta", "Área Metropolitana", 30 xaneiro 2018, p. 14.

Informa da inauguración dunha placa en homenaxe a Castelao na avenida de Ponteareas que leva o seu nome.

_____, "La Praza Maior acogerá la segunda Feira do Libro de Ponteareas por cuatro días", *Faro de Vigo*, "Área metropolitana", "Condado-Paradanta", 21 xullo 2018, p. 16.

Dá conta dalgunhas das actividades que se celebrarán na segunda edición da Feira do Libro de Ponteareas, con pregón a cargo de Isabel Blanco, visitas guiadas pola ruta "Seraogna, a terra de Pexegueiro", a presentación do libro do Garaxe Hermético *O picoto do pai* (2017), e doutros volumes de Marta Dacosta, Luz Beloso, Ramón Nicolás, Roi Vidal ou Manoel da Costa Pardo.

Varela, Lourdes, "Uxía. 'Novoneyra era un grande amante da música; os seus poemas teñen ritmo", *La Opinión*, "*Saberes*", n.º 602, "Entrevista", 20 xaneiro 2018, p. 7.

Entrevista á cantautora Uxía, quen no seu último disco, "Uxía-O", fai unha homenaxe ao poeta Uxío Novoneyra. Menciona *Os Eidos* como fonte de inspiración e indica que xa lles puxera música a poemas de Rosalía de Castro e Manuel María.

_____, "Manel Loureiro. 'As miñas novelas sempre contan algo que resoa dentro de min", *Faro de Vigo*, "*Faro da Cultura*", n.º 677, XXXX, 12 xullo 2018, p. V.

En conversa co escritor Manuel Loureiro, considerado como un verdadeiro éxito de vendas en España e Estados Unidos, debátese a influencia do cine, os elementos de terror, o que de biográfico hai na literatura fantástica ou a chegada ao galego de catro das súas novelas, grazas a Urco Editora, e tras traducións ao coreano ou o armenio. Dá conta da emigración da sociedade galega en Cataluña así como das conexións entre ámbalas dúas culturas a través da figura do poeta catalán Jacint Verdaguer. No artigo faise referencia a personalidades como Rosalía de Castro, Ramón Otero Pedrayo ou Castelao. Tamén se fala da tradución da obra *L' Atlàntida*, de Verdaguer, ao galego por mans de Nuria Camps Casals. Tamén se referencia ao autor Manuel Rodríguez López e á súa obra *Galegos en Catalunya*.

Varela, Suso, "Literatura para los desfavorecidos", *La Voz de Galicia*, "Sociedad", 2 febreiro 2018, p. 25.

Dá conta da intención da Deputación de Lugo mais da Fundación Uxío Novoneyra de pór en marcha un programa da Unión Europea para levar libros e autores galegos a colectivos en exclusión social.

Vázquez, Álex, "Na Fonsagrada anúnciase en galego", *El Progreso*, "Comarcas", 16 xullo 2018, p. 10.

Informa da exposición organizada no Museo Etnográfico Comarcal da Fonsagrada, que alberga unha ampla colección de anuncios de empresas e pequenos negocios que apostaron por empregar o galego. Na exposición destácase, entre outras obras, unha promoción da editorial Céltiga que anunciaba o libro *Un ollo de vidro*, de Rodríguez Castelao.

Vázquez, Gladys, "Futuro. Os nenos do milenio toman o mando de Galicia", *La Voz de Galicia*, "*Fugas*", "Especial Día de Galicia", 25 xullo 2018, pp. 2-5.

No marco dunha reportaxe sobre algúns rapaces nacidos arredor do 2000 en Galicia, interesados por distintos ámbitos laborais e culturais, recóllense algunhas impresións de Xián Lois Alcayde Dans (A Coruña, 1997) quen agarda a edición da súa segunda obra e comenta que a primeira, *Camiños na sombra* (Edicións Fervenza, 2016), se publicou cando el tiña dezaoito anos.

Vázquez, S., "Bergondo honra á Poetisa das Mariñas", *La Opinión*, "Sada/ Betanzos", 27 febreiro 2018, p. 17.

Informa da homenaxe a Filomena Dato organizada de forma conxunta polo Concello de Bergondo, a RAG e as asociacións Irmáns Suárez Picallo e Lisístrata.

_____, "Nacho Taibo, homenaxeado na casa", *La Opinión,* "Oleiros", 25 maio 2018, p. 13.

Dá conta da homenaxe celebrada no IES Neira Vilas para louvar o traballo de Nacho Taibo, iniciativa na que colaborou a Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega.

Vázquez, Sara, "Libros contados de primeira man", *La Opinión*, "Cambre/ Culleredo", 28 marzo 2018, p. 12.

Anuncia a creación dun club de lectura en Culleredo coordinado polo escritor Alfredo Ferreiro e que se centrará na lectura de textos de autores galegos vivos para despois poder conversar con eles sobre as súas obras.

Veiga, Eva, "Gustavo Pernas: deconstruír o estacido", *La Voz de Galicia,* "Cultura", 10 decembro 2018, p. 29.

Nova en recordo do dramaturgo Gustavo Pernas co gallo do seu pasamento na que se fai unha pequena achega do seu legado facendo especial fincapé na súa última obra, *36 personaxes e un can*.

Veiga, Marta, "Diana Toucedo. 'Quixen darlles volume ás xentes do Courel, non distorsionar as súas voces", *Diario de Pontevedra,* "Vivir aquí", 26 xaneiro 2018, p. 56/ *El Progreso,* "Cultura", "Vivir", 26 xaneiro 2018, p. 53.

Anuncia a película *Trinta lumes* de Diana Toucedo, gravada na terra de Uxío Novoneyra.

_____, "Baleas' é en parte unha viaxe de volta ao meu eu arxentino", *El Progreso*, "Vivir", "Cultura", 1 febreiro 2018, p. 52.

Dá conta da presentación, na librería Trama de Lugo, do poemario *Baleas* de Eduardo Estévez, unha obra que se ofrece como un recurso de volta ás orixes do seu autor mesturado coa fascinación do mesmo polos cetáceos.

_____, "Négome a cantar determinados textos; é unha elección consciente", *El Progreso,* "Vivir", "Cultura", "Música", 8 febreiro 2018, p. 52.

Dá conta da publicación do último traballo do artista Xabier Díaz. Para explicar o seu novo proxecto cita á poeta Míriam Ferradáns, quen describe a "Noró" a través dunha lenda.

_____, "Era como a primavera desta cidade de neboeiros e tantas veces griseira", *El Progreso,* "Vivir", "Cultura", "Literatura", 24 maio 2018, p. 42.

Dáse conta da presentación no Vello Cárcere de Lugo de *CO_2* (Positivas, 2017), de Isidro Novo, após o seu pasamento. Indícase que na presentación participaron Antonio Reigosa, Francisco Macías e Lois Pérez, e que leron poemas Area, a neta do autor, a carón de Marica Campo, Darío Xohán Cabana, Luis Valle, Toño Núñez e Xosé Miranda.

_____, "Antía Cal. 'Díxenlle a meu pai que era unha inxustiza que eu quedase na casa a fregar e os meus irmáns, non", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", 4 xuño 2018, pp. 26-27/ *El Progreso*, "Vivir", "Pedagoxía", 4 xuño 2018, pp. 60-61.

Achega información sobre determinadas etapas da biografía da educadora e escritora Antía Cal. Destaca a publicación de *O libro dos nenos*, de carácter didáctico.

_____, "Aurora Marco. 'Era xusto que as mulleres encarceradas aquí volvesen entrar pola porta grande", *El Progreso*, "Vivir", "Cultura", "Memoria", 15 xuño 2018, p. 56.

Recolle a inauguración dun espazo feminino no Vello Cárcere coa exposición permanente "Elas", cunha intención análoga á do libro homónimo publicado por A Xanela editorial dous anos atrás, que recolle a vida de 410 mulleres galegas, dende Exeria a 1975.

_____, "Santiago Jaureguizar. 'O Santiago de 1983 a 1986 é o meu paraíso perdido, era como un futuro sen final", *Diario de Pontevedra*, "Vivir aquí", p. 53/ *El Progreso*, "Comunicación", "Vivir", p. 73, 20 xuño 2018.

Recolle declaracións do gañador do Fernández del Riego, cun artigo publicado no "*Táboa Redonda*" que el coordina, peza na que fai memoria dos anos 80, os anos da modernidade en Santiago de Compostela, e do incidente da bomba na discoteca Clangor. Reprodúcese o artigo gañador embaixo, así como reflexións de interese sobre o cariz do suplemento no que o artigo se insire.

_____, "Alfonso Otero Regal: 'Non me considero artista; son só un traballador plástico", *El Progreso*, "Vivir", "Cultura", 11 xullo 2018, p. 43.

Informa da inauguración da mostra "Hai mulleres" do artista Alfonso Otero Regal na Capela de Santa María de Lugo. Indica que a mostra se completa cun libro no que distintos escritores achegaron os seus textos sobre mulleres poetas, novelistas e xornalistas, entre eles Javier Rivera, Xavier Lombardero e Xoán Neira.

Vence, Javier, "Aplazada hasta el día 24 la decisión sobre la venta del Centro Gallego de Buenos Aires", *La Voz de Galicia*, "Galicia", 14 abril 2018, p. 10.

Anuncia a decisión da asemblea de socios do Centro Galego de Bos Aires de adiar a súa venda.

_____, "La Xunta garantiza el patrimonio del Centro Gallego de Buenos Aires", *La Voz de Galicia*, "Galicia", 3 maio 2018, p. 10.

Ponse de manifesto a situación na que se encontra o centro Galego de Buenos Aires, que ultimamente esta sufrindo as repercusións dun posíbel cambio de propietario.

_____, “Homenaje a Blanco Amor en la Feria del Libro de Buenos Aires”, *La Voz de Galicia*, “Galicia”, 6 maio 2018, p. 36.

Dá conta da homenaxe celebrada en Buenos Aires para louvar a figura do escritor, xornalista e intelectual Eduardo Blanco Amor. A celebración coincide co nonaxésimo aniversario da publicación de *Romances Galegos*, obra escrita na cidade arxentina e que contou coa axuda da Sociedad Argentina de Escritores y de la Academia Argentina de Letras.

_____, “O cuarto 202, no que en 1950 faleceu Castelao en Buenos Aires, clausurado”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 6 setembro 2018, p. 35.

Dá conta, a propósito da clausura do cuarto no que pereceu Castelao, da dramática situación que está a atravesar o Centro Gallego de Buenos Aires ao mesmo tempo que informa das iniciativas institucionais e populares para buscar unha solución a esta circunstancia.

Vidal, Alberto, “La cultura sale en defensa del Centro Galego de Bos Aires”, *El Correo Gallego*, “Galicia”, 14 febreiro 2018, p. 11.

Dá conta dun manifesto asinado por persoeiros da cultura galega como Víctor Freixanes, Manuel Rivas, Suso de Toro, Luis González Tosar, Inma López, Méndez Ferrín e Alonso Montero na defensa do Centro Galego de Bos Aires.

Vila, Sara, “Alejandro de la Sota converte a Boa Vila na capital das Belas Artes”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “Día das artes galegas”, 15 abril 2018, pp. 10-11.

Recolle o acto de homenaxe a Alejandro de la Sota na cuarta edición do Día das Artes Galegas, o cal tivo lugar no Teatro Principal de Pontevedra e no que Celestino García Braña lembrou a traxectoria sinalando que a relación con seu pai levouno a coñecer a Castelao e a Alexandre Bóveda.

_____, “De la Sota artellou un xeito de pensar a arquitectura desde o seu presente”, *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, “Artes”, 15 abril 2018, p. 52.

Dá conta sobre a iniciativa levada a cabo por Laura Goldar, quen comezou a espallar versos entre as flores dun parterre que Puri Moreira comezou a encher de flores en 2017. A iniciativa trata de retomar o feito polo poeta Manuel Cuña Novás, quen colocaba versos nos xardíns de Casto Sampedro. Entre os versos que locen no parterre atópanse algúns de escritores insignes da literatura galega, Como Rosalía de Castro, Uxío Novoneyra, Olga Novo, Manuel rivas e Luz Pozo Garza.

_____, “O Museo segundo Iria Pinheiro e David Cortizo”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, 16 abril 2018, p. 6.

O Museo de Pontevedra vén de inaugurar a sesión Visitas Cruzadas, unha nova sección do sexto Edificio da man da actriz Iria Pinheiro e mais do director de Urco Editora David

Cortizo, quen se encargan de guiar aos visitantes a través das súas propias interpretacións e reflexións arredor dalgunhas pezas expostas na sala que eles mesmos escolleron de acordo aos seus gustos e intereses.

_____, "Non hai instrumentos para retirar títulos nobiliarios'", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 22 abril 2018, p. 8.

Informa arredor da elaboración por parte do pontevedrés Ernesto Vázquez-Rey dunha tese de doutoramento sobre a aplicación da Ley de Memoria Histórica nos concellos, investigación que leva ao seu autor a abrir o debate sobre a retirada de condecoracións a antigos cargos franquistas, situando no foco de atención ao escritor e intelectual Xosé Filgueira Valverde.

_____, "Sé que las palabras son el único refugio ético y moral que tiene la vida'", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 22 abril 2018, p. 15.

Informa da presenza do Premio Nacional de Poesía Juan Carlos Mestre no Festival PontePoética celebrado na cidade de Pontevedra, onde reflexionou sobre as relacións entre as distintas artes, sobre a situación actual e a importancia da poesía, sobre a súa relación identitaria coa lingua galega e, sobre todo, polo papel da literatura como arma de recuperación da memoria.

_____, "A estación violenta' estréase mañá nos cines de Pontevedra", *Diario de Pontevedra,* "Vivir aquí", 31 maio 2018, p. 57.

Anuncia a estrea do filme dirixido pola pontevedresa Anxos Fazáns, e baseado nunha novela de Manuel Jabois homónima (Edicións Morgante, 2008). Recóllense comentarios dunha presentación entre directora, produtor e algúns actores.

_____, "Libros e calor na primeira fin de semana do verán", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 23 xuño 2018, p. 8.

Informa da celebración dunha nova edición da Festa dos Libros na que libreiros e lectores da cidade de Pontevedra poden vender e mercar dende os clásicos ás últimas novidades ao mesmo tempo que disfrutan de outras actividades como presentacións de libros, coloquios, charlas ou obradoiros infantís.

_____, "Festa con libros, paseos e música jazz", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 24 xuño 2018, p. 8.

Informa da celebración dunha nova edición da Festa dos Libros na que libreiros e lectores da cidade de Pontevedra poden vender e mercar dende os clásicos ás últimas novidades ao mesmo tempo que poderán desfrutar da asistencia de Xesús Alonso Montero, Julián Rodríguez Novo, Kiko da Silva, Arantza Portabales e Suso de Toro.

_____, "Unha ducia de meses cheos de cultura", *Diario de Pontevedra,* "Pontevedra", "Ciudad", 30 decembro 2018, p. 10.

Informa da programación mensual no plano cultural para a cidade de Pontevedra ao longo do ano 2019, marcada pola abundante oferta de literatura, música, teatro e exposicións,

entre as que destacan os concertos de Lila Downs e do grupo de rock Morgan, a celebración do vixésimo aniversario do Salón do Libro ou o festexo do Día das Letras Galegas en homenaxe a Antón Fraguas.

Vilas, Alberto, "La capital de los gallegos y los turistas", *Atlántico Diario,* "Galicia", "Cartas desde... Santiago", "Crónica", p. 39/ *La Región,* p. 47/ *Diario de Pontevedra*/ *El Progreso,* p. 26, "Galicia", 20 agosto 2018.

Comenta que unha actriz caracterizada como Rosalía de Castro interaccionou durante o mes de xullo cos turistas do casco histórico de Santiago para achegalos á obra da escritora.

Vilasánchez, María Antón, "Empoderamento sobre nós mesmas", *El Correo Gallego,* "*Especial Apóstol 2018*", p. 48.

Cita as coñecidas palabras de Rosalía de Castro sobre a liberdade de pensamento.

Villanueva, E., "Esta ciudad ya es verniana", *Faro de Vigo,* "Vigo", 19 febreiro 2018, p. 4.

Recolle a lectura pública do capítulo "La bahía de Vigo" de Jules Verne por parte de escritoras como María Xosé Queizán, Iria Misa e Ledicia Costas, e editores como Francisco Castro de Galaxia.

Villar, C., " Los tres rectores instan a defender el Centro Gallego de Buenos Aires", *Faro de Vigo,* "Galicia", 13 febreiro 2018, p. 21.

Dá conta do manifesto asinado o 29 de xaneiro en Rianxo, conmemorando o centésimo trixésimo segundo aniversario do nacemento de Castelao, en defensa da protección do Centro Galego de Bos Aires e que foi asinado por numerosas personalidades e institucións da cultura galega, como os escritores Manuel Rivas, Suso de Toro e Luis González Tosar ou o presidente e expresidentes da RAG.

_____, " Los rectores y el Consello da Cultura instan a defender el Centro Gallego de Buenos Aires", *La Opinión,* "Galicia", 13 febreiro 2018, p. 19.

Sinala a existencia dun manifesto asinado o 29 de xaneiro en Rianxo aproveitando o centésimo trixésimo segundo aniversario do nacemento de Castelao, que consiste en reivindicar a importancia de salvar o Centro Galego de Bos Aires, e que foi asinado por escritores como Manuel Rivas, Suso de Toro ou Luís González Tosar así como polos representantes de institucións como a RAG, o Consello da Cultura e as tres universidades galegas.

_____, "Ni un rincón de Galicia sin su nombre", *Faro de Vigo,* p. 18/*La Opinión,* p. 17, "Galicia", 15 agosto 2018.

Anuncia o lanzamento dunha aplicación móbil, da man da Xunta de Galicia e a Real

Academia Galega, que permitirá ás e aos cidadáns colaborar na recompilación de topónimos de terras, fontes ou regatos, para o que lembra inicialmente, e en contraste, o "Adiós ríos, adiós fontes" de Rosalía de Castro, carentes de maior definición.

Villar, M., "Chamábase José Varela Bouza", *La Opinión*, "La gran Coruña", "Miño", 28 xaneiro 2018, p. 15.

Anuncia a publicación do libro *Cando pasou o que pasou* (2017) escrito pola investigadora e escritora Rosario Regueira Cereijo na editorial Toxosoutos. A obra, que pertence á narrativa histórica, conta a historia dun represaliado do réxime franquista, José Varela Bouza, coñecido como Pepe "O Lobo", condenado a morte polo réxime. O libro foi presentado hai unhas semanas en Miño nunha homenaxe organizada polo BNG na honra desta vítima do franquismo que cumpre neste 2018 oitenta anos dende a súa fuxida do cárcere.

_____, "O 16 de xuño, Festa da Libertatia", *La Opinión*, "Oleiros", 7 xuño 2018, p. 13.

A comunidade artística aberta de Oleiros Libertatia organiza unha festa de inauguración con obradoiros autoxestionados, xantar popular, música, improvisacións e recitais, un deles a cargo de Manuel González Prieto con *A profecía e o xogo dos espellos*.

Villar, O. D., "Literatura con Riveiro na Baña e Jorge López en Negreira", *El Correo Gallego*, "Área de Compostela", "Comarca de Santiago. A Barcala. Xallas", 3 marzo 2018, p. 30.

Dá conta da celebración, na Baña, dun café literario organizado polo club literario Ars Legendi do CPI da Baña co escritor Antón Riveiro, así como da presentación, en Negreira, do libro *Como axudo a Antón?* de Isabel Ponte e Jorge López.

Viñas, L., María, "Xoel López. 'Componer en gallego me lleva a O Courel", *Diario de Pontevedra*, contracuberta/ *El Progreso*, p. 64, 9 xullo 2018, "A la última".

Coméntanse algúns cambios na traxectoria do autor, repasando tamén o momento no que xorden algunhas composicións en galego, como "A serea e o mariñeiro", "Serpes" ou "Durme", ligadas parcialmente á morriña dos veráns no Courel, sendo o seu avó da Fonsagrada.

_____, "Ramón Lamote' tivo éxito porque ao final os localismos son unha carallada", *El Progreso*, "Vivir", "Cultura", 12 xullo 2018, p. 44.

Saliéntase a tradución ao inglés por unha editora búlgara do clásico da literatura xuvenil galega *Das cousas de Ramón Lamote*, e destácanse outras subvencións para tradución recentemente resoltas, como unha antoloxía poética de Yolanda Castaño ao serbio, *Dos soños teimosos* de Uxío Novoneyra ao francés, *A peste* por parte da editora luguesa Hungin & Munin e Alejandro Tobar, ou *Como se fai unha rapaza* de Caitlin Moran por Rinoceronte Editora.

X. C.,"Música, poesía e danza tradicional, a proposta cultural de Vivir Vilamarín", *La Región*, "Verano", "Provincia Activa", 21 agosto 2018, p. 18.

Informa das distintas actividades culturais que terán lugar na nova edición dos "Encontros Culturais na Casa da Raña" organizados pola asociación Vivir Vilamarín na parroquia de Orbán, entre elas, un contacontos a cargo da pianista Susana Otero e da poeta Silvia Penas e un "Slam Poetry".

_____, "Queco Díaz. 'Esta é unha proposta interxeracional, para pequenos, xente nova e persoas maiores", *La Región*, "Verano", "Provincia activa", "Personaxe do día", 24 agosto 2018, p. 18.

Entrevista a Queco Díaz, portavoz da asociación "Vivir Vilamarín", con motivo dos III Encontros Culturais. Anuncia a celebración dun "poetry slam" no que o público escollerá ao poeta gañador.

X. F., "Un caldo de gloria para celebrar a Rosalía de Castro", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 14 febreiro 2018, p. 33.

Sinala a celebración do Día de Rosalía coa elaboración dun caldo de gloria e bolos do pote, como din os versos de Rosalía de Castro, por Pepe Solla no Hostal dos Reis Católicos así como unha ofrenda floral na Alameda de Santiago.

_____, "Rosalía volveu convocar o pobo na súa casa-museo da Matanza en Padrón", *La Voz de Galicia*, "Cultura", 16 xullo 2018, p. 25.

Informa das actividades levadas a cabo na casa-museo de Rosalía de Castro, na Matanza, Padrón, baixo o lema *Abride a fiestra*. No acto proxectouse o documental *Pelerinaxe lírica aos lugares rosalianos*, comentado por Xosé Manuel Beiras.

X. L. C., "O último premio Planeta estará nas Xornadas de Novela Histórica", *La Región*, "Monterrei", 5 abril 2018, p. 22.

Informa sobre a xuntanza organizada na Biblioteca municipal do Concello de Verín, na cal tamén colaborou Saga (Sociedade antropolóxica galega), e que levará á vila a autores e autoras de gran relevancia.

_____, "Mandianes abre as I Xornadas de Novela Histórica de Verín", *La Región*, "Monterrei", 25 maio 2018, p. 26.

Infórmase do acto de inauguración das I Xornadas de Novela Histórica de Verín a cargo de Manuel Mandianes, científico titular do CSIC e director do Instituto de Estudos Sociais en Barcelona, e de Diego Lourenzo, tenente alcalde de Verín. Engádese que no evento participarán seis autores de primeira fila dentro deste xénero, como o premio planeta Javier Sierra.

_____, "O Tangaraño de Xunqueira de Ambía chega á súa quinta edición", *La Región*,

“Provincia”, 2 xuño 2018, p. 35.

Informa da programación do Tangaraño Cultural, organizado pola poeta Rochi Nóvoa. Haberá concertos, contacontos, cantautores, a proxección do documental *Un país de cinzas* e as intervencións de Víctor Gulías, Adela Figueroa, Xurxo Valcárcel, Carlos Rafael, Horacio Villar, Elena Pulgarín e a propia Rochi Nóvoa.

_____, “Un documental repasará as historias da Raia Seca”, *La Región*, “Provincia”, 4 setembro 2018, p. 27.

Anuncia a presentación do proxecto audiovisual independente “A Memoria da Raia”, da autoría de Iris Justo Rodríguez e Miriam González Francisco, que inclúe unha exposición fotográfica e unha revista monográfica deseñada por Andrea Justo Pérez. As historias testemuñais dos protagonistas entreveranse con textos de escritores raianos coma Ferreira de Castro, Silvio Santiago, Bento da Cruz e Antonio Fernández.

X. M. P., “O *Diario Galego* dá o primeiro paso”, *Sermos Galiza*, n.º 282, “Sociedade”, 1 febreiro 2018, pp. 6-8.

Informa da celebración do acto de presentación de *O Diario Galego*, que *Sermos Galiza*, proxecta lanzar en 2019. Entre os asistentes atopábanse representantes de organizacións e entidades do tecido económico, social, cultural e político do país.

Xián, X., “Área botouse ás rúas para gabar a literatura galega”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, 18 maio 2018, p. 34.

Informa dos diferentes actos que tiveron lugar con motivo do Día das Letras Galegas nas vilas de Boqueixón, Noia, Outes, Cee, Couto (Ponteceso), Paiosaco (Laracha), Teo e Boiro.

Xil, Antón, “Paco Lores, un grovense en Bos Aires...”, *Diario de Arousa*, “Opinión”, 23 maio 2018, p. 6.

Dá conta da concesión da medalla do Consello da Cultura Galega ao grovense Francisco Lores Mascato, Paganiní, polo labor desempeñado en materia de cultura durante a súa estancia en Bos Aires, así como polo seu compromiso social e o seu esforzo inesgotábel na defensa dos dereitos dos galegos residentes na Reina de la Plata.

Yáñez, B. “El futuro museo Cabanillas amplía sus fondos gracias a la familia Pillado”, *Diario de Ferrol*, p. 21/ *El Ideal Gallego*, p. 21, “Galicia”, 1 xuño 2018.

Dá conta da recollida de materiais para a creación do Museo Cabanillas, entre as doazóns destaca a colaboración da familia Pillado, que cederon multitude de materiais ao Concello de Cambados.

Yzquierdo Perrín, Ramón, "La obra de Maestro Mateo en Compostela", *El Correo Gallego*, "especial", 8 setembro 2018, p. 24.

Menciona como Rosalía de Castro e Álvaro Cunquerio plasmaron as esculturas naturalistas do Pórtico da Gloria nas súas obras.

Z. R., "Manuel Vidal, un erudito en la sombra", *ABC*, "Galicia", 13 maio 2018, p. 82**.**

Dá conta da obra sobre Manuel Vidal publicada por Santiago Prol, na que reivindica que a figura do presbítero ten méritos suficientes como para ser recoñecido coa homenaxe do Día das Letras Galegas.